

ANGUS WILSON

Traducere de
GEORGETA PĂDURELEANU
Prefață și note de
MIRCEA PĂDURELEANU

ATTUDINI ANGLO-SAXONE

EDITURA
UNIVERS,

București, 1985

Angus Wilson

ANGLO-SAXON ATTITUDES

© ANGUS WILSON, 1956

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
Editurii UNIVERS.

Angus Wilson și arta ficțiunii

PRIN SEMNIFICAȚIA SOCIALĂ A TEMATICII, VERVA SATIRICĂ a textului și analiza psihologică împinsă pînă la un fel de vivisecție a personajelor, opera lui Angus Wilson ocupă o poziție proeminentă în cadrul literaturii narative din Anglia contemporană. Scriitor pentru care ficțiunea este expresia cea mai firească a temperamentului său imaginativ, el reflectă în cărțile sale de scurt și lung metraj spectacolul uman pestriț, discordant, cînd burlesc, cînd ciudat, într-un efort neînterupt de a se reînnoi și a scăpa de sub tutela modei literare și a poncifului.

De fapt, autorul romanului *Atitudini anglo-saxone* își propune mai puțin să zugrăvească întîmplări și evenimente, cît mai ales să ne comunice neliniștea lumii actuale prin intermediul unor eroi fictivi, ale căror caractere și dialoguri ni le transmite cu autenticitate și respect al nuanțelor. El aplică sentimentelor și actelor cotidiene aceeași atenție susținută, plină de rîvnă, cu care omul de știință își urmărește cercetările de laborator. Mai mult, într-o epocă în care romanul occidental pare dezorientat datorită exceselor de tot felul, ca și modelor succesive, Wilson știe să însuflească ficțiunii literare puterea de atracție a imaginarului, păstrîndu-i în același timp caracterele fundamentale, dar liberînd-o de convențiile care o împiedică să devină „formă” și „scriitură”. Totodată e îmbucurător să constatăm că problemele personale, subiectivismul, preocuparea de sine, care, sub diverse aspecte — de la confesiune la jurnalul intim — ocupă un loc atît de însemnat, supărător chiar, în romanul din vremea noastră, au izbutit să se contopească la acest prozator cu însăși substanța narațiunilor sale.

Cînd, în 1949, Angus Wilson a publicat prima sa culegere de proze scurte, intitulată *The Wrong Set* (*Grupul necorespunzător*), iar romanierul irlandez Seán O'Faoláin a lansat părerea în periodicul „*The Listener*” că, dacă autorul „va continua așa cum a început, în cel mult zece ani va fi tot atît de cunoscut ca... Ernest Hemingway”, previziunea sa a părut multora ca o simplă butadă. Astăzi, la o distanță de peste trei decenii și jumătate de la debutul său literar, se poate afirma fără exagerare că Angus Wilson, prin cele trei volume de nuvele și cele opt

romane publicate pînă în prezent, adaugă noi dimensiuni la estetica ficțiunii engleze ¹.

Care e „secretul” acestei opere reprezentative?

Într-o scenă din unica lucrare dramatică a scriitorului, *The Mulberry Bush* (*Tufa de duzi*, 1956), un personaj afirmă la sfîrșitul unei replici: „Am sentimentul că privesc în față *realitatea*!” Iată cheia creației narrative wilsoniene. Într-adevăr, a privi în față realitatea înseamnă pentru acest autor a scoate la iveală resorturile invizibile, miezul ascuns al personalității umane, ca și aspectele specifice, tipicurile, particularitățile fiecăreia din ele. Căci noțiunea de „realitate” în viziunea lui Wilson, deși despuiață de orice attribute abstracte, constituie o problemă ambiguă, complexă, nescată, menită să ne facă să percepem dincolo de pojghița lumii exterioare, factice și convenționale, freamătul, „ciudățenia experienței lăuntrice” ² a omului de azi.

Transpusă în domeniul esteticii romanului, această modalitate de abordare a realității a însemnat pentru Angus Wilson un efort permanent de investigare, de analiză și de stilizare a vieții individuale și sociale. Relațiile existențiale individ-familie-societate, ca și salvarea valorilor liberale transmise de tradiția umanistă, se află pe primul plan al preocupărilor scriitorului britanic. Așa se explică de ce personajele din romanele sale, și chiar din unele proze scurte, evoluează într-o atmosferă de tensiune, de confruntare și de procese de conștiință, în scopul căutării și stabilirii identității lor personale, ca și a atitudinii față de familia sau grupul social din care fac parte.

E neîndoios că familia, ca unitate fundamentală a societății umane, rămîne pentru Wilson — la fel ca și pentru majoritatea scriitorilor britanici de la Dickens la E. M. Forster — preocuparea dominantă. Dar familia e invocată nu atît pentru calitățile ei pozitive și edificatoare, cît mai ales pentru efectele dizolvante, nu arareori chiar devastatoare, sau ca să folosim titlul caustic al unei cărți de Chesterton, sub aspectul de „junglă familială”. Probabil că, în cazul lui Angus Wilson, dezordinea ivită în copilăria sa, petrecută prin camere de hotel și pensiuni, în diverse localități din sudul Angliei, unde îl purtau părinții între care se iscaseră disensiuni, precum și ascendența sud-africană din partea maternă, cu lungi călătorii obositoare, efectuate în emisfera australă, au contribuit

¹ Născut la Bexhill (Sussex) în 1913; studiază la Westminster School — Londra și la Merton College din Oxford, unde se specializează în istorie. Din 1937 — cu excepția anilor războiului — a lucrat în conducerea bibliotecii de la British Museum, pentru ca din 1955 să se consacre scrișului și activității universitare.

² Angus Wilson: *Convorbire cu Malcolm Bradbury* — The British Council, 1977.

În largă măsură ca familia să rămână un motiv obsedant pentru tematica acestui scriitor.

Încercările prin care trec eroii wilsonieni, de la simpla eroziune morală la perioadele de criză, se soldează adesea cu constatarea eșecului sau a neputinței în fața problemelor ridicate de viață; ducându-i astfel la izolarea de comunitatea socială, la alienarea lor. Firește, cauzele care generează fenomenul înstrăinării sociale și sufletești sînt multiple: stigmate ereditare, complexe de inferioritate sau de dominare, pasiuni, obsesii, aspecte legate de mecanica vieții sociale, cum ar fi violența, arivismul, lupta pentru putere etc. Dar de multe ori e greu de întrevăzut motivul alienării, căci creaturile lui Wilson par să se caute cu brațe fără mîini și cu ochi orbi ca accia ai statuilor antice. Cuvintele îi trădează, la fel ca și tăcerile.

Așa stau lucrurile cu Bernard Sands, romancierul torturat de dezacordul existent între viața sa publică și cea particulară, personajul principal din volumul *Hemlock and After* (*Cucută și ceea ce a urmat*, 1952), al cărui sfîrșit socratic se deduce din însuși titlul simbolic al cărții; o situație similară, plină de vicisitudini, pîndește și microcosmul familiei Middleton, pe a cărei structură se grefează amestecul de dramă și deriziune din romanul de față. Criza incompatibilității caracterelor și, în cele din urmă, a incapacității de comunicare și a însingurării fapturii umane, se manifestă și în cazul reprezentanților celor trei generații ai familiei Calvert care însuflețesc paginile din *Late Call* (*Chemare tîrzie*, 1964). Dar chiar și protagoniștii Hamo Langmuir și Alexandra Grant, ale căror destine ieșite din comun, așa cum sînt răsfrînte de oglinzile distorsionate din eposul narativ *As If by Magic* (*Ca prin farmec*, 1973), sînt sortiți pieirii sau alienării, în pofida năzuinței lor disperate de a depăși îngrădirile impuse de umanitatea actuală. Poate că numai Meg Eliot, din romanul *The Middle Age of Mrs. Eliot* (*Vîrsta mijlocie a doamnei Eliot*, 1958), una din cele mai izbutite figuri create de autor din punct de vedere al echilibrului psihologic, scapă de implacabila ursită a tînguiri și însingurării. Într-adevăr, criza izbucnită la „vîrsta mijlocie” a doamnei Eliot — simbolizîndu-i astfel maturitatea psihică și intelectuală — ridică, figurat vorbind, vîlul inocenței de pe ochii eroinei, îngăduindu-i să-și asume răspunderile pe care i le impune viața.

Privită într-un context mai general, s-ar putea afirma că opera lui Angus Wilson constituie o metaforă a alienării omului în cadrul societății engleze contemporane, deși ficțiunea *Ca prin farmec* extinde aria geografică a acestui fenomen la o întreagă civilizație influențată de Occident. Alfel formulat, alienarea în concepția scriitorului, e prețul plătit de individ pentru cutezanța de a ieși din propria lui carapace, încercarea

de a stabili punți de legătură cu semenii săi. Cu toate că fenomenul în sine ne apare steril, inuman. autorul *Chemării târzii* consideră că, în lumea de astăzi, fermitatea de a suporta însingurarea reprezintă un semn de forță, măsoară capacitatea de rezistență, gradul de maturitate al unui caracter. Oricum, dezbaterile morale și criza prin care trec personajele wilsoniene, chiar dacă nu au un efect salvator, constituie totuși un fel de purgatoriu, de eliberare pentru majoritatea lor. Aducerea conflictelor personale în sfera conștiinței provoacă în cele mai multe cazuri un proces de purificare, de catharsis, dacă nu chiar de exorcizare în sens psihanalitic, ducând la depășirea crizei și ca atare la umanizarea personajelor, fie și ca preț al solitudinii și resemnării lor.

Puțini scriitori din vremea actuală au reflectat cu atîta perseverență și seriozitate la estetica romanului ca Angus Wilson. Mărturiile sale despre arta literară¹, ca și cele trei volume de biografii critice, referitoare la Dickens, Zola și Kipling, ca să nu mai vorbim de numeroasele prelegeri ținute la diverse universități engleze și americane, sau de interviurile pe teme beletristice acordate presei, radio-ului și televiziunii, îl situează din acest punct de vedere alături de scriitori-teoreticieni ai romanului ca Henry James, Virginia Woolf, Edward Morgan Forster. Dar escistul și teoreticianul literar Angus Wilson n-a inhibat pe creator, ci dimpotrivă i-a netezit calea și i-a deschis noi perspective de creație.

Între romanul de tradiție engleză, cu acțiune și personaje bine conturate, expresie a realismului critic, și romanul experimental de dată mai recentă, în care sfărîmarea cadrelor ficțiunii clasice se afirmă prin absența unui subiect încheiat și depersonalizarea eroilor — înlocuiți prin fluxul de conștiință și monologul interior — ca și prin înnoiri de ordin formal, Angus Wilson a optat pentru o soluție echilibrată, eclectică și totuși personală. Fiind convins că narațiunea nu se poate desfășura în abstract și că romanul, ca formă a creației, are nevoie în primul rînd de suportul și devenirea caracterelor, scriitorul a înțeles să inoveze din punct de vedere tehnic, nu pentru a ceda modei „noului roman”, ci pentru că era obligat să o facă, pentru că viziunea sa despre om și evenimente s-a amplificat considerabil, neputînd fi redată prin mijloacele de expresie tradiționale. Astfel, dacă primele romane wilsoniene păstrează anumite trăsături clasice, cele scrise mai târziu recurg fie la tehnica absurdului, ca în *The Old Men at the Zoo* (*Bătrînii de la grădina zoologică*, 1961), o satiră a rivalităților iscate de acapararea puterii într-un mediu mărginit, fie la o scriitură cu ecouri joyciene, amestec de proză și dialog dramatic,

¹ *The Wild Garden, or Speaking of Writing* (*Grădina sălbatică, sau vorbind despre arta scrisului*, 1963).

ca în romanul *No Laughing Matter* (*Nu e nimic de râs*, 1967), cronică usturătoare a unei familii boeme, pe parcursul unei jumătăți de veac.

Efortul scriitorului de a se reînnoi cu fiecare carte, atât pe plan tematic cât și pe cel al scriiturii, s-a vădit și în anii din urmă. O ilustrare a acestei tendințe a constituit-o publicarea amplului mozaic românesc *Ca prin farmec* — o călătorie imaginară, aducând în scenă mulțimile famelice din unele țări asiatice, ca și întreaga problematică a subdezvoltării, și, nu mai puțin, recenta ficțiune *Setting the World on Fire* (*O lume pradă flăcărilor*, 1980). De astă dată, viziunea barocă a societății engleze contemporane își capătă în interpretarea simbolică a mitului lui Phaeton — fiul Soarelui în antichitatea greacă — semnificații tulburătoare pentru soarta lumii actuale. Compoziția contrapunctică a narațiunii, care în cazul lui Wilson implică un plus de densitate psihologică insuflată personajelor dramei — oglindind atât excesele violenței cât și deformările viciului și subversiunii — paralel cu modificarea neîncetată a unghiurilor vizuale, asemenea unui *travelling*, denotă o voință de prefacere în sens inovator din partea scriitorului britanic, altfel spus, de inventare a realității concrete și transfigurare simbolică. Și e firesc să fie astfel dacă ne gândim că Wilson însuși, atunci când se referă la acea transpunere alegorică a Odiscei, întruchipată de romanul *Ulysses* al irlandezului James Joyce, recunoaște că, la marii creatori, inovația tehnică a narațiunii merge mână în mână cu complexitatea personajelor.

Pentru cititorul român, *Atitudini anglo-saxone* oferă o imagine caracteristică a tendințelor și resurselor lui Angus Wilson din prima perioadă a creației sale. Dacă autorul și-a scris cele dintâi opere, așa cum s-a afirmat în critica engleză, cu ardoarea neofitului, cartea de față vădește în schimb o anumită măiestrie în construcția intrigii, căci efortul de coerență, de compoziție, de arhitecturare, apare mai vizibil aici decât în alte lucrări ale sale. Conceput ca un roman-secțiune al unui mediu londonez din al șaselea deceniu al secolului nostru, *Atitudini anglo-saxone* se prezintă ca o ficțiune multiplană, nu lipsită de analogii din punct de vedere al arhetipului narativ — dinamica acțiunii, sistemul de personaje, poetica simbolurilor — cu romanele *Contrapunct* de Aldous Huxley sau *Falsificatorii de bani* de André Gide, spre a ne referi la două opere bine cunoscute publicului nostru. Cartea lui Angus Wilson folosește însă și o serie de inovații tehnice asimilate mai recent de arta narativă: decupajul în secvențe scurte, depănate în jocul de suveică al memoriei și nu în timpul cronologic și linear; o detașare față de personaje împinsă uneori pînă la satirizare; portretizarea în tușe fine, poantiliste, monologul interior sau sondajele psihanalitice.

Axul principal al cărții, în jurul căruia gravitează majoritatea personajelor, îl constituie descoperirea arheologică din mica localitate

Melpham, din estul Angliei, care avusese loc cu mai bine de patru decenii înaintea desfășurării propriu-zise a acțiunii cărții. Într-adevăr, prezența unui idol păgîn în lăcașul funerar al episcopului creștin Eorpwald iscase nedumeriri și controverse printre istoricii specializați în evul mediu primitiv. Numai autoritatea de savant medievalist a lui Lionel Stokesay reușise, la vremea respectivă, să confere credibilitate unei versiuni istorice atît de ciudate. Și totuși, în pofida trecerii timpului, îndoiala asupra autenticității faptelor stăruie ca o obsesie în mintea profesorului Gerald Middleton, personajul-cheie al narațiunii, tînăr student în momentul descoperirii de la Melpham, devenit la rîndul lui un istoric medievalist de seamă. Căutarea dovezilor spre a stabili adevărul faptic, conform onestității cerute de știința istoriei, oferă lui Gerald Middleton prilejul unei lungi și răbdătoare anchete care îl pune în contact cu o galerie întreagă de caractere din diverse clase sociale. Dar faptele apar confuze, pline de incertitudini și contradicții, căci persoanele care ar putea depune mărturie au o atitudine ambiguă, reticentă, nu lipsită de poltronerie. Intenția generoasă a profesorului se pierde astfel în labirintul investigației, încît efortul său de a ajunge la o clarificare sfîrșește într-un impas. Numai găsirea întîmplătoare a unei scrisori rămase de la răposatul proprietar al domeniului Melpham îi confirmă lui Middleton impostura pe care o va da în vileag, cu riscul de a năruî prietenii și reputații bine stabilite. Căci, din nefericire, tocmai Gilbert Stokesay, fiul savantului cu același nume, suflet paroxistic, măcinat de o gelozie pătimașă și chiar de ură față de propriul său tată — veritabil complex oedipian — se dovedește a fi fost, la vremea respectivă, autorul imposturii. Oricum, dorința lui Middleton de a lămuri enigma îmbracă pe parcurs caracterul unui itinerar spiritual, al unei parabole, iar căutarea adevărului propriu-zis capătă în decursul narațiunii o semnificație simbolică, romanul devenind astfel descifrare, descoperire, revelație, dacă nu chiar o amplă metaforă gnoseologică.

Arta autorului de a-și conduce cititorii pe poteci neumblate spre locuri de unde privirea e capabilă să îmbrățișeze un peisaj de epocă, se oglindește și în aspectul panoramic al ficțiunii. Mai întîi, preocuparea de a ne dezvălui ruajul lăuntric al acelor nuclee familiale, sfîșiate de contradicții — Middleton, Stokesay, Portway, Houdet, Cressett — cu existențele lor cotidiene, nu arareori interdependente, și cu acea atmosferă pe jumătate banală, pe jumătate poetică, specifică vieții engleze. Apoi, dorința de a proiecta personajele de fundalul politic și social al vremii respective și de a nu omite nimic din elementele esențiale din care e țesută viața individuală a fiecăruia — familială, socială,

morală, afectiv-erotică, profesională etc. — privită în perspectiva ei globală, dar nu sub forma desuetă a inventarierii faptice, ci prin folosirea unor structuri de analiză dramatică și a unor „flashback-uri“ cinematografice. În sfârșit, spre a revela fondul obscur, irațional, al unora dintre eroii cărții, autorul nu se sfiește să recurgă, fie și aluziv, la demersul psihanalitic. Chiar și „Apendicele“ de la sfârșitul volumului, căruia un cititor neinițiat i-ar putea atribui un caracter pur documentar, un fel de adaos istoriografic, face corp cu romanul, reprezentând o serie de trăsături suplimentare, menite să reliefeze portretele unora dintre animatorii acțiunii. Îmbinarea atîtor elemente explică senzația de pulsație vitală pe care ne-o transmit personajele romanului *Atitudini anglo-saxone*, ca și aceea de trăire și evoluție în sens proustian, adică de curgere nestăvilită a stărilor de conștiință.

Asemenea lui Dickens și Zola, față de care Angus Wilson resimte anumite afinități, el introduce în opera sa o paletă relativ variată de ființe fictive, cu zbuciumul, sințămintele, ciudățeniile sau ridicolul lor specific, zugrăvindule prin trăsături expresive, contrastante și viguroase, dar nu lipsite de nuanțare și imprevizibil. Din nefericire, într-un fel sau altul cele mai multe dintre personaje eșuează. Chiar Gerald Middleton, acest intelectual burghez rafinat, senzual, blazat, și totuși atît de cumpănit și de onest, care își privește semenii cu destulă indulgență, sfîrșește lamentabil în relațiile cu familia sa, aflată parcă în derivă, în ciuda bunăvoinței lui de a remedia răul și a păstra cu soția și copiii săi legături corecte, dacă nu afective. Unica rațiune de viață o găsește numai în munca și probitatea profesională. Luciditatea e pînă la urmă singura lui mîngîiere și plută de salvare. Dar nu va putea înlătura cu nici un chip din cugetul lui amărăciunea și suferința de a fi ratat pe planul afecțiunii familiale, căci, așa cum subliniază autorul, „cu tot temperamentul său ironic de englez, lui Gerald îi lipsea obișnuita adorație britanică față de simțul ridicolului. Căsătoria cu Inge îl învățase, poate, că rizibilul nu înseamnă prea adesea decît o pojghiță subțire peste gravitate și tragic.“

Un patetism asemănător, strict uman, se desprinde și din portretele soției și al fostei iubite a lui Gerald. Dacă Inge Middleton, cu firea ei exaltată de daneză inadaptată la mediul englez, cuprinsă de o dragoste bolnăvicioasă față de fiul ei John, nu se sustrage sarcasmului caricatural al autorului, faptul se datorează opticii înguste, egoiste și ipocrite a eroinei, limitată exclusiv la salvarea aparențelor și a bunăstării familiale, față de care Angus Wilson manifestă aceeași pornire mînioasă ca și personajele din piesele dramaturgului John Osborne. În alt registru însă, Dollie Stokesay, deși capricioasă, inegală

cu ea însăși și înclinată spre dipsomanie, dar avînd un caracter integru, capabil de fidelitate și dăruire în raporturile cu semenii, manifestă o nedeazămințită afecțiune pentru Gerald Middleton — sentiment pe deplin împărtășit de acesta. Ea evoluează sub ochii noștri într-o surprinzătoare curbă existențială, marcată spre sfîrșit de o adîncă duioșie și acceptare a vieții despuiată de orice artificiu.

Spațiul restrîns nu ne îngăduie să ne oprim nici măcar în treacă asupra unor personaje frustrate, pitorești sau sofisticate care populează romanul, cum sînt Arthur Clun, Frank Rammage, Rose Lorimer, Elvira Portway, care păstrează în jurul lor — asemenea eroilor lui Meredith, Hardy sau Conrad — o zonă de penumbră, de reținere, de viață nemărturisită, dacă nu chiar de taină premeditată. Iar dacă e adevărat, așa cum se afirmă, că talentul scriitorului autentic se dezvăluie mai ales în reliefarea personajelor secundare, se poate aprecia că Angus Wilson izbutește să ne comunice cu finețe ritmul vieții interioare al acestor făpturi imaginare. Bătrînul istoric, Sir Edgar Iffley, fosta menajeră a lui Gerald Middleton, doamna Salad, sau tînărul histrion Yves Houdet, spre a ne referi la cîteva exemple, sînt expresia unei autentice conștiințe creatoare. Același lucru se poate afirma și despre scenele de grup sau colective. Așa de pildă, climatul din familia Middleton în seara sărbătoririi Crăciunului e redat cu o ingenioasă artă simultaneistă, iar pompoasa serată organizată de Marie-Hélène apare, la sfîrșit, ca un grotesc și întristător carnaval de măști.

Dincolo însă de orientările majore ale scriitorului, menționate în rîndurile precedente, Angus Wilson recurge, pentru zugrăvirea personajelor din romanul de față, ca și din celelalte opere ale sale, la volubilitatea sarcastică a dialogului, situîndu-se astfel pe acel lăgaș al narațiunii engleze care se extinde de la Peacock la Huxley și la Evelyn Waugh. Fără să cadă în preocupările obsesive ale tendințelor moderniste care au făcut din limbaj un laborator de semantică, Angus Wilson obține totuși efectele scontate prin folosirea unui vocabular mimetic, adaptat tipologiei eroilor și specificității situațiilor, deși de cele mai multe ori cuvîntul apare ca o mască protectoare, interpusă de oameni între ei și semenii lor, dacă nu chiar între ei și conștiința lor.

În pofida deghizării limbajului, a evantaiului social poate prea extins spre umanitatea cultă, sau a unor unghieri analitice discutabile, romanul *Atitudini anglo-saxone* se impune prin etos-ul lui particular, după cum personajele care evoluează între planul referențial și cel imaginar al cărții izbutesc să ne comunice, odată cu patetismul destinelor, și sentimentul reconfortant al continuității umane.

MIRCEA PĂDURELEANU

- Ce atitudini ciudate ia omul ăsta!
- Nicidecum, răspunse Regele. E un mesager anglo-saxon — astea sînt atitudini anglo-saxone. Face așa numai atunci cînd e fericit.“

LEWIS CARROLL

Prin oglindă

GERALD MIDDLETON :	Profesor emerit de istorie medievală veche
ROSE LORIMER :	Conferențiar de istorie medievală
CLARISSA CRANE :	Romancieră
PROFESORUL CLUN :	Profesor de istorie medievală
DOAMNA CLUN :	Soția sa
THEO ROBERTS :	Asistent la catedra de istorie
JASPER STRINGWELL-ANDERSON :	Conferențiar de istorie
SIR EDGAR IFFLEY :	Președintele Asociației specialiștilor în istoria evului mediu
PROFESORUL PFORZHEIM :	Profesor de istorie medievală la Universitatea din Halle
DOAMNA SALAD :	Fostă garderobieră și fostă menajeră cu ziua la Gerald Middleton
FRANK RAMMAGE :	Proprietar în cartierul Earl's Court
VIN SALAD :	Chelner, nepotul doamnei Salad
LARRIE ROURKE :	Un tânăr irlandez
ELVIRA PORTWAY :	Secretara lui John Middleton și amanta lui Robin Middleton. Ne-poata lui Lilian Portway
JOHN MIDDLETON :	O celebritate a emisiunilor radiofonice, jurnalist, al doilea fiu al lui Gerald Middleton
ROBIN MIDDLETON :	Directorul unei întreprinderi industriale, fiul cel mai mare al lui Gerald Middleton
MARIE HÉLÈNE :	Soția sa
TIMOTHY :	Fiul lor
LILIAN PORTWAY :	Fostă actriță și sufragetă, bunica Elvirei

STÉPHANIE HOUDET :	Doamna de companie a lui Lilian Portway și mătușa lui Marie Hélène Middleton
YVES HOUDET :	Fiul ei
DOMNUL BARKER :	Fost vizitiu și șofer al lui Lilian Portway și al cumnatului ei, canonicul Portway
ALICE CRESSETT :	Fiica lui
HAROLD CRESSETT :	Soțul ei. Cultivator de zarzavaturi
MAUREEN KERSHAW :	Fiica lui din prima căsătorie
DEREK KERSHAW :	Soțul ei. Fost subofițer de marină, acum proprietar de garaj
INGEBORG MIDDLETON :	Soția lui Gerald Middleton
KAY CONSETT :	Fiica lor
DONALD CONSETT :	Soțul ei. Sociolog
LARWOOD :	Șoferul lui Gerald Middleton
DOAMNA LARWOOD :	Soția lui. Menajeră la Gerald Middleton
DOLLIE STOKESAY :	Văduva lui Gilbert Stokesay, fosta iubită a lui Gerald Middleton
CUSPATT :	Expert muzeograf
ARMAND SARTHE :	Biograf
DOAMNA JEVINGTON :	Sculptoriță
CAROLINE JEVINGTON :	Fiica ei, îndrăgostită de Timothy Middleton
BĂTRÎNA EMMIE :	O prietenă a doamnei Salad

PERSONAJE DECEDATE ÎNAINTE DE ÎNCEPUTUL ACȚIUNII DIN ROMAN

EORPWALD :	Misionar creștin din secolul al VII-lea la curtea regelui Aldbert al Poporului din Est
ALDWINE :	Misionar creștin din secolul al VIII-lea în insula Heligoland

PROFESORUL STOKESAY :	„Regius profesor“ de istoria Angliei
GILBERT :	Fiul său. Eseist și poet
CANONICUL PORTWAY :	Cunoscut teolog și arheolog
DOCTORUL WINSKILL :	Tînăr medic internist

PERSONAJE CARE NU APAR

DOMNUL PELICAN :	Funcționar public
DOMNUL GRIMSTON :	Mic fabricant

noiembrie 1912

„În momentul de față se poate face o declarație cu titlu provizoriu în legătură cu vastele săpături arheologice întreprinse în vara acestui an pe teritoriul fostului regat medieval din Anglia de Est. Inițial, lucrările au fost executate de către Asociația arheologilor de pe coasta de răsărit, sub îndrumarea reputatului arheolog, cucernicul reverend Reginald Portway, care este secretarul Asociației. Ultimele etape ale excavațiilor au fost conduse de profesorul Stokesay. S-a efectuat un mare număr de săpături, în diverse locuri, pe întinderile mlăștinoase de lângă țărm, între Bedbury și Melpham. Afară de urmele unui cimitir păgîn anglo-saxon în apropiere de Bedbury, descoperirea cea mai de seamă a fost mormîntul episcopului Forpwald, pe domeniile castelului Melpham, la opt kilometri de satul Melpham. Situarea acestui lăcaș funerar a constituit multă vreme un mister al istoriei. Eorpwald, care a murit în 695, a fost înmormîntat la Sedwich. În anul 867, cînd se apropiau normanzii, călugării de la Sedwich au scos de acolo sicriul spre a-l îngropa în alt loc. Tradiția vorbea de Melpham sau Bedbury. Excavația a dat la iveală, fără putință de tăgadă, taina îndelung păstrată. Lespedea mormîntului are inscripții și ornamente de mare interes pentru istoricii specializați în secolul al șaptelea. Cea mai remarcabilă descoperire e însă, neîndoios, aceea a unui simbol al fertilității, sculptat în lemn. Statuete saxone similare au mai fost găsite de două ori pînă în prezent, conservate în ținuturile mlăștinoase ale Jutlandei și ale insulelor Frisice. Dar în arheologia engleză, e o descoperire unică. Prezența acestei figuri alegorice în sicriul episcopului Eorpwald a dat naștere la o serie întreagă de teorii printre istoricii epocii. O soluție satisfăcătoare va fi găsită, cu siguranță, în urma publicării rapoartelor profesorului Stokesay și reverendului Portway. Ancheta judecătorului de instrucție a constatat că mormîntul și conținutul său aparțin proprietarilor de la Melpham Hall — reverendul Portway și cumnata sa, doamna T. Portway, actrița de teatru bine cunoscută publicului sub numele de Lilian Portway. Se știe că sînt în curs tratative pentru vînzarea obiectelor între proprietari și membrii consiliului de administrație de la British Museum“.

Pentru documente suplimentare privitoare la lăcașul funerar de la Melpham, a se vedea APENDICELE de la sfîrșitul volumului.

Capitolul I

GERALD MIDDLETON ERA UN OM CU O FIRE înclinată moderat dar statornic spre tristețe. Asemenea ființe nu se simt în cea mai bună dispoziție la micul dejun, și nici săptămîna dinaintea Crăciunului nu li se pare momentul cel mai fericit al anului. Atît Larwood cît și nevastă-sa, menajera, învățaseră, cu timpul, să respecte stările de melancolie ale stăpînului lor păstrînd tăcerea. Așa au făcut și în dimineața aceea. În casa din Montpellier Square stăruia o liniște mormîntală. Doamna Middleton telefonase de la reședința ei din Marlow încă de la ora opt, ca să întrebe ce măsuri luase soțul ei în vederea vizitei pe care i-o făcea o dată pe an, de Crăciun. Va aranja lucrurile în așa fel, întreba ea, încît să-l aducă și pe fiul lor John ? Doamna Larwood, plină de tact, refuzase să-l trezească pe profesorul Middleton ; îi va aminti profesorului, a făgăduit ea, să telefoneze doamnei Middleton în cursul dimineții. Mesajul telefonic a fost așezat, alături de scrisori și ziare, lîngă farfuria lui Gerald.

Perspectiva de a vorbi cu soția sa la telefon și, mai mult, de a petrece sărbătorile Crăciunului împreună cu familia, îi accentuau starea de deprimare. Hotărî să nu deschidă scrisorile pînă cînd nu va fi citit mai întîi știrile, și să nu desfacă „Times“ pînă cînd nu-și va fi domolit reaua dispoziție cu un cotidian de tip mai popular pe care îl primea în mod obișnuit. Hotărîrea i-a fost nechibzuită : prezentarea optimistă a unor știri categoric rele, pe prima pagină, îi transformă mohorîrea latentă într-o iritare fățișă. Pe pagina din mijloc se găsea un foarte lung articol scris de fiul său John. Își jurase să nu-și mai arunce ochii peste articolele lui John ; totuși le citea întotdeauna. Tonul lor sentimental și sigur de sine îi justifica, în orice caz, via antipatie pe care i-o inspira fiul lui mai mic, mai ales dacă lectura era însoțită, în gînd,

de imaginea gînguritului admirativ al soției sale față de talentul acestuia.

„O dată mai mult — citi el comentariul redacției — John Middleton cercetează plin de curaj un caz de tiranie și nedreptate în Anglia noastră, unde se manifestă un exces de guvernare. Cu fiecare anchetă pe care o întreprinde, John Middleton pătrunde în miezul răului, dă în vileag plaga și propune leacul. El este totodată medicul, chirurgul și tămăduitorul gravelor maladii ce amenință libertatea și bunul trai al fiecăruia dintre noi în Anglia de astăzi — al dumitale, al meu și al oricărui cetățean de rînd. Ziarul «Daily Blank» nu împărtășește opiniile politice ale lui John Middleton, care se definește ca un radical independent. «Daily Blank» nu e o gazetă radicală, dar fiindcă nutrește convingerea că orice om dispus să combată aceste racile funeste, fără teamă de indivizi, instituții sau partide, este un prieten al Angliei, se socotește mîndră să publice asemenea articole îndrăznețe. John Middleton s-a arătat un prieten al libertății ca membru laburist al Parlamentului : s-a dovedit a fi și mai mult astfel cînd și-a dat demisia din partidul laburist și din Camera Comunelor pentru a duce bătălia fără restricțiile birocratismului. Dacă aveți nemulțumiri, sau cunoașteți vecini care suferă nedreptăți, mari sau mici, din partea tiraniei guvernamentale, înfățișați problemele voastre lui John Middleton. El vă va cerceta cazul fără teamă sau părtinire.“

Gerald încercă să-și spună că ar trebui să-l judece imparțial pe John. Scopul era generos, fără îndoială, chiar dacă, inevitabil, maniera îi producea silă. Nu avea nici un drept să aprecieze cariera fiului său după faptul că-i cunoștea setea de popularitate, sau temperamentul de cabotin care se autoînșală. În definitiv, el personal nu fusese niciodată dispus să privească adevărul drept în față, fie în viața de familie, fie în profesie ; era mai mult decît neîndreptățit să condamne maniera în care fiul lui înfăptuia ceea ce el nu avea curajul să înfăptuiască. Se așeză comod ca să citească despre acel anumit caz. Un oarecare domn Harold Cressett, cultivator de zarzavaturi în Londra periferică, fusese supus unei exproprii de către un minister care dorea să construiască pe terenul său o uzină de stat. După luni de zile de tergiversare, în care timp domnul Cressett își demontase serele, încetase de a mai face negoț și așa mai departe, o scrisoare tăioasă îl

informa că terenul nu mai era necesar statului și că el, proprietarul, urma să restituie despăgubirea. Simplitatea, cumsecădenia și consternarea domnului Cressett și a soției sale erau zugrăvite cu căldură ; se stăruia asupra tragediei bătrînului Barker, tatăl paralizat al doamnei Cressett. Fusesse în tinerețe un vizitiu din școala veche, se pare — o școală demult dispărută. Mișeii erau numiți abia la sfîrșitul articolului. Niște slujbași birocrați, în toată hidoșenia inumanității lor, erau acuzați de acțiunea comisă ; dar ei nu însemnau decît simple unelte ale tiraniei. Adevăratul scelerat era șeful departamentului — un onorabil funcționar superior, pe nume Pelican. Cunoștea domnul Pelican, întreba John, micile amănunte ale departamentului, așa cum o cerea reputația sa de om scrupulos ? Dacă le cunoștea, greșise prin procură. Nu era la curent cu incompetența slujbașilor și a organelor sale executive ? Atunci greșise prin incurie. Se făcea haz pe socoteala numelui domnului Pelican. Tuturor ne sînt dragi pelicanii din St. James's Park : să ne fie de ajuns. N-avem nevoie de alți pelicani la Whitehall. Se pare că nu cu sîngele din pieptul sfîșiat de propriul cioc își hrănea domnul Pelican puii birocrați, ci cu sîngele și viața cetățenilor trudituri ca Harold Cressett, și așa mai departe.

Prima reacție a lui Gerald a fost să emită verdictul că domnul Pelican era probabil un om simpatic, iar domnul Cressett, un potlogar. Apoi și-a spus furios că nu cunoștea nimic despre lumea din jurul lui ; nu avea dreptul să osîndească. Cine era el ca să respingă relatările lui John referitoare la tirania birocratică ? Un om cu o situație materială destul de frumoasă pentru ca să disprețuiască plîngerile împotriva impozitelor, considerînd că denotă vulgaritate și lipsa simțului răspunderii ; un familist neavînd nici curajul să se dezbrace de o căsătorie pe care o regreta, nici fermitatea de a-și asuma cu decență rolul de tată. Un fost profesor de istorie a evului mediu, care nu-și împlinise nici măcar făgăduiala de erudit pe linia unor studii de a căror valoare generală se îndoia în momentul de față. Un senzual care nu avusese niciodată o cutezanță pe măsura dorințelor sale ; un estetic care nu era în stare să adauge ceva la colecția lui de desene fără muștrări de cuget cu privire la bani sau la studiile istorice neglijate. Un sexagenar ratat, de fapt, și încă de genul cel mai anost, un ratat conștient.

Chipul lui brun, masiv, cu trăsături atrăgătoare, roși de dezgust la gândul că ajunsese din nou la același lanț de auto-învinuiri, plicticos prin repetiție. Înainte de a deschide scrisorile, făcu o tentativă hotărâtă de a-și înviora moralul scăzut. În ciuda searbedei întruniri de la Asociația de istorie care-l aștepta în seara aceea, și cu toată jalnica perspectivă a unui Crăciun petrecut acasă la Inge, ziua de astăzi făgăduia să fie cu adevărat plăcută. Noul catalog al colecției Gruntvig tocmai sosise. Nimic nu-l împiedica să-și petreacă toată ziua consultându-l — să-și mai varieze plăcerea de a admira desenele de Augustus John¹, Daumier sau Cotman² din colecția sa cu rememorarea unor Leonardo sau Rafael ce nu-i vor aparține niciodată. Mai exista și agreabila speranță de a-l convinge, tot în seara aceea, pe bătrînul Grantham să se despartă de un desen de Fuseli³. Dar începutul de îmbărbătare se destrămă repede. Își aduse aminte de fata de la Asprey care îi vînduse cu o zi înainte cadoul pentru Inge — starui îndelung cu gândul asupra farmecelor bustului, șoldurilor ei, asupra mișcării suple a coapselor. Dar îl apăsă doar ideea că are șaiszeci și patru de ani, și întrebarea dacă nu cumva accesul de senzualitate nu înseamnă nimic mai mult decît un caz de prostată mărită de care „va trebui să se ocupe”. Moralul îi rămînea tot scăzut.

Se întoarse la cele două scrisori puse lîngă farfurie. Pe un plic recunoscuse scrisul lui Sir Edgar ; celălalt scris îi era necunoscut. Îl preferă pe acesta din urmă. „Domnule profesor — citi el — pregătesc o teză de doctorat în filologie pentru facultatea de literatură engleză a Universității din Londra. Subiectul meu este *Climatul intelectual al Angliei la începutul primului război mondial*. După cum vă închipuiți, doresc să mă concentrez asupra a ceea ce posteritatea a dovedit că este cu adevărat esențial în epoca respectivă, decît

¹ John, Augustus Edwin (1878—1961), pictor și desenator englez, autor al faimoaselor portrete ale lui Bernard Shaw și Dylan Thomas.

² Cotman, John Sell (1782—1842), peisagist aparținînd școlii din Norwich, a lucrat îndeosebi acuarelele și gravuri. Vedea natura sub forma unui desen precis, auster, cu eliminarea detaliilor, în tonuri reci și fără adîncime.

³ Pe numele adevărat Füssli, Johann Heinrich (1741—1825), pictor și scriitor elvețian stabilit în Anglia. În tablourile și desenele sale, executate cu virtuozitate, se îmbină tipurile ideale ale clasicismului cu fantasticul și grotescul romantic, și uneori cu observația realistă.

să mă refer la aspectele convenționale — Shaw, Wells, Galsworthy etc. Prin urmare, deși acord o anumită atenție bazelor pe care grupul din Bloomsbury le-a pus gândirii universitare de la Cambridge în primii ani ai veacului nostru, consacru cea mai mare parte a tezei mele lui D. H. Lawrence și lui Wyndham Lewis¹. În legătură cu acest din urmă scriitor, sînt pe cale de a cerceta carierele unor personalități mai puțin cunoscute, cum sînt T. E. Hulme² și Gilbert Stokesay. Am impresia că ați fost unul dintre prietenii apropiați ai lui Stokesay, și aș fi bucuros dacă ați binevoi să-mi furnizați orice informații personale despre acest important tînar poet și eseist dat uitării, dar a cărui operă pare să reflecte, cel puțin pentru generația mea, o gravitate și o semnificație hotărîtoare, pe care critica actuală ne învață să le luăm drept unicul criteriu veritabil al meritului literar. M-aș bucura îndeosebi dacă ați putea arunca o lumină asupra relațiilor cu tatăl său, istoricul Lionel Stokesay, și în special asupra rolului pe care l-a jucat Gilbert Stokesay în operația săpăturilor anglo-saxone de la Melpham, East Folk, în 1912. Consider că asocierea sa, pe un teren practic, cu niște istorici de artă poate aduce elucidări prețioase în privința temelor sale estetice.

Am și intrat în corespondență cu văduva sa, dar nu are posibilitatea să-mi dea nici un fel de informații mai importante. Poate doriți să cunoașteți calificarea care-mi dă speranță să duc la bun sfîrșit o asemenea sarcină. Am obținut titluri la universitățile Minnesota și North-Western. M-am specializat în estetică, muzică și literatură, acordînd o atenție deosebită poezilor metafizici. Am urmat cursuri de creație literară predate de poeți eminenți ca...“.

Gerald puse deoparte scrisoarea fără a citi semnătura. Hotărîse de multă vreme că despre Gilbert Stokesay nu avea de spus nimic care să-i poată interesa pe nenumărații tineri

¹ Lewis, Percy Wyndham (1884—1957), romancier, critic și pictor, rebel și excentric, a creat în pictură curentul abstract denumit „vorticism”. Autor al unei trilogii alegorice, intitulată *The Human Age (Epoca omului)*, 1928—1955), în care denunță cu sarcasm răutatea omenească și pornirea spre distrugere.

² Hulme, Thomas Ernest (1883—1917), eseist și teoretician al poeziei engleze „imagiste”, a denunțat cu vigoare imprecizia verbală pe care o atribuia poeziei romantice. Ideile sale au fost ilustrate îndeosebi de poetul T. S. Eliot

admiratori ai operei acestuia. El personal nu izbutise să parcurgă pînă la sfîrșit nimic din ceea ce scrisese Gilbert.

Așadar, Dollie, reflectă el amuzat, nu fusese capabilă să dea nici o informație. Era, probabil, beată cînd a primit scrisoarea. Îi izgoni imaginea din minte. Făcuse de mult timp legămînt să nu se mai gîndească la ea și totuși se gîdea în fiecare zi. La urma urmei ea îi dăruise unica pasiune cu adevărat fericită în întreaga-i viață, iar el, datorită ineptiei și lașității lui, dusesse acea fericire la ruină.

Acest tînăr american impertinent habar nu avea ce puncte sensibile atingea cu mîinile lui stîngace. Dollie și Melpham ! Cele două subiecte interzise ale gîndurilor sale, permanentele preocupări care zăceau la temelia stării lui depresive. Dacă ar fi să dezvăluie ce credea el uneori cu privire la rolul real pe care-l jucase Gilbert în săpăturile de la Melpham, atunci ar face într-adevăr lumină în problema teoriilor estetice ale prietenului răposat.

Își îndreptă atenția cu disperare către scrisoarea lui Sir Edgar. „Dragă Middleton, mi-ar face plăcere să schimb două vorbe cu dumneata astă-seară, înainte de conferința lui Pforzheim. Mă găsești în anticameră. La sfîrșitul conferinței, dacă Pforzheim nu se extinde prea mult, e posibil să aibă loc discuții despre treburile Asociației. În acest caz, e sigur că se va ridica problema conducerii redacționale a revistei «History». Deși nu doresc sub nici o formă să te oblig să ieși o hotărîre prematură, aș vrea să am măcar o idee despre ceea ce intenționezi. Ți-am declarat și altădată cîtă nădejde îmi pun, și eu ca și marea majoritate a colegilor dumitale, că ai să accepți răspunderea redacțională, dar nu putem amîna un timp prea îndelungat hotărîrea. Oricum, o sugestie în legătură cu sentimentele dumitale înainte de conferință ar însemna pentru mine o binevenită orientare în conducerea dezbaterilor ce ar putea avea loc.

Al dumitale devotat, Edgar Iffley.”

Îi cunoșteau dinainte hotărîrea, gîndi furios Gerald ; le arătase destul de clar că nu avea intenția să devină redactor șef. Era pur sentimentalism din partea lor întrebarea asta repetată, refuzul de a renunța la convingerea că un om de peste șaiszeci de ani mai poate „promite”. Dacă nu-l voiau

pe Arthur Clun, și le înțelegea foarte bine motivele, atunci să aibă curajul s-o spună și să numească pe altcineva mai tânăr. Buclucul era că, de teamă să nu fie numit Clun, toți cei tineri — Roberts, Stringwell-Anderson și ceilalți — îl alese-
seră pe el drept candidat.

Dar nici nu se va lăsa tiranizat de afecțiunea celor mai „vechi în grad“, ca Sir Edgar, sau de temerile foștilor lui elevi, ca Roberts. Cît despre „sugestii în legătură cu sentimentele lui“ — sentimentele lui îl priveau numai pe el. Dacă ar fi să le facă mărturisiri, le-ar destăinui vechea lui impresie că erudiția detaliată al cărei partizan era Clun însemna o treabă necorespunzătoare, condamnabilă, la nivelul dezlegărilor de cuvinte încrucișate, iar generalizările istorice reprezentau interpretări morale, pseudofilozofice, la fel de îndoielnice, de genul celor la care se deda bătrînul Stokesay spre sfîrșitul vieții. Toată această căutare a adevărului în trecut trebuia lăsată în suspensie pînă cînd vom fi ajuns mai întîi la o concluzie cu privire la adevărul prezentului. În orice caz, cine era el pentru a se îndeletnici cu proclamarea adevărului, cînd eludase mai toată viața adevărul trecut și prezent? Dacă îl vor încolți, va recurge ca mijloc de diversiune la proiectul lucrării despre Anglia sub Eduard Confesorul¹. Demult făgăduitul studiu, care trebuia să urmeze cărții sale despre Cnut², ajunsese o glumă destul de răsufletă ca să-i pună pe toți în încurcătură dacă îl aducea în discuție.

Se ridică de la masă plin de amărăciune. Copleșit de îndoieli, străduindu-se să-și învingă deprimarea, se îndreptă spre birou ca să-i telefoneze soției sale. Trecînd prin hol, își zări în oglinda dreptunghiulară, cu ramă aurită, chipul frumos, cu obraji roșii, statura dreaptă și înaltă, și simți doar dezgust. „Doamne Dumnezeule! — gîndi el — ce scandalosă irosire!“

Rose Lorimer, luptîndu-se cu niște sacoșe enorme de cumpărături, își făcu loc, voluminoasă, printre ornamentele de

¹ Eduard al III-lea, rege anglo-saxon (1042—1066), supranumit Confesorul pentru pietatea sa.

² Cnut sau Canut cel Mare, șef al armatelor daneze invadatoare, a devenit rege al Angliei (1016—1035), rege al Danemarcei în 1018, prin moartea fratelui său, și rege al Norvegiei pe care a cucerit-o în 1030. Convertit la creștinism, a respectat vechile legi anglo-saxone și s-a arătat imparțial față de supușii săi englezi și danezi.

marmoră și mozaicurile de la Corner House, se zări în treacăt într-o oglindă și încercă un sentiment de satisfacție. Afirmase dintotdeauna că femeile savante sînt mai întîi de toate femei și nu trebuie să disprețuiască cerințele modei feminine. A-ți afișa cultura nesocotindu-ți vestimentația însemna să fii excentric, și Doctor Lorimer avea o mare aversiune față de excentricitate. Considerabila surescitare intelectuală în care o menținuseră cercetările ei de după război nu prea îi lăsase timp să se gîndească la toalete, dar mama ei îi repetase mereu că, dacă porți o haină bună de blană, oricît de veche, nu poți da greș; iar după propriul ei gust adăugase o notă îndrăzneată de culoare ca să mai înveselească posomorîta iarnă engleză — contribuția femeii la risipirea întinericului. Acum douăzeci de ani, reflectă ea, bineînțeles că pălăriile de păsări împodobite cu flori ar fi fost deplasate în luna decembrie, dar imperativele modei erau astăzi mult mai puțin stricte, se pare. Și pe urmă Doctor Lorimer se topea după florile artificiale, mai ales după trandafiri.

Nu lipseau florile artificiale în holul de la Corner House. Un curcan gigantic și o gîscă uriașă — păsări de carton inspirate de amintirea vulgarizată a desenelor lui Walt Disney — țineau în plisc, între ele, mesajul MERRY XMAS¹, confecționat în întregime din trandafiri albi și roz de satin. Tabloul se roti, curcanul se prefăcu într-o budincă de Crăciun, iar gîsca într-o plăcintă cu carne, fiecare arborînd un zîmbet larg și două piciorușe; anunțau LA MULȚI ANI, de astă dată cu litere din crizanteme adevărate. Doctor Lorimer medită amuzată la sărbătorile de Crăciun, atît de bogate în simboluri păgîne; adevărații învățători ai bisericii nu-și dăduseră prea multă osteneală ca să-și mascheze victoria, în cazul acesta. Voci înăbușite dindărătul gîndului o constrînseră să modifice timpul gramatical — *nu-și dau* prea multă osteneală, spuneau ele. Peste două zile, „inițiații” de pretutindeni — în nordul Europei și chiar mai departe — își vor rosti descîntecele magice de sănătate și reînnoire asupra nebănuitoarelor turme creștine. Aici, în Anglia, arhiepiscopul King Fisher — zîmbi gîndindu-se la semnificația numelui² — se va afla în fruntea lor. Un mister din timpuri

¹ Crăciun fericit (engl.).

² Regele pescar (engl.).

străvechi, ascuns vreme atât de îndelungată pentru milioane de oameni, dar nu pentru ea. Cu un fior, alungă din minte glasurile. Cunoaşterea te ducea la reverii atât de stranii... Toate astea se pierdeau în noaptea timpurilor, fireşte. Şi totuşi, primii misionari creştini îşi cumpărau prozeliţii păgîni la preţ mare cu ceremonialul contrafăcut al naşterii Mîntuitorului lor.

Îşi vîrî cu greu picioarele mătahăloase sub una dintre măsuţe şi cercetă meniul cu oarecare alarmă puritană în faţa abundenţei înşiruii de feluri. Alegerea era mai simplă, reflectă ea, la bufetele expres Lyons sau A.B.C. unde mîncea de obicei. Oftă la perspectiva stingheritoare a unei alegeri care presupunea gusturi rafinate. Dar Clarissa Crane părea a fi o romancieră deosebit de distinsă, iar romancierii, fără îndoială, sînt obişnuiţi să trăiască în desfătare. Cu cîtiva ani în urmă nici nu s-ar fi putut închipui în situaţia de a prezenta o romancieră ca invitată la Conferinţa anuală a istoricilor, dar prin scrisoarea ei domnişoara Crane manifesta un interes atât de viu, şi de vreme ce lumea academică îşi depîngea insistent limitele înguste, atunci trebuiau găsite alte mijloace de răspîndire a adevărului.

Clarissa Crane cercetă vastul salon de marmură în care se servea ceaiul cu o anumită repulsie, apoi îşi recunoscuse brusc erudita amfitrioană şi se simţi profund stînjenită. În toată acea adunătură cenuşie de frecventatori ai matineelor şi ai spectacolelor de pantomimă, numai ea putea fi aceea. Se aşteptase la o persoană lipsită de eleganţă, şi chiar de aceea îmbrăcase un vechi costum taier din tweed verde, din respect pentru prilejul de a se afla într-un mediu academic, dar nu era deloc pregătită sufleteşte să dea ochii cu o asemenea bizară şi nemaivăzută „sperietoare”. Doctor Lorimer era cît un munte, nu numai din creştet pînă în tălpi, ci de jur împrejur, apoi îmbrăcămintea ei avea un aspect cum nu se poate mai ciudat — blana aceea ponosită, care aproape că nici nu avea pretenţia să ascundă acele groase de siguranţă ce-o ţineau la un loc, şi deasupra unei feţe palide şi mari cît o lună plină, surîzînd fără rost, o tocă mică din trandafiri artificiali roz, pusă pieziş peste un morman de şuviţe negre în dezordine şi spelci stînd să cadă. Clarissa, cu ochi impresionabili de romancieră, se îngrozea la gîndul tărîmului stra-

niu pe care rătăcise mintea bieteii creaturi ; dar, cu tactul femeii de lume, exclamă : „Doctor Lorimer, vă mulțumesc că ați fost atît de gentilă !“

— N-ai pentru ce, draga mea, mi-a făcut plăcere să-ți fiu de ajutor. E lucru rar cînd Clio poate veni în sprijinul celorlalte muze, nu-i așa ? Glasul Doctorului Lorimer ieșea uimitor de subțirătec din trupul ei corpolent, ca glasul unei fete recitînd o poezie la o petrecere. Impresia de voce copilăroasă era și mai puternică după tonul sofisticat, strangulat, de contralto, al Clarissei Crane. „Sper sincer să te pot ajuta, spuse Rose, fiindcă romanul dumitale mi s-a părut deosebit de interesant.“ Gîndul i se abătu la romanele pe care le citise — *Saga familiei Forsyte*, *Ultimele zile ale orașului Pompei*, o carte care se intitula *Beau sabreur*¹, și, bineînțeles, multe altele, pe cînd era fată tînără. Acelea nu i se păruseră deloc interesante, își amintea.

— Mulțumesc, spuse Clarissa, sînt sigură că mă puteți ajuta. Numai faptul în sine că mă conduceți la conferința asta teribil de importantă, și apoi, ceea ce voiam să știu...

Rose Lorimer îi întrerupse întrebarea.

— Mai bine să alegem întîi ceva, draga mea, zise ea, adresîndu-i Clarissei peste meniu un fel de timidă privire pofticioasă. Nu-i era în fire să vorbească oamenilor cu „dragă“, nici să le adreseze căutături pofticioase, dar, nu se știe de ce, ajunsese la concluzia că acesta era modul cel mai nimerit de a aborda o interlocutoare atît de neobișnuită cum e o romancieră din societatea elegantă. Comportarea evoca un joc de scenă de calitate inferioară în care ea avea rolul unei patroane de casă de întîlniri, și exprima o apreciere subconștientă puțin măgulitoare cu privire la invitată. Ai vrea să iei o înghețată, drăguța mea ? o întrebă ; pe urmă, amintindu-și de sezonul rece, adăugă : Se pare că există și diverse alte lucruri, și examinează cu de-amănuntul uluitoarea înșiruire de feluri.

— O, nu, nu iau decît un ceai, zise Clarissa, apoi, temîndu-se să nu jignească sentimentele bieteii ființe, adăugă : Și pîine prăjită, dacă se poate.

— Pîine prăjită, repetă Rose. Cu ce, draga mea ?

¹ *Viteazul spadasin* (fr.), roman de aventuri de P. C. Wren, autor popular în rîndurile tineretului din primele decenii ale secolului.

— O, numai cu unt. Clarissa se temea să nu se încurce cu sardele.

— Nu văd pîine prăjită cu unt, zise Rose, care chiar la sectorul sardelelor zăbovea. Ah, ba da ; e mai jos. *Tartine* de pîine prăjită cu unt, explică ea.

— Firește, n-am nici un drept să mă gîndesc să scriu un roman *istoric*, începu Clarissa, în timp ce privirea ei căuta să evite cercul lucitor de unt topit care se lărgea mereu în jurul buzelor Doctorului Lorimer. „Dar, într-un fel sau altul, simt că trecutul ne vorbește atît de mult în momentul de față.“ De fapt, criticii vorbiseră foarte hotărît împotriva cunoștințelor ei despre viața modernă cu prilejul apariției ultimului roman. „Și pe urmă acele prodigioase veacuri ale întunericului, acea lumină crepusculară care tremură în jurul romanilor abandonînd insula, în comparație cu atît de realul Arthur, ciudatele forme proiectate de fugarele noastre licăriri de cunoaștere, și, mai presus de toate, strivitorul sentiment al legăturii trecutului cu noi, apropierea lui imediată, ca să mă exprim astfel. Scînteietoarea lume romano-britanică, umbrele care se adună, și apoi îngrozitoarea beznă revărsîndu-se în valuri.

Rose care, atunci cînd vocile înăbușite ale „ideilor ei fixe“ nu-i frămîntau creierul, era un om de știință cu picioarele pe pămînt, nu pricepea nimic din toată această poveste cu întuneric și lumină. Se mulțumea să mănînce cît mai multe tartine cu unt ; apoi, scoțînd un pachet de Woodbines, aprinse o țigară și suflă un nor de fum în direcția Clarissei, de parcă izgonea un roi de viespi.

— Mi-e teamă că n-ai să descoperi prea mult din toate astea în conferința lui Pforzheim, draga mea, spuse ea pe un ton amabil. E despre comerț.

— O, dar asta e fascinant ! Intimidată, Clarissa nu mai era în stare să-și oprească fluxul verbal. Blănurile și chihlimbarul țărilor baltice, marea cale a Volgei. Da, chiar și în cele mai întunecate timpuri, continuarea tenace a comerțului. Să ne gîndim la Sutton Hoo ! ¹ omagiul barbarilor față de civilizație, platoul acela bizantin !

¹ Localitate din Suffolk unde, în urma săpăturilor efectuate în anii 1938—39, s-a descoperit un cenotaf închinat regilor Angliei de Est din secolul VII. Bogatul material arheologic, astăzi aflat la British Museum, cuprinde, între altele, paisprezece piese de argintărie bizantină.

— Fabricație inferioară, comentă Rose, fără a mai adăuga de astă dată „draga mea“.

Clarissa își refăcu echilibrul în jurul umerilor fîsticiți.

— Dar ceea ce doresc de la dumneavoastră, spuse ea, redevinind o cercetătoare modestă și inteligentă, e întreaga istorie a ciocnirii lumilor păgîne și creștine în Anglia.

— O ! mi-ai pus o întrebare foarte amplă, mă tem, răspunse Rose. Suferise prea mult pentru teoriile ei ca să nu fie bănuitoare în fața unui atac atît de frontal. Ai citit articolele pe care ți le-am trimis ?

— Sigur că da, zise Clarissa, și le-am găsit captivante, absolut captivante. Dar eu doream atmosfera : vedeți, eu nu sînt o specialistă. Nu știu nimic, de pildă, despre religia comparată. Bineînțeles, l-am citit pe Frazer, pe Doctor Margaret Murray despre vrăjitoare...

Se opri, alarmată de schimbarea bruscă intervenită în fizionomia interlocutoarei sale. Un trandafiriu închis se întinsese peste obrajii nu tocmai curați ai lui Rose, dîndu-le o ciudată asemănare cu florile pleoștite de la pălărie.

— Mi-e teamă, draga mea, că, dacă dorești să discuți despre vrăjitoare, nu te-ai adresat cui trebuie. Eu sînt un om de știință simplu și fără complicații. Un istoric, să știi, nu e același lucru cu un antropolog. Glasul ei de fetiță luă un ton destul de neînduplecat. Frazer și Margaret Murray, asta-i bună ! Mereu avusese de înfruntat această grozavă confuzie. Teoria ei, *cunoștințele* ei despre natura bisericii evului mediu timpuriu, nu se întemeiau pe folclor, imaginație și alte asemenea lucruri. Ea era un istoric care mergea direct la fapte, fiind formată la școala unui Tout și a unui Stokesay. Și apoi — ceea ce vedea uneori atît de limpede astăzi — conspirația, strania conspirație seculară pe care ea singură o ghicise, însemna ceva pe lîngă care cultul dianic și victimele divine ale Doctorului Murray păleau pînă la neînsemnătate copilăroasă. Clarissa, dîndu-și seama de dimensiunile gafei comise, căută să se degajeze, dar Doctor Lorimer asculta acum cu totul alte voci decît intonațiile cultivate ale Clarissei.

„Pe cuvînt ! gîndea Clarissa, dacă strîngerea materialului istoric va fi atît de sîcîitoare tot timpul, mai bine acceptam oferta de a scrie o carte de reportaj despre Angola.“ Văzînd expresia îngîndurată a Doctorului Lorimer, ridică glasul. „Cine știe cît de surdă o fi babeta asta !“

— Desigur, săpăturile de la Melpham mi se par fascinante, zbieră ea, întorcându-și privirile de la un grup alăturat de școlari care holbau ochii mirați.

— Da, vorbi Doctor Lorimer ca de departe, chiar sînt fascinante. Hotărî să nu-i spună acestei năînge cît de interesante erau. Îi va servi aprecierea convențională. Dar să nu uităm că episcopul Eorpwald era un personaj cu totul neobișnuit. Asta știm numai de la Bede¹. Nu putem judeca totul după Melpham.

— Ați luat parte la „săpat“ ? o întrebă Clarissa pe un ton sportiv, care, pentru un motiv sau altul, i se părea necesar spre a imprima o modalitate mai familiară conversației.

— Mormîntul episcopului Eorpwald a fost excavat în 1912, draga mea, îi răspunse tăios Doctor Lorimer. Eram copil pe vremea aceea.

Clarissa își turnă o ceașcă de ceai rece și o bău ca să-și ascundă încurcătura.

— Datele n-au fost niciodată partea mea tare, explică ea.

— Eh, trebuie să cauți să le pui corect în romanul dumitale ; n-am dreptate ? spuse Doctor Lorimer ; apoi, băgînd de seamă stinghereala invitatei, își înmuie neînduplecarea și urmă : Nu chiar fără temei te-ai gîndit că am participat la Melpham. La cincizeci și cinci de ani, pentru tinerețea dumitale, îți par o femeie bătrîna cît lumea, probabil.

Clarissa reflectă că și cei simpli își au farmecul lor. Acum parcă-i părea rău că ținuse la radio acele cozerii de la „Ora femeii“, în seria „Vîrsta mijlocie privește înapoi“.

— Și oricum, adăugă Rose, arăt cît lumea de bătrîna. La drept vorbind mi-ai făcut un mare compliment ca fostă studentă a profesorului Stokesay. Melpham a însemnat, după părerea mea, încununarea operei sale. Mai bine zis, tot ce a înfăptuit el a fost minunat. El m-a învățat tot ceea ce știu. Și a rămas la fel de energic pînă la sfîrșit, deși și-a cam uitat vechii colegi în ultima perioadă. A devenit un negociator

¹ Bede, sau Baeda (673—735), istoric și cărturar anglo-saxon, supranumit și „venerabilul Bede“ ; a inițiat discipoli la mănăstirea Jarrow din Northumbria, centru cultural cu faimă europeană. Erudit de seamă al epocii, a scris în limba latină numeroase lucrări cu conținut religios, dar și un compendiu al cunoștințelor științifice de atunci, intitulat *Despre natura lucrurilor*. Opera sa cea mai importantă, *Istoria ecleziastică a poporului englez*, rămîne o sursă demnă de încredere pentru istoria Angliei de la invazia romană pînă în anul 731.

politic, draga mea, încheie ea, ca și cum ar fi fost vorba de o metamorfoză fizică.

— Da, îmi amintesc, spuse Clarissa. A fost unul dintre cei care au susținut acordul capitular de la München, nu-i așa? dar imediat își regretă cuvintele. Nu era însă nici o nevoie să-și facă gânduri, pentru că Rose zîmbea vag și absent.

— Da, săracuțul de el, vorbi ea, ieșise total din micul meu univers.

— Și credeți într-adevăr că figura sculptată în lemn...? își răsfiră Clarissa întrebarea.

— O, un zeu al fertilității, draga mea, zise Rose. Nu încapă nici o îndoială. Desigur, lemnul e cioplit foarte grosolan. Mult mai grosolan decât la cele câteva figuri găsite pe coasta baltică. Fără îndoială, datorită meșteșugului indigen, tradiția continentală fiind aproape pierdută. Asta explică mărimea dimensiunilor falice, dealtfel. Clarissa avu impresia că se ferise fără rost să-și termine fraza. Dar e o zeitate cu adevărat anglo-saxonă, un autentic *wig*¹. Unul din acei *idola*² care-l scandalizau atît de mult pe Bede. Sau pretindea că-l scandalizează, să zicem, adăugă ea pe un ton misterios.

Semnificația acelui ton rămase nulă însă pentru Clarissa.

— Și nu mai trăiește astăzi nimeni dintre cei care au fost cu Stokesay la Melpham?

— Nu, răspunse Rose, după o clipă de gândire. Sau stai puțin. Cred că Gerald Middleton se afla acolo. Dar pe-atunci, desigur, era doar un tînăr student, iar descoperirea e cu totul în afara perioadei de care se ocupă el.

— Da, interveni Clarissa, *Lumea lui Canut* de Middleton. Am citit-o, bineînțeles, sau poate ar fi mai cinstit să spun că am răsfoit-o. E destul de greoaie, nu-i așa?

— Noi îl considerăm pe Gerald Middleton drept un mare stilist, zise Rose, adăugînd cu o intonație ștrengăresc vicleană, dar e adevărat că noi nu sîntem romancieri.

— Cine și-ar fi închipuit că Middleton mai trăiește, se minună Clarissa. Umbre ale sălii de curs!

Rose se simți întăritată, „Gerald Middleton nu poate să aibă mai mult de zece ani peste vîrsta mea. Abia de doi

¹ Idol (anglo-sax.).

² Idoli (lat.)

ani nu mai conferențiază. N-are mai mult de șaizeci și ceva de ani", hotărî ea.

— N-a mai publicat de-o bună bucată de vreme, mi se pare, caută Clarissa să se facă iertată.

— Nu, din păcate. Nu-i priește lumea asta de ultraspecializare ; nici mie, dealtfel. Totuși va veni și el diseară, sînt sigură. Vor fi prezenți toți medieviștii de vază specializați în perioadele de început. Ești o ființă privilegiată. Te voi prezenta, și pe urmă poți să-i pui întrebări despre Melpham. Nu doar că-ți va putea spune altceva decît stă scris în articolele profesorului Stokesay.

Clarissa văzu o șansă de independență.

— De fapt cunosc o persoană care a fost prietenă cu profesorul Middleton, o *foarte bună* prietenă la un moment dat, adăugă ea cu un rîs sfiicios. Dollie Stokesay. Dar o cunoașteți probabil și dumneavoastră.

Doctor Lorimer, care nu avea chef să accepte din partea Clarissei insinuări calomnioase despre trecutul unui vechi coleg, zise :

— Am văzut-o, firește, de două, trei ori pe vremea cînd supraveghea gospodăria socrului ei. Dar nu l-a ajutat nici-o dată pe profesorul Stokesay în munca lui, orice rol va fi avut în casa acestuia. Apoi adăugă : Habar n-aveam de *ea* că mai trăiește.

— Ba cum să nu. Sîntem vecine, exclamă Clarissa, ca și cum acest amănunt îi dădea doamnei Stokesay un drept special la viață. Dollie, draga de ea ! Mi-e cu neputință să mi-o închipui într-un cadru academic. E fermecător de filistină. Făcu o pauză, și adăugă cu deferență : Dar o ființă dintr-o bucată.

Nu era un concept care să-i atragă atenția Doctorului Lorimer.

— Să mergem, draga mea, îi spuse, și făcu semn chelneriței. Pforzheim e un conferențiar scînteietor — cel mai de seamă medievist din Germania de astăzi. Ești o mare privilegiată, să știi. Sînt sigură că vei descoperi o bogată sursă de inspirație în expunerea lui. Își ridică cele două sacoșe. Dar mă tem că vrăjitoare nu vor fi, ricană ea.

Clarissa insistă să-i ia din mîină una dintre sacoșe, dar își regretă pe loc politețea. Părea de necrezut că un sac de cumpărături poate să atîrne atît de greu. Ea n-avea cum să

știe, iar Doctor Lorimer uitase că la fundul sacoșei se găseau mai multe sticle de lapte care ar fi trebuit să fie înapoiate la lăptărie, precum și o serie de cutii de conserve goale, de aruncat la lada cu gunoi. O miasmă ciudată o incomoda pe Clarissa, în timp ce ieșeau de la Corner House. Doctor Lorimer mai uitase acolo și o cutie cu alimente canine, pe care o cumpăraseră pentru fox-terrier-ul ei cu o lună în urmă.

— Să luăm metroul, ești de acord, drăguț? propuse Doctor Lorimer. Ador orele de vîrf în metrou: e plin de tipuri interesante. Materia primă a duminicilor, presupun.

Clarissa simți că o părăsește curajul.

Doamna Clun simți că o părăsește curajul văzînd că soțul ei se află în bine cunoscutele lui toane. Trupul ei firav, tremura și de panică și de frig. Îl urmăse afară sub portic ca să-l întrebe despre sherry, iar acum stătea acolo de peste zece minute, ascultîndu-i criticile severe, în timp ce vîntul dinspre răsărit suiera prin fiecare despicătură a rochiei ei de după-amiază. Doamna Clun era extrem de slabă și nu prea tînără; afară de asta nu mai purtase niciodată lenjerie suficient de calduroasă de cînd, cu mulți ani în urmă, la un *garden-party* universitar, soțul ei o dojenise în public că rochia ei „face ghemotoace”. Încerca mereu să-și spună cît de mîndră ar trebui să se simtă că, după atîția ani, el se mai preocupa de silueta ei.

Trupul scurt și îndesat, cu alură ostășească, al profesorului Clun era bine capitonat.

— Bineînțeles, dacă ai să iei drept critică orice sugestie pe care ți-o fac, zise el, și ochii lui verzi, plini de duritate, priveau urît deasupra mustății zbîrlite ca o perie de dinți, atunci sînt obligat să mă spăl pe mîini de toată chestiunea.

Doamna Clun știa că trebuie să asculte cu prudență, astfel ca să poată strecura un cuvînt de îmbunare la momentul potrivit, dar gîndul îi zbura neîncetat la jacheta de lînă albastră de sus, din dormitor. Un zîmbet vag, fluid, i se așternu pe buze. Profesorul Clun băgă de seamă că are nasul roșu, înghețat, și o privi cu ciudă.

— Poți fi sigură, continuă el, că nu doresc deloc să-mi consacru timpul acestor treburi menajere. Am destule lucrări pe cap, știi foarte bine. Destul de regretabil că sînt silit să

mă duc la conferința asta. Nu-mi surîde ideea să-mi pierd o oră ascultându-l pe Pforzheim, oricît de capabil ar fi, ca să nu mai vorbim de perspectiva de-a o auzi după aceea pe Rose Lorimer vînturîndu-și teoriile țicnite. Dacă Sir Edgar ar fi un președinte mai abil, sau măcar dacă Middleton ar avea un dram din simțul răspunderii pe care, la poziția lui, ar fi normal să-l aibă, n-am mai pierde ore întregi de timp prețios cu asemenea generalități fără noimă. Întreaga idee pe care se bazează aceste Conferințe Anuale Stokesay e cu desăvîrșire perimată. Dacă vrem să aflăm ce are de spus Pforzheim sau oricare altă autoritate de pe continent, putem să citim foarte bine în reviste. Orice executori cu scaun la cap și cu ceva mai mult *savoir-faire*¹ decît Sir Edgar sau Middleton ar fi anulat condițiile testamentului lui Stokesay de multă vreme. S-ar putea utiliza banii foarte potrivit în scopuri de cercetare sau pentru publicații. Cînd mă gîndesc că va trebui să-mi plătesc singur drumul la conferința de la Verona, vara viitoare...

— Da, Arthur, zise doamna Clun.

— Ce „da“ ? ce vrei să zici cu asta ? o apostrofă soțul ei. Habar n-ai de nimic. Felul ăsta de a confirma enunțări care-ți sînt total necunoscute e unul dintre obiceiurile tale cele mai enervante, Ada. Dar, pentru numele Domnului, să rămînem la chestiunea despre care discutăm. Dacă e vorba să-i primim astă-seară pe soții Grayson, și ți-am mai spus și altădată că e necesar să-i primim, cel puțin s-o facem cum se cuvine. De ce ai ales momentul ăsta ca să propui un Chablis sud-african, nu pot să înțeleg. Nu cred că soții Grayson au chef să vină pînă la Wimbledon ca să bea un vin din colonii. Ce vrei să povestească despre noi cînd s-or întoarce la Manchester ?

— Mă gîndeam numai la ce-ai spus tu în privința economiei...

— Asta am spus-o cu prilejul mesei oferite tinerilor cercetători. Ai și tu o *fărîmă* de judecată ca să-ți dai seama ce e adecvat. Nu sîntem bogați, dar nici nu e nevoie să strîngem cureaua. N-avem avere ca Middleton, dar nu sîntem niște sărăcani. Într-adevăr, cu salariul lui și venitul soției, trăiau la largul lor.

¹ Pricepere, iscusință (fr.).

— N-aş crede că Muriel Grayson ştie să deosebească un vin de altul, zise doamna Clun, pusă pe ceartă din cauza frigului înepător. E o persoană foarte cumsecade, o provincială simpatcă din Lancashire, dar deloc o femeie rafinată.

— Ada, nu eşti tu cea mai indicată să faci aprecieri în privinţa asta, zise profesorul Clun, care începea, în sfârşit, să simtă şi el frigul. N-ai nici o pretenţie la rafinament, şi nici nu ţin să ai. Deşi după ani îndelungi de tiranizare soţia lui dobândise un anumit grad de eleganţă suburbană, adusese în căsătorie acel mic venit dintr-o sursă categoric plebee. Arthur Clun evalua cu luciditate limitele posibilităţilor ei de perfecţionare şi nu-i cerea mai mult. Bine, adăugă el, sper că restul primirii de astă-seară poate fi lăsat la aprecierea ta, dacă nu vrei să faci o pneumonie. Te poţi considera fericită că nu eşti constrânsă să călătoreşti ca mine într-un vagon de metrou plin de curenţi.

— Trebuie neapărat să te duci, Arthur? întrebă doamna Clun, în speranţa că un pic de răsfăţ îi va mai topi glacialeitatea stării de spirit.

— Ți-a sugerat ceva din tot ce-am spus că faci drumul ăsta dintr-un motiv fără importanţă? o bruftului el. Se înţelege că trebuie să fii de faţă. Parcă n-ai avea nici un simţ al poziţiei mele, Ada. Afară de asta, mai intervin după conferinţă tot felul de alte lucruri. Pe agendă e conducerea redacţională a revistei „Medieval History”, noua serie. Dumnezeu ştie ce propuneri idioate se vor face. Middleton îşi dă bine seama că e depăşit pentru o asemenea treabă, dar dacă unii dintre discipolii lui, fervenţi ca nişte „bobby-soxers”¹, — şi rîse la acest mic modernism al său — şi-or pune mintea, te pomenesci că-l vor convinge. Roberts şi Stringwell-Anderson au să-l susţină din răspuţeri. Ei ştiu perfect că, în cazul cînd aş fi eu redactor-şef, contribuţiile lor se vor limita obligatoriu la muncă ştiinţifică, nu la generalităţi filozofice.

— Sigur că tu s-ar cuveni să fii, spuse soţia lui cu sinceră veneraţie.

— Da, dragă, da. E prea vădit că așa e pentru ca remarcata să-mi facă plăcere. Noi nu ne complacem în genul de dez-

¹ Adolescente care îşi manifestă admiraţia cu frenezie pentru o vedetă de cinema, un cîntăreţ etc.

mierdări și giugiuleli domestice ale unor tipi ca Roberts, cu soțiile lor care se țin de politică universitară. În plus, tu nu ești membră a sindicatului presei universitare, așa că te afli în afara problemei. Vezi-ți de treburile tale, draga mea. Dădu să plece, apoi se întoarse pentru obișnuitul țocăit în fugă, pe obraz. Uitându-se la nasul ei roșu, o clipă se înduioșă. Pariez că ai să te bucuri când va veni primăvara, zise el, parcă plătind tribut unor particularități ale celor săraci cu duhul ; dar îndată se simți stînjedit de implicația sentimentală a remarcii sale. La revedere, îi spuse, și, orice vei face în seara asta, fără gesturi agitate. Porni la drum, traversînd vioi piața.

— Orice vei face în seara asta, Theo, te rog să nu fii agitat, spuse Jasper Stringwell-Anderson. Își întinse picioarele lungi, în pantaloni de tweed, de-a lungul canapelei, reze-mîndu-se pe un șold. Apoi îndepărtă cu un bobîrnac o scamă de pe pantofii săi împlețiți, din antilopă galben-roșcată, ca și cum ar fi vrut să sugereze nonșalanța pe care o recomanda.

— Dragul meu, la ce bun să-mi dai asemenea sfaturi ? Eu sînt totdeauna agitat. Theo își zornăia monezile în buzunarul pantalonilor săi de flanelă, își crispa fața, își trecea mîna cealaltă prin părul negru sîrmos, de parcă, la rîndul lui, ar fi voit să ilustreze acrobatica harababură în care pretindea că s-a născut. „Bineînțeles, e *posibil* să fiu ținut sub control. De o mîină fermă. Ehe, dacă Betty ar fi putut veni acasă în seara asta, ea ar fi știut s-o facă. Dar, bineînțeles, a trebuit să aleagă tocmai seara asta ca să se ducă s-o vadă pe afurisita ei de mamă. Nu știu ce dureri are bătrîna ; așa îi e năravul în momentele importante. Din pricina surescitării se bîlbîia mai rău ca de obicei, iar accentul lui din Yorkshire era aproape la fel de puternic ca atunci cînd istorisea anecdote din orașul natal. Betty o iubește mai mult pe mama ei decît pe mine, dădu el explicația.

Jasper nu știa niciodată ce atitudine să ia în fața acestor bruște confidențe ale lui Theo. Lui nu i-ar fi dat prin minte să dezvăluie amănunte personale din propria-i viață — de fapt n-avea nici o viață personală de revelat. Ca și Betty Roberts, era profund atașat de mama lui, dar, neavînd pen-

tru nimeni altul sentimente mai adânci decât aprobarea socială sau intelectuală, lua devotamentul filial drept un lucru de la sine înțeles la orice individ pe care-l considera demn de a fi în relații cu el însuși.

— Agitația nu va face decât să-l împingă pe Middleton înapoi în cochilia lui. Îl va plictisi pe Sir Edgar și-i va oferi lui Clun cel mai bun prilej să strălucească sub chipul organizatorului cu sînge rece.

Jasper era și el cuprins de o oarecare nervozitate și își închipuia că dăscălindu-l pe Theo își va regăsi el însuși echilibrul. Întinse un braț cît putu de departe ca să ia o țigară dintr-o cutioară din lemn de lămîi, încrustată cu sidef. Nu reuși să ajungă, iar Theo, sărindu-i în ajutor, răsturnă o lampă și o farfurioară. Aceasta din urmă se făcu țandări.

— O ! exclamă Theo. Poftim, s-a făcut.

— Sau mai curînd s-a *spart* o frumoasă piesă de Lowestoft, replică tăios Jasper.

— Nu știu la ce-ți folosesc toate vechiturile astea, bolborosi Theo, clipind des îndărătul lentilelor groase de ochelari. Ai s-o apuci pe aceeași cale ca și Middleton. Colecția lui de tablouri l-a făcut să-și neglijeze lucrările pe care trebuia să le scrie. Gustul rafinat și tot restul nu duc casă bună cu gîndirea serioasă. Totdeauna am spus-o...

— Judeci pornind de la o premisă falsă dacă îți închipui că prin repetiție mă convingi de un adevăr, zise Jasper iritat. Se ridică și, ieșind din cameră, arătă înspre canapeaua îmbrăcată în husă albă, apretată, de creton cu franjuri aurii. Șezi jos, îi spuse. Peste o clipă se întoarse cu un mic fâraș de culoarea jadului și o perie, și, săltîndu-și în sus dungile de la pantaloni, îngenunche și adună grijuliu cu peria cele mai mărunte bucățele de porțelan. Apoi, scoțînd dintr-un sertar al biroului hîrtie foiță și o cutie de carton cafeniu, începu să sorteze fragmentele pe hîrtie. Acorda acestei îndeletniciri o atenție deplină, migăloasă, de fată bătrînă.

— Adevărul este, continuă Theo, că e rău să ai bani în meseria noastră. Surplusul de bogăție poate fi creator de cultură, dar îi transformă pe erudiți în colecționari. Studiul cere o sărăcie decentă. În evul mediu se recunoștea acest lucru. Toate astea — și flutură cu mîna în jurul elegantei încăperi — înseamnă o jalnică distragere a atenției.

— Dar soțiile și copiii ? întrebă Jasper, a cărui tensiune nervoasă găsisese o nouă supapă, mai satisfăcătoare. Cum se potrivesc cu viziunea ta romantică, gen Helen Waddell¹, despre activitatea științifică ?

— Betty îmi este de mare ajutor, protestă Theo, atunci când mama ei nu e bolnavă.

Jasper închise cutia de carton și o legă cu sfoară, tăind capetele cu un mic briceag în teacă de fildeș, pe care îl păstra în buzunarul vestei. Scoase un toc rezervor și scris pe capac : „Fragmente dintr-o farfurioară de porțelan Lowestoft, spartă de Theo Roberts — XXII — XII — LIV“.

— Și acum, Theo, zise el, avem alte lucruri de discutat decât despre soacra ta. Prin ce tertipuri să-l determinăm pe Middleton să accepte răspunderea redacțională care îi va fi negreșit oferită ?

— Mă gândesc să-i spun cu toată franchețea că e dator față de noi toți s-o accepte.

— Iar eu mă gândesc că lenea îl va face impermeabil la un asemenea apel sentimental.

— Atunci am să i-o spun pe șleau că, dacă nu-și asumă sarcina asta, n-are decât să-și facă bagajele. Va rămîne *Canut* al lui Middleton, va rămîne Middleton, omul ale cărui cursuri și seminarii au inspirat două generații ; dar nu va dăinui Middleton, cel care a salvat studiile medievale engleze de mîna moartă a lui Clun. Va muri ca un tip mediocru care a lăsat o avere frumușică și o nenorocită de colecție de desene pe care orice neghiob cu parale ar fi putut s-o strîngă. Iar dacă își închipuie că prelegerile lui, oricît de bune sînt, vor face din el un al doilea Acton², am să-i spun că poate să arunce asemenea idei la coș.

— Da, zise Jasper, probabil că ăsta-i tonul nimerit. Poate că e mai bine să te ții de felul tău brutal și direct de nondic. Are un farmec specios pentru generația mai vîrstnică. O

¹ Waddell, Helen (1889—1965), specialistă în istoria medievală și literatură engleză, a obținut medalia Societății regale de literatură din Anglia (1927) și a devenit membră corespondentă a Academiei de studii medievale din S.U.A. (1937). A publicat un studiu despre abatele Prevost (1933) și lucrări despre literatura latină medievală.

² Lord Acton (1834—1902), istoric și profesor la Cambridge, a cărui profundă erudiție, dublată de o gândire filozofică generoasă, nu s-a oglindit decât prea puțin în scrieri importante.

să-mi folosesc talentele mele pentru a prelungi discuția. E greu de imaginat ce anume va putea să spună Pforzheim ca să ne ofere subiect de discuție pentru o oră. Cu ajutorul lui Dumnezeu, însă, și al neprețuitei Rose cu ideile ei fixe, ar fi posibil să reușim. E greu ca Sir Edgar să „treacă la alte puncte“ dacă se înfiripă o discuție interesantă. Ar fi cât se poate de nepoliticos față de distinsul oaspete, iar Sir Edgar nu părăsește niciodată eticheta de modă veche. Din fericire vor fi prezenți câțiva vorbitori — dacă deschizi gura despre tezaure de monede îl și vezi pe Praed ridicându-se, iar dacă Pforzheim menționează fără vreun scop precis rămășițele orașelor romane, Grayson va expune timp de cel puțin o jumătate de oră ce gândește Manchester-ul pe tema asta.

— Grayson e un tip serios, zise Theo, pe un ton de adâncă venerație.

— Acum examinăm o linie tactică, dragă Theo, nu evaluăm capacități. Va veni momentul, când, și dacă, Middleton va deveni redactor-șef. Părerile tale despre „seriozități“ comparative — pronunță cuvântul în ghilimele — vor fi deosebit de prețioase când îi vom da sfaturi referitoare la colaboratori. Între timp, dacă putem amâna discuția despre problemele redacționale, dispunem de aproape o lună de zile — lăsând la o parte Crăciunul și Anul Nou — în care să-l prelucrăm pe Middleton. Jasper se îndreaptă spre bufetul din colț, cu bogate picturi din secolul al XVIII-lea reprezentând pe cele trei zeițe sub ochiul deferent scrutător al lui Paris.

— Aș fi dorit, spuse el, turnând două pahare de Cinzano alb — nici nu puneam în discuție genul continental de aperitive pe care le oferea — aș fi dorit ca Middleton să aibă o părticică din teribila ambiție a fiului său.

— Ca să-ți spun drept, nu știu nimic în privința ambiției lui Middleton-fiul, răspunse Theo. Îl consider un băiat isteț, asta da. Betty și cu mine îl vedem destul de des la televizor, și e cert că are personalitate.

Jasper socotea că e vulgar să faci pe snobul disprețuind emisiunile televizate, astfel că se abținu să sufle vreo vorbă că nici nu avea aparat. „Un personaj odios, infatuat“, dădu el verdictul.

— Ei, hai, lasă, protestă Theo, cu un pronunțat accent din Yorkshire. Numai pentru că problemele de care se ocupă el n-au de-a face cu viața ta răsătată. A depus mari efor-

turi în lupta împotriva birocrățiilor din țara noastră. Eu îl simpatizez ; e împotriva celor de tipul lui Clun.

Theo era satisfăcut că găsisse o aplicare a vieților profesionale la treburile naționale. Ședea răsturnat așteptând comentariul lui Jasper, dar nu se auzi nimic. Agasat, își privi brusc amfitrionul, apoi continuă :

— Mie mi s-a părut că a fost splendid din partea lui să-și dea, așa, demisia din Camera Comunelor. A fi membru în Parlament nu e o ocupație pentru un individualist ca el, mai ales un membru laburist. El nu e pentru planificare ; e un radical conservator de viță veche, ca și Cobbett ¹.

Din nou așteptă un comentariu, care nu veni nici acum. În realitate, pe Jasper îl încânta faptul că Theo, deși de origine muncitorească, se dovedea un conservator atât de credincios, în timp ce el însuși vota întotdeauna pentru laburiști. Avea senzația că vine în contact direct cu ordinea socială modernă, întoarsă cu susul în jos. La dineuri cita adeseori această situație ca un exemplu de viață engleză modernă.

— Middleton nu vorbește niciodată despre familia lui, spuse, uitînd că nici el nu pomenea nimic despre propria familie.

— Nu, zise Theo. Betty a cunoscut-o pe doamna Middleton cu un prilej oarecare. Știi, ei trăiesc separat. Ea este daneză sau norvegiană, cam așa ceva ; în orice caz scandinavă.

— În orice caz scandinavă, zise profesorul Pforzheim, ducînd la lumina ferestrei cutioara sculptată în fildeș. Ivoriu de morskă, cred eu. Poate norvegiană, nu-i așa ? De la sfîrșitul secolului al IX-lea, aș sugera. Poate din insulele Hebride ? Își întoarse silueta înaltă și distinsă spre Sir Edgar, și în ochii lui de un albastru deschis juca un surîs ca în așteptarea unei aprobări laudative.

Sprîncenele cărunte și grele ale lui Sir Edgar se îmbinară ca în fața unei impresii dezagreabile. Individul face pe sal-

¹ Cobbett, William (1763—1835), autor, jurnalist și om politic englez. La început membru al partidului conservator, cunoscut pentru pamfletele sale biciuitoare, s-a manifestat curînd ca un luptător curajos pentru reforma radicală, demascînd îndeosebi situația grea în care se găseau muncitorii agricoli. În 1832 a devenit membru al primului parlament reformat.

timbancul, gîndi el. Doar nu jucăm jocuri de societate. Nimeni nu i-a cerut părerea. Toți germanii sînt la fel, umblă cu năzbîtii de histrion ! Dacă Pforzheim n-ar fi fost un distins invitat, i-ar fi răspuns tăios. Așa însă, își prăbuși înainte și mai mult umerii gîrboviți și se îndreptă spre ușa sălii de conferințe. „Va fi de ajuns o oră pentru expunere ?” întrebă, întorcîndu-și capul chel ca să privească înapoi peste coașă.

Cu statura-i piuică și picioarele scurte și îndoite, ai fi zis că e o insectă, iar profesorul Pforzheim, dominîndu-l, parcă era pe cale să-l strivească. Dar profesorul, dacă nu era sensibil la emoțiile altora, își dădea repede seama de reacțiile pe care le provoca. Trecîndu-și degetele lungi prin părul cu fire argintate înainte de vreme, izbucni într-un rîs copilăros, plin de voioșie, care-i dădea la iveală dinții albi ca mărgăritarele. „Dumnezeule ! exclamă, caut să epatez. Asta e inadmisibil în Anglia.” Era o manifestare spontană care-și ajunsese scopul și în diverse alte ocazii. Lui Sir Edgar îi displicu, totuși, și mai mult decît îi displicuse atitudinea precedentă. Făcu apel la vechea curtenie engleză pe care și-o perfecționase cu bunăștiință pentru a combate iritabilitatea ce i se accentua o dată cu vîrsta și cu accesele de gută.

— Iubite coleg, te rog să scuzi momentele de neatenție ale unui om foarte înaintat în vîrstă. N-ar trebui să mă aflu aici, ți-o spun eu, nimeni n-ar trebui să mai ocupe vreo funcție la optzeci de ani. Oferi interlocutorului acea clipire ușoară peste o scînteiere rapidă a ochilor care fermeca întotdeauna, ivindu-se pe o figură atît de severă cînd se găsea în repaos. Ai perfectă dreptate. A fost dezgropată în insula Iona, în '24. E unul dintre puținele obiecte pe care nu le-am dăruit muzeelor. Socot că biroul președintelui are dreptul la o fărîmă de frumusețe. Am lăsat-o prin testament Asociației. O vor pune, probabil, sub geam, și bine vor face. Am fost totdeauna mult prea înclinat să tratez obiectele importante ca făcînd parte din mărunta mea existență. E, totuși, o piesă frumoasă, nu-i așa ?

— Minunată. Și faptul că-și proclamă istoricul atît de grăitor — profesorul Pforzheim își diminua performanța — asta reprezintă în ochii mei o calitate de primul ordin. Nu îndrăgesc enigmele istorice, bucățile care nu se îmbină. Ca, de pildă, acel cimitir din Heligoland.

— Ah, tocmai mă întrebam despre asta. Ne-ai cam lăsat în ignoranță, pe noi colegii, în privința celor ce-ai descoperit. Sir Edgar îl privi amuzat pe Pforzheim.

— Nu-mi plac publicațiile premature, ca să spun drept, Sir Edgar, răspunse invitatul, și, pentru un om atît de încîntător, maniera era destul de țeapănă.

— Foarte bine, dragă prietene, spuse Sir Edgar. Ei, fără îndoială că vom afla cînd va exista intenția să aflăm. Mi-a plăcut articolul dumitale despre funcțiile Cancelariei carolingiene. Avem un tînăr cercetător de la Leeds care lucrează pe aceeași temă în momentul de față. Va fi aici astă-seară. Am impresia că are o răfuială cu dumneata. Ceva în legătură cu interpretarea pe care o dai dumneata sigiliilor. Așa încît îți vom da puțin de furcă. Fiindcă veni vorba, nu ezita să depășești obișnuita oră, în cazul cînd dorești s-o faci. În mod normal, după discuții, ținem o scurtă ședință a Asociației, dar nu m-ar supăra s-o amîn. Știi, obosesc foarte ușor în ultima vreme. Așa că poți avea la dispoziție cît timp dorești.

Nici de astă-dată profesorul Pforzheim nu ținu seamă de referirile președintelui la procedură.

— Sir Edgar, întrebă el, cu tonul repezit și strident pe care oamenii îl folosesc atît de des după ce s-au hotărît să vorbească, va fi și presa de față astă-seară ?

— Da, da, așa cred. De obicei „Times“ și „Guardian“ trimit pe cîte cineva. Știi, Stokesay era un fel de figură națională. Ai intenția să spui cîteva cuvinte despre el în seara asta ? Așa se obișnuiește, desigur. Dar nu ești obligat.

— Dar se înțelege, răspunse profesorul. Voi aduce un omagiu valoroasei sale opere istorice. Nu socot că ar fi corect să-i menționez activitatea politică — în calitate de străin.

— O, nu, iubite coleg. Fără discuție că nu. N-ar fi deloc „corect“. Sir Edgar era încîntat că întrebarea confratelui dăduse în vileag așa de prompt tocmai ceea ce dorea el să știe. Făcea față cu mai multă ușurință conferinței Stokesay dacă știa dinainte că nu vor fi menționați nefericiții ani de la sfîrșitul vieții fondatorului. În mod cu totul naiv, omul a devenit o adevărată calamitate cu toate acele... Tărăgănă sfîrșitul de frază, dîndu-și seama că „inepții filogermane“ nu erau cuvintele cele mai politicoase față de invitatul său.

— Apropo, zise profesorul Pforzheim, obiectele găsite la Melpham sînt încă expuse?

— Nu știu, răspunse Sir Edgar, nu m-am mai uitat la ele de ani de zile. Nu-mi plac prea mult descoperirile greu de clasificat, iar mormîntul lui Eorpwald e una dintre acestea. Oricum, nu mai contemplan, în ultima vreme, nimic care nu e frumos, dacă nu mă constrînge datoria, și nu m-am mai atins de veacul al șaptelea de foarte mulți ani. Presupun că le vei găsi în galerie, deși acum nu mai poți ști nimic, au început să mute lucrurile de colo-colo, în toate muzeele. Aiurelile lor expoziționale. Educația maselor și așa mai departe. Ne-am întors la prințul consort. În orice caz, Cuspatt va scoate obiectele la vedere pentru dumneata, dacă dorești. Dar ce interes prezintă Melpham, la urma urmei? Stokesay a spus tot ce era de spus despre asta. Ia să vedem cum sună. „Putem cerceta analele conversiunii engleze pînă la sfîrșitul veacurilor și nu vom descoperi un spirit atît de straniu, un personaj atît de enigmatic cum a fost Eorpwald, misionarul cu chip de Janus, venit să predice poporului din partea de răsărit. Acest om, atît de învățat, atît de lesne crezător...” și nu știu cum mai urmează. Altădată aveam o memorie fantastică. Puteam să-ți recit sute de pasaje antologice de-ale bătrînului. Dar vei găsi totul în lucrarea *Conversiunea Angliei*; chintesența se află în „E.H.J.”¹ pe 1913, și a publicat-o din nou în 1922.

— Da, încuviință profesorul Pforzheim, ca și cum ar fi dat răspuns la o poveste prea des repetată.

— A, Middleton! exclamă cu plăcere Sir Edgar. Îl simpatiza întotdeauna pe Gerald Middleton și cu atît mai mult cînd îl despovăra de vreun vizitator „hun”. Îl cunoști pe Middleton, Pforzheim, nu-i așa?

— Nu ne-am mai întîlnit dinainte de război, răspunse profesorul Pforzheim. Avu grijă să nu se incline, ci numai să strîngă mîna. Nu erați la Florența în 1950, și nici la Viena anul trecut, îmi pare.

— Nu, zise Gerald Middleton. Sînt prea bătrîn pentru congrese internaționale și, indiscutabil, prea leneș. Glasul, deși tărăgănat, era cald și adînc.

¹ „English Historical Journal” („Revista istorică engleză”).

— Ai perfectă dreptate, răspunse profesorul Pforzheim, și surîse blazat ca să-și arate superioritatea față de congrese. Auzi numai platitudini. Cu toate astea, adăugă, există un anumit stimulent în schimbul de idei.

— A, da, schimbul de idei. Gerald repetă expresia, și frumosu-i chip senzual, cu relieful său de contururi și brazde, împrumută o gravitate de formă, în semn de politețe pentru pompozitatea străină. Nenorocirea e, ca în cazul meu, când nu ai idei de schimbat. Rămîne, totuși, scandalul, nu-i așa?

— Ah! făcu profesorul Pforzheim. Noi istoricii avem, vai! atît de rar parte de scandal. Noi nu sîntem paleontologi ca să ne fălim cu descoperiri ca aceea de la Piltdown¹. Avu o privire șireată: „*Albion perfide*“, rosti în franceză cu accent gutural. Era convins că nimic nu poate fi mai pe placul englezilor decît o glumă împotriva lor.

Nici Sir Edgar, nici Gerald nu părură a înțelege gluma. Gerald spuse:

— Nu trebuie să ne încredem niciodată în amatori, și pleoapele lui grele se închiseră parcă de tot. Sir Edgar adăugă:

— Ah, dragul meu, noi ne ocupăm de studii umanistice, nu sîntem tehnicieni. Toate analizele lor spectrografice și testele cu fluorină și nu mai știu ce. Nu mai e loc pentru „suavitate și lumină“ în toate astea.

— Nu, nu, zise profesorul Pforzheim, clătînd din cap. Tirania uneltei.

Gerald Middleton păru că face mai mult haz de astă-dată. Îi aruncă o privire lui Sir Edgar, dar bătrînul nu voi să împărtășească gluma.

— Am înțeles că doreați să mă vedeți, îi spuse Gerald.

— A, da, băiatule dragă, zise Sir Edgar, căci așa îl privea el pe Gerald la cei șaiszeci și patru de ani ai săi. Problema asta infernală a răspunderii redacționale ar putea fi ridicată în ședința de azi. Sper din tot sufletul că n-ai să produci zarvă pe tema acceptării.

¹ Localitate din Sussex unde s-a descoperit, între 1908 și 1912, o serie de oase craniene, considerate multă vreme ca fosile de hominizi. În 1950, prin metode moderne de datare, „omul de la Piltdown“ a fost dat în vileag drept o contrafacere, menită să sprijine unele teorii ale epocii respective.

— Nu văd nici o probabilitate să produc zarvă, răspunse Gerald. Dar nu contați pe mine că am să primesc. Nu pot să promit.

— Faci o mare greșală, să știi, zise Sir Edgar cu gravitate. Avem nevoie de o viziune ceva mai largă, avem nevoie de imaginație, și ne trebuie un om care să scrie o engleză cel puțin suportabilă, dacă vrem ca noua serie să fie de vreun folos.

— Sînt destui tineri care au toate calitățile astea, argumentă Gerald.

— Următorul candidat e Clun, îi reaminti Sir Edgar încruntat.

Tonul lui Gerald deveni posac.

— Nu pot să promit deloc, repetă el.

— Bine, fii pregătit să discuți problema, stăruie Sir Edgar, apoi scoțînd un ceas de buzunar cu capace de aur, anunță : Două minute.

De data aceasta profesorul Pforzheim se înclină, apoi spuse :

— Profesorul Clun, totdeauna atît de exact și de metodic, cum se mai prezintă ?

— Mereu la fel de exact și de metodic, răspunse Gerald. Pforzheim înălță sprîncenele.

— Dar Doctor Lorimer ? întrebă.

— Mereu la fel de inexactă și lipsită de metodă, replică Gerald.

— Nu, asta nu e drept, Middleton, zise Sir Edgar. Are aptitudini intelectuale solide, Pforzheim, dar nu s-a simțit prea bine cu sănătatea în ultima vreme.

Gerald se întoarse aproape supărat spre Sir Edgar.

— Nu-mi înțelegeți laudele, spuse el iritat.

Profesorul Pforzheim interveni plin de tact.

— Dar era să uit, profesore. Sînteți tocmai omul căruia ădoream să-i vorbesc. Ultimul supraviețuitor de la Melpham, și rîse. Erați *acolo*, nu-i așa ?

— Eram acolo, însă nu știu nimic, răspunse Gerald îndepărtînd subiectul.

— Dar îmi puteți spune ceva despre împrejurări ? Trebuie să stăm de vorbă după aceea.

— Eram un simplu student în vizită la familia profesorului Stokesay, un prieten de-al fiului său Gilbert. Când am sosit eu, excavația era practic terminată... Păru că vrea să spună mai mult, apoi se opri.

Sir Edgar porni înainte către ușa ce dădea înspre podium. Chipul brun și aprins al lui Gerald arăta tot mai multă iritare.

— Nu există nici unu la sută șansa ca eu să preiau conducerea redacției, îi șopti lui Sir Edgar, e mai bine să știți asta.

Capitolul II

— **N**U CRED, LUA CUVÎNTUL SIR EDGAR, ȘI VOCEA lui spartă de om bătrîn părea și mai ascuțită din cauza emoției, că Asociația noastră a mai avut de multă vreme plăcerea să asculte o comunicare atît de avansată și totodată atît de umană ca aceea pe care am auzit-o astă-seară. Profesorul Pforzheim, trecînd în revistă comerțul „perioadei întunecate” și al evului mediu timpuriu, ne-a purtat într-o vastă călătorie geografică, de la Canton la țărmurile peninsulei iberice, și de la Marea Baltică la cursul superior al Nilului; dar m-a purtat pe mine, ca și pe mulți dintre dumneavoastră, înclin să cred, într-o călătorie spirituală și mai extinsă, căci mi-a amintit, cel puțin mie, de o vreme în care studiile istorice pretindeau, ca simple condiții necesare, o erudiție dusă pe umeri fără efort, un intens curaj al imaginației și o puternică disciplină intelectuală.

Sir Edgar aruncă o căutătură încruntată unor oameni de știință pe care îi socotea cu precădere lipsiți de asemenea calități. Gerald Middleton se foi stînjedit pe scaunul său. Și el apreciasse în mod deosebit expunerea, dar îi dis plăceau manifestările emotive la cei pe care-i privea, ca pe Sir Edgar, drept campioni ai rezervei și ai bunelor maniere. Cît de neplăcute sînt urmările vîrstei înaintate, reflectă el.

Jasper Stringwell-Anderson ședea cu eleganță picior peste picior și îl observa îndeaproape pe Gerald printre pleoapele întredeschise. Bănuia că această desfășurare de emotivitate,

neobișnuită la Sir Edgar, îl va impresiona defavorabil pe Gerald, și se temea că-l va face să se opună cu și mai mare încăpăținare ideii de a deveni redactor șef. „Da, da, murmură el ca pentru sine, sîntem încîntați să vedem că jarul îți mocnește încă pe sub tăciunii stinși, dar n-o mai ține așa la infinit!”. Sir Edgar, însă, mai avea ceva de spus.

— Studiul istoriei nu e o simplă acumulare de cunoștințe, — iar glasul lui părea că dobîndește vigoare — și mai puțin încă o tehnică; nu e nici măcar un exercițiu de judecată înțeleaptă sau de analiză ingenioasă. El înseamnă, și trebuie să însemne, o disciplină a spiritului, un act de credință în civilizație.

Clarissa Crane, remarcabil de pusă la punct în mijlocul asistenței, avea sentimentul că toate speranțele îi fuseseră împlinite: aerul distins al profesorului Pforzheim și numele „magice” pe care le pronunțase — Damasc, Alep, Bagdad, Canton — o încîntaseră. Se afla transportată pe calea de aur a Samarkandului; ba chiar uitase de vreo două ori supărătoria prohibiție împotriva fumatului. Iar acum, acest faimos bătrîn mistuit de o patimă rece. „Un profet format de buzunar, în jachetă neagră și pantaloni reiați, mistuit de o patimă rece”. Își savura fraza — îi va servi admirabil ca să tălmăcească lumea academică prietenilor ei literari.

— Printr-o deosebit de armonioasă concordanță, spunea Sir Edgar, acest accent s-a făcut auzit din nou la conferința anuală Stokesay. În ultimii săi ani, Stokesay vorbea prea adeseori pe tonul generalității, al retoricii populare, care nu e glasul istoriei, ci al gazetăriei. O pot mărturisi acum, pentru că nu o dată i-am repetat-o lui însuși, ricană el neîndurător.

Theo Roberts îi șopti lui Jasper :

— Mi-a plăcut să aud una ca asta.

— Dar, urmă Sir Edgar, Stokesay a fost unul dintre ultimii mari istorici. În forma sa cea mai bună era excepțional; în cea mai slabă, nu aluneca niciodată în acea pedanterie meschină, de scormonitor al arhivelor, care ne înfățișează astăzi atît de des amănuntul neînsemnat, cercetarea preliminară pe teren, cu impresia că ne oferă istorie.

Ochii lui Rose Lorimer străluceau, iar trandafirii artificiali îi săltau în sus și în jos de surescitarea care o cuprinsese; se întorcea și zîmbea la întîmplare în sală celor din

spatele ei. O tânără lectoră din Sheffield, prinzînd unul din acele surîsuri, nu ştiu cum să-l interpreteze ; dar Jasper, avînd antrenamentul necesar, recepţionează şi el vreo două, trei şi-i înapoie cu dibăcie priviri calmante.

— Mai presus de toate, încheia Sir Edgar, i-ar fi făcut o deosebită plăcere lui Lionel Stokesay să ştie că, dintre toate conferinţele sale memoriale, cea mai bună — şi, cum le-am ascultat pe toate pot afirma cu convingere că o consider cea mai bună — a fost ținută de către un invitat din Germania, deoarece Stokesay a iubit această ţară, cu marea ei tradiţie cărturărească şi cu larga-i viziune despre drepturile şi funcţiile istoriei.

Sir Edgar îşi relua locul, cu senzaţia că mersese, poate, puţin cam departe, dar la urma urmei, omul ținuse o expunere admirabilă, chiar dacă era „hun”. Scutură mîna profesorului Pforzheim şi îl felicită :

— Mulţumesc, iubite confrate, a fost o minunată şi memorabilă după-amiază.

Asistenţa se despărţi în mici grupuri. Gerald Middleton încercă să se strecoare afară pe furiş mai înainte ca discuţiile să înceapă. Profesorul Clun, însă, avea alte idei.

— Ce zici, îl acostă el, nu am impresia că am aflat vreo noutate. Îl fixa pe Gerald de jos în sus cu ochii lui verzi şi bulbucaţi ca un foxterier inteligent care ar fi solicitat atenţia. Gerald privi în jos spre faţa rumenă şi încreţită ca un măr. Observă particule de salivă pe mustaţa scurtă, ridicolă. Buzele lui senzuale se lărgiră într-un zîmbet dispreţuitor.

— Sînt sigur, Clun, că n-ai aflat nimic nou, spuse el tărăgănat. Ai citit din scoarţă-n scoarţă toate acele *Jahrbücher*¹ şi *Forschungen*² ale lor. Dar pentru mine totul era nou. Sînt execrabil de leneş cînd e vorba de citit în germană. Trebuie să mărturisesc, engleza lui mi s-a părut excelentă.

— Îmi închipui că nu cunoaşte prea bine araba. Ce amestec confuz a făcut din manualul acela comercial nord-african din secolul al X-lea. Bineînţeles, nu susţin că eu însumi cunosc limba arabă, dar nici nu mă pretind o autoritate în comerţul mediteranean.

¹ Anuare (germ.).

² Cercetări (germ.).

— Nu, zise Gerald, cu un surîs, cred și eu. Îmi închipui, totuși, că traducea din versiunea latină, curentă în Europa occidentală. În definitiv, o utiliza ca să illustreze obiceiurile franceze și italiene în domeniul comerțului, și dacă unica versiune de care dispunea Europa occidentală semăna cu un amestec confuz tradus din arabă, poate că asta era trăsătura semnificativă. Dar înclin să cred că am înțeles greșit.

Profesorul Clun nu mai văzu nici un răspuns posibil afară de un zîmbet ambiguu. Un slujitor în uniformă le aduse sherry și fursecuri.

— Mulțumesc, Norton, îi spuse Gerald; îți doresc un Crăciun fericit.

— Da, da, zise și profesorul Clun, luîndu-și paharul. Se înțelege.

— Mulțumesc, domnilor profesori, asemenea și dumneavoastră, răspunse Norton. Vă mulțumim pentru păpușa trimisă lui Jessie. Nu i-o arătăm pînă la Crăciun, firește.

— Prin urmare ți-au expediat-o? zise Gerald; nu știi niciodată ce se întîmplă cu magazinele de astăzi.

În timp ce Norton se depărta, profesorul Clun comentă:

— Toți sînt la fel, acești foști soldați. Umblă după căpătat. Își cunosc foarte bine interesele.

— Norton a fost ordonanța mea pe Marna, lămuri Gerald, roșind fiindcă avea senzația că își dă ifose.

— Am auzit că ginerele dumitale n-a obținut postul de conferențiar în sociologie la Exeter, spuse Clun după un răstimp.

— Nu, răspunse Gerald.

— Am observat că n-a obținut nici la Oriel sau la Bristol, adăugă Clun.

— Mulțumesc că-mi porți atîta interes, rîse Gerald. Donald nu dă dovadă de maniere suficient de cuviincioase la interviuri.

— Toată problema asta a bunelor maniere, zise Clun. Prea mult țin seama de ele astăzi, după mine.

— Presupun, și Gerald rîse din nou, că reporterii care iau interviuri preferă întotdeauna o atitudine amabilă.

— Farmecul, vorbi mușcător Clun.

— Abilitatea de a se împăca ușor cu oamenii, îmi închipui, sugeră Gerald.

— A se împăca ușor cu oamenii. Clun ținu în suspensie conceptul pentru a-l examina, apoi îl lăsă să cadă cu brutalitate : A se împăca bine cu munca, asta-i mai important.

— Acum trebuie să mă împac bine cu propriile mele interese, zise Gerald, uitându-se în fugă la ceas. Există șansa să cumpăr un desen de Fuseli în seara asta, dar mi-e teamă că negustorul e prea cunoscător. Îmi va cere mai mult decît sînt dispus să dau.

— Mă surprinde că mai ieși în considerare suma, cînd e vorba să-ți satisfaci pasiunea.

Gerald se simți brusc la culme de agasat.

— Ah, iubite coleg, zise el, nu știi că zgîrcenia a fost totdeauna semnul distinctiv al celor bogați ?

Pe cînd Gerald se îndepărta, profesorul Clun șovăi ; nu dorea să-i amintească lui Gerald despre dezbaterile ce aveau să urmeze pe tema conducerii revistei, dar neliniștea îi era prea mare ca să-i îngăduie să tacă.

— Precis că vor urma lucrările Asociației, chestiunea responsabilității redacționale, spuse el.

— O, nu cred că va mai fi timp după discuții, răspunse Gerald cu nepăsare, și, în orice caz, sînt cîțiva tineri colaboratori excelenți care ar trebui să fie luați în considerație înainte de a se ajunge la mine sau la dumneata. Și se depărtă.

N-avea să-i fie dat, totuși, să scape atît de ușor, căci Theo și Jasper stăteau în așteptare.

— Ce spuneți, nu vi s-a părut formidabil ? întrebă Theo. Pîna și simțul lui cam obtuz al situațiilor văzuse în comunicarea profesorului Pforzheim un prilej de a trezi în Gerald necesitatea acțiunii. *Absit*¹ Clun ? rîse el.

— O, Clun manifestă îndoieli în privința competenței lui Pforzheim în limba arabă, zise Gerald.

— Sper să ridice asta la discuții, se bucură Theo ; Pforzheim îmi apare ca un luptător de categorie grea. O să-l încercuiască strîns pe Arthur al nostru.

— Îmi veți spune și mie dacă-l va face să sîngereze. Gerald dădu să plece.

¹ Să fie de altă părere ? (lat.).

— Nu ne vei părăsi așa de ușor, spuse Jasper surîzînd și potrivindu-și țigara într-un portțigaret Dunhill. Locul dumitale e aici, știi foarte bine.

— Dragul meu, nu știu absolut nimic despre comerțul din „perioada întunecată“, sau în orice caz nu mai mult decît îi șade bine oricărui gentleman.

— Atunci trebuie să-ți păstrezi locul cu răbdare, Gerald, ca un gentleman, spuse Jasper, pînă cînd vine rîndul problemelor Asociației. Și el ca și Theo erau puțin cam exagerat de glumeți din pricina neastîmpărului. Jasper adăugă parodiînd genul american : Pe cine-l dorim ca redactor-șef ? Unu, doi, trei — M... I... D... Middleton.

— Ura ! ura ! completă Theo.

— Vă mulțumesc foarte mult, zise Gerald, dar nu sînt o vedetă care caută să-și regăsească popularitatea. Ar trebui să vă angajați ca agenți publicitari pentru Mistinguette.

— Nu se va mai inaugura altă serie medievală timp de douăzeci de ani, zise Theo, e o chestiune serioasă.

— Un motiv în plus, replică Gerald, ca să nu fie numit un om uzat. Uite ce e, dacă din cauza lui Clun vă frămîntați, i-am și spus lui Sir Edgar să numească pe unul dintre voi, tinerii. Și dacă nu le e pe plac nici unul dintre voi doi, mai sînt Prescott, sau Drake, sau Hilda Ferguson, ca să nu mai vorbim de Edinburg și de sexul frumos.

— Știi foarte bine, reluă Jasper, că, dacă nu ești dumneata, va fi Clun. Și dacă printr-un ciudat capriciu primește funcția vreunul din generația noastră, știi perfect că noi n-am dispune nici de prestigiul necesar, nici de relații ca să asigurăm succesul revistei. Fostii dumitale studenți îți aduc acest omagiu — ești unicul om care posedă totul.

— În primul rînd nu posed totul, zise Gerald, și în al doilea rînd, dacă aș redeveni activ, mi-aș dedica întreaga energie cărții mele *Anglia sub Eduard Confesorul*. Pronunță titlul lucrării, de atîta vreme pusă în discuție și niciodată realizată, în ghilimelele ironiei.

— Ah ! izbucni Theo, ciocănindu-și pipa de tocul pantofului, dacă aș mai crede-o și pe-asta, să știți că...

Dar îl întrerupse Jasper.

— Gerald, dacă nu accepți conducerea revistei, nu vei mai scrie nimic niciodată : dacă accepți, ai să scrii și *Confesorul* și multe altele.

Gerald era gata să se înfurie, dar se abîinu și răspunse cu glas tărăgănat :

— În momentul de față trebuie, în orice caz, să mă scuzați. Am șansa să pot cumpăra un desen de Fuseli și n-am intenția s-o ratez.

Jasper își manifestă la rîndul lui agasarea.

— Fleacuri moderne supraevaluate, zise.

Gerald zîmbi și porni mai departe, cînd Theo, roșu la față, îi aruncă argumentul păstrat în rezervă :

— Ascultați ce vă spun, *Cnut* e o carte excepțională, și prelegerile pe care le-ați ținut nu mai puțin, asta o știm cu toții. Dar nu sînteți un Acton. Nu e de-ajuns. Dacă nu ajutați istoria acum, nu vă va ajuta nici ea. Veți fi clasat drept un mediocru.

Lui Gerald i se urcă sîngele în obraji, iar maxilarul avu o ușoară tremurare.

— Nu cred că ai intenția să fii impertinent, Theo, zise el, dar ești. Și ce e mai rău, faci pe melòdramaticul, și-i întoarse spatele.

Cînd ajunse la ușă, Rose Lorimer se năpusti asupra lui, remorcînd-o pe Clarissa Crane.

— Noroc, Rose, îi spuse, cu un zîmbet afectuos. Bună conferința, așa-i? Acum trebuie să fug, draga mea, dar îți doresc un Crăciun fericit.

— O, Gerald, nu pleca înainte de discuții, nu e frumos din partea ta.

— Îmi ții tu locul la discuții, dragă colegă.

— O, mi-e teamă că nu voi fi în stare să spun nici o vorbă în locul tău, — Rose luă o astfel de glumă convențională în serios — am de pus eu însămi o întrebare foarte importantă lui Pforzheim despre comerț și misiunea creștină, și despre sfîntul Bonifaciu...

Fluxul surescitat, aproape fără respirație, al cuvintelor ei fu întrerupt de sofisticarea strangulată a Clarissei.

— De vreme ce Doctor Lorimer e atît de emoționată, va trebui să mă prezint singură. Sînt Clarissa Crane, făcu ea cunoscut cu tonul simplu și direct de care se servea pentru a înlătura ideea de celebritate din rostirea numelui ei.

Gerald nu recunoscă nici tonul, nici numele, dar privirea lui senzuală înregistră zvelta siluetă feminină. Îi adresă un surîs.

— Știu că nu e aici locul unei romaniere, spuse Clarissa pentru a împlini golul total evocat de numele ei, și pe care ochiul ei exersat îl depistase, dar sînt atît de temerară încît vreau să scriu despre secolul al VII-lea, iar Doctor Lorimer a avut gentileța să mă aducă aici. Voiam îndeosebi să vă cunosc pe dumneavoastră, pentru că îmi puteți spune ceva despre Melpham.

Această revenire a subiectului Melpham în aceeași seară sfîrși prin a ucide orice început de fascinație pe care Clarissa l-ar fi putut exercita asupra lui Gerald. Ochiul lui expert surprinsese dinainte, sub șicul exterior, o anumită frigiditate datorată deformării profesionale.

— Nu știu absolut nimic despre Melpham, răspunse el scurt. Dacă-mi amintesc exact, episcopul Eorpwald a murit în 698 ; preocupările mele științifice încep aproximativ de la 950 în sus.

— O, dar ați fost foarte intim cu toți membrii familiei Stokesay. Dollie mi-a vorbit mult despre dumneavoastră. Mi-e bună prietenă.

La numele lui Dollie Stokesay, figura lui Gerald se îmbîlzi din nou.

— Ce mai face ? întrebă plin de interes.

— O, minunat, ca de obicei, răspunse Clarissa.

Lui Gerald i se păru curioasă această descriere a dipso-maniei cronice, dar o trecu cu vederea.

— N-am mai văzut-o dinainte de război, spuse el. Aș fi dorit să vă fiu de ajutor în legătură cu Melpham, dar n-aș avea nimic de relatat. Eram doar un prieten de-al lui Gilbert, iar despre secolul al VII-lea știam pe atunci și mai puțin decît astăzi.

— Gilbert Stokesay ? O, dar asta e teribil de interesant. Toată lumea vorbește azi de activitatea lui, afară de Dollie, bineînțeles. Pare ceva de necrezut s-o asociezi pe ea cu manifeste futuriste și așa mai departe. Bănuiesc că n-a citit niciodată măcar un rînd. Gilbert Stokesay ! O, am să vă telefonez neapărat, spuse Clarissa. Melpham îi putea fi de un oarecare folos pentru roman, Gerald Middleton era bogat și distins, iar numele lui Gilbert Stokesay avea o rezonanță elegantă ; hotărîrea Clarisei de a ține legătură apărea neîndoielnică. Gerald refuzase să primească nenumărați americani care scriau teze de doctorat avînd ca subiect opera

prietenului defunct, dar aceia nu-i puteau aduce vești despre văduva lui Gilbert. Ingeniozitatea lui de a nu rosti nici un cuvânt despre Gilbert sau despre Melpham avea să fie pusă la încercare timp de o jumătate de oră, dar era dispus să suporte corvoada numai ca să audă de la Clarissa o relatare nemijlocită despre Dollie. Orice, ca să aibă noutăți în privința ei, fără ca totuși s-o vadă.

— Cu plăcere, îi răspunse și părăsi încăperea.

Clarissa se întoarse către Rose și vorbi cu glas tare : „N-am știut că e un om atît de cuceritor“.

Sir Edgar îl pilota pe profesorul Pforzheim de jur împrejurul sălii. Înaintă spre un bărbat înalt cu înfățișare de militar și purtînd pantofi de antilopă galben-roșcați.

— Profesor Pforzheim, îți prezint pe colonelul Brankscombe, spuse el ; e cel care va depune mărturie împotriva dumitale în numărul de mîine din „Times“.

— Fascinantă conferință, zise colonelul Brankscombe. Mi-e teamă că nu voi putea fi la înălțimea situației, dar am reținut punctele principale.

— Nu se mai află aici nici unul dintre colegii dumitale ? întrebă Sir Edgar.

— Nu, Ottery n-a reușit să ajungă la timp, după cît se pare. Colonelul se întoarse către profesorul Pforzheim ca pentru a prezenta scuze.

— Dacă-mi spuneți la ce hotel ați descins, vă pot trimite astă-seară să vedeți ce-am scris, în cazul în care doriți.

— O, asta e minunat, rîse cu satisfacție profesorul Pforzheim. „Times“ consimte să se supună controlului. Nici un străin n-ar crede-o. Vă mulțumesc foarte mult, dar sînt convins că nu e deloc necesar, adăugă, cu o ușoară înclinare ; acuratețea ziarului „Times“ e proverbială.

Din nou Sir Edgar fu silit să evite privirea unui compatriot. Asta era nenorocirea cu străinii — lucrurile inutile și jenante pe care le exprimau.

— Dar unde e Middleton ? exclamă Pforzheim, în timp ce se uitau la colonelul Brankscombe cum se depărtează. Doream atît de mult să-i vorbesc.

— Mi se pare că a plecat, spuse profesorul Clun, profitînd de excelentul prilej.

— Cum ? întrebă Sir Edgar sîcîit, Middleton a plecat ?

— Avea de văzut nu știu ce desen rar, dădu lămuriri profesorul Clun, parcă sugerînd că putea fi chiar pornografic. Bogații nu pot rezista niciodată la un chilipir. Și rîse, nu atît de umorul observației lui, cît de plăcerea de a fi întors cuvintele lui Gerald împotriva lui însuși. Sir Edgar, însă, nu se arătă favorabil maliției.

— Eu socot că nimeni dintre noi nu rezistă, Clun, îi răspunse tăios.

Antipatia profesorului Clun față de Sir Edgar nu avea margini, totuși el, personal, căuta să evite orice disensiune fățișă. Se întoarse către Pforzheim.

— Pot spune că ne-ați oferit exact ceea ce se cerea într-o asemenea împrejurare. Aș dori numai să avem prilejul unei convorbiri la un nivel ceva mai științific.

Sir Edgar încruntă din sprîncene, dar profesorul Pforzheim schiță doar un surîs. Avea, poate, o părere mai înaltă despre capacitatea profesorului Clun decît colegii englezi ai acestuia și suferea mai puțin decît ei de pe urma deficiențelor lui.

— O, dar ai perfectă dreptate, iubite coleg, răspunse el Conferința mea a fost un *Denkschrift*¹. Dumneata, desigur, dorești ceva mai solid. Ei bine, ai cuvîntul la discuții.

Sărmanul profesor Clun rămase perplex. Era agreabil că i se lua în serios punctul de vedere, dar, în fond, la asta se și aștepta; Pforzheim se număra printre savanții de seamă ai continentului, și numai în Anglia erudiția temeinică era subestimată. Pe de altă parte, ultimul lucru pe care voia să-l prelungească erau „discuțiile”.

— Nu cred că Sir Edgar ar dori o discuție despre amănunte tehnice în seara asta, vorbi el deschis, și surîzînd.

Răspunsul lui Sir Edgar se pierdu, însă, într-un nou asalt al Clarisei.

— Sir Edgar, sînt Clarissa Crane, începu ea; de fapt, n-aș avea nici un drept să mă aflu aici...

Sir Edgar nu-și dădu seama prea bine ce sens avea intervenția ei, dar înțelese pe loc, după înfățișarea persoanei, că reprezenta o sursă de irosire a timpului.

— Ba deloc. Încîntat, îi răspunse el. Regret, însă, că trebuie să întrerupem conversația. Discuțiile trebuiau să în-

¹ Memoriu (germ.)

ceapă acum patru minute. Deschideți focul cu oricâte întrebări împotriva lui Pforzheim. Mi-a spus să vă dau la toți *carte blanche*¹, și se îndreptă primul înapoi spre podium.

Discuțiile porniră în foc de artilerie, spre marea nemulțumire a profesorului Clun și spre deliciul lui Jasper. Praed se arătă profund interesat de punctul de vedere al profesorului Pforzheim despre tezaurul de la Harkov; n-a pus cumva un accent puțin cam prea mare pe prezența monedelor bactriene?² Firește, orice se referea la zona aceea prezenta un interes deosebit dar, în definitiv... Lui Grayson îi deșteptaseră atenția decretele carolingiene date negustorilor din Marsilia, dar cu siguranță că nu însemnau decît încă un exemplu de strălucită propagandă imperială; a vorbi de supraviețuire romană însemna a ignora... Prescott dădu cîteva exemple suplimentare în privința decretelor restrictive ale califatului din Cordoba... Drake puse sub semnul întrebării pertinența atitudinii Sfîntului Gregor față de comerțul cu sclavi.

Sunetele de motan care toarce emise de Jasper se auzeau aproape distinct, lătratul de foxterier al lui Clun se făcu chiar auzit de vreo două ori — „Îmi dați voie, domnule președinte...“. Dar Sir Edgar părea surd la astfel de întreruperi. Expunerea profesorului Pforzheim fusese cuprinzătoare, răspunsurile i-au fost la fel de bogate în profunzime. Nu era cîtuși de puțin în intenția lui Sir Edgar să scurteze o ședință atît de remarcabilă pentru niște treburi plicticoase ale Asociației. Se prefăcu de asemenea că nu observă agitațiile săltări de pe scaun, semnele cu capul și cu mîna sau zîmbetele cu care voia Rose Lorimer să-i atragă atenția. Era convins că tot mai accentuata ciudățenie a vederilor ei nu reprezenta decît o temporară rătăcire a minții, datorată surmenajului, la un om de știință valoros. Nu urmărea altceva decît s-o protejeze contra ei însăși pînă cînd va izbuti s-o hotărască să-și ia un concediu mai lung. Cît despre Clarissa și sporadicele ei încercări de a se ridica în picioare, pe ea Sir Edgar o și notase ca o sursă de irosire a timpului și nu avea de gînd să-și schimbe atît de repede sentința.

¹ Mîna liberă (fr.).

² Din Bactriana, țară în Asia antică, făcînd parte din vechile regate persane.

Acum, mărunțica Hilda Ferguson, îngrozitor de scoțiană cu părul ei roșu ca focul și vocea țipătoare ca de pe o tribună improvizată, se ridică pentru a-și exprima acordul cu foarte limpedea expunere a conferențiarului despre poziția religiei etiopice, dar, cu riscul de a deveni teologică, ar dori să sublinieze urmele adânci lăsate asupra întregii ordini sociale a teritoriului de către monofiziți... ¹

Profesorul Pforzheim trată și despre acest punct cu multă competență, dar introducerea religiei în discuție a fost mai mult decât putea răbda Rose Lorimer. Într-o clipă fu în picioare. Apucînd de blana uzată ca s-o tragă în jurul ei și zîmbind blajin pe sub trandafirii de la pălărie, luă cuvîntul, și glasul ei copilăros aproape gîngurea silabele enunțate cu minuțioasă acuratețe.

— Cei dintre noi care au lucrat în strînsă legătură cu profesorul Stokesay și pentru care amintirea lui a rămas pe cît de dragă pe atît de vie, au încercat în seara aceasta un sentiment de aleasă desfătare ascultînd admirabila conferință a profesorului Pforzheim.

Făcu o pauză și, lăsîndu-și blana mai jos de umeri, dînd astfel la iveală o bluză croșetată de culoare roșu-violet, zîmbi vag spre publicul din sală, ca semn că avea multe de spus. Profesorul Pforzheim se înclină pe scaunul său la omagiul adus și-i zîmbi ca unei vechi prietene, dar Rose părea că uitase de existența oricăror indivizi.

— Sînt printre cei care datorează lui Lionel Stokesay tot ceea ce cunosc ; și nu numai cunoștințele pe care mi le-am însușit, dar tot ce am visat despre ceea ce ne poate dăruîi trecutul ca răsplată atunci cînd ne apropiem de el cu venerație și închinare. Și nu numai trecutul, dar trecutul care zace ascuns în prezent. Aici schiță un surîs misterios. Sir Edgar începu să arate neliniștit, dar Jasper se răsturnă pe spătarul scaunului cu un zîmbet de delectare. Ca și multe alte fete din vremea tinereții mele, priveam studiul istoriei ca pe o disciplină foarte aridă, și îmi amintesc cum, în acea veche sală de curs de la Manchester, astăzi dărîmată după cîte am aflat, am intrat, cu un anumit scepticism șovăitor, ca să ascult vestitele prelegeri ale lui Lionel Stokesay. Întreg

¹ Partizani ai unei doctrine creștine care recunoaște o unică natură a lui Isus Hristos și care a fost adoptată de biserica armenească, de biserica iacobită din Siria și de cea coptă din Etiopia.

scepticismul mi-a fost măturat ca de un val de cuvintele lui care mi-au deschis calea.

Jasper nu se putu împiedica să nu-i adreseze un surîs special profesorului Clun, ca și cum ar fi vrut să-l includă în complicitatea unei plăceri deosebite, pe care numai amintirile evocate de Rose o puteau prilejui. Provocarea depășii limitele răbdării lui Clun, care bodogăni destul de tare: „Păcat că n-au fost măturate multe alte lucruri“. Theo, la fel de dezgustat de lipsa de cavalerism a lui Clun pe cât era de încântat de intervenția, ce promitea să fie lungă, a colegei sale, articulă cu cel mai aspru accent din Yorkshire. „Rușine!“ Rose nu observă nici o întrerupere.

— Sir Edgar a criticat ultimii ani ai profesorului Stokesay, a calificat drept jurnalism scrierile sale din acei ultimi ani. Ei bine, cu președintele nostru am mai avut încrucișări prietenoase de săbii și altădată, și nu voi ezita nici acum. Zîmbi cu cochetă șiretenie înspre Sir Edgar, care se făcu mic în fotoliul său, pînă cînd păru că n-a mai rămas decît o cocoasă neagră. L-am văzut deseori pe Lionel Stokesay către sfîrșitul vieții sale și știu cu cîtă profunzime și seriozitate simțea că e de datoria lui să conjuge vastele sale cunoștințe istorice cu apăsătoarele evenimente din acei ani. Nu încapă îndoială, nimeni nu-i iubește pe naziști. Făcu această afirmație ca și cum s-ar fi referit la obișnuitele aversiuni față de păianjeni sau ghetе pline de noroi într-o casă. În chestiunile politice, cugetul îi era la fel de naiv ca și glasul. Stinghereala asistenței o întrecea poate pe aceea a profesorului Pforzheim, care roșise pînă în vîrfurile urechilor. Dar Lionel Stokesay considera că, mai presus de orice, era obligat să înfăptuiască tot ceea ce-i stătea în putere pentru a salvagarda pacea. În lupta aceasta s-a arătat, după părerea mea, la fel de mare ca om de stat și ca istoric, iar mîhnirea sa cînd toate strădaniile i s-au dovedit zadarnice alcătuia un spectacol tragic. Ea i-a grăbit sfîrșitul.

Rose fu incapabilă să mai continue timp de cîteva clipe, apoi trăgîndu-și blana în jurul trupului, se aplecă înainte și, zîmbind printre lacrimi, spuse:

— Dar acestea sînt astăzi doar amintiri. Esențialul este că am ascultat astă-seară o conferință care ne poate conduce, dacă-i urmăm pilda, dincolo de măruntele cărări și drumeaguri pe care cercetătorii istoriei medievale tind astăzi

prea ușor să rătăcească, spre acea largă cale cu falnica ei perspectivă ideală pe care Lionel Stokesay a pășit întreaga sa viață. Atît de impunătoare e priveliștea pe care conferențiarul nostru ne-a înfățișat-o în seara aceasta, încît ar părea o grosolană lipsă de politețe ca să-i pretindem să ne fi oferit una și mai extinsă. Cu toate astea, există un singur aspect al acelei stranii și însemnate epoci de cumpănă a apelor din trecut, căreia i s-a dat ridicola denumire de „perioada întunecată”, pe care aș dori să-l menționez. Profesorul Pforzheim ne-a spus ceva despre comerțul neîntrerupt al lumii nordice păgîne și ceva despre extinderea comerțului care a însoțit predicarea evangheliei, dar nu socotește oare că despărțirea celor două lumi — păgînă și creștină — e întrucîtva artificială? Existau oare atît de multe elemente care, în ultimă instanță, le separau? Odată ce s-a produs un compromis, vreau să spun. Am fost întotdeauna încredințată, și mi se pare că nu o dată am expus în amănunt acest punct principal sub formă tipărită — zîmbi cu bucurie copilărească celor din sală — că, în ardoarea lor de a-și păstra pentru ei mîntuirea sufletelor, și de a distruge biserica din Iona, misionarii romani au consimțit la nenumărate compromisuri. Părea că ascultă acum șoapta a două glasuri și exprimarea îi deveni tot mai confuză: Nu se petrece oare, sau poate ar trebui să spun, nu s-a petrecut, o umplere a potirelor sacre cu sînge care provenea din jertfe mai vechi decît aceea pe care o reamintim în Vinerea Mare? Și aș mai dori să întreb dacă forța străveche care a cîștigat teren atunci în domeniul spiritului nu s-a revărsat, poate, și n-a transformat chiar și viața materială a vremii, pînă și comerțul?

Se opri, cu o privire ciudată către profesorul Pforzheim. Profesorul se ridică în picioare adînc stingherit.

— Nu sînt sigur că am înțeles cu adevărat sensul întrebării Doctorului Lorimer. Schimburile reciproce între lumea păgînă și cea creștină, firește...

— Mă tem că nu m-am exprimat bine deloc, spuse Rose cu simplitate. Îmi sînt atît de familiare aceste idei, trăiesc atît de mult cu ele, încît... și glasul i se împrăștie. Ei bine, reluă ea cu mai multă claritate, aș putea să vă dau numeroase exemple. Să luăm numai coasta de est a Angliei, neîndoios o parte esențială a lumii comerciale începînd din

veacul al V-lea. Ce faceți cu idolii regelui Redwald? Ce faceți cu implicațiile criptei episcopului Eorpwald? Acestea, îmi permit să reamintesc tuturor, au fost rezultatele misiunii Romei...

Mai înainte ca profesorul Pforzheim să poată răspunde, Arthur Clun se și ridicase.

— Domnule președinte, îmi dați voie să protestez. Asociația are probleme de pus la punct. Nu pot să înțeleg cum e posibil ca împrejurările înmormântării lui Eorpwald...

Rose Lorimer se întoarse spre el privindu-l cu ochi mari, uluită și enervată.

— Poate că profesorul Clun consideră că nu ne putem îngădui un salt al imaginației dincolo de barierele stricte ale faptelor?

— Consider, spuse profesorul Clun, că unii au făcut un salt de prisos cu fantezia și nu dau semne că ar mai fi în stare să se întoarcă pe tărîmul rațiunii.

Sir Edgar era pe punctul de a protesta, când profesorul Pforzheim, pe care anii de curajoasă opoziție împotriva conducerii naziste îl făcuseră deosebit de sensibil la orice indiciu de intimidare se ridică din fotoliu :

— Aș dori să fac o declarație pe tema aceasta. Privi în jos spre pupitru și statura lui înaltă își căuta cu neastîmpăr un punct de sprijin de pe un picior pe altul. Ceea ce vă voi spune constituie o indiscreție. Nu aveam intenția astă-seară să fac vreo destăinuire în acest sens. Ba chiar — ar trebui poate să mă corectez — aveam intenția precisă să *nu* spun nici un cuvînt. Dar depreciera de către profesorul Clun a însemnătății criptei de la Melpham îmi dă sentimentul că *trebuie* să vorbesc și, cum reprezentantul presei nu mai e de față, nădăjduiesc că mă pot bizui ca acest onorabil corp de istorici să nu difuzeze mai departe comunicarea mea confidențială. După cum știți, am efectuat săpături de-a lungul țărmurilor Mării Nordului, în insula Heligoland, centru însemnat de viață saxonă și locul unde s-a petrecut conversiunea regelui Eltheof de către discipolul Sfîntului Bonifaciu, Aldwin. Ei bine, am descoperit mormîntul lui Aldwin. Materialul e în condiție de avansată deteriorare și tot ceea ce declar trebuie luat cu titlu provizoriu. Totuși, există motive care ne fac să gîndim că împrejurările înmormîntării lui Aldwin au fost aceleași cu cele ale lui Eorpwald, cu aproape

un secol mai înainte. S-au găsit fragmente care sugerează aceeași zeitățe păgînă sculptată în lemn. Mă tem că o bună parte din afirmațiile Doctorului Lorimer merg dincolo de ceea ce aș numi faptul istoric, dar socot că trebuie să fim precauți și să nu respingem atît de ușor descoperirea de la Melpham ca un caz ieșit din comun.

Se așeză jos, cu brațele încrucișate la piept și bărbia îngropată în deschizătura vestei.

Dacă pentru unii dintre cei prezenți mai mult maniera lui Pforzheim decît destăinuirea însăși a avut un efect stimulatîv, numeroșii specialiști au reacționat ca în fața unei comunicări senzaționale. Timp de cîteva clipe a fost o înmărmurire generală, pe urmă o firavă siluetă de cleric din fundul sălii s-a ridicat să vorbească. Părintele Lavenham, marele învățat benedictin, avea distinse trăsături ascetice care aduceau, totuși, în chip ciudat cu acelea ale unui țap, iar în glasul său behăit vibra o notă la fel de neașteptat diplomatică și liniștitoare.

— Domnule președinte, spuse el, de vreme ce profesorul Pforzheim a avut bunătatea să ne onoreze cu această remarcabilă confidență, sînt de părere că ar trebui să-l răsplătim abținîndu-ne de la discuții pînă în momentul cînd o mai mare certitudine îi va permite domniei sale și distinșilor săi colegi să înfățișeze în mod public concluzii mai precise.

Se așeză cu aerul că înăbușise în fașă cine știe ce ineptii potențial perfide.

Din nou se făcu tăcere. Rose Lorimer avea aerul unei martire răzbunate printr-un semn al cerului pe care nu-l înțelesese prea bine; acum profesorul Clun era cel ce zîmbea vag, cu subînțelesul că nebunia puerilă a colegilor săi era fără margini. Singură Clarissa nu reușise să priceapă importanța declarației profesorului Pforzheim. Ținîndu-și într-o singură mînă poșeta, mănușile și pălărioara de fetru, se ridică în picioare.

— Domnule președinte, începu ea, nu știu dacă o simplă invitată are dreptul...

Dar întrebarea ei a rămas neformulată. Sir Edgar luase hotărîrea că era momentul să se pună capăt procedurilor.

— Regret că nu mai avem timp pentru alte întrebări, și — adăugă jubilînd, deoarece Clarissa îi inspira o vie an-

tipatie — nici dispoziția de a le asculta după toate cele la care avem de reflectat.

Se întoarse către profesorul Pforzheim.

— Încă o dată, mulțumirile noastre, îi spuse, și, în fruntea celorlalți, se îndreptă spre ușa din spatele podiumului, însoțit de aplauzele Asociației.

Capitolul III

DOAMNA SALAD VENEA ÎN FIECARE AN SĂ-ȘI primească darul de la Gerald înainte de masa de prînz din ajunul Crăciunului. Era totdeauna același dar — o bancnotă de cinci lire și o ciclamenă mare într-un coș poleit și legat cu panglică roz. Anul acesta, Gerald încercase să introducă o variație dăruindu-i o poinsettia stacojie, dar își dădu imediat seama că greșise.

— Drăguță plantă străină. Roșie ca sîngele, comentă doamna Salad cu tremoloul bătrînesc al vocii ei răgușite, și o cercetă atent prin abureala rimelului care i se lipea totdeauna în broboane pe gene și pe voaleta de rețea neagră. Pui prinsoare că o să atragă toate muștele. Da' cui îi place culoarea aprinsă îi pare frumoasă. E ca oja cu care-și dau pe unghii fetele de azi. Ca o gașcă de femei vesele din Oxford Circus, sau mai degrabă de pe York Road, Waterloo. Femei de stradă.

Și buclele cănite ale doamnei Salad, împreună cu toca de blană cu voaletă, se scuturară a dezgust, deși nu era tocmai limpede dacă împotriva unghiilor lăcuite ale fetelor moderne sau a comportării prostituatelor. Într-un caz ca și într-altul, repulsia îi era justificată căci, în pofida unei imaginații scabroase, doamna Salad se fălea mereu că-și păstrase trupul curat „așa cum i-l dăruise Domnul“, iar cît despre produse cosmetice, deși își acoperea fața din belșug cu ruj, rimel și fond de ten, nu utiliza niciodată lacul de unghii.

— Pe cînd „ciclaminele“, urmă ea, sînt delicate ca pielea cumnatei mele. Bărbatu-său n-o lasă să poarte nici o zi mai mult o rochie pătată. Ca un potir de cuminecătură atîta sînt de curate, adăugă ea. Multe din imaginile vorbirii ei,

doamna Salad le împrumuta de la anatomia propriei familii Ei, dar asta este, zise ea, examinînd încă o dată ghiveciul cu poinsettia. Mai multă frunză decît floare. Cu toată adumbrirea lor, ochii doamnei Salad aveau vederea ageră.

Nu era un început propice pentru o vizită, iar anul acela doamna Salad părea mai plăpîndă ca niciodată, mintea ei sprintenă rătăcea mai la întîmplare. Trupul mărunț, împușinat de vîrstă, în paltonul de stofă neagră cu un buchet din violete artificiale de Parma, se încovoia din cauza artrozei, iar picioarele, ca niște bețe de chibrituri, tremurau în ghetetele de lac cu tocuri înalte și cu căpute din șevro cenușiu.

— Am venit de la Hendon cu metroul, zise ea ; ce ponosită și rău mirositoare e lumea care circulă azi ! Gineri-meu s-a oferit să mă aducă aici cu mașina lui. Dar n-a vrut Gladys. Îi trebuia ei pentru o leacă de fandoseală, pui prinsoare. El e băiat de treabă. A fost la marină. L-am văzut de multe ori dimineța gol pînă la brîu, cînd se spală. Mai bine decît un boxer. Dar n-o vede decît pe Gladys. Nu-i ei omul să se ducă după orice fetișcană care-i iese-n cale.

Gerald, care era obișnuit de multă vreme cu reminiscențele doamnei Salad, îi întinse un pahar cu sherry dulce și o întrebă dacă-i plăcea să locuiască la fiica ei.

— O, casa e frumoasă ! zise doamna Salad, ducînd paharul cu o mîină tremurătoare spre buzele mînjite cu roșu. Da' Gladys nu corespunde, adăugă ea cu un aer de demnitate, deși e fata mea. Gineri-meu a înțeles asta pe loc. „Mamă, mi-a spus el mie — dumneata faci din casă un palat și ți se potrivește ca o mînușă“. Aici doamna Salad își modelă una din mînușile din piele neagră de căprioară peste mîna-i mică și noduroasă ca pentru a ilustra metafora. Apoi continuă : Și vecinii sînt oameni bine. Da' ăi de-alături sînt soi rău. Se leagă de tine ca boala de om sănătos. Nepotu-meu Vin ne vizitează duminica și-i place să se sorească în grădină. Cînd se dezbracă e slab, da' foarte fin, și are o mîndrețe de bust. Satin alb și auriu. Odată-ncep să-i arunce vorbe. Eu nu-mi pierd demnitatea. Le-am spus numai : „Tîrîțuri dezmațate“, atîta le-am spus. Doar mă cunoașteți. Ce mai face domnu' John ? întrebă ea, cu o uitătură pătrunzătoare spre Gerald. L-am văzut la televizor. Iute la vorbă să le dea ajutor ălor de nu se pot ajuta singuri. Bietul băiat. Răspundea la o sumedenie de întrebări neghioabe puse de

ai mai săraci dintre săraci. N-o să aibă nici un „mulțumesc” din partea lor. Vin l-a întâlnit de multe ori. Niște fandosiți tipii ăștia pe care-i frecventează ei. N-are nici un rost să întrebi despre chestiile astea. Nici n-am înțelege chiar dacă am întreba. Da’ asta este, nu se face să criticăm numai fiindcă petrecerile lor nu seamănă cu ale noastre, nu-i așa? Gerald nu avea nici cea mai mică idee unde bătea doamna Salad, dar fu de acord. Am primit de la doamna Dollie un puf de pudră superb. Nu mă uită niciodată. Vă duceți la dînsa de Crăciun?

A fost rîndul lui Gerald s-o privească pătrunzător pe bătrîna.

— Cum așa, doamnă Salad, doar știi bine că n-am mai văzut-o pe doamna Stokesay de ani de zile.

— Nu, răspunse doamna Salad, cu atît mai rău. Ați luat ce-ați vrut și ați trecut mai departe, ca toți bărbații. Ei, dar cine poate să vă învinovătească? Îndepărtă acuzația înălțînd din umeri cu o mondenitate *ancien régime*¹. Nimeni nu vrea să mai poarte o încălțăminte uzată. Dar frumoase zile ați petrecut împreună, cît timp a durat. Și, dacă a fost păcat sau nu, știu că-mi făcea plăcere să lucrez pentru dumneavoastră, pentru amîndoi.

Doamna Salad își roti privirile și rămase cu ochii așințiți asupra unui desen de Augustus John, înfățișînd o femeie care își trage ciorapii. Zîmbi aprobator, ca și cum ar fi dorit să-și pună în evidență vederile largi.

— Țsta-i necazul cu Gladys, că n-î cunoaște viața, zise ea. Vorbeam despre vremurile de odinioară de la Teatrul Maiestății Sale, într-o seară cînd am avut musafiri. După ce-au plecat, îmi spune: „Altceva nu găsești de vorbit decît despre latrine?” „Am cunoscut lume mai bună la garderobă decît ai să cunoști tu vreodată”, i-am spus eu. „Vînzătoare de programe mi se pare o meserie mai fină”, îmi răspunde. O netoată! Puteam să fiu de zece ori plasatoare. Da’ nu mi-a trebuit! Cruță truda picioarelor, asta mi-a fost deviza.

Ochii bătrîni și încețoșați ai doamnei Salad priviră undeva, departe; apoi scoase din săculețul ei demodat de catifea neagră o mică batistă garnisită cu dantelă, umplînd încăperea cu parfum de violete.

¹ De modă veche (fr.).

— De câte ori nu ieșea din sala de spectacol Sir Beerbohm Tree¹, sau chiar domnul Lewis Waller — și ce bărbat bine era ! „Te sfătuiesc insistent — spuneau ei câte unei prietene — să folosești toaleta doamnei Salad, e pe stînga cînd intri spre staluri“. Și venea la mine toată aristocrația ! Nici nu primeam lumea de duzină — demimondenele și debutantele — să nu văd asemenea gunoaie. „E o garderobă în partea cealaltă“, le spuneam, și le trimiteam la mătușa Rogers. Iar acum, trebuie să primiți cadoul dumneavoastră, rosti ea fără nici o tranziție, întrucît izvorul reminiscențelor ca și al născocirii secaseră amîndouă ; și desfăcînd o pungă de hîrtie maro, scoase o enormă batistă de mătase albă, pe care erau brodate cîteva flori portocalii.

— Mulțumesc, spuse Gerald, îmi place foarte mult. Te felicit că mai ești în stare să brodezi.

— Arta o ai în sînge sau n-o ai, declară sentențios doamna Salad. Să mă scuzați că am brodat gălbenele ; știu că preferați păsări, dar nu mai văd bine ca să le fac ciocurile. Primarul din Southtown, adăugă ea cam absent, se uita în ochii mei deunăzi și-mi spunea : „Pare un lucru împotriva naturii, doamnă Salad, să vezi stelele astea frumoase cum au pălit“. Dar asta este ! Timpul dă și ia înapoi, măcar că-i zicem „marele lecuitor“. Așa că eu îi spun lui Vin : „Acum e timpul tău“, așa-i spun. E zvelt ca o fată. Dar nu pare să se apuce serios de treabă acum că a terminat armata. Nu prea văd ce bine i-a făcut. A rămas tot băiat gingaș. E la mîntea oricui că nu se putea obișnui cu viața aspră ca alții.

— Eu nu mi-aș face atîtea griji, doamnă Salad. Mie, desigur, mi-a plăcut milităria. Dar nu le strică serviciul militar nici celor cărora nu le place.

— Serviciul militar ! repetă doamna Salad. Zîmbi ca pentru sine, apoi aruncă o privire rapidă spre Gerald, dar făcu doar : Hm !

Gerald rîse.

— Dumneata și cu John ar trebui să vă adunați laolaltă, zise el. Problemele serviciului militar. E tocmai una din specialitățile lui John. În articolele lui din toamna asta a insistat mereu să se reducă perioada de serviciu.

¹ Beerbohm Tree, Sir Herbert (1852—1917), actor și regizor. Un maestru al machiajului și al interpretării personajelor, îndeosebi în dramele shakespeariene și în dramatizări după Dickens.

Din nou doamna Salad aruncă o căutătură ciudată spre Gerald.

— Spuneți-i adio și n-am cuvinte din partea mea domnului John, zise ea. Să-i spuneți de la mine că sînt unii oameni pe care nu-i poți ajuta și e mai bine să nu încerci. Dar asta este, viața e o loterie la care nu câștigi ușor, așa se zice. După cum am văzut noi, care am trăit-o.

Sentimentele ei cu privire la ghiveciul de poinsettia și le-a arătat cît se poate de limpede, căci l-a lăsat în chip ostentativ după ce și-a luat rămas bun.

De cînd se îngrășase, lui Frank Rammage îi plăcea să-și petreacă vremea îndeletnicindu-se cu diverse treburi prin casă. Cu picioarele lui scurte și pîntecele rotund, nu prea putea să facă vreo muncă ce necesita scara mobilă, dar trudea ore întregi ca să vopsească rafturi sau să monteze fire electrice. Era de înțeles să piardă atîta timp cu tot felul de lucrări mărunte cînd avea patru case de întreținut în stare bună; și două instincte îl stăpîneau pe Frank — ordinea și economia. Inclinarea lui înnăscută de a păstra curățenia se transformase în manie în anii cînd își făcuse armata la marină, patima de a stăvili risipa îi era tot mai adînc înrădăcinată de cînd devenise proprietar. Aceste două obsesii se aflau în neînterupt conflict cu o a treia — filantropia lui; nu-i plăcea faptul că un mare număr dintre chiriași erau șarlatani de rînd, bețivi, escroci sau dezmoșteniți ai soartei din mica burghezie, ba chiar asta prețuia la ei cel mai mult, dar nu mai știa cum să facă față dezordinii și murdăriei în care le plăcea să trăiască, precum și năravului lor de a risipi lumina și gazul. În timp ce-și făcea de lucru instalînd o poliță nouă în largă încăpere ce-i servea drept cameră de dormit și de zi, unicul spațiu ce și-l rezervase pentru sine, se pregătea să dea bătălia cu o locatară pe chestiunea cutiilor goale de sardele.

— Degeaba. Ți-am mai spus de două ori pînă acum și n-ai făcut nimic, zise el, bolborosind ca un curcan de Norfolk și împungînd cu fața-i grasă, netedă și roză spre fata care nici nu apucase bine să intre în odaie. Trebuie să-ți iei catrafusele, puicuțo. La toate le zicea puicuțo sau drăguțo.

— Iartă-mă, Frank. Eram așa de obosită cînd mă întorceam dimineață, se rugă ea cu glas tînguitor. Fața ei albă

și slabă, unsă cu cremă de zi, apărea mai mult hămesită decât neliniștită din gulerul rulat al puloverului murdar, purtat peste blugi.

— Toți sîntem obosiți, îi replică Frank, și gura lui rotundă cît un boboc de trandafir se strînse cu un aer moralizator de infirmieră-șefă care aduce muștrări.

— O, Doamne ! izbucni fata, trîntindu-și trupul emaciat, băiețesc, peste cuvertura dintr-o țesătură aspră, de culoarea carminului, ce acoperea divanul.

Frank avea ideile lui în privința decorației interioare, și camera era plină de mobile moderne scandinave și de veioze cu abajururi din hîrtie colorată. Pe pereți, fiecare zugrăvit în altă culoare — carmin, cenușiu, verde deschis și liliachiu — atîrnau ferigi în rame de răchită. Niște încrucișări de frînghii și ancore vopsite în roșu viu sugerau un motiv naval cu pretenții artistice.

— Ești al naibii de gras, Frank, asta ți-e beleaua, zise ea.

— Am dat jos cîteva kilograme în ultima vreme, se răsti Frank, și ăsta nu-i un răspuns pentru cutiile alea de pește. Miros de te scot afară din casă. Originea est-engleză a lui Frank se putea ghici numai după unele rare particularități de vorbire, ca și după ocluzia glotală la care era predispus din cînd în cînd.

— Ha ! n-ar fi rău dacă ai arunca imediat cîteva porcării pe care le ții aici, zise fata și, scoțîndu-și o sandală din picior, începu s-o scuture de praf pe podea.

Capul chel al lui Frank, cu un inel de păr pufos și roșcat ca morcovul, se întoarse spre ea amenințător.

— Încetează imediat, îi porunci. Nu-i de mirare că nu capeți de lucru la studiouri. Ai să rămîi toată viața la fabrica de înghețată dacă nu te mai spilcuiești puțin. Ia te uită la blugii tăi.

— Parcă tu ce porți ? îl luă în rîs fata.

Era drept că și Frank purta de obicei blugi, cu un tricou de lînă fără guler, dar ai lui erau de o curățenie impecabilă, chiar dacă nu tocmai potriviți pentru un om de cincizeci și nouă de ani. Acest ultim aspect îl prinsese fata.

— N-am văzut niciodată ceva așa de scrîntit la vîrsta dumitale.

Acum Frank se înfurie de-a binelei.

— Mai bine ia-o din loc, îi spuse, și dacă mai aterizezi pe la școala pentru delincvenți minori, să nu vii la mine după certificat de bună purtare. M-am săturat de cutii de sardele și de obrăznicie.

— Știi ce, zise fata, ești un blestemat de ipocrit. Nu de cutiile de sardele îți pasă. Nici cât negru sub unghie. Ți-e frică pentru chirie. Numai că nu vrei s-o spui pe față. Nu-i demn de domnul Frank Rammage, prietenul dezmoșteniților, omul la care poliția vine să ia ceaiul, tovarășul lucrătorilor din asistența socială și al coșcarilor din sud-vestul Londrei. O, nu ! El vrea numai să ajute, asta-i tot.

Menționarea chiriei îl puse pe Frank la ambiție.

— Bine, bine, drăguț, zise el, ei să plătești când poți.

De fiecare dată când rostea cunoscuta lui frază, și uneori o rostea de douăzeci de ori într-o săptămână, îl biruia tristețea unei situații fără ieșire. Rareori, își dădea el seama, putea să rezulte vreun bine din înțelegerea pe care o arăta altora, dar tocmai lipsa de speranță, iremediabila lipsă de speranță a vieților de care se înconjurase, îi deștepta compasiunea. Atitudinea lui Frank Rammage cu greu putea fi calificată drept sentimentală, căci mergea mai departe de purul sentiment — el îi considera pe cei necinstiți și corupți aproape ca niște ființe sacre. Ca de obicei, însă, mica scenă îi satisfăcuse amestecul de tiranie și masochism ce alcătua suprafața straniei, dostoievskienei lui filantropii. Se simțea chiar vesel. Semăna mai mult cu o mamă de familie cu sufletul pe buze în timp ce ridica de pe masă o bucată de material galben ca să i-o arate fetei.

— Galben ca piciorul cocoșului, zise. E foarte greu să găsești nuanța exactă.

— E frumoasă, Frank, vorbi fata cu un aer distrat. Și ea obținuse ceea ce voia — o nouă amânare a plății. Ei, și acum, pe curînd, Frank ; am o întîlnire.

Ocazia de a moraliza era prea bună ca să i se împotrivească.

— Ar trebui să lași dracului „întîlnirile“, strigă Frank după ea, dojenitor, și să te mai odihnești. Dumnezeu ne-a dat un trup ca să-l păstrăm sănătos și plăcut la vedere.

— Ca al domnului Rammage, îmi închipui, îi strigă fata de pe palier.

— Faci pe grozavul, Frank, nu-i așa ? i se adresa Vin Salad cu tărăgănarea lui rafinată, ce suna de parcă ar fi

scăpat de accentul Cockney înghițindu-l. Îi strigă fetei, care urca un etaj mai sus : Dă-ți cu ceva pe față, Myra, înainte de a te duce la întâlnire. Pe urmă, așezându-se pe divan cu un aer de modestie afectată, zise : Teribil de goală arată fața fetișcanei ăsteia. Drăguț, adăugă, arătând materialul galben. Șase și unsprezece ?

— Nu, vorbi tăios Frank, șapte și cinci.

— Te-a dus cu preșul, replică Vin, ca de obicei.

Un răstimp rămase întins cât era de lung pe divan, apatic, perfect imobil. Era ceva egiptean aproape, sau persan, în neclintirea și apatia lui Vin Salad, în chipul lui prelung, docil, cu pielea ca migdala și ochii negri, imenși și schimbători. Îmbrăcăminte, însă, era departe de a fi orientală, căci Vin evita cu grijă orice ar fi amintit de genul înzorzonat, sau chiar de negrul lucios al bulevardistului londonez. Purta un foarte simplu costum gri închis din flanelă de lână, cu cămașă de mătase crem, o cravată roșu închis și pantofi ușori din antilopă împletită. Era un acoperământ al trupului cam sumar pentru iarnă, dar altceva nu avea în momentul de față, și, oricum, Vin tremura puțin de frig totdeauna, chiar în zilele calde ale verii. Deodată, în acea imobilitate, ochii îi licăriră, iar vârful limbii se ivi între dinții regulați. Era o mișcare de reptilă, dar prea rapidă ca să aibă ceva sinistru.

— E o stricăță și o mincinoasă, zise el. Ai scăpat de ea ?

— I-am zis-o pe chestia cutiilor de sardele, răspunse Frank pe un ton arțagos.

— Sfinte Sisoe ! exclamă Vin. Mă scoți din pepeni.

Întinse mîna după o cutie cu bomboane de ciocolată care se afla pe o masuță în formă de semilună și, punîndu-și-o în poală, începu să mănînce bomboanele încet, dar cu lăcomie, una cîte una, în timp ce vorbea.

— Știai că e o tîrfă scîrboasă de cînd ai primit-o aici. Dar n-ai curajul s-o dai afară. Tot ce ești în stare e s-o cicălești pe căteaua asta imbecilă și să i te tîngui.

Apucă pernele de mătase vernil, le îndesă domol cu pumnul, pe urmă, punîndu-și-le la spate, se rezemă ca stors de vlagă și închise ochii pe jumătate, uitîndu-se la Frank pe sub genele-i lungi.

— De ce nu-i sucești brațul sau n-o lovești la moacă, dacă asta vrei ? vorbi el tărăgănat.

Frank se ridică din poziția îngenunchată în care se afla și își propti mâinile în șolduri, ținând într-una un ciocan. Pe buze i se așternu surîsul plin de toleranță cu care își însoțea cuvintele când ținea cuiva câte un logos.

— Sex și violență — de-asta ai rămas doar chelner, Vin, zise el. Imaginația ta murdară nu te poate duce mai departe. Te crezi al dracului de deștept, dar în mintea ta nu intră nici un sfert din ce-ar putea să încapă. Iei ce poți și cum poți. E al naibii de ușor, da' uite unde ajungi.

Vin căscă ochii la Frank ca o juncană care rumegă, pe urmă în întinse cutia cu bomboane de ciocolată.

— Ia una, îl pofti. Sînt minunate.

Pronunția ultimului cuvînt era ceva între aceea a unui băiețel și a unei gazde aristocrate din Kensington. Dispunea de tot atîtea variații în vorbire ca și bunica lui.

— Crima nu rentează, zise el, închizînd ochii. Mă mir că nu ești sătul de toată depravarea asta. Știi ca și mine de ce am rămas doar chelner. Fiindcă nu vreau să mai am de-a face cu poliția. Dacă mi-ar plăcea să pescuiesc ca Larrie prin Piccadilly Circus, aș trăi pe picior mare, ca Madame de Pompadour, sau cam așa ceva. Se ridică leneș în picioare și se întinse dezmoțindu-și brațele. Nu știu, zău, la ce bun e să fii bun, zise el, zîbind afectat ca Shirley Temple. Apropo, adăugă, mai bine spune-i lui Larrie s-o lase mai moale. Imbecilul...

O față mare și neagră apăru după ușă.

— A ! domnule Rummage, vorbi un glas adînc, vest-indian, vă rog să-mi fiți martor. Gloria zice că n-a primit aici, sus, nici un bărbat noaptea trecută, dar eu știu c-a primit. Ați văzut pe cineva urcînd scara ?

— Ei, asta-i, Artie ! Proprietarii nu umblă cu vorbe, zise Frank. Ar trebui să știi atîta lucru.

— Dacă o găsesc cu vreun bărbat, îi împușc pe amîndoi, glăsui capul și pieri.

Frank strigă după el.

— Și nu mă cheamă Rummage, știi foarte bine... Ei, poftim ! se văicări el, mi-e teamă că așa o să și facă. Își pierde capul ca niște copii, indienii ăștia din vest, și plescăi din limbă a dezaprobare.

— Nu pot să-mi închipui de ce-i frecventează fetele, zise Vin cu intonații rafinate. Eu nici nu m-aș gîndi, adăugă el.

Nu mă mai vezi două zile începînd de azi, Frank. Dar să nu lași pe vreunul dintre iubiții tăi locatari să se servească de camera mea, auzi? Lucrăm pînă tîrziu în noaptea asta și mă duc direct la bunica de Crăciun.

— Bravo, zise Frank. Ce poate fi mai frumos decît un Crăciun în familie.

Neavînd el însuși nici un fel de rude, era convins că viața de familie atrăgea după sine fără greș un trai cuviincios. Vin nu suflă o vorbă de astă-dată, ci doar privi.

— Am un mic dar pentru tine, zise Frank, și ducîndu-se la masa lui de scris, scoase dintr-un sertar o cravată galben aprins.

— Mulțumesc, zise Vin. Grozavă chestie, cum se prăpădesc unii băieți după cravatele vii. Eu n-am nici un cadou pentru tine, adăugă. Nu văd ce rost are să dai celor bogați; bine, să-i spui lui Larrie...

Interveni însă o nouă întrerupere.

— Pot să intru? se auzi o voce groasă.

— Desigur, domnule maior, zise Frank.

Un bărbat militaros la înfățișare, dar arătînd istovit la chip, cu fire albe în părul ondulat și purtînd un costum în carouri, curățat și călcat cu fierul de prea multe ori, deschise ușa.

— Poți să-mi schimbi un cec, Rammage? M-am lăsat fără numerar de Crăciun și e prea tîrziu să mă mai duc pînă la afurisita aia de bancă.

— Pot să vă dau zece lire, zise Frank, numărîndu-i banii dintr-o pungă plină doldora.

— Ce idioțenie să-mi aleg banca tocmai în Piccadilly, zise maiorul, vîrînd cam cu grabă hîrțiile în buzunar. Trebuie să-mi transfer contul în Earl's Court. Ei, îți doresc un Crăciun fericit, și se făcu nevăzut.

Vin se uită la Frank.

— Nu știu cum vine asta, zise el. Lui îi dai zece lire. Mie uite ce-mi dai, și puse mîna pe cravata galbenă.

— Poate să fie fără acoperire și poate nu, zise Frank. Încrederea e singurul lucru în stare să-i redea omului ăsta simțul demnității. Și apoi, e greu pentru el să găsească de lucru, iar în noiembrie era să dea ortul popii cu pleurezia aceea. Abia l-au salvat cu penicilină.

— O dobitocie au făcut, zi că nu-i așa, spuse Vin. Orice prost vede că mai bine murea. Aia au dat de dracu' din

pricina lui Larrie al dumatăle cu ochii albaștri. Să-i dai de știre din partea mea. Și dacă-și închipuie că n-au să-l înhațe fiindcă e prietenul drag al domnului John Middleton, înseamnă că e și mai bou decît credeam. E un război în lume care merge mai departe.

— Ei, Vin, zise Frank, știu că nu ții la Larrie, dar e un băiat bun la suflet. E irlandez, și e un apucat, și minte de stinge, dar nu e chiar rău. Tot umblatul ăsta de colo-colo împreună cu John Middleton i s-a urcat la cap, atîta tot. Mi-ar plăcea să-i pun capăt.

— Da, zise Vin, sînt sigur că ai dori. Apoi, uitîndu-se la fața rotundă ca un măr a lui Frank, adăugă : Și sînt convins că, pe cîntea ta, habar n-ai de ce. Și nici n-o să ai habar vreodată, dealtfel : nu-i de mirare că ți-ai înfipt fotografia aia de preot bătrîn pe birou. Cine e, fiindcă veni vorba ?

Frank privi la trăsăturile pronunțate, clasice, din imagine — era figura unui idol de modă veche al femeilor, jucînd rolul unui preot.

— A fost un om foarte bun, canonicul Portway, răspunse el. Era paroh la Melpham, unde m-am născut.

— Iar tu erai în corul bisericii. Sfinte Sisoe ! Ce plicticoasă e viața ! exclamă Vin cu glas tărăgănat. Se uită la Frank o fracțiune de secundă. Ai mai luat ceva kilograme de-atunci, adăugă ; apoi, luînd o rămurică de ilice din bogata decorație a încăperii, o plasă cu dexteritate pe capul chel al lui Frank. Tu și cu budinca de stafide, zise el, și ieși agale din cameră.

Ca și bunică-sa, nu-și luă darul de Crăciun.

— Nu, nu mi se pare deloc nostim, Larrie, zise Elvira Portway, secretara lui John Middleton, și scoțînd din mașină foaia pe care el bătuse „Sărbători fericite tuturor lipitorilor noastre“, o mototoli și o aruncă la coș. John, spuse ea, oprește-l să se mai atingă de mașina de scris, sau, și mai bine, dă-l de-a dreptul afară din birou.

— Draga de ea nu mă poate suferi, Johno, zise Larrie, numai ochi zîmbitori irlandezi.

— Mai bine șterge-o, Larrie, spuse John Middleton, și în seriozitatea copilăroasă a intonațiilor lui se strecură o notă mai țîfnoasă, pe care telespectatorii lui n-ar fi recunoscut-o. Întinde-o, și petrecere frumoasă de Crăciun. Te văd marți.

— Ai grijă de tine, Johno, și nu mînca prea mult. Larrie începu să simuleze în joacă niște lovituri cu pumnii, atingîndu-l ușurel la curea. Aici nu mai trebuie să adaugi, așa-i? îl întrebă.

Era perfect adevărat. La treizeci și trei de ani, John Middleton avea aerul unui băiat care se îngrașă.

— Transmite-i complimente din partea mea măicuței tale, Johno. Spune-i că am petrecut cea mai formidabilă zi din viața mea în minunata ei locuință. Știai că am stat toată ziua de azi la mama lui Johnnie? o întrebă Larrie pe Elvira, și observă că, fără a-i da vreun răspuns, rămăsese abătută fixîndu-și cu privirea masa de scris. Noroc bun, Johnnie. Și tie, frumoaso, îi spuse Elvirei, care din nou nu-i răspunse. Așa-i că e splendidă? i se adresă lui John, și părăsi biroul.

Era purul adevăr. Elvira Portway avea un fizic nici mai mult nici mai puțin decît splendid — înaltă, brunetă, voluptuoasă în stil roman. Poate că înclina puțin către aspectul impozant al acestui stil, dar deocamdată nu apărea decît o neînsemnată tendință. Era o matroană romană înainte de vreme, și totuși se desprindea din ea o candoare evocînd un trandafir englez. O bună educație anglo-saxonă primită în copilărie asigură, firește, o rezistență la influența unui lung răstimp petrecut în sînul boemei literare, sau mai curînd făurește și dirijează o boemă proprie. Nu atît că dedicarea Elvirei lumii literelor n-ar fi fost sinceră, cît mai degrabă că ea aducea în acel mediu ceva din proaspăta însuflețire a terenului de hockey.

— Prin urmare, totul e clasat, zise John afundîndu-se în fotoliul de piele stacojie.

Biroul fusese mobilat cu doi ani înainte după gustul celor de la South Bank, în stacojiu și alb. John își petrecu degetele prin părul negru, des și cîrlionțat, și își întinse fața mică și tăbăcită într-o strîmbătură de maimuță care, mai ales datorită dinților albi și regulați, apăru sub forma bine cunoscutului său zîmbet insolent.

— Corespondența e făcută. Se ocupă doamna Parker de ea; da? La semnul din cap afirmativ al Elvirei continuă: Articolul de miercuri pentru „Globe“, scenariul pentru emisiunea de vinerea următoare, discursul pentru dejunul oficial cu cooperatiștii.

Își zîmbi sieși într-un fel mai firesc. Un singur lucru îi plăcea mai mult decît „să descurce restanțele“, și anume „să se apuce de un nou lot“.

— Ai uitat Camera de comerț de la Macclesfield, spuse Elvira căscînd și apăsînd un muc de țigară pătat de ruj într-o scrumieră pătrată de sticlă, deja plină pînă la refuz. Iei cuvîntul la dineul lor din 3 februarie ?

— Da, răspunse John. Am să le dau totul despre „Caracatița londoneză“ și despre necesitatea unei culturi provinciale.

— De ce ? întrebă Elvira.

— Și de ce nu ? zise John, dînd cu piciorul într-un ghemotoc de hîrtie și prinzîndu-l în mîină. E un discurs foarte reușit și totodată o problemă de mare importanță. Or fi mergînd bine lucrurile pentru niște boemi cosmopoliți ca tine, dar pentru vitalitatea țării e grav. Privi sever prin ochelarii săi cu ramă de bagă, ca un prefect care ar „ocări“ Camera Comunelor pentru lipsă de energie. O, știu ce ai să spui — că e inevitabil — pînă la un punct este, dar nimic nu-i mai grozav decît să lupți împotriva inevitabilului. Apoi, pentru a mai atenua impresia de infatuare, zise : Din cauza asta lupt cu apropierea vîrstei înaintate. Larrie are dreptate. Trebuie să dau jos asta, și se bătu cu palma peste pîntec. Să te duci la Jock Henning după Crăciun, să vezi dacă vrea iar să jucăm regulat „squash“¹ împreună.

Elvira își luă notă, apoi spuse :

— Nu despre inevitabil voiam să-ți vorbesc. Puțin îmi pasă de „Caracatița londoneză“ și de viața în provincie. Am vrut să spun doar : de ce te duci la Macclesfield ?

— Asta-i bună ! De ce nu ? N-am nimic cu Macclesfield, e o localitate foarte importantă.

— Da, de acord, zise Elvira. Am vrut să spun doar : în ce scop ? La ce bun oriunde ?

John se încruntă, își scoase pipa și aspiră aprinzînd-o.

— E genul de întrebări fără sens pe care le pun oamenii cu care te vezi tu, spuse ; apoi, dînd la o parte o eventuală obiecție, adăugă : O ! știu prea bine sensul pe care l-ai avut în vedere, dar tot nu consider că are rost întrebarea.

— Nu, știu că nu consideri, zise Elvira. Bine, să lăsăm asta acum. Doamne ! Cum detest după-amiezile !

¹ Joc cu mingi și rachete, asemănător cu tenisul.

— Te culci prea târziu, zise John rîzînd.

— Am stat să discutăm despre Malraux, spuse Elvira, ca și cum asta explica totul. Era și un american care îl cunoscuse în perioada lui comunistă. Iar Hardy se întorsese de la New York cu niște anecdote nemaipomenit de nostime despre colaboratorii de la „New Criticism“.

— Nu l-am mai văzut pe Hardy de mai bine de-un an. Presupun că e același.

— Da, zise Elvira, n-aș putea să spun de ce, dar n-a devenit mai puțin interesant de cînd ai încetat tu să-l mai vezi.

— În ce dispoziție ticăloasă ești, rîse John din nou.

Elvira se ridică să rînduiască niște hîrtii într-un clasor. Se deplasa cu mersul greoi al omului care e pe cale să facă o declarație penibilă.

— Îmi pare rău, zise ; poate fiindcă e Crăciunul. Se duse la fereastră și privi afară înspre spațiul umed din Sloane Square. Cumpărători întîrziați de Crăciun împingeau ușile ca să intre la Peter Jones ; marile vitrine luceau trist sub răsfrîngerea udă a razelor soarelui. La celălalt capăt al pieței, cineva se repezi impetuos dintr-un taxi pe ușa teatrului. De pe capota taxiului se scurse apa în clătina demarării. O răceală de moarte i se strecură Elvirei în suflet.

— Au întîrziat mult, zise ea, revenind de la fereastră.

— Cine ? întrebă John.

— Johnnie, îi spuse ea, am luat o hotărîre de Crăciun. Totdeauna ai afirmat că sînt dezolant de neconformistă, așa încît n-o mai păstrez pînă la Anul Nou. Am decis să-ți dau un preaviz de o lună.

— Sfinte Dumnezeule ! se îndreptă el în fotoliu. De ce ?

— Uf, e teribil ! exclamă Elvira. Ești realmente surprins. Vezi bine că nu mai observi oamenii, atît ești de ocupat să faci pe „mama celor însingurați“ față de publicul tău.

John se gîndi cu disperare la cel mai nimerit mod de a aborda situația.

— Ba am observat la tine o anumită deprimare, draga mea, spuse rîzînd, dar am pus-o pe socoteala băuturii.

— Nu, Johnnie, spuse Elvira. N-are nici un rost. Nu mai merge. Îmi place și acum compania ta, dar știu dinainte tot ce ai să spui. Nu mai pot suporta.

— Nu crezi, întrebă John, că am putea ataca chestiunea dintr-o latură mai puțin personală ? Tu ești secretara ideală

pentru mine. Lucrezi cu mine de patru ani și nu am absolut nimic să-ți reproșez...

— O ai pe domnișoara Harrington și pe Joan, întrerupse Elvira, iar când John se pregăti să le conteste meritele, ea continuă: Oricum, eu sînt obligată să atac chestiunea din punctul meu de vedere și nu dintr-al tău. Am acceptat postul fiindcă mă interesa personalitatea ta. O! Nu vreau să spun faptul că erai membru al Parlamentului. Cu toate că și acest lucru mă interesa, fiindcă pentru mine era o lume nouă. Dar când ți-ai dat demisia în noiembrie, mă săturasem de politică așa cum se săturase partidul laburist de tine.

John fu pe punctul de a protesta împotriva acestei versiuni a dramaticei și curajoasei lui demisii, dar se răzgîndi.

— Și atunci? întrebă el.

— Și atunci, zise Elvira, nu mă mai interesează.

— E din cauza lui Larrie? întrebă John cu glas repezit.

— Ah! Doamne, bineînțeles că nu, răspunse Elvira. E la culme de pisălog și aș prefera să nu mai dea pe la birou. Dar o să se sature el de asta în curînd. Își scoase rujul și își vopsi buzele.

John se ridică din fotoliu și se înfipse bine pe picioare în fața sobei electrice

— E din cauza lui Robin? întrebă cu oarecare sfială în glas.

— O, Johnnie! izbucni Elvira, aruncînd mînioasă rujul pe birou. Nu mai face mutra asta cu subînțelesuri și nu mai fi așa de dramatic. Știu demult că ești la curent cu ceea ce e între mine și Robin. Credeam că nu spui nimic întrucît nu e treaba ta, dar tot timpul medităi cît de abil ești și așteptai să-mi arăți că știi la momentul oportun. Nu, nu e din cauza lui Robin. Lucrez sau nu lucrez pentru că mă interesează ceva sau mă plictisește, nu din cauza vieții mele particulare.

— Știu că scumpul meu frate nu are o părere prea bună despre mine. Mi-am închipuit că te-a contaminat, poate, opinia lui, spuse John înțepat.

— În realitate, greșești, îi replică Elvira. Robin e extraordinar de impresionat de acțiunea ta. Dar nu am de gînd să discut despre Robin. Uite ce e, încercă ea să explice, ai ieșit din război cu anumite idei în cap, cu o capacitate de gîndire personală. Ai scris chiar vreo două nuvele bune, și pe urmă

majoritatea zdrobitoare cu care au ieșit laburiștii în alegeri a făcut din tine un membru al Parlamentului, cînd nici nu visai să fii ales.

John rîse.

— Nu-mi poți reproșa că m-am străduit să rămîn pe poziție.

— Nu, ai început prin a fi un excelent membru al Parlamentului, zise Elvira. După cum știi, sînt de modă veche în suficientă măsură ca să fiu de partea ta, împotriva unuia ca Hardy și a întregului grup antipolitic. Dar într-un fel, ți-a părut bine. Revistele cu tendințe estetizante tocmai îți respinseseră cîteva proze scurte, și politica era o bună supapă. Apoi, puțin cîte puțin, ai constatat că nu puteai rezista pe poziție în lumea politică, așa încît te-ai apucat de această activitate pe cont propriu. Să ajuți indivizii împotriva tiraniei statului, unitatea împotriva monopolului, talentul împotriva forței banului, vechiul radicalism adică, și așa mai departe. Totul a fost în regulă pînă la un anumit punct, cînd nu făceai decît să ataci abuzurile în Camera Comunelor, dar pe urmă ai descoperit emisiunile radiofonice și ziarele. Și atunci n-a mai fost totul în regulă, cel puțin pentru mine. Am pornit la drum cu ceva interesant și am terminat cu „Peg's Paper“. Ai devenit o figură cunoscută și ai făcut bani frumoși. Și pe urmă, ca să pui capac, ai venit cu acea teatrală demisie.

— Elvira, după ce mi-ai stat alături atîta amar de vreme, nu poți gîndi că a fost pură reclamă.

Pe John nu-l supărau acuzațiile Elvirei. Gîndurile lui rezultau în cea mai mare parte din asociații de înțelegere a altor puncte de vedere, și, de îndată ce auzea o afirmație, chiar ostilă lui însuși, începea să-i vadă adevărul, chiar să-l dezvolte.

— N-am pronunțat cuvîntul reclamă, zise Elvira. Vezi cum ești, te lași dus ca de un curent de orice punct de vedere formulat. Dacă ți-aș spune că ai fost un impostor public, ai îmbrăca și haina acestui rol, exagerîndu-l. Dar nu ești, numai că te deplasezi neconținut intrînd în orice mod de a vedea lucrurile și jucînd rolul la perfecție — intelectual în devenire, bun și plin de idei membru al partidului laburist, personalitate publică luptînd pentru cauza omului mărunt. Dar e destul să vină cineva care meditează realmente asupra subiec-

tului, cineva care nu e interesat numai de rol, ca să ți se opună, și te lași târît de altceva. Făcu în aer niște mișcări ondulate cu țigara, ca pentru a-i împrăștiia temerile cu un cerc magic. Nu te îngrijora, Johnnie, zise ea, nu-ți prorocesc ruina. Ai să te streкори — ba chiar ai să fii antrenat dintr-o forță într-alta, dar eu nu vreau să te urmez.

— Nenorocirea e, zise John, că modestele litigii din viața celor care mă preocupă în momentul de față nu au destulă distincție pentru tine, Elvira. Tu simți nevoia „conversațiilor alese” cu Hardy și prietenii lui, și a micilor glume de coterie despre Camus și Heidegger, sau despre ce-or mai fi vorbind ei acum, adăugă, văzînd-o pe Elvira că zîmbește. Ești o snoabă intelectuală.

Elvira se ridică și se îndreptă spre ușă.

— Soneria salvatoare, zise ea. Era o expresie de-a tatălui ei, care, rostită de ea, suna ciudat. Mulțumescu-ți ție, Doamne ! Uite, Johnnie, unde-ai ajuns. Cu un an înainte măcar, n-ai fi folosit o asemenea expresie anostă, mic burgheză. Ești plin de lozinci consolatoare, protectoare. Ai devenit un tip plicticos, Johnnie. Pentru mine, adică. Pentru marele public, ești raiul pe pămînt.

John luă de pe masă o scrisoare din partea unei doamne din Lincolnshire, ale cărei culturi de cresson erau amenințate de noua schemă de asanare. Un nou Cromwell înfruntînd tirania centralizată, își zise ; pe urmă își aminti că tocmai Cromwell fusese un factor de frunte în opera de asanare a mlaștinilor. Dar scrisoarea îl ajutase să-și atingă scopul ; termenii în care se referea la el înlăturaseră efectul insidios al portretului schițat de Elvira. Ridică ochii, surprins, în timp ce Gerald o urma pe Elvira în birou.

— Am terminat relativ devreme, spuse Gerald, și m-am gîndit că aș putea trece să te iau de aici. Inge o să fie mulțumită dacă ajungem la ea mai repede. Un Crăciun în familie, știți, adăugă el ca explicație pentru Elvira, de la care îi venea greu să-și dezlipească ochii.

— Nu-l cunoști pe tata, bineînțeles, spuse John. Mereu uit, tată, cît îți repugnă activitățile vieții publice. A fost un act de curaj din partea ta să te aventurezi în acest birou. Ți-o prezint pe domnișoara Portway.

Elvira îl privi pe Gerald cu plăcere ; era destul faptul că i-l amintea pe Robin. Gerald era preocupat numai să nu

i se citească pe față interesul pe care i-l trezise fata — lucru ce ți se poate ușor întâmpla când înaintezi în vîrstă. Dorința senzuală se împleti însă cu o anumită iritare când îi auzi numele. În ziua aceea trecutul părea nesășios să-și ceară drepturile. Totuși...

— Vă înrudiți cu canonicul Portway? o întrebă.

— De departe, răspunse Elvira. Era un fel de frate de-al bunicului sau așa ceva. Bunica mea a fost „marea“ Lilian, adăugă ea pe un ton cam aspru.

Gerald rămase surprins de intonația ei.

— Una dintre puținele mari actrițe ale epocii mele. Dumneata îi moștenești frumusețea, spuse el.

— Sper că asta e totul, replică Elvira.

— O, într-un stil absolut diferit, se grăbi Gerald să adauge. Lilian Portway n-a fost niciodată... era cît pe-acî să adauge „tipul meu preferat“, dar termină fraza: suficient de terestră, după gustul meu.

— Din nefericire, răspunse Elvira, eu o cunosc sub cu totul alt aspect. Îmi pare rău dar, după cum vedeți, nu țin la ea prea mult. Bunicile cu înfățișare nepămînteană nu sînt genul meu. E atît de generoasă, mi-a trimis chiar un cadou de Crăciun, deși nu vorbim. Nu pot să sufăr manierele astea din partea unor persoane care se comportă ca zeițele.

Tulburarea pe care i-o pricinuise reapariția subiectului Melpham în conversație îl îndemnă pe Gerald să împingă nota mai departe.

— În anii studenției am stat în frumoasa reședință de la Melpham cînd se afla și ea acolo, spuse el.

— A, da, replică scurt Elvira.

John le sări în ajutor.

— Ei, acum s-a refugiat în Tirol, spuse el, cu o mătușă de-a lui Marie Hélène ca însoțitoare. Așa am cunoscut-o pe secretara mea cea fără de cusur. Îi zîmbi Elvirei.

Gerald văzu că nici acest subiect n-o atrăgea pe Elvira. În general nu-i plăceau femeile năzuroase, dar silueta Elvirei era atît de plină de făgăduieli încît covîrșea orice defecte de temperament.

— Nora mea, Marie Hélène, cunoaște pe toată lumea. E cosmopolita perfectă, făcu el cu sarcasm. Spune-mi, continuă el, l-ai născocit, cu siguranță, pe tipul acela, Pelican. Nu e

posibil să existe în realitate un funcționar public cu un asemenea nume.

John rîse.

— Ba e cît se poate de real, mă tem, zise el. Întreabă-l pe Cressett.

— E cert că ai pus mîna pe un caz extraordinar, spuse Gerald. Bineînțeles, ministrul va trebui să-și asume răspunderea, dar domnul Pelican nu se va eschiva așa de ușor. Ce fel de tip e nenorocitul acela de Cressett? Inima mea, ca și a tuturor cititorilor tăi, sîngerează pentru el, spuse, cu o nuanță discretă de ironie în glas.

John o remarcă dar, înainte de a avea timp să răspundă, Elvira interveni surescitată :

— O, noi nu ne întîlnim cu corespondenții noștri. Le-am putea distruge iluzia. Pe noi ne interesează nedreptatea față de indivizi. Simpaticii indivizi abstracți — Pelican, nemernicul de birocrat, și Cressett, omul de rînd exploatat. Noi nu vrem să avem nici un amestec cu persoanele fizice.

Gerald încruntă din sprîncene. Îi dis plăceau fetele drăguțe care făceau crize de nervi, mai ales sub forma opiniilor susținute cu încăpăținare. Iritarea împotriva lui John i se părea însă un sentiment atît de firesc, încît se întoar-se repede la spectacolul mai agreabil al făpturii ei fizice.

— Eh, eu nu cunosc nimic din toate astea, spuse el. Nici n-aș citi ziarele dacă nu ni s-ar inculca tuturor ridicola idee că trebuie să fim informați. Conștiința mă muștră din cînd în cînd, și atunci dau peste cîte ceva ca afacerea Pelican, de pildă, și cred tot ce mi se spune. Oamenii ca mine ar trebui să fie conduși de alții, superiori lor.

Îl privi pătrunzător pe John, nădăjduind că izbutise să-l agaseze. Îl apucau furiile la gîndul că fata aceasta atrăgătoare lucra în biroul fiului său.

Într-adevăr, John se simți ațîțat de puternica antipatie a tatălui său, veșnic prezentă sub bunele maniere de suprafață, dar, efectul a fost să-l îndemne la o hotărîre. Dacă Elvira avea de gînd să-l părăsească, se va debarasa el de ea cel dintîi. Activitatea lui trecea pe primul plan față de asemenea considerente personale.

— Elvira e de partea celui tare în astfel de cazuri, zise el. Întrucît luase hotărîrea să se despartă de ea, glasul lui luă un ton bajocoritor care îl surprinse pe el însuși, dar avea

senzația că e în armonie cu noua linie adoptată. Frecventează cercuri foarte intelectualizate, tată, în care veneratul Nietzsche înseamnă totul astăzi.

Elvira încercă un sentiment de înfrângere fără margini. După patru ani, să fi făcut asupra lui John o impresie atât de neînsemnată încât era în stare s-o scoată din viața lui cu asemenea fraze teatrale ! Dacă John se lăsa convins de orice individ cu care venea în contact, Elvira se simțea vinovată pe plan afectiv de fiecare sentiment pe care îl trezea la alții.

— În realitate, Johnnie îndeplinește o muncă foarte utilă, îi spuse ea lui Gerald ; apoi îi fu rușine că-și trădase părerile. Surîsul lui Gerald, însă, îi readucea parcă liniștea. Constată că-i inspira nespus de multă simpatie și se minuna că Robin ca și Johnnie păreau că n-o iubesc decît pe exasperanta lor mamă.

— Doamna Salad îți trimite complimente, se adresă Gerald fiului său.

— Hei ! iarba rea nu piere, zise John. Ar trebui s-o cunoști, Elvira, e un exemplu viu al acelui mit, lumpenproletariatul.

— Ți-a trimis un mesaj, spuse Gerald. E de părere că faci prea mult pentru oameni care de fapt nu pot fi ajutați. Nu i-au plăcut niciodată săracii, cred că știi. Rîse : Nepotul ei se numără printre admiratorii tăi. Te-a cunoscut undeva ; nu-mi amintesc exact cum. Îl cheamă Vin.

John își amintea prea bine de întîlnirea cu prietenul lui Larrie, Vin. Dacă ar fi știut că-l mai cheamă și Salad ! Totuși chicoti nervos și zise :

— Fac cunoștință cu atîtea persoane nedorite...

Auzindu-i rîsul chicotit, Elvira se gîndi numaidecît la Larrie și se întrebă dacă nu se cuvenea să-și lase la o parte opiniile și să rămîna alături de John în eventualitatea că ar intra în vreun bucluc. Legăturile de acest soi puteau fi atît de perfide, iar John era sigur de sine pînă la stupiditate.

Totuși, nu-i stătea în putere să intervină în nici un fel, hotărî ea în cele din urmă.

— Nu trebuie să-l las pe Larwood să aștepte prea mult, zise Gerald. Ne duce pînă acolo, dar i-am spus că se poate înapoia la Londra în seara asta, ca să-și serbeze Crăciunul în familie. E Robin cu mașina lui, dacă vom avea nevoie. Orice,

numai să nu apelăm la maică-ta, să ne conducă ea cu mașina ei.

— Te-aș fi condus eu, zise John, dacă știam că-l incomodează pe Larwood.

— Tu conduci prea repede, spuse Gerald ; în orice caz, Larwood e plătit pentru deranj. La revedere, domnișoară Portway, mi-ar părea rău să nu ne mai întâlnim.

— Sînt sigură că ne vom mai întâlni, zise Elvira, dînd mîna cu el.

Cînd avu certitudinea că cei doi bărbați se depărtaseră de ușa biroului, ridică receptorul și formă un număr.

— Cu domnul Middleton, vă rog, vorbi ea în aparat. Și un minut mai tîrziu : Robin, tu ești iubitule ? I-am spus lui Johnnie. Da, va accepta, sînt sigură. Ei, n-am reușit decît fiind îngrozitor de nesuferită. O să-i treacă după ce va inventa motive ca să le explice prietenilor, numai că atîta a făcut pe nebunul că am să rămîn cu el la infinit, încît va fi puțin cam greu. Nu, nu chiar. Un pic ironic, dar asta a fost tot. Nu putea să spună prea multe, fiindcă era de față tatăl tău. Ba nu, eu l-am găsit încîntător. Seamănă cu tine. Ei, nu-i chiar ca tine fiindcă are mustați și e mai în vîrstă, dar e teribil de plăcut. Ți-am mai spus : mă duc la un fel de serată. Nu, nici vorbă că nu, fără tine o să fie ceva infernal. O ! Știu că trebuie să te duci acolo. Oricum, face parte din calea pe care trebuie să mergem înainte. Nu, nu, iubitule, am spus doar „trebuie“, n-am subînțeles asta. Bine, atît timp, cît nu te distrezi prea mult și nu mă uiți nici o clipă. Și nu fi răutăcios cu tatăl tău. Da, la drept vorbind, l-am îndrăgit. E cu mult mai simpatic decît oricare dintre ceilalți membri ai familiei tale. Poate nu decît Johnnie, dar e mai puțin stînjenitor, oricum. Nu, iubitule, nu sînt chiar deprimată. Așa sînt eu de Crăciun, chiar și fără obligația asta a ta de a te duce la Marlow. Îmi închipui că maică-ta trebuie să fie insuportabilă de Crăciun. O ! Nu în mod special. Știi că, în general, nu-mi prea plac femeile bătrîne. Ba da, iubitule, am să sufăr. Oricum, e doar pînă marți. Sper numai să nu sufăr așa de mult ca rîndul trecut cînd ai plecat. Ei, s-ar cădea să fii măgulit, de fapt, dar văd bine că nu dorești asta. La revedere, iubitule, aș vrea să-ți spun „visează-mă“ ca mica lăptăreasă din poveste, doar că sună cam indecent.

Elvira puse la loc receptorul și rămase cu privirea ațintită asupra scrumierei. Sentimentele ei față de Robin nu aveau nimic intelectual.

Robin Middleton sui în fugă ca un școlar scara interioară a impunătoarei sale locuințe din Hampstead, după convorbirea cu Elvira. Apoi, la ușa camerei de dormit, tristețea realității îi încetini pasul. În momentul când intra, soția lui, Marie Hélène, îi pregătea trusa de voiaj. Ea afișa ostentativ o stare de spirit calmă și eficientă, care îi permitea să-și exercite întreaga tiranie pe motivul scandalului fără să i se poată aduce o astfel de acuzație.

— Era Elvira, zise Robin, care făcea uz de sinceritate față de soția sa, ca unic protest împotriva existenței ei.

— Da? făcu Marie Hélène, și ducându-se la ușa încăperii strigă pe coridor: Timothy, lasă cititul și termină de făcut bagajul. Ca bună catolică, ea continua să fie soția desăvârșită a lui Robin fără a-i ierta un singur moment adulterul.

Timothy apăru în ușă, înalt, la șaisprezece ani, de aproape un metru optzeci, și căutând să-și ascundă silueta deșirată printr-o îngrijire excesivă. Cu o privire fugară prin ochelarii înrămați în metal, spuse: „Bagajul e gata“, și se întoarse la lectura lui. Robin avu un rîs plin de afecțiune. Era sigur de dragostea fiului său, dar bănuia că respectul, împreună cu comunitatea de religie, mergeau de partea mamei.

Marie Hélène spuse:

— Are nevoie să-și perfecționeze mult manierele. Pronunță cuvîntul „maniere“ cu venerația pe care i-o inspira noțiunea. Am cumpărat pentru mama ta o *atenție*, continuă ea. Vorbea engleza aproape fără greșală, dar pronunța anumite cuvinte, ca „atenție“, în italice, ca și cum le-ar fi considerat expresii de argou. În realitate, era convinsă că asemenea cuvinte aparțineau „vorbirii populare“ și că era un semn de distincție să le folosești. În dicționare, găseai cuvîntul „dar“, însă a-l folosi însemna să fii burghez. Ea însăși provenea dintr-o familie de *petits-bourgeois* bogați din Lyon și era obsedată de originea ei. Vrei s-o vezi? întrebă. Dar când Robin răspunse „da“, ea doar se așeză pe unul dintre geamantanele răsturnate. Crezi că mama ta va face și anul ăsta o scenă când Timothy și cu mine vom pleca la Henley pentru slujba de la miezul nopții?

— Nu, zise Robin, cred că anul trecut ai pus capăt protestelor mamei împotriva slujbei de noapte.

Observă fusta largă a soției sale, din lână verde-oliv, vălurindu-se în jurul picioarelor ei, și-l trecu un fior. Purta întotdeauna tonuri mate de verde sau mov, care, împreună cu figura ei galbenă și distinsă de cămilă, parcă aduceau frig în cameră. Da, chiar în acea încăpere cu încălzire centrală, cu căldura-i învăluitoare față de frigul înțepător de-afară, silueta înaltă și țeapănă a lui Marie Hélène sugera răcoarea lugubră, oblonită, a unei case meridionale în strălucirea fierbinte a verii.

— Ți-am împachetat și o pereche de pantofi cu talpa groasă, pentru mers pe jos, spuse ea; tatălui tău îi place totdeauna să facă o plimbare de „ziua cadourilor”¹.

— O! Să nu-l încurajăm, zise Robin; plimbarea asta perturbă totdeauna pregătirile mamei de Crăciun, și de aceea o detestă.

— Da, zise Marie Hélène încuviințînd, apoi adăugă: Dar, la urma urmei, pregătirile sînt pentru soțul ei. Dacă el nu le găsește pe placul lui...

Robin rîse.

— Știi foarte bine că mama nu pregătește nimic pentru tata, ci numai pentru copiii ei.

Marie Hélène nu accepta luarea în derîdere a unor astfel de chestiuni.

— Atunci pregătirile nu sînt serioase, hotărî ea.

Nu resimțea nici un fel de compătimire pentru rolul de soție jignită al soacrei ei, cînd decurgea din asemenea abandonuri ale datoriei de femeie măritată. Propria ei situație similară nu cuprindea, în speță, nici un element justițiar ca răspuns la patima adulteră pe care și-o îngăduia Robin.

— Tante Stéphanie i-a trimis lui Timothy de Crăciun un portofel de piele, îl informă pe Robin. E de-a dreptul oribil. Lucrătura țărănească tiroleză, dar se pare că lui îi place.

— Nu pot să pricep de ce e atît de generoasă, spuse Robin, după acel proces. În locul doamnei Houdet, eu n-aș mai vorbi cu unii ca noi niciodată.

¹ Ziua de 26 decembrie, cînd, după obiceiul englez, oamenii de serviciu, factorii poștali etc., primesc cadouri.

— E mătușa mea, spuse Marie Hélène. Fiindcă mi-a intentat un proces stupid pentru niște bani la care nu avea nici un drept, și l-a pierdut, asta n-o face să-și piardă simțul a ceea ce este corect.

Robin zîmbi.

— Aș fi dorit să-l cîștige. Nu-mi pot imagina de ce nu l-a cîștigat în fața unei instanțe franceze.

Marie Hélène rîse. Rîdea sonor, cu poftă, atunci cînd rîdea, ceea ce i se întîmpla rar.

— Dragul meu Robin, doar nu ești pînă într-atîta de englez. Instanțele franceze nu sînt, din fericire, așa cum le descriu englezii. Sînt drepte.

— Oricît ar fi, zise Robin, și chipul lui atrăgător, de brunet, se încruntă la perspectiva unui adevăr neplăcut. După ce a fost la Auschwitz, ca să descopere la întoarcere că avocatul ei o escrocase de toți banii...

— El s-a sinucis, îi spuse Marie Hélène, strîmbîndu-se de oroare și dezgust. Apoi, cu o expresie de profund respect, continuă: Tante Stéphanie e o femeie foarte curajoasă. A refuzat banii pe care i-am oferit noi.

— Eh, nu pot spune că o blamez după ce am învins-o în fața legii.

— Am spus că e curajoasă. Ea nu putea să accepte, firește, dar noi am făcut bine să-i oferim.

— Înțeleg, zise Robin.

— În orice caz, remarcă Marie Hélène, va fi bine plătită de bătrîna doamnă Portway. Tante Stéphanie nu e proastă în treburi de felul ăsta. Nu încăpe nici o îndoială că ea va pune mîna pe banii bătrînei doamne la moartea acesteia.

Robin avu o crispare.

— Sper că Elvira n-o să fie prea supărată, zise el.

— De ce să fie supărată? întrebă soția lui. Nu-și recunoaște nici un fel de îndatoriri față de doamna Portway, n-ar trebui să aștepte nici o recompensă. Desigur, bătrîna îi va lăsa și ei ceva, de vreme ce-i este nepoată.

— Legea franceză ar cere ceva mai mult decît un mic legat, rîse Robin.

— Logica franceză alunecă uneori în sentimentalism englez, observă Marie Hélène, cu zîmbetul pe care-l păstra pentru remarci spirituale. Tante Stéphanie îmi scrie că Yves

vine la Londra vara asta. I-am răspuns că va fi oaspetele nostru.

— Cum așa ! exclamă soțul ei, dar e un monstru, sau cel puțin așa mi l-ai descris.

— Eu nu-l simpatizez, spuse Marie Hélène, însă mi-e văr.

O dată mai mult Robin nu putu spune decît :

— Înțeleg. Adăugă : Sper că voi fi în stare să-l distrez.

— Ești un amfitrion minunat, dragul meu, îi răspunse ea cu toată sinceritatea. Exceptîndu-i sentimentalismul, din care deriva, după părerea ei, infidelitatea ca produs secundar, Marie Hélène vedea în soțul ei desăvîrșirea însăși.

Robin începu să se schimbe, îmbrăcînd un costum gros de tweed.

— Sper că n-o să mă cert cu John pentru afacerea aceea cu bietul Pelican, spuse el, împăturindu-și pantalonii pe care-i dezbrăcase cu o meticulozitate obsesivă. E absolut inadmisibil să scrie în ziar toate acele ineptii despre unul dintre puținii funcționari publici de înaltă competență pe care-i are țara. Firma mea tratează cu Pelican încă din '41 și n-am cunoscut alt om mai capabil și mai cu scaun la cap. Numai fiindcă acest Cressett — vreun negustor de mărunțișuri care nu se pricepe probabil nici să țină o dugheană — se plînge de nedreptate, John vrea să pună la stîlpul infamiei pe un om a cărui poziție îi interzice să dea replica. Dacă Pelican va fi comis o greșală, nu e surprinzător, față de activitatea amplă pe care o desfășoară ministerul lui. Asta-i tipic din partea politicienilor și a jurnaliștilor : vor o administrație de stat și sînt gata să folosească mii de birocrați pe cheltuiala noastră ca să facă treaba asta, dar cînd unul dintre slujbași e cu adevărat capabil să administreze, îi caută pricină. Toată această autoreclamă sentimentală despre cazuri individuale cînd țara se zbate să supraviețuiască mă dezgustă la culme. Mai cu seamă că e tocmai fratele meu. Nici un om de afaceri n-ar îndrăzni să fie atît de iresponsabil. Robin, ca om de afaceri, nu era nici de modă veche, nici individualist, nici sentimental.

— John e un nătîng, zise Marie Hélène. Dar nu sînt de părere că e bine să îmbrățișezi cauza unui străin împotriva familiei.

— Îmbrățișez cauza logicii care sare în ochii oricărui om conștient de necesitățile economice ale acestei țări, spuse Robin sfidător. Surprinse în propriul său glas nota de pompozitate care-i însoțea întotdeauna mînia și se calmăperiindu-și scrupulos costumul de tweed. Ei, dar am și un act de pietate familială cu care meditez să păcălesc firma și care ar trebui să-ți facă plăcere, zise el.

O privi pe Marie Hélène în așteptarea unei reacții agreabile, dar ea își dilată ușor nările de cămilă și spuse :

— Eu nu dau cecuri în alb. Era una din expresiile ei favorite în limba engleză ; enormitatea fără seamăn a unei risipe atît de nebunești o fascina.

— E vorba de Donald, spuse el. N-a reușit nici acum să obțină posturile acelea universitare.

Marie Hélène zîmbi — cu o expresie care era cumva în armonie cu gura ei pălită parcă de ger.

— Îmi pare rău, zise ea, dar poate că nu e atît de scripitor cum îl crede Kay. Nu oricine poate deveni conferențiar universitar. Pentru Marie Hélène, a fi *agrégé* echivala cu ceva deosebit de important.

— O, ba da, e chiar scripitor, zise Robin. Cumnatul lui reprezenta un lux pentru care familia accepta să plătească, iar lui Robin nu-i plăcea niciodată să-i fie depreciate achizițiile. Dar e evident că se află pe picior greșit în relațiile lui cu colegii. Kay, fată bună, se frămîntă că retrage mereu sume din banii familiei și soțul ei nu cîștigă nimic. Mama mi-a scris despre toate astea și m-a întrebat dacă pot să-i găsesc ceva de lucru. Desigur, Donald e puțin cam cu capul în nori. Tot acest anglo-catolicism îl face să-și închipuie că putem da ceasul îndărăt, dar e în el un robust fond de bun-simț. De aici vine în mare parte amărăciunea că nu obține nici un post de profesor universitar. Pentru asta aș dori să-l ajut atît cît pot. Cum i-am spus mamei, Kay nu trebuie să-și facă probleme de conștiință, are dreptul și ea, la fel ca ceilalți, la dobînda asupra dividendelor. Își privi soția așteptînd o confirmare a drepturilor iubitei lui surori, dar nu apărură nici una. Continuă : În orice caz, am fost de acord să-i dau ceva de lucru pînă una alta. De fapt, cursurile se-rale de la uzină s-au bucurat de mare succes, cu toate plîngerile ce mi s-au adresat cînd le-am inițiat. Chiar și unii dintre scumpii mei codirectori și-au schimbat părerea, iar șefii

sindicaliști sînt acum chiar entuziasmați. Pînă în prezent, bineînțeles, cursurile au fost în general tehnice, dar nu vād de ce n-am putea include puțină pregătire cetățenească, așa încît am să-l pun pe Donald să țină o serie despre problemele curente. E posibil ca unele declarații de-ale lui Donald să-i facă pe băieții de la sindicat să țipe tare ; dar, cu condiția să-l ținem în frîu pe conferențiar, nu le va strica deloc să mai cugete și ei puțin dincolo de orizontul lor spiritual, limitat la criză și fabianism diluat.

Marie Hélène începu să-și pună pălăria în fața oglinzii de la toaletă. Vorbind, nu întoarse capul, dar își urmări soțul cu ochii.

— În afaceri nu trebuie să fii niciodată nechibzuit, zise ea. Robin făcea o mutră plictisită.

— La urma urmei e cumnatul meu, ripostă el. Ea înțelese puterea argumentului.

— Probabil că ai dreptate, îi răspunse. În orice caz, cursurile sînt agreabile, dar nu importante. Pentru ea, comerțul era comerț, și nu un prilej de „frivolități”.

În timp ce se ducea să-și ia mănușile, Timothy apăru în cadrul ușii.

— Dacă nu ne grăbim, vom ajunge tîrziu. E trecut de șase și jumătate, spuse el cu suficiență în glas. Isprăvise de citit cartea.

Era rîndul lui Robin acum să fie nemulțumit de tonul băiatului, care i se păru infatuat. Marie Hélène păstra însă totdeauna o atitudine obiectivă în raporturile cu fiul ei.

— Ai dreptate, îi spuse ea cu un surîs. Mă bucur că te deprinzi să fii punctual. E un lucru foarte important.

Lilian Portway, bunica Elvirei, mergea cu baston ; în rest, cu silueta ei grațioasă, suplă, părea mai curînd de patruzeci de ani decît de șaptezeci. Înainta cu pași siguri prin zăpada înghețată, adresînd remarci, cu vocea ei autoritară și gravă, măruntei Stéphanie Houdet, care venea în urmă gîfîind, cu coșurile de cumpărături pline.

— N-au făcut nimic, literalmente nimic, în legătură cu pavilionul meu pentru orchestră, zise ea pe un ton de tragedie. Am să mă duc la primar, Stéphanie, și am să-i spun că

nu vor mai vedea o pară din banii mei pînă cînd nu-mi vor vopsi pavilionul. În auriu, rosti ea dramatic, într-un auriu roșcat și în negru. Le voi dărui un placaj de lac cu lebede negre și douăzeci de lădițe cu crini agapanthus.

— Dar, draga mea Lilian — Stéphanie Houdet, spre deosebire de nepoata ei, Marie Hélène, vorbea engleza cu cel mai inconfundabil accent francez — nimeni nu va mai veni în partea asta a orașului. S-a terminat cu ea.

Într-adevăr, năruitul pavilion baroc ce se înălța — relicvă a gloriei habsburgice — în micul parc părăginit, părea să fi renunțat la pretenția de a însemna altceva decît o ruină.

— Oamenii vin acolo unde îi atragi, zise doamna Portway.

Ea știuse să atragă mii de spectatori în Sloane's Square ca s-o vadă interpretîndu-le pe eroinele lui Shaw ; mulțimi de oameni la Norwich ca s-o audă vorbind despre drepturile femeilor, și alte mulțimi, mai selecte, în saloanele din Knightsbridge sau Mayfair, ca s-o audă aducînd elogii Italiei mussoliniene ; va izbuti să atragă publicul ca să asculte muzică din pavilionul „ei“, într-un cartier uitat din Merano, oricînd va voi ea.

— „Nu pot“ e o formulă pe care oamenii de azi o utilizează prea ușor, spuse ea. E tînguiala¹ curentă, și rîse cu minunatele ei hohote în cascadă de înaltă comedie. Nu cred că l-am auzit vreodată pe cumnatul meu Reggie rostind „nu pot“, zise ea, și întoarse capul spre mărunțica ei însoțitoare, ca și cum ar fi vrut s-o desfidă să nege una ca asta.

Cum madame Houdet auzise de canonicul Portway numai dintr-o sumedenie de zvonuri, nu putea să nege.

— Cumnatul meu, continuă doamna Portway, strîngîndu-și lunga și demodată haină de șinșila în jurul trupului, știa ce e de făcut și realiza acel lucru. Știa că oamenilor trebuie să li se dea înapoi slujbele religioase de altădată, frumoasele slujbe străvechi, pline de demnitate. Au existat proteste, dar în biserica lui se cînta liturghia de la Sarum². Știa că mormîntul lui Eorpwald va fi descoperit pe moșia noastră. Le-a spus : „Săpați!“ Au săpat și n-au găsit nimic.

¹ Joc de cuvinte în engl. : *can't* — nu pot ; *cant* — voce plîngăreață.

² Oraș lîngă Salisbury (Wiltshire) în perioada medievală tîrzie, astăzi dispărut.

Pînă și vestitul profesor Stokesay își pierduse curajul. Dar cumnatul meu nu. A spus: „Săpați mai departe“, și au descoperit faimoasa criptă de la Melpham. Iar cînd m-am dus la el și i-am cerut să apară pe tribunele *noastre*, a știut imediat unde e locul bisericii. Sus, pe estradă, lîngă Maria și Marta, da, și lîngă Maria Magdalena. A stat împreună cu mine alături de Emmeline Pankhurst¹ și a vorbit pentru femei. Sufletele meschine, cei cu „nu pot“ pe buze, spuneau că se isprăvise cu cariera lui bisericească. Mă întreb cîți dintre ei și-au mai amintit de vorbele astea cînd, la moartea lui, au citit ce a avut de zis „Times“ despre canonicul Portway — șef spiritual, arheolog eminent, iubitor de frumos, luptător neînfricat, mare om al bisericii.

Doamna Portway se opri ca să-și înfășoare în jurul gîtului subțire eșarfa de tul liliachiu care-i atîrna de la căciulița de șinșila. Slabă protecție împotriva vîntului tăios, dar, pe măsură ce îmbătrînea, Lilian Portway se îmbrăca tot mai excentric. Îndeosebi simțea nevoia să poarte „ceva într-o nuanță atrăgătoare“, oricare ar fi fost vremea sau locul.

— Foarte pușini, îmi imaginez, spuse ea cu un rîs amar. Cei cu „nu pot“ pe buze din lumea asta au memoria tot atît de îngustă cum le e sufletul. Dar n-am să înghit nici un „nu pot“ din partea primarului în legătură cu pavilionul meu de orchestră.

Pășea înainte cu nerăbdare, ca un fel de urs țănoș, cu blană mătăsoasă, în peisajul de zăpadă și brazi întunecați.

Madame Houdet se clătina nesigură în urmă. S-ar fi simțit mai comod în pantofii ei de lac cu tocuri înalte decît în botinele cu căpută îmblănită pe care i le cumpărase Lilian. Cu toată înfățișarea frapantă a lui Lilian, Stéphanie Houdet era figura cea mai bine cunoscută în stațiunea tiroleză. Pentru localnici, austrieci ca și italieni, doamna Portway nu era decît încă una din acele englezoaice excentrice și bogate: dar *la vedova francese* reprezenta ceva realmente ieșit din comun. Cu rochiile ei șic de culoare neagră, cu voalul de crep fîl-fîind, cu fardul roșu în obraji și pe buze, nu se depărta nici cu o iotă de vestimentația văduvei din burghezia fran-

¹ Pankhurst, Emmeline Goulden (1858—1928), sufragetă engleză. A militat în partidele liberal și laburist pentru dreptul la vot al femeilor. Închisă și condamnată în mai multe rînduri, și-a desfășurat activitatea în mod spectaculos atît în Anglia cît și în S.U.A.

ceză provincială de modă veche. La Poitiers, sau la Châlons-sur-Marne, sau în orașul ei natal, Lyon, ar fi trecut neobservată, dar în orașelul cu colonade medievale sau pe promenadele pitorești de pe versanturile dealurilor, minuțios trăsate în stil alpin miniatural pentru invalizii austrieci de la 1911, apărea tot atât de ciudată ca un papagal lăsat slobod printre brîndușele toamnei. Stéphanie Houdet știa că e o figură locală, dar nu bănuia motivul. Ea credea că e temută fiindcă nimeni nu o putea înșela, nici „*les sales boches*“, nici „*les fous italiens*“. Își închipuia că e respectată din pricina dărnicii ei față de săraci, și aici avea dreptate, fiindcă ea ținea băierile pungii doamnei Portway.

Auzindu-și prietena că revine la subiectul pavilionului de orchestră, își strînse buzele roșii și își supse obrajii mici și rotunjori pînă cînd bobite de fard și de pudră apărură în cutele feții. Opusese demult, în mintea ei, un veto la acest proiect, considerîndu-l *une grande folie*¹, dar ea nu vorbea niciodată pripit. Madame Houdet avea propriile ei idei despre filantropie, într-un stil și mai „secolul XIX“ decît gesturile teatrale ale lui Lilian. Copiii schilozi și bătrînele gîrbovite îi storceau lacrimi, și-i plăcea să distribuie sume foarte mici din banii prietenei ei cu vorbărie multă, iar la sfîrșit cu o mică lecție despre *le petit Jésus* și *Notre Dame de la Charité*. Într-o comunitate străină, dar catolică, opinia publică îi socotea comportarea ca adecvată vîrstei, dar deplasată din cauza provenienței din altă țară a binefăcătoarei. Și totuși madame Houdet își impunea de fiecare dată punctul de vedere în planurile ei. Dorințele extravagante ale lui Lilian, dintre care pavilionul „ei“ reprezenta ceva tipic, erau considerate absurde la vîrsta ei, dar cu totul îndreptățite pentru o bogătașă străină. Nu ajungeau însă niciodată să fie îndeplinite. Cît despre originea surprinzătoarelor lor prietenii, ea consta în experiența comună a ororilor unui lagăr de concentrare care le adusese pe amîndouă, după război, într-un hotel din Geneva : acestea fuseseră date uitării în acea „Kurort“² tiroleză, după cum ar fi fost și altundeva, împreună cu celelalte amănunte plicticoase ale istoriei recente, niciodată mai supărătoare decît atunci cînd se leagă de un război pe care lumea vrea să-l uite.

¹ O mare nebunie (fr.).

² Stațiune de cură (germ.).

Madame Houdet evită, prin urmare, orice comentariu asupra proiectului prietenei ei. Acum lăsaseră în urmă micile grădini și urcau panta dealului. De-o parte și de alta se deslușeau vile încăpătoare, odinioară încântător de comune în stilul lor sentimental de „chalet“, acum dărăpănate și neglijate sub acoperământul de zăpadă. Dar priveliștea locuințelor omenești pune la repezeală în mișcare limba doamnei Houdet pe obșnuitul ei făgaș al cancanurilor. Fiul cel mare al soților Weissblum dăduse faliment; Schneiderii nu mai izbuteau să obțină credit; cât despre bătrâna Signorina Paccelli, fosta amantă a magnatului mătăsii, se pare că făcuse o paralizie a părții drepte.

— Bunul Dumnezeu, zise madame Houdet, n-are zi de plată sîmbăta, ci plătește la timpul său.

Pe Lilian Portway o obosea adeseori faptul că trebuia să se limiteze la o astfel de conversație banală, și se minuna că Stéphanie putea să se arate atît de triumfătoare în legătură cu păcatele altora cînd fiul ei se purta așa cum se purta; dar o prietenie care începuse cu recunoștința față de bunătatea cuiva, în clipele cînd ea se zbătea să scape de coșmarurile războiului, însemna acum singura ei barieră împotriva singurătății și, în orice caz, Stéphanie era o excelentă administratoare. Nu numai că îi administra toate fondurile, dar îi dirija și prezentul, iar Lilian găsea din ce în ce mai obositor tot ceea ce o despărțea de trecut. Ca de obicei, își închise gîndul la nimicurile prietenei și rătăci îndărăt spre amintiri — la surorile Vanbrugh, ca și ea între primele adevărate doamne care și-au cîștigat faimă pe scenă; la elogiile și reproșurile lui George Bernard Shaw; la Emmeline și Christabel Pankhurst — scumpa Christabel, cu judecata ei limpede, rezistase la tot entuziasmul care o cuprinsese pe ea însăși pentru Italia fascistă; și, ca de atîtea ori în ultima vreme, la Melpham. Evoca plantația de arbuști de acolo cu ramuri încîlcite de „iarba lui St. John“ și, inserîndu-se în flecăreala prietenei, spuse:

— Victorienii au transformat îngrozitor grădinile. Melpham trebuie să fi fost fermecător cînd arăta ca un parc natural, cu pajiști și arbori răzleți; pe urmă soacra mea a făcut răzoare geometrice și tufărișuri, și încă ce oribile — iarba lui St. John, begonii bătute și alte asemenea orori! Știi, Stéphanie, într-un fel îmi pare bine că am vîndut proprietatea

cînd a murit Hugh, numai asociația de idei o mai făcea frumoasă — cînd mă aflu acolo cu Reggie și cu Hugh băiețel. În sine era urîță, iar pentru o femeie bătrînă și singură ar fi părut și crudă pe deasupra.

Madame Houdet îi aruncă doamnei Portway o căutătură ageră; ea privea amintirile ce mergeau spre un trecut mai îndepărtat decît asocierea lor imediată drept un semn de slăbiciune mentală crescîndă la prietena ei, și atitudinea pe care o lua față de un asemenea declin era nehotărîtă.

— Poate că, dacă locuiai la Melpham, Elvira ar fi venit să stea cu tine, zise ea, iscoditoare. La madame Houdet curiozitatea îmbrăca totdeauna un caracter malițios. E trist cînd îți închipui o fată tînără fără un cămin adevărat.

Lilian Portway ricană gutural.

— O, draga mea, cît ne deosebim ca păreri! spuse ea. Sfatul meu către orice fată tînără ar fi: Părăsește căminul! Smulge-te! Culege, atît timp cît poți, toate lucrurile minunate pe care le oferă viața! Zeii se plictisesc să reverse daruri asupra celor ce nu știu să le folosească. Tu nu știi ce bătaie am dat eu, Stéphanie, ca să plec. Eram ca un canar scăpat din colivie în primele zile, la Londra; cîntam tot timpul. Entuziasmul o ducea de multe ori pe doamna Portway la metafore de un gust îndoielnic. Și pe urmă a venit iubirea și căsătoria. Am șovăit, Stéphanie, căci uram sclavia. Dar îndemnul către maternitate, către creație era prea imperios ca să-i rezist. Libertatea și creația. Astea sînt lucrurile pe care le-am îndrăgit. S-a născut micuțul Hugh. Eram mamă! Mă tem, Stéphanie, că, foarte curînd după aceea, cînd am rămas văduvă, m-am întors cu bucurie la vechea mea libertate. Tu ai putea să gîndești că a fost o purtare rea, dar eu știu că era viața care vorbea în mine. Succesul cel mare abia atunci urma să vină — *Maior Barbara, Candida, Doamna Hushabye*, și puținul pe care l-am putut înfăptui pentru femei!

Madame Houdet mai auzise despre toate astea de nenumărate ori. La alte femei ar fi condamnat, desigur, comportarea, dar în cazul lui Lilian Portway prefera să considere că era vorba doar de o demență senilă. Observa cum capul prietenei ei începea să tremure cînd o cuprindea surescitarea. În curînd toată această vorbărie fără noimă și trufie se vor frînge, va deveni ca un copil mic și atunci va avea nevoie

mai mult ca oricînd de ajutor. Mîntuitorul a spus: „Fericiți cei blînzi“ și „Fericiți făcătorii de pace“, astfel că ea nu spuse decît :

— Ai fost o mamă bună, Lilian.

— Poate, răspunse doamna Portway, oprindu-se la poarta vilei lor ca să rupă cîteva ramuri veșnic verzi pentru casă : poate. Da, am fost ! I-am dat viață lui Hugh ! Pe cînd de-abia avea șase ani, cunoștea lumea. Se simțea fericit, ca la el acasă și în cabinele actorilor și pe estrade publice, la fel ca în camera lui de copil de la Melpham. Din cauza asta n-aș fi dorit s-o țin pe Elvira, chiar dacă ar fi fost cu totul alta decît este. Dar, oricum, n-ar fi fost bine, Stéphanie. Fata are o fibră comună. O ! nu vreau să spun „comună“ în sensul folosit de obicei. Am cunoscut oameni admirabili de origine modestă — bătrînul Barker, de pildă, vizitiul nostru ; m-ai auzit vorbind despre el.

Cum era unul dintre puținii indivizi pomeniți de doamna Portway care se încadrau în categoria de oameni „buni“ a doamnei Houdet, aceasta exclamă cu simpatie :

— Ah ! bietul om paralizat, ce cumsecade !

Ochii Liliane Portway scăpărară a dispreț.

— Ce importanță are dacă trupul lui e paralizat ? zise ea. Nu poți paraliza sufletele oamenilor dreți, cinstiți și dezinteresați de felul acesta. Elvirei îi lipsesc asemenea calități. E fiica mamei ei. Există în ea un miez dintr-un aluat inferior, cu toată conversația ei inteligentă de literată. Unii m-ar blama că vorbesc astfel despre nora mea, cînd ea e moartă, poate cu atît mai mult fiindcă și-a pierdut viața într-un raid aerian. Se opri cu un aer dramatic în fața ușii. Cînd bomba aceea a căzut peste Café de Paris, zise ea, important n-a fost peste cine a căzut, peste un individ sau altul. Pe fiul meu care era cineva, sau pe nora mea care nu putea să însemne niciodată nimic. Esențialul a fost că a distrus energie, fericire și viață. Deschise ușa larg de parcă ar fi arătat calea spre lumea unor asemenea bogății.

Dacă ar fi nutrit o asemenea convingere, ar fi însemnat că e o alienată incurabilă, căci salonul în care au pătruns arăta ca un mauzoleu cu încălzire centrală. Pretutindeni se vedeau fotografii cu semnături — ale lui Shaw, Wells, Irene

Vanbrugh și doamna Pat, ale lui Gordon Craig¹ și Granville Barker², a iubitei ei prietene Christabel și a dragei ei Flora Drummond; celebra fotografie a Ducelui fusese aruncată la gunoi, dar D'Annunzio tot mai amenința insula Corfu cu capul lui de poet, ca să-i amintească doamnei Portway de trecutul glorios al Italiei. Exemplarele autografe ale pieselor lui Shaw se aflau, separat de bibliotecă, pe o masă specială, și alături de ele o fotografie a canonichului Portway împreună cu enoriașii săi, toți îmbrăcați în costume pentru a interpreta *Misterul de la Coventry*. Era minunatul trecut, căutat de doamna Portway cu atâta neașteptare în memorie, dar așa cum o întâmpina acolo sub forma imaginilor fotografice, prefăcea în piatră lumea ei de fantome vii, înfățișându-i-le ca pe niște morți, mumificați în cavou. Erau acolo și fotografiile aparținând trecutului doamnei Houdet — Yves, cu ochi seducători, purtând brasarda albă a primei comuniuni; Yves, plin de fanfaronadă virilă în uniformă lui de recrut, Yves, cu cel mai redus slip posibil, dându-și aere în fața unei mingi medicale de antrenament pe plaja de la Cannes, Yves, impresionant în uniformă Franței eliberate. Stéphanie Houdet nu avea ochi însă pentru aceste imagini dragi, pentru că zărise în garaj portbagajul unei Lagonda și știa că realitatea vie se afla adâncită în somn, în camera de sus. „Viața“ mult lăudată de către Lilian Portway umplea casa cel puțin pentru ea.

Correspondența era împrăștiată pe masă, unde Yves scotocise cu nerăbdare după eventuala prezență a unor cecuri. Trei scrisori veneau din Anglia. Madame Houdet o deschise pe cea care-i aparținea.

— O, ce felicitare distinsă mi-a trimis Marie Hélène! exclamă ea; are atâta bun gust!

¹ Craig, Edward Gordon (1872—1966), actor, regizor și renumit teoretician al artei dramatice, fiul celebrei actrițe Ellen Terry. A publicat în 1911 *On the Art of the Theatre (Despre arta teatrală)*, în care pledează pentru ideea unui spectacol total. A fondat la Florența, în 1913, o școală de artă dramatică.

² Granville Barker, Harley (1877—1946), actor, critic și autor dramatic englez. Între 1923 și 1937 a scris cunoscutele sale prefete la piesele lui Shakespeare. Apărător al teatrului de avangardă, a luptat pentru înființarea unui Teatru Național englez.

Tot ceea ce făcea Marie Hélène i se părea neobișnuit de rafinat de când dăduse dovadă de un alt gen de rafinament câștigînd procesul.

— Mie mi se pare de prost gust simplul fapt că mai scribe, zise Lilian, după modul cum s-a comportat.

Dar madame Houdet n-o mai auzea. Era la culme de bucuroasă că Marie Hélène îl invitase pe Yves. Se temuse ca nu cumva să-i fie nesocotită evidenta ei dorință de a obține această invitație.

— Cred că e o casă deosebit de elegantă. Yves se va simți fericit acolo, spuse ea.

— Nu mă îndoiesc, replică doamna Portway pe un ton sec. Orice mi-ai spune, sînt surprinsă că dorești să fie primit în casa *aceea*.

— Sînt veri, răspunse cu naturalețe madame Houdet. Apoi întrebă : De la cine sînt felicitările tale ? Murea de curiozitate să afle dacă venise vreuna de la Elvira.

Doamna Portway, dîndu-și seama, se simți umilită, dar avea cel puțin consolarea că Stéphanie nu știa nimic despre mîna întinsă din partea ei, în semn de reconciliere, și care rămăsese fără răspuns.

— O ilustrată de Crăciun de modă veche, în culori calde și strălucitoare de la Barker, exclamă ea. Toată cu prihori și cu ilice ! Întocmai ce-aș fi putut dori să-mi trimită. Nădăjduia să dea de înțeles că nu-i plăcea caracterul oarecum pretențios al ilustratelor elegante, așa cum trimisese Marie Hélène. Fata lui, Alice Cressett, trebuie s-o fi ales. Ce minunată fată de la țară. Pare ciudat cînd te gîndești că locuiește la Londra și că e măritată cu un om al cărui nume apare prin gazete. Nobila simplitate a lui Barker, din lumea țărănimii care nu era „comună“, i se părea scoasă cumva din rosturile ei firești cînd se publica în ziare numele unuia dintr-ai lui.

— Și cealaltă felicitare ? întrebă madame Houdet. Plăcerea de a duce împreună o viață izolată consta în mare parte, pentru ea, din intruziunea în intimitatea și secretele celeilalte.

— Asta ? zise Lilian cu un dispreț fără margini. O neobrazare din partea nemernicului acela de Frank Rammage. O reproducere de prost gust cu niște cai albaștri. Atît de total dăduse uitării acest neplăcut fragment din trecutul

ei, încît nu era în stare să-și arate furia decît sub forma unui joc de scenă, și vocea ei răsună ca atunci cînd, în rolul Porției, îl înfiera pe Shylock. Interpretarea era mediocră : nu fusese niciodată la înălțime în teatrul shakespearian.

— Ssst ! făcu Stéphanie, alarmată de glasul ridicat. Doarme Yves.

Lilian Portway se așeză într-un fotoliu cu spătar înalt, își rezemă coatele pe masă și, sprijinindu-și bărbia în palme, își întinse gîtul lung, de lebădă, înspre prietena ei.

— Shéphanie, îi spuse, Yves trebuie să se poarte frumos de data asta, aici. Nu ! nu mă întrerupe. N-am nimic de zis că se îmbată cu italianca aceea bătrînă și dezgustătoare, dacă e destul de neghioabă să-și cheltuiască banii pentru el. Dar dacă el dorește s-o ducă mai departe în felul ăsta, să stea cu ea la Milano, Genova sau oriunde în altă parte locuiește.

Știa perfect de bine unde, însă îi era cu neputință să rostească „Florența“. Ca ea să fie obligată să stea aici, sus, în acest loc îndepărtat, în timp ce văduva unui industriaș oarecare locuia în orașul ei iubit... Cînd medicii i-au interzis să se înapoieze la Fiesole, a plîns cum nu mai plînsese niciodată în afara scenei. Merano era italianesc numai cu numele pentru ea.

— Inima mea pur și simplu nu poate suporta acest gen de scene, declară ea cu o intonație dramatică.

Madame Houdet o privi cu ura pe care o rezerva celor ce cunoșteau adevărata situație a relațiilor dintre ea și fiul ei. Era pe punctul de a exploda mînioasă, cînd o întrerupse un glas familiar.

— Pentru Dumnezeu ! strigă Yves într-o americană cu accent francez și mai năstrușnică decît engleza cu accent francez a mamei lui. De ce dracu faceți atîta gălăgie ? Clonc-clonc, clonc-clonc. Asta-i curat maică-mea. De ce nu-i puneți o față de pernă în cap, doamnă Portway ? Să fiu al dracului dacă n-ar arăta mai nostimă făcînd pe cadavrul.

Madame Houdet rîse, ca totdeauna, de umorul în stilul lui Quilp ¹ pentru care avea predilecție fiul ei.

¹ Personaj din romanul *Magazinul de antichități* de Charles Dickens, caracterizat printr-un grotesc fantastic, cu nuanță mefistofelică.

— Nu-i ca la țară, așa-i, tată ? întreabă Alice Cressett în timp ce împingea cu greu spre fereastra camerei din față scaunul cu roțile în care bătrînul mormăia întruna ; nici ca în grădina din jurul catedralei.

Dacă domnul Barker ar fi fost în stare să scoată mai mult decît un mormăit, ar fi putut răspunde că nu prea semăna nici a oraș. Într-adevăr, nu amintea de nimic altceva pe pămînt decît de o porțiune de autostradă de la extrema periferie a Londrei. Într-o direcție se vedeau terasamentele cu tufișuri de drobiță ce înfrumusețau dubla parte carosabilă pe unde automobiliștii pătrundeau în regiunea rurală fără să-și dea seama. Frumusețea lor arăta însă cam sărăcăcioasă și mohorîță în miez de iarnă. În cealaltă direcție, spre Londra, industria ușoară își găsea expresia într-un minunat compromis între gustul englez funcțional și acela mai convențional, profuziunea sticlei fiind înconjurată de ornamente din plăci de ceramică verde. În cazul de față frumusețea era desfigurată, poate, c'e o anumită tendință către „drăgălaș” și spulberare a contururilor. Aici creștea și prospera grădina de zarzavat a domnului Cressett, sau, mai bine zis, s-ar fi dezvoltat din plin sub îngrijirea oricărui alt om decît a lui Cressett. Actualmente însă, incapacitatea domnului Cressett se afla în mod fericit disimulată de distrugerile datorate dezordinei birocratice a domnului Pelican.

— Se gîndește la caii lui ; nu-i așa, tată ? spuse doamna Cressett.

Pe vremea cînd bătrînul Barker putea vorbi, era îndeobște cunoscut că se gîndea la multe alte lucruri decît la meseria lui de vizitiu ; ba chiar părăsise demult acea îndeletnicire în momentul cînd a fost lovit de paralizie. Slujise la canonicul Portway ca valet, șofer și meșter la toate mulți ani după ce vehiculele cu cai încetaseră de a fi mijlocul curent de transport. În toți acei ani gîndise și vorbise mult despre băutură și femei, despre vremurile decăzute, și despre bani, mai ales despre bani. Dar de cînd încetase de a-și mai rosti gîndurile, fiica lui hotărîse că se gîndea numai la cai. Părea un subiect plăcut de meditație pentru un bătrîn și, pe deasupra, avea meritul de a nu solicita atenția nimănui. Cît despre bani, doamna Cressett era dispusă să acorde ea însăși acestui subiect toate gîndurile.

— Acum poți să lași ziarul, Harold, se adresă soțului ei ; am văzut toți ce are de spus John Middleton despre tine. Cum domnul Barker nu mai putea citi, era de presupus că „toți” însemna doar ea. Foarte frumos. Dar asta n-o să ne aducă înapoi banii de despăgubire.

Vocea-i înceată, țărănească, se potrivea cu mișcările ei tot încete, pline de demnitate. Alice Cressett era o femeie zdravănă, impunătoare, junonică. Își dădea seama oarecum de aerul ei maiestuos și se îmbrăca de obicei în purpuriu.

— Ți-am spus să nu te grăbești să-i înapoiezi, spuse ea, mergînd înapoi și încolo prin cameră în timp ce vorbea, și punînd masa pentru cină. Dar așa-ți trebuie, cei care nu ascultă, nu primesc răsplată. Asta înseamnă că enciclopedia aceea o să se întoarcă de unde a venit. Nu poți pretinde să dai banii tatei pe nesocotințe. Doamna Cressett numea totdeauna banii administrați de ea singură „banii tatei”. Asta îl făcea pe bătrîn să se simtă mai fericit, spunea ea. În același timp îi ajuta ei să-și refuze soțul mai ușor. Aș putea să jur însă că n-o să-ți precupețească litra de băutură, așa-i, tată ? adăugă ea, deși alții ar putea s-o facă. Dar să nu-ți închipui c-o să se dreagă lucrurile fiindcă ți-au pus numele în ziar.

Harold Cressett avea tot timpul o mutră vrednică de milă, dar cînd auzi că trebuia să înapoieze librarilor enciclopedia, chipul lui trist de iepuraș ar fi mișcat orice inimă mai puțin tare decît a nevestei sale. Nu s-ar fi putut spune că ea avea o inimă de piatră, fiindcă o atare metaforă implică de obicei respingerea conștientă a milei. Inima doamnei Cressett era mai curînd făcută din lemn, așa cum se spune despre unii oameni că au cap de lemn ; ea nici nu remarcă emoțiile altora. Cu înfățișarea ei maternă și mișcările încete, tihnite, această totală absență de sensibilitate îi făcea pe ceilalți să-și închipuie că e o persoană de nădejde, pe care te poți bizui. Așa crezuse canonicul Portway, așa socotise și Lilian Portway, tot astfel i se păruse și lui Harold Cressett, văduv stingher, între două vîrste, cu ceva economii, atunci cînd o luase în căsătorie. Într-adevăr, puteai să te bizui că-și va vedea de propriul ei drum, adunînd toți banii care-i ieșeau în cale. Poate că piatra care se rostogolește încet

adună totuși mușchi, în ciuda proverbului ¹, și ceea ce aduna Alice Cressett nu risipea pe nesocotințe.

Chiar cu riscul de a-și supăra nevasta, domnul Cressett nu se simțea în stare să lase din mâini articolul în care apăruse numele lui. Dintotdeauna îi plăcuse foarte mult să citească. În cursul primei căsătorii, citise mai tot timpul. Prima lui soție ținuse cu multă competență o cofetărie, iar el ședea îndărătul tejghelei și citea.

Îi plăceau faptele : articolele care dădeau lungimea și lățimea fluviilor și cantitatea de precipitații în capitalele lumii, reportaje despre cel mai mare ou de gîscă ouat vreodată sau despre numărul de țărani înecați anual prin revărsările fluviului Galben. În enciclopedii găsea el maximum de delectare. Edițiile vechi *Pears'* ori *Chambers'* îl satisfăceau cel mai mult ; nu-l interesau fotografiile care distrăgeau atenția în edițiile moderne. Iar acum apărea tipărit propriul său nume, și împreună cu el cîteva date concrete — suprafața grădinii lui de zarzavat, valoarea despăgubirii pe care trebuise s-o înapoieze ministerului, pînă și vîrsta lui. Era ca un articol de enciclopedie intitulat CRESSETT (HAROLD).

Își smuci pantalonii pufoși de flanel gri scurtîndu-i și mai mult față de obișnuita lor lungime deasupra gleznelor și zise :

— Nu m-ar mira, după acest articol, dacă s-ar face o subscripție pentru mine. Ajutor pentru a reamenaja terenul.

— Nu văd cine și-ar cheltui banii pentru așa ceva, zise doamna Cressett, punînd pe masă un platou cu prăjituri de casă impecabil de rotunde. Totul pe masă era mai mult sau mai puțin astfel — rotund, simplu, solid, plăcut la vedere și tare. Doamna Cressett tindea să facă lucrurile după chipul și asemănarea ei.

— Așa spune aici, susținu soțul, și citi din articolul lui John. „Iar în momentul de față, după cum ne informează ministerul, totul s-a reîntors la normal. Domnul Cressett (cu prețul căror frămîntări și neliniști oficialitatea nu ne spune) a restituit banii de despăgubire, iar ministerul a retrocedat grădina de legume. Nu se arată limpede ce sau

¹ Proverbul englez : „Piatra care se rostogolește nu adună mușchi” are sensul că omul nestatornic, care schimbă des locul, nu „prinde cheag”, nu se poate îmbogăți.

cine sînt acei domni care, cu atîta bunăvoință, i-au înapoiat domnului Cressett proprietatea. E o problemă care va fi urmărită în continuare în aceste coloane. Dar un lucru nu menționează raportul ministerului — nu se spune nimic despre inventarul de care dispunea domnul Cressett în clipa cînd i s-a poruncit atît de peremptoriu să-și părăsească terenul. Nu se spune nimic despre roșiile, daliile și castraveții care se găseau acolo. Poate că e încă o scăpare din vedere a departamentului condus de domnul Pelican. E o scăpare din vedere de care vor lua notă și alți mici proprietari de pămînt, lăsînd la o parte hărțuiala impusă bieteii gospodine. Ei se vor întreba dacă legea care i-a acordat domnului Cressett o despăgubire, oricît de necorespunzătoare, pentru un teren pe care un funcționar superior a hotărît să i-l ia, nu-i alocă oarecari despăgubiri pentru distrugerile suferite de pe urma fluctuației și încurcăturilor create atunci cînd un alt funcționar superior a decis să i-l restituie.“ Vezi ? conchise triumfător domnul Cressett.

Doamna Cressett tăcu un răstimp ; era nesigură, dar interesată. Luă un șervet și îl legă în jurul gîtului gros și roșu al domnului Barker.

— Dacă ne vor da bani, zise ea, un lucru e sigur — că nu-i vom mai băga în terenul ăsta. M-am săturat de zarzavaturi și de flori. Vindem aici și începem să dăm camere cu chirie. Cu asta ne scoatem cheltuielile și avem și cîștig pe deasupra. Ne-am putea duce la Cromer. Ți-ar plăcea să te întorci în Norfolk, nu-i așa, tată ?

Ochii holbați ai domnului Barker se rotiră pe chipul lui îmbujorat, mare ca o lună plină.

— Știam că ți-ar plăcea, zise Alice. Dar gata cu zarzavaturile.

Făcuse greșita presupunere că Harold va ști să obțină beneficii din grădina de legume și, văzînd că-i înșelase așteptările, încercase ea însăși să se ocupe ; dar, deși născută la țară, se pricepea mai bine să scoată bani de la oameni decît de pe urma zarzavaturilor ; erau mai susceptibili de a se lăsa constrînși.

Se duse la bufet și, luînd dintr-un sertar o față de masă din dantelă, o ținu în fața tatălui ei.

— Doamna Portway mi-a trimis asta, zise ea. Dantelă veritabilă italienească.

— Aha, făcu domnul Cressett. Mantua e cel mai mare centru de dantelărie din Italia. Și-a dat numele....

Dar pe doamna Cressett n-o interesa Mantua.

— Șaptezeci și cinci de ani trebuie să aibă doamna Portway, zise ea. La vîrsta asta te gîndești cu plăcere la trecut. N-o să-i lase nimic Elvirei aceleia după cît se pare.

Ochii domnului Barker se rotiră în sens contrar de astă dată.

— Tata are dreptate, zise doamna Cressett, turnîndu-i ceai într-o farfurioară. N-are rost să ți făurești speranțe false. Legea nu-ți face nici o favoare, cum am văzut bine atunci cînd a murit canonicul. Tot bănetul să-l ia Rammage ! Mare păcat a fost, păcat și rușine, ca să vorbim adevărul. Șterse cu șervetul mustățile de morsa ale domnului Barker. Nu doar că lăsase cine știe ce avere. Traiul bătrînului la sfîrșitul vieții a fost rușinos de costisitor, zise ea cu un rîs înfundat din adîncul gîtlejului.

— Nimic de la blagoslovita ta de Maureen, se adresa soțului ei. Ce purtare față de un tată ! Ei, dar dacă e prea departe ca să trimiți un cadou de la Slough, e prea departe și ca să vii pînă aici în mașină de lux, măcar asta-i conso-larea. Altă dată n-o să mai fie tort glasat pentru Derek al ei.

Domnul Cressett oftă ; cearta dintre fiica lui și mama ei adoptivă îi reteza parcă ultima legătură cu viața din afară.

— Ei, hai, vino la masă, îl chemă doamna Cressett.

Daimlerul lui Gerald gonia pe Great West Road.

— M-a mirat că domnișoara Portway era atît de plină de neastîmpăr, îi spuse lui John. Credeam că au dispărut chestiile astea în ziua de azi. Nevroza la femei a fost blestemul epocii mele. E și mai înnebunitor cînd sînt atît de atrăgătoare.

— Telurile ei sînt deasupra condiției ei intelectuale, spuse John.

— A moștenit asta de la bunica ei, probabil, zise Gerald. O mare actriță, dar, ca și cele mai multe, nu avea o idee precisă despre ceea ce juca. Ba chiar ar fi fost o și mai bună actriță, dacă era ceva mai ignorantă. Ar fi avut un

joc mai natural, în loc să încerce să-și înțeleagă rolul. Nu mă surprinde că fata nu e în termeni buni cu ea. Mi-aduc aminte când am stat la reședința lor cît era de egoistă. Stokesay tocmai dezvelise mormîntul lui Eorpwald, iar ea se tot învîrtea în jurul criptei de parcă era proprietatea ei — „cripta mea încoace, cripta mea încolo“... De fapt, ca să fim drepti, *era* proprietatea ei, sau mai exact a cumnatului ei, canonicul Portway. Au vîndut pentru galeriile de la British Museum tot ceea ce s-a descoperit, cu o sumă destul de frumoasă pe vremea aceea. Partea ei a mers, aproape toată, în buzunarele doamnei Pankhurst și ale zăpăcitelor de sufragete. Oricum, Lilian Portway avea ea însăși destui bani. A fost întotdeauna o trăsniță. Mai tîrziu a avut o idee fixă cu Mussolini — știi, „marele om“ văzut prin prisma lui Shaw. Ce s-a întîmplat cu tatăl fetei? întrebă el.

— Amîndoi părinții i-au fost uciși la Café de Paris în cursul raidului aerian, spuse John. În realitate e foarte nefericită.

Îi trecu prin minte să-l pună la curent pe tatăl său despre relațiile Elvirei cu Robin. Ajunsese acum la concluzia că acesta era motivul demisionării ei, și o acțiune atît de nesăbuită nu putea izvorî decît dintr-o legătură *indezirabilă*. Privindu-și tatăl în față, însă luă hotărîrea să nu-i spună nimic — o confidență făcută lui Gerald îi apărea drept un lucru cît se poate de ciudat, aproape incestuos, cu siguranță ceva care pe Inge ar indispune-o.

— Păcat, zise Gerald. Frumusețea tragică tinde să devină plicticoasă.

Se lăsă între ei un moment de tăcere. Pe cînd se apropiau de Slough, John spuse :

— Crezi că ar fi timp să ne oprim ca să vîd pe cineva aici ?

Gerald, surprins, se uită la ceas.

— Bine, atunci îți ieși asupra ta s-o împaci pe mama.

— O, Thingy are să mă ierte, zise John, și-i dădu șoferului o adresă. Traseră în fața unui mic imobil, pe jumătate detașat de celelalte, pe o stradă în stilul anilor 1930.

— Nu stau mult, zise John coborînd, apoi adăugă : Ai dori să vii cu mine ?

Gerald era gata să refuze. Nu vedea nici un motiv ca să-și însoțească fiul într-o casă din Slough ; pe urmă se simți iritat de felul supus cu care accepta deprinderea alor săi de a-l izola de ei. Nu voia să-i lase să-l facă pe el răspunzător pentru asta. În plus, cine știe dacă nu se găsea pe-acolo altă Elvira, cu mai puține șanse de a fi o pseudointelectuală nevrozată.

— Da, vin și eu, zise el, coborînd din mașină.

John se gândi cu îndoială cum își va prezenta tatăl lui Maureen și lui Derek Kershaw, dar nu găsi nici o soluție ca să-și contrazică propunerea.

Derek Kershaw le deschise ușa. Văzîndu-l pe John, chipul lui frumos ca o reclamă se încreți într-un surîs. Dinții albi și regulați luceau ca într-un afiș pentru pastă de dinți, dar surîsul avea în el mai multă autenticitate.

— Tatăl meu, zise John. Tată, ți-l prezint pe Derek Kershaw. Ne ducem la Thingy, Derek, ca să petrecem Crăciunul în familie. Nu puteam să trec atît de aproape de voi fără să vă spun un „La mulți ani“.

Lui Gerald îi dispăcu să audă porecla soției sale menționată față de un străin, dar Derek răspunse :

— Te rog să transmiți urările noastre mamei tale, John. Poftiți înăuntru. Maureen gătește, iar eu tocmai voiam să pun discul ăsta. Așeză un disc cu microînregistrări pe o măsuță simplă de lemn, apoi, spre surprinderea lui Gerald, le strînse din nou mîinile la amîndoi. Maureen, strigă el, a venit John.

O tînață femeie cu păr negru tuns băiețește, purtînd o rochie de lînă verde deschis cu decolteu fronsat și volan la fustă, intră ștergîndu-și mîinile cu șorțul. Dădu și ea mîna cu ei.

— Cadoul meu pentru Derek, zise ea, arătînd discul. *Salomeea* cu Wellitsch. Asta o să-l calmeze pe timpul vacanței.

— Nu lucrezi ? întrebă John mirat.

— Nu, răspunse Maureen ; acum e un capitalist plin de fumuri, rîse ea. Avem un vînzător și, de sărbătorile legale, lucrează cu rîndul.

— Cum merg afacerile ? întrebă John.

Derek își scutură pumnii în sus, ca un boxer.

— Pe cîste, zise el. Am o splendidă Bentley din 1935 pentru tine, dacă vrei să mi-o iei.

— Te rog, ia-o, John, zise Maureen, altfel ne facem praf cu ea.

Derek făcu o strîmbătură veselă la spatele ei și, ducîndu-se la bufetul din colțul camerei, scoase de acolo gin și Noilly Prat.

— Spuneți-mi, vă place asta ? îl întrebă pe Gerald. E adevărat că sînteți profesor ? mai întrebă el, și, la răspunsul afirmativ al lui Gerald, atît el cît și soția sa făcură niște mutre cuvioase ca la biserică din respect pentru o cultură superioară.

— Ei, ce zici de odaia asta, John ? întrebă Maureen ; n-ai mai văzut-o de cînd și-a pus mintea Derek cu ea.

Gerald uitîndu-se în jurul lui la pereții roz bombon, la scunda bibliotecă-vitrină și la complicata instalație de patefon și radio, se simți împovărat de amintirea mobilierului scandinav al soției sale, dar spuse :

— Mie mi se pare delicioasă.

— Vă mulțumesc, spuse Derek, cu o sfială la care Gerald nu se aștepta din partea lui.

— Îmi pare rău că nu i-ai putut găsi de lucru lui Larrie, zise John.

— Mă tem că nu se găsește pe-aici nimic avantajos pentru el, zise Derek. Se întoarce către Gerald : Cît aș vrea să cunosc și eu puțină istorie ! spuse. Dar mai înainte ca Gerald să poată răspunde, interveni Maureen :

— Unde naiba l-ai găsit pe tipul ăsta, John ? Imposibil să angajeze Derek pe unul ca el. Se vede de la o poștă cît e de necinstit, după ochii ăia irlandezi ai lui... Se întrerupse brusc văzîndu-și soțul că se încruntă la ea și se mulțumi să adauge : Știi, e nevoie să-ți poarte de grijă Derek.

— Ei, a cui e vina ? întrebă John, și toți rîseră.

Gerald, uitîndu-se la cărți, își punea distrat întrebarea de ce literatura științifico-fantastică nu i se părea meritorie.

Subiectul Larrie îi amușise parcă pe toți. Pe urmă Maureen rupse tăcerea :

— Ei, dar știu că l-ai făcut pe tata să se umfle în pene ca un păun ! John arăta nedumerit. Derek se strica de rîs.

— Ți-am spus că habar n-are, i se adresă soției lui. Protejatul tău, John, acel Cressett, nu e altul decât stimatul meu socru.

— Ei aș ! exclamă John.

— Numai că noi nu-l stimăm chiar așa de mult, întregi Maureen.

— Ești sigur că ții cu cine trebuie, John ? întrebă Derek. Știu că funcționarii ăștia de stat pot fi uneori niște imbecili, dar nu cunosc altul mai neghiob în afaceri decât socru-meu. Grădina aceea de zarzavat...

Fu rîndul lui Maureen să-i taie vorba.

— Treburile tatei îl privesc pe el, zise ea scurt. Dar orice ai avea de gînd, să n-ai de-a face cu mama mea vitregă, John. E-n stare să-ți jupoaie pielea de pe spinare.

John nu părea mai puțin nemulțumit de acest subiect de conversație ca de subiectul Larrie. Își bău paharul dintr-o înghițitură.

— Dacă ești dispus, tată, cred că trebuie să mergem, spuse. Caută în buzunarul paltonului și scoase de-acolo două pachețele înfășurate în hîrtie foiță. Atît cît să vă arăt că nu-mi uit prietenii vechi, adăugă el.

— Mulțumesc, spuse Maureen surîzînd. Oricum, te vedem la televizor sau, dacă nu, ne aduc aminte vecinii.

— E o blondă înnebunitoare la două case de-aici care e moartă după tine, zise Derek.

— Prea bucuros să aflu ; nu mă îndoiesc, zise John. Din nou rîseră cu toții.

— Vai de mine ! exclamă Maureen, mi se arde rizotoul ! Și ne năpusti în bucătărie.

Gerald se ridică să-l urmeze pe John spre ieșire.

— Vă mulțumesc pentru tratație, doamnă Kershaw, spuse el cu glas tare.

— Vă mulțumesc că ați venit, răspunse strigînd și ea de departe ; știți, n-avem în toate zilele un profesor în carne și oase pe Caldecott Avenue.

Gerald nu deosebi exact dacă remarca era prietenoasă sau nu.

John pornise înainte spre mașină împreună cu Derek.

— Mă scuz pentru ceea ce-a spus Maureen, îngăimă acesta. Nu-i mai puțin adevărat că trebuie să fii cu ochii în

patru în privința lui Larrie, John. Dar John nu-i dădu nici un răspuns.

— Mai poftiți pe la noi, îi spuse Derek lui Gerald, din nou strângându-i mîna. Poate o să-mi povestiți ce s-a petrecut în istorie după Tudori. La școală n-am ajuns niciodată mai departe de Sir Francis Drake și afurisitele lui de cupe. După glorioasa Armada ne întorceam în fiecare an la vechii britoni și culturile lor de drobușor. Nici un cuvînt ca să ne lămurească de ce au fost lucrurile ca și acum...

John, văzînd că Derek se lansase pe tema imperfecțiilor din sistemul de învățămînt englez, spuse :

— Tata nu știe decît despre Canut. Tipul care nu voia să-și ude picioarele.

În timp ce treceau pe lîngă întreprinderile de proiectări de expoziții de la Wembley, Gerald spuse :

— Simpatici oameni.

— Da, zise John. Derek e băiat bun. A fost împreună cu mine telegrafist la biroul rezerviștilor pe vasul *Rodney*, în Serviciul medical. Maureen e și ea fată bună, sau ar fi, dacă n-ar face totdeauna pe deșteapta. Ține cu Bevan¹, adăugă el mormăind dezaprobator. Poziția lui ca membru în Parlament fusese aceea a unui radical de aripă dreaptă.

Gerald se uită la ceasul de mîna.

— Vom fi în mare întârziere la Inge, zise el.

Ingeborg Middleton, coborînd la parter ca să-i întîmpine pe copiii din sat, își spunea în gînd : „O, Doamne, ajută-mi să reușească serbarea cu colinde și toți ai mei să ajungă la timp ca s-o asculte, și atunci n-o să-mi pară rău dacă de Crăciun vor fi certuri și neînțelegeri. Spun drept că nu mă voi aștepta ca *totul* să meargă bine în ziua de Crăciun, dacă mi se va împlini ce-mi doresc acum“, adăugă ea, ca și cum Dumnezeu ar fi putut să nu aibă încredere în bunăvoința ei de a se mulțumi cu o parte din propriile năzuințe. Se temea, poate, că Dumnezeu îi cunoaște firea la fel de bine ca și ea. O voce mai lăuntrică se făcu și ea auzită : „Fie ca Robin și Johnnie, dar mai ales Johnnie, să aibă impresia că numai

¹ Bevan, Aneurin (1897—1960), om politic britanic, unul dintre șefii aripii stîngi a partidului laburist, orator renumit prin replicile lui incisive.

eu puteam să organizez o atît de drăguță serbare de Crăciun". Dar, plină de prudență, nu asculta prea atent această a doua rugă ca nu cumva pretențiile ei de adorație filială să nu fie prea excesive și să nu-l plictisească atît de mult pe Dumnezeu încît să-i refuze toate dorințele.

Dacă la cincizeci și nouă de ani nu resimțea nici o trăire religioasă puternică, în schimb mai nutrea și acum convingerea că, acceptînd o dezamăgire oarecare, se cuvenea să fie răsplătită pentru abnegația ei. În copilărie, își pusese în acțiune toate forțele individualității ei ca să-i convingă pe alții despre acest lucru ; la fel făcea și în prezent. În diverse împrejurări forța nota, desigur ; dar, una peste alta, îi mersese, exceptînd poate cazul soțului ei. Drept compensație, reflecta ea deseori, dăruia semenilor tot ce avea — căldură, elan, dragoste, voioșie naturală.

Fetițele din sat își scoteau paltoanele, dar, în ciuda încălzirii centrale a holului, dîrdîiau de frig, fiindcă lungile rochii albe de muselină, comandate de doamna Middleton pentru ele, erau mult prea subțiri.

— Nu ! Nu ! ridică glasul Ingeborg, dominîndu-le de pe treptele scării ca o zeiță scandinavă. Făcea uz de accertul ei danez cu exagerată emfază, lungind toate vocalele pe un ton pronunțat cîntător. Nu tremurați așa. Lăsați-vă în voia acestui moment fericit.

Avea sentimentul că din ea iradia fericirea. Silueta ei înaltă, planturoasă, strînsă cu grijă în corset, se mișca pretutindeni cu impunătoare autoritate. Părul de culoarea grîului copt bătea acum în cenușiu, dar era încă des și mătăsos ; tenul arăta ca acela al unei fete de la țară dintr-un basm ; rochia lungă, de mătase bleu-pastel lăsa să se vadă brațele și umerii încă frumoși. Se folosea des de brațe — ca să mîngîie creștetele copiilor sau să facă gesturi de blîndă poruncă la adresa personalului de serviciu.

— Amalia ! Monica ! Irmgard ! striga ea către slujnicele care nu isprăviseră de rînduit scaune și gustări în lungul salon de zi. Spuneți-mi, vă rog, unde sînt florile ? Duceți ciclamenele și cineraria asta frumoasă acolo, în salon. Nu puteți cînta fără flori, nu-i așa, Norma ? îi vorbi ea uneia dintre fetele mai mari, fără să aștepte răspunsul. Stai puțin, te rog, Irmgard, trebuie să punem cîteva flori roșii de cineraria în părul negru al lui Mollie, nu-i așa, Mollie ? și aranjă

cîteva mici corole în jurul urechilor fetei. Steluțe roșii în noaptea întunecoasă, zise ea. Unele dintre fetele chicoreau, cînd vorbea doamna Middleton, dar cele mai multe îi luau manifestările ca un lucru de la sine înțeles.

Fetele în casă evoluau de colo-colo gîngurind ca niște grauri, deoarece doamna Middleton ținea să le vadă ferice ; n-ar fi suportat chipuri posace. La ea, oamenii de serviciu erau întotdeauna de trei naționalități — engleză, daneză și germană — pentru a marca propria-i întreită natură : engleză prin căsătorie, daneză prin naștere, iar prin scumpa ei mamă, „*min kjaere lille mor*“, bavareză. Ani de zile repetase : Vedeți ? cei doi uriași pot sta împreună ca niște miei cînd mica Danemarcă le spune că așa e bine. În timpul războiului nu mai pronunțase aceste cuvinte, ba chiar nu mai dorise să fie astfel, căci ocuparea Danemarcei o afectase profund. Cu toate astea, era genul de frază pe care-i plăcea s-o repete, iar acum se bucura că o poate rosti din nou. O spunea cu un glas subțirăteț, șăgalnic muștrător, dar orice va fi gîndit despre aplicarea metaforei la relațiile între națiuni, nu avea nici cea mai mică îndoială despre adevărul acesteia în viața ei personală.

Acum începu să potrivească pe căpșoarele fetițelor niște coroane de lumînări.

— Bineînțeles, știți că sfînta Lucia nu e daneză, le reaminti ea. În cursul repetițiilor din săptămîna precedentă, tot auzindu-l, era unul dintre puținele fapte despre Scandinavia pe care fetele îl cunoșteau. E suedeză. Dar și *noi* urmăm această datină, iar acum micuțele englezoaice o s-o urneze și ele. De ce nu ? E un obicei frumos. Crăciunul nu e al unei singure națiuni. O, nu, vai de mine !

În curînd începură să sosească părinții, și pentru fiecare doamna Middleton găsea un cuvînt despre copiii lor.

— Micuțul Harry voia să-i punem și lui coroană, așa e ? Îmi pare rău, dar coroanele sînt numai pentru fete. Mai tîrziu băieții au să cînte și ei. Toată lumea are să cînte *Heilige Nacht*¹, doamnă Adams, și, observînd tulburarea doamnei, stăruind cu glas tare : Da ! toată lumea în cor. Și o să le placă. Ca în toți anii, trebuiau să fie colinde în engleză, în daneză și în germană ; le învățase pe două fete

¹ Noaptea sfîntă (germ.).

să cînte chiar *Dans cet étable que Jésus est charmant*¹, ca o atenție față de Marie Hélène.

După ce fiecare se așază la locul său, doamna Middleton bătut din mâini ținîndu-le sus, deasupra capului, și toate luminile se stinseră, lăsînd numai ghirlandele de ilice, vîscul și cei treizeci de mici molizi luminați cu lumînări roșii și albe, după tradiția daneză. Pe urmă, veni în față printre cele două rînduri de scaune, pășind în vîrfurile picioarelor cu o lumînare în mînă. „Ssst !” făcu ea în șoaptă, cu un deget pe buze.

Nu era nevoie de nici o prevenire, fiindcă umbra ei uriașă aruncase o tăcere mormîntală asupra asistenței care de-abia își putea reține un rîs nervos. Domnișoara Butterfield, învățătoarea claselor de copii mici, o mai salvase pe Ingeborg în multe asemenea situații și pînă acum, astfel că, apăsînd la moment clapele pianului cu coadă, începu să cînte primul colind. Orice tendință la rîs fu înăbușită de admirația părintească în clipa cînd fetițele înaintară cîntînd *Es ist ein' Ros'entsprungen*² și țineau poala rochiei înmănunchiată într-o mînă, iar în cealaltă o lumînare. Se auzeau unele țipete ascuțite cînd se prelingeau picături de ceară fierbinte pe mâini și pe creștete, dar doamna Middleton nu găsisese alt mijloc de a înfrunța situația decît exemplul curajului spartan.

Le povestise la repetiții legenda cu băiatul și vulpea, făcînd-o să sune bizar de drăgălaș. „Și cu toate că vulpița mușca și tot mușca mereu din burtica băiețelului, zicea ea, credeți că băiatul a scos vreun țipăt ? Nu ! Era un băiețel foarte viteaz, iar fetițele pot fi și ele viteze”, și accentul ei cîntător ascendent punea în cuvîntul „viteze” toată dulceața de care era în stare.

Văzînd acum că unele fetițe se cam poticneau, se îndoî spre ele de la marea ei înălțime și le spuse :

— Poppy, Eileen, amintiți-vă de vulpiță. Era hotărîtă să nu vadă lacrimi care să-i strice ziua.

S-a cîntat colind după colind și, înainte de fiecare, doamna Middleton spunea cîteva cuvinte :

¹ În acest staul ce minunat e Isus (fr.).

² A răsarit un trandafir (germ.).

— Urmează o poveste *cît se poate* de drăguță. Maria cu pruncul Isus se plimbă călare pe un ren. Închipuiți-vă! un ren! Firește, oamenii care obișnuiau să cînte acest colind nu-și puteau imagina altceva, deoarece ei trăiau tocmai sus — și glasul ei era suitor pe cînd rostea ultimele cuvinte — în nordul Norvegiei. Eu am fost acolo! încheie ea cu simplitatea unei fete în fața unui public rural.

Vicarul, în ciuda unui antrenament de ani de zile, tot mai simțea că i se urcă sîngele la cap cînd i se adresa în felul acesta, dar se întoarse zîmbind către un băiețaș dintre cei de față, ca și cum doamna Middleton destina asemenea cuvinte exclusiv copiilor.

Și acum venea rîndul unui cîntec țărănesc din Iutlanda, pe care copiii trebuiau să-l intoneze, iar Ingeborg îi dirija cu vocea-i profundă de contraltă, în timp ce bustul ei bleu pastel, bine strîns, se înălța și cobora, și ochii ei mari, cenușii, se rotunjeau ca într-o mirare. „*Ole Dole, din, din*“, cînta ea, sau în orice caz cam așa ceva suna în urechile copiilor mai mici, care, amintindu-și astfel că le era foame¹, începură să plîngă.

La sfîrșitul cîntecului, doamna Middleton chemă din asistență pe un băiețaș de șase ani, frumușel ca un înger — nimic nu-i plăcea mai mult decît fețele de îngeri la copii.

— Și acum micul Maurice Gardner ne va cînta o strofă din *Noaptea sfîntă*, iar noi vom cînta refrenul. Micul Maurice e un băiat foarte timid, cu un temperament aparte, spuse ea celor de față, așa că noi trebuie să-l ajutăm.

Cum nu ieși nici un sunet din mica gură înspăimîntată, ea se aplecă de sus din înaltul cerului și, alăturîndu-și chipul enorm de păpușă de acela al copilului, îl întrebă:

— Ce s-a întîmplat, Maurice? Ți-au vrăjit „trollii“² limba? creîndu-i o traumă psihică profundă, care avea să-l ducă în fața Curții marțiale pentru lașitate, după mulți ani, în timpul efectuării unui stagiu militar. Domnișoara Butterfield îl liniști pe Maurice cu vorbe domoale ca să-i piară frica, și melodia *Heilige Nacht* umplu încăperea.

Pîna acum Ingeborg era mulțumită de mica ei serbare și uitase de-a binelea de absența propriei ei familii. Cînd

¹ *Dole*, în engleză, înseamnă pomană.

² Denumirea unor spiriduși din mitologia scandinavă.

Kay și Donald, fiica și ginerele ei, au fost introduși în salon, ea îi luă drept vizitatori întârziați din sat și făcu un „ssst” energic, arătând spre Maurice, de al cărui temperament aparte trebuia să se țină seamă.

Menajamentele față de Maurice au fost însă repede date uitării din clipa în care i-a recunoscut pe ai săi.

— Kay ! strigă ea, și alergă la celălalt capăt al salonului. Scumpa mea Kay. Și tu, Donald, ce mai faci ? Pe urmă, cu o exclamație specială se aruncă asupra copilașului lor. *Min lille barne barn*, îl dezmiarda ea în gura mare.

— Nu, se apără copilul, nu vreau o bunică din basm care să mă-nghită.

— Stăm foarte bine aici, mamă, zise Kay. Nu vreni pentru nimic în lume să întrerupem colindele.

Între timp, Maurice izbucnise în lacrimi, iar doamna Gardner, pe bună dreptate indignată, îl aduse-e din nou pe scaunul lui. I-a fost cu neputință doamnei Middleton să-l convingă să-și mai reia bucata de solist, și n-a lipsit mult ca doamna Gardner să-și piardă calmul, când Ingeborg puse capăt scenei cu o remarcă pe care ea o considera împăciuitoare.

— Nu-i nimic, Maurice, zise ea, acum nu mai ești singurul bebeluș din cameră. Uite ! adăugă ea, arătând spre nepotul ei, mai e încă unul. Dar am impresia că e un copilaș mai curajos decât tine.

Kay se făcu roșie ca focul ; Donald adoptă, după obiceiul său în asemenea împrejurări, o atitudine defensivă, apucându-se să analizeze cu migală în gând elementele sociale implicate ; doamna Gardner se ridică în picioare și îl scoase pe Maurice afară din încăpere.

Doamna Middleton era însă prea ocupată să anunțe următorul colind ca să bage de seamă ce se întâmplase. Sosirea fiicei ei îi reamintise că cei doi fii nu făceau încă parte din asistență și se hotărî să prelungească ceremonia astfel ca ruga să-i fie împlinită.

— Iar acum un mic colind englez, zise ea. *Lully, lulley, lully, lulley* ; șoimul mi-a luat cu el perechea.

Înțelesul neclar al cuvintelor deconcertă pe cei de față ; și nu-i ajuta prea mult faptul că doamna Middleton imita

cu brațele zborul unei păsări. Vicarul avea îndoieli dacă nu cumva se strecurase în întreaga alcătuire a serbării o încălcare a obiceiurilor : nu-și amintea să fi auzit colinde care să întruchipeze atîta misticism, dacă nu profan, în orice caz nesănătos, după părerea lui. Se temea chiar să nu se fi infiltrat vreun element nelalocul lui, de supraviețuire păgîină. E drept că, în înfățișarea de Brunhildă a lui Ingeborg și în pasiunea ei fără discriminare pentru farmecul folclorului, creștin sau nu, era ceva care ar fi încîntat-o pe însăși Rose Lorimer.

Cînd se isprăvi și acest bizar colind, vicarul se ridică de la locul lui, declarînd că îndatoririle sale de Crăciun îl obligau să plece. Fusesse o reuniune cît se poate de plăcută, o reală unitate întru bucurie, din ce în ce mai rar de întîlnit în aceste zile cînd viața colectivă e depreciață. Cum reușise doamna Middleton să înfăptuiască ceva atît de neobișnuit într-un răstimp atît de scurt, el nu-și putea da seama. Mai ieri aceste minunate rochii nu erau decît simple fișii de material, dar e adevărat că el nu pretindea să înțeleagă forțele magiei feminine. Cînd i se luminează mintea că rostise cuvîntul „magie“, vicarul se simți stingherit și nu mai putu decît să murmure „o reuniune rară, neobișnuită“.

Orice alte remarci pe care, poate, le-ar mai fi făcut au fost retezate de doamna Middleton, care se întoarse către copii cu o privire plină de subînțelesuri :

— Închipuiți-vă una ca asta ! Domnul Bilston crede că a ascultat toate colindele noastre. Nu știe cît de mult le place copiilor să cînte, nu-i așa ?

Dar, vai ! cînd se întoarse din nou cu fața la public, mulți alții se ridicaseră pentru a urma semnalul de plecare al vicarului.

Doamna Middleton își jucă ultima carte :

— Știu eu bine, copii, zise ea, vicarului îi e foame, asta este. Presupun că a pus ochii pe merengurile acelea. Hai, fuga la bufet, cu toții ! să vedem cine ajunge acolo înaintea lui. Vă rog, se adresă ea tuturor, serviți-vă, și arată spre îmbelșugata desfășurare de gustări și băuturi. Pe urmă, adăugă ea, vom fi toți dispuși să cîntăm din nou.

Kay, urmărindu-și mama cum se năpustea cu silueta-i gigantică asupra ei, se simți covîrșită de afecțiune. „E sigur,

gîndi ea, că nimeni nu poate fi iritat de absurditățile unei ființe atît de sincer binevoitoare, atît de îndrăgostită de viață." Donald, văzînd cum energia soției lui pălește în fața mamei, încerca sentimentul că întreaga-i ostilitate urcă la suprafață. Se hotărîse să nu-și piardă răbdarea în fața multelor situații dificile pe care le prevedea inevitabile în cursul unei vizite de Crăciun, dar, amintindu-și de anii precedenți, observa că nu existau șanse să-și păstreze hotărîrea.

Din fericire, poate, cel mai neplăcut dintre momentele de acest fel veni imediat. Doamna Middleton luă copilașul din brațele lui Kay și, privind mîna atrofiată a fiicei sale, spuse :

— Nu, *liebchen*¹, trebuie să te mulțumești cu bunica ; biata mămicuță nu poate manevra un pui greu de elefant.

Kay, surprinzînd o căutătură piezișă pe chipul soțului ei, spuse :

— Scumpo, e minunat. Eu zic ca vicarul. Nu-mi pot închipui cum ai făcut totul.

Ceea ce nu bănuia Donald era că doamna Middleton, de îndată ce făcuse aluzie astfel la diformitatea fiicei sale, se simțise copleșită de rușine. Nu-și putea iubi fiica așa cum își iubea fiii, dar nu dorea să se arate crudă față de cineva decît atunci cînd avea senzația că viața o aduce la ananghie. În ziua aceea, în ciuda neplăcerii cu Maurice Gardner, toate păreau că-i ies pe voie, și simțea în ea o dragoste nesfîrșită.

— Draga mea Kay, ce frumușică arăți !" îi spuse ea. Era ceva, să ai parte măcar de laudele fiicei.

Dar dorințele satisfăcute n-o absorbeau niciodată pe doamna Middleton atît de total cum o preocupau cele neîmplinite.

— Unde-o fi Johnnie ? î. trebă ea. Știam că a fost o greșeală să vină împreună cu tatăl vostru. Crăciunul nu e un moment pentru mașini Daimler și șoferi. E un moment simplu, fără complicații.

— Crăciunul e perioada micului proprietar care-și conduce singur mașina, zise Donald. Dar doamna Middleton nu luă în considerare vorbele ginerelui ei. Știa că aveau tendința să fie „amare” ; pe de altă parte mai știa însă și că

¹ Iubitule (germ.).

era orfan, și de aceea se simțea totuși capabilă să-l iubească.

Contrar așteptărilor lui Ingeborg, bufetul păru tocmai să întărească hotărîrea asistenței de a se retrage. Degeaba îi ademenea ea cu vorbe dulci și gînguriri ; iar cînd constată că pînă și domnișoara Butterfield se arăta puțin dispusă să-și reia locul la pian, rămase în capul scării, conturîndu-se amenințător deasupra invitaților care părăseau locuința, cu o figură atît de lipsită de viață și de expresie încît parcă era Brunhilda în lungul ei somn. Dumnezeu nu-i ascultase ruga, cu toate garanțiile pe care le dăduse ea și, ca totdeauna în astfel de împrejurări, doamna Middleton își aminti că e bătrînă și că va trebui în curînd să moară. „Nici măcar Robin, așa de fidel de obicei, nu poate să facă atîta lucru pentru mine. Să fie aici la timp.“

Pe măsură ce devenea tot mai limpede că restul programului pe care îl pregătise nu va mai fi cerut, întreaga ei rezervă de cabotinism secă și chiar fața ei netedă, de păpușă, păru boțită și acoperită de umbre.

— La revedere, la revedere, spunea ea tare de pe palier, cu glas monoton și intonație descrescîndă. S-a sfîrșit cu cîntecele — Crăciun vesel.

Chiar și Donald trecu pe lîngă ea pe trepte fără a primi vreun comentariu. Revenind în salonul de zi, unde jupînesele strîngeau farfuriile murdare, îi spuse lui Kay :

— Are aerul unui Crăciun mai liniștit decît anul trecut. Mama ta pare mai puțin nervoasă. Kay însă, cînd se duse în hol, fu imediat cuprinsă de îngrijorare. Dacă nu va reuși să păstreze nestinsă energia mamei ei pînă cînd sosirea lui John va reaprinde flacăra, însemna că vor petrece cu toții o zi de Crăciun mai rea decît se temuse ea însăși.

— Scumpo, îi spuse ea, Donald i-a propus lui Robin să facă ceva pentru firma lui și se pare că va avea o ocupație foarte interesantă, care constă în a ține conferințe. Are de pe acum o sumedenie de idei. Înconjură cu brațul talia încorsetată a mamei ei. A fost o minunată idee de-a ta, ca de obicei. Cred că va putea realmente să-l ajute pe Robin, iar lui îi va mai risipi îngrijorarea pînă la ivirea unei alte serii de posturi vacante. Pur și simplu nu se mai simțea în stare să-și continue cartea și mi-era de-a dreptul teamă pentru el. Dar acum, mulțumită ție — se aplecă

să-și sărute mama ușor pe obraz — mulțumită ție, toată lumea e din nou fericită. „De ce trebuie să fac asta? se întreba ea. Ce mă sperie atât de mult?”

Doamna Middleton făcu o mișcare foarte înceată, ca și cum de la o depărtare imensă un sunet îi întrerupsese somnul nemuritor.

— Asta e bine, zise ea, dar în realitate nu-și vedea fata decît prin ceața deasă a tuturor nedreptăților pe care i le impusese viața. Se simțea îmbătrînită și istovită, iar Gerald avea să sosească plin de energia vieții lui egoiste; era prea greu de îndurat.

— Nu ține seama de prezența mea, scumpo, dacă simți nevoia să plîngi, zise Kay, exersată ca un augur în citirea măruntaielor de păsări. Faci prea mult pentru toată lumea.

Dar în clipa aceea motorul Daimler-ului se auzi pe aleea din față. Doamna Middleton, tresărind la viață, se repezi asupra unei fete care se mai lupta încă să-și încalțe șoșonii.

— Winnie, strigă ea, toți ceilalți au plecat, dar tu vei rămîne să cînti un singur cîntec, pentru fiul meu. Vom cînta împreună *O, tannenbaum*¹.

Winnie, însă, după ce se uită o dată la chipul gazdei, ieși pe ușă mai înainte ca aceasta să mai rostească alt cuvînt. Doamna Middleton, alergînd în urma ei, căzu în brațele lui John.

— Thingy, exclamă el, n-ai voie să ieși afară în ger îmbrăcată așa subțire.

— Johnnie, vorbi ea cu jumătate de glas; o, Johnnie, ai pierdut toate colindele copiilor!

Larwood intră cu bagajele, iar Gerald îl urmă încărcat de pachete.

— Ați sosit devreme, îi spuse lui Kay.

— Nu, tată, *voi* ați sosit tîrziu. Intonația era destul de mușcătoare.

Gerald nu-i remarcă tonul, ci înfățișarea — o fustă veche și un pulover, părul neîngrijit și lipsit de orice lăcuire. Mai mult chiar decît căsătoria cu Donald, îl necăjea

¹ O, brad frumos (germ.).

faptul că fiica lui își delăsă aspectul exterior într-un fel de neglijență academică.

— Ai pudră pe fustă, îi spuse, și intră în salonul de zi. Văzându-l numai pe Donald cu copilul ieși imediat. Nu ne-ai spus că aveai de gând să dai o mică reprezentație, fiindcă atunci am fi venit mai devreme, se adresă soției sale.

John ridică ochii spre el supărat de-a binelea.

— S-au cântat colindele, spuse ; nu trebuia să întârziem.

Gerald găsi că nu avea rost să-i amintească fiului său care fuseseră motivele.

— Să-ți aduc ceva de băut, Inge, spuse el. Altă formă de ajutor nu se pricepea să-i dea soției lui, după atîția ani în care se descurcase singură cu copiii.

În seara aceea numai o dată se mai trezi la viață doamna Middleton. Cina din seara Ajunului constituia una din pregătirile ei speciale pentru familie, o adevărată masă daneză de Ajun, dar, spre deosebire de cele din Danemarca, era doar preludiul la un dineu englez în ziua de Crăciun. Și în seara aceea, ca de obicei, se așezară să mănînce budincă daneză de orez, urmată de friptură de gîscă. Gerald se gîndea cu groază la efectele unei asemenea mese asupra digestiei. „Astă seară n-o să mănînc mult, draga mea, zise el, bătînd ușor cu palma pe umărul soției sale. Sînt teribil de obosit.“

Ingeborg își lăsă pe farfurie cuțitul și furculița și zîmbi către John și Kay.

— Papă nu s-a schimbat, zise ea, făcîndu-le cu ochiul ca pentru un prilej special de complicitate. Și acum crede că e obosit cînd de fapt îi e foame. Servește-l pe tata cu o bucată mare de gîscă, i se adresă ea lui Donald. Poftim, Gerald, nimeni nu face indigestie cînd mănîncă din friptura mea de gîscă.

Dar dacă Gerald trebuia hrănit cu forța, care va fi reacția lui Marie Hélène, pe cale de a primi împărtășania ? În actuala ei stare de spirit, Ingeborg se va arăta necruțătoare față de cei ce fac greva foamei. Donald fu primul căruia îi trecu prin gînd acest lucru și avu mulțumirea, în clipa cînd soacra lui dădu ordin să se păstreze porții de mîncare pentru cei întîrziați, să poată spune :

— În nici un caz pentru Marie Hélène. Îmi închipui că se va duce la slujba de la miezul nopții.

Îndată deveni limpede că doamna Middleton avea intenția să insiste asupra aceleiași scene pe care o juca în fiecare an de Crăciun.

— Dar bine, Donald dragă, de ce crezi tu că dorește să meargă la biserică, așa, cu burta goală? rîse ea.

Donald fu lăsat de ceilalți să dezbată el anul acesta dogma „prezenței reale” cu Ingeborg. La urma urmei, el deschisese subiectul.

— Foarte bine, spuse ea la urmă. Dacă nora mea e genul acesta de canibal... Dar lui Timothy îi va fi foarte foame; crește atît de repede.

— Bănuiesc, Thingy, zise John, venind în ajutorul lui Donald, că Marie Hélène îl va lua cu ea.

Mama lui îi zîmbi suav și clătină din cap.

— Nu, Johnnie, nu, spuse ea hohotind de rîs ca la o glumă bună. Slujba de la miezul nopții nu e pentru copii. Toți cei de față apreciară că Marie Hélène era singura persoană menită să descurce chestiunea.

Inge găsi în felia ei de budincă „migdala dorinței”, dar, pentru un motiv sau altul, împlinirea nu părea că o îmblînzește.

— La ce bun să-mi doresc ceva? exclamă ea. Dorințele mele nu se împlinesc niciodată.

Capitolul IV

ÎNAINTE DE A SE DUCE LA CULCARE, KAY le șopti lui John și lui Robin :

— Mama o să fie mîine în toane de *Grossmutter*¹. Așa defineau ei în copilărie capriciile de moralizare și cabală care-i veneau mamei lor atunci cînd se simțea frustrată și neglijată. În asemenea momente se făcea dulce ca mierea, și devenea mult mai apropiată pe măsură ce o cuprindea mai cumplit teama de izolare. Copiii ei ajunseseră la con-

¹ Bunică (germ.).

cluzia că moștenea astfel de reacții din partea bunicii lor bavareze, împreună cu acea *Gemütlichkeit*¹, dar și cu mania persecuției de care suferea; atribuind aceste trăsături eredității o descărcau pe mama lor de orice culpă și totodată dădeau un aspect mai scuzabil propriei lor supunerii la exigențele ei. Se învățaseră cu docilitatea din copilărie; mama lor fusese o mare adeptă a acestui sistem de formare a caracterului. Și cum nimeni, afară de Inge, nu-și amintea de bunica, nu era o explicație ce putea fi contrazisă.

A doua zi, în scurgerea anevoioasă a orelor, doamna Middleton își luă copiii deoparte, unul câte unul, și încercă să se convingă din nou că ea, și nimeni altul, avea întâietate în sentimentele lor.

— Acum micuța mea Kay, spuse ea, am să-ți arăt cum se face o adevărată ciorbă de curcan ca pe vremuri. Știi, nu e nici o nevoie să mănânci prost pentru că trăiești dintr-un venit mititel, cum face biata mea Kay. Își conduse fiica în vasta bucătărie care, ca și tot ce se găsea în casă, era echipată cu cea mai mare simplitate modernă la cele mai mari prețuri existente. Doamna Middleton vedea numai simplitatea; ea protesta neîncetat împotriva risipei de cheltuieli mărunte din locuințele de tip mai vechi, unde nu fusese cu puțință să se facă mari investiții de capital. „Și pe urmă cât de neigienic e tot genul acesta de viață de modă veche!“ obișnuia ea să spună.

Își împrăstie slujnicele de la treburile lor obișnuite.

— Mai târziu! le spuse ea. Acum voi da doamnei Consett o lecție de artă culinară. Vezi, Kay, continuă ea punând ierburi aromate într-un săculeț de tifon, în primul rînd buchetul, atît de simplu și atît de sănătos. Dar tu ești obosită, draga mea, îi spuse. Obosită și tristă. Asta nu e bine. O mamă tânără ar trebui să arate fericită. Cînd erați mici cu toții, eu cîntam și dansam toată ziua. Vecinii englezi se minunau: „Doamna asta Middleton e nebună de-a binelea“, și se uitau la mine de sus în jos — așa! Și atunci dansam și cîntam cu atît mai mult. Nu e drept ca tu să-ți faci griji și să economisești atît.

— Dar nu sîntem chiar săraci, mamă, zise Kay. Eu primesc 980 de lire pe an de la acțiunile mele la firma lui

¹ Afabilitate (germ.).

Robin, și Donald mai câștigă și el ceva cu articolele lui.

— Să știi, Kay, zise Ingeborg, că asta chiar *cu adevărat* mă mîhnește. Nu e frumos să te rușinezi de mama ta și să trebuiască să-i spui minciuni. Nu-mi pasă că Donald nu câștigă. Nu totdeauna cei valoroși sînt cei ce știu să facă bani. Îmi pare rău numai pentru el. A nu avea de lucru e rău pentru oricine, iar pentru un băiat orfan... Lăsa suspendate în aer teribilele probabilități ale acestei situații.

— Nu cred, răspunse Kay rîzînd, că Donald simte lipsa afecțiunii, dacă asta vrei să spui.

— O, nu ! exclamă mama ei, tu îi dai nespus de multă. Dar acum a venit cel mic. Se opri, ca să continue cu lecția de gătit ciorbă, apoi spuse : Donald e puțin cam rezervat cu copilul, am impresia. Poate că e oarecum speriat de acest nou străin care a venit s-o împartă cu el pe Kay.

— E doar neîndemînatic, zise Kay.

— O, draga mea, nu e nevoie să-mi spui mie lucrurile astea, rîse mama ei ; mi-l amintesc pe Gerald cu Johnnie cînd era mic. Dar Donald va fi mai fericit acum cînd are de lucrat pentru Robin. Sînt atît de bucuroasă că i-am găsit ocupația asta. Va simți și mai mult că face parte din familie.

— Mami, zise Kay, îți dai seama că el va ține aceste conferințe pentru Robin numai pînă cînd se va ivi un post universitar. N-are de gînd să renunțe la cariera academică.

— Nu, sigur că nu, zise doamna Middleton, dar de vreme ce tatăl tău n-a făcut nimic pentru el în lumea universitară, era timpul ca prostuța și bătrîna ta mamă să se gîndească la ceva.

— O, eu socot că tata a făcut tot ce-a putut, dar nu e specialitatea lui, și apoi Donald se prezintă îngrozitor de rău la interviuri.

Dar pe Ingeborg n-o mai interesa subiectul ; în schimb începuse s-o pasioneze pregătirea ciorbei. Își bătu afectuos fata pe obraz.

— Totdeauna fidelă tatei, îi zise.

După prînz veni rîndul lui Robin. „Unde e Timothy ?” întrebă doamna Middleton, găsindu-l pe Robin singur în salon, cînd ceilalți se duseseră în camerele lor să-și facă siesta.

— O ! s-a dus pe undeva să citească, bănuiesc.

— Robin, îi spuse maică-sa, așezându-se, de ce e Timothy atît de singuratic ?

— Singuratic ? se miră Robin. Eu l-aș numai nesociabil, și atîta tot. Ca și mine.

Doamna Middleton rîse.

— Cei care conduc mari întreprinderi nu pot fi oameni nesociabili.

— Dragă mamă, te asigur că fug de oameni la un kilometru, dacă nu am de tratat afaceri cu ei. Nimic nu detest mai mult decît să întretin conversații. Din fericire, cîtiva dintre ceilalți directori adoră acest lucru.

— Dar Marie Hélène, întrebă maică-sa, parcă nu e de aceeași părere ? Am auzit vorbindu-se mult despre recepțiile ei.

— O, asta e cu totul altceva, răspunse Robin ; ea nu invită tipi plicticoși. Ea face colecție de scriitori și de pictori.

Doamna Middleton rîse din nou.

— O, Robin ! Dacă e de imaginat să te aud pe *tine* exagerînd ! Tu, omul practic al familiei. Sînt sigură că situația nu e chiar atît de rea în căminul tău. Soția cu leii ei — pictorii și scriitorii — și bietul soț, om de afaceri, necunoscînd pe nimeni și rămînînd singur în camerele de sus. Nu, nu, Robin, pînă și eu cunosc destul de bine filmul american ca să-ți pot spune de unde ai luat imaginea asta.

— Am spus eu că rămîn singur ? întrebă Robin îmbufnat. La drept vorbind îmi plac foarte mult petrecerile date de Marie Hélène.

Ingeborg se ridică și schimbă poziția cîtorva plante din „grădina ei tropicală“, lîngă un lung perete de sticlă. Salonul, ca și restul locuinței, purta amprenta revistei „Homes and Gardens“, dar fără nimic căutat. Era un gust pe care doamna Middleton și-l formase cu vreo douăzeci de ani înainte de a fi la modă în Anglia, un gust adînc înrădăcinat în confortul „modern“ scandinav și german.

— Îți plac noile mele perdele, Robin ? întrebă ea, atîngînd ușor lungile draperii din catifea roșu aprins.

¹ Case și grădini.

— Da, zise Robin, și adăugă cu un surîs : Dar le duc dorul celor vechi.

Doamna Middleton surîse și ea.

— Bărbaților nu le plac schimbările, dar lucrurile se uzează, Robin, chiar și perdelele argintii pe care le îndrăgeam. Apoi, așezându-se din nou, zise : Dar să nu crezi că n-am observat că ai schimbat subiectul. Robin făcu o mutră sincer nedumerită. Nu, Robin, nu, continuă ea, știi și tu ca și mine că, într-un cămin fără dragoste, copiii se simt nefericiți.

— Ei, asta-i acum, replică Robin. Marie Hélène și cu mine sîntem excelenți prieteni.

— Da, zise Ingeborg, știu asta. O, Robin ! zise ea, întinzînd drăgăstos un braț către el, nu-mi poți pretinde să stau impasibilă privind cum totul se repetă. Tatăl tău și cu mine am făcut o mare greșală. Noi am crezut că dragostea n-avea importanță atîta timp cît căminul rămînea întreg. Știi ce a însemnat asta pentru voi, copiii. Îți închipui că eu nu-mi amintesc în fiecare ceas al zilelor mele ?...

Robin, mișcat, o liniști :

— Eram destul de fericiți, mamă dragă.

— Nu, Robin, nu ! Ar fi trebuit să divorțăm. Tatăl vostru iubea pe alta, dar n-a avut curajul acelei iubiri. A fi lipsit de curaj nu e bine. Nu exista nici un motiv, dacă am fi fost de bună credință, să nu rămînem, tatăl tău și cu mine — așa cum ai spus tu — buni prieteni. Dar eram lași, iar acum abia dacă sîntem ca niște cunoștințe. Și în fiecare ceas al zilei îmi amintesc și de biata Dollie. Nu era o femeie rea, Robin, nici măcar o femeie fără minte, această Dollie Stokesay. Crezi, Robin, că pot fi fericită gîndindu-mă că, din pricina unei idei greșite, a unei convenții stupide, sărmana femeie a devenit o bețivă incurabilă ?

Lui Robin nu i se înfățișa altceva în minte decît situația diametral opusă.

— Nu există nici un fel de șanse, zise el, ca persoana în cauză să se dedea băuturii. E o femeie tînără, fericită, plină de viață. Rostind aceste cuvinte, întrevăzu tendința Elvirei la trîndăvie și dezordine ducînd-o spre alcoolism.

— E veselă ! exclamă Ingeborg. Asta e admirabil. Tinerețea are atît de mari forțe de redresare.

— Mamă, vorbe Robin, trebuie să-ți scoți asta din cap. Chiar dacă ar fi de o sută de ori mai multe motive de divorț decît sînt, nu e cu putință. Marie Hélène e catolică.

Maică-sa se aplecă asupra lui, mîngîindu-i ușor părul buclat.

— Iartă-mă, îi spuse, îmi e așa de greu, Robin, să înțeleg o religie care *refuză* viața. Știi, încep să îmbătrînesc. Apoi se îndreptă către ușă și se opri ca să aranjeze un buchet de crizanteme. Nu prea mă mai interesează nimic altceva decît lucrurile frumoase, spuse ea, adresîndu-i un zîmbet cu capul sus și ochii albaștri limpezi, ca o Ceres nordică. E frumoasă, Elvira ta ? îl întrebă; aș dori s-o pot vedea pe fata care l-a făcut pe solemnul meu Robin să-și piardă capul. Ar fi însă o înțelegere total nepotrivită ! Și cu un mic zîmbet viclean, ca o fetiță surprinsă sărutînd, părăsi încăperea mai înainte ca el să-i poată răspunde.

La ora ceaiului, doamna Middleton se simți destul de reconfortată ca să mănînce plăcintă fierbinte cu unt topit și prăjitură specială de Crăciun.

— Uită-te, Johnnie, exclamă ea, arătînd spre fereastră ; în ziua de Crăciun pînă și soarele refuză să fie ostracizat. N-ai vrea să facem o plimbare în grădină ? Am pus un snop de grîne afară, pentru păsărele, cum facem la noi în țară de Crăciun. Vino să vezi petrecerea păsărilor. O mică plimbare îți face bine, ca să-ți păstrezi silueta, adăugă ea. E nevoie, dragule. Numai cu John își îngăduia familiaritatea tachi-năriei.

Pe cînd cobora scara, înfășurată într-o impozantă haină de blană și cu un batic de mătase de culoarea ciclamenei legat în jurul capului, își regăsise, parcă, tenul de păpușă.

— Ei, Thingy, ce cauți tu să manevrezi ? întrebă John. Docilitatea față de ea se afla, în cazul lui, la un nivel mai adînc de sinceritate decît în cazul celorlalți doi.

Doamna Middleton zîmbi.

— Sînt prea fericită ca să „caut să manevrez“, Johnnie, zise ea. Îți dai seama că ai venit să mă vezi de trei ori în ultimele două luni ? Drăguț din partea ta. Știi, la început am fost foarte preocupată cînd ți-ai dat demisia din Parlament. Tata a fost timp de treizeci de ani deputat în *Rigsdag* și, ca și tine, a fost un social-democrat de nădejde. Era mi-

nunat, Johnnie, să susții ceea ce e curat și simplu în viață, să lupti pentru o lume a păcii și a bunului trai pentru toți. Dar acum îmi pare bine. Tu semeni cu bunicul tău, dar semeni și cu mine. Noi sîntem niște încăpățînați, tu și cu mine. Noi nu suportăm rigorile disciplinei cînd gîndim altfel decît ne spune un anumit partid. Nu, și se opri o clipă, privind-și fiul favorit în ochi. Sînt mîndră de toți copiii mei, bineînțeles, dar în special de mezinul meu. O să-mi iau chiar și un televizor de-acela oribil în casă, numai să-l pot privi cum vorbește oamenilor, cum îi ajută la necazurile lor. Închipuiește-ți, eram într-o băcănie la Henley și aud o femeie spunînd : „John Middleton ăsta e un om de treabă. Ne-ar folosi s-avem mai mulți ca el...”. Am știut totdeauna că lumea va vorbi astfel despre tine, Johnnie. Se opri să culeagă cîteva crengi verzi-violacee de hellebora. Dar am un plan. Da ! aș vrea să vii să-ți petreci vara aici, Johnnie.

— O, draga mea Thingy, zise John. Regret, dar e absolut cu neputință. Am un întreg program de emisiuni radiofonice și conferințe.

— Înțeleg, zise doamna Middleton. Ce păcat ! Larrie va fi foarte dezamăgit.

— Larrie ? întrebă John mirat. Ai complotat ceva cu el ?

Doamna Middleton nu răspunse la întrebare.

— E un băiat simpatic, zise ea. Ține foarte mult la tine, Johnnie. Își cam dă aere, poate. E de părere că nu-ți porți de grijă cum se cuvine la Londra.

John rîse cu hohote. Își imaginează scena cu mama lui și Larrie turnîndu-și unul altuia minciuni ca să le iasă planul. Cu toate astea, existau o sută de motive ca să-l îndepărteze prea bucuros pe Larrie de Londra, dacă acesta se arăta dispus ; dar să locuiască la Thingy nici vorbă nu putea fi.

— Nu ți-a spus ce mult i-a plăcut apartamentul ?

— Ce înseamnă toate astea ? protestă John. Sînteți doi complotiști. Dar era încîntat că o singură după-amiază petrecută împreună îi făcuse, pe mama lui și pe Larrie, să se înțeleagă atît de bine.

— Apartamentul de deasupra grajdurilor, zise doamna Middleton ; era păcat să rămîna mereu liber. Am crezut că-ți va face plăcere, poate. Făcu o pauză, ca și cum ar fi cîntărit dacă să spună mai multe, dar comentă doar : A apus soarele. Ar trebui să intrăm în casă, mă gîndesc.

Treceau printre tufişurile de merişor ce înconjurau grădina de trandafiri şi doamna Middleton spuse :

— Larrie ar putea să te ducă el cu maşina la Londra pentru conferinţe şi aşa mai departe.

Prin urmare totul era stabilit, reflectă John, şi, ca de atâtea alte ori, se întrebă ce nu va răbda mama lui ca să-l îndatoreze.

— Larrie nu mi-a suflat un cuvânt despre asta, zise el.

— Nu ? făcu maică-sa. Poate că ştie să păstreze un secret faţă de tine mai bine decât sînt eu în stare, Johnnie.

Trecînd prin faţa salonului, întrezăriră faţa lungă a lui Marie Hélène aplecată asupra lucrului de mîină.

— Ce-ţi face secretara ? întrebă imediat Ingeborg. John zîmbi la gîndul că maică-sa era întotdeauna la curent cu toate.

— Mă părăseşte, răspunse el.

— Mi-e teamă că pentru ea necazurile abia acum încep, biata fată, remarcă în treacăt Ingeborg. Am încercat mereu, ştii asta, să nu-mi manifest naţionalismul faţă de francezi. E un pericol pentru orice individ cu sînge german. Dar sînt atît de practici, Johnnie, şi atît de mîndri că sînt astfel ! E ciudat să fii mîndru că negi adevărul vieţii. Căci tocmai aspectele nepractice sînt cele adevărate, cum ştim şi tu şi eu. John nu răspunse ; nu se simţea dispus să se lase antrenat într-o discuţie despre cumnata lui. Poate că e mai bine ca secretara ta să plece. Nu e de dorit ca tot ceea ce faci să fie raportat întregii familii. Din nou, John se feri să cadă în cursă ; înţelegea că Thingy nu putea să accepte tocmai uşor relaţiile lui Robin cu Elvira. În definitiv era mama lor, nedreptăţită şi iubită. Întreaga discuţie i se părea puţin cam nelalocul ei.

— Aşadar, zise Ingeborg, vei avea o nouă secretară. Ştiu ! exclamă ea, o vom chema pe domnişoara Totton de la Reading. E o foarte bună secretară, am impresia, şi o fată cît se poate de discretă. Dar asta-i minunat !

John rîse.

— Nu promit nimic, zise el.

Doamna Middleton îşi redobîndise însă întreaga voie bună în momentul cînd reveniră în salon.

— Închipuiţi-vă, proclamă ea cu glas tare, cei patru boboci de trandafiri ai mei au supravieţuit gerului. Ştiţi ce

cred eu despre acești boboci ? Donald, ai să rîzi de mine, dar nu-mi pasă. Eu cred că sînt patru mici trandafiri care n-au vrut să înflorească vara fiindcă doreau să vadă strania lume albă despre care auziseră atîtea. „Nouă nu ne e frică“, au spus ei... Respectuoși, membrii familiei ascultau, toți afară de Timothy, care își continua lectura. Marie Hélène, atît de îndemînatecă la cusut, de obicei, se înțepă la deget.

Pe măsură ce starea sufletească de neîncredere a doamnei Middleton dispărea treptat sub valul obișnuitelor ei fantezii, efortul colectiv al copiilor ei de a o îmblîzi se destrăma și antipatiile lor naturale ieșeau din nou la suprafață. Gerald observă schimbarea și o primi cu bucurie. Afară de afecțiunea neîmpărtășită pentru Kay, nu găsea în el însuși nici un interes pentru viețile lor, dar strădaniile înmănunchate ale tuturor spre a calma reaua dispoziție a mamei îl deprimasera. Prea viu îi reaminteau de întregul șablon al vieții lui de familie : o lume de dulcegărie tolerantă și de familiaritate siropoasă. Nu făcuse nimic în toți acești ani ca să îndrepte lucrurile ; nu mai putea face nimic acum. Cu toate astea, eșecul vieții lui de familie se adăuga la preocuparea creată de moartea sa profesională și îl încercuia într-o negură deasă de autodezgust. I se părea că întreaga-i viață devenise ștearsă și vană pentru că își trăgea seva din evaziune.

După copiosul dineu de Crăciun oferit de Inge, se înfundă într-un fotoliu adînc din salon, ascuns înăuntru atît cît îi permitea statura lui înaltă, și depărtat de toți. Părea chiar că se baricadase de restul familiei cu măsuțele pe care se aflau sticla de coniac, ceașca de cafea și scrumiera.

Marie Hélène resimțea o stimă profundă pentru el ca șef al familiei, profesor universitar și *homme du monde*¹ ; dar pînă și remarcabila ei stăruință de a întreține relații sociale se izbi de intenția lui fermă de a sta retras. Era nemaipomenit faptul că o femeie mărginită putea îmbătrîni și distruge un om scînteietor într-o asemenea măsură, cugeta ea, dar nici el n-ar fi trebuit să se însoare cu o țărăncă. Punînd accentul pe originea rurală a soacrei ei, îi venea mai ușor s-a disprețuiască.

Nu era o origine pe care Ingeborg personal voia s-o țină în umbră, după cum declara fățiș chiar în clipa aceea.

¹ Om de lume (fr.).

— Dar bineînțeles, Johnnie trebuie să-l apere pe acest domn Cressett. E un grădinar, un om cumsecade, un țăran. Nu uita, Robin, dacă acum ești un mare patron, că strămoșii tăi au fost țărani. Bunicul meu era doar un simplu fermier. Toată viața a trăit la ferma lui din Iutlanda. Se mîndrea grozav cînd fiul lui a devenit deputat ; venea la Copenhaga și îl arăta pe tata oamenilor spunîndu-le : „E băiatul meu“ ; dar el a rămas tot țăran, un om simplu, cu scaun la cap. Iar mama mamei mele, draga de *Grossmütterchen*¹, la fel. Parcă o văd și acum, cu fața ei frumoasă, plină de zbîrcituri. Era țărancă bavareză, țărancă viticultoare. E pătura cea mai aleasă, nu-i așa, Marie Hélène ?

Nora ei nu-i răspunse, ci se adresă doar lui John :

— Presupun că ești foarte sigur în privința faptelor reale. Nu face să te încrezi prea mult în acest soi de oameni. Știi, sînt în stare să spună orice pentru bani.

— Da, sînt foarte sigur, mulțumesc că-mi atragi atenția, Marie Hélène, răspunse John. Păcat că eroul lui Robin, domnul Pelican, nu s-a asigurat el de împrejurările reale cînd i-a luat nenorocitului om pămîntul sub autoritatea unei subsecții și a hotărît binevoitor să i-l înapoieze sub autoritatea alteia.

— Nu înțeleg de ce ești așa de pornit împotriva existenței unor legi în privința acestor lucruri, zise Kay. De vreme ce Donald nu făcuse pînă acum nici o declarație publică despre afacerea Pelican, se simțea liberă să fie de partea lui Robin. Dacă exproprierile sînt necesare, neîndoios că e preferabil să fie executate în cadrul unei legi bine definite decît...

— Firește că trebuie să existe o lege, o întrerupse John nerăbdător. Eu mă opun la aplicarea tiranică, deșantată, a acestor legi de către niște birocrați lipsiți de imaginație. Parlamentul votează legi cu o anumită sinceritate de intenție îndărătul lor, o intenție care oglindește un anumit adevăr social. E cu desăvîrșire esențial ca interpreții legilor să respecte acel adevăr. Judecătorii îl respectă, birocrații nu. Asta e totul.

— Nu e nicidecum totul, zise Robin supărat. Înseamnă în mare parte fățarnicie absurdă, John. Pelican și alți func-

¹ Bunicuța (germ.).

ționari publici, utili ca și el, au o muncă de îndeplinit. Sînt obligați să lucreze din greu. Ai ști și tu ce va să zică asta dacă ai fi lucrat în producție, unde ceea ce faci se repercutează asupra vieților a mii de oameni, în loc să te ridici ca să iei cuvîntul în Camera Comunelor, unde poți spune tot ce vrei fiindcă nu se repercutează asupra nimănui.

— Orice mi-ai spune, aveam grijă să dau în vileag adevărul, zise John.

— O ! nu mă îndoiesc, zise Robin amestecîndu-și cu furie cafeaua, tot felul de împunsături mărunte, de frînturi de imparțialitate care te-ngreșează și n-au importanță pentru nimeni, în raport cu adevărul mai larg al situației în care se găsește țara. E pură îngăduință față de sine, mania asta de a face în tot locul pe John Hampden¹, și o foarte priemjdioasă îngăduință față de sine într-o perioadă cum e cea actuală.

Gerald, visînd cu ochii deschiși în ceața ușoară, nedeslușită, a trecutului, auzi expresia „adevărul mai larg al situației în care se găsește țara.” Vălul de pîclă din față-i se retrase și scăzu pînă la o imagine limpede conturată — profesorul Stokesay, cu barbă cenușie în felul lui Shaw, îmbrăcat într-un costum gros de tweed, cu papagalul pe umăr și cu tot restul catrafuselor lui de excentric, în biroul căptușit cu cărți al vechii case din Highgate, unde te pierdeai pe nesfîrșite și întortocheate coridoare...

— Dragă Gerald, spuse profesorul, eu știu ce fac. O, să nu crezi că nu-ți sînt recunoscător pentru că-mi spui adevărul așa cum îl vezi dumneata. E, prin excelență, funcția foștilor elevi distinși. Fără ea, există pericolul ca oamenii de știință bătrîni și — poate mi se cade s-o spun — eminenți, să fie rupti de viață și de criticile vieții. Dar, în cazul de față, socot că altă făină se macină la moară.

Traversă larga încăpere, tîrșîndu-și picioarele slăbănoage îmbrăcate în pantaloni de tweed, așa cum și le tîrșea mereu

¹ Hampden, John (1594—1643), om politic și patriot englez, adversar al monarhiei lui Carol I, Stuart, a jucat un rol însemnat în timpul parlamentului cel lung. S-a opus vehement la prelevarea impozitului pe construcții navale (*ship-money*).

după uşorul atac de paralizie de care suferise în 1936. Aduse o carafă de sherry şi o cutioară de argint în care erau biscuiţi cu gărbune medicinal.

— Nu ştiu dacă obişnuieşti să iei biscuiţi din aceştia, Gerald? Se zice că sînt buni contra constipaţiei. Eu îi găsesc buni, în orice caz. Ştii, digestia e un lucru important cînd ajungi bătrîn ca mine. Da, dar nu despre asta e vorba. Într-un anumit sens, băiatule dragă — şi nu spun asta ca o critică la adresa dumitale; dumneata ţi-ai văzut de munca ştiinţifică şi ai realizat lucruri excelente — dar, într-un anumit sens, eu am fost mai aproape de viaţă decît mulţi dintre voi, tinerii. Am venit în contact cu oameni de răspundere, dacă mă-nţelegi, ceea ce te forţează să-ţi modifice atitudinea într-un oarecare grad. De aceea am adoptat linia pe care o ştii faţă de tinerii lectori, autori ai scrisorii absurde despre neintervenţie.

Gerald rîse.

— Dar tocmai de aceea sînt atît de doritor să nu luaţi parte la conferinţa de la Dresda, spuse el. Ştiţi şi dumneavoastră ca şi mine că e un truc al guvernului nazist. Nu se face acolo nici un fel de muncă ştiinţifică de valoare în domeniul istoriei. Mie mi se pare îngrozitor ca un om de talia dumneavoastră să se preteze la ceva care e pură propagandă.

— Ah! Ascultă ce-ţi spun, Gerald, zise bătrînul, şi se aplecă pentru ca faimosul lui papagal verde să-i poată sări pe umăr. E adevărat că se spun multe ineptii în Germania la ora actuală — toată acea *Rassenkunde*¹ şi așa mai departe — dar nu va ajuta la nimic dacă istoricii reputați din alte țări vor sta deoparte. Așa e, Joey? îl întreabă pe papagal. Mă întreb cîteodată, Gerald, cîte ştie pasărea asta în realitate, adăugă el. De fapt, n-o spun oricui, dar guvernul mi-a cerut în mod special să mă duc la Dresda. Nu, nu, a „opta pentru rămînerea în afară” — repetă expresia, ca şi cum ar fi fost deosebit de realistă — „a opta pentru rămînerea în afară” în acest moment critic ar fi o atitudine de nesusţinut. Desigur, vezi dumneata, dragă Gerald, e cu neputinţă pentru cineva care e străin de problemă să judece aceste lucruri. Nu am nici o intenţie jignitoare, dar cînd citesc aiurelile din „News Chronicle” şi alte ziare despre un

¹ Doctrină a raselor (germ.).

om ca Simon ¹, de pildă... Pentru mine a fost cel mai mare privilegiu faptul că l-am cunoscut pe Simon. Lumea spune despre el „cap de jurist“ de parcă ar fi o critică la adresa lui. Uită extraordinara experiență a vieții, a bărbaților și a femeilor, pe care o minte strălucită ca a lui o dobândește în instanțele judecătorești. Nu, primul ministru dorește să mă duc la Dresda și trebuie să mă duc.

— Înțeleg, zise Gerald. Atunci nu mai am nimic de zis.

— Băiatule dragă, iau drept un mare compliment faptul că mi-ai împărtășit părerile tale. Aș dori să vii pe-aici mai des. Nu te văd deloc. Sper că asta n-are nimic de-a face cu Dollie. Știi, relațiile tale cu ea nu trebuie să te îndepărteze de *mine*. Am lucrat multă vreme împreună și îmi face plăcere să te văd. Ai fost prietenul lui Gilbert și asta e lucrul cel mai de seamă pe care-l pot spune despre cineva.

Gerald era convins că profesorul Stokesay nu ținea să mai vadă pe nici unul dintre colegii săi universitari și, într-adevăr, o clipă mai târziu bătrînul spuse :

— Ei, nu vreau să te zoresc, dar la patru vine mașina să mă ia. N-ai idee ce viață febrilă duc. Trebuie să merg să-l văd pe Garvin acum. I-am promis să-i scriu cîteva articole despre toată absurditatea asta în legătură cu *Entente Cordiale*. Cum izbutesc oameni ca Churchill și Duff Cooper ² să susțină toate acele baliverne despre prietenia anglo-franceză, nu știu. Bineînțeles, numai istoricii amatori o pot face. Hm. un medievist le-ar putea spune cîte ceva, sper, despre dragostea noastră pentru francezi, ricană el. „Umbră a regelui Harry!“ Și deodată, vocea lui tremurătoare începu să recite. „Să nu vă faceți numele de rîș/Fiți demni de cei căror le ziceți tată...“ ³. Și din ochii lui, roșii și apoși de bătrînețe, începură să curgă lacrimi. Pe urmă și le șterse cu batista și spuse : Dar nici despre asta nu e vorba. Noi du-

¹ Simon, John Allsebrook (1873—1954), om politic și jurist britanic, ministru al afacerilor externe în cabinetul MacDonald de uniune națională (1931—1935).

² Cooper, Alfred Duff (1890—1954), om politic, diplomat și scriitor britanic, membru în cabinetele conservatoare. După cel de-al doilea război mondial, ambasador la Paris. Autor al unei monografii despre Talleyrand (1932).

³ Versuri din îndemnul la luptă împotriva Franței, rostit de regele Henric al V-lea, în drama istorică *Henric al V-lea* de W. Shakespeare (Actul III, scena I), traducere de Ion Vinea, E.L.U., București, 1964.

cem acum o bătălie pentru *pace*, și încă una foarte anevoioasă. Să nu crezi că nu sînt în stare să apreciez sentimentele pe care le încerci, Gerald — integritatea muncii științifice și așa mai departe. Nu-mi plac cîtuși de puțin nici mie unele ineptii pe care colegii noștri din Germania le numesc astăzi istorie. Dar genul acesta de lucruri, aversiunea noastră pentru una sau alta, totul trebuie privit în raport cu adevărul mai larg al situației în care se găsește țara.

Scena se șterse din amintirea lui Gerald într-o negură de patos și dezgust. I se păruse o bolboroseală fără rost la capătul unei cariere strălucite. Două luni mai tîrziu a survenit München-ul iar în clipa cînd a izbucnit războiul, profesorul Stokesay a rămas paralizat în urma unui al doilea atac. A murit în 1940, total inconștient că deasupra capului său se dădea bătălia pentru Anglia. Dar descompunerea începuse mai demult, conchidea acum Gerald, odată cu o repulsie tot mai accentuată față de exactitate, cu o muncă de propagandă din ce în ce mai largă, cu o viață de conferințe și pioase platitudini. Aidoma unuia dintre eroii săi — Ramsay MacDonald¹, Lionel Stokesay mersese tot mai departe și tot mai sus. Ca și cum ar fi fugit de realitate. Și în timp ce balonul cu gaz al lui Stokesay plutea pierzîndu-se în depărtare, Gerald constata că el însuși începe să se eschiveze de la înaltele lui aspirații, refuzînd implicațiile mai largi ale propriei lui activități, totul dintr-o silă în fața spectacolului unei eminențe atît de lipsite de conținut...

Gerald ieși din zona amintirilor, tulburat la gîndul că tocmai fiul lui cel mare repetase formula de ipocrizie evazivă a bătrînului. De Robin se simțea și mai depărtat decît de ceilalți doi copii, dacă se putea vorbi de vreo discriminare, dar cu mai puțină ostilitate și mai mult respect. În definitiv, Robin era cel care preluase întreprinderea familiei, de care depindeau toți în privința dividendelor. Își aplecă pieptul înainte, mișcîndu-se în fotoliu.

— Nu cred că bunicul tău ar fi fost de acord cu tine, Robin, zise.

¹ MacDonald, James Ramsay (1866—1937), om politic britanic, exponent de seamă al partidului laburist, prim ministru în anii 1929—1931; șeful guvernului de uniune națională din 1931—1935.

Conversația se opri și toți îl priviră mirați, ca și cum fotoliul ar fi început brusc să vorbească.

— De acord cu ce anume, tată ? întreabă Robin.

— Cu ceea ce ai spus tu despre adevăruri mai largi, rosti Gerald cam neclar. Se simțea jenat, dându-și seama că, în timpul visărilor sale, conversația continuase.

— O ! exclamă Robin, cu un vag aer de a face pe placul celor mai vîrstnici. Bunicul a fost un om de afaceri foarte patriot, știi asta.

— Da, zise Gerald, dar el n-a îngăduit niciodată ca interesele indivizilor, ale muncitorilor lui și așa mai departe, să fie subordonate unor interese superioare.

Robin zîmbi.

— Cred că nu asta e problema, tată. Dar, în orice caz, genul acela de atitudine patriarhală mergea de minune cînd bunicul era în floarea vîrstei, chiar și în anii '20. Dacă-ți numeri salariații cu sutele, poți fi ca un tată pentru ei. Dar către ultimii lui ani metoda asta a băgat în bucluc firma. Și dacă afacerile suferă, muncitorii suferă și ei. Nu, nu, asta nu e domeniul meu, asta-i treaba sindicatului. Și sindicatul își vede bine de treabă. Încercă să pună o afecțiune specială în zîmbetul adresat lui Gerald ca să șteargă impresia acestor vorbe tăioase.

Gerald era pe punctul de a răspunde, dar reflectă că nu avea nici un drept să vorbească despre „firma” lor. Optase cu atîția ani în urmă pentru muncă științifică sprijinită pe dividende solide, nu i-ar fi stat bine acum să critice sursa independenței lui irosite. Nu mai făcu nici o încercare de a arunca vreo punte peste deșertul de gheață ce se întindea în seara aceea între el și familia lui, ci se lăsă în voia talazurilor agitate ale amintirii, a'imentate ici și colo de curențele întîmplătoare ale conversației ce-și continua fluxul în jurul lui.

Acum auzea glasul ginerelui său. Acea trăgănare subțire, precisă, supracultivată, pe care îi dispăcea atît de mult s-o asocieze cu fiica lui iubită.

— Sincer vorbind, spunea Donald, iar aroganța și amărăciunea, de obicei mascate sub o atitudine rezervată, ieșeau la iveală cînd vorbea, nu reușesc să înțe'eam de ce trebuie să mă preocup fie de soarta lui Pelican, fie de a lui Cressett. Nu găsesc că birocrații sau mica burghezie au vreun drept

anume la devotamentul meu. Firește, dacă țara aceasta ar fi ceea ce pretinde că este — o țară creștină cu o organizare statală creștină (Donald folosea întotdeauna asemenea cuvinte cum ar fi „organizare statală”), atunci asemenea considerații etice ar fi subsumate unui adevăr mai înalt. Fiecare dintre cele trei „stări” și-ar avea propriul loc și propria finalitate. Dar cum ne-a fost mai comod să uităm scopul ultim care dă sens vieții omului, mă văd obligat să trec de partea lui Robin. Trăim în *Leviathan*¹; după toate probabilitățile, oportunitatea și forța trebuie să ne ghideze. A încerca să acoperi toate astea cu dulcegăria democratică, sentimentală, a lui John mi se pare un lucru deosebit de condamnat. E absolut limpede că domnul Pelican poate înghiți oricând oricâți Cressett-i, e în stare să țină în gură fără să-l deranjeze. Avu un rîs sec, afectat. Dacă singurul adevăr recunoscut e legea junglei, atunci peștele cel mare trebuie să-l înghită pe cel mic.

Robin rîse cu hohote. Își accepta cumnatul ca pe un om inteligent, cu vederi puțin cam extravagante, cam ridicol ca soț al surioarei Kay; și cu toate astea un intelectual autentic, modern, un tip distins pe care familia își putea permite să-l întrețină. Cînd colegi de afaceri mai puțin informați îi vorbeau lui Robin despre intelectuali sub eticheta de comuniști ori socialiști de salon, își făcea o plăcere din a-l cita drept exemplu pe Donald ca să le arate cît de învechită era informația lor.

— Perfect, Donald, zise el; de acord că e o junglă, dar știi și tu, cred, că, în cadrul oricărei scheme de valori, măruntul trebuie sacrificat importantului.

Din nou vocea fiului său mai mare izbi auzul lui Gerald ca printr-o pînză de aburi. Forme insesizabile, obiecte indistincte, frînturi și rămășițe din conversații trecute, creșteau, se contopeau și i se ștergeau din minte; apoi o unică imagine, pe care el o alungase la marginile conștiinței, puse stăpînire pe întregul cîmp vizual al imaginației sale. Dollie Stokesay cobora scara vechii case din Highgate, încă subțire ca o adolescentă, dar purtîndu-și obosită trupul delicat și pașii peste oribilul covor turcesc roșu, decolorat, de pe trepte. Ținea

¹ Cunoscuta lucrare, publicată în 1651 de către filozoful englez Thomas Hobbes (1588—1679), care își expune aici principiile sale materialiste, empirice și despotice în cadrul societății.

într-o mînă o buiotă cu apă caldă, lăsînd-o să se ciocnească de balustradă pe cînd cobora, cuprinsă de o apatică descurajare.

— Nu pot să ies, Gerrie, dar dacă nu-ți displace o cină din ceea ce a rămas de la prînz, putem lua masa aici. Se pare că are s-adoarmă, adăugă ea.

Dar, ca pentru a-i dezminți afirmația, glasul profesorului Stokesay se auzi, arțăgos și strident :

— Dollie, strigă el, Dollie, ai uitat să-mi aduci zeama de orz.

— Bine, Pater, ți-o aduc, îi răspunse ea. În 1936, ea mai păstra încă, fără nici un fel de complexe, multe expresii din vocabularul tinereții ei.

— N-o bea niciodată dacă e acolo, zise ea, dar fără zîmbetul care îi însoțea altădată asemenea comentarii materne despre socrul ei. Doctorul a spus că nu trebuie să se enerveze sub nici un cuvînt. Așa că totul trebuie să-i fie la îndemînă, chiar dacă n-are nevoie. Cobor într-o clipă.

— Aștept, zise Gerald.

— Dacă vrei, răspunse ea, dar actualmente nu mai sînt pentru nimeni un partener amuzant. Știi, mă culc foarte devreme, sînt frîntă de oboseală. Cînd reveni la parter, tot mai ținea buiota în mînă. Zeama de orz era acolo, bineînțeles, zise ea. Îl conduse în sufragerie. Ei poftim ! exclamă, cuprinzînd cu privirea pustietatea căptușită cu mahon ; nu sînt decît sandvișuri. Le dau voie, bucătăresei și lui Staples, să iasă mai în fiecare seară, și ei îmi lasă ceva rece, dar nu știu niciodată ce-o să fie. Credeam că va fi limbă. Pot să-ți fierb un ou într-o clipită, dacă vrei.

— Nu, zise Gerald, și pentru numele lui Dumnezeu, lasă buiota aia din mînă. Îi devenise insuportabil s-o vadă decăzută în rolul acela domestic, șleampătă și sleită de vlagă. Observă că taiorul îi era murdar și mototolit, dar ceea ce îi stîrnea furia era termoforul, cu învelișul lui pufos, de culoare roz. Ești o neroadă cum nu s-a mai văzut, și cu bună știință pe deasupra, izbucni el. Nu există motiv plauzibil pentru ca să te hrănești cu resturi și să îndeplinești oficiul de infirmieră nepricepută pe lîngă bătrîn.

— Ba da, există, spuse ea ; el mă preferă pe mine în locul unei profesioniste. E important să facem așa cum doarește, Gerrie. Așa spune doctorul.

— Și sandvișurile ? întreba el. Pentru ce sînt servitorii ?

— Nu-mi place să văd oameni aferați în jurul meu, răspunse ea. Știi, atîta cer, să fiu lăsată în pace. Pot s-o duc înaintea foarte ușor, cu condiția să nu se facă tevdatură. Luă un sandviș și începu să mănînce în picioare. Oricum, mai zise ea, fiecare trebuie să dea socoteală într-o zi. Acum e rîndul meu. Am fost colossal de norocoasă că mi s-a acordat credit atîta timp.

— Ori nu sînt decît niște aiureli melodramatice, replică Gerald, ori vorbești la propriu de bani. Și dacă-i așa, știi perfect de bine, ți-am spus-o de nenumărate ori, că n-ai decît să-mi ceri.

— Mulțumesc, spuse Dollie cu amărăciune. Îmi închipui că le vine ușor să vorbească așa oamenilor care au avut întotdeauna buzunarele pline. Eu aș fi preferat să nu-mi fi spus asta, Gerrie ; nu se potrivește cu noțiunea mea de gentleman. Dar e drept că am idei îngrozitor de învechite.

— O, Doamne ! exclamă Gerald. Măcar atîta lucru înseamnă intimitatea noastră, sper — că nu mai e nevoie să ținem seama de stupidități ca banii. Îți datorez tot ce am și mai mult încă.

— Eu găsesc, zise Dollie, turnîndu-și al doilea pahar de whisky, că tocmai *astea* sînt aiureli melodramatice. Dacă te referi la lucruri spirituale, n-ai mult de datorat nimănui, iar dacă te gîndești la bani, atunci ai afirmat pur și simplu că trebuia să mă plătești înainte de concediere. Mulțumesc. Prefer să primesc bani de la bătrîn. Cel puțin lui pot să-i dau asta în schimb, și luînd bujota o flutură în fața lui Gerald.

El i-o smulse din mîini și o zvîrli într-un colț al camerei.

— Mi se pare dezgustător, îi spuse, că, doar pentru că am încetat de a mai fi amanți, tu consideri legătura noastră drept un capitol încheiat.

— Nu zău ? se minună ea. La al treilea pahar de whisky obrajii îi ardeau ca focul, și în curînd limba avea să i se împleticească. Atunci puteam să-ți dăruiesc ceva, prietene. Noi doi vedem viața cu ochi foarte diferiți. Așa cum o văd eu, cînd nu mai ai nimic de dăruit cuiva, ei bine, atunci trebuie să stai pe propriile picioare.

Gerald îi îmbrățișă cu privirea silueta zveltă, micuță, ochii blînzi, cenușii, părul castaniu, ondulat. Avu senzația ciudatului amestec de bravadă cu o tendință de cramponare

care îl atrăgea puternic, întotdeauna, către ea ; era pe punctul de a vorbi, când privirea îi căzu pe obraji ei roșii ca para focului și își aminti de interminabilele scene din ultimii ani.

— În acest caz, spuse el, aş prefera să intri undeva să lucrezi. Ești încă tânără.

Dollie ședea într-unul din enormele fotolii de piele, nu tocmai confortabile ; părea că se pierde în el. Începu să plîngă.

— Dracu să te ia, îi spuse. Eram hotărîtă să nu fac asta. Cine te-a pus să-mi vorbești de tinerețe ? Îl privi în ochi. Înțeleg. Nu vrei să te gîndești la *propria ta* vîrstă. Ce să-ți fac, regret, zise ea, dar asta este. Sîntem bătrîni. E anul 1936, Gerrie. Am patruzeci și cinci de ani. Oricum, ce fel de muncă aş putea face ? Destule femei care știu să facă ceva caută de lucru. Eu am învățat să trăiesc de pe urma altora. *Și am trăit*, adăugă ea cu patimă sălbatică.

Pe Gerald îl cuprinse furia acum. Lacrimile ei îi umpleau inima de ranchiună.

— Foarte frumos, aruncă-mi vina în față, îi spuse. Eu ți-am luat cei mai frumoși ani ai vieții. Îți trece cumva prin gînd cît de plicticoase sînt scenele astea ? Se îndreptă spre focul din cămin și, cu spatele la ea, își încălzi mîinile. Îmi pare rău, spuse, după ce se simți din nou stăpîn pe sine. Când întoarse privirea, se bucură că n-o mai vede plîngînd. În schimb, turna un jet de sifon în al patrulea pahar cu whisky. Am vrut doar să te scap de mizeria asta, continuă el. Nu pot răbda să te văd învîrtindu-te tot timpul ca să îngrijești un bătrîn paralytic. Vărsîndu-i plosca.

Dollie chicoti.

— Hai la dans, micuță doamnă, lasă-ți grijile uitării, fredonă ea. Ești inadmisibil de romantic, vechiul meu prieten. Nu vrei să privești drept în față anul erei noastre în care ne găsim, nu-i așa ? În orice caz, eu nu ți-am cerut să vii aici. Se ridică puțin cam nesigură pe picioare și veni la el. Pater e un tip de mare clasă în meseria lui, așa-i ? îl întreabă ea privindu-l cu toată seriozitatea.

Gerald șovăi.

— E un foarte mare istoric, răspunse.

— E-n ordine atunci, replică Dollie. Eu i-am luat băiatul. Unicul lucru la care ținea. I-am acceptat banii fiindcă așa a socotit el — că are o datorie față de văduva lui Gilbert. El

vedea în mine, Gerrie, tot ce poate fi mai romantic pe pământ — o tânără văduvă de război — văduva marelui Gilbert Stokesay, poetul care a murit pentru Anglia. L-ai auzit pe bătrîn recitînd vreodată *Pe șesul Flandrei macii cresc*? Ar fi trebuit să-l auzi. Iar eu ce-am făcut? Nici măcar nu m-am recăsătorit. Am trăit cu *tine*, cel mai bun prieten al lui Gilbert, discipolul lui favorit, un om însurat. Dar el m-a acceptat în felul lui oarecum pompos, dragul de el, chiar atunci cînd propria mea familie m-a tratat cu indiferență. Iar eu i-am cheltuit banii. Da, cu nemiluita, de cînd te-am părăsit. Doar știi cum las conturile să se mărească; apoi am pariat mult și am pierdut... Bietul bătrîn nici măcar n-a bombănit. O! asta trebuie să i-o acord. A fost totdeauna un gentleman desăvîrșit. Acum e imobilizat acolo, sus. Își va reveni, dar nu pentru multă vreme. E doar o chestiune de timp, spune doctorul, pînă la un al doilea atac, și atunci nu se va mai vindeca. Zici că e un mare istoric. Eu n-am păstrat nici măcar focul sacru al căminului. E cel mai mic lucru pe care-l pot face, Gerald, să rămîn cu el. Se întrerupse și, deodată, se plecă spre el, iscodindu-l cu privirea. Îți amintești de scena pe care am avut-o cu Inge, la Café Royal? Eh, nu cred c-ai uitat-o. Ai spus ceva atunci despre viața ta de familie, copiii tăi și — despre mine. N-am uitat asta nici odată. Ai spus: „Măruntul trebuie sacrificat importantului“. Măruntul eram eu, și ai avut dreptate.

Ieși din încăpere, ținîndu-se puțin cu o mîna de spetezele scaunelor, ca să-și păstreze echilibrul. După o clipă reveni cu pălăria și paltonul lui Gerald.

— Știi ce, îi spuse, n-are nici un rost, dragă prietene. Ia-o pe șoseaua principală, iar eu îmi văd de drumeagul meu.

Se mai întîlniseră din nou, bineînțeles, dar ea avusese grijă întotdeauna să se îmbete cu asemenea prilejuri, astfel că, încă dinainte de izbucnirea războiului, el încetase s-o mai vadă...

Atît Marie Hélène cît și Kay își dădeau toată osteneala să îndepărteze conversația de „afacerea“ Pelican; dar lui John și lui Robin li se părea, potențial, unul din cele mai suculente ciolane între nenumăratele pentru care își arătaseră colții și își vorbiseră mușcător unul altuia încă din copilărie. Calmul lui John mai atîrna doar de o ață îndărătul aerului glumeț și zeflemitor pe care și-l lua tot mai des de cînd se

bucura de faimă, atunci când vorbea cu vechi prieteni sau cu membrii familiei. Orice critică din partea celor ce-l cunoscuseră înainte de a dobândi succesul o atribuia invidiei; faptul că, în dese cazuri, supoziția lui fusese exactă însemna pentru el cea mai puternică apărare împotriva îndoielii de sine. Robin se căznea să simuleze acea superioritate detașată care, după cum știa din experiență, avea să doboare fortificațiile răsfățatului frate mai mic. Mama lor, mai îndreptățită decît își dădea ea seama, privea aceste certuri drept un fel de omagiu adus ei.

— E o chestie într-adevăr extraordinară, exclamă John cu un rîs exagerat de zgomotos, dîndu-și pe spate părul cîrli-onțat cu gestul unui adolescent lipsit de griji. Aș dori ca prietenii noștri de stînga să fie aici să vadă. Asta le-ar mai încălzi inimioarele, care trebuie să se simtă cam singuratice în ziua de Crăciun. Ce mai tovărășie! Robin Middleton, directorul celei mai mari întreprinderi de construcții de oțel, partizanul ideii „cît mai multe case din inițiativă liberă pentru toți”, și Selwyn Pelican, unul dintre cei mai de vază fabricanți de birocrațism ai noștri, susținătorul însuflețitoarelor lozinci „fiecare cărămidă pusă înseamnă un funcționar public plătit.” Trăgînd amîndoi de laț cu puteri unite, cine îndrăznește să mai spună că bătrîna Anglie nu va fi spînzurată? Asta înseamnă Merdle și familia Lipitoare¹ readuși la viață, și zău că am avea nevoie de un alt Dickens ca să-i spulbere dintre hotarele țării. John, observînd dezgustul crescînd de pe figurile lui Donald și Robin, exageră nota vulgară.

— Serios, John, asta e calomnie! Kay adoptă tonul tachineriei. Merdle era un angrosist escroc. Nu dorim să apară Middleton contra Middleton în fața instanței. Își dădu seama prea tîrziu că gluma nu fusese tocmai plină de tact.

Robin își răsturnase trupul masiv în fotoliu. Mîna lui cu piele fină și unghii îngrijite freca obrazul cîrnos într-un gest menit să-i ascundă nerăbdarea de a-și ataca fratele.

— Draga mea Kay, vorbe el tărăgănat, nimic nu i-ar place lui John mai mult decît un proces de familie. Un simpatic fragment de dramă socială sentimentală de tip galsworthian. Gîndește-te ce reclamă! Rîse înfundat cu satisfacție. Parcă-l și văd pe Johnnie al nostru îmbrăcat ca Robin

¹ Personaje din romanul *Little Dorrit* (1856—1857) de Charles Dickens.

flood, făcînd un salt demn de Douglas Fairbanks peste băncile tribunalului și apărînd drepturile „omului de rînd“.

Kay încercă să-și răscumpere nefericita tentativă de umor.

— Eu cred că ar mai putea și acum să sară cu ceva mai multă agilitate decît tine, Robin, zise ea. Își retrăia parcă anii de școlăriță, introducînd în certurile dintre frați simțul ei de „joc corect“. Oricum, John, dacă de Dickens e nevoie, asta e ușor. Îi zîmbi fratelui mai mic. Eu aș fi dorit mult să nu te lași de scris, îi spuse.

Robin schiță un surîs.

— Am impresia că John se simte oarecum demodat în lumea literară actuală. Tinerii ne ajung neplăcut de repede din urmă. Moda s-a schimbat de cînd Johnnie îi impresiona cu acele *jeux d'esprit* ale lui pe snobii intelectuali în zorii libertății din 1945 ! Mi se pare că gustul pentru oglindirea vieții proletare a cam dispărut, nu-i așa, Donald ?

Mai înainte ca ginerele ei să poată aduce o confirmare, Ingeborg sări în apărarea fiului preferat.

— Robin, dragă, dar tu nu înțelegi nimic despre Johnnie. El e foarte apropiat de tineri. Își netezi poalele rochiei de seară. Violetul tare al mătăsii se bătea cap la cap cu fața ei roșcovană și cu șuvițele de culoarea paiului din păr. Plină de autosatisfacție, adăugă : *Știu eu !* și clătină din capul ei mare.

— O, nu mă îndoiesc, mamă, zise Robin, cu o licărire mînioasă în ochi. Faimosul dar al lui John de a arunca punți peste prăpăstii sociale n-a rămas necîntat, să știi.

Ingeborg îi întoarse spatele fiului ei mai mare și își rezemă o mîna pe umărul lui John.

— Dragul meu Johnnie, zise ea.

John își mișcă umărul cu bruschete ; oricîta profunzime de înțelegere implica gestul mamei lui, tot îl considera deplasat. Îi părea bine că Robin încălcase granița problemelor personale, pe care o ocoliseră toată seara. Dacă se atacau citadelele secrete, atunci puteau fi atacate și „orașele deschise“. Își lăsă capul pe spătarul scaunului și dădu drumul unui hohot de rîs fără reținere.

— O, dragă Robin ! i se adresă el cu glas ridicat ; n-ar trebui să crezi tot ce-ți spune *Elvira* despre marea lume a artei. E atît de ocupată să se mențină în pas cu vechea avangardă încît nu are timp să-i observe pe noii scriitori care răsar în fața ochilor ei. Apoi, înclinîndu-se spre fratele său, îi vorbi

intenționat : E o romantică incurabilă, se înțelege. „Avangarda“ e o cauză pierdută și asta e de-ajuns pentru ea. De fapt, e un maternalism contrariat. Se va echilibra când va găsi un geniu flămînd de vîrsta ei, căruia să-i țeasă ciorapii.

Roșeața care urca în obrajii soțului ei aduse drept reacție o îmbujorare pe gîtul livid al lui Marie Hélène. Cel puțin, gîndea ea, ar fi putut să aibă tăria de a-și stăpîni firea în fața nenorocitei lui familii. Se întoarse către John și privindu-l de sus în jos, cu nasul ei lung ridicat semeț, zise :

— Mie, una, nu mi-ar fi teamă să-l înfrunt pe John în instanță. Sînt sigură că noi am cîștiga. În imaginație se delectase cu ideea aceasta din clipa când fusese pusă în discuție. Dar alesese un teren nefavorabil.

John rîse cu poftă.

— Sînt sigur că ai cîștiga, Marie Hélène, zise el, după felul cum ai zdrobit-o pe mătușa ta. Biata madame Houdet ! În favoarea ei nu vorbeau decît împrejurările tragice prin care trecuse.

— Legea se interesează de adevăr, zise Marie Hélène. Își întoarse încheietura mîinii cu un gest disprețuitor care făcu să-i scînteieze brățara cu smaralde. După acest gest, gîndi John, cunoști imaginea pe care și-o făurește despre ea însăși. Se uită cu dezgust la brațele ei galbene și la rochia de mătase grea, verde. Pentru o clipă ea îi redeșteptă înfocata aversiune, demult stinsă, cu care privise în primii ani ai tinereții modul de trai burghez. O mîlădiță snoabă a burgheziei franceze !

— Bineînțeles, spuse el, nenorocita considera că doi ani petrecuți la Auschwitz și pierderea întregii averi reprezentau destul de bine adevărul, așa presupun.

— Pe cuvînt ? Vocea afectată a lui Donald părăsise obișnuitul ritm lent din cauza scandalizării. Oare nu vom fi scutiți de nici o formă de sentimentalism, Johnnie, nici măcar de răsufletele baliverne realiste, cum că nefericirea ar fi, nu se știe de ce, mai adevărată decît fericirea sau că...

Cuvintele pe care le-ar mai fi spus au fost înecate de glasul entuziast al lui Ingeborg. Ea nu urmărise prea bine conversația, dar intuise că o abatere de la subiect l-ar ajuta pe John.

— Bravo, Donald ! exclamă ea. Sînt atît de bucuroasă că, în sfîrșit, cineva spune asta. Sigur că așa este. Fericirea e

adevărat. Numai cînd sîntem realmente fericiți știm ce e adevărat.

Gerald se cutremură tulburat. Bătrînețea, reflectă el, aduce, pare-se, toate dezavantajele. Te izolează ; dar totodată lasă să pătrundă ceea ce a fost multă vreme și cu grijă supus cenzurii. Își formase deprinderea timp de ani în șir să nu asculte stînjenitoarele năzbîtii pe care le debita Inge, dar acum își tăiaseră drum prin liniile lui de apărare slăbite. „Numai atunci cînd sîntem *realmente* fericiți știm ce e adevărat“. Cuvintele dulcele ale lui Inge, glasul ei cîntător și glotal de scandinavă se prelinseră printre amintirile lui pînă cînd acoperiră cu învelișul lor lipicios unul dintre episoadele pe care le păstra despărțite de rest, ca sacrosancte...

Stătea în picioare lîngă ușa camerei de hotel, privind îndărăt la patul în dezordine pe care zăcea tava cu cîștile goale și firîmiturile de „croissants“¹. Resturile de unt se lichefiaseră în zăpușeala care făcea aerul încăperii sufocant chiar și la ora șapte dimineața. Era amantul lui Dollie de patru ani, dar și acum se despărțea cu greu de orice cameră unde dormiseră împreună. Momentele de dragoste îi produceau și ei aceeași plăcere ca și lui ; însă, pentru ea, fiecare episod trebuia să-și aibă locul cuvenit. Totdeauna fusese lacomă să guste clipa, dar, de cînd consimțise să-și piardă buna reputație, devora timpul.

— E trecut de șapte, Gerrie, spuse ea. Trebuie să plecăm. Accepta călătoriile în străinătate numai dacă se respectau anumite condiții de disciplină englezească. „Plecarea devreme“ era prima dintre ele. Odată ce i se garantau aceste vădite simboluri ale continuității, avea capacitatea să se dăruiască în întregime clipei. Era prea stăpîină pe sine ca să alunece în micile superstiții și acte obsesive care înlocuiseră religia pentru mulți din generația și categoria ei socială, dar anumite convenții deveniseră sacre în viața ei. Fără împlinirea lor, își pierdea avîntul.

La biroul de recepție al micului hotel îi aștepta o scrisoare. Dollie o deschise.

— De la doamna Salad, zise ea. Ciudat scris mai are ! Totul merge strună în Fitzroy Square.

¹ Cornuri franțuzești (fr.)

— Ce spune ? întrebă Gerald.

— Citește-o tu, dragul meu, dacă vrei, răspunse ea, și îi întinse scrisoarea.

— Au dus-o să vadă *Domnul Cinders*, dar spectacolul n-a fost cum erau cele de altădată.

Dollie rîse.

— Citește-o pentru tine, dragule, zise ea.

Cînd surprins, o întrebă :

— Nu vrei să asculți ce spune doamna Salad ? ea răspunse :

— La drept vorbind, nu, Gerrie ; fiecare lucru la locul lui.

— Cred că doamna Salad n-ar fi nicăieri nelalocul ei, rîse el, nici chiar la Avignon. Ar fi găsit ea vreun mijloc ca să slujească plăcerile papilor exilați.

Dollie nu răspunse imediat, dar pe cînd conducea mica Wolseley Hornet peste podul de la Villeneuve se uită la el cu o încruntătură. Trecură în viteză pe lîngă zidurile înalte de piatră care mai împrejmuiău încă ruinele, iar ea spuse :

— Aș dori să mai merg o dată acolo sus.

— Perfect, răspunse Gerald. Putem să mergem cînd ne înapoiem.

— Tu n-ai nevoie să mai vii, dragule, zise ea. Tu ai totul în cap. De aceea doamna Salad sau mai știu și eu ce alte lucruri nu te înspăimîntă. Dar eu am nevoie să mă duc de mai multe ori ca să simt că am fost într-adevăr într-un anumit loc.

Gerald o privi din nou cu surprindere.

— Știi doar că nu e nevoie să ne întoarcem în Anglia cel puțin pentru o lună, dacă vrei tu, îi spuse, dar ea clătină din cap.

— O, nu, odată întorși, va fi minunat să fim din nou acasă, zise ea.

Luară masa de prînz la Aigues Mortes într-un mic restaurant din piața centrală, cu fața către statuia lui Frédéric Mistral, mărturie penibilă a convingerii pe care o nutrise veacul al XIX-lea că nu dădea niciodată greș în privința gustului. Dar înainte de masă, în timp ce Gerald își bea vermutul, ea stăruise să facă o plimbare pe metereze, în ciuda arșiței de amiază. Din cînd în cînd îi întrezărea brusc rochia de olandă vernil și și-o închipuia acolo, privind cu atenție tot

ceea ce vedea — o șopîrlă, cavitățile în care se evaporă apa sărată, un turn provensal, cîțiva bătrîni jucînd bile. Ea asculta de cîte ori îi vorbea el despre înțelesul istoric al lucrurilor pe care le vedeau împreună, punea chiar întrebări, dar el știa că, dacă ținea minte vreun lucru din cele spuse, îl păstra în gînd cu totul despărțit de cele văzute. Plăcerea ei era directă și senzuală. Făcea parte din atmosfera de materialitate, de certitudine pe care și-o crea în jurul ei. Erau și momente cînd îi punea întrebări ciudate, copilăroase, ca în dimineața aceea, dar ele treceau foarte repede. De cele mai multe ori se afla acolo, tăcută și fericită, și atît. După neîncetata vorbărie a lui Stokesay, entuziasmul înflăcărat al Rosei Lorimer, și mai ales după acel crescendo de bizarerie cu care Inge saluta în mod deliberat fiecare „minunată“, „naturală“, etapă din dezvoltarea copiilor lor, Gerald își descoperea forțele și încrederea în el epuizate. Interpretarea pe care o dădea el tăcerilor lui Dollie drept o afirmare a vieții îi dăruia o nouă vigoare. Fără ea, el n-ar fi mers niciodată mai departe de articole prudente, sau de cursuri ceva mai puțin prudente doar fiindcă le socotea efemere. Ea îi sădise în suflet siguranța necesară pentru a-și generaliza cunoștințele, pentru a susține o lucrare de mare amploare ca aceea asupra lui Cnut. Ea îi îngăduia răgazul de a găsi cuvinte care să-i exprime gîndurile și, fără cuvinte, viața lui se întuneca de umbra neîncrederii.

După prînz, în timp ce ședeau la o cafea și un coniac în fața unei mese de cafenea, dezagreabilul englez pe care îl observaseră în timpul prînzului veni la ei.

— Ați aflat? le spuse; Snowden¹ a trebuit să retracteze, iar noi sîntem datori să ne facem bagajele și să ne înapoiem în țară. Nădăjduiesc din toată inima să ne descotorosim de întreaga echipă, spuse. Cred că Ramsay Mac are dreptate. El, cel puțin, a avut curajul să admită că a greșit. Cît despre ceilalți, cu cît se vor întoarce mai repede la învățămîntul elementar, sau la mină, sau la ce naiba făceau înainte, cu atît va fi mai bine pentru țară. Baldwin², le dădu asigurări,

¹ Snowden, lord Philip (1864—1937), economist britanic, ministru de finanțe în cabinetele MacDonald.

² Baldwin, Stanley (1867—1947), om politic englez, membru al partidului conservator, prim ministru în cîteva rînduri.

o va scoate la capăt. E un tip precaut, dar nu mai puțin înțelept decît se zice. Exact ceea ce ne trebuie. „Nu poți fi niciodată prea circumspect“, asta trebuie să fie deviza Angliei. Noroc ! și să ne vedem în „Angleterre“.

Astfel au aflat ei că Anglia pierduse etalonul aur. Gerald, cunoscînd reacțiile simple, șoviniste, ale lui Dollie la orice eveniment național — reacții ce deveniseră mai imediate, mai violente, de cînd apărea drept o „femeie stricată“ în ochii familiei ei — se hotărî să-i anticipeze modul de a reacționa.

— Mă duc să cumpăr un ziar, spuse el ; pe urmă, cercetînd amănunțit *Le Temps*, calculă cursurile valutare pe dosul unui plic.

Dollie ședea cu privirea ațintită spre piață, cu expresia pe care el o numea „de lovitură din dreapta“, păstrată, făcea el haz, pentru tenis și pentru imnul național. Faptul că ea era o fostă campioană de tenis însemna între ei una din glumele lor secrete, slujind drept gresaj al mecanismului vieții în doi, iar ea susținea cîteodată gluma parodiindu-și rolul. Cu toate astea, în ceea ce îl privea pe el, jocul glumei lua un aspect în parte defensiv ; se temea de latura aceasta de „repertoriu“ a ei, ca nu cumva să înghită ca într-o prăpastie fapta reală în care se încredea el, de aceea evita pe cît posibil reacțiile convenționale manifestate de ea în fața evenimentelor ce-i rămîneau neînțelese.

Într-o asemenea situație, vorbea ca acum, grăbit, anticipîndu-i eventualele comentarii.

— Mai avem tocmai cît ne trebuie ca să ne întoarcem, îi spuse, și pentru un dineu bun la Paris.

Ea continuă să-și fumeze un răstimp țigara și bău din paharul de coniac ; nu-și pierduse niciodată un fel al ei de a „fi oarecum frivolă“ cînd fuma și bea, deși amîndouă aceste plăceri îi erau obișnuite.

— Crezi în mod sincer că trebuie să plecăm, Gerrie ? întrebă ea. Nu vād la ce-ar putea servi cuiva pe lumea asta ca eu să mă întorc în apartamentul de la Londra, sau chiar tu, de altfel. Vreau să spun, nu e ca o grevă generală, nu ?

Îi explică pe îndelete criza financiară în termeni foarte simpli, punînd accentul pe linia de conduită patriotică la care o știa sensibilă.

— Da, înțeleg, zise ea. E destul de grav, nu-i așa ? Dar și vacanța asta e importantă pentru tine. Conceperea noii

cărți și așa mai departe. Și pentru mine, adăugă ea, e foarte importantă. N-ai putea să telegrafiezi pentru ceva bani? îl întreabă.

— Ba *aș putea*, răspunse Gerald.

— Atunci hai, du-te, scumpul meu, răspunse ea, numai să ceri destul pentru o vacanță *frumoasă*. Vreau să spun că pare atât de greu, dragule, să știi cât e destul, nu-i așa, cu toată problema asta a căderii sterlinei. E mai bine să ne asigurăm cu ceva mai mult.

Era în parte o dovadă de stupiditate, desigur, după cum își dădea bine seama, și se gândi la jeluitoria și moralizatoarea abnegație cu care ar fi întâmpinat Inge situația — dacă nu cumva ar fi făcut o distracție formidabil de excentrică din chestiunea economiilor necesare ca să ajungă în țară.

— Ești sigură? o întreabă.

Dollie nu-i răspunse.

— Plătește și hai să mergem, zise ea. N-am de gând să te iert de înconjurul zidului. Vederea e absolut fenomenală.

Timp de cel puțin douăzeci de minute priviră lung, reze-mați de parapetul zidului, spre sud, peste mlaștinile sărate, pînă departe, în Camargue.

— Am încercat, spuse ea deodată, dar nu merge. În ghid scrie că a fost un port și cruciații au plecat de aici pe mare; eu știu cum arătau cruciații, i-am văzut în cărți și în biserici, așa că ar trebui să fiu în stare să-mi închipui scena, dar nu pot. Astăzi nu mai e port, e ținut plat, mlaștinos. Poate că mi-a distras atenția bîtlanul acela care a zburat pe lîngă noi. Îmi place, totuși. Cum Gerald tăcea, ea îi spuse: Presupun că tu îți poți imagina cruciații.

— Probabil că *aș putea* dacă *aș încerca*, dar reflectam.

— O, nu la Confesorul, atât de departe de Hastings! Îi încurca întotdeauna pe Eduard Confesorul cu William Cuceritorul¹.

— Nu, zise Gerald; la unul din acele lucruri care par foarte importante și sfîrșesc printr-o banalitate. Îmi aminteam de puținele momente cînd am fost cu adevărat fericit,

¹ William I Cuceritorul, duce al Normandiei și rege al Angliei (1066—1087). S-a proclamat rege al Angliei în urma bătăliei de la Hastings (1066), unde l-a înfrînt pe regele anglo-saxon Harold al II-lea, urmașul lui Eduard Confesorul.

ca acum, și aveam sentimentul că, fiind cu mult mai intense decît restul vieții, aceste momente se găsesc situate pe un alt plan al realității. Mă întrebam dacă nu cumva numai atunci cînd sîntem realmente fericiți știm ce e adevărat. O frumoasă mostră de egotism comod, presupun.

— E drept că sună puțin a sentimentalism ieftin, zise Dollie, ca acele oribile caiete terfelite, cu coperti de antilopă, pe care mama le pune lângă patul din camera de musafiri. Pline de cugetări înalte. Apăsă încet cu degetul pe tîmpla lui, alunecînd apoi în jos spre bărbie și pipăindu-i conturul pomeților. Și eu sînt foarte fericită, dragule, tu știi asta, spuse ea.

Prăvăliile din piață erau din nou deschise cînd coborîră în oraș. Cumpărarea cărți poștale. Dollie găsi una cu bordură de pene în care puteai sufla.

— Oricum, zise ea, după ce suflă de trei, patru ori, e puțin patetic. Și puțin cam necinstit, adăugă ea. Era limpede că vorbea din convingere ; pe urmă rîse și suflă din nou.

— Crezi că i-ar plăcea asta lui Kay ? întrebă Gerald, luînd o broșă în formă de greier. Nu e deloc atrăgătoare. Dar gustul la vîrsta de șaisprezece ani ! Tu trebuie să știi, Dollie, ai avut și tu vîrsta asta. Ea nu răspunse. În ordine, atunci, zise Gerald, fetele au gusturi mai bune decît băieții. Ele se nasc cu discriminare estetică. Alege tu ceva pentru ea.

Dollie ridică ochii de pe compartimentul cu ilustrate.

— Nu, răspunse, aș prefera să nu aleg eu, și continuă să sufle în chip ridicol peste bordura cu pene.

— Bun ; eu aș opta pentru broșa cu greier. Știi ce, Dollie ! Vreunul din obiectele astea înfiorătoare de folclor e tot ce-ar fi mai nimerit pentru Inge. Tu ce părere ai — o păpușă arleziană sau un citat din Mistral în pirogravură ? — iar cînd ea nu răspunse, întrebă din nou : Tu care zici, draga mea ?

— N-am nici cea mai mică idee, declară ea pe un ton brutal, și aruncă ilustrata cu pene înapoi, pe tarabă.

I-a fost cu neputință lui Gerald să interpreteze tăcerea pe care a păstrat-o ea pe drumul către Arles drept o afirmare a vieții. I se întîmpla uneori să-și iasă din fire la tenis sau la bridge, dar erau simple izbucniri momentane față de vreun partener incapabil ; de astădată era ceva mai mult. El propuse să amîne vizitarea punctelor turistice din Arles pen-

tru o zi mai răcoroasă, o zi când vor fi mai puțin obosiți, oricare zi când va dori ea. Răspunsul i-a fost să conducă direct la arene ; acolo, fără a-și mai bate capul să ia aparatul fotografic din mașină, făcu în tăcere, împreună cu el, circuitul complet al stadionului. Nu-l scuti nici de ruinele teatrului, nici de promenada peste fluviu și la Aliscamps, pe lunga cale dintre mormintele galoromane. În cele din urmă furtuna izbucni pe acoperișul peristilului de la Saint Trophime.

— N-are nici un rost să-mi vorbești mie despre coloane și sculpturi, Gerrie, zise Dollie ; nu disting stilul roman de cel romanesc și nici n-am să le cunosc vreodată. O ! știu că nu-ți pasă, dar poate tocmai aici e nenorocirea — îți place să te prefaci că nu mă consideri proastă.

— Faptul că un om cunoaște sau nu stilurile în arhitectură nu e criteriul după care îi apreciez inteligența, zise Gerald. În orice caz, despre ce nenorocire e vorba ? N-am să spun că ne credeam fericiți, fiindcă e prea vădit că tu nu ești fericită. Dar îți amintesc că tu așa ai spus despre tine.

Dintr-o dată i se ridică în piept un val de mînie împotriva ei, dar ea rămase netulburată de starea lui de spirit.

— Eu n-aș adopta linia asta de comportare în locul tău, Gerrie. Era cît pe-aci să-ți dau pașaportul în după-amiaza asta. Ba nu ! zise ea, vorbesc serios. Dar te iubesc prea mult și în realitate nu e chiar vina ta. N-ar fi trebuit să consimt eu.

— Să consimți la ce ? întrebă Gerald.

— Să rămîi mai departe cu Inge, spuse ea. Ar fi trebuit să insist să obții divorțul. Pîna și cea mai neghioabă vînzătoare mărunță dintr-un magazin are atîta bun simț și încearcă să ducă o viața de femeie cumsecade.

Gerald îi luă mîna ; ea nu-i răspunse la strîngere, dar nu-și retrase mîna dintr-a lui.

— A trebuit să luăm o hotărîre foarte dificilă, zise el. Poate că am greșit. Dacă așa crezi, îmi pare cît se poate de rău. Erau însă copiii la care trebuia să ne gîndim. Și, la urma urmei, Inge s-a comportat cu multă delicatețe.

— Nu știu nimic despre Inge. Nu vreau să aud despre ea. Nici nemulțumirile, nici laudele tale. De unde știu eu cum au mers lucrurile între voi ? Ce-a fost bine și ce-a fost rău. Nu doresc să aflu.

Se depărtă de el și începu să coboare treptele de lemn spre peristilul de dedesubt. Îi vorbea acum peste umăr, fără a-i lua în seamă pe ceilalți turiști.

— Un lucru e sigur — să nu mai aud de cadouri. N-am de gând să mai aleg eu toate afurisitele acelea de cadouri pentru familia ta. O! știu că nu ești vinovat. Nu trebuia să accept eu o asemenea situație. Să mă sune Inge la telefon: „Știam că a fost alegerea *dumitale*, Dollie. Gerald nu s-ar fi gândit niciodată la ceva atât de drăguț“, și copiii care „așteaptă cu nerăbdare cadourile de la tanti Dollie“. E dezgustător, Gerrie, asta e, dacă vrei să știi.

— Nu cumva faci, așa deodată, din țințar armăsar pe chestiuni de morală? o întreabă el.

— Da, e adevărat. N-are nimic de a face cu morală, firește, zise Dollie; eu sînt dincolo de morală, sau superioară ei, sau orice vei vrea să spui. Oricum, binele și răul, și așa mai departe, n-au însemnat niciodată prea mult pentru mine, iar acum nu mă mai privesc deloc. Iartă-mă. Am dramatizat. Și numai pentru că, tot repetîndu-se, situația asta m-a distrus moralicește, Gerrie. Iar Fitzroy Square și momentele petrecute împreună, serile de dans la Ciro's, și doamna Salad, nu compensează întru totul. Lucrurile îmi apar mai limpezi cînd sînt departe de Anglia, și știu că starea mea nu se va ameliora. Se va înrăutăți. Pentru tine totul e în ordine. E totuna pentru tine. De aceea poți citi perfect satisfăcut scrisoarea doamnei Salad și așa mai departe. Ei bine, eu nu mai pot. Nici la tine nu sînt în stare să renunț, și nici nu vreau. Dar de-acî înaintea n-am să mai fiu pentru ai tăi tanti cea bună și drăguță. Nu-ți face sînge rău. N-a folosit la nimic. Ești tot atât de străin pentru copiii tăi ca și cum ai fi săvîrșit ruptura. Așa spui tu însuși. Și dacă astea le sînt sentimentele față de tine, ce-ți închipui că gîndesc ei despre tanti Dollie cea bună și drăguță? Ceea ce urmărește Inge să-i facă să gîndească? Nu, n-am dreptul să spun asta. Nu e vina ei, e a noastră.

În timp ce coborau treptele bisericii ieșind în piața largă, ea se întoarse să privească sculpturile timpanului.

— E o *Judecată de apoi*? întreabă ea. De obicei asta e tema. Ei bine, atunci am s-o judec eu pe Inge, iar pînă atunci nu mai vreau să aud vorbindu-se de ea. O! nu-ți

face griji. Știu că am obligația să-i văd și am să mă port cum trebuie, dar în rest, te rog să-i ții în afara vieții mele.

În seara aceea, la hotelul din Avignon, ea bău peste măsură, își ceru scuze cu un sentimentalism plângăreț în repetate rînduri, și se arătă deosebit de dragăstoasă. Legătura lor a mai continuat astfel, tîrîndu-se cu greu, încă trei ani...

Acum Robin istorisea ceva.

— Îți dau cazul acesta pentru coloana ta, John, spuse el, fiindcă, dacă-l vei folosi, oricine s-a ocupat în mod serios de afaceri va rîde de tine. Ți-l povestesc, fiindcă e timpul să afli cum e viața, și ce înseamnă o adevărată hotărîre morală. Avem un furnizor de piese mici, începu el. Nu era prea important înainte de a ne asuma noi sarcina prefabricatelor, dar acum este. Un tip caraghios, cu siguranță că e episcop la biserica locală — stă într-o suburbie din sud-vest. Produce numai la scară mică, dar era un vechi client de-al bunicului. Probabil că tata l-a cunoscut. Ți-l amintești pe Grimston, tată? întrebă el; unul mărunțel, și caraghios, cu păr roșcat?

Gerald nu dădu nici un răspuns.

Robin rîse.

— A adormit. Ei bine, individul nu poate produce la scara la care avem noi nevoie, e lent și nu poți conta pe el, dar are o firmă de veche reputație. I-am oferit tot ce se poate ca să-i cîștigăm bunăvoința, un preț excelent pentru cumpărarea întreprinderii, pînă și pensionarea lui cu o solidă deținere de acțiuni Middleton — i-ar fi fost imposibil să le obțină la bursă. Dar e un bătrîn mărginit și încăpățînat; insista să reziste pînă la capăt, în parte din motive sentimentale, în parte din vanitate. Așa că l-am făcut să dea faliment. L-am inundat cu atîtea comenzi de la firme importante, încît n-avea nici o șansă să le execute. Știu precis ce ai să spui despre asta, John, dar în clipa următoare ai să afirmi că populației trebuie să i se dea case urgent. Perfect, pentru ce optezi?

Se rezemă în fotoliu, zîmbind cu satisfacție — făcuse o mărturisire despre o acțiune care îi mustra conștiința și în același timp zădărniciise planurile lui John.

John zîmbi.

— Vorbești ca și cum ți-aș fi acceptat premisele, spuse el. Îți închipui, probabil, că toată lumea le acceptă. Sînt cu totul în favoarea îndepărtării acestor poveri morale de pe conștiința ta. Naționalizați-vă. Țsta-i răspunsul. Și după aceea, supravegheați-i din răspuțeri pe planificatorii de stat — amicul Pelican și alții ca el — ca nu cumva să se prefacă în aceeași tirani pesimiști și torturați de remușcări ca tine și colegii tăi de întreprindere particulară. Ridică glasul, cu un mic surîs, ca pentru telespectatori. Ba chiar exageră intonația naivă, satisfăcută de sine, a glasului său, anume ca să-l agaseze pe Robin și mai mult. În definitiv, zise el, e doar o chestiune de control, nu-i așa? Conștiința individuală e un mecanism imperfect în cel mai bun caz și are nevoie de verificare.

Un zîmbet se ivi pe buzele lui Donald.

— Mă bucur cel puțin să aud că „stînga” recunoaște imperfecțiunea inerentă omului, zise el. Mi-am imaginat întotdeauna că, după concepția lor, noi trăim într-o stare de grație. Trebuie să mărturisesc însă că tot de partea lui Robin rămîn.

Robin prinse privirea lui Marie Hélène. Cîtă dreptate avusese să-i ofere lui Donald acest post! De-aici se vedea excepționala forță de judecată a mamei lor. Cine, afară de ea, s-ar fi gîndit la o asemenea soluție a grijilor pe care și le făcea Kay?

— Vezi, John, continuă Donald, într-o țară unde secole de protestantism au distrus orice călăuzire mulțumitoare a slăbiciunilor omenești, aș prefera să mă încred în buna-cuviință și în judecata individului cultivat decît să mă aflu la discreția isteriei de masă pe care tu o numești control democratic. Mi-e teamă, totuși, Robin — și se întoarse către cumnatul mai vîrstnic cu un surîs infatuat — că unii dintre noi avem un îndreptar mai satisfăcător decît sărmana, neliniștita noastră conștiință personală, nu-i așa, Marie Hélène?

Cumnata nu-i întoarse zîmbetul. Se simțea totdeauna încurcată în fața tentativelor lui Donald de a o include într-o alianță. Anglo-catolicii, fără putință de tăgadă, nu erau catolici adevărați, și cu asta basta. Astfel că ea răspunse oarecum vag:

— Cred că oricine s-a născut catolic e nevoit să găsească toate astea destul de greu de înțeles.

Robin văzu că mama lor era gata să sară în sus la ivirea hîdei scăfîrliei a Romei, de aceea schimbă tema conversației.

— Una dintre cele mai nenorocite himere pe care voi, utopiștii dogmatici, le urmăriți, îi spuse el lui John, este ideea consecvenței umane. Nici o ființă omenească nu poate spera să fie consecventă.

Kay se răzvrăți numai decît ; pe chipul ei rotund, nefardat, se reflecta o dezaprobare intelectuală trufașă.

— O ! dar aici nu sînt deloc de acord cu tine, Robin, declară ea sus și tare. Cel puțin în privința creșterii copiilor. Nici o femeie n-ar putea fi de acord, sînt sigură. Singurul lucru care are importanță față de copii e să fii consecvent. E unicul fel de adevăr ce li se poate dărui. Tocmai într-asta a fost mama admirabilă, adăugă ea, mîngîind mîna lui Ingeborg.

Gerald simți un mic fior de dezgust, dar reacția emotivă era atît de tocită acum, încît de-abia dacă-i atinse introspecția meditativă. Afecțiunea nerăsplătită a lui Kay pentru Inge rămînea singura pilulă din supraîncărcatul dulăpior cu medicamente al familiei pe care o mai găsea încă amară, dar cu anii te poți obișnui să mistui orișice. Două înghițituri acum și gata, le-ai uitat. Orice s-ar spune însă, reflecta el, consecvența, care constituia pentru Inge unul din principalele ei motive de mîndrie, era o legendă întrucîtva îndoielnică. El nu se arăta dispus să-i acorde mai multă crezare decît — să zicem, mormîntului de la Melpham. Respinse comparația cu iritare. Începea să devină ceva asemănător cu capul regelui Carol. Mai util, hotărî el, era să urmărească problema consecvenței de care dădea dovadă Inge, de vreme ce trecutul reînvia necruțător în seara aceea în mintea lui obosită...

— Singurul lucru, Gerald, care are importanță față de copii, zise Inge, e să fii consecvent. Dorim ca trupușoarele lor să crească drepte și frumoase ca trunchiurile de mesteceni de pe munte. Dar asta nu e atît de greu. Sînt niște mici

animale robuste, fără metehne. Gerald se întreba dacă izbu-
tea cu adevărat să uite mîna lui Kay. Dar e ceva mai greu
cu mințile lor, cu gîndurile și sentimentele lor. Pentru ca
acestea să crească drepte și viguroase, trebuie să existe în-
credere. Și cum poate exista dacă le spunem minciuni?

— În teorie e perfect, răspunse Gerald, dar nu e atît
de ușor în practică.

— E bună teoria? îl confruntă Inge cu propria lui afir-
mație. Tunsoarea scurtă, pe care moda o impusese abunden-
ței ei de păr ca paiul grîului, o lipsea de aerul majestuos;
cu înălțimea ei gigantică și bustul amplu aducea în chip
curios cu un soldat din regimentul de gardă în travesti.

— Da, zise Gerald, așa cum o exprimi, în gol, sigur că
este, și începu să rîdă.

— Nu lua în considerare golurile, declară Inge. Teoria
e bună. Foarte bine. Trebuie să facem ca și practica să fie
bună.

— Ceea ce înseamnă, presupun, să informăm trei copii
mici că tatăl lor are o prietenă și, pentru că așa le spune
mama lor, ei trebuie s-o iubească pe prietena tatălui și să se
roage seara pentru ea.

— Ah, Gerald, făcu Inge, doar știi foarte bine că nu-i
pun pe copii să se roage seara. „Dacă faceți o faptă bună
înseamnă că înălțați o rugăciune“, așa le spun eu.

— Bun, atunci se vor grăbi să facă fapte bune pentru
Dollie, fiindcă așa dorim noi. După unsprezece ani de căs-
nicie, îi întâmpina teoriile și dorințele cu o nuanță de bat-
jocură: asta îl absolvea de răspundere, avea el sentimentul,
atunci cînd, așa cum se întîmpla întotdeauna, se ralia și el
la ele.

— O, Gerald, rîse Inge de ciudata lui lipsă de înțelegere.
Ce puțin îți cunoști copiii. Nu sînt niște mici sclavi. Dacă
fac fapte bune, se comportă așa pentru că sînt copii buni.
Chiar și sărmana Kay. E mult mai bine acum, Gerald. Nu
mai încearcă atît de mult să combată dragostea și viața.
Știi, am impresia că și mîna ei merge mai bine.

— Mă îndoiesc că opinia medicilor ți-ar sprijini impre-
sia, draga mea Inge.

— Opinia medicilor. Pff! Literalmente Inge o suflă în
lături cu dispreț. Prin urmare rămîne stabilit. Să nu mai
aud asemenea cuvinte fără sens, că Dollie nu trebuie să mai

meargă cu tine la grădina botanică din Kew numai fiindcă îmi duc eu copiii acolo. Ai să-i spui, te rog, să aducă niște chifle uscate. Johnnie e nefericit dacă n-are cu ce să hrănească găștele. I-am spus că nu sînt păsări blînde, că sînt supărăcioase și înhață cu ciocul. „Nu, Thingy, n-ai dreptate, mi-a răspuns ; sînt păsările bune care au salvat Capitoliul“. E un copil deștept, Gerald, să știi, și inimos la culme. Cînd va fi mare, cred că va lupta pentru ajutarea omenirii, ca tata. Dar are și el voința lui ; îmi seamănă, Gerald. Deunăzi, cînd erai în Fitzroy Square, m-a întrebat : „Unde e tăticu ?“. „S-a dus să stea cu tanti Dollie“, i-am spus. „Vreau și eu să stau cu tanti Dollie“. Să-i spui asta lui Dollie, te rog, Gerald.

Din largă stradă Queen's Gate melodia *Doamnă, fii bună cu mine* se revărsa în valuri prin zăduful verii, pătrunzînd în spațiosul salon. Era interpretată execrabil la saxofon și banjo. „Sînt ca un prunc pierdut în pădure, doamnă, fii bună cu mine“. Trăsăturile lui Gerald se contractară de repulsie ; înaintă spre fereastră ca s-o închidă.

— O, nu, îi strigă Inge. Aceia sînt bieții șomeri. Nu e frumos, Gerald, să le interzicem accesul, fiindcă lumea i-a uitat. Nu poți evita așa de ușor lucrurile neplăcute. Trebuie să plătești pentru că-ți îngădui să-ți duci viața în trecut cu vikingii, spuse ea cu un surîs ce i s-ar fi potrivit unui copil neastîmpărat. Dă-le un șiling, dragul meu. Își urmă soțul pe balcon. O ! dar sînt prietenii mei, exclamă ea surescitată. Acela e velșul de care ți-am vorbit, Gerald, care are un băiețel ca Johnnie. Așteptați ! le strigă ea celor din stradă, așteptați ! vin să vorbesc cu voi.

Gerald observă cum unul dintre bărbați îi făcea cu ochiul celuilalt. Asemenea lucruri i se întîmpla lui Inge prea des, pe măsură ce îmbătrînea, pentru ca să-l mai impresioneze. Încercă să-și readucă în minte cine era ea.

Cînd reveniră în salon, Gerald puse mîna pe brațul soției sale.

— Acordă-mi un moment, te rog, Inge, spuse el. Am vrut să închid fereastra pentru că *tu* căutai să ocolești lucruri neplăcute. N-are nici un rost, draga mea, nu vezi în ce complicații te vîri singură. Repet : ce-or fi spunînd copiii cînd li se cere s-o iubească pe prietena tatălui lor ?

— Gerald, zău așa ! Ce fel de minți crezi tu că au micuții noștri. Robin are zece ani. Crezi tu că-l interesează amantele ? Inge își aruncă un braț în lături ca într-o chemare către un public mai larg decît soțul ei — poate către omenire.

— Știi foarte bine că nu mă gîndesc la situația de acum, zise Gerald. Dar peste șase sau șapte ani, ce va fi atunci ?

— Atunci ei vor avea minți curate și sănătoase. Nu vor gîndi că actele trupului sînt rele. Ce fel de copii crezi că educ eu ? Ascultă, Gerald, să-ți spun și ție ce le voi spune lor ? Le voi spune : „Cînd *din lille mor*¹ s-a măritat cu tătîcul vostru, ei v-au făcut pe voi. Și asta a fost un lucru minunat, nu-i așa, copii, să prefaci niște semințe mici în trei organisme frumoase și puternice. Ei bine, asta s-a întîmplat pentru că tătîcul vostru și cu mine ne iubeam atît de mult că nu mai voiam să fim două trupuri, ci unul singur. Dar felul acesta de iubire fizică nu durează“, le voi spune. „Unii dintre noi, mai ales femeile, cred eu, nu mai simt nevoia acestei iubiri a trupului cînd încep să piardă tinerețea. Dar bărbații tot o mai simt. Să ții minte asta, micuța Kay“, îi voi spune. „Așa a fost și cu tătîcul vostru. Iar eu, copii, ce gîndesc eu ?“. Le voi pune întrebarea. „Eu gîndesc că e un lucru natural, tot atît de natural cum va fi cînd voi înșivă veți descoperi la un moment dat pe cineva al cărui trup veți dori să-l contemplați și să-l atingeți. Căci și voi veți crește mari, vă veți căsători și mă veți lăsa singură. Și Robin voinicul, și micuța Kay, și poate chiar Johnnie mezinul. Dragostea tătîcului vostru pentru tanti Dollie e tot atît de firească, pe cît va fi a voastră. Iar dacă e firească, se înțelege de la sine că e frumoasă“.

— Sau respingătoare. Gerald îi întoarse brutal argumentele împotriva ei însăși. De ce nu spui ce gîndești ?

Ochii mari și albaștri ai lui Inge se făcură rotunzi de frică.

— Dar eu n-o găsesc respingătoare, Gerald, se apără ea.

În fața momentelor ei de panică Gerald capitula întotdeauna. Dacă era cineva răspunzător de vederile ei în privința sexualității, acela era soțul ei, fără doar și poate. Începu să se plimbe prin cameră.

¹ Mămica (lb. dancză).

— Ar fi bine să nu-i lași pe șomerii tăi să aștepte, spuse el.

— O, bieții oameni, trebuie să le duc niște bere. Cred că le place berea, și Inge ieși grăbită din încăpere. Strigă înspre camera copiilor de la etajul superior: Vom vedea pe taticu și pe tanti Dollie la Kew; ce plăcere, nu-i așa? Pe urmă vîrî capul prin ușa salonului: Și, te rog, Gerald, să lăsăm copilăriile că trebuie neapărat să te întorci acasă diseară. Le voi spune copiilor că te-ai dus să stai cu tanti Dollie. Johnnie o să te invidieze.

Gerald luă telefonul și făcu numărul din Fitzroy Square.

— Uite ce e, iubito, zise el, Inge insistă să ne menținem proiectul de a merge la Kew. Ba nu, vorbește serios. O, și nu uita să aduci niște chifle uscate — nu, nu, a zis chifle, ca să dea John de mîncare gîștelor. Nu, mă întorc cu tine, la noi. Nu știu. Cît vrei tu să rămîn. Nu există nici un motiv care să mă rețină *aici*.

Șomerii cîntau o melodie în cinstea lui Inge. „Cu pat cald, lampa pe masă, Să m-aștepți că vin acasă. Pa, pui-cuțo“.

Asta era în 1928, gîndi Gerald. Și astfel s-au prelungit lucrurile timp de patru ani. Freudiștii ar fi explicat comportamentul lui Inge prin cine știe ce mobiluri reprimăte, deosebit de neplăcute. În ceea ce-l privea, îi venea mai ușor să creadă că acțiunile ei erau acelea ale unei fete răsfățate care se transformase într-o femeie ușor scrîntită. Desigur, era preferabil să nu uite că, dacă ea ar fi fost ceva mai scundă și engleza ei mai puțin comică, toate ciudățeniile și teatra-lismele ei n-ar fi apărut atît de ridicole. Ar fi fost considerată drept o străină vioaie și impulsivă, în cel mai rău caz drept o excentrică bună la suflet. Dar ca o girafă sau un elefant să se comporte în felul acela nu putea fi nimerit decît într-un desen animat de Walt Disney; în viața de toate zilele însemna o totală despărțire de realitate. Era, într-ade-văr, o dezechilibrată. În anii aceia se hotărîse să-și considere soția ca o dezechilibrată pe plan moral și emoțional — aceeași concluzie la care ar fi ajuns probabil și freudiștii. Într-un caz sau într-altul, ce se putea face? La drept vorbind, el nu făcuse nimic decît să se deprindă cu situația, s-o uite și să-și trăiască adevărata viață numai alături de Dollie. Dar izbucnirea lui Dollie în Provența îl făcuse să înțeleagă

că ea, în orice caz, nu se putea obișnui. La întoarcere, el depusese toate eforturile ca s-o țină pe Inge și pe copii în afara vieții lui cu Dollie. Nu fusese ușor, dar, cel puțin, cu ajutorul doamnei Salad, preîntâmpinase micile vizite de prietenie pe care le făcea Inge în apartamentul din Fitzroy Square.

Inge părea cu mult mai geloasă pe doamna Salad decât pe Dollie.

— E atât de murdară și de șireată, Gerald, spunea ea. Dar nimeni alta, presupun, n-ar înțelege gospodăria aiurită a bieteii Dollie.

Doamna Salad, la rîndul ei, privea cu neplăcere amestecul lui Inge în idila sentimentală în care-și învăluia porumbelii căzuți în păcat.

— Știu că n-o să vă supărați că vorbesc așa, îi spusese ea într-o zi, după una din vizitele lui Inge, dar nu numai din pricină că e străină are doamna Middleton părul acela atât de aspru.

— Dar părul soției mele e admirat de toată lumea, doamnă Salad. Are o culoare minunată.

— Culoarea o fi luminoasă, poate, zise ea, însă firul e foarte aspru la pipăit, îmi pare. Ce fel de oameni or fi fost ai ei?

— Tatăl ei a fost membru laburist în Parlamentul danez, doamnă Salad.

— A ! făcu ea, mă gîndeam eu că nu-i numai din pricină că e străină. E un păr foarte comun, dacă mă scuzați că vorbesc așa. Doamna Salad era o mare snoabă.

Dollie, și ea, din ce în ce mai stăpînită de năravul băuturii, își manifesta tot mai fățiș tendința posesivă asupra lui. Cu Inge era politicoasă și nimic mai mult. Pînă la urmă, însă, ruptura completă n-a produs-o nici doamna Salad, nici Dollie, nici el, ci însăși Inge. De hatîrul copiilor. Și la Café Royal...

Copiii se așezaseră toți, cu chipuri fericite, pe lungă canapea de catifea roșie.

— Așadar Robin e acum băiat mare și alege somon afumat, zise Ingeborg. Crezi că are să-ți placă ? Nu e altceva decât un pește roz-portocaliu, să știi, servit cu lămîie. Dar cînd Robin, solemn, revendică aceeași alegere, ea se adresa

chelnerului cu prefăcută gravitate : Domnul dorește o porție bună de somon afumat.

— Tu ce-ai dori, Kay ? întreabă Gerald.

Kay, purtînd pe cap informa pălărie de școală din velur care o urîtea, se fîtîi nervos pe scaun.

— Nu știu, tăticule, răspunse.

— Micuța Kay o să ia *hors d'oeuvre*¹, zise Inge ; e ceva asemănător cu preferatul nostru *smaabrod*, să știi. Dar nu atît de bun, poate, rîse ea. Iei și tu *smaabrod*, cum îți place de obicei, nu-i așa, Johnnie ?

John parcurse meniul luînd un aer afectat.

— Nu văd ce rost are să iau dacă nu e atît de bun, zise el. Eu vreau ouă de ploier.

— O, doar n-ai să mănînci oușoarele păsăricii ! exclamă Inge.

— Mai bine să le mănînce cît se mai poate, spuse Gerald ; de anul viitor vor fi interzise.

— Și pe urmă aș vrea *sole mornay*², adăugă John.

— Eu nu iau pește, vorbi Robin, dîndu-și importanță ca primul născut dintre copii, ; eu iau biftec.

— Și tu ce-ai vrea să iei, Kay ? E ziua ta de naștere. Alege ce-ți place. Gerald se uită cu afecțiune la fiica lui, cea cu picioare deșirate. Dar Kay întoarse ochii spre mama ei.

— Ce să iau, mami ? întreabă ea.

— O, nu trebuie să mă întrebi pe mine. Întreabă-l pe papă care oferă o aniversare frumoasă unei fetițe norocoase.

Kay se uită ascultătoare la tatăl ei. Pe Gerald îl nemulțumea faptul că, după toate aparențele, fiica lui nu avea păreri proprii ; la urma urmei împlinea treisprezece ani ; dar bănuia tortura pe care i-o pricinuia împrejurarea de a se afla în centrul atenției și socoti că e mai bine să comande el pentru ea.

— Homar Thermidor, îi spuse chelnerului. Vezi, domnișoară ? zise el, displăcîndu-i în aceeași clipă tonul glumeț de care nu se putea lepăda cînd se adresa copiilor săi ; homarul va fierbe acum în clocote la porunca dumitale. Kay se făcu roșie la față ca o pătlăgică.

¹ Gustare înainte de masă (fr.).

² Calcan pregătut „à la Mornay“ (fr.).

— Vai, Gerald, dragul meu, ce-ai spus ! exclamă Inge. Acum n-o să vrea să-l mai mănînce. Sărmană micuță Kay ! Așa e că nu vrei să fie fiert homarul din cauza ta, draga mamei ? Apoi șopti cu importanță chelnerului. I-am comandat niște calcan prăjit, îi spuse lui Gerald.

— Kay s-a făcut ea roșie în locul homarului, declară ve el Robin.

— Taci din gură, îl admonestă Gerald.

— Bietul Robin ! exclamă Inge, a fost doar o tachinerie, nu-i așa ? Dar știi, nu trebuie să-ți tachinezi sora cînd e ziua ei de naștere. Totuși, Kay, nici tu nu trebuie să plîngi numai pentru că fratele tău a făcut o glumă, i se adresă fii-cei sale, care era acum cu ochii în lacrimi.

John făcea semne spre alt colț al sălii restaurantului și zîmbea cu tot farmecul de care era capabil încă de la doisprezece ani.

— Uite-o pe tanti Dollie, strigă el. De ce nu vine la noi ?

Lui Gerald îi sări inima din piept ; orice altă întrerupere afară de asta ar fi fost binevenită.

— Îmi închipui că ia masa cu altcineva, spuse el fără a se întoarce ca să privească.

— Nu ia masa, răspunse John. Șade la una din mesele acelea lungi de marmură și bea. Nu e cu nimeni, preciză băiatul. Vorbește singură. N-ar trebui, nu-i așa, Thingy ? Lumea o să creadă că e țicnită.

— Profesoara de franceză pe care am avut-o în ultimul trimestru vorbea singură, le aduse la cunoștință Kay. Rîdeam toate de ea. Gerald îi aruncă fetei o privire plină de recunoștință pentru tactul ei de a schimba conversația ; dar era limpede că remarcă fusese mai curînd copilăroasă decît inspirată de tact, căci adăugă imediat : Hai să rîdem de tanti Dollie.

— Bună idee ! sări John. Amîndoi rîseră cu hohote : Ha, ha, ha !

— Dar nu e deloc amabil să rîzi de cineva, interveni Inge. Tanti Dollie o să vină la noi după ce ne vom termina masa.

— Asta-i lipsă de maniere, să rîzi tare într-un restaurant, rosti sentențios Robin. Presupun că e unul din resta-

urantele bune, se adresa tatălui său pe un ton de conversație.

Din nou Gerald salută cu bucurie tactul de care poate da dovadă un copil de cincisprezece ani.

— Da, îi răspunse. Era chiar renumit pe vremea tinereții bunicului tău. Veneau aici tot felul de scriitori, actori și alții. Dar și acum e destul de bun.

— Mi-am închipuit eu, spuse Robin. Harkness a zis că ai lui n-ar veni aici fiindcă nu e tocmai bun. Nu doar că asta ar demonstra ceva. Am impresia că ei nu sînt atît de bogați ca noi, și oricum tatăl lui trebuie să muncească pentru bani. Considerîndu-și curiozitatea satisfăcută, se lăsă pe spatele canapelei.

— Dar tatăl tău ce-ți închipui că face? întrebă Inge cu intonații scandalizate.

— Ține cursuri despre istoria medievală, dădu răspunsul Robin, ca o lecție învățată pe dinafară, dar n-avem prea mulți bani de-aici. Trăim din venituri necîștigate prin muncă, declară el cu trufie.

— Ăsta nu e un motiv ca să te fălești. Inge se simțea acum profund contrariată. Sperăm, Robin, că te vei ocupa de afaceri împreună cu bunicu', și atunci toți banii pe care-i vom avea vor fi agonisiți prin muncă.

— Nu înseamnă că o să-i agonisești *tu* numai pentru că o să muncească Robin, afirmă John cu tărie.

Inge îi ciufuli părul.

— Bagă de seamă că „trollii“ o să-ți mănînce limba aceea iute a ta.

Gerald nădăjdui o clipă că John va scoate limba la mama lui, dar nu făcu decît să-și strecoare mîna într-a ei.

— Am o limbă iute de tot? întrebă el.

— Ca fulgerul, zise Inge. Va trebui să ne punem toți niște paratrăznete la pălărie.

Kay rîse de gluma mamei ei pînă cînd era cît pe-aci să se înece. Robin se apucase s-o fixeze pe Dollie cu privirea și, în curînd, și ceilalți doi îl imitară.

— Gerald, gunguri Inge, du-te și poștește-o pe Dollie să ia un lichior cu noi. Cineva i-o fi comunicat vreo nerozie și acum se sfiește să-mi vorbească. Arată foarte nefericită, spuse ea în șoaptă ca și cum Gerald era direct răspun-

zător față de ea de insuccesul lui de a o face pe Dollie fericită.

— Nu cred că e necesar, spuse el. Va veni ea la noi dacă dorește. Dar era prea târziu, deoarece Kay, dornică să-și mulțumească mama, o și întreba: Să mă duc eu s-o chem, mami? La urma urmei e masa *mea* de aniversare.

Pînă la sfîrșit, Gerald își însoți fiica, traversînd vasta sală a restaurantului.

— Bună seară, Kay, zise Dollie, încercînd să facă față situației cu simțurile ei învălmășite. Gîndurile i se rotiră vertiginos pînă cînd centrul tuturor lucrurilor păru că se sta-tornicește în gura ei. Și-o contorsionă silind-o să exprime un zîmbet pe care-l nădăjduia convenabil.

— E dineul meu de aniversare, spuse Kay. Am venit să vă poftesc la masa noastră. Își dădea seama că tanti Dollie nu se simțea „tocmai bine“ și căuta să imprime cuvintelor ei toată prospețimea melodioasă în care o inițiase profesoara de engleză cu prilejul reprezentării piesei *Marie Rose* în ultimul trimestru.

Glasul pretențios și retoric de copil nu avu alt efect decît s-o facă pe Dollie să chicotească. Era acut conștientă că nu se putea bizui pe echilibrul ei ca să traverseze cu bine sala de mese.

— Mulțumesc, răspunse, dar nu pot să vin. Apoi tăcu brusc, căci nu-i venea în minte nici un motiv pe care l-ar fi putut invoca. Gerald interveni disperat:

— Tanti Dollie așteaptă pe cineva.

Dollie îi zîmbi recunoscătoare, apoi căută în minte să-i spună ceva lui Kay, ceva nostim.

— N-ar trebui să porți de ziua ta o pălărie ca o oală de noapte, zise ea.

Întreaga sensibilitate a fetei fu rănită — a vorbi în felul acesta despre lucruri vulgare în public, a-și bate joc de îmbrăcămintea ei, a lua în rîs uniforma școlară...

— E pălăria noastră de școală, zise ea. Apoi, cu obrajii împurpurați, se întoarse la masa lor.

— O, Doamne! se lamentă Gerald. Ce te-a făcut să-i vorbești așa?

— E un drac de copil prostuț, zise Dollie; are nevoie de cîteva bune la spate. Ascultă, Gerrie, să știi că-mi pare nespus de rău. Îl privi cu toată seriozitatea.

— Da, scumpa mea, sînt sigur că-ți pare rău. Să-ți chem un taxi ? o întrebă el.

Scena de care se temea, însă, n-a fost chip să fie evitată. Lacrimile începură să se rostogolească pe obrazii lui Dollie.

— Să nu mă lași singură, Gerrie, îi spuse. Trebuie să mă conduci *tu* acasă.

— Nu pot, Dollie, pe cuvînt nu pot. N-aveai dreptul să vii aici. Știai că aici are loc dineul de aniversare al lui Kay.

— Am încercat să nu vin, zise Dollie. Ajunsese la acel stadiu al relațiilor lor cînd avea senzația că trebuie să-și impună dreptul la întîietate asupra afecțiunii lui Gerald, deși știa că, procedînd astfel, risca s-o piardă cu totul. Dar ambele extreme i se păreau preferabile decît să accepte condiții din partea lui. Totuși, de îndată ce acționa într-un fel, se căia după aceea. Am avut de gînd să-mi petrec seara acasă, cu o carte. Și își imagina cu nostalgie un șir neînterupt de seri petrecute la ea acasă, cu cărți ; ar fi fost minunat orice ar fi dus la eliminarea acestei situații, la excluderea lui Gerald, de fapt. De cum ajungea însă la acest punct cu gîndurile, sentimentele i se răzvrăteau. N-aveai dreptul să mă lași singură în seara asta, îi spuse ; știai în ce hal mă găseam. S-ar fi convenit să stai cu mine.

— Mi-ai făgăduit că ai să ieși undeva cu Pamela, dacă te simți neurastenizată, zise Gerald. Era totul stabilit.

— Eu nu sînt unul dintre afurisiții tăi de copii ca să mă expediezi și să-mi comanzi să mă port frumos, ridică glasul Dollie.

Gerald se așeză pe banchetă lîngă ea. Îi luă mîna.

— Uite ce e, zise el, trebuie să înțelegi. Cu unele situații ești datoră să te împaci. Și asta e una din ele. Kay nu are prea mult de la viață. Ești la culme de egoistă. Era stăpînit de una din crizele tot mai frecvente de schimbare a sentimentelor lui față de ea. E destul de regretabil că am pierdut orice contact real cu copiii. Refuz să fiu cu desăvîrșire despărțit de ei din cauza lipsei tale de autocontrol. Lucrurile mărunte trebuie sacrificate celor mai importante. Vorbea cu cruzime deliberată. Nu i se adresa astfel, însă, decît în momentele cînd Dollie era, ca acum, prea amețită ca să mai reacționeze la dușuri reci.

Ea se uită la el cu un tremur al mușchilor feței.

— Tot ce spui e zadarnic, rosti ea. Pentru că ai să mă însoțești acasă.

— Foarte bine, zise Gerald, dar nu rămân. Îți dai seama că nu se poate.

Dollie știa, ca și el, că partida o câștigase ea, căci îi spusese :

— Știi, asta n-a fost chiar o scenă, se înțelege. Ajunseseră în faza când „scenele” îi erau puse la socoteală pe o listă. Asta a fost numai fiindcă am băut.

Dar hotărâseră fără a o lua în considerare pe Ingeborg. El nu apucase să se îndrepte spre masa familiei pentru a-și motiva plecarea că ea se și repezise spre ei.

— Trebuie să te întorci la copii, Gerald. Am s-o conduc eu pe Dollie pînă la apartamentul ei.

— *Gerrie* mă conduce acasă, vorbi Dollie arțăgos și revendicativ, dar fără a țipa.

— Nu ! spuse Inge cu vocea ei liniștitoare. Gerald îi oferă lui Kay dineul ei de aniversare. *Eu* te voi conduce acasă, Dollie, și începuse s-o îmbrace repede cu mantoul.

Gerald, văzînd subita supunere a lui Dollie, își reținu obiecțiile.

— Dar copiii...

Inge răspunse la întrebarea lui neterminată.

— Le-am spus că Dollie a băut prea mult și e amețită, zise ea.

— Era necesar ? întrebă supărat Gerald.

— Da, Gerald, era. Trebuie să li se spună adevărul. Afară de asta, adăugă ea, trebuie să cunoască motivul pentru care n-o vor mai vedea. Se întoarse către Dollie : Vezi, Dollie, ce înseamnă să te porți ca un copil ? Ai speriat-o pe micuța mea Kay și eu nu pot tolera asta. De aceea nu vei mai veni să-i vezi, nici eu nu-ți voi mai face vizite.

Prin urmare, gîndi Gerald, cu asemenea tertipuri umblă Inge ca să se strecoare afară din situația în care o vîrîseră încurcatele ei principii etice ; dar, privindu-și soția, văzu că ochii ei mari și albaștri erau în mod sincer plini de gravă compătimire pentru această deposedare a lui Dollie. Și mai surprinzător totuși i se păru felul cum reacționa Dollie în-săși. O luă pe Inge de braț și spuse cu voce plîngătoare :

— Te rog, du-mă acasă, Inge. În timp ce părăseau restaurantul, o siluetă gigantică și una fragilă, amîndouă în mantouri moderne din stofă neagră, cu guler și manșete de blană, nu păreau a fi cele două femei care-i fuseseră atît de apropiate, ci mai curînd două forme respingătoare dintr-un coșmar...

Gerald ieși la suprafață din reveria în care se adîncise cu un sentiment de nedumerire. Ceea ce îl antrenase către aceste evocări fusese îndoiala lui cu privire la mult trîmbitata pretenție a lui Inge de a fi păstrat o atitudine consecventă față de copii — atît își reamintea — și totuși care era legătura? Dacă Inge fusese inconsecventă, ea se purtase astfel față de *el*, reflectă Gerald cu indignare, dar nu mai mult decît Dollie. În epoca aceea ele îl umiliseră în mod permanent. Mai curînd el suferise, decît copiii. În realitate, mai curînd el era copilul vrednic de plîns... Gerald se smulse cu nemulțumire din momentul de introspecție. Parcă o anumită parte din mintea lui n-ar fi avut alt țel decît să plămuiască motive de autodezgust. Însăși ușurința cu care cuvîntul „copil“ i se furisase printre gânduri vorbea despre o a doua copilărie. Își întoarse atenția cu hotărîre spre conversația membrilor familiei.

Un răstimp de bîzîit liniștit urmasse zgomotelor care buiau și zgîriau urechea. Subiectul era acum aderarea lui Donald la firma lui Middleton și, de vreme ce fusese ideea lui Inge ca Robin să-i procure un post lui Donald, nici chiar John nu se arăta dispus să critice. Dar, oricum, aștepta cu răutăcioasă bucurie să vadă rezultatele tentativei. Expresia de satisfacție care urmează după acordarea unui hatîr apăruse pe chipurile tuturor celor interesați. Robin își nuanșase masca de ocrotire condescendentă cu acea scăpărare a ochilor care spunea limpede cît era de conștient că acționa puțin cam donchișotesch, că-și lua unul din acele riscuri calculate ce dovedesc că un industriaș nu e totdeauna îngrădit de orizonturi practice, de pe o zi pe alta. Donald, și el, avea senzația că face o favoare, dar masca lui de superioritate intelectuală era temperată de un zîmbet care făcea aluzie la îndrăzneala rolului său — puțini universitari s-ar fi folosit de acest prilej pentru a-și asezona teoriile cu o

presărare de practică. Kay surîdea cu indulgență în timp ce medita cît de puțin își dădea seama familia ei de strălucita afacere pe care o încheiaseră angajîndu-l pe Donald. Marie Hélène zîmbea doar în calitate de soție cultivată a unui cunoscut om de afaceri. Dar zîmbetul cel mai mulțumit era acela al lui Ingeborg — odată mai mult arhitectul fericirii familiei. Aprecie că intra în obligațiile ei să spună cîteva cuvinte cu ocazia lansării navei.

— Știi, Donald, zise ea, am convingerea că vei trece printr-o experiență minunată. Vei descoperi în acei bărbați și în acele femei niște ființe foarte vii, foarte receptive. Și vei săvîrși o faptă extraordinar de frumoasă. Îmi amintesc perfect cum îmi vorbea tata despre conferințele la care se ducea pe cînd era tînar muncitor abia sosit la Copenhaga. Acolo a învățat totul, spunea el. „Cursurile serale, îmi spunea, sînt temelia democrației socialiste“. Surîse ca de la un intelectual la altul. Donald nu-i întoarse surîsul, dar, întrucît îi făgăduise lui Kay să nu se certe, nu spuse nimic.

— S-a făcut ! exclamă John desfătîndu-se. Aventurile lui Donald în Webbland¹. Aștept cu nerăbdare să aflu cum te vei comporta cu cei de stînga din asistență.

Robin zîmbi.

— Mă îndoiesc că Donald va găsi prea mulți de stînga la conferințele sale. Cîteodată am impresia că jumătate dintre anarhiștii din fabrici au fost inventați de către radicalii tăi, John, ca să vă dați o aparență respectabilă. Eu nu cunosc nici unul la uzina noastră. O ! unul sau doi. Există și cîteva indivizi însetați de sînge, bineînțeles, dar asta nu e deloc același lucru. Și cîteva anarhiști înnăscuți care, trebuie să recunosc — și se rezemă între brațele fotoliului afișînd un fel de orgoliu cu vederi largi — se bucură de cel mai deplin respect din partea mea. Te vei ciocni cu ei, Donald, te asigur, dacă o pornești pe vreo pantă tendențioasă.

— O ! Donald se va mărgini la fapte, nu-i așa, scumpul meu ? Kay îi zîmbi soțului ei cu afecțiune provocatoare.

¹ Referire la soții Webb. Webb, Sidney (1859—1947), om politic și economist englez, unul din fondatorii Societății fabrice (1889) care a înrîurit profund mișcarea muncitorească britanică. Autor, împreună cu soția sa Webb, Beatrice (1858—1943), al lucrărilor *Istoria trade-unionismului* (1894), *Democrația industrială* (1897) și *Descentralizarea administrației engleze* (10 vol., 1906—1929)

— Selecționate, preciză John rîzînd.

— Da, spuse Donald înțepat și cam cu necaz, dar selecționate din respect pentru inteligența omenească, și nu dintr-o dorință de a place.

— Ha ha ! exclamă John, încîntat de perspectiva ce se oferea. Cunosce : „Nu trăim în secolul al nouăsprezecelea“.

— Exact, răspunse Donald. N-ai decît să-i preferi pe John Stuart Mill¹ și pe Robert Owen² ca tovarăși ; alții sînt mai fericiți cu cei vii.

Orice remarcă de genul acesta îl făcea pe John să uite că se află în societate.

— O! nu cred că aș umbla după nici unul din ei dacă aș deveni necrofil. Donald încruntă din sprîncene ; nu făcea niciodată glume de felul acesta.

— Nu intra în conflict cu syndicatele, Donald, pentru numele lui Dumnezeu, își manifestă Robin alarma. Donald zîmbi. Nu avea nici cea mai mică intenție să discute despre trade-unionism cu nici unul dintre cumnații săi, în stadiul acesta. Conferințele mele vor fi informative, avu el un rîs scurt, destinate să-mi procure *mie* maximum de informație. Robin răsufală ușurat — acest gen de umor nu aducea prejudicii nimănui. Chiar și informația intensivă, care n-a fost trecută prin vechea și obișnuita mașină de tocat, poate servi să umple golul spiritual ce ne amenință, adăugă Donald.

Lui John i se întîmpla tot mai rar să gîndească sau să spună ceva care izvora din convingere formată prin proprie experiență, ceva care nu făcea parte din schema programului său. Gîndurile însă îi rătăciseră către oameni pe care îi cunoștea, către Derek Kershaw.

— Dacă îți pasă într-adevăr de acest gol spiritual al oamenilor, spuse el, mă îndoiesc că informația va fi de vreun ajutor. Socot că va trebui să le atingi coarda sensibilă la un nivel neplăcut de personal.

— Avem niște funcționari ai asistenței sociale de mîna întîi, zise Robin.

¹ Mill, John Stuart (1833—1898), filozof și economist englez, cu orientare pozitivistă și empiric-utilitară.

² Owen, Robert (1771—1858), socialist utopic englez, continuator al materialismului și iluminismului secolului al XVIII-lea.

— Nu mă gîndeam la asistență socială, continuă John.

— Rușine ! Erezie ! strigă Robin în glumă. John Middleton s-a întors împotriva statului bunăstării sociale.

— John rîse.

— Îmi cer scuze, mi-am uitat rolul de clown al familiei, spuse el.

Kay se plecă înainte.

— Unde voiai să ajungi, Johnnie ? întreabă ea. Nu pentru că ar fi fost interesată, dar își cunoștea rolul de soră.

— La acel lucru pe care-l păzim toți cu disperare, zise el. Nivelul la care toți preferăm un vacuum, pentru că a-l umple ar însemna a privi în față un lucru pe care preferăm să-l ignorăm.

— Dacă asta are vreun înțeles oarecare, spuse Donald nemulțumit, sună în chip periculos a subconștient. Categorie, eu nu mă duc la firma Middleton în calitate de vrăci psihanalist, dacă la asta te gîndeai. Biserica e remediul pentru bolile sufletului, iar dacă ei nu doresc să i se adreseze, ei bine, eu nu sînt păzitorul conștiințelor altora...

...„Uite țapu-ispășitor/Fericit viețuitor/Nu-i al său nici-un păcat Căci de toate-i dezlegat... Sînt paza semenului ? Nu-s !/Cum a venit, așa s-a dus.“ Dăduse peste aceste versuri în chip atît de oportun, își amintea Gerald, într-o antologie din epoca primilor patru regi George, în camera doctorului Winskill. Iar pe urmă, tocmai față de el, doctorul Winskill se făcuse ecoul lor. Acum, îl frapa o anumită asemănare între doctorul Winskill și Donald — înăcrit și nesigur, purtînd masca sarcasmului și a aplombului. Pe vremea aceea îl preferase mult — un tînar medic inteligent, atît de diferit de obișnuirii practicieni de medicină generală. Viața, în orice caz, îl făcuse pe Gerald un judecător mai puțin credul al caracterelor. Desigur, întîmplarea îl adusese pe doctorul Winskill în casa lor, și întîmplarea conferă întotdeauna o distincție suplimentară oamenilor pe care-i cunoaștem, împrumutîndu-le măgulitorul aer de „descoperiri“.

Gerald ședea în biroul lui, punînd note pe lucrările de absolvire a cursurilor de istorie. Toți profesorii de la Oxford se văitaseră că foștii ostași reveniți la studii vor crea o adevărată problemă, iar acum, cînd mulți dintre aceștia se gă-

seau în ultimul an, toți spuneau că nu creaseră nici o problemă și cât de greu va fi să te obișnuiești din nou să ai copii în loc de adulți la cursuri. Poate așa stăteau lucrurile, dar adevărul era că o mare parte dintre ei trecuseră de vîrsta asimilării faptelor istorice sau, în orice caz, de vîrsta cînd știau să le servească la rîndul lor ca pe niște feluri de mîncare, cu garnitură de comentarii spirituale și de „gîndire originală” tăiate pe măsură. Iar lucrările examenului de absolvire la istorie tocmai asta cereau.” «Puterea urmează rutele comerciale.» Comentați această afirmație în raport cu prăbușirea imperiului lui Canut.” „«Feudalismul este o schemă impusă societății medievale de către istoricii neverșați în dificultățile guvernării practice.» Comentați acest punct de vedere în legătură cu societatea engleză de la 1100.” Pentru el era perfect ; el dorea să reflecteze anume la astfel de lucruri. Dar ce însemnau ele pentru Wilkins, care-i fusese subaltern pe Marna și care acum trebuia să-și ia o diplomă ca să-și investească acest strop de capital într-o școală pregătitoare ? Își șterse mica mustață cu batista și observă cu ciudă că puțin a lipsit să-și vîre batista în mîneacă. Toate aceste reminiscențe ale războiului ! Și mustața trebuie s-o radă. Avu dintr-o dată senzația spațiului restrîns al biroului său — nu era loc suficient pentru cărți și lucrări !

Inge apăru în ușă. Statura ei înaltă făcea să pară și mai pitică încăperea.

— Sînt gata, spuse ea. Bebeul și-a luat biberonul, iar bucătăreasa va rămîne să-i păzească pe copii în camera lor.

Gerald se uită la ceas.

— Draga mea, e abia patru fără un sfert, spuse el.

— Dar pe invitație scrie ora patru. Inge era întotdeauna scrupuloasă în ceea ce privea punctualitatea.

— O, mă îndoiesc că e nevoie să ajungem acolo înainte de patru și jumătate, replică el ; știi, la aceste petreceri în aer liber...

Ea nu știa, și chipul ei de păpușă oglindi contrarietatea pe care i-o provocau tot mai des moravurile engleze. Își dăduse atîta osteneală să facă față lumii universitare...

Gerald, văzîndu-i expresia, zise :

— Arăți foarte bine, Inge. Ai o rochie încîntătoare.

Ochii ei albaștri străluciră de plăcere.

— Eu am lucrat-o, zise ea. Poalele rochiei de şantung crem cădeau în jurul gleznelor în ondulări de scoică, festonate cu catifea albastră, o eșarfă largă din catifea albastră îi înfășura coapsele, pălăria de pai cu boruri largi era garnisită cu albăstrele din aceeași catifea. N-am croit tocmai bine decolteul, adăugă.

— Mie mi se pare foarte frumoasă, zise Gerald, însă *nu e nevoie* să-ți faci singură rochiile, te încredințez, draga mea.

— O ! dar îmi place să le lucrez, exclamă ea. Nu putea suferi gândul că Gerald îi acorda sume de întreținere atât de generoase încât o făcea să se simtă inutilă.

— Va trebui neapărat să ne mutăm într-o casă mai încăpătoare dacă tu porți pălării atât de mari, spuse el surîzînd. Nu se potrivește cu biroul ăsta mic și înghesuit.

— O, Gerald ! protestă ea ; să nu numești biroul tău drag „mic și înghesuit“ ! Eu sînt atât de mîndră de primul nostru cămin, iar ție nici măcar nu-ți place.

— Ba da, dragă, îmi place, însă mi se pare că nu e necesar să trăim într-o casă de păpuși cînd ne putem permite ceva mai bun.

— Nu trebuie să ne gîndim la asta. Sînt convinsă că nu trebuie să ne gîndim la asta. Accentul ei cu gîlgîiri de melopee urcă spre culmile dezolării. Abia îți începi viața, Gerald, noua ta profesiune. Trebuie să trăiești ca și cum ai porni de la zero și nu gîndindu-te la sumele acelea de bani necîști-gați de tine. Afară de asta, eu, ce-aș face eu într-o casă mare, cu servitori care m-ar îndepărta de copii ? Iar ei să crească mari ca niște copii de bani gata. Nu, n-aș suporta, Gerald, să nu mai pomenim de chestiile astea.

— Bine, zise Gerald, să nu mai pomenim. Într-adevăr, gîndi Gerald, ce sens ar avea s-o contrazică, întrucît vor discuta negreșit despre asta și mîine, și poimîine, așa cum discutau de un an în fiecare zi.

Inge veni la el să-l sărute.

— Te iubesc foarte mult, Gerald, zise ea. Mă duc să stau cu copiii pînă cînd mă chemi tu.

— Știi, Inge, eu te consider o soție foarte inteligentă, spuse el.

— Eu — cum zice tatăl tău ? — o scot bine la capăt, spuse ea. Aluzia țîfnoasă a tatălui lui la „felul ăsta de a te mulțumi s-o scoți la capăt, în loc să trăiești ca un gentleman“

era gluma lor, și Inge o repeta adeseori — ca să-i facă plăcere lui Gerald.

După plecarea ei aerul din încăpere părea parcă mai transparent și mai igienic, îmbibat de mireasma curată de săpun și lavandă pe care o purta după ea pretutindeni. Lui Gerald, însă, nu-i era dat să se bucure multă vreme de prospețimea aceasta. „Trebuie să ne amintim, totuși, că, dacă e adevărat că William a adus cruzime și teroare supușilor englezi, el le-a adus totodată legi și ordine. După cum spune cronicarul...” Dar n-a mai citit ce-a spus cronicarul, sau ceea ce a citat candidatul din cronicar, căci deodată s-a auzit de sus un țipăt ciudat, ascuțit, care creștea în izbucniri convulsive, ca din gîtlejul unui iepure prins în cursă, sau și mai strident, ca al șobolanului pe care niște soldați îl opăriseră în tranșee ca să se distreze. Gerald își amintea cu oroare de scena aceea.

O clipă mai târziu auzi urletele lui Inge și pe urmă, cînd sugarul își adăugă și el plînsetele lui, vacarmul se făcu aproape asurzitor. Gerald suise pînă la jumătatea scării cînd îi parveni chemarea soției sale :

— Gerald ! Gerald ! Vino repede ! Kay s-a ars !“

Cînd intră în camera copiilor, Inge se afla în picioare, cu ochii pironiți înaintea ei și bătînd cu palmele pe masă. Trupul mic al fetei se zbătea în tremurări și spasme, jos, pe covorul din fața căminului ; fața îi era roșie ca racul și, întins deasupra capului, un braț mic se isprăvea într-un fel de insectă voluminoasă și purpurie pe galbenul deschis al covorului — mînuța ei umflată și înroșită. Gerald o apucă repede în brațe și o culcă pe canapea.

— Adu vaselina și pansamentul de la baie, strigă el la Inge. Chipul ei paralizat de păpușă păru că-și revine subit la viață — lumina dragostei materne îi inundă din nou ochii albaștri împietriți. Se plecă deasupra trupușorului de copil, săltat de respirația deasă și grea — un metru optzeci de calm bălai, bovin, maiestuos.

— Nu, Gerald, spuse ea, nu ne atingem de mîină. E prea grav. Cheamă imediat un medic. Îngenunche lîngă canapea, mîngîind fețișoara lui Kay, potolindu-i spaima. „Slavă Domnului, gîndi Gerald, coborînd în goană scara, că am insistat să avem cel puțin un telefon în casa asta blestemată.”

Doctorul Jacob nu se afla la cabinet ; avea să vină asociatul său mai tânăr, doctorul Winskill. Între timp trebuiau să aplice o compresă cu apă și sare, dar în nici un caz vreo grăsime.

A părut nesfârșit timpul pînă cînd a sosit doctorul Winskill, un lung răstimp în care Gerald și-a întrebat mereu soția : cum s-a întîmplat ? Ea nu putea să explice — se ocupa de cel mic în momentul cînd s-a întîmplat. Dar de ce se făcuse focul în iunie ? Fiindcă nu era cald. Lui Baby îi era frig. Unde era grătarul căminului ? Ea crezuse că se găsea la locul lui. Kay se tîra în jurul pătuțului, ea îi spusese să nu se mai tîrască în jurul lui Baby, dar fetița *continua* să facă astfel. Nu e posibil să-i lași pe copii să se joace cu sugarii.

Gerald izbucni furios.

— Ce vrei să spui ? Kay e și ea mică ! Da, dar John era cel mai mic. Toată nenorocirea, țipa el la ea, venea de pe urma faptului că nu angajase o bonă, de pe urma blestematei ei încăpățînări, a diabolicei ei prezumții. Inge nu răspundea nimic la toate aceste acuzații ; continua s-o îngrijească pe fetiță cu calm. Chiar și așa, striga Gerald, era de necrezut — o arsură atît de gravă ! Fetița căzuse, spunea Inge ; din mila Domnului nu-și arsese și fața.

Cînd sosi doctorul Winskill, păru și el că găsește puțin cam ciudată toată întîmplarea. Îi făcu însă o injecție fetei ca să doarmă, și, într-o jumătate de oră, Kay fu internată la spital, unde rămase mai mult de o lună.

Totuși, reacția lui Inge în următoarele cîteva zile nu le mai dădu răgaz să se preocupe de altceva. Refuza să vadă pe oricare dintre copii. Trebuiau să găsească o bonă fără înțîrziere ; da, era adevărat că nu procedase bine : ea nu mai putea să vadă de copii. Dacă se vorbea de starea sănătății lui Kay, izbucnea într-un plîns isteric.

Pentru Gerald, spectacolul acesta era respingător și în același timp vrednic de compătimire. La început îl scoteau din sărute nepăsarea ei față de Kay, egoismul ei total ; mai pe urmă se simți covîrșit de milă pentru dezechilibrul în care se găsea, pentru cumplita panică în care intrase. Își reproșa propria slăbiciune fiindcă o lăsase să ia asupra-și un volum prea mare de muncă. Pînă la sfîrșit, însă, dezgustul fizic puse stăpînire pe el. Inge, în stare de prăbușire morală, nu mai era, pentru un motiv sau altul, o ființă omenească, ci o sim-

plă masă de carne roșie, plîngătoare, fie din cale-afară de neplăcută la vedere, fie prea jalnică de suportat. După o săptămîină redeveni ea însăși, avînd cîte o recidivă numai cînd venea vorba de accidentul lui Kay ; atunci ochii ei albaștristicleau rotunzi și speriați și fața ei mare de păpușă se descompunea sub șiroaiele de lacrimi.

În cele din urmă doctorul Winskill îl pofti pe Gerald să treacă pe la el. Ședea în cabinetul său de consultații, cu coatele pe birou, făcînd să lunece între degete un creion de argint, înainte și înapoi, dintr-o mîna într-alta.

— Vedeți, spuse el, pentru doamna Middleton a fost o experiență teribilă. Teribilă, bineînțeles, și pentru dumneavoastră, îmi dau seama. Dar pentru ea — eh, cred că ar trebui să intuiți că-i va fi greu să se reintegreze în viața de familie. Ca femeie tînră într-o țară străină, a reacționat, îmi închipui, simțindu-se neobișnuit de singură. Considerați bizar, poate, ca un medic să vă vorbească în felul acesta, domnule Middleton ; vă spuneți, probabil, că mă amestec în treburile altora ; dar nu mai putem despărți funcțiile corpului de cele ale psihicului atît de ușor cum credem. Să știți că războiul ne-a învățat multe despre mecanisme acestea delicate pe care le numim ființe umane. E posibil ca dumneavoastră personal să fi văzut numeroase cazuri de șocați de pe urma exploziilor. Nu știu dacă doctorul Jacob v-ar da aceleași sfaturi ca și mine, însă vremurile s-au schimbat. Zîmbi și bătu în birou cu creionul. Dumneavoastră înșivă ați fost adînc tulburat de toată chestiunea aceasta. Nu vă împăcați cu crizele de isterie ale soției ; este ? Poate că le puneți în contrast cu comportarea curajoasă a fetiței și cu realitatea probabilă că mîna ei va rămîne afectată pe tot restul vieții. Faptul că ea e prea mică pentru a da singură lămuriri vă imprimă convingerea că trebuie să puneți mereu întrebări despre ceea ce s-a petrecut. Se lăsă pe spătarul fotoliului rotitor. Nu mai întrebați ! spuse el. Amintiți-vă că, dacă e prea mică pentru a vorbi, e prea mică, din fericire, și pentru a ține minte multă vreme. Dacă veți continua să vă interogați soția, eu nu mai răspund de efectul asupra psihicului ei, și chiar, dacă-mi dați voie să v-o spun, asupra psihicului dumneavoastră. Nutriți convingerea că a existat o anumită neglijență și deoarece nu puteți descoperi nimic, vă duceți cu gîndul la lucruri și mai grave. Pur și simplu *trebuie* să uitați, vă rog eu. Chiar dacă

doamna Middleton a fost într-adevăr neatentă la un moment dat, fiecărui dintre noi i se întâmplă asta, cu deosebirea că majoritatea sîntem mai norocoși în privința rezultatelor neglijenței noastre de o clipă. Mă gîndesc întotdeauna, îmi scoase ochelarii cu ramă de bagă și, plecîndu-și pieptul înainte, îl privi fix pe Gerald cu ochi slabi, scâldați ca într-o apă, mă gîndesc întotdeauna, cînd survin asemenea necazuri, că ar trebui să ținem minte vechiul dicton „Sînt eu dator să păzesc conștiința semenului meu?” Și, cu ochii umezi, îi adresă un surîs de consolare.

Și astfel Gerald nu mai puse întrebări. Inge se reintegrase foarte bine în viața de familie, ba poate mersese puțin cam prea departe în acest sens, reflectă Gerald cu amărăciune. El își realizase dorința de a avea slujnice și o bonă pentru copii, iar Inge învățase să accepte folosința venitului lor, dînd în vileag talentul pentru o formă specială de viață „simplă” de *hausfrau*¹, anume destinată să cheltuiască orice sume de bani ce se află la dispoziție. Kay învățase să-și accepte mîna ofilită și să-și admire mama. Întrebările nerostite rămîneau însă ca o barieră de tăcere între el și soția sa, și odată cu ele, un fel de dezgust fizic care-l determina să accepte orice numai să evite priveliștea acelei masivități informe de nefericire, a acelor ochi înfricoșați de păpușă. Chiar în clipa aceea își lăsa pleoapele peste proprii săi ochi pentru a pune stavilă amintirii, în timp ce glasul lui Inge ajungea pînă la el.

Inge șoptea, sau mai curînd dădea buzelor ei forma potrivită șoaptei, iar apoi vorbea pe tonul normal.

— Ah! nu știți, zicea ea, cît mă mîhnește faptul că nu publică nimic, și că s-a pensionat cu doi ani mai înainte.

— O! îmi închipui că se bucură de viață, zise Robin. Își pierde vremea de colo pînă colo și cumpără desene. Eu nu mă pricep, dar Marie Hélène spune că e o colecție minunată.

— Are un gust remarcabil, vorbi Marie Hélène laconic. Ea nu aproba această diminuare a capului familiei în prezența lui, chiar dacă acesta adormise.

— Dar asta nu e o viață de bărbat, exclamă Inge, să te învîrtești de colo pînă colo și să cumperi desene.

¹ Stăpîină a casei (germ.).

Tenul galben al lui Marie Hélène se îmbujoră de jenă.

— Eu nu m-aș încumeta să emit judecăți facile despre erudiție, zise ea. E cât se poate de elegant ca un cărturar distins *en retraite*¹ să devină colecționar de desene — cred eu.

— Mi-e teamă, vorbi John cu înțelepciune, că a încercat întotdeauna să înlocuiască viața cu istoria. Și, bineînțeles, nu merge.

— După părerea mea e mai probabil că rutina organizării universitare, în cadrul unei catedre, i-a ucis energia necesară activității științifice, zise Donald. Astăzi viața unui profesor nu e cu mult mai bună decât a unui slujbaş de grad superior. *Viața*, așa cum o înțelegi tu, John, distruge realitatea, și nu invers.

— Dar a fi profesor reprezintă o poziție socială atât de distinsă! protestă Marie Hélène.

— O! interveni Kay, ca să-i dăm tatii ce-i al lui, nu-i putea ajunge distincția. E un suflet prea melancolic și descurajat pentru asta. Nu, eu cred că adevărul e cu totul altul. Vedeți, ceea ce a scris este formidabil de bun, sau așa mi s-a spus. Asta e și părerea ta, Donald, dragă, nu?

— În limitele proprii, absolut de primul ordin, decretă doctorul Donald.

— Ei, vedeți, asta este, vorbi Kay cu însuflețire. El e un perfecționist. Nu are curajul să mai scrie altceva de teamă că nu va fi tot așa de bun. De primul ordin sau nimic. Eu îl admir pentru asta.

— Ei bine, regret, dar eu nu sînt de aceeași părere, spuse Marie Hélène pe un ton scandalizat. Viața constă, după mine, din acceptarea datoriei care ne incumbă, și asta înseamnă adeseori a accepta calitatea a doua.

Cu un imens efort, Gerald își abătu atenția de la conversație. Cînd un om a coborît atât de jos, judecă el, încît să tragă cu urechea la aprecierile celor dragi asupra lui, tot ce poate face e să-și joace rolul conform eticii pe care o consideră nimerită într-o situație scenică atât de dificilă. Situația aceasta delicată și-o făurise singur, în definitiv, în toți acești ani de calm spiritual, pentru a folosi o expresie eufemistică în loc de ratare și inerție. Bătrînii țărani ai lui Wordsworth —

¹ La pensie (fr.).

culegătorii de lipitori¹ și alții, fel de fel — primiseră cel puțin panegiricuri pentru pietatea lor vegetativă, în timp ce își trăiau senectutea virtuoasă și mută în preajma celorlalți; dar e adevărat că poeții sînt mai binevoitori decît rudele, și mai puțin superficiali. Ceea ce îl rănea era numai superficialitatea. Kay dovedea gentilețe, dar nu destul discernămint, închipuindu-și despre el că nu accepta calitatea a doua. Dacă membrii familiei lui erau de calitatea a doua, așa cum îi considera el, asta dorise el însuși, fiindcă, luînd-o în căsătorie pe Inge, făcuse exact o astfel de alegere...

Formau o pereche frumoasă în timp ce, de pe parapetul cu creneluri de la Kronborg, urmăreau gheața sfărîmîndu-se în strîmtoarea Lund, blocurile enorme, acoperite cu zăpadă, plutind prin Kattegat pînă în Marea Nordului. Perechile frumoase sînt întotdeauna înalte, deși ei împingeau oarecum la extrem calitatea aceasta. Inge, în orice caz, semăna cu o regină din nu știu ce Ruritanie nordică în finalul fericit al romanului. Ochii îi străluceau de plăcere, obrajii trandafirii arătau și mai împurpurați din pricina stropilor de apă sărată, părul îi flutura în şuvițe ca spicul de grîu peste toca de samur. Natura îi hărăzise o siluetă rară, întrunind suplețea cu maiestatea. Așa cum stătea acolo în picioare, în haina lungă de samur, cu cozile manșonului trecînd peste marginea crestei de zid, i se părea lui Gerald că toți soldații din acest palat transformat în cazarmă trebuiau să-și salute regina, căci era înzestrată cu grația, și poate puțin cu nulitatea pe care te aștepti să le descoperi într-o mlădiță regească.

— Îmi pare bine, spuse ea, că tata a obținut pentru noi permisiunea de a vizita castelul. Chiar și așa nu cred că ți s-ar fi dat voie să intri dacă războiul nu s-ar fi încheiat. Așadar, vezi că pînă și aici, în Danemarca, se văd semnele unei lumi noi. Se întoarse către el cu un surîs. Prin urmare, în mod sincer, nu te-a dezamăgit bătrînul nostru Elsinor. Chiar după Shakespeare, zise ea. Asta mă bucură foarte mult. Îi vorbea parte în daneză, parte într-o engleză de curînd învățată.

¹ Referire la culegătorul de lipitori din poemul *Resolution and Independence* (*Hotărîre și independență*, 1807) de William Wordsworth.

— Îmi place totul, zise el. N-am crezut o clipă că voi îndrăgi aceste locuri. Am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să scap când Ministerul de Război m-a pus la dispoziția ambasadei noastre de-aici. Dar acum îmi place mult.

Era adevărat : trăsese toate sforile posibile ca să evite această misiune. I se părea absurd și monstruos, le spusese el, să plece într-o țară neutră numai din cauza unei dizenterii de care se vindecase, în timp ce sute de oameni cu plămîni ciuruiți sau cu un singur braț erau trimiși înapoi pe front. Franța nu însemna Dardanelele, subliniase el, și nici chiar frontul italian, ca să se țină seamă de o dizenterie. Și când toate argumentele s-au dovedit inutile, pledase cel puțin pentru un post la Whitehall ; la urma urmei, limbile scandinave pe care le cunoștea aveau să fie tot atît de utile în serviciul secret din țară. Oriunde, dar nu în ambianța neautentică a unei țări neutre. În ultimă instanță, însă, n-a fost nimic de făcut ; mai erau și alți lingviști scandinavi, desigur, dar puțini care vorbeau atît de fluent ca el. Își blestemase atunci călătoriile în Danemarca dinainte de război, și îl blestemase pe Stokesay care îl convinsese să se consacre cercetării epocii vikingilor.

În cele din urmă însă, tocmai Stokesay împreună cu Dollie l-au împăcat cu inevitabilul, dar chiar și așa venise acolo în silă. De la moartea lui Gilbert, Stokesay îl socotea în mod evident moștenitorul său, nu numai pe plan academic, dar și personal.

— Nu vreau să spun nici o clipă, Gerald, îi spusese el, că are importanță vreo viață anume în lupta titanică pe care o dăm. Acum un an, când lucrurile stăteau atît de prost, s-ar fi putut să afirm chiar contrariul, dar am realmente sentimentul că 1918 înseamnă pentru noi un moment de cotitură. Vor mai fi obstacole și căderi înapoi, dar am în sfîrșit senzația că nu e cu totul greșit să ne gîndim la viitor. Uneori mă imaginez din nou la catedră și în consiliul universitar. S-a isprăvit cu propaganda. Nu va fi ușor pentru mine, știi, acum că Gilbert nu mai este ; dar va trebui să corespundem unei sarcini și mai importante. Sînt absolut convins, dragul meu, că studierea istoriei așa cum se cuvine va contribui tot atît, și chiar mai mult ca toate științele la făurirea unei lumi mai bune, iar în acest studiu, cunoașterea începuturilor noastre își va juca rolul. Naționalismul e sortit să dispară. Și

cu toate că sînt ultimul care aş subscrie la unele idei ale colegilor noştri romano-catolici, nu se poate nega că lumea medievală ne învaţă multe cu privire la internaţionalism. Iar tu, Gerald, eşti cel mai bun medievist de la noi din ţară. Asta e tot ce am să-ţi spun. Hotărîrea, ca orice lucru de seamă în viaţa unui om, stă pînă la urmă în mîinile tale. Nu stătuse, bineînţeles, în mîinile lui, ci în acelea ale Ministerului de Război, dar Stokesay avea tendinţa tot mai pronunţată de a vorbi în felul acesta.

Dollie a fost însă, în încheiere, cea care i-a făcut călătoria în Danemarca mai uşoară, şi totodată mai amară. Era atît de vădit că dorea să-l vadă plecat din Anglia.

— Iar acum ai să ne părăseşti, spuse Inge. Ne vei lipsi foarte mult. Era genul de remarcă pe care el se deprinsese să-l privească neîncrezător pe buzele fetelor din Anglia. O auzise prea des la week-end-urile petrecute pe la reşedinţele de ţară. „Şi acum că ne părăseşti, domnule Middleton, îţi vom simţi lipsa“. De obicei o rosteau mamele care îşi puneau ochii pe cîte un tînăr celibatar bogat ; dar cîteodată, mai sfios, o rosteau şi fiicele. Inge nu vorbea niciodată cu sfială ; erau momente cînd remarcile ei i se păreau puţin cam copilăroase, şagalnice, într-un chip ciudat la o fată în acelaşi timp degajată şi demnă, dar e adevărat că deosebirea de limbă făcea greu de definit nuanţele, mai ales nuanţele de umor. Şi apoi era fiica unică a unui văduv care îşi iubea copilă la nebunie şi o menţinea mai novice decît era firesc la vîrsta ei.

— Şi aşa, prin urmare, zise ea, n-aţi mai tîrît mica Danemarcă în război, iar cînd el începu să protesteze, ea rîse. Nu, ştiu că n-aţi avut intenţia asta. Am vrut să văd dacă mă pricep la umor englez, dar n-am încă destulă practică. Dumneata ai făcut mult pentru ca danezii să resimtă o mai mare dragoste faţă de Anglia. Ar trebui să fii mîndru.

— Dacă am reuşit într-o oarecare măsură, sînt mîndru, răspunse Gerald. Dumneata ai contribuit în mod sigur să mă faci să mă îndrăgostesc de Danemarca.

Se plimbau încet de-a lungul meterezelor. Soarele de martie îşi revărsa razele cu destulă vigoare, şi Gerald îşi desfăcu gulerul de astrahan pentru a lăsa să pătrundă aerul. Zăpada întărită scîrţîia sub paşii lor.

— Îmi place totul mai mult decît pot să exprim, îi spuse, și îndeosebi, poate, acum că s-a încheiat armistițiul.

— Ah, exclamă ea, pentru că ai să pleci. E întotdeauna mai ușor să iubești oamenii cînd îi părăsești.

— Poate că e și asta, dar e *cu mult* mai mult decît atît. În timp ce se dădeau încă lupte, mă simțeam mereu oarecum culpabil că mă bucur de toate. Acum mi-ar plăcea să rămîn aici pentru totdeauna.

Ea se opri ca să-l privească.

— Cred că e adevărat ce spui, dar ne vei părăsi în curînd.

— Nu, dacă-i cunosc bine pe cei de la Ministerul de Război, zise el ; au și uitat probabil de existența mea.

— Așa sper, declară Inge ; dar nu ! nu trebuie să spun una ca asta. Ai de realizat o operă splendidă. N-ai idee ce frumos vorbea aseară profesorul Gulbrandsen despre dumneata. A spus că dumneata știi de pe acum incomparabil mai mult din istoria noastră decît știm noi.

— Asta n-ar fi greu dacă ne gîndim la anumite cazuri, rîse Gerald.

Inge oftă.

— Din păcate așa este. Dar e atît de mult de înfăptuit aici în *prezent*. Iată, de pildă, tatăl meu, sărmanul, mereu în ședințe de comitet și ocupîndu-se de construirea caselor. N-are timp de trecut. Și totuși eu știu ce mîndru e de istoria noastră. S-a zbatut mult pentru o predare mai bună a istoriei în școli.

Gerald explică stingherit.

— Îmi pare rău, dar remarca mea a vrut să fie o glumă. Sînt sigur că voi toți cunoașteți incomparabil mai mult decît știu englezii despre istoria *propriei* lor țări !

Inge făcu doar „O !” și Gerald înțelese că, așa cum i se întîmpla adesea, îi dăduse peste nas. Rămaseră tăcuți un răstimp, apoi Gerald arătă cu bastonul o rață sălbatică așezată pe un bloc de gheață ce plutea înspre mare.

— Mă întreb ce se întîmplă cu păsările astea care sînt purtate în larg, prea departe, spuse el.

— O ! Eu cred că au un sălaș al lor, exclamă ea, unde locuiesc numai păsări fericite și... pești nefericiți. Făcu o strîmbătură comică.

Pe Gerald îi agasă fantezia aceasta bizară pe care n-o gusta deloc.

— Îmi închipui că mor înghețate, zise el.

Inge pur și simplu nu-i înțelegea starea de spirit. Chipul ei, când se întoarse spre el, era gol de expresie și foarte frumos. Tocmai particularitatea asta îl uluia. La alții, la Dollie, de pildă, frumusețea venea din nuanțele expresiei, din mișcare, dar Inge era doar frumoasă, cu atât mai frumoasă când, ca acum, nu vedeai pe chipul ei nimic altceva decât formă și culoare. Uneori el își puneă întrebarea dacă asta nu însemna un temperament rece, și totuși ea avea o fire caldă, se bucura de viață, luînd-o așa cum este. El ajunsese, probabil să asocieze pasiunea cu încordarea. Dollie, cu tot felul ei de a fi deschis și direct, aproape băiețesc, ascundea întotdeauna o stare de tensiune — un aspect din tensiunea generală a vieții engleze pe care el se gîndea cu groază că o va regăsi. Prin comparație, Inge era numai pe jumătate adultă.

Ea îi puse mîna pe braț.

— Mă socotești din cale afară de copilăroasă, Gerald, spuse ea ; dar mie îmi vine foarte greu. Cercul social în care ne învîrtim e destul de îngust și cei mai mulți sînt prieteni de-ai tatii — șefi sindicalişti și deputați ; mă tratează așa cum dorește tata, ca pe o fetiță. Pare caraghios, dat fiind că sînt atît de înaltă, se luă ea în rîs. Îți sînt recunoscătoare că mă tratezi ținînd seamă de statura mea.

La întoarcere, trăsura opri la Fredenborg, și în parcul englezesc al acestui palat din veacul al XVIII-lea, cu aleea mărginită de arbori, cu statuile și urnele acoperite toate de zăpadă, o ceru pe Inge în căsătorie, iar ea acceptă. Poate că a fost atmosfera de reținere care emana din decorul rigid al parcului, sau poate a fost numai zăpada, dar ea n-a manifestat nici o urmă din acel ton jucăuș capricios, din acea falsă căldură, care îl incomodau uneori pe el. Chiar dacă urma să se întoarcă în Anglia, la tot ceea ce îl îngrozea, avea sentimentul că, în frumusețea ei pasivă, ar aduce cu el în țară ceva din pacea pe care o descoperise aici. Va fi necesar să-și angajeze toate forțele în muncă, în cercetare, în vederea făuririi unei cariere, dacă voia să umple golul care-l aștepta acasă. Nu putea face astfel decât bizuindu-se pe o sursă de calm ocrotitor. Inge, își dădea seama, avea să însemne o asemenea sursă...

Și de o asemenea hotărîre, gîndi Gerald, a fost în stare un bărbat care împlinise douăzeci și șapte de ani. Scîrbit, se făcu mic în fotoliu. Refuză ca ipocrită scuza lipsei de maturitate din pricina războiului. Cu toate astea, trebuie să fii echitabil cu oricine — chiar cu tine însuși, cel de la o vîrstă mai tînără — și nu putea tăgădui că ultima lui întrevvedere cu Dollie nu-i zdrobise inima. Pe măsură ce scena aceea îi revenea în minte, dorea cu disperare s-o alunge din conștiință, să se întoarcă la conversația banală, „zgîriată“, a familiei, dar în ruptul capului nu mai putea acum să nu-și perinde totul prin memorie, oriunde l-ar fi dus șirul amintirilor. Dacă mulți ar fi fost de acord că Inge era „de calitate a doua“, chiar așa cum se înfățișa în zilele acelea, poate că prea puțini ar fi considerat-o pe Dollie drept o alegere de prim rang. Și totuși anii îi confirmaseră convingerea că ea era femeia lui; sau o simplă imagine iluzorie înlocuise pe femeia pe care n-o putea avea? Mai tîrziu, cînd îi aparținuse, ea îi întruchipase numai în rare momente năzuințele, dar e adevărat că Inge intervenise între ei doi. Oricum vor fi stat lucrurile, Dollie îi declarase limpede în anii aceia din prima tinerețe că nu-l va lua în căsătorie, la fel de lămurit cum îi spusese mai tîrziu că dorea să-i fii amantă.

Vremea era neobișnuit de caldă în acea lună mai, și razele soarelui se răsfrîngeau într-o lumină orbitoare pe stîncile de calcar și pe lungul șir de hoteluri cu fațade imaculate de pe faleză; pînă și taiorul de olandă albă al lui Dollie, ca și încălțămîntea și ciorapii ei albi ce se iveau de dedesubt, pluteau ca într-o ceață alburie în fața ochilor lui Gerald. Sub canotiera albă, chipul ei cu trăsături delicate, cu obraji netezi, dădea o impresie de liniște și de răcoare.

— Gîndește-te la mine, spuse el; peste o săptămînă mă aflu în dezgustătoarea îmbelșugare a unui climat neutru. Uniforma de ofițer împrumută o anumită zveltețe constituției lui de pe acum masive.

— Gîndește-te la mine, spuse și ea, la Hastings. Într-o săptămînă sînt semi-finalele.

— Și ai să cîștigi toate cupele, rîse el.

— Da, zise ea, nu e dezgustător? De astă dată nu se mai poate, trebuie să fie ultima mea competiție. Am devenit o ahtiata după premii. Dar sînt o grămadă de jucători slabi.

Le duc dorul canadienilor, adăugă ea. Acum presupun că vor veni yankeii. Vom auzi tot mereu pe-aici „Eu nu sînt de părere“, așa cum spune Harry Tate. Oricum, îmi pare bine că au intrat și ei în război. Cu cît vor fi mai mulți, cu atît va fi mai vesel, zic eu.

Gerald avu o crispare.

— Iartă-mă, dragule, zise Dollie. Știu că nu-ți place să mă auzi vorbind așa. Dar faci prea mult caz de cuvintele rostite. Nimeni, nici chiar imbecilii ca mine nu consideră, în fond, că e vesel. Doar că trebuie să rezistăm pînă la capăt ; este ?

Gerald nu-i răspunse.

— Am impresia că o sumedenie din cei de-acasă găsesc că e foarte vesel, spuse el cu tristețe.

— Te referi la mine, spuse ea. Ba da, Gerrie, la mine te-ai gîndit. Sau dacă nu, așa trebuia.

— Ești nedreaptă cu tine însăși. Ai făcut o treabă minunată îngrijindu-i pe răniți.

— Te rog, Gerrie, făcu ea, aprinzîndu-și o țigară. O treabă minunată ! Și o treabă minunată jucînd dublu mixt cu canadienii. Și petrecînd cu băieții în concediu. Dansînd și culcîndu-mă cu comandantul de brigadă.

Gerald luă o înfățișare scandalizată.

— Iartă-mă, dragule, zise ea, dar știai că n-ai fost numai tu. Sau te deranjează limbajul meu ? Uiți că așa sînt eu, neserioasă. Nu le-ai auzit pe cloștile bătrîne sporovăind pe socoteala mea ?

— Nu ascult bîrfelile, zise Gerald. Afară de asta, ai trecut prin multe, Dollie.

— A, da, zise ea. Sînt o tînără văduvă de război. N-ai auzit cum vorbește pater despre asta ? E de-a dreptul mișcător. Numai că el uită că mai sînt încă vreo două milioane. Majoritatea au păstrat cel puțin focul sacru nestins. Eu n-am avut nici măcar decența să fac asta pentru iubitul lui fiu, Gilbert.

— Căsnicia voastră era dizolvată cu mult înainte de plecarea pe front a lui Gilbert, zise Gerald. Nici n-ar fi trebuit să te măriți cu el. Și ceea ce e mai mult, te trata ca o brută. Spun asta deși mi-a fost prieten. Da, deși a fost ucis pe front și asta a însemnat o pierdere scandalosă.

— Da, zise Dollie, mi-ai mai spus-o și altădată. Cu toate că ți-era prieten și cu toate că pe atunci nu fusese ucis. Ca să fii mai precisă, mi-ai spus-o în pat.

Gerald îi apucă încheietura mâinii și i-o răsuci furios.

— Taci din gură, îi spuse. Ești o mică neroadă. Nu poți să te chinuiești la infinit pentru asta.

— Nu pot? întrebă Dollie. Nu fi atât de sigur.

Gerald își lovi lateral piciorul cu bastonul. Apoi, calmat, o imploră :

— Ascultă, Dollie, încearcă să-ți aduci aminte ce s-a întâmplat. Erai singură și nefericită, iar eu la fel. Știai că Gilbert te înșela, chiar în timpul celui ultim concediu. De ce să iei vina asupra ta? Ne iubeam, Dollie. Și ne iubim și acum, adăugă el vehement.

— Da, zise Dollie, neluându-i în seamă vorbele, am petrecut atunci amândoi foarte bine. M-am distrat admirabil. Așa am și vrut. N-ai auzit despre micuța doamnă Stokesay? Nu? Dar am uitat că nu stai să ascuți gura lumii. Ar trebui, să știi. Întreabă la club. Oricine îți poate spune. Micuța doamnă Stokesay e focoasă.

Gerald se lăsă pe spate în șezlongul său și oftă. Privea fix în zare, acolo unde albastrul e presărat cu dungi albe de spumă sub promontoriul Beachy.

— Să nu spui că *tu* poți să-i auzi, vorbi Dollie cu însuflețire. Știi, se zice că *se poate* auzi bombardamentul pe vreme liniștită. Până și într-o stațiune respectabilă cum e Eastbourne nu ți-e dat să uiți cu totul ce se petrece dincolo, adăugă ea cu o intonație amară.

— Nu mai plec în misiunea asta blestemată, se răzvrăti brusc Gerald. Ridicându-se în picioare, se aplecă deasupra ei. Nu-mi pasă dacă asta înseamnă curtea marțială. N-am să te părăsesc în starea asta de nefericire, de amărăciune.

— Mulțumesc frumos, zise ea. Dar gata, s-a isprăvit! Pot să am grijă singură de mine. N-am părăsit căminul de ieri și nu mă întorc înapoi la vatră. Petrec, Gerrie, ca toate femeile de azi. Tu mi-ai spus așa.

— Ah! pentru numele lui Dumnezeu, exclamă el, și o clipă după aceea, spre surprinderea trecătorilor de pe promenadă, spre surprinderea chiar a lui însuși, îngenunche și îi

luă amîndouă mîinile într-ale lui. Mărită-te cu mine, Dollie ! o imploră el. Vreau să te fac fericită ! și sînt în stare !

Chipul lui Dollie se bosumflă pentru o clipă, apoi căpătă o expresie severă. Îi respinse mîinile.

— Nu, Gerrie. Pentru Dumnezeu, ridică-te ! îi spuse ea. Am făcut nefericit un bărbat. Nu vreau să mai nefericesc încă unul. Tu ai cap, ca și Gilbert. Eu nu. N-aș fi capabilă să te ajut în cariera ta. Ți-aș sta doar în cale. Cînd îl văzu că vrea să-i vorbească din nou, își întoarse fața de la el și răbufni violent. „Ah ! Dumnezeule ! nu poți să înțelegi ce vreau să-ți spun ? Nu doresc să mă mărit cu tine, Gerrie. M-aș plictisi de moarte într-o săptămîină. Se ridică de pe șezlong și, în timp ce el se scula în picioare din poziția în-genunchetă, îi spuse : Dealtminteri, sînt plictisită de moarte chiar acum. Știi de ce aș avea poftă ? Aș bea un cocteil. Hai să mergem la barul american. Așadar ai să porți haine civile, zise ea, pentru că micuțelor daneze nu le-ar place, poate, să li se amintească de război...

Robin și John cîștigaseră bătălia. În ciuda tuturor încercărilor de a-i reține, reveniseră la Pelican ca temă de conversație.

John, ronțăind *marrons glacés*¹ arăta ca băiatul răsfățat și îndopat cu dulciuri al discuțiilor din copilărie. Ca și atunci, răspundea la pretențiile lui Robin că posedă experiența unui frate mai vîrstnic prin condescendența tinereții scînteietoare în fața bătrîneții greoaie la minte.

— Dragul meu Robin, zise el, nu sînt total lipsit de experiență în aceste probleme. Am sute de cazuri nenorocite în fiecare săptămîină. Multe din ele se dovedesc a fi inventate, rezultat al prostiei sau al *escrocheriei*. Eu le cercetez pe fiecare cu de-amănuntul. Tu tinzi să-ți arogi meritul de a fi unicul om care știe cum să-și facă meseria. Mă tem că nu-i așa cum crezi. Din întîmplare eu mi-o cunosc pe a mea. Nu vorbesc prea mult despre ea fiindcă iau ca un lucru de la sine înțeles această latură a vieții unui om inteligent. Am cercetat în amănunțime reclamația lui Cressett. E purul adevăr.

¹ Castane zaharisite (fr.).

— Da, da, vorbi Robin nervos ; sînt sigur că este. Nădăduise că s-ar putea să nu fie ; dar, uitîndu-se la John reflectă că fratele său mai tînăr e un carierist idealist încununat de succes, nu un băiețel înfumurat care face o treabă de mîntuială. Era puțin probabil că sprijinea o revendicare fictivă. Robin schimbă terenul. Nimeni nu se îndoiește că Pelican sau vreunul din echipa lui a comis o greșeală. Face doar apel la adultul din tine ca să pună alături măruntele urmări ale inadvertenței sale cu gravele consecințe ale publicității pe care o faci tu faptului — eventuala ruinare a carierei unui om care îndeplinește o funcție utilă. Bineînțeles, în privința asta trebuie să mă crezi pe cuvînt.

— Nu e nevoie, zise John, îmi cunosc oamenii de care mă ocup. Mi-am făcut o datorie din a afla totul despre Pelican. E un bun slujbaş al statului. De aceea e cu atît mai important să-l facem să servească drept lecție. Asta subliniază faptul că organele executive, chiar și cele mai capabile și mai conștiincioase, sînt răspunzătoare în fața tribunalului opiniei publice.

— Dar, Johnnie, zise Kay, vorbești ca și cum omul *a știut* că a comis o greșeală. Cu siguranță că asta nu e posibil. Un șef de departament, sau ce este, nu vede, probabil, nici unul din aceste cazuri. E aproape sigur că a fost scăparea din vedere a unui subaltern.

— Atunci, zise John, trăgînd din pipă, Pelican sau succesorul lui va cere insistent să aibă funcționari mai buni sau mai mulți, să se remedieze lipsa, oricare ar fi ea. Doar nu sînt împotriva aparatului de stat, vreau însă unul eficient. Afară de asta, adăugă el, nu sînt convins că n-a existat un moment cînd hîrțile au trecut prin mîinile lui Pelican, iar el, pentru un motiv sau altul, pentru că era prea ocupat, sau grăbit să plece, sau ce vrei, a lăsat să treacă un lucru de care a știut că e incorect. Vezi, adevărul poate să ni se dezvăluie numai pentru o fracțiune de secundă, dar eu cred că întotdeauna există un moment de adevăr...

Sau un moment de neadevăr, sau de neadevăr care seamănă a adevăr, gîndi Gerald. Disprețul lui față de John crescuse pînă la punctul de explozie la această mostră de volubilitate specioasă. I se părea de neîngăduit ca acest „deștept al deșteptilor“ de fiu al lui să pornească în urmărire după o simplă bănuială și să deschidă acțiune mergînd la risc, cînd

propria lui viață fusese ciuruită și răsucită de scrupule și hotărâri bine cântărite. Dacă John ar fi fost în locul lui, ar fi urmărit jumătate din viață o himeră, răsturnând echilibrul profesiei engleze de istoric, distrugând reputația unui savant ca Stokesay, și Dumnezeu știe ce altceva încă, pe mărturia câtorva cuvinte. Și totuși, își spunea el, chiar dacă nu știa Dumnezeu, *el* știa. Își spusese în toți acești ani că asemenea grave rezultate ar fi consecința unei acțiuni pe care ar deschide-o el; cu toate astea, era în mod real o chestiune atât de serioasă? Nu era, în fond, o problemă minoră de adevăr istoric, avînd o foarte mică însemnătate pentru medieviști și nici una, dar absolut nici una, pentru cei din afara specialității? Cu atât mai mult un motiv de a nu deschide acțiune pe baza unei mărturii atât de slabe. „Un moment de adevăr!“ Ce însemna asta? Un moment de convingere personală care putea fi rezultatul animozității, al băuturii, al imaginației, sau al cine știe cărui echivoc psihologic.

După scurgerea atîtor ani își amintea și astăzi cît se poate de clar intuiția lui de o clipă că Gilbert spunea adevărul; dar cum putea aprecia valoarea propriilor lui convingeri, cînd el însuși se schimbase atât de mult în anii ce urmaseră. Gilbert se afla acum în lumea umbrelor, iar propria lui personalitate de atunci putea să apară la fel de fantomatică fără falsul și absurdul postulat al continuității existenței umane.

Mesele parcă le vedea și acum, cu abajururile trandafirii ale micilor veioze și cu buteliile de Chianti. La fel arătau probabil și astăzi, dacă nu cumva, în ultimii ani, se făcuseră investiții pentru un decor în metal cromat. Și meniul scris neglijent, marcat cu roșu-purpuriu. La „Rendez-vous“ se petrecuse oare? sau la „Chanticleer“, ori poate la „Pino-li's“? oricum, într-unul din celebrele mici restaurante din Soho. Și chelnerița, o italiancă din East End¹, nu avea mai mult de șaisprezece ani, iar Gilbert se lăuda, probabil în mod întemeiat, că o sedusese. Dar Gilbert însuși?

— Dragă Middleton — lui Gilbert îi plăcea să li se adreseze pe numele de familie chiar celor mai intimi prieteni — te implor, nu fi cel mai mare tîmpit din toate timpurile. Nu înțelegi că e cel mai grozav lucru care ni s-a în-

¹ Cartier popular londonez, unde se vorbește dialectul „cockney“.

timplat vreodată? Demult de când ceream parcă să fim trași pe sfoară, cu funestele noastre maniere de pisică îmblânzită și cu civilizația noastră ieftină, de suburbie meschină. O lume care a ajuns să accepte drept înțelepciune bodogănelile dispeptice ale unei șlehte de afaceriști din City și de femei bătrâne vîrîte în politică, o lume care cumpără pictură la o guinee metrul, și ia drept poezie cloncănitul unor constipați semivirili, tipă după unul și un singur lucru — o farsă colosală. Și, bată-ne norocul să ne bată! avem ce-am vrut. Cea mai fantastică farsă din toate timpurile, care o să lase sînge zdravăn unei lumi îmbuibate și o să dea o purgație bună, o dată pentru totdeauna, nenorocitei și constipației noastre culturi. Iar tu speră să se termine în cîteva luni.

Glasul lui surescitat, strident, acoperea conversația celorlalte persoane care luau masa, iar rîsul lui frenetic răsuna în toată sala. Părul negru, bogat, îi alunecase peste una dintre sprîncene, în timp ce își privea fix prietenul cu ochii lui negri, injectați ca ai unui cal de curse. În contrast cu pielea albă a feței prelungi, cu pomeți înalți. Era beat turtă.

— Nu, nu, Middleton, te rog din suflet, nu fii în ha'ul ăsta de gogoman. Întinse brațul peste masă și-i dădu lui Gerald o lovitură ușoară cu pumnul în piept. Era gestul afectuos-insolent cu care se obișnuise din anii de școală, de cînd legase o strînsă prietenie cu Gerald.

Privindu-i mîna subțire, cu vene groase, Gerald încercă o senzație de repulsie față de prietenia care ar fi trebuit să sfîrșească odată cu romantismul școlar.

— Cît de repede crezi că o să ne distribuie uniforme?

Gilbert îl privi prin ochii împăienjeniți, aprinzîndu-și o țigară de foi cu mîna nesigură.

— Ce importanță are asta pentru tine, micule Middleton? îl întrebă.

Gerald, auzindu-l că i se adresează cu apelația școlărească, gîndi: „E mai beat decît îmi închipuiam, poate ne vor da afară din cauza lui și atunci pot să-l trimit acasă.“ Dar Gilbert îi apucă reverul lat, împodobit cu ga'oane.

— Ai primit cocarda. Ce altceva mai doresti? îl întrebă el. Școala de drept. Ar trebui să fii al naibii de mîndru. N-ai auzit ce-a spus sergentul-major? Chemă un chelner. Adu-i domnului un coniac mare. Au de gînd să ne facă pe

toți eroi. Au să-l facă erou și pe blestematul sărman și micuț Middleton.

„Ai putea să te cerți acum cu el, își spunea Gerald în sinea lui, și să te descotorosești de el odată. Trebuia să faci așa de când a venit să te vadă la Cambridge ; te-a plictisit și te-a dezgustat atunci, da, așa e, iar tu îl socoteai un om excepțional, cu poemele lui de avangardă, cu colaborările lui la *Blast*¹, cu conversația lui despre Nietzsche și despre Marinetti. Iar acum nu mai poți din cauza lui Stokesay și a lui Dollie. Ești legat de el — camarazi de arme pînă la moarte“.

Gilbert spuse :

— Cum ți-ar place să fii aruncat în aer, Middleton ? N-are nici o importanță. Mergem împreună. Hai să facem un pact pe care-l vom pecetlui mai târziu cu măruntaiele noastre amestecate. Acum zbiera de-a binelea, astfel că micul proprietar italian se uita îngrijorat spre masa lor.

Gerald se gîndi : „Trebuie să-l calmez“, dar în aceeași clipă rosti pe un ton emfatic :

— Ascultă, Gilbert, dacă tu nu te duci să-ți vezi tatăl, eu mă duc. Nu trebuie să ne prezentăm la datorie pînă luni. Prind trenul de 10.15 astă seară.

Gilbert se plecă peste masă. Vorbea acum cu glasul scăzut, dar cu o intensitate isterică.

— Să nu mai sufli un cuvînt despre blestematul de tăică-meu, ai înțeles ? zise el. Vrei să-ți spun eu ce este ? Un bătrîn libidinos. Ba da, asta este. Numai că nu e în stare de nimic. A feștelit-o încă din noaptea nunții. Dragul meu tătic virgin și neîntinat. Dar de la mama tot a smuls ceea ce trebuia. I-a făcut viața un iad numai pentru că a feștelit-o în noaptea de pomină.

Gerald îl întrerupse tăios :

— Mi-ai mai povestit scena asta. Nu vreau s-o aud încă o dată.

— Nu vreau s-o aud încă o dată, îl maimuțări Gilbert. Ba trebuie s-o auzi, micule Middleton, îi va face bine inimii tale neprihănite. Știi de ce a feștelit-o ? Fiindcă a crezut că

¹ „The Blast“ („Rafala“, 1914—1915) a fost publicația periodică a mișcării artistice intitulată „vorticism“, inițiată de romancierul, criticul și pictorul Percy Wyndham Lewis (1884—1957). Această mișcare, adversară a picturii futuriste, a introdus abstracționismul în pictura engleză.

sosul pentru gîscă e sos și pentru gîscan. „Dragul meu Gilbert — și începu să-și imite tatăl — cînd am cunoscut-o pe mama ta eram virgin. Noi, bărbații, nu avem dreptul, dragul meu băiat, să cerem femeilor ceea ce nu sîntem dispuși noi înșine...” N-avem dreptul, Middleton, n-avem dreptul ! Ei bine, o să afle el despre drepturi acum. El și cei din tagma lui au crezut în petice de hîrtie. Există drepturile *mele* și drepturile celor care au curaj și minte. Astea sînt toate drepturile care există. Restul sînt nespălații și femeile.

Gerald spuse :

— Știi, Gilbert, toată marfa asta pe care vrei să mi-o vinzi n-are nici o valoare.

Gilbert luă coniacul lui Gerald și începu să-l toarne pe gît în sorbituri lacome ; picături i se prelinseră pe bărbie și de-a lungul hainei de tweed pînă cînd se opriră pe un nasture de piele.

— Ești o corcitură și un tip enervant cu civilizația ta și cu toleranța și tactul tău. Ai vrea s-o ai pe Dollie, nu-i așa ? întrebă el, uitîndu-se pieziș la Gerald.

— Nu frica de tine mă oprește, zise Gerald.

— Nu, ridică glasul Gilbert, e cu mult mai rău decît atît. Ți-e frică să nu aduci prejudicii cuiva, ei sau ție însuși. Dacă ai fi fost numai puțin mai sus ori mai jos pe scara socială, Middleton, nu ți-ar fi păsat de adulter. Gîndește-te. Puteai s-o ai pe Dollie, și nimeni, nici chiar tu, nu te-ar fi văzut într-o lumină mai urîță pentru asta. Ar fi trebuit să te răfuiești cu mine — soțul ultragiāt. Dar mi-ai și spus-o, că nu te-ai fi dat înapoi. Din nefericire, Middleton te-ai născut un mic burghez civilizat — un gentleman. Începu din nou să-și maimuțărească tatăl : „Un gentleman, dragă Middleton, e, înainte de toate, un om binevoitor și pașnic ¹”. Ei bine, de săptămîna trecută s-a terminat cu asta. Există numai două genuri de femei, Middleton, tîrfe și vaci de prăsilă. Dollie e o tîrfă, sau ar fi dacă n-ar ști că, de-o prind, o snopesc în bătaie. Mama era sortită să fie vacă de prăsilă, dar tot ce-a putut scumpul meu tată să-i dăruiască a fost un singur fiu...

Gerald se ridică de pe scaun.

¹ Două accepții ale cuvîntului *gentle* din textul englez

— Uite ce e, Gilbert, spuse el, m-am săturat de toate balivernele astea. Eu plec.

Dar înainte de a-și lua mânușile, Gilbert îl înhăță de mîneacă.

— Am să-ți spun ceva care-o să te facă să stai, zise el, și surîse cu viclenie și suficiență de bețiv. Tu găsești că babacu e un mare savant doar fiindcă citește unciale carolingiene și alte aiureli care nu fac nici două parale. Cum ar putea fi un mare savant? N-are imaginație nici cît îi trebuie omului ca să se ferească de ploaie. Cum a putut să înțeleagă Evul Mediu prin prisma rezidurilor lui de darwinism, a unui Isus Hristos conceput ca un englez de treabă și a unor convingeri politice pe linia minimei rezistențe? N-ar cunoaște o frescă de Giotto dacă ar vedea una, și spune-i adevărul despre o sculptură provensală în piatră, că bietul lui suflet vătuit și-ar pierde liniștea somnului nopți de-a rîndul. Dacă se gîndește la așa ceva în afara „documentelor” lui și a originilor Parlamentului cercetate de el, vede probabil o gașcă de femei preraphaelite cu ochi ca stelele și gușă, dacă nu cumva o droaie de doamne cu vază, rumene la față și dansînd *morris*¹ pe pajiștea satului. Cît despre „veacurile întunecate”! Dacă ar fi la mijloc o înșelăciune, n-ar vedea-o. Știu asta fiindcă l-am prins asupra faptului.

Gerald, care se așezase pentru a evita o scenă, se întreba ce absurditate avea să mai urmeze. Cînd era beat, Gilbert inventa tot felul de istorii năstrușnice și de mistificări ticluite în detaliu. Se hotărî să-i lase frîu liber.

— Adevărat? întrebă el. În ce fel? Dar nu era nevoie să-și bată capul. Gilbert, luat de șuvoiul propriilor lui cuvînte, nu auzea nimic.

— Marele Stokesay, ca și tine, ca și toată blestemata voastră liotă, ați crezut că micul personaj de lemn cu respectabilul falus făcea parte din echipamentul episcopului ăla, zi-i pe nume, în vederea lungii călătorii din urmă, nu-i așa? Orice netot avînd cît de cît intuiția a ceea ce putea fi un om al Domnului pe atunci ar fi priceput înșelăciunea. Eu știu, pentru că eu l-am pus acolo.

¹ Vechi dans țărănesc englez, executat de dansatori costumați în Robin Hood și alți eroi ai legendelor populare.

Gerald avu pe loc, pe negîndite, convingerea că auzea adevărul. Limba parcă i se umflase în gură ; nu era în stare să articuleze un cuvînt.

— Da, da, eu l-am pus, repetă Gilbert. Acum vorbea cu glas scăzut, îngînînd ca pentru sine de plăcere. L-am găsit pe celălalt şantier arheologic, printre mormintele păgîne, unde era de aşteptat să descoperi aşa ceva. Şi, cu un mic ajutor, l-am pus în mormîntul lui „cum naiba-l cheamă”. Dracu’ să mă ia dacă n-am crezut că exista numai în parte şansa ca bătrînul să fie atît de imbecil precum s-a dovedit. Nu s-ar fi păcălit dacă n-ar fi fost vorba de săpăturile *lui*, iar voi, ca nişte dobitoci, v-aţi aliniat. Nici chiar bătrînui şi teatralul Portway nu era dispus să-şi manifeste vreun dezacord cu marele Stokesay. A mirosit el ceva, dar a tăcut mîlc. La urma urmei, săpăturile erau şi *ale lui*, ca şi terenul pe care se făcuse marea descoperire, chiar dacă însemna o dezonoare pentru biserică. Gilbert strigă după încă un rînd de coniacuri. Să bem, zise el, pentru ziua cînd dragul meu tată va primi titlul de cavaler la care rîvneşte atît de mult, fiindcă în ziua aceea voi da totul în vi'eag.

Gerald îşi bău coniacul pînă la fund şi se simţi din nou în stare să vorbească.

— Mai povesteşte-mi o dată, Gilbert, zise el, încercînd să nu exprime nici o părere hotărîită cu privire la adevărul celor auzite ; n-am urmărit tocmai bine.

Chipul lui Gilbert luă dintr-o dată o înfăţişare stinsă, fără vlagă.

— Ba da, ai urmărit, zise el. Apoi izbucni într-un hohot de rîs răguşit. Ai crezut fiecare cuvînt, Middleton. Ai înghiţit trăsnaia pe de-a-ntregul. Te-am dus de nas ca pe-un copil, rază promiţătoare a părintelui meu, discipolul lui favorit, tu, cea mai preţioasă piatră de pe diadema lui Clio ! Ai crezut ! şi începu din nou să rîdă cu hohote.

Gerald spuse :

— Nu cunosc nimic despre toate astea. Nu intră în perioada mea.

Gilbert se înclină batjocoritor.

— Îmi cer scuze, îl ironiză el ; apoi, pe un ton de parodie, adăugă : Nu e *perioada* ta, desigur. Ce stupid din partea mea. Ai dracului sînteţi voi, istoricii, cu perioadele voastre, parcă aţi fi nişte femei. Hai, du-te, îi spuse. Şterge-o.

Pleoapele îi căzură peste ochi și capul i se prăbuși pe umeri, amețit.

Gerald se ridică și ieși din restaurant, încredințându-se bucuros că era încă o glumă agresivă, de bețiv, de-a lui Gilbert.

Și așa ar fi putut să fie, căci totul se desfășură după șablonul obișnuit. Lunea următoare Gerald primi obișnuitul bilețel gentil de scuze din partea lui Gilbert — doar că tonul părea mai sincer decât altădată ; sau toate erau la fel ? Au urmat trei luni dintre cele mai fericite ale prieteniei lor. Gilbert a fost distractiv, interesant, chiar uman. Descoperiseră un nou entuziasm comun în viața militară, și, sub imboldul lui, Gilbert părea să-și fi pierdut amărăciunea, sau cel puțin aspectul cabotin, isteric, al amărăciunii lui, chiar și când era beat.

Totuși, atunci, la Stokesay acasă, după ce se despărțise de Gilbert în Soho, a fost prima noapte a lui Gerald cu Dollie. Când a ajuns acolo, Stokesay se culcase, iar Gilbert avusese dreptate în privința lui Dollie — a acceptat ușor și s-a arătat pasionată. Cât despre teama ei de Gilbert, răspunsul i-a fost cât se poate de simplu :

— Sigur că mi-e frică de el, Gerrie, e nebun rău, să știi. Dar n-am prejudecăți. Atîta timp cît nu află, ce importanță are ?

Chiar după ani de zile, când trăiau împreună, Gerald nu-i mărturisise niciodată cît curaj îi dăduse, ca s-o seducă, starea de încordare pricinuită de relatarea lui Gilbert despre Melpham. Nu era un subiect care ar fi interesat-o pe Dollie, iar el își dădea totdeauna osteneala să nu-i trezească sentimentul de culpă prin vreo referire ostilă la Gilbert. Dacă pomeneau despre el, o făceau în termenii elogioși pe care îi elaboraseră și unul și altul spre a satisface cultul, demn de un erou, închinat de tată fiului său.

Atenția lui Gerald fu atrasă din nou către membrii familiei prin glasul nepotului său. Timothy își terminase cartea și, smulgîndu-și trupul deșirat și stîngaci din fotoliu, își privi rudele clipind miop prin ochelari.

— Mă duc să mă culc, mamă, zise el. Traversînd salonul o sărută întîi pe Marie Hélène, apoi pe Inge. Mulțumesc, bu-nico, pentru foarte plăcuta seară de Crăciun, rosti el.

Inge îi luă o mîină și i-o reținu o clipă, uitîndu-se în sus la statura lui înaltă.

— Așadar, ți-ai valorificat timpul, spuse ea, în timp ce noi ni l-am pierdut pe-al nostru în discuții. Ai perfectă dreptate. Viața nu e făcută pentru lupte și certuri. Se simțea deprimată din pricina gradului înalt în care ai ei o îndepărtau din conversație. Dar tu ești cel care poți răspunde la întrebarea noastră, Timothy, vorbi ea în auzul tuturor. Tu ești filozoful. Prin urmare tu o să ne spui. Cum cunoaștem adevărul despre ceva? Îl cunoaștem într-o străfulgerare — așa! — sau ajunge pînă la noi foarte încet, ca o broască țestoasă? E un lucru mare, ori sînt lucruri mărunte? Să te vedem. O întrebare grea pentru un băiat foarte înalt.

Gerald, amintindu-și de reacțiile copiilor săi cînd erau mici la felul ei de a-i trata, nu rămase surprins de faptul că, după toate aparențele, Timothy nu se simțea ofensat de infinita condescendență a tonului ei.

— O întrebare grea? spuse el. Mie mi se pare foarte simplă, cu condiția să cunoști toate datele. E o chestiune de a așeza fiecare detaliu la locul unde trebuie, nu-i așa? De a întocmi modelul corect. Gîndul îi rămăsese la cartea citită și vorbea cu nerăbdare. Și acum, vă spun noapte bună, adăugă și părăsi încăperea.

Gerald constată cu un fel de consolare că băiatul nu-i adresase lui Robin vreun cuvînt special, cum nu-i adresase nici lui. Mulți alții în aceeași situație, bănuia Gerald, ar fi căutat să-și atragă un aliat împotriva familiei în Timothy, a cărui atitudine rezervată vădea multă dezaprobare ascunsă. Nu era atît de sentimental încît să-și facă gînduri că i-ar fi greu să înfrîngă rezistența nepotului, să-i cîștige încrederea. Dar ce-ar fi descoperit decît intuiția sceptică din partea unei generații a absurdităților generației mai vîrstnice? Iar el ce avea de oferit în schimb? Ar fi fost agreabil să restabilească echilibrul generației vîrstnice chemînd-o sub drapel pe cea nouă, dar procedeul aducea prea mult cu lipsa de loialitate a lui Inge pe plan afectiv, cu trăirea ei prin substituire. Și a vedea că generației tinere nu-i plăceau avansurile bunicii nu însemna o justificare pentru ca el să-și trădeze propria integritate emoțională. Afară de asta, reflectă el, tinerii și adolescenții nu ofereau nimic decît plictiseală; impertinenți și dezghețați, sau timizi ca Timothy, ceea ce aveau de spus era în ultimă instanță judecata unei minți crude, fără experiență. Dacă ar fi avut o nepoată, nici n-ar fi fost necesar s-o ascu-

te ce spune ; simpla ei prezență i-ar fi insuflat viață. Dar așa... nimicuri de novice. A întocmi modelul corect... a așeza fiecare detaliu acolo unde trebuie. Dar dacă, rogu-te, nu există un model, ci numai o vagă conturare de amănunte evocate ca prin ceață ? Sosirea lui la Melpham, de pildă, în ziua descoperirii...

Mai întâi îi scrisese Gilbert de la Melpham. „Mi se pare că trebuie să te felicit pentru felul remarcabil în care te-ai clasificat primul la «tripos»¹. Cel puțin așa mi-a spus tata. Apropo, el are intenția să te invite aici, așa încât eu te previn. Să nu ai impresia că ești dator să accepți. Admirația ta pentru erudiția ta e destul de mare pentru a suporta șocul refuzului ; prietenia mea la fel. Totuși, dacă dorești să vii... regiunea e plăcută, cu toate că e șeasă ; săpăturile țin deocamdată mai curînd de disciplinele fizice, decît de cele intelectuale, dar tata e încrezător că vor fi «descoperiri importante», iar eu îmi voi utiliza toate talentele mele istorice, pînă azi latente, pentru a le da la iveală. Apropo, istoria îmi apare acum sub forma unui meșteșug artizanal mai mult chiar decît bănuiam în momentele mele de maxim dispreț — cel puțin așa cum o interpretați voi, profesioniștii. Dacă n-ai alt proiect mai rodnic în satisfacții, vei fi musafirul proprietarilor castelului Melpham — așa cum sîntem și noi. Sînt niște snobi bogați și cultivați, dispuși să taie oricîți viței grași — hrana e doar acceptabilă — în schimbul revelației că domeniile lor mlăștinoase și nelucrative au devenit unul din «locurile de tezaur istoric» ale Angliei. Vorbind serios, cei doi Portwav mă interesează mult — ei ilustrează ultima fază de decadență la care a ajuns plutocrația în cadrul civilizației noastre în declin — bani fără încredere în puterea lor. Fratele călugăr, care e și arheologul local, se înfățișează ca un cleric modern, ceea ce vrea să spună, după cîte văd eu, un atașament față de toate credințele din lume afară de dogmele proprii lui religii. A reînviat tot felul de obiceiuri străvechi — sau mai curînd le-a inventat, fiindcă aş jura că nici o datină din trecut nu putea fi atît de idioată ca ale lui. Veșnic înalță stîlpi de armindeni, pune în scenă mistere și organizează dansuri pe pajiștile satelor : și cum are un fizic

¹ Examen pentru obținerea titlului de „Bachelor of Arts“ la Universitatea din Cambridge.

atrăgător în genul teatral, doamnele din împrejurimi leșină numai ce-l văd. Îndărățul acestei mascarade se ascunde un fel de egalitarism pernicios și ridicol, bazat pe nu știu ce noțiune romantică a societății medievale — pe scurt, copita despicată a lui William Morris¹. Ca urmare a nesocotirii îndatoririlor sale specifice, a devenit o figură foarte respectată a bisericii, ba chiar se vorbește că i se va da funcția de canonic. Cumnata lui, gazda, e 'marea' Lilian Portway, foarte conștientă de celebritatea ei. Am crezut-o la început una dintre cele mai detestabile femei pe care le-am cunoscut — un exemplu absurd al acelei enormități depășite, «Femeia Nouă». E o «mare frumusețe» în genul amplu și mlădios care l-ar fi încântat pe răposatul Sir Edward Burne-Jones² (apropo, a murit? dacă nu, ar trebui) și încântă într-adevăr publicul teatrului „avansat” care se înghesuie la piesele lui Shaw. În plus, a fost închisă la Holloway pentru 'cauză' și ia cuvîntul pe estrade publice. Poți imagina o combinație mai dezagreabilă? Totuși, aici în provincie, trebuie să recunoaștem, e mai puțin feministă și mai mult feminină — într-adevăr, joacă rolul amfitrioanei binevoitoare, manifestînd pentru săpături un interes de diletantă. Dă dovadă, pe de altă parte, de un simpatic, deși neinformant, entuziasm pentru Nietzsche, ceea ce îi face cinste. La urma urmei, trebuie să avem în vedere că giumbușlucurile astea ale femeilor nu sînt decît rezultatul îngăduinței masculine. Eu mă distrez însă formidabil jucînd renghiuri acestor două personaje «avansate», în special eminentului preot. Pe-aici nu locuiește nimeni care să prezinte interes. Așa încît va trebui să te mulțumești cu mecenatii fabieni care-ți vor fi amfitrioni. E și o fată drăguță în vizită la castel. Altă enormitate — o sportivă. E pe cale de a deveni campioană de tenis! Totuși flerul meu îmi spune că e susceptibilă de a fi supusă disciplinei masculine. Tatăl ei e colonel pensionar; ea îl numește «un formidabil băiat de viață». Teama de plictiseală m-a împiedicat pînă acum să-i pun la încercare pretențiile...”

¹ Morris, William (1834—1896), scriitor, pictor decorator și utopist englez, preocupat de idei socialiste; a fost influențat de estetica prerafaelită.

² Burne-Jones, Edward (1833—1898), reprezentant de seamă al picturii prerafaelite, influențat de Botticelli.

Invitația profesorului Stokesay a urmat foarte curînd după scrisoarea de avertizare a fiului său. Privind-o prin prisma timpului scurs, Gerald simțea o jenă în fața nuanței de stil Wilkie Collins¹ în care era scrisă. „Doamna Portway — marea Lilian Portway — stăruie să te invit. E o femeie remarcabilă, de o frumusețe rară, cu multă personalitate și, în plus, foarte cultivată. Ne-a făcut o primire cu adevărat magnifică și, în ciuda multiplelor ei ocupații, repetă că o interesează enorm săpăturile ; după impresia mea, chiar asta e realitatea. De obicei eu nu merg la teatru, dar îmi promit să mă duc la următoarea piesă în care va apărea ea la Londra, deoarece se bucură de o mare celebritate și nu e greu să-mi închipui că reputația ei e bine meritată. Din păcate e amestecată trup și suflet în nebuniile astea cu votul femeilor, dar, cu tactul tipic al unei mari doamne, n-a făcut niciodată pe oratoarea în prezența mea. Măcar dacă unele din femeile astea cu glas răgușit i-ar urma exemplul, ar putea aduce cauzei lor mai mult bine decît prin actuala lor purtare neseri-oasă. Nu știu cît de mult ai să-l poți vedea pe Gilbert, fiindcă, între noi fie zis, arată un viu interes pentru o răpitoare domnișoară din vecinătate. În ciuda discursurilor pe care le ține, ca un nou Timon², împotriva femeii moderne, Gilbert a căzut victimă de bună voie uneia dintre ele, căci domnișoara Armstrong — sau Dollie cum îmi este îngăduit să-i spun — e campioană de tenis !

Fără discuție că doamna Portway va trimite mașina ca să te ia de la gară. Șoferul ei, Barker, ți-o spun printre altele, e o minunată figură locală, un exemplar chipeș al bărbăției din Anglia de Est ; a fost pentru noi un sprijin neprețuit, atît prin cunoașterea locurilor cît și prin faptul că și-a pus la dispoziția noastră considerabila lui forță musculară, ceea ce, dat fiind dificultatea de a angaja mîna de lucru satisfăcătoare, a însemnat un ajutor cît se poate de binevenit...”

Delage-ul doamnei Portway l-a întîmpinat, într-adevăr, pe Gerald — un automobil de culoarea prunei vinete, cu

¹ Collins, William Wilkie (1824—1889), romancier englez, prieten și colaborator al lui Dickens. Autor al unor romane de moravuri, ca *The Woman in White* (*Femeia în alb*, 1860), el este și unul dintre precursorii romanului polițist.

² Aluzie la invectivele personajului principal din piesa *Timon din Atena* de W. Shakespeare (Actul IV, Scena III).

Barker în uniformă brumărie, asortată cu obrajii lui. Gerald, mai obișnuit cu un asemenea lux decît profesorul Stokesay, era deprins să compenseze firea taciturnă a tatălui său cu unele remarci adresate de politețe șoferului. Răspunsurile pe care i le dădea Barker nu i s-au părut însă nici inteligibile, nici încurajatoare. Se lăsă deci absorbit de contemplarea peisajului, atît cît era cu putință prin pulberea lui august. Relieful deluros, cu pîlcuri de stejari ici și colo printre lanurile galbene de grîu, făcu loc landei netede și mlaștinoase. Prin atmosfera îmbîcsită de praf, Gerald începu să perceapă curenți improspătați de aer marin în vîntul slab de răsărit ce străpungea arșița dimineții. Printre drețele ofilite, cu violaceul plin de pete negre, și tulpinile înalte de coada-șoricelului, cu horbota frunzelor subțiri veștejită și încovoiată, se amestecau tot mai des, de-a lungul șoselei, măciuliile greoaie ale papurei și penajul arbuștilor de tamariscă, răsuciți spre vest, în creșterea lor, de suflarea puternică a vîntului marin. Erau peste treizeci de kilometri de la gară la castelul Melpham, dar nu călătoreau de o oră cînd automobilul coti pe o alee mărginită de sunătoare și felurite varietăți de ilice.

— Cred că nu e nimeni acasă decît doamna, își dădu părerea Barker. Azi dimineață am dezgropat ceva la apus de Long Mile Meadow. Zice că ar fi mormîntul unui episcop pe care l-au scos pe vremuri de la locul lui și l-au îngropat în mlaștini. Tînărul Rammage a dat peste sicriul de piatră, săpînd împreună cu domnul Gilbert. Da' e-ngropat foarte adînc. N-au ei ce le trebuie ca să-l ridice pînă sus. Stăpînul însă pune mult la inimă toată tărășenia, și zice că trebuie cu orice chip să-l scoată afară. Și domnul profesor Stokesay la fel zice. El tot mai vorbea cînd Gerald își zări amfitrioana pe treptele clădirii rectangulare de cărămidă roșie; după toate aparențele, odată ce-și dezlega limba, Barker era în stare să fie și guraliv și inteligibil.

Înfățișarea doamnei Portway, însă, îi captivă numaidecît lui Gerald întreaga atenție. La Cambridge își crease o faimă pentru succesele lui pe lîngă femei măritate și văduve tinere. Cu trăsăturile lui sculpturale de brunet frumos, roșu în obraji, părea mai vîrstnic decît anii împliniți și rareori se vedea respins ca „simplu băiețandru“. În fața doamnei Portway se simți — și fu convins că așa și arăta — mai tînăr chiar decît cei douăzeci și doi de ani ai săi.

Avea într-adevăr aparența unei mari doamne, pe când cobora treptele albe, deconcertant de înaltă, tulburător de frumoasă și puținel prea frapantă. Gerald încercă să-și dea curaj închipuindu-și-o pe niște tribune bătute de ploaie, cu pavoazarea în galben și roșu udă learcă și sordidă ; sau tîrîită de mîini și de picioare într-o dubă a poliției. Dar îi era cu neputință să și-o închipuie astfel — arăta mult prea elegantă în rochia ei lungă, drapată și strînsă pe corp, dintr-o muselină mov în două nuanțe, cu o pălărie mare de pai mov împodobită cu violete de Parma peste părul bogat, de aur roșu, și înălțînd deasupra capului o umbreluță de soare în aceleași nuanțe. Cînd îi auzi glasul puternic, cu minunata lui culoare timbrală, în clipa aceea o anumită nesiguranță îl împiedică să iasă din automobil cu un pas firesc — alunecă și căzu pe pietriș.

Dacă existase cumva posibilitatea ca el să capituleze în fața farmecului degajat de Lilian Portway, momentul acela i-a fost salvator. Ea s-ar fi putut arăta descumpănită, plictisită sau amuzată de acea cădere bruscă și stîngace. Nimic din toate acestea ; cu o grație de *grande dame*, pur și simplu nu i-a dat atenție.

— Bun venit, Hermes ! exclamă ea, întinzînd lungile-i brațe, cu falduri ca la mînele de îngeri, într-un gest încîntător de întîmpinare. Profesorul Stokesay vorbea despre dumneata ca de un tînar și strălucit student, cel mai promițător dintre discipolii săi. Lucruri, fără îndoială, adevărate, dar puțin cam prea lumești. Eu știu altceva. Dumneata ai adus razele soarelui cînd aveam doar nori, succesul cînderam cufundați în dezamăgire. Așadar, prefer să te întreb : Ce vești aduci din Olimp ? Avu un mic zîmbet prefăcut și capricios.

Ajutîndu-se cu mîinile, Gerald se ridică în picioare cu greu. Laba piciorului care îi rămăsese sub povara trupului în cădere părea absurd de dureroasă. Se scutură de praf înainte de a răspunde. Toată stinghereala tinerească îi pieri ca prin farmec în fața spectacolului sfielii și absurdității ei ; din clipa aceea o elimină pentru totdeauna din categoria lui de femei dezirabile.

— Da, spuse el, am aflat noutatea. E extrem de interesant. După presupunerea mea, călugării au adus aici rămășițele trupești de la Sedwich. Încă o taină a istoriei dezlegată,

și una de seamă, am impresia, deși nu sînt specialist în perioadă asta.

Doamna Portway zîmbi dulce.

— Mulțumesc pentru interesul pe care-l arăți, zise ea. E minunat pentru *noi*, nu-i așa ? că s-a descoperit aici, în dragul nostru Melpham, unde nu se întîmplă nimic. Dar Reggie, ce e drept, a afirmat întotdeauna că se va descoperi. Mă întreb ce alte comori va mai scoate la iveală solul acesta, acum că a fost trezit din lungul lui somn ?

Gerald nu găsi nici un răspuns la o asemenea întrebare, astfel că schiță acel surîs neutru și politicos pe care îl rezerva pentru mamele prietenilor.

— Aș dori să mă spăl, spuse el, frecîndu-și de pe palme resturile de pietriș ; și cred că se vor bucura de o mîină de ajutor în plus la săpat.

— O, dar nu se poate să te duci cu ghetetele astea elegante acolo, prin mlaștini, zise doamna Portway, vom vedea ce... Dar pîna să-și termine fraza, Gerald scoase un urlet de durere. Pornind spre intrarea clădirii, călcase cu toată greutatea corpului pe piciorul stîng și simțise deodată ca niște ace înroșite în foc care-i sfîșiau carnea la încheietura gleznei.

De astă dată, doamna Portway nu-și mai putu păstra sîngele rece.

— Barker, strigă ea, nu mai sta acolo cu brațele încrucișate. Domnul Middleton s-a lovit rău. Ajută-l să intre în casă. Alice ! strigă ea în cadrul ușii. Alice ! vino să-i dai tatălui tău o mîină de ajutor. Toți bărbații sînt duși la mlaștini, îi dădu ea lămuriri lui Gerald, ca și cum evidenta lui durere l-ar fi făcut să vadă cu un ochi și mai critic orice defecțiuni pe planul îndatoririlor sociale în conducerea casei.

— Îmi pare rău, nespus de rău, Gerald abia era în stare să bolborosească.

— Dragă domnule Middleton, nouă ne pare rău pentru *dumneata*, îi spuse, dar arăta înfuriată.

O jupîneasă planturoasă, cu panglici fluturîndu-i la bonetă, veni să-l ajute pe Barker.

— Acum, zise ea, binișor, domnule. Ia-o-ncet, tată, vezi cum ții brațul dumnealui.

Cu dificultate, susținîndu-l pe Gerald din amîndouă părțile, cei doi Barker, tatăl și fiica, îl săltară pe treptele scării principale. Doamna Portway își strînse umbreluța, ridică pălăria lui Gerald de pe alee și îi urmă înăuntru.

— Cred că pe canapeaua din salonul de dimineață ar fi cel mai bine, spuse ea cam în silă. Îi displăcea să fie mutat mobilierul de la locul lui, îi displăcea tevatura pe vreme de arșiță, atenția îndepărtată de persoana ei, boala, ca și poltroneria ; avea impresia unui dezagreabil amestec din toate cele cinci în accidentul lui Gerald.

Alice începu să desfacă șireturile ghetei lui Gerald, dar glezna se umfla mereu. Felul ei viguros de a-i mînuî piciorul îi pricinuia dureri cumplite, dar asta n-o reținea cîtuși de puțin.

— Dacă nu mai aveți nevoie de mașină astăzi, zise Barker, o duc la garaj, doamnă.

Doamna Portway nu răspunse. Îl privi pe Gerald cu tristețe zburdalnică, dînd din cap.

— Deloc Hermes, spuse ea, ci Phaeton prăbușit din carul de aur.

Cine știe ce alte comparații din mitologia clasică ar mai fi găsit, dar pe cînd vorbea, o fată de vreo șaptesprezece ani cu tenul proaspăt și părul bălai, intră în cameră.

— Extraordinar ! ce s-a întîmplat ? întrebă ea, apoi văzînd cum se căznea Alice Barker cu gheata lui Gerald, se precipită mai înainte ca doamna Portway să poată da explicații. O, fii cu băgare de seamă, Alice, exclamă ea. Lasă-mă pe mine. Ai un briceag, Barker ? Începu pe dată să taie gheata. Adu-mi niște feși, Alice, și o cană cu apă rece, cît de rece se poate.

Alice părăsi încăperea fără nici o poftă de a se arăta îndatoritoare, dar Gerald era prea absorbit de durerea lui ca să se sinchisească de toanele celor din jur. Închise ochii. Fata spuse :

— Glezna e rău scrîntită, Lilian. Doamna Portway nu rosti nici un cuvînt, dar el ghici că figura ei exprima nemulțumirea, deoarece fata îi răspunse cu o notă liniștitoare în glas : O ! se va vindeca. Nu e nevoie de nici un medic.

Gerald simțea degetele răcoroase ale fetei și strînsoarea rece ca gheața a bandajului în timp ce ea îi lega glezna.

— Va trebui să stea întins aici cîtva timp. Aș prefera să rămîna aici toată ziua, dacă e posibil ; apoi, ca răspuns la niște șoapte ale doamnei Portway : O, e perfect. Știu să fiu o infirmieră de prima calitate.

— Domnule Middleton, spuse doamna Portway cu dramatică insistență, nu trebuie să te miști sub nici un motiv.

E de neconceput. Domnișoara Armstrong va avea grijă de dumneata. Nu ezita să-i ceri lui Alice orice dorești, Dollie. Iar acum, cu cât se vor agita mai puține persoane fără rost în jurul dumitale, cu atât va fi mai bine, spuse ea, ieșind din salon.

La început ziua trecu în durere și încântare împreună cu Dollie Armstrong; mai târziu, timpul se scurse în încântare cu câte un spasm dureros din când în când. Nici o stare sufletească nu-l predispunea, totuși, să dorească întâlnirea cu vreunul din ai casei. Auzea mereu un du-te vino afară, în hol, și odată, Dollie, care citea în fotoliu un număr din „*Nash's Magazine*”, spuse :

— Sînt toți într-o mare agitație din cauza sicriului descoperit. Îmi închipui că e nemaipomenit de interesant, dar eu personal nu văd de ce atîta frământare.

Gerald fu de acord. Ar fi împărtășit orice părere emisă de fata aceasta atrăgătoare, cu un aspect atît de proaspăt în rochia ei albă de olandă cu un imens guler marinar.

Pe măsură ce ziua trecea, întreruperile orelor petrecute în doi se făceau tot mai dese. Primul care intră fu profesorul Stokesay. Discutase despre miraculoasa descoperire cu toți cei care luaseră parte la excavație și nu putea răbda să se lipsească de încă un interlocutor în persoana lui Gerald. Părea mai înalt ca de obicei în *knickerbockers*¹ de tweed și ciorapi lungi de lînă. Arăta înfloritor și bronzat la față, barba castanie îi era tunsă și pieptănată cu îngrijire.

— Băiatule dragă, ce nefericit accident ! zise el, și după toate, într-o zi ca asta. Se opri văzînd-o pe Dollie. Ah ! dar ești bine îngrijit. Nu-i plăcea prea mult ideea unui tînăr și a unei tinere închiși astfel toată ziua în salonul de dimineață, dar poziția doamnei Portway ca stăpîină a castelului și actriță vestită îl făcea să se împace cu concepțiile ei avansate. Cum îi merge pacientului, infirmiero ? întrebă el.

— O, pînă la ora ceaiului va fi în stare să se ridice și să umble, răspunse ea. Nu cred... Se întrerupse, fiindcă profesorul Stokesay nu mai asculta. Aflase că acest stînjenitor deranj al amfitrioanei lor nu va dura și se simțea liber să vorbească despre excavație.

— O descoperire uluitoare, zise el. Fii gata acum pentru o emoție puternică. Nici nu-mi vine să cred. Am dat peste

¹ Pantaloni bufanți strînși sub genunchi.

mormîntul lui Eorpwald. Călugării aceia loiali l-au transportat aici, la Melpham. Racla de piatră cu inscripția se află în condiții excelente. Am depus-o în aripa dependințelor. Unele urme ale scheletului... Și cum Gerald era pe punctul de a spune ceva, ridică degetul ca să-l facă atent. Așteaptă puțin! Asta nu e nimic. În sicriul cu inscripție creștină, resturile — perfect conservatele resturi ale unei figurine de lemn. Nu știu cum s-o apreciez. Dacă n-ar fi un lucru atît de nemaiîntîlnit, aș zice că e un idol păgîn. Am văzut numai schițe și fotografii mediocre după zeii anglo-saxoni găsiți în Frizia și pe coasta baltică, dar aș jura că e același zeu. În definitiv mulți din ei au fost adoptați la noi în țară. Ar putea fi. E adevărat, nimic asemănător n-a fost descoperit pînă acum în Anglia, dar trebuie să fi existat mulți idoli de acest fel, și fericita împrejurare a unui sol bogat în turbă, care păstrează... Dar într-un mormînt creștin! Eh, am eu ideile mele, dar e prea curînd ca să-mi spun deschis părerea. Tot ce sper, dragul meu, e ca Portway să nu se precipite... Glasul i se stinse treptat, apoi, pe un ton cam artificial, exclamă: A! Portway! Tocmai îi povesteam tînărului confrate despre remarcabilele noastre descoperiri și adăugam un cuvînt de precauțiune în privința concluziilor pripite. Dar am uitat, nu vă cunoașteți. Domnul Portway, promițătorul meu student, Middleton. Adică promițător dacă nu-și face un obicei din a-și scrînti glezna cînd vine în vizită la alții.

În frumoșii ochi negri ai lui Reginald Portway trecu parcă o vagă sclipire cu înțeles adresată lui Gerald.

— Nu-l lua în seamă deloc pe Stokesay. Poți să-ți scrîntesti glezna oridecîteori vîi la un conac. Cu cît vom avea mai multe demonstrații împotriva proprietății funciare, cu atît mai bine, și scrîntirea gleznei e o formă nouă. Ai putea s-o sugerezi cumnatei mele pentru campania în favoarea sufragiului. Era o trăsătură caracteristică a sa faptul că înțelegea să acorde sprijin cauzelor avansate cu un surîs și o notă de umor. După cum repeta mereu, nu vedea că e necesar să jignească oamenii răcnindu-și convingerile ca un bădăran. Acest fel de a fi îi crease o reputație foarte utilă în lumea bisericii ca unul dintre clericii progresiști, cu gîndire viguroasă, și avînd totodată simțul umorului și maniere amabile.

— Sper numai că te simți mai bine, spuse el, iar Gerald avu conștiința farmecului său după imensa încredințare de

solicitudine pe care o dădea unei întrebări convenționale despre sănătate. Dar sînt sigur că te simți mai bine cu o atît de fermecătoare Florence Nightingale¹ care te îngrijește. Gerald surprinse o vagă privire ostilă în ochii lui Dollie și ajunsese imediat la concluzia că farmecul lui Portway era destul de ieftin.

— În ce privește precauțiunea, dragul meu Stokesay, continuă el, și din nou păru că îndreaptă spre Gerald o clipire complice, în timp ce i se adresa lui Lionel Stokesay — întotdeauna se afla în mod evident de partea tinereții împotriva absurdităților vîrstei mature — sînt de acord cu dumneata, dar mă îndoiesc că va fi necesar să fim prudenți prea multă vreme în cazul de față. Recunosc că amănuntul mi-a produs o surpriză neplăcută la început; așa se și cădea unui om al bisericii. Dar biserica a avut de cînd lumea și reprezentanți ciudați. Rîse. Unii ar zice că ai chiar în fața dumitale un asemenea reprezentant. Iar Eorpwald a fost cît se poate de limpede unul dintre cei mai bizari. În fond, provenea dintr-o spiță păgîină. Nu ne miră cînd vreun biet creștin din Africa sau din Asia ajunge să fie dezorientat între adevăratul Dumnezeu și idolii în care a crezut. Să nu-l condamnăm prea repede pe sărmanul Eorpwald. Trăsăturile lui mobile, distinse, exprimară o compasiune înțelegătoare, trecînd apoi la un interes viu. Nu, Stokesay, ceea ce, fără îndoială, mă pune pe gînduri e felul în care descoperirea aceasta îl confirmă pe cronicarul anonim scriindu-și însemnările în mănăstirea lui de-aici, șase veacuri mai tîrziu. Am căutat pasajul. Se află acolo clar ca lumina zilei — acuzații de vrăjitorie, și cred că noi știm *acum* ce fel de vrăjitorii. Dar, bineînțeles, în Bede nu sînt menționate. Destul cu istoricul dumneavoastră național; localnicul și tradiția locală găsesc calea dreaptă de fiecare dată. Vezi ce orizont mărginit, parohial, am, Middleton, spuse el cu un surîs.

— S-ar putea să ai dreptate, zise profesorul Stokesay, dar la urma urmei *vita anonymi* e o mostră de argumentare specioasă foarte tîrzie. Acest anonim dorea ca Roma să-l canonizeze pe Eorpwald.

¹ Nightingale, Florence, (1823—1910), fondatoare a asistenței sanitare bazată pe igienă și profilaxie, principii pe care le-a aplicat mai întîi în cursul războiului din Crimeea.

— Cu atît mai surprinzător, replică Portway, că a introdus în relatare acuzația de vrăjitorie. Răspunsul, se înțelege, este că a fost obligat s-o facă. Era prea bine cunoscută, această acuzație, prin partea locului, chiar după atîtea veacuri, ca să poată cuteza s-o omită. Și judecînd după eșecul total al pledoariei la Roma, știa ceva și Inocențiu al III-lea despre istoria asta. Nu părea să-și dea seama că își contrazicea apărarea tradiției locale ca fiind *unica* depozitară a adevărului.

— E posibil să fie așa, zise profesorul Stokesay, dar eu am făcut cercetări acum cîțiva ani în Biblioteca Vaticanului, pe cînd lucram la studiul despre Wilfrid, și, căutînd o depozitie sub jurămînt împotriva lui Eorpwald, n-am găsit nimic. Asta mă face să mă îndoiesc de valoarea biografiei anonime.

— Ei, dar nu te mai poți îndoii acum, spuse cu entuziasm Reginald Portway ; cît despre faptul că manuscrisul nu se află la Vatican, asta nu mă miră. Avu o privire încărcată de experiență lumească. Cunosc prea bine politica bisericii. A ! vino înăuntru, Frank, continuă el pe alt ton, în timp ce capul unui heruvim de Botticelli cu cîrlionți roșii-aurii răsărea după ușă. Tocmai apăram tradițiile noastre locale împotriva acestor londonezi.

Posesorul capului de înger apăru ca un adolescent îndesat la trup, între șaisprezece și șaptesprezece ani, cu mușchii de pe acum invadați de straturi adipoase. Era îmbrăcat într-un costum îngrijit de stofă sare-și-piper.

— Tocmai plecam acasă acum, domnule Portway.

— Bine, bine, Frank, dar mai treci pe-aici diseară. Am notat cîntecul pe care-l cînta bătrînul acela de la azilul din Great Yatsley. Aș vrea să mi-l cînti. Frank are o frumoasă voce de altist, le spuse el celorlalți. Iată-l, Frank, pe domnul Middleton, care a obținut de curînd înalte distincții la examenele finale de la Cambridge. Nu pierdem speranța nici noi că o să fim la Cambridge, nu-i așa, Frank ? Sau preferăm mai curînd Oxford. Frank e învățatul nostru localnic, Middleton, și are o agreabilă predilecție de modă veche pentru clasici. Dar te-am putea vedea și istoric, Frank, după participarea ta la descoperire. Frank se găsea împreună cu Gilbert în momentul cînd racla a fost deschisă azi dimineată.

— Nu, zise Frank, Barker a fost. Eu am venit doar mai tîrziu.

— O, eu am înțeles că tu ai fost. N-are a face, ai muncit zdravăn. Prin urmare, nu uita, vino pe la șase. După ce băiatul plecă, Reginald Portway le explică pe un ton dramatic: Vorbea de plecat acasă. Dar el n-are un adevărat cămin al lui, bietul băiat. E un orfan crescut de o bătrână din sat. Nutresc mari speranțe pentru el. E vioi la minte, are simț muzical, și e un flăcău simpatic. Am intenția să-l ajut să studieze. Cultura, știm cu toții, e singura cale prin care oamenii simpli ai acestei țări pot reintra în posesia bunurilor lor.

Gerald își exageră istovirea ca să poată rămîne din nou singur cu Dollie. Închise ochii și, după o scurtă conversație între ei, Stokesay și Portway se retraseră. Lilian Portway intra de vreo două ori, exprimîndu-și speranța că el se simțea mai bine.

La ora prînzului, Alice Barker aduse o tavă plină, iar Dollie îl părăsi spre a-și lua și ea masa. Avînd sentimentul că o supărase pe robusta jupîneasă, Gerald spuse:

— Am auzit că tatăl dumitale a fost primul la fața locului împreună cu domnul Gilbert Stokesay.

Alice îi aruncă o căutătură bănuitoare.

— Nu, zise ea, acela a fost Frank.

Cînd se întoarse, Dollie îl aduse cu ea și pe Gilbert.

— N-am venit să te văd mai curînd, Middleton, spuse acesta, pentru că am o sănătoasă aversiune față de suferință. Totuși, acum cînd, după cîte înțeleg, ești convalescent, pot să-ți pun convențională întrebare: Te simți mai bine? La fel de convențional n-am să-ți aștept răspunsul. E evident că dacă o fată ca Dollie te-a spălat, sau care-o fi treaba infirmierelor, a fost pentru tine o adevărată desfătare. N-am să-ți povestesc nici despre „descoperirea noastră“, de vreme ce tata a și trecut pe-aici. Dar e o plăcere să te gîndești că laptele curat al Bibliei nazarinene n-a reprezentat o băutură suficient de tare pentru bătrînul stomac episcopal anglo-saxon. I-a trebuit și micul personaj de lemn, un tip cît vrei de priapic, pot să v-o spun. Și vai! fără să prezinte nici cel mai vag interes estetic. Băştinașii din insulele Christmas ciolesc mai bine. Cel de-aici e cu totul primitiv, iar admirația pentru primitivul în sine e un gen de romantism rousseauist care-mi displace total.

Gerald își amintea prea puține alte detalii din timpul acelei vizite, afară de faptul că avusese plăcerea a doua zi să-l vadă pe Gilbert pierzând nenumărate seturi la tenis în favoarea lui Dollie. Neîndoios, ea era foarte tare, dar și Gilbert fusese totdeauna slab la jocuri sportive...

Astfel că, reflecta el, asta a fost totul. Bănuielile generate de vorbele unui bețiv și acțiunile unei femei isterice. El nu avusese curajul să-l confrunte din nou pe Gilbert cu afirmațiile sale, nici s-o pună pe Inge față în față cu propriile lui suspiciuni în legătură cu mîna lui Kay. Și pe aceste șubrede temelii parcă țesuse o imensă pînză a deprimării și a deznădejdiei pentru a se convinge că studiul istoriei ales de el era o minciună, iar viața de familie pe care o înjghebase, o amăgire. Chiar dacă acele bănuieli s-ar fi dovedit adevărate — iar el le lăsase prudent să zacă în hinterlandul minții lui pînă cînd a fost prea tîrziu ca să le mai verifice — ce importanță avea? O bizarerie a istoriei anglo-saxone era contra-făcută. Ce însemnătate avea asta pentru studiul general al epocii? O femeie isterică, nefericită, se făcuse vinovată de un act de cruzime față de un copil mic. Asta nu scăzuse cu nimic adorația fetei și a tinerei femei de mai tîrziu pentru mama ei. I se păru deodată că ieșise dintr-un tunel întunecos și strîmt, unde mișcarea era comprimată pînă la un tîrît nevolnic, în plina lumină a zilei unde putea din nou să umble sau să alerge dacă așa îi era voia.

Auzi glasul lui Inge.

— Uitați-vă la tatăl vostru care a dormit în tot timpul minunatei noastre conversații.

— Ba nu, dragă, te-aud, zise el.

— Vorbeam despre adevăr. Dar tu ești cel care ne poți lămuri. Marele savant! Glasul ei suna sarcastic. El se ridică și, ducîndu-se la ea, o sărută pe obraz. Gestul lui abia dacă era mai puțin sarcastic decît cuvintele ei.

— Tu știi totul despre adevăr, nu-i așa Gerald? întrebă ea.

— Da, draga mea, cred că știu, răspunse el, dar acum mă duc să mă culc.

Cînd ajunse sus, în camera lui, se așeză să-i scrie lui Sir Edgar, acceptînd conducerea redacțională a revistei „History”.

Capitolul I

SIR EDGAR IFFLEY LOCUIA ÎNTR-O IMPUNĂTOARE clădire în stil italian, construită în epoca victoriană târzie, lângă Holland Park. Slujitorul care îi deschise ușa lui Gerald părea la fel de bătrîn ca și stăpînul său. Holul, deși spațios, era o încăpere întunecoasă, în care pluteau efluvii de vin de Porto și rosbif. Biroul lui Sir Edgar, unde Gerald fu poftit, era tot încăpător, dar luminos, cu uși-ferestre dînd spre o grădină bine îngrijită, desfrunzită și cenușie în lumina slabă a după-amiezii de februarie. În birou mirosea a țigară de foi și a esență de trandafiri. Doi pereți înalți erau acoperiți cu cărți pînă sus, iar de-a lungul unui al treilea se afla un birou mare, supraîncărcat cu obiecte. O piesă de șah din fildeș datînd din secolul al X-lea, o madonă de lemn din veacul al XII-lea, două plăci de ceramică romano-britanice, un demon de piatră în stil romanesc, cu solzi de pește pe trup, un vas de lut verde din ultima perioadă a evului mediu : calitatea superioară a colecției lui Sir Edgar contrasta în chip ciudat cu mediocrele reproduceri eduardiene¹ după pictori primitivi italieni — auriul prea strălucitor și un roșu prea stins — atîrnate pe pereți de-o parte și de alta a biroului.

— Nu s-ar spune că te-ai grăbit să te întorci de la Viena, Middleton, vorbi posac Sir Edgar, ridicîndu-se de pe fotoliu, îndărătul lungii sale mese de lucru ce umplea firida ferestrei cu diverse cartoteci și clasoare. Arăți foarte bine, în orice caz. Sper că te-ai întors dispus pentru o muncă asiduă, fiindcă asta te așteaptă.

¹ Din epoca regelui Eduard al VII-lea (1901—1910).

— Am rămas pînă s-a închis Expoziția, spuse Gerald. Nu ținea să relateze cum se concentrase asupra fiecărui desen, prelungind plăcerea fiecărei ore, cum face fumătorul, constrîns să renunțe, cu ultimul pachet de țigări. Nu voia să dezvăluie cu cîtă lipsă de tragere de inimă se înapoiase la sarcina pe care făgăduise cu atîta seriozitate s-o ducă la bun sfîrșit. Așezîndu-se într-unul din fotoliile adînci de piele, scoase o foaie de hîrtie din buzunarul de la piept și i-o întinse lui Sir Edgar : E o listă cu titlu provizoriu a colaboratorilor la revista „History“, spuse el. Am scris fiecăruia aseară, cînd am sosit la Londra.

Bătrînul, mic de statură, semăna mai mult ca oricînd cu un soi de cărăbuș, așa cum ședea gheboșat deasupra biroului, cercetînd atent lista, cu sprîncenele încruntate.

— Eh, făcu el în cele din urmă, n-am să-ți repet tot ce ți-am spus în scrisoare. Pentru mine e o ușurare imensă, desigur, faptul că ai convenit să accepți funcția. Ești într-o asemenea măsură unicul în stare s-o îndeplinească, încît n-am avut niciodată convingerea că ai să ne trădezi interesele. Se uită din nou la listă. Ai făcut o alegere largă, zise el. Și bună. Roberts, Stringwell-Anderson. Mă bucur că-i folosești pe cei tineri. Ai impresia că te poți bizui pe Lavenham să nu ia atitudini tendențioase în legătură cu ordinele catolice din Anglia ?

Gerald zîmbi.

— Un benedictin englez ? își exprimă el îndoiala ; iar Lavenham e *foarte* englez. E mai de temut o ușoară dizidență naționalistă, după părerea mea.

Sir Edgar rîse.

— O ! Nu ne interesează relațiile lui cu îndrumătorii săi spirituali, zise el.

Bătrînul valet aduse tava cu ceaiul. Pîinea prăjită unsă cu anșoa era acoperită cu un capac de argint aburit, întocmai ca în zilele studenției lui Sir Edgar. Două feluri de chec erau oferite în mod obișnuit — un consistent Dundee și unul genovez cu cireșe glasate din abundență. Gerald își aminti prea tîrziu că se turna ceaiul după gustul lui Sir Edgar — tare, roșietic-închis.

După ce bătrînul slujitor se retrase, Sir Edgar se lăsă în fotoliu, cufundat în gînduri, amestecîndu-și cîteva clipe ceaiul dulce și concentrat, apoi zise :

— O serie dintre ei sînt oameni cu care e imposibil să te înțelegi. Ai intrat fără puțină de scăpare într-un lanț de bătălii care te vor băga în mormînt de inimă rea. Dar eu n-am nici un amestec într-asta. Oricum, s-ar putea ca dumneata să reușești mai bine decît am reușit eu cu seria precedentă din „History“. Asta s-a petrecut acum patruzeci de ani, cînd lumea academică se fălea mai mult cu ironia ei înțepătoare. Și apoi dumneata faci uz de tact ; eu n-am făcut niciodată. Vei avea nevoie de tot tactul de care ești capabil cu Clun, ți-o pot spune. Mi-a scris o foarte neplăcută epistolă după ce știrea numirii duminale ca redactor a apărut în „Buletin“. N-am de gînd să ți-o arăt fiindcă așa ceva nu se face, dar nu te iubește, ca să mă exprim eufemistic. Știi că mi-e antipatic, dar, după părerea mea, e sincer convins că el ar fi putut face treaba mai bine.

— O, lucrînd de unul singur, ar fi putut, categoric, zise Gerald, dar mă îndoiesc că vreun colaborator și-ar recunoaște lucrarea după ce a dat el „bun de cules“.

Sir Edgar ridică o clipă privirea de sub sprîncenele lui stufoase.

— Nădăjduiesc că n-ai să fii prea slab cu ei, Middleton, spuse el.

Gerald se prefăcu a nu-i lua în seamă remarca.

— Trebuie să am colaborarea lui Clun. Am nevoie de el pentru problemele constituționale anglo-saxone și pentru dezvoltarea orașelor. Sînt dispus să-mi folosesc toate resursele pentru a-l vrăji.

— Va fi necesar.

— L-am invitat să ia masa cu mine miercuri, la Athenaeum.

Sir Edgar avu un rîs brusc.

— Mă îndoiesc că asta îl va impresiona. Apoi, observînd o umbră de indispoziție peste trăsăturile puternic cizelate ale lui Gerald, adăugă : Oricum, îți urez noroc. El știe că această colaborare cu dumneata îi va atrage o notă bună de la mine, pentru atît cît valorează. E altceva mai important decît Clun, însă. N-ai trecut-o pe Rose Lorimer în listă. O ciudată scăpare din vedere, așa e ?

De astă dată Gerald nu-și mai stăpîni contrarietatea.

— Credeam că-mi cunoașteți prea bine interesul și afecțiunea personală pe care i le port lui Rose ca să presupuneți

că am trecut-o cu vederea din neatenție. M-a costat mult să-i omit numele. După concepția mea, „History” trebuie să nesocotească orice considerente personale. Indiferent ce va fi reprezentat Rose în trecut, astăzi nu mai e un om de știință pe care se poate conta. Roșeața obișnuită din obrajii lui Gerald căpătă acum o tentă închisă, aproape vineție, iar târăgănarea distinsă a rostirii lui o ușoară sonoritate de răget.

Sir Edgar nu acordă nici o atenție acestor detalii.

— Ai văzut-o de când te-ai întors ? îl întreabă.

— Nu, bineînțeles. Cum aș fi putut ? Am sosit abia aseară.

— Ei bine, ai s-o vezi peste un sfert de oră. Am invitat-o să vină aici. Sir Edgar trecu peste orice eventual protest din partea lui Gerald. O vei găsi schimbată, după părerea mea, continuă el. Nu e cazul să fim dogmatici în asemenea privințe, dar eu cred că s-a vindecat de tot ce era reprobabil la ea. Poate a fost ceva în legătură cu vîrsta.

— Puțin probabil, îmi închipui, spuse Gerald.

Sir Edgar surprinse în tonul lui Gerald un grăunte de condescendență față de condiția lui de celibatar.

— Eh, nu știu. Nu sînt medic, spuse el iritat. E plauzibil ca informația lui Pforzheim să-i fi determinat transformarea. Parcă ar avea sentimentul că a fost reabilitată, sau ceva în sensul ăsta. În orice caz, s-a dezbărat de toate infiltrările demente de la periferia teoriilor ei. S-a întors de unde a plecat acum zece ani și, după mine, asta înseamnă că se numără printre cei mai buni medieviști din Anglia. Tăcu o clipă, zîmbindu-și sieși. Sînt de părere, vorbe el încet, că, atunci când va fi aici, ar fi bine să-i ceri să scrie ea articolul despre convertirea engleză pentru „History”.

Mîinile lui Gerald tremurară de mînie.

— Din întîmplare i-am și scris lui Wainwright, spuse el. Și oricum nu mi-aș lua răspunderea celor ce-mi sugerați.

Sir Edgar zîmbi din nou.

— Da, da, dragă băiatule, știu ce gîndești. Cu toate astea, eu socot că ar trebui să-i ceri ei să scrie. Îmi iau eu răspunderea.

— Mi-e neplăcut să vă reamintesc că eu sînt redactorul.

Fața mică și brăzdată a lui Sir Edgar rămase fixă într-o expresie de amabilitate concesivă, în timp ce ochii rotunzi ca două mărgele îl priveau pe Gerald cu ironie.

— Fă așa cum îți spun, dragul meu, spuse el, pe tonul său cel mai autoritar.

Gerald șovăi o clipă, apoi înghiți în sec.

— Foarte bine, spuse el, dar vă rog să mă înțelegeți că îmi displace intervenția dumneavoastră. Rîsul degajat cu care își atenuă remarca n-o făcu mai puțin directă.

Resentimentul îi crescuse și mai mult în momentul cînd Rose fu anunțată, totuși trebui să recunoască în sinea lui că înfățișarea ei era considerabil îmbunătățită. Părul nu-i mai cădea pe față în șuvițe răzlețe, pudra îi mînjea mai puțin vizibil obrazii, purta o rochie bleumarin de lînă care nu era nici pătată, nici prinsă în ace de siguranță ; numai pălăria, cu buchețelul ei de flori roz și bleu pal din lînă, avea un aspect cam ridicol. Reflectă însă că pălăriile pe care le purta Rose i se păruseră totdeauna jenante.

— Aaa ! prin urmare fiul risipitor s-a întors, spuse ea pe un ton spiritual. Îmi închipui că ai cheltuit o avere imensă pentru achiziția vreunui desen.

Gerald rîse.

— Așa ar fi trebuit să fac ca să cumpăr desenele lui Leonardo de la Viena, spuse el. A fost o expoziție, nu o licitație, Rose.

— O ! nu cred că asta te-ar fi reținut, dacă ai plecat după comori, spuse ea. El își aminti că maniera aceasta strengărească față de bărbați fusese genul ei obișnuit înainte de „boală“. Micul zîmbet „obraznic“ cu care acceptă paharul de sherry oferit de valet evoca de asemenea trecutul.

— Oricum, zise ea, ridicînd paharul, închin pentru succesul revistei „History“. Sînt teribil de bucuroasă, Gerald, că ai acceptat conducerea redacțională. Dar de fapt știam că ai să accepți. Vouă, bărbaților, vă place întotdeauna să vă lăsați rugați. Apoi, pe un ton mai deschis, mai camaraderesc, adăugă : Aștept cu mare nerăbdare să lucrez pentru tine.

Gerald se făcu roșu ca focul, apoi cu o exagerare a tăgădnării glasului care îi trăda stinghereala, spuse :

— Doream să-ți vorbesc despre asta. Sir Edgar tocmai sugera că ai putea să scrii pentru mine capitolul despre convertirea Angliei. Îi aruncă o privire pătrunzătoare lui Sir Edgar, dar bătrînul se uita atent la Rose.

Ea scotoci prin poșetă o clipă, apoi vorbe cu glas grăbit și pițigăiat :

— O, asta nu cred. Am acordat bisericii, ani de zile, o atenție mai mare decît merită. Dealtminteri, s-ar cuveni să-l scrie unul din acești tineri anglicani. Ce zici de John Wainwright ? Am toată bunăvoința să-i aud pe cei tineri. Eu am ideile mele, se înțelege, dar și ei vor ajunge cu timpul să aibă idei proprii. Sorbi din paharul de sherry, apoi se uită la Gerald cu o privire modestă. Îți amintești că ți-am mai spus cît de plictisită sînt să țin cursuri despre administrația vistieriei statului. Iar tu mi-ai răspuns, și aici chicoti ca o școlăriță, că s-ar putea ca studenții mei să fie la fel de plictisiți de aceeași veche prelegere. Ei bine, ai avut, desigur, perfectă dreptate. Mi-e cu desăvîrșire rușine de mine însămi. Mi-am neglijat total studiile de medievistică tîrzie. La urma urmei, spuse ea umflîndu-se în pene, am fost una dintre cele mai apreciate studente ale profesorului Tout.

Gerald își încreși fruntea. Era puțin cam prea frumos ca să fie adevărat.

— Ai fost studenta lui Stokesay mult mai mulți ani decît a lui Tout, rosti el incisiv.

— O, știu, dar în ultima vreme m-am comportat cam stupid, obligîndu-i pe toți să accepte neapărat vederile lui Lionel Stokesay. A fost un istoric mult prea mare ca să aibă nevoie să-i fac eu propagandă. Tot ce e contestat astăzi din cele înfăptuite de el va fi reabilitat mai curînd ori mai tîrziu și fără ajutorul meu, îi adresă ea un zîmbet zglobiu lui Sir Edgar. Nu, Gerald, mi-ar plăcea să scriu pentru tine capitolul despre dezvoltarea administrației regale pînă în secolul al XIV-lea. Dacă preferi, mă voi limita la vistierie, dar aș dori, de fapt, să trec prin tot repertoriul de scamatorii — vistieria, curtea de justiție, sectorul „wardrobe”¹, și celelalte. Mă-ndeamnă un demon să mă apuc de o lucrare cu adevărat dificilă. Tăcu o clipă, apoi îl privi pe Gerald. Vei constata, cred eu, că am să-ți ofer o colaborare de calitate, spuse ea. Nu trebuie să mă judeci după ultimii cîțiva ani. Să știi că nu m-am simțit deloc bine.

¹ Departament al casei regale avînd în custodie, cu buget propriu, armurăria, sigiliile, bijuteriile, veșmintele și alte articole personale ale suveranului.

Răspunsul i-l dădu Sir Edgar.

— E o plăcere extraordinară să te vedem că ești iarăși dumneata însăși, spuse el. Gerald avu senzația că dăduse greș nerăspunzînd primul, de aceea încercă să compenseze această lipsă prin căldura cu care îi adresă cuvintele :

— Draga mea Rose.

Din nou Rose Lorimer scotoci prin poșetă și amîndoi bărbații se gîndiră cu groază că avea să izbucnească în plîns. Gerald propuse repede :

— Nu vrei să ieși masa astă seară cu mine, Rose, și să discutăm detaliile ? E prea multă vreme de cînd n-am mai avut prilejul să te invit.

— O, ce drăguț ! mi-ar fi făcut o plăcere imensă. Se întoarse către Sir Edgar. Să fii în situația de a refuza unul dintre magnificele dineuri ale lui Gerald ! Dar m-au poftit la cină soții Roberts. Ai fost la ei, Gerald ? Au un mic apartament, extrem de agreabil, pe Cromwell Road. Betty Roberts a fost foarte gentilă cu mine. Mi-au spus să consider locuința lor ca o a doua casă a mea. Desigur, ne-a apropiat interesul comun pentru activitatea lui Pforzheim, iar acum cînd Jasper Stringwell-Anderson a plecat în Heligoland, aflu ultimele evenimente prin scrisorile trimise lui Theo Roberts...

Gerald îi întrerupse fluxul agitat al vorbirii.

— Nu pot să înțeleg ce i-a venit lui Jasper în momentul de față să ia avionul și să plece anume în Heligoland dintre toate colțurile lumii. Și încă în timpul cursurilor. Aveam nevoie cu deosebire de concursul lui pentru elaborarea regulamentului editorial!

Sir Edgar ridică sprîncenele.

— Bietul băiat are dreptul la anul lui de concediu pentru călătorii, iar lucrările de-acolo sînt destul de importante în oricare specialitate, spuse el. Pentru istoricul englez au o importanță deosebită din cauza noii lumini posibile pe care o aruncă asupra descoperirii de la Melpham. Fiindcă veni vorba, Middleton, Pforzheim dorește să-i dai o relatare directă a lucrărilor de excavație de atunci.

Gerald era nedumerit de toate aceste menționări ale săpăturilor de la Heligoland, dar luase hotărîrea fermă să nu redeschidă problema Melpham în fața conștiinței sale, așa încît spuse cu un aer cam mohorît :

— Se poate. Nu știu. Oricum nu-l pot informa cu nimic. Îmi luxasem glezna.

Expresia de pe chipul lui o reținu pe Rose de la întrebările pe care ar fi vrut să i le mai pună ; se mulțumi să declare :

— De fapt, nu mai are atîta importanță acum. Totuși merge grozav de bine. Sînt convinsă că ne aflăm abia la începutul unor descoperiri și mai prodigioase. Și ea părea să se fi împăcat cu ideea subiectelor cenzurate, căci se opri brusc și, cu un surîs domol, făcu remarca : Dar ceea ce e minunat pentru mine e felul în care lucrurile acestea m-au făcut să reiau legătura cu oamenii, în special cu tinerii. Știi, rămăsesem îngrozitor de izolată. Și sînt teribil de prevenitori, Sir Edgar. Domnul Stringwell-Anderson m-a invitat la un restaurant din Soho. E un gastronom aproape la fel de rafinat ca tine, Gerald. Ai mîncat vreodată *shaslik* ? Ei bine, noi asta am comandat. O friptură extrem de condimentată, dar, ce vreți, e orientală. Theo Roberts a declarat că el preferă o tocătură bună. Rîse la amintirea neobișnuitului univers de spirit și vivacitate în care trăia acum. M-au luat cu ei s-o văd pe actrița asta nouă italiană, Magnani. Un minunat film despre țărani. M-a făcut să re trăiesc vacanța petrecută la Assisi. Desigur, odinioară adoram cinematograful, dar în ultima vreme nu mă mai duceam deloc. Auzi numai de nume noi și de cowboy, astăzi. Înainte nu puteam suferi filmele cu cowboy, dar trebuie să recunosc că sînt captivante. În seara asta însă îi duc eu pe soții Roberts la ceva ce n-au văzut ei niciodată — *Ioana d'Arc* a lui Duvivier. Nădăjdiesc din suflet să le placă, fiindcă eu am să plîng cu siguranță. Theo vine aici să mă ia cu mașinuța lui, un Austin. De acord, Sir Edgar ?

Bătrînul își reveni brusc dintr-o stare între vis și viață. Reflecta că prețul întoarcerii lui Rose la normalitate era în mod inevitabil plicticos. Gerald se întreba și el, ca de atîtea ori în trecut, cum era cu puțință ca un spirit atît de pueril să iubească atît de mult acurateța, efortul intelectual, și să dea dovadă, da, de atîta inteligență, cînd era vorba de studiul evului mediu.

O clipă mai tîrziu valetul anunță că automobilul lui Gerald așteaptă la scară.

— Îmi pare rău că nu l-am prins pe Theo, zise Gerald. Spune-i să ia legătură cu mine cît de curînd. Ce-ar fi să luăm masa împreună vineri, Rose? Nu avea vreun program anumit care să-l împiedice de a-l aștepta pe Theo, dar nu era dispus să fie martor la dovada concretă a noilor prietenii descoperite de Rose. Cunoscu subit ce înseamnă invidia în fața fericirii calme cu care se întorsese ea la viață, pe cînd propria lui întoarcere era atît de singuratică și de neliniștită.

În timp ce Daimler-ul oprise într-o blocare a circulației lîngă Brompton Oratory, Gerald zări cu plăcere o brunetă înaltă mergînd pe jos înaintea lor către Knightsbridge. Urmări curba șoldurilor sub fusta neagră, strîmtă, și mișcarea viguroasă a coapselor în mers.

Abia după ce își înăbușise dorința cu necaz și regret, spunîndu-și drept consolare că fata va deveni repede neatrăgător de grasă, își dădu seama că era secretara fiului său John, Elvira Portway. Se plecă spre scaunul din față ca să-i spună lui Larwood să tragă mașina la marginea trotuarului. Iscodi cu privirea prin întunericul rece care începea să se lase.

— Ce mai faci? întrebă el. Savură, o clipă, fiorul trupului ei cînd se văzu smulsă din starea de neatenție, ca și privirea distantă cu care, în mod evident, îi întîmpina pe craii în căutare de aventură.

— A! dumneata erai, exclamă ea; credeam că te găsești la Viena sau în vreun alt loc sublim.

— Tocmai îmi doream să mai fiu acolo cînd seara asta m-ai răsplătit aducîndu-mi-te în cale, spuse el.

Ea luă complimentul ca și cum prețiosul lui convenționalism ar fi pus-o nemijlocit față în față cu bătrînul Q, sau cu Prinny, sau cu vreun alt satir demult răposat.

— O, aici toate sînt la fel ca întotdeauna, zise ea. Nimeni n-are ceva nou de spus și fiecare se culcă cu aceeași parteneri plicticoși ca de obicei, sau dacă nu, e și mai rău.

Un scurt răstimp el se întrebă cum arăta cercul social care nu reușea s-o distreze.

— Nimeni din cei pe care-i cunosc nu se culcă cu nimeni, răspunse el, dar asta pentru motivul că au depășit vîrsta. Avînd apoi senzația că apărea într-o postură puțin cam comic blazată pentru un bărbat vîrstnic, întrebă: Ce face tu acum?

Elvira stătu pe gânduri o clipă, nesigură ce voia el să spună, pe urmă exclamă :

— Ah ! *Johnnie* ! L-am părăsit, dacă vrei să știi. Dar cred că-i merge bine. Cel puțin la fel de bine ca de obicei. Tot în plină bătaie pentru searbăda afacere Pelican se află și acum. A publicat și un articol infect în ziarul de astă seară.

Tăcură amândoi o clipă, după care Gerald spuse :

— Presupun că ai o sumedenie de invitații în seara asta. Regretă numaidecît alegerea cuvintelor, deși știa că oricare altele n-ar fi fost mai fericite.

— O, nu ! protestă ea, luna e una din serile în care noi... își întrerupse fraza și continuă : Nu, mă duceam acasă să citesc ultimul roman de Compton Burnett ¹.

Numele îi era doar vag cunoscut lui Gerald.

— N-ai vrea să iei masa cu mine ? o întreabă el.

— Aș fi încântată, răspunse ea fără ocol și, cînd el îi ceru să aleagă un restaurant, rîse :

— Nu, alege dumneata, prefer să las asta în seama dumitale. El sugerează Scott's, și atunci ea încuviință :

— Mi se pare perfect. El spera că n-avea să-l pună la respect întreaga seară. Refuzînd cuvertura de blană pe care i-o oferise Larwood, se așeză lîngă Gerald spunînd : Iei deseori persoane așa, în trecere ? El se întreba dacă dialogul lua întorsătura dorită, dar uitîndu-se la ea, văzu că expresia de pe chipul ei era absolut indiferentă. Se simțea descurajat, pus la punct.

— Nu am prea des prilejuri atît de agreabile, remarcă el cu o voce surdă.

— Îmi închipui că ocaziile agreabile ți le oferă de obicei negustorii de tablouri, spuse ea. Fustele stau în cale ca o piedică, probabil. Pronunță „fustele“ cu un accent comic, imitînd dialectul cockney. Pe Gerald îl exaspera perspectiva unei seri întregi de conversație presărată cu umorul acesta „superior“.

Cînd ajunseră la Scott's, îl concedie pe Larwood pentru seara respectivă.

— Putem lua un taxi, spuse el. Observînd expresia ei de contrarietate își regretă gestul. Ar fi trebuit să ghicească, re-

¹ Compton-Burnett Ivy (1884—1969), romancieră engleză. În cărțile ei a înfățișat complicațiile vieții de familie din înalta burghezie a epocii eduardiene, utilizînd aproape exclusiv forma conversației.

flectă el, că tinerele care practică snobismul pe plan intelectual sînt snoabe și cînd e vorba de superioritate materială și socială.

— Aș fi preferat să reții mașina, spuse ea, în timp ce luau loc la o masă; îmi place să fie totul cît de luxos posibil. E atît de plicticos cînd oămenii fac lucruri la care nu-i obligă nimeni. Din nou Gerald simți că i se înviorează sentimentele față de ea.

Elvira alese stridii și homar Delmonico.

— După părerea mea, ar fi mai bine dacă mi-ai mărturisi acum ce atitudine adopți față de Robin și de mine, făcu ea remarca, atacînd în carne vie delicata ei problemă. Chipul lui Gerald arăta lipsit de orice expresie. O, Doamne! exclamă ea, ce calamitate! Așa fac întotdeauna. Fiindcă sînt englezoaică, îmi închipui. Englezii sînt cei mai oribili ego-centrici, nu-i așa? Luă ziarul de seară de lîngă poșetă. Cred că ar fi poate mai bine să-ți citesc articolul lui Johnnie într-un fel amuzant. Îți plac imitatorii? Pot să-l imit pe Johnnie foarte bine. Începu să citească: „Sînt încîntat să aflu că unii membri ai Parlamentului, aparținînd ambelor partide, vor pune întrebări guvernului despre nefericitul mod de a acționa în problema grădinii de zarzavat a domnului Cressett. Strîngeți rîndurile în jurul lor, asta e tot ce pot să spun”. Elvira citi expresia parodiînd maniera de licean a lui John. Ce zici, nu e infernal? Continuă să citească: „În calitate de fost membru al Camerei Comunelor, salut cu bucurie orice mișcare menită să scadă pericolul ca organul reprezentativ cel mai vechi din țara noastră să ajungă o simplă stampilă de cauciuc. Dar să nu cădem în eroare, aici nu e vorba de o dispută de partid. Acei membri laburiști care folosesc controversa în cauză cu scopul de a lovi în guvern acționează la fei de greșit, sau aproape la fel, ca și neoboșiții conservatori care caută să se servească de ea în lupta lor egoistă împotriva naționalizării și în atacul lor interesat împotriva aparatului administrativ. Englezii sînt mîndri de administrația lor de stat și au dreptate să fie astfel. Ea constituie unul dintre cele mai valoroase instrumente de guvernare din lumea de astăzi, dar e un instrument, nu o forță motrice. A fost o eroare faptul că guvernele succesive au acordat funcționarilor publici puterea de a dispune de viețile cetățenilor fără drept de apel. Este reprobabilă atitudi-

nea cetățenilor care îngăduie acest lucru. E incorect ca funcționarii publici, cu atâtea sarcini pe umerii lor, să fie puși într-o asemenea poziție de răspundere. A cere îndreptarea relelor comise împotriva domnului Cressett nu înseamnă un atac împotriva unor funcționari publici individuali, ci o dorință ca administrația de stat să se întoarcă la acele tradiții de bună funcționare care au făcut-o atât de respectată. Dar nu trebuie să uităm că îndărătul tuturor acestor chestiuni de principiu se află istoria unui individ. Cressett nu dorește nicidecum, sînt sigur, ca grădina lui de zarzavat, și așa destul de călcată în picioare, să devină cîmpul de bătălie al partidelor politice. Singura lui dorință este, după cuvintele rostite de Candide, eroul lui Voltaire, să-și cultive propria grădină, sau atît cît i-a mai rămas din ea". Doamne, Dumnezeu! exclamă Elvira; Candide! nu e jalnic?

— E cert că nu gust limbajul lui John, replică Gerald, dar cît privește dedesubturile, cinstite sau vinovate, ale cazului, nu am destule date ca să emit o judecată.

— Dar tocmai asta e *problema*. Elvira ajunse aproape să vocifereze. *Nu există* nici o cunoaștere a datelor. Există numai unul din aceste teribile prilejuri pe care le prind englezii de a moraliza. Îmbrățișezi o chestiune în care cineva se află în culpă, hotărăști în mod arbitrar cine sînt lupii și cine sînt oile și începi să faci un război cumplit sub pretextul principiilor morale. Nu e altceva decît un joc de societate anglo-saxon, spuse ea, răsucindu-și părul cu degetele, și ceea ce-i mai *nesuferit* e că s-a infiltrat și în literatură. Îl găsești în Morgan Forster¹ și cei de genul lui.

Gerald observă că punea un accent cu atît mai emfatic pe cuvinte, cu cît conținutul lor era mai vag.

— S-ar părea că ești deosebit de pornită împotriva a tot ce este englez, spuse Gerald.

— Dar *bineînțeles* că sînt, proclamă ea cu însuflețire. Orice om obișnuit care dorește să ducă o viață civilizată și care e cît de cît informat în materie de literatură, pictură și așa mai departe, *nu poate să nu fie*. Pentru oamenii de știință e posibil ca lucrurile să meargă bine, eu nu pot să-mi dau seama. Iar pentru genii, firește, e minunat. Știm cu toții

¹ Forster, Edward Morgan (1879—1970), romancier, eseist și teoretician literar. Figură de prim-plan a literaturii engleze. a fost pus sub semnul întrebării de cercurile snobe ale generației mai tinere pe teinciul rigorii lui intelectualist-morale.

cum filistinismul englez constrânge pe omul excepțional la răzvrătire, îl ucide pe un Keats, și tot felul de asemenea lucruri. Dar pentru oamenii civilizați, comuni, ca mine, e pur și simplu înfiorător. Agită amenințător furculița spre el. Ușor e să luăm peste picior intelectualitatea europeană, cu cafenelele și discuțiile lor înfierbântate, dar cel puțin ei nu sînt provinciali. Intelectualii englezi, toți *pînă la unul*, sînt al dracului de *provinciali*, încheie ea cu patimă.

Se lăsă pe spătarul scaunului, cu sîinii bombați de indignare. Pe mine asta e partea care mă delectează, gîndi Gerald.

— Să nu mai vorbim despre asemenea lucruri. E din caleafară de nesuferit, continuă ea. Putem să mai cerem o sticlă de vin ? Sosirea celei de-a doua sticle înseamnă pentru ea un semnal de relaxare. Aprinse o țigară și se întoarse lateral pe scaun, stînd picior peste picior. Gerald își zise că-și va îngădui cel puțin plăcerea de a le contempla.

— Pe cuvînt, cred că e preferabil să-ți spun totul despre Robin și despre mine, spuse ea, scoînd un nor de fum ca pentru o retragere din luptă. Ai să afli cu siguranță mai curînd sau mai tîrziu. Deși, cine știe, probabil că spun asta fiindcă nu pot concepe o ființă care să trăiască în afara zvonurilor difuzate în micul meu cerc. Sau poate o fac dintr-un motiv cu totul diferit — o teribilă nevoie, tot engleză, de a avea o figură de tată, căruia să mă spovedesc. Oricum, nădăjduiesc sincer că o să ajungem să ne cunoaștem unul pe altul, și există o limită a ipocriziei, e adevărat sau nu ? Cel puțin, vreau să spun, acum că nu mai sîntem în secolul al XIX-lea, există o limită, nu-i așa ? Partea îngrozitoare e că apare aproape cu neputință să exprimi lucrurile astea în engleză, fiindcă englezii despart atît de categoric sexualitatea de iubire, încît nu mai au cuvinte care să se potrivească pentru amîndouă. Toate persoanele insuportabile pe care le cunosc ar spune „a te culca unul cu altul“, dar nu e numai asta, și în orice caz e o îngrozitoare banalitate cu pretenții de maniere alese. În orice limbă care se respectă aș putea să spun că sînt amanta lui Robin și să mă opresc aici, numai în engleză asta ar însemna ori ceva cu substrat comercial, ori tot soiul de aiureli franțuzești despre *l'amour*. În orice caz, eu asta sînt de doi ani de zile.

Gerald nu găsi altă replică decît :

— Înțeleg.

— Ah ! să lăsăm stupiditățile, protestă Elvira. E clar că nu poți să înțelegi. Nimeni nu poate afară de cei doi interesați.

Gerald își caută cuvintele.

— Am vrut să spun, reluă el încet, că n-am fost prea apropiat de familia mea și, prin urmare, nu sînt obișnuit cu confidențe despre ei. Ceea ce fac îi privește. Sper că dumneata și cu Robin sînteți fericiți ; cît despre rest, nu am nimic împotrivă.

Elvira strivi cu un gest de nemulțumire mucul țigării pe o farfurie.

— Eu găsesc că toată chestia asta e realmente îngrozitoare. Genul ăsta modern depășit, cu părinți și copii fără nici o legătură între ei. Nu văd ce rost mai are o familie dacă lucrurile merg astfel. Tăcu un răstimp, apoi adăugă : Presupun că dacă aș ține într-adevăr la unitatea familiilor, m-aș gândi la aceea a lui Robin. M-aș gândi, cred, dacă Marie Hélène ar fi o ființă reală, dar, slavă Domnului, nu este. Cît despre fericirea noastră, dacă înțelegi cuvîntul ca un fel de valiză în care încap tot felul de „bunuri“, atunci da, mulțumesc, sîntem foarte fericiți.

Gerald, privindu-i profilul, nu putea desluși prea bine acest sentiment în linia încordată a gurii și în căutătura ochilor ei albaștri, care trădau o oarecare nervozitate. Socoti că rămînînd tăcut ar fi însemnat să se arate mai puțin prietenos decît riscînd o impertinență, deși informația îi lăsase o anumită repulsie pe care prefera să n-o definească.

— Ai cunoscut-o, prin urmare, pe nora mea ? întrebă el.

— Ei da ! am cunoscut-o. Înainte de a-l întîlni pe Robin. E cea mai înfiorătoare vînătoriță de celebrități, să știi ; așa că încerca mereu să-l atragă pe Johnnie la recepțiile ei, însă Johnnie și-a dat seama curînd că ele nu-i aduceau nimic, și atunci ea a căutat să mă capteze pe mine. Femeia din viața lui Johnnie ! E de-o stupiditate crasă, vezi bine. În realitate, sărmana de ea, e probabil o foarte cumsecade franțuzoaică burgheză ca multe altele, doar că, la fel ca toate, e o formidabilă snoabă, iar banii i s-au suit la cap. Dă niște recepții sinistre, și bietul Robin e nevoit să se țină de coada ei — cu persoane de la British Council, politicieni dintre cei mai mărunți și toți scriitorii și pictorii fără talent, care n-au nici măcar succes comercial. I se pare că ea reprezintă un fel

de verigă culturală între Anglia și Franța, și din cînd în cînd pune mîna pe cîte un scriitor francez la care nu se uită nimeni în țara lui, iar ea face un caz imens de el. În realitate, abia a aflat despre Montherlant. Nădăjduiesc din suflet că dumneata *nu o placi*, dar nu-mi pot imagina vreo ființă pe lume care să-și facă o preocupare din a se gîndi măcar la ea, afară de cazul cînd acea persoană e îndrăgostită de soțul ei. Eu n-o plac cîtuși de puțin.

Gerald rîse :

— Mi-am dat seama, zise el.

— Dar ai putea s-o placi în situația mea ? întrebă vehement Elvira.

— Nu, bineînțeles că nu, răspunse Gerald. Robin e deosebit de inteligent, adăugă el.

— Da, într-un fel presupun că este, zise Elvira, numai că e îngrozitor de necultivat și nu cunoaște nimic din tot ceea ce merită să fie cunoscut. În orice caz, nu e motivul pentru care îl iubesc, dar cred că nu vom discuta despre asta. Partea teribilă este că nu găsești un om mai rezonabil ca Robin, iar Marie Hélène, fiind catolică și refuzînd divorțul ca o șireată, sîntem *amîndoi* nevoiți să fim înțelepți. În realitate, mie nu mi-e prea ușor. Robin consideră că are o obligație față de Timothy, și, desigur, are dreptate. Așa încît ne întîlnim numai în patru seri pe săptămîină, iar Marie Hélène trebuie să fie pusă la curent și să-și dea *consimțămîntul* tacit, ceea ce înseamnă că nu poate interveni în *niți* un fel, dar îi simți prezența continuă. Pe urmă, fenomenul teribil care se petrece cu mine e că atunci cînd știu că urmează seara întîlnirii cu Robin parcă aș dori să fac altceva, și atunci cînd nu pot să-l văd, ca astă seară, simt o durere în piept și îl doresc cumplit. Dar ce să-i faci, așa se întîmplă cînd ești îndrăgostit, trebuie să plătești pentru că te simți nebun de fericire și așa mai departe, este ?

Gerald o privi ca să vadă dacă nu vorbea ironic, dar ea părea perfect serioasă. Se întreba dacă nu era o închipuire impresia că aude în acele cuvinte glasul lui Dollie revenindu-i din trecut. Închipuire sau nu, hotărî el, avea datoria să ajute pentru *odată*.

— Știi, eu sînt de părere, zise el, că ar trebui să-i spui totul lui Robin. Aranjamentele astea cuminți pot afecta grav situația, iar lucrurile se pot oricînd aranja altfel, dacă e ne-

cesar. Știu și eu câte ceva despre cazurile de acest gen, pentru că marea iubire a vieții mele a venit după ce m-am căsătorit și a fost spulberată de asemenea învoieli înțelepte.

— Mulțumesc, spuse Elvira, dar, pe cuvânt, n-am nevoie de nici un sfat. De altfel am auzit despre prietena dumitale. Era jucătoare de tenis, nu-i așa? Deci nu e deloc aceeași situație.

Gerald zîmbi.

— Mă îndoiesc că astfel de discriminări au vreo importanță în legăturile de dragoste.

Elvira își bău cafeaua cu sorbituri mari.

— O nu, desigur, nu în latura lor absolut fundamentală, vorbi ea cu aprindere, dar nu se poate să nu aibă importanță dacă ești sau nu o ființă într-un raport *real* cu viața. Tonul ei de superioritate îl supăra pe Gerald. Iartă-mă, zise ea, n-am avut intenția să fiu arogantă. Și oricum, chiar dacă nu doresc să mi se dea sfaturi, simt realmente nevoia unei figuri de tată, oricît de teribil de englezesc ar fi un asemenea sentiment. Mi-ar place dacă Robin și cu mine am putea veni uneori să te vizităm.

Pe Gerald îl înspăimîntă perspectiva. Totuși spuse:

— Aș fi încîntat. Nu-mi vine să cred, însă, că Robin are să îmbrățișeze această idee; n-am fost niciodată în relații prea cordiale.

Elvira își îndepărtă niște firimituri de pe fustă cu un gest cam neîndemînic.

— Ah! *asta-i* acum! zise ea. Găsesc că e de-a dreptul copilăros.

Lui Gerald i se păru că aude un glas care condamna întregul mecanism complicat al vieții lui trecute fără să accepte măcar umbra unei necesități de a-i examina structura. O absurditate de felul acesta din partea unei fete atrăgătoare avea cel puțin meritul de a te determina să încerci să aperi o cauză de nesusținut.

Elvira îl împiedică să înceapă o apărare, oricare va fi fost ea, a comportării sale ca părinte.

— Acum trebuie să plec și să-mi continui lectura noului roman de Compton-Burnett, spuse ea. Dar înainte de a ne despărți, de vreme ce ne aflăm pe terenul confidențelor, cred că ar trebui să-ți destăinuiesc ceva despre Johnnie. Știi, n-am mai putut lucra cu el pentru că a devenit un om fals, insu-

portabil, dar țin la el foarte mult și acum. O ! nu pentru că e un „excentric“, spuse ea, făcînd cu țigara o mișcare ondulată prin aer. Nu sînt genul ăsta... Se întrerupse privindu-l pe Gerald alarmată. Dumnezeu ! Nici măcar nu știai. Ei bine, e timpul să afli. E unul dintre aceștia, vorbi ea pătimaș.

Gerald se foi nervos pe scaun.

— Nu sînt tocmai sigur că am înțeles, zise el.

— E un invertit, continuă Elvira pe același ton furtunos. Asta am vrut să spun prin „excentric“. Sper că n-ai să iei o atitudine rigidă și să faci pe susceptibilul.

Gerald răspunse fără grabă.

— Nu știam că John e un invertit, spuse el. Realitatea e că știu foarte puține lucruri despre el, și mai puține încă despre subiectul pe care-l discutăm. Am întîlnit numai trei sau patru cazuri în viața mea, printre cunoștințe, adică. În general mă revoltă, dar nu reacționez cu violență. Pur și simplu nu mă interesează.

— Ar trebui, totuși, să te intereseze, spuse Elvira, sau cel puțin... nu știu. Poate că nu. M-a plictisit și pe mine la culme, dar asta e o altă problemă. Oricum, n-aș vrea să crezi că sînt femeia unui „excentric“. Îmi displac multe la ei — intimitatea și aerele lor de martiri... Dar la Johnnie *am* *ținut* foarte mult. Era atît de discret — știi, e genul care nu se afișează — dar de cînd a pus stăpînire pe el tot acest nesăț după publicitate, parcă și-a pierdut orice bun simț. Noul lui amic, Larrie, e cel mai mare șarlatan, sînt sigură, și asta mă preocupă. Cred că ar trebui să încerci să-l scapi din ghearele acestui tip.

Gerald înălță sprîncenele.

— Ai vederi foarte exigente despre rolul unui tată, spuse el.

— E posibil, replică Elvira. Tatăl meu era un om care nu fugea de răspunderi.

— Înțeleg, remarcă Gerald, dar mă îndoiesc că eu aș putea ajunge la vreun rezultat. E puțin probabil că John mi ar da ascultare, pe orice temă i-aș vorbi. Cît despre acest subiect anume, așa cum ți-am spus, sînt insuficient pregătit ca să-i vorbesc. Maică-sa îi este mult mai apropiată decît mine.

— Oh, ea ! pufni zgomotos pe nări Elvira.

— O cunoști pe soția mea ?

— Nu, răspunse Elvira, dar am auzit destule despre ea de la Johnnie și de la Robin. În plus, i-a îngăduit acestui pierde-vară să locuiască *în casa ei*. E irlandez și i-a turnat, probabil, cine știe ce vorbe mieroase. Gerald înălță sprâncele. N-are nici un rost mimica asta, zise Elvira, trebuie să intervii într-un fel oarecare. Luase un ton de guvernantă severă. Chiar și mai târziu, după ce o conduse cu mașina până la apartamentul ei din Hampstead și, obosit, refuză să urce pentru a bea un pahar, îi auzi ultimele cuvinte, strigate în urma taxi-ului care demara : Promite-mi c-ai să te ocupi de chestiunea Larrie.

În același timp Larrie își petrecea ultima seară la Frank Rammage, înainte de a se muta în apartamentul de deasupra grajdurilor, la Marlow. Le oferea o tratație lui Frank și lui Vin Salad în spațioasa cameră a lui Frank. În timp ce vorbea, se plimba înapoi și încolo cu neastîmpăr, strivind țigări fumate doar pe jumătate, cioplind cu briceagul o bucată de lemn. Cineva îi spusese o dată lui Larrie că „sufletul său de irlandez trecea prin viață dansînd“, și, cu temperamentul lui histrionic, era convins că neastîmpărul și neglijența făceau parte din acest dans.

— Dacă din visuri și închipuiri s-ar naște artistul, obișnuia el să spună, aş fi cel mai mare poet din toți. Dar n-am avut parte de instruire... și pe urmă se lansa într-una din numeroasele versiuni ale copilăriei lui „grele“, la care îl ducea conversația mai întotdeauna. Expresia lui hoșească și privirea atît de zburdalnic irlandeză se transformau în expresia tristă a unui pici, pentru ca apoi, dacă asistența nu se dovedea prea receptivă, să se imobilizeze în acea înfățișare posacă și abătută care-i era firească în repaus.

Dar în seara aceasta nu inventa o poveste în fața unui public nepus la încercare, iar starea lui de spirit, deși febrilă, avea o tonalitate diferită. Față de Frank făcea pe îndrăznețul, era băiatul care își croia drum în viață, cu obraji aprinși și ochii albaștri scînteind de bucuria viitorului ce i se oferea. Dar față de Vin se manifesta făcînd cu ochiul și punînd ironic vîrfurile limbii în obraz ; era băiatul deștept care nu putea fi păcălit de nimeni, băiatul care cunoștea toate

răspunsurile și se ducea în locuri pe care domnul Vin Salad n-avea să le vadă decît în filme.

— E o casă superbă, Frank, zise el, și degetele lui pătate de nicotină făceau gesturi largi în încercarea de a-i descrie proporțiile nelimitate și bogăția, cu o grădină imensă, în care strălucesc toate culorile curcubeului.

— Nu e tocmai verosimil în toiul iernii, zise Frank, și gura lui mică se făcu punga.

— Flori de seră, care vin din toate părțile globului, din Asia, din Africa, și din China, îl lămurî Larrie, înflăcărîndu-se pentru subiect. E o casă frumoasă pentru o nobilă doamnă bătrîna. Cînd trece ea prin saloanele nesfîrșite, e ca o regină, iar pe mine mă tratează ca pe un prinț. Nimic nu e destul de bun pentru prietenul lui Johnnie. Trebuie să mi se aducă piersici, și struguri, și dacă nu-mi plac, atunci altceva. Toate pentru Larrie. O să avem jupînese ca să ne servească, și poți să mă crezi că sînt fete drăguțe. Dar eu nu trebuie să bag de seamă, fiindcă eu sînt musafirul. „Adu-i domnului Rourke aia și adu-i domnului Rourke ailalta“, auzi toată ziua. E o doamnă distinsă, nimic de zis, dar le vorbește de parcă ar fi gunoiul din grajd.

Inge ar fi rămas descumpănită dacă ar fi auzit o asemenea descriere a atitudinii ei grijuliu social-democratice față de jupînese, dar pe Larrie nu-l interesau realitățile sau observația în viață.

Vin Salad ședea înrîns pe divan și își examina ornamentul ceas-brățară.

— Sună a sperietoare curată, declară el cu glas leneș.

Larrie îi făcu cu ochiul lui Vin.

— Așa e, îi vorbi el aparte, dar căteaua bătrîna nu vede că acum va fi altcineva care să joace rolul mării doamne. Cu un rînjit pînă la urechi își arată o clipă dinții albi.

Vin își duse mîna manichiurată la gură și căscă.

— Lasă-te de bancuri, îi spuse el.

Viața corectă îl cam scotea din fire pe Vin. Era un chelner bun și își menținea postul, dar orele regulate și munca irudnică nu-i aduceau nici o recompensă afară de un sentiment de reabilitare. Un ton acrit, de fată bătrîna, începuse să se insinueze în tărăgănarea indolentă a vorbelor lui.

— Observ, zise el, că nu dormi la palat. Stai la grajduri, așa-i? Oi fi tu noul amic al marelui Johnnie, dar asta

nu înseamnă că ei au să permită oricărei tîrîturi de rînd să le adulmece casa. Noțiunile lui Vin în domeniul proferărilor de injurii erau acelea ale bunicii lui. Plecarea lui Larrie din imobil îi lăsa cale deschisă pentru a domni peste mica insulă de epave aruncate la țărm, pentru a-și vărsa necazul pe alți locatari mai puțin favorizați de soartă, mai puțin buni de gură ca el ; cu toate astea îl invidia. Larrie știa asta, bineînțeles ; lăsa fără răspuns jignirile lui Vin.

— Tocmai îi spuneam lui Johnnie, zîmbi el, că trebuie să venim și noi la „Giacometti“. N-a uitat întîlnirea cu tine, Vin. O să am grijă să-ți lase un bacșiș gras. Începu să umble prin odaie, încet de tot, cu batista ca un șervet peste braț, cu gambaie arcuite și lovind podeaua cu toată talpa piciorului. Într-o clipită devenise însăși imaginea unui chelner bătrîn, sleit de puteri.

Frank, cu mîna lui mică și grasă, arătă spre un scaun.

— Ia loc, pușorule, zise el. Ar fi mai bine dacă ai munci și tu din greu și ți-ai cîștiga un salariu cîstit ca Vin. Se întoarse către eleganta siluetă lenevind pe divan, dar constată și el că moleșala efeminată a lui Vin Salad era un exemplu neverosimil de chibzuință, astfel că predica lui muri la jumătate de drum.

Larrie deveni pe loc numai zel și ardoare de băiat naiv.

— Dar tocmai asta am să și fac, Frank, izbucni el, cu ochii strălucitori ; am să conduc mașina și am să lucrez în grădină. O, va fi o viață frumoasă, o viață de om cumsecade. Știu că mi-ai vrut binele, Frank, găsindu-mi de lucru la birtul acela, dar simțeam că mă ucide, Frank, pe cîntea mea, tot fumul și mirosul de-acolo. Mie îmi trebuie aer bun, curat, și sculare de dimineață. Își trecu degetele prin părul plin de mătreață și uns cu briliantină în surescitarea schițării propriului său portret. Eu n-am prea multă școală și nu știu prea multe, dar mi se pare un lucru minunat cînd oamenii cred în tine. N-a fost nimic de capul meu, Frank, știu bine. Am stat degeaba și am umblat teleleu, doar de atîta am fost bun, atîta am învățat. Masca de puști neajutorat fu gata să izbucnească în lacrimi la gîndul acestei nedreptăți. Dar știu un lucru, Frank : e sublim cînd oamenii cred în tine, cum cred în mine Johnnie și bătrîna doamnă. Tu ai fost bun cu mine, dar fapta asta n-ai făcut-o Frank, n-ai crezut nici-

odată în mine, și puțină încredere valorează cât toate prediciile care s-au spus de la începutul lumii.

Vin Salad se deplasă imperceptibil din neclintirea lui reptiliană, și ochii lui negri migdalați, licăriră.

— Eu cred în tine, stricatul dracului, zise el. Se ridică încet de pe sofa, își înnodă haina în jurul șoldurilor, apoi îl cercetă pe Larrie de sus pînă jos cu mare încetineală, cuprinzînd cu privirea costumul murdar și mototolit, părul plin de mătreață, degetele pătate. Cînd reîncepu să vorbească, nu mai folosi obișnuitul lui accent cockney, ci tărăgănarea în stil Kensington pe care o folosea cu anumite prilejuri. Sînt convins că acești Middleton aparțin societății distinse, spuse el ; apoi adăugă : Dar am uitat, desigur, că, trăind printre florile acelea parfumate, ei nu mai sînt capabili să recunoască mirosul excrementelor.

Lui Larrie i se urcă sîngele la cap, iar ochii îi scăpărară ca o vîlvătaie.

— Nu-ți merge să-ți bați joc de mine, Vin Salad ; te împrôsc cu noroi, îi zbieră el.

Trupul scurt și gras al lui Frank sări în sus ca pe arcuri.

— Destul ! le strigă. Tu du-te la culcare, Vin.

Vin Salad se opri la ușa o clipă și căscă.

— Sînt convins că are să te coste o avere dezinfectarea, Frank, după plecarea individului ăsta. Primăria nu vede cu ochi buni ocrotirea paraziților.

Dacă exista un element de gelozie directă în atitudinea lui Frank față de relațiile lui Larrie cu John Middleton, așa cum insinuase o dată Vin, el nu era conștient. Ceea ce Frank resimțea mai profund era rana produsă orgoliului său filantropic. Recunoscuse în Larrie de la început materialul cel mai ineficace, mai nevrednic de încredere, din cîte trecuseră prin mîinile lui reformatoare ; ca această perlă printre materialele irecuperabile să-i fie smulsă însemna pentru el o teribilă lovitură. Vedea totul atît de limpede — calea anevoioasă, munca monotonă, lecția morală, datoria, pierdeau teren în fața facilității, banilor, farmecului, și a unui nume reputat, căci, fără a-l cunoaște pe John Middleton, îi evalua fascinația la nu mai mult decît atît. Lui Frank îi era groază mai mult ca de orice în viață de calea facilă, și se simțea justificat în lupta împotriva ei ; oare nu se limita el la o singură cameră, și de dormit și de zi, în cele patru case ale sale ? Nu

lăsa el neatinși jumătate din bani, destinând cealaltă jumătate ajutorării celor cu neputință să fie ajutați? Nu se ocupa el singur de toate treburile gospodăriei? Și iată că vine un John Middleton, făcând uz de filantropie, neconvențională, pe deasupra — și tocmai abordarea neconvențională a muncii de misionar constituia mândria deosebită a lui Frank — ca să devină o celebritate, grozăvindu-se cu fapta lui la radio și în presă. Că Larrie abandonase cărarea îngustă pentru șoseaua largă era destul de rău; totuși, dacă l-ar fi făcut s-o ia razna vreun desfrînat notoriu, Frank ar fi putut să accepte situația; dar ca John Middleton, binecunoscutul făcător de bine, să-i servească drept ghid lui Larrie pe calea desfătărilor era mai mult decât se simțea în stare să îndure. Ca un mobil ascuns se mai afla și acel aspect al relațiilor lui Larrie cu John care oglindea deformat propriul trecut al lui Frank, scormonind cenușa cu atîta grijă adunată, atingînd vina ce zăcea în străfundul conștiinței lui — o vină a cărei ispășire stătea la baza întregii lui existențe, atent construită, de călugărișă de la Nazaret. Chiar și cu toate bagajele lui Larrie făcute, chiar și cînd știa că nimic din ceea ce putea rosti el acum nu i-ar fi împiedicat acestuia plecarea, Frank era hotărît să mai facă un ultim efort; era dispus să scoată la lumina zilei acea parte din propria lui viață pe care o ferecase cu atîta grijă în ascunziș neștiut. Fapt caracteristic, adoptă, pentru a-și îndeplini misiunea, atitudinea lui moralizatoare „cu vederi largi”. Se duse la bufetul din colț, de unde scoase o sticlă de whisky. Era un gest care îl costa mult, să ofere așa, ca nimic, o băutură scumpă.

— Ei, Larrie, zise el, nu trebuie să ne despărțim în termeni reci. Turnă whisky în două pahare mari. Nu dăunăm nimănui, băiatule dragă, dacă ne mai îmbătăm puțin, cînd și cînd. Se opri o clipă, cu ochii ațintiți la focul gazului aprins. Glasul lui își pierdu obișnuitul accent arțăgos, luînd un ton mai lent, mai patern. Poate fără ca el să-și dea seama, în timp ce aborda subiectul tăinuit, glasul lui lua inflexiuni care aminteau de canonicul Portway. E ciudat, începu el, cum unele lucruri îți readuc trecutul. Vezi fotografia asta — și arăta spre trăsăturile de bărbat frumos ale canonicului. Eu nu țin prea mult la religie. După experiența mea, există căi mai bune de a împlini evanghelia lui Isus decât punîndu-ți gulerul pe dos, ca preoții, dar întîlnești sfinți pe toate dru-

murile vieții, și omul acesta a fost unul dintre ei. Mi-a fost ca un tată, Larrie, în satul în care m-am născut. Din întâmplare eram ceva mai isteț decât băieții de prin partea locului, îmi plăcea cartea, și îmi făceam și eu visuri ca și tine. Ai mei erau oameni simpli, destul de cumsecade, însă nu mă înțelegeau. Omul acesta m-a înțeles și m-a ajutat. El mi-a dăruit respectul de sine. S-ar fi putut să merg la universitate, mulțumită lui, dar a venit războiul — primul război mondial, cum știi — iar eu a trebuit să mă duc la marină. Când m-am înapoiat, am intrat în serviciul lui. Era prea târziu ca să mai fac studii, dar lucram cu el ca secretar și ajutor la toate, iar el mă trata pe *mine* ca pe un prinț. După o vreme, însă — și vocea lui Frank deveni mai solemnă — am simțit nevoia să fiu liber, povara afecțiunii acelui om îmi părea apăsătoare. O ! n-a fost lucrul la care te gîndești tu. Vremurile erau mai simple pe atunci, iar oamenii și ei mai simpli. Să nu crezi că fac pe moralistul în privința relațiilor tale cu John Middleton. După cum știi, eu nu consider lucrurile astea prea importante. Cîntăresc inima omului mai degrabă decât faptele lui. Dar nu era nimic de felul ăsta în gîndul canonicului ; ar fi murit pe loc dacă i s-ar fi părut că așa e. Și totuși, era un om singuratic și mă iubea, dar eu n-am mai putut suporta, Larrie, fiindcă-mi răpea parcă toată libertatea. Așa am cugetat și am avut dreptate. Dacă rămîneam, n-aș fi putut ajunge matur. De aceea l-am părăsit, și l-am lăsat pe mîna unor oameni despre care știam că se vor purta rău cu el, și așa au făcut. Frank își repetase în minte povestea vieții lui de atîtea ori, încît o recită puțin cam prea curgător, poate. Și poate că își dădu seama, căci o notă din asprimea lui obișnuită îi reveni în glas. Ei, oricum, am plecat. Iar el, cînd a murit, mi-a lăsat mie averea. N-a fost chiar atît de mult cît ar fi trebuit să fie, pentru că oamenii de care ți-am pomenit l-au jecmănit la sînge, ani de zile, dar a fost destul ca să trăiesc la largul meu. Așa se face că am casele astea. Se săltă în picioare și, umblînd clătinat pînă la scaunul lui Larrie, îi umplu din nou paharul cu whisky. După capul meu, sticla asta de whisky și toate bunurile mele n-au fost dobîndite cîstit. Dar era și mai rău dacă rămîneam cu el, fiindcă mi-aș fi pierdut voința. N-aveam alegere, odată intrat în horă, decât între rău și rău. Nu zic că trebuie să vă simțiți cu musca pe căciulă, tu și cu John Middleton. Nu

știu. Nu l-am cunoscut. Am încercat să-l cunosc, dar n-a vrut să mă primească. Dar dacă te hotărăști să-ți iei tălpașița de-acolo, e mai bine s-o faci curînd, mai înainte ca el și cu maică-sa să-ți stea în cale.

O istorisire de panglicar ca aceea a lui Frank era menită să aibă un răsunset prompt în Larrie.

— Tocmai asta mă frămîntă și pe mine, Frank. Dacă le primești dragostea, mi-am zis, nu-i poți jigni. Poți fi mereu la înălțime, Larrie, băiatule? m-am întrebat, și, pe Dumnezeuul meu, Frank, nu pot să știu. Ei, dacă m-aș gândi că pot să vin să mă sfătuiesc cu tine, Frank, în cazul cînd mi-aș stoarce creierii ce e mai bine să fac?...

— Eu ți-aș păstra camera, zise Frank, numai că nu cred în a da ceva pe nimic.

— Nici n-aș pretinde asta, zise Larrie, și ochii lui luară o expresie îngîndurată. Destul de rău și așa că plec cu chiria neplătită, dar n-am încotro. Johnnie ar achita bucuros, dar nu vreau să-i cer bani, nu mai mult decît am să cîștig lucrînd pentru el și pentru bătrîna doamnă. Dar îți voi plăti, ai să vezi, într-o bună zi, tocmai cînd nici n-ai să te mai aștepi; știu că îți faci un principiu din a încasa ceea ce ți se datorează.

— Numai de la cei care dispun, rosti sec Frank. De altfel, dacă dorești să-ți lași ceva lucruri, pușorule, nu e chiar așa criză de camere ca să nu ți-o poți păstra pe a ta, deocamdată.

Larrie își potrivea pe buze cel mai înduioșat surîs.

— Ei bine, Frank, să știi că accept, vorbi el cu însuflețire. Ar fi o greșeală să nu accept. Și am, într-adevăr, niște vechituri pe care nu țin să le iau acolo. Nu încape îndoială că va fi minunat să mă întorc la vechea locuință cînd voi avea nevoie să chibzuiesc pe ce drum să apuc. Și cine știe, Frank, vorbi el cu aprindere în glas, bătîndu-l pe spinare pe grăsunul și mărunțul proprietar, poate că viața în stil mare nu-i convine, totuși, bietului Larrie!

Terminară sticla de whisky, în seara aceea, într-o conversație care îngădui firii, sentimentale în esență, a lui Frank să străbată crusta scorțoasă a exteriorului său. Băutura îl eliberă și pe Larrie în seara aceea, astfel că, în clipa cînd își luă rămas bun de la stăpînul casei, lăsa să transpară o mar-

gine tăioasă a sufletului său, tare și aspru ca o cărămidă arsă, prin exteriorul de obicei mios.

— Zi că n-ai avut parte de un noroc extraordinar ! făcu el. Să nu crăp de invidie ? Să primești toți banii bătrînului canonic fără să dai în schimb nici pe dracu ? Dacă Frank a meditat mai tîrziu asupra acestor vorbe, n-a putut decît să-și confirme impresia că pierduse în Larrie un caz realmente dificil pentru misiunea lui de reformator.

— Nu, Middleton, nu, zise profesorul Clun, nu doresc vin deloc.

— Sigur ? întrebă Gerald, înainte de a-l concedia pe chelnerul cu vinurile.

— Da, da, zise Clun contrariat, n-am înclinație pentru refuzurile politicoase. Dacă asemenea absurdități pot trece, adică, drept politice.

Dejunul nu se desfășura satisfăcător. Arthur Clun luase hotărîrea să declare că se află „în încurcătură” — se găsea „în încurcătură” ca să înțeleagă acceptarea de către Gerald a conducerii redacționale ; era atît de satisfăcut de felul cum avansase lucrarea sa despre Confesor încît să-și asume noi răspunderi ?

— Mă îndoiesc, zise el, că munca istovitoare cerută de conducerea unui periodic de genul acesta se va dovedi compatibilă cu urmărirea activă a ocupației dumitale favorite. Calitatea de „connoisseur”¹ tinde, îmi închipui, să absoarbă tot timpul disponibil, în cazul cînd un om are, adică, mijloacele pentru a-și îngădui asemenea pasiuni. Se găsea într-o și mai mare încurcătură ca să înțeleagă includerea unui număr atît de mare de oameni de știință tineri, neexperimentați într-o activitate importantă ca aceasta. El era ultimul care să dorească a sta în calea ideilor noi sau a talentelor proaspete ; ba chiar, în ceea ce privea „Buletinul”, avea deseori impresia că Sir Edgar nu se arăta destul de deschis față de

— hai să nu zică progres, fiindcă asemenea abstracții nu erau aplicabile studiului istoriei, dar față de schimbare. Se simțise grav vexat de vreo două ori cînd Sir Edgar comisese incalculabila eroare de a refuza contribuțiile remarcabile ale unor eminente doctori în filologie, foști studenți ai săi. Dar „History” era cu totul altceva.

¹ Cunoscător, specialist în artă (fr.).

— Așa cum văd eu lucrurile, zise el, și își tăie chifla în patru părți egale, ungînd-o pe fiecare cu o porție egală de unt, revista „Medieval History” va rămîne principala depozitară a relatărilor de ordin secundar timp de o decadă sau două. Fără îndoială, va fi folosită într-o largă măsură, la noi ca și peste hotare, pentru învățămîntul universitar curent. Eu nu pot concepe decît o singură calificare, în cel mai rău caz două, după care să fie apreciați colaboratorii. În ceea ce mă privește, principala, aș zice chiar unica condiție indispensabilă este o erudiție profundă, pusă la încercare în decursul unor ani de muncă de cercetare organizată. Nu pot primi cu satisfacție ideea că oameni sub treizeci de ani, asistenți ca Roberts, sau chiar conferențieri de curînd numiți ca Stringwell-Anderson, posedă lunga experiență necesară sau formația serioasă de istorici cerută de o treabă atît de însemnată. Mi se va spune că sînt scînteietori — se poate, personal, n-am prețuit niciodată prea bucuros calitatea de a fi scriitor *in vacuo*¹ — dar de un lucru sînt sigur : spiritul scriitor care nu e temperat de disciplina unor ani îndelungați de ucenicie în domeniul cercetării nu va da revistei „History” ceea ce-i trebuie. Vom primi un material cu străluciri de suprafață, Middleton, niște nereușite, niște ipoteze neîntemeiate pe fapte. Colaboratorii de talia asta se vor strădui din răspuțeri să-și demonstreze valoarea — nu-i blamez, nu sînt încă recunoscuți ca erudiți, trebuie să-și făurească un viitor ; m-aș fi expus la aceleași riscuri la vîrsta lor dacă n-ar fi existat un climat de opinii stabilite, azi dispărut din nefericire, care descuraja asemenea focuri de artificii ostentative. Revista „History” e ultimul loc indicat pentru asemenea manifestări. După nivelul ei va fi judecată erudiția britanică peste hotare, mulți ani de-acum înainte. Pe scurt, Middleton, nu pot să spun decît că privesc multe dintre alegerile făcute de dumneata drept nu departe de a se numi dezastruoase.

În timp ce Clun vorbea, lui Gerald îi năvălise sîngele în obraji, dar se stăpîni cu tărie.

— Ești sigur că dorești șarlota aceea ? întrebă, deoarece invitatul său împunsese prăjitura de două, trei ori cu furculița, pentru ca apoi să n-o mai ia în seamă.

¹ În gol (lat.)

Profesorul Clun își șterse mustăcioara cu șervetul și își holbă la Gerald ochii verzi și duri.

— Da, așa cred. E vreun motiv ca să n-o mănînc ? Dacă-i așa, comandă, te rog, altceva mai nimerit. Mie îmi sînt indiferente lucrurile astea. Iar cînd Gerald zîmbi, își continuă argumentarea : După cum spuneam, mai există, cred eu, și o altă calificare ce ar putea fi socotită prețioasă pentru elaborarea revistei „History“. Astăzi i se dă o înaltă apreciere — alegerea dumatăle ca redactor șef stă mărturie pentru considerația pe care i-o acordă Sir Edgar și decanul. Mă refer la acel nivel general de cultură, acea lărgime de orizont în studiul umanistic, care presupune resurse literare, experiența lumii, și toate celelalte zone de penumbră ale erudiției. E într-adevăr o înclinație spirituală cît se poate de prețioasă dacă o posezi, iar cei care au avut răgazul și mijloacele să și-o dezvolte sînt cu adevărat norocoși. Prin definiție, însă, nu poate fi un atribut al celor tineri și neexperimentați. Nu, din toate motivele, Middleton, mi se pare că unele dintre alegerile dumatăle trebuie socotite ca deficiente. Tăcu și puse cu grijă două bucăți de angelică pe marginea farfuriei. Pe buze îi apărură un zîmbet insipid. Am trecut, zise el, de vîrsta cînd mă atrăgea o alimentație mai puțin familiară. Multe din orele mele bune de lucru mi le rezerv după-amiaza.

— N-am suferit niciodată de tulburări dispeptice, afirmă Gerald, cu glas tărăgănat, un neadevăr.

Profesorul Clun îl privi ironic.

— Nu ? făcu el. Sînt înclinat, în general, să le consider drept suferința inevitabil provocată de orice aplicație serioasă sau prelungită la studiu.

Gradul cel mai înalt de încurcătură în care se afla profesorul Clun îl revelă la cafea, în timp ce sufla cu îndărătnicie nori de fum în fața lui Gerald. După ce îi îngăduise scundului său coleg să-și verse necazul din plin, i se păru lui Gerald că putea începe să-și desfășoare pledoaria pentru a-l convinge să coopereze.

— Uite ce e, îi spuse, mi-ai arătat cu ce nu ești de acord, dar dacă ai să examinezi din nou lista ai să vezi că punctele care te nemulțumesc nu sînt cele principale. N-am de gînd să cedez în privința lor. Nici dumneata n-ai ceda dacă ai fi redactor-șef. Dar afirm deschis că, în cazul cînd nu vei colabora, vei produce exact rezultatul împotriva căruia mă

avertizezi. Dacă seria aceasta a revistei „History” merge la tipar fără cel puțin două contribuții majore din partea lui Arthur Clun — și aș dori mai multe — atunci într-adevăr putem fi siguri că vom deveni obiect de rîs pentru oamenii de știință străini. Nu pot să cred că un om care a dăruit atît de mult studiului istoriei engleze cum ai făcut dumneata va îngădui să se petreacă un asemenea lucru. N-am invocat nici un fel de false motive față de dumneata, n-o fac nici acum. Voi scoate revista așa cum voi socoti că e mai bine, dar fac apel la dumneata să nu sabotezi o activitate de seamă. Îți cer să-mi acorzi concursul, nu ca o favoare pentru mine însumi, ci pentru că „History” trebuie să fie așa cum ești convins și dumneata că e necesar.

Arthur Clun își scoase batista din mîneacă și din nou își șterse mustața. Se uită la Gerald cu ochii mari.

— Susții că ești sincer cu mine, zise el ; voi fi și eu la fel de sincer cu dumneata. Am aflat astăzi — nu voi spune din ce sursă — un lucru căruia mi-e greu să-i dau crezare, o acțiune a dumitale care, dacă e adevărată, mă pune total în încurcătură ca s-o înțeleg. Tăcu, trăgînd de capetele mustăcioarei lui și umflîndu-și obrazii cu suficiență. Mi s-a spus că i-ai cerut Doctorului Lorimer să colaboreze cu un articol despre convertirea Angliei, spuse el.

— Da, i-am cerut, răspunse Gerald, și a refuzat.

Profesorul Clun bătu zgomotos cu pipa peste scrumieră.

— Eh, zise el, într-adevăr Domnul îi apără cu dărnicie pe cei necugetați.

Gerald simți că-i zvîcnesc tîmplele.

— Mă gîndesc să-ți destăinui, totuși, vorbi el tărăgănat, că a acceptat în principiu însărcinarea de a scrie despre dezvoltarea administrativă în Anglia Plantagenetilor. E vorba să discutăm detaliile la sfîrșitul acestei săptămîni.

— Văd, și nasul de foxterier al profesorului Clun tremura, că mie nu-mi mai rămîne decît să-ți urez noroc la conducerea redacțională. O să ai nevoie de noroc. Și acum trebuie să te părăsesc.

— Așteaptă o clipă, zise Gerald, punînd mîna pe brațul îmbrăcat într-un tweed aspru al oaspetelui său. Ai văzut-o pe Rose Lorimer în ultima vreme ?

Arthur Clun emise un scurt lătrat batjocoritor.

— Doctor Lorimer și cu mine nu ne căutam unul pe altul în timpul vacanței. Îmi ajunge că sînt obligat să-i ascult absurditățile la întrunirile facultății.

Figura sculpturală a lui Gerald se strîmbase acum într-o parte, aproape ca sub efectul unui atac de paralizie. Din masa brună și îmbujorată a carnației, un singur ochi întunecat îl fixa pe Clun cu severitate. Era extrem de supărat.

— În mod normal n-aș pune-o în discuție pe o veche prietenă ca Rose Lorimer cu nimeni care s-ar exprima nerescușit la adresa ei, dar împrejurarea de față cere o îngăduință deosebită. A însemnat pentru mine un imens regret faptul că în lista inițială — cea pe care ai văzut-o — n-am putut să-i trec numele. În ultimii ani parcă a fost alt om. Totuși, am văzut-o după înapoierea mea, și pentru mine e limpede că se află din plin pe calea însănătoșirii. Firește, de îndată ce mi-am dat seama de acest lucru, am invitat-o imediat să colaboreze. Acesta e motivul pentru care nu i-ai găsit numele pe listă, și nu o omisiune voită din partea mea.

Profesorul Clun scoase o batistă și începu să-și șteargă ochelarii.

— Înțeleg, zise el. Îmi cer scuze că ți-am pus la îndoială sinceritatea față de mine, dar s-a țesut o adevărată conspirație de sentimentalism în jurul acestei femei... Bun, nu mai am nimic de zis despre asta. N-am făcut nici o taină, la vremea respectivă, din eforturile depuse de mine ca s-o determin să se retragă pe motive de sănătate. Nu fac nici acum. Dar cînd îmi vorbești despre însănătoșirea ei cu atîta ușurătate, Middleton, mi-e teamă că trebuie să răspund pur și simplu — fleacuri ! aiurea ! Oamenii nu se vindecă de fixații peste noapte. O ! exclamă el, fluturîndu-și mîna mică, vînjoasă și mușchiuloasă, și făcînd să scînteieze o clipă în aer inelul său cu sigiliu, cunosc presupusele cauze. Povestea vindecării Doctorului Lorimer nu e nouă pentru mine. Sir Edgar m-a întîmpinat cu vesela noutate acum cîteva săptămîni. Am preferat, atunci, să nu fac nici un comentariu. Dacă excavațiile din Heligoland vor confirma presupunerile lui Pforzheim vom recunoaște — adică acei cu mintea întreagă dintre noi — că un alt exemplu interesant de misionar creștin recăzînd într-un rit semipăgîn, semicreștin, vine să se alăture cazului lui Eorpwald de la Melpham. Interesant, poate chiar semnificativ cu privire la anumite tendințe de recădere printre

neofiții fervenți ai unor oameni energici ca Wilfrid și Bonifaciu. Nimic mai mult. Și să nu uităm, sîntem încă în așteptarea verdictului lui Pforzheim. Care ne va fi comunicat, cred, la Verona. Asta n-are nimic de-a face cu absurdele păreri ale Doctorului Lorimer asupra bisericii celtice. Păreri care, după cîte am auzit eu, Middleton, au oscilat pe marginea nu știu căror manii paranoice despre o conspirație generală, pusă la cale de romano-catolici pentru a înăbuși adevărul istoric. Faptul că posibila descoperire din Heligoland a calmat mania Doctorului Lorimer poate aduce satisfacție prietenilor ei, sau poate prezenta vreun interes pentru un psihiatru, nu știu nimic, crede-mă. Nu face din ea, însă, o colaboratoare adevăată pentru o muncă istorică de certă însemnătate.

Gerald încruntă din sprîncene.

— Admit, spuse el, au existat momente cînd eu însumi am avut senzația că Rose Lorimer era în pericol de a-și pierde mintea sub presiunea scepticismului pe drept cuvînt generat de concepțiile ei extremiste despre biserica celtică. Se opri și, pentru o clipă, păru că-și pierduse firul remarcilor. Afirmația lui Clun cu privire la săpăturile din Heligoland amenința să elibereze din nou șuvoiul de neliniște legat de Melpham. În efortul de a-și consolida zăgazul cu atîta hotărîre construit, îi veni greu să se concentreze. Dar cum spuneam, reluă el cam absent, pericolul a trecut. În orice caz, e sigur că trebuie să acordăm o mai mare latitudine absurdităților cînd e vorba de un om de știință marcant decît...

Vocea i se stinse treptat. Dacă descoperirea din Heligoland era așa cum o descria Clun, atunci Melpham... Ar fi trebuit să ceară amănunte complete despre activitatea lui Pforzheim de la Sir Edgar. În ce scop? Ca să-și distragă atenția de la sarcina pe care și-o asumase?

Profesorul Clun îl așteptă să-și termine fraza, apoi, înălțîndu-și puțin sprîncenele în fața tăcerii ce urmă, zise:

— Îmi pare rău, dar nu sînt de aceeași părere.

Gerald tresări, revenînd la realitate. Zîmbi, și spuse:

— Te-ar surprinde schimbarea ei. Mărturisește că a acordat prea multă atenție istoriei ecleziastice. Ba chiar a refuzat, cum ți-am spus, să scrie despre conversiune. Am certitudinea că e preocupată să nu se lase din nou învinsă de obsesiile ei. Chiar dacă n-ar fi o mare erudită, tot aș simți că e de datoria mea s-o încurajez. Vrea să continue lucrarea moștenită de la

Tout. Îți mai amintești de strălucitele articole despre „vis-
tiera statului” scrise de ea prin '35 ?

— Îmi amintesc perfect, zise Arthur Clun, ca și de alte
lucrări admirabile pe care le-a redactat. Toate cu mult timp
în urmă. Cine știe la ce teorie ridicolă, cu *parti pris*¹, ne pu-
tem aștepta acum în legătură cu Sigiliul Privat, rîse el ; vreo
conspirație sinistră a istoricilor ca să ascundă importanța pe-
ceții cu grifonul în dezvoltarea administrativă. Se ridică de
pe scaun. Îmi pare rău, Middleton, dar hotărîrea dumitale
de a o include pe domnișoara Lorimer îmi întărește hotărîrea
definitivă de a nu colabora.

Stăteau pe treptele clubului, în timp ce fulgi deși de ză-
padă cădeau în jurul lor, doi oameni nepotrivii ca înălțime,
contrastînd ca îmbrăcăminte. Gerald nu dorea să-i vorbească
lui Clun de la înălțimea superioară a staturii sale ; avea in-
tuiția justă că ar spori antagonismul scundului său coleg.

— Știi ce, îi spuse, nimic nu e încă stabilit. Pot să-ți cer
să reconsideri hotărîrea luată ?

— Poți, răspunse profesorul Clun. O voi examina din
nou. Totuși, rareori îmi schimb hotărîrile. Refuză oferta lui
Gerald de a-l conduce cu Daimler-ul său. Am să traversez
St. James' Park, zise el. I-am promis doamnei Clun să fac
unele cumpărături la Magazinele armatei și marinei.

— Sper că se simte bine doamna.

— Da, răspunse invitatul, n-are nici o pricină de supă-
rare, mă bucur s-o spun. În timp ce așteptau ca Larwood să
întoarcă mașina, căuta parcă vreun comentariu domestic care
să îndulcească efectul intransigenței lui pe tărîm profesional.
Și eu și soția mea, spuse el, sîntem admiratorii remarcabi-
lelor articole scrise de fiul dumitale despre acea degradantă
afacere Pelican. Aveni atît de puțini luptători independenți
astăzi la noi în țară.

În timp ce mașina ocolea monumentul comemorativ al
Crimeii, Gerald mai zări o clipă silueta mărunță și hotărîță,
cu pălărie boțită de fetru și impermeabil murdar, micșorîn-
du-se pînă la dimensiunile unei pete sub coloana falnică a
ducelui de York.

O scrisoare de la Inge nu era tocmai lucrul pe care Ge-
rald ar fi dorit să-l găsească la întoarcerea sa în Montpellier

¹ Idee preconcepută (fr.).

Square. Se uită lung la caligrafia lăbărțată, o scriere de mână caracteristică pe continent, înainte de a se hotărî s-o deschidă.

„Dragă Gerald (citi el), regret că trebuie să-ți scriu totdeauna lucruri dezagreabile, dar nu toată viața e atît de plăcută ca Viena și minunatele desene. E vina mea, oricum, că nu ți-am vorbit de Crăciun, dar aveai un aer așa de ciudat și de retras, și eu știu că nu-ți mai place să discuți probleme personale cu mine. Da, arătai cît se poate de mohorît pentru un tătîc, în ziua de Crăciun ! Ce e drept însă, copiii s-au obișnuit cu asta, Dumnezeu ne e martor. Dar eu nu-ți scriu nicidecum ca să mă plîng. Tu ești întotdeauna savantul, iar eu omul practic al familiei, așa că nu mă voi sfîi să ți-o spun deschis — nu mai văd nevoia să țin secrete după atîta timp. Prin urmare am primit întreținerea pe 1 ianuarie (primul trimestru), dar ne-am înțeles la 1 octombrie (ultimul trimestru) că voi avea nevoie de încă 100 de sterline. Am convenit că urcările de prețuri sînt absolut îngrozitoare în Anglia — poate fiindcă avem un guvern conservator nepriceput, cum a putut să facă Anglia una ca asta ? — deci e un motiv general, am crezut că ai să știi că-mi trebuie încă 100 de sterline și la 1 ianuarie, ca și în toate trimestrele, bineînțeles. Mă apucă disperarea cînd mă gîndesc la muncitori, fiindcă eu trăiesc întotdeauna într-o gospodărie simplă, ca oamenii din popor — lucrurile bune și necomplicate intră în modul meu de viață, nu risipa și parada — dar cum se descurcă bieții muncitori ? Poate că va fi revoluție. Așa încît dă, te rog, dispoziții pentru încă 100 de sterline pe fiecare trimestru.

Aici sîntem foarte fericiți, cu toții, căci, după cum știi, Gerald dragă, fericirea e lucrul la care năzuiesc eu în viață. Zăpada înfrumusețează totul, dar pentru păsări nu e frumos, și asta ne amintește mereu că sînt unii mai pușini norocoși decît noi. Acum îl am aici pe prietenul lui John, Larrie, un băiat drăguț irlandez. A avut o viață atît de tristă încît simte mult nevoia de dragoste. Johnnie care muncește din greu va avea parte acum de îngrijirile lui Thingy, cît despre Larrie, trebuie să-l iubesc și pe el, fiindcă îl iubește pe Johnnie. Așadar sîntem cu toții iubitori, fericiți și ocupați, astfel că nu ne pasă dacă afară ninge întruna peste toată lumea. Pot să-i dăruiesc atîtea lucruri acestui nenorocos băiat, care nu s-a bucurat de aceleași avantaje în copilărie ca micuții

noștri. E fericit și îmi zîmbește cînd îi dăruiesc ceva. E ca Johnnie cînd era adolescent, dar îl am și pe Johnnie aici, astfel că împreună...

Gerald se așază la masa de scris și dădu dispoziții avocaților săi să mărească întreținerea soției sale cu 500 lire sterline pe an. Cele o sută de sterline suplimentare reprezentau un gest tipic între nenumărate altele pe care le făcea spre liniștirea conștiinței lui în privința felului cum își trata soția. Îl deprimea faptul că gesturile erau totdeauna de ordin monetar și prin urmare îl costau atît de puțin. În orice caz, reflectă el, nu-și permitea niciodată s-o critice fățiș pentru ipocrizia absurdei ei gospodării „simple”. Numele lui Larrie îi reaminti de conversația cu Elvira. Pusese la dosar problema vieții particulare a lui John, convins că intervenția lui avea să fie pe cît de rău primită, pe atît de infructuoasă. Prezența acestui tînăr în casa lui Inge însemna, totuși, altceva. Trăsese concluzia că intelectul Elvirei era necorespunzător, în aceeași măsură în care trupul ei era dezirabil ; cu toate astea, fata avea o oarecare experiență a aspectelor mai îndoielnice din viața modernă, iar neîncrederea pe care i-o inspira ei acest tînăr nu putea fi îndepărtată cu totul din minte, odată cu restul banalităților confuze pe care le debitase. Imaginea staturii gigantice a soției sale îi reveni în gînd și, ca totdeauna, i se păru că dimensiunile ei greoaie împrumutau un anumit patos vieții ei ridicole. Stîngăcia stilului ei în engleza scrisă, de asemenea, îi reamintea de primele timpuri petrecute împreună, cînd engleza ei vorbită se prezenta la fel de defectuos. Cel puțin de astă dată se ivea un lucru mai dificil, neasociat cu banii, pe care îl putea face pentru ea. Se va duce la Marlow să-l vadă personal pe individul acela irlandez ; dacă va fi nevoie, va sta de vorbă cu John. Se înfurie brusc pe fiul său — viața lui particulară, oricît de respingătoare era, îl privea pe el, dar nu avea nici un drept să profite de adorația prostească a mamei lui ca s-o implice pe biata creatură în treburile atît de murdare. Se apucă să-și revoce întîlnirile pentru ziua următoare.

A doua zi dimineață era gata de plecare cînd doamna Larwood îi anunță o vizită. Uitase să contramandeze una dintre întîlniri.

— Domnișoara Crane dorește să vă vadă, domnule, zise menajera.

— În sfîrșit ne întîlnim, exclamă Clarissa. Am avut audiențe la Papă, m-a primit regina, am cunoscut-o pe Elsa Maxwell¹, dar astea sînt floare la ureche pe lîngă reușita de a pune mîna pe dumneavoastră, domnule profesor. Dar cîtă dreptate aveți să rămîneți greu de abordat! Astăzi, toată lumea e îngrozitor de accesibilă! Și ce gentil că m-ați invitat dumneavoastră pe mine! Și încă pentru ceea ce femeia mea cu ziua numește „aperitivele de la ora unsprezece“! Masa mea preferată!

Gerald își aminti cu groază de invitația făcută, dar văzu în ultima ei remarcă un mijloc de scăpare.

— Ceea ce e jenant e că ne va fi *peste putință* să avem mai mult decît o scurtă întrevvedere. Am fost chemat urgent la soția mea și trebuie să părăsesc Londra. Traversă încăperea ca să sune.

Clarissa luase hotărîrea să adopte o înfățișare puțin extravagantă, puțin exagerat de elegantă; avea siguranța că „Don Juan-ul ei savant“, cum îl și numea în sinea ei pe Gerald, o va plăcea ca *outrée*². Dar vai! Gerald nu acorda nici o atenție podoabelor, o dată ce dăduse un verdict defavorabil naturii ei feminine.

— Soția dumneavoastră e scandinavă, nu-i așa? întrebă ea. Era fascinant; o cunoștea pe Dollie și pe „Don Juan-ul“ ei, iar acum intervenea soția. Pentru unii ar însemna doar eternul triumghi; dar ea știa că orice relații de felul acesta presupun sute de conotații, mii de nuanțe, care le fac unice și absolut captivante.

— Daneză, replică Gerald scurt.

— Mă interesează teribil danezii, exclamă Clarissa, înainte de a-și acorda răgaz ca să se gîndească de ce, astfel că fraza ei sfîrși cam schiopătînd; sînt un popor atît de aparte.

— O, protestă Gerald, mie mi se par mai înclinați să imite decît ceilalți scandinavi.

— Adevărat? întrebă Clarissa. Într-un sens aveți dreptate, desigur. Nu dorea să renunțe chiar cu totul la opinia ei improvizată. Și cum arăta Viena? Minunată, desigur, ca totdeauna, dar mai puțin aptă să-și ascundă înfățișarea tristă, învinsă, în peisajul de iarnă. Dar, bineînțeles, nu v-ați dus

¹ Maxwell, Elsa (1883—1963), americană celebră pentru recepțiile pe care le oferea; a fost denumită „amfitrioana Nr. 1 a Americii.“

² Excentrică (fr.).

să vedeți Viena. V-ați dus ca să vedeți desenele lui Leonardo. O, cât vă invidiez ! Acceptă doar cel mai mic fursec de casă la cafea, apoi, înclinându-se ușor înainte, rosti cu adâncă seriozitate. Știți, domnule profesor, nu pot să le-o iert, atîtor romancieri de calitate proastă care au scris despre el. Prodigious Leonardo, cu infinite tonalități cromatice ! Știu că *eu* aș fi știut să-l fac să re trăiască. Dar asta este ; ce e făcut făcut rămîne ¹. Avu un scurt rîs amar. Prin urmare au descoperit un alt Melpham ! exclamă ea, iar dumneavoastră n-ați fost de față la dramatica revelație pe care ne-a făcut-o profesorul Pforzheim. Abia ulterior aflase de la Rose Lorimer importanța săpăturilor din Heligoland. Am fost toți sub jurământ că vom păstra secretul. N-am suflat un cuvînt nimănui. Nu cunoștea nici o persoană pe care ar fi interesat-o cît de vag chestiunea. Dumneavoastră, desigur, faceți parte dintre inițiați.

De aici, gîndi Gerald, trebuie să încep obstrucția.

— Da, zise el. Nu se cunoaște încă nimic precis.

— Am crezut mai întîi că voi putea folosi și eu informațiile în romanul meu, dar am cercetat niște documente despre papa Bonifaciu și nu am impresia că merge. În legătură cu Germania, știți...

— Afară de cazul cînd unele dintre personajele dumneavoastră ar avea o viață deosebit de lungă, ar fi greu, fără îndoială, spuse Gerald.

Clarissa rîse încurcată.

— Sînt îngrozitoare cînd e vorba de date, zise ea, dar acum trebuie să-mi povestiți despre Melpham. Dați-mi atmosfera descoperirii, emoția momentului.

Gerald zîmbi.

— Am sosit după ce s-a făcut descoperirea, spuse el, și, într-un fel, toate amintirile mele de la Melpham sînt învăluite în suferință. Mi-am luxat foarte rău giezna chiar în clipa sosirii. Avu sentimentul că o cam bruschează. Cel mai interesant lucru pentru un tînăr era amfitrioana mea — marea Lilian Portway. O actriță extraordinară, pot s-o afirm.

Dar pe Clarissa n-o interesa marea Lilian.

— Categorie, exclamă ea, nu poate fi ăsta adevărul. Chiar și pentru un tînăr prezența scînteietorului Gilbert Stokesay trebuie să fi însemnat ceva palpitant.

¹ Cuvintele Lady-ei Macbeth din *Macbeth* de W. Shakespeare (Actul V, Scena 1).

— Mă tem că nu pentru mine, spuse Gerald. Îl cunoașteam pe Gilbert de mulți ani — din anii de școală ca să fiu mai exact. În orice caz, eu eram un om de știință, nu un literat, vă dați seama. Și pe urmă Gilbert își menținea foarte disociate cele două laturi ale vieții lui. Știam, desigur, că-l cunoștea pe Wyndham Lewis și pe T. E. Hulme, ba chiar mi se pare mai corect să afirm că a dorit cu tot dinadinsul să știu, dar în rest eram în totală necunoaștință de cauză. Acum că eseurile și poemele lui stîrnesc atîta interes, primesc o sumedenie de scrisori de la studenți în filologie și de la alții. Nu le pot spune aproape nimic; afară de admirația lui pentru un pictor numit Wadsworth¹ și de antipatia pentru Roger Fry², nu-mi pot aminti nici un aspect al vieții lui de intelectual. Teribilul adevăr e că nu i-am citit niciodată opera.

Clarissa socoti o clipă că e bine să pară amuzată, dar reflectă pe urmă cît de puțin aflate de la amfitrionul ei, cît timp pierduse; se hotărăște să-și ia un aer indignat.

— Sînteți la fel de rău ca Dollie, zise ea.

Gerald nu răspunse la acest atac. Îi oferă o țigară și i-o aprinse. Apoi întrebă cu toată indiferența de care se simți capabil:

— Ați văzut-o de curînd?

— Pe Dollie? întrebă Clarissa fără nici un interes. Da, acum vreo două săptămîni.

— E bine?

— Da, așa cred. Nu se schimbă prea mult, să știți. Clarissa nu era dispusă să devină expansivă față de cineva care se dovedise atît de nefolositor.

— Iese mult în oraș? întrebă Gerald. Nu putea să întrebe de-a dreptul cît de mult bea acum.

— O, da, răspunse Clarissa, atît cît îi permite mica ei pasiune.

¹ Wadsworth, Edward Alexander (1884—1949), pictor englez, exponent al curentului „vorticist” inițiat de Wyndham Lewis (1913). Pictura sa e un amestec eclectic de cubism și futurism, în care domină elementele dinamice, rebele, antifigurative.

² Fry, Roger Eliot (1866—1934), pictor, critic și istoric al artei engleze. A creat atelierul „Omega”, care a grupat pictori apropiați de estetica lui, bazată pe spațialitate și staticitate. Autor al cărților *Viziune și desen* (1920) și *Ulcime prelegeri* (1939).

Gerald era revoltat. O socotise pe Clarissa afectată, dar acum se arăta și lipsită de inimă. Nu se putea hotărî să discute despre Dollie cu o asemenea femeie, oricît de mult ar fi dorit să aibă vești despre ea. Urmă o tăcere, pe urmă Clarissa spuse :

— Sînt sigură că ardeți de nerăbdare să plecați. De fapt și eu am o întîlnire. Mulțumesc pentru cafeaua bună. În timp ce se îndrepta spre ușă, pasiunea de a fi plăcută fu mai puternică decît ea. Și n-am spus nimic despre încîntătoarea dumneavoastră cameră de lucru, exclamă ea. Fiindcă e într-adevăr încîntătoare. Am cunoscut mulți bărbați care aveau un interior splendid, dar o cameră de bărbat frumoasă, și care, pentru un motiv special, să nu fie stîngenitoare, e lucru rar ! Gerald nu răspunse. Ea era destul de supărată de această absență de ecou, și, cu malițiozitate, îi spuse : Sînteți la curent, firește că afecțiunea lui Dollie pentru dumneavoastră e fantastică și acum. Nu avea nici cea mai mică idee dacă era adevărat. I se părea verosimil ca sărmana Dollie să nu poată uita un asemenea Don Juan în viața ei anostă ; în orice caz i se părea amuzant să observe aprinzîndu-se din nou vechi patimi.

— Și eu, spuse Gerald cu simplitate, țin foarte mult la ea.

Gerald ajunse cu mare întîrziere pentru masa de prînz. În acea toană de remușcare sentimentală față de Inge, își amintise cîtă plăcere îi făceau vizitele-surpriză ale copiilor, de aceea n-o avertizase în nici un fel. Îi venea greu și acum să-și dea seama că reacția soției lui față de comportarea copiilor nu constituia un criteriu pentru reacția ei față de comportarea lui. O vizită-surpriză din partea soțului ei nu făcea decît s-o irite pe Inge ; sosirea-surpriză la o oră tîrzie pentru masa de prînz îi acoperi fruntea lată de crețuri și provocă o bo-sumflare posacă a gurii ei de copil mic.

— Vai, Gerald, asta nu se face ! protestă ea. Semăna cu o gigantică Diană vînătoare, așa cum era îmbrăcată în costumul de iarnă din tweed. Dar s-a mîncat totul ! Astăzi, personalul a avut zi liberă ! Nu-i așa ? spune tu, Johnnie. Am avut un prînz foarte agreabil, nu-i așa Larrie ? Antricoate și sos bearnes pregătite de mine. Dar asta n-ar fi fost de-ajuns pentru Gerald, mai ales că vinul era un vin alb obișnuit, de masă — același pe care l-am folosit la sos. O ! asta nu făcea

pentru tatăl tău, Johnnie ; asta e mîncare țărănească. Dar noi trăim ca țărani. Și ce facem cu Larwood ? Bineînțeles, nu te-ai gîndit la el. Bietul Larwood ! Ieși în fugă din cameră și gîngurelile pe care i le adresa șoferului se puteau azi de afară, de pe alee. Răspunsurile lui stingherite se auzeau mai slab. John spuse :

— Mi se pare că nu l-ai cunoscut pe prietenul meu Larrie Rourke, tată. Tatăl meu ; Larrie.

Gerald îi strînse mîna și se așeză lîngă masa cu resturi de ananas și Brie. Larrie, însă, nu-și reluă locul. Umbla agitat prin cameră, spărgînd alune și devorîndu-le cu vădită poftă. Era din cap pînă-n picioare băiatul irlandez timid și emoționat, iar ochii îi luceau de bucurie.

— Ei, dar asta e o zi mare pentru mine, vorbi el cu însuflețire. N-am cunoscut pînă acum niciodată un profesor în carne și oase. Am auzit de ei, fiți atenți, nu sînt atît de ignorant. La școală ni se spunea : N-o să ajungeți niciodată profesori. Și ca să fiu cinstit, nu prea-mi păsa. Dar acum că ți-am văzut tatăl, Johnnie, înțeleg ce voiau să spună. E o grandoare — bun, n-am să umblu cu lingușiri pe lîngă dumneavoastră, domnule profesor. E corect, Johnnie, așa trebuie să mă adresez ? Atîta am să spun — că pricep și eu cît de impunător e rangul.

Gerald căuta cu disperare să spună ceva pentru ca să oprească acest potop de cuvinte care îl puneă într-o situație profund jenantă. Încerca să-și spună că sentimentul de stinghereală provenea nu din cele auzite, ci numai din recenta cunoaștere a vieții fiului său. Vedea limpede însă că și John era amărît ; obișnuitei lui atitudini făloase și impertinente îi luase locul o înfățișare curioasă de tristețe. Părea o mică pasăre tîrîta prin noroi.

Ochiul vioi al lui Larrie sesiză numaidecît situația, și expresia lui se prefăcu într-una de timidă îngîndurare.

— Știi, Johnnie, e un lucru tare ciudat, începu el, nici nu-mi vine să-l spun. Tatăl tău nu știe că sînt doar un băiat ignorant și incult. Dar Johnnie poate să v-o spună, am idei năstrușnice. Nu știu cum îmi vin, și sînt destul de scrîntite, deși Johnnie nu le socotește totdeauna așa. Să-ți spun ce impresie am ? Și nu e într-asta nici o lipsă de respect față de tatăl tău. Dar eu am impresia că există în cuvinte o putere ciudată. Cînd ți-am văzut tatăl, Johnnie, n-aș spune

că am fost dezamăgit, dar ceva s-a frînt în mine. Mă gîndisem la cuvîntul „profesor“ de atîtea și atîtea ori; avea un fel de putere magică asupra mea, care acum s-a dus. Cuvîntul și realitatea, visurile pe care ni le facem în copilărie și ce vine după aceea — e 'o prăpastie enormă. Dar lui Johnnie îi e rușine de mine acum — nu-i așa Johnnie? — fiindcă debitez „bazaconii“.

Spre uimirea lui Gerald, expresia deprimată a lui John făcu loc uneia de mîndrie.

— Nu, Larrie, deloc, zise el; e cu miez ceea ce spui.

Așadar acesta, gîndi Gerald, este efectul dragostei care nu îndrăznește să-și spună pe nume. Nu s-ar fi mirat dacă Inge s-ar fi arătat sensibilă la asemenea absurdități sentimentale nesincere, dar John... Se uită cu un real dezgust la trăsăturile lipsite de maturitate ale lui Larrie, la zîmbetul lui calculat naiv.

Din fericire tensiunea scăzu prin apariția lui Inge.

— Larwood e încîntat. Ia masa cu jupîneasa, proclamă ea. Am impresia că i-a căzut cu tronc Trudel. Îi aruncă o privire „înamorată“ lui Larrie, care răspunse făcînd cu ochiul. Dar ce-i vom servi acestui domn important? continuă ea, uitîndu-se la Gerald cu prefăcută rigiditate. Aproape îi revenise buna dispoziție. N-am de gînd să deranjez fetele în timp ce-și iau masa, se adresă ea cu hotărîre lui Gerald, ca și cum el ar fi pretins o asemenea mostră de tiranie.

Larrie veni la ea și își petrecu un braț în jurul taliei ei ample.

— Dați-mi voie să mă duc eu în cămară, doamnă Middleton. Am experiență la șterpelit. Am să găsesc ceva, nici-o grijă. Trebuie să fie cu siguranță vreo delicioasă limbă printre îmbelșugatele dumneavoastră provizii.

— Limbă! exclamă Inge, dar băiatul ăsta are niște idei grozave. Îi spun lui Trudel să fiarbă o limbă în vin roșu, cu ceapă. Nu! trebuie să mă ocup eu însămi; altfel are să pună prea multe cepe.

— Un sandviș mi-ar ajunge, interveni Gerald. Nu e nici o nevoie să te ocupi atîta de gătit.

— Un sandviș, protestă Inge. Uite ce-nseamnă să fii bărbat! A tăia sandvișuri, Gerald dragă, cere mult mai mare bătaie de cap decît a găti o limbă.

— Are dreptate, știți, spuse Larrie. E multă bătaie de cap cu sandvișurile, și-i făcu cu ochiul lui Gerald, care întoarse capul plictisit. Dar nu vă faceți griji, doamnă Middleton, continuă Larrie. Nu se bat fetele ca să vă servească, pentru cât sînteți de bună cu ele? Și dacă trebuie să le vrăjesc cu o vorbă dulce, lăsați pe mine.

Cînd se întoarse cu un platou de limbă rece și salată, Inge tot îl mai dăscălea pe Gerald pentru egoismul de a sosi atît de tîrziu, apoi făcu cunoscut :

— Ai noroc că primești totuși ceva, Gerald. Avem un micuț infirm, foarte bolnav, în casă, care reclamă mai multă îngrijire decît meriți tu.

— Cum îi mai merge dragei păsărele? se tîngui Larrie.

— Thingy a găsit o bufniță mică în zăpadă, dădu John lămuriri. Ea și cu Larrie au făcut un întreg tărăboi toată dimineața încercînd să-i toarne coniac prin cioc. În glas i se ghicea o anumită pierdere a răbdării. Zău așa, mamă dragă, ai face mult mai bine să scutești pasărea de suferință. Are o aripă ruptă, și chiar dacă reușești s-o faci să se hrănească, nu mai poate zbura.

— O, nu! țipă Inge. Ce lucru îngrozitor de spus, Johnnie! E o mică pasăre foarte înțeleaptă. Își făcu ochii rotunzi și strigă tare prin cameră : Ii-uic, ii-uic, ii-uic. Așa face, Gerald. Semăna mai mult cu marea bufniță scandinavă, bufnița-vultur, decît cu o bufniță mică. Își va fi dat seama, poate, deoarece îi spuse cu multă răbdare lui Gerald : Nu specia aceea uriașă care face huu-huu-huu ! Bufnița *mică*.

— Da, Inge, înțelesesem, răspunse el. Îi displăceau maniile ei subite de a imita animalele ; față de Larrie i se păreau insuportabile.

— Foarte bine — John se ridică de pe scaun și se uită pe fereastră — eu îmi spăl mîinile de treaba asta. Dacă tu și cu Larrie vreți să vă agitați fără rost pentru nenorocita aia de pasăre, n-aveți decît. Se întoarse ca un turbat spre Larrie. Sper numai ca mîine, cînd vin, să nu mai găsesc aici blestemăția aceea. Și, fiindcă veni vorba, trebuie să plec cît de repede, ca să pot ajunge la timp la Londra, cu șoselele astea pline de polei.

Gerald spuse :

— Pot să te duc eu cu mașina, dacă vrei. Larwood e de încredere, chiar pe șosele ca oglinda.

John era încă arțăgos.

— Nu, mulțumesc. Am nevoie de mașină ca să mă întorc mâine. Voi, bogații, puneți întotdeauna multă emfază când e vorba de talentul de condus al șoferilor voștri.

Larrie urmărise atent starea de spirit a lui Johnnie și părea să fi luat deodată o hotărîre. Traversă încăperea și puse mîna pe brațul lui Inge.

— Johnnie are dreptate, să știți. Ar fi mai bine pentru biata vietate dacă i-am face de petrecanie.

Inge întoarse asupra lui niște ochi mari și speriați de păpușă.

— O, nu! să nu spui una ca asta! N-aș fi în stare să omor nimic pe lume.

— Vai, doamnă Middleton, cine-ar vrea să faceți dumneavoastră o faptă ca asta? Nu, eu sînt omul care-o s-o facă.

John își întoarse fața de la geam și rosti cu asprime:

— Fă-o repede, Larrie, bagă de seamă.

— O, nu! nu! tot mai protesta Inge, dar Larrie părăsise încăperea.

Gerald veni spre John.

— Crezi că pot sta de vorbă cu tine cîteva minute, John? întrebă el cu calm.

John ridică ochii spre el.

— Dar numai cîteva minute, fiindcă trebuie să plec, răspunse.

— E foc în salonul de zi, Inge? întrebă Gerald. Doream să am o scurtă convorbire de afaceri cu John între patru ochi.

— Afaceri de care eu nu trebuie să știu? Ce poate fi, Gerald? Nu e tocmai politicos.

— Îmi pare rău, draga mea, nu am altă ocazie să-l văd pe John. Apropo, adăugă el, i-am scris lui Thurstan despre mica ta problemă. Trebuia s-o fac dinainte, dar am adăugat și un mic cadou anual care-ți va face plăcere, sper.

— Acum încerci să mă îndupleci cu bani, se indignă ea. însă zîbind. Bine. Duceți-vă. Dacă nu vă ajunge încălzirea centrală, puteți brânza radiatorul.

Dar nu apucaseră să iasă din cameră, că Larrie se și întoarse. Gerald avu senzația că îl aude aproape torcînd ca un cotoi. Toate liniile melancolice, de copil orfan, îi dispăru-

seră de pe față, împlinite parcă de o mulțumire de motan gras.

— Sărmana victate e lichidată, vesti el.

Inge suspină.

— Vai ! eu n-am pus *niciodată* să se omoare ceva în casa asta. Sper că n-ai să-mi aduci nenoroc, Larrie.

Băiatul se duse la ea s-o sărute.

— Cum puteți spune așa ceva ? întrebă el.

— Nu, n-am vorbit serios, zîmbi Inge. Dar Gerald, care își dădea seama că era sincer îngrijorată, spuse :

— Sînt sigur că micuța pasăre a murit foarte repede, draga mea.

— Ei, la drept vorbind, a fost și n-a fost repede..., începu Larrie, dar John interveni fără menajamente :

— Poți să ne scutești de detalii, Larrie, spuse el. Se întoarse către Gerald simulînd o expresie de școlar luat la rost :

— Hai să-mi tragi perdaful, tată, zise el ; sau poate vrei să-mi dai vreo zece la spate ? În timp ce ieșeau, Larrie le strigă din urmă :

— Vreo douăzeci, mai bine, domnule profesor.

Pe cînd intrau în lungul salon de zi, cenușiu și fără viață în lumina stinsă de februarie, Gerald fu cuprins, cu disperare, de sentimentul că totul îi ieșise pe dos. Ar fi trebuit să pună la cale întrevederea ca din întîmplare ; așa cum se întorceau lucrurile, ele reflectau întocmai șablonul acelor rare, stîngace și rău conduse „convorbiri“ cu John la care se condamnase în primii ani ai adolescenței fiului său, și al căror efect fusese în întregime și de fiecare dată anihilat de dezmierdările lui Inge.

John ședea pe brațul unui fotoliu voluminos, legănîndu-și picioarele, din nou băiat de școală în absența lui Larrie.

— Ce înseamnă toate astea, tată ? întrebă el ; dar surîsul nepăsător nu-i masca pe deplin contrarietatea.

Gerald, căutînd disperat să evite subiectul principal, spuse :

— Îmi fac griji din cauza mamei tale, John.

— Thingy ? dar pentru care motiv ? Pare a fi într-o formă zdrobitoare.

Gerald se sili să se așeze și să-l privească în față pe John.

— Ți se pare că e rece ? Să dau drumul la un radiator ? și, cînd John răspunse cu un gest nerăbdător, continuă : O,

din punctul de vedere al sănătății e foarte bine, am impresia. Mă frământă însă faptul că se situează într-o poziție ridicolă din cauza prietenului tău, Larrie. Știi ce tandrețe nesăbuită e în stare să manifeste pentru câte cineva.

John înălță sprâncenele.

— Dar pentru Dumnezeu ! exclamă el, e tot ce poate fi mai nimerit pentru ea, să aibă o ființă de care să se intereseze. În primul rînd, o împiedică să mai facă atîta caz de copiii ei. Nu se poate să nu știi asta. Își scoase pipa din buzunar și începu s-o umple cu tutun. Pînă la sfîrșitul convorbirii fu ocupat febril s-o aprindă, s-o aspire și să arunce chibrituri într-un fel care-i accentua nervozitatea lui Gerald.

— Nu știu nimic, cel puțin eu nu știu nimic despre prietenul tău, spuse Gerald.

John rîse zgomotos.

— Aș vrea să aflu cînd ai știut vreodată ceva despre vreunul dintre prietenii mei, zise el.

Gerald roși, dar adăugă cu hotărîre :

— Nu vreau să locuiesc la mama ta.

John se uita lung la Gerald cu un zîmbet ironic.

— Aș putea să spun multe despre brusca ta solitudine față de Thingy. Totuși, voi prefera să mă comport ca și cum ai avea dreptul unui soț obișnuit de a pune întrebări. Foarte bine. Larrie e orfan, e un băiat crescut la așezămîntul de caritate și a avut o mulțime de neazuri ; a suferit trei condamnări pentru hoții mărunte și a fost dat la școala de reeducare. Thingy cunoaște toate astea și l-a primit aici cu bucurie, ca pe prietenul meu. Mai vrei să știi ceva ?

Indignarea crescîndă îl făcu pe Gerald mai sigur de sine.

— Nu cred că acesta e răspunsul, zise el. Știi ca și mine ce inimă generoasă fără obiect precis are Inge, și în ce încurcături o vîră bunăvoința ei. Ai tot dreptul să te împrietenești cu cine-ți place...

Ochii întunecați ai lui John se îngustară mînioși.

— Mulțumesc, am dreptul, răbufni el. Știu ce este, cineva te-a influențat. Ai venit aici anume ca să sondezi terenul. Cred că știu și cine este. Robin ! Lua-l-ar dracu' ! Are un tupeu nemaipomenit ca să se amestece în treburile altuia, cu infecta duplicitate din propria lui viață.

— Nu l-am văzut pe Robin... începu Gerald, dar John era luat de valul furiei.

— Nu te cred! ridică el glasul. Ei bine, poți să-i spui "domnului" Robin din partea mea că e o mică chestie de care nu va scăpa ușor: scrisorile trimise la "Times" despre "demagogii de la radio". Iubitul lui protejat, domnul Pelican, urmează să fie scos din funcție...

— Asta n-are nici o legătură cu discuția noastră, îl întrerupse Gerald. Nu l-am văzut pe Robin.

John stătea bosumflat.

— Perfect, zise el. Atunci a fost altcineva. *Sa chère amie*¹, poate, dornică să mă izbăvească de mine însumi. Iadul n-are furii, după cum știi. Îmi închipui că ți-a "povestit" despre Larrie și mine, și că ești "profund scandalizat".

Gerald căută să-și strunească pornirea mînioasă, generată în forul său interior de atmosfera tot mai accentuată de "scenă", și își potrivea trăsăturile într-o înfățișare prietenoasă.

— Da, știu despre asta, zise el. Nu spun cum am aflat. Nu știu ce sentiment încerc realmente în privința asta. Oricum, sentimentele mele nu sînt relevante. Dacă e vreo vină la mijloc, îmi revine și mie într-o largă măsură ca tată inefficient. Îi adresa un surîs lui John. Aș fi foarte afectat dacă ai avea neplăceri, îți dai seama, dar trebuie să-ți conduci viața singur. Și sînt sigur că reușești. Atîta tot, gîndi el cu amărăciune, pentru rolul meu de a-l avertiza că își asumă riscuri — și se îndemna să mai adauge ceva. Ești un om cu faimă astăzi, John — din nou îi zîmbi — și oamenii care se bucură de notorietate nu-și pot permite aceeași viață ca și ceilalți. Totuși, se grăbi el să continue, pe mine mă interesează numai s-o protejez pe Inge.

John se ridică în picioare. Întreaga amărăciune acumulată în copilărie, toate învățămintele lui Inge, se contopiră în el pentru o clipă.

— Succesele din trecut în acest sens îți oferă toate motivele ca să fii încrezător și de astădată, sînt sigur, spuse el cu un sarcasm greoi. Săltîndu-se de pe brațul fotoliului, zise: Îmi pare rău, dar trebuie să plec; sau trebuie să înureb frumos dacă am voie? — Gerald își întoarse privirea în altă parte. Eu n-am nimic de obiectat să stai de vorbă cu Thingy

¹ Iubita lui prietenă (fr.).

în cazul când curioasa funcționare a conștiinței tale o cere, adăugă John cu un aer condescendent, părăsind camera. Tremurând de mînie, Gerald strigă după el :

— Mulțumesc, am toate intențiile s-o fac.

Ceaiul — unul dintre cele mai îmbelșugate ceaiuri pregătite de Inge, spre a compensa modesta masă de prînz a lui Gerald — fu pentru el un moment de sumbră posomorîre. Tăcu tot timpul, în vreme ce Inge și Larrie își gîngureau unul altuia. Pe la ora cinci, pe Larrie îl cuprinse un neastîmpăr. Umbla înapoi și înainte, desfăcea ziarele la întîmplare, fluiera, se uita la ceas ; apoi, pe neașteptate, se duse la Inge, îi puse mîna pe braț și-i spuse cu ochi nostalgici :

— Știu că v-am promis, dumneavoastră și lui Johnnie, să rămîn acasă astă seară, dar vă rog să-mi dați voie să iau mașina și să mă duc pînă la Reading. Numai ca să merg la un film, n-am să întîrzii. Dar e cu Marilyn Monroe, vedeta mea preferată.

Inge oftă.

— O, Larrie ! Ce-are să spună Johnnie ? Știi ce s-a întîmplat toată săptămîna asta. Nimeni nu vrea să te țină acasă, dar ai făcut lucruri tare urîcioase.

— Băusem puțin cam multă bere, zise Larrie. Nu puteți spune că nu vă vorbesc sincer, așa e ?

— Trebuie să fi fost o bere foarte tare, rosti Inge o dojană sfioasă. Uite numai ce stricăciuni — toată mobila pe care am pus-o în dormitorul de la garaj, o aripă de la mașină ciocnită, jupînesele speriate în camerele lor de dormit. Băiat rău ! Îl amenință cu degetul.

Larrie făcu o mutră dramatică.

— Ah, cînd am să scap odată de fiara asta din mine ? O să mă ajutați, nu-i așa ? Dar nu stînd în casă fără astîmpăr am să reușesc. Asta nu înseamnă biruință. Ci ieșind și întorcîndu-mă acasă același, ca atunci cînd am plecat, așa o să cîștig lupta, nu ?

Inge zîmbi.

— Ești hotărît să pleci, văd bine. Dar n-ai să vii tîrziu, îmi promiți, Larrie ?

— Îmi fac cruce, răspunse Larrie. Privirea îi era jucăuș timidă. Mă duc doar la cinema și mă întorc. Cu Marilyn Monroe în minte, nici nu mă mai pot gîndi la altceva.

— Bine, cedez, zise doamna Middleton. Petrecere frumoasă.

— Mulțumesc, zise Larrie, și o strînse în brațe cu putere. Am fost încântat că am avut prilejul să vă cunosc, domnule profesor, zise el. L-am auzit deseori pe Johnnie vorbind despre dumneavoastră. E foarte mîndru de tatăl lui. Gerald întoarse capul.

Inge se ridică.

— Am să spun să-ți lase niște sandvișuri în apartamentul tău, zise ea și ieși din cameră. Spre surprinderea lui Gerald, Larrie veni lîngă el. Ochii lui scăpărau într-un acces de furie isterică.

— N-o să mă scoateți din casa asta, spuse el cu glasul scăzut. Încercați numai. În clipa următoare dispăruse.

Inge era foarte veselă în timp ce beau împreună sherry.

— Trebuie să rămîi la masa de seară, Gerald, zise ea. Le-am spus să pregătească o plăcintă cu carne și cu rinichi după rețeta englezească, și am o sticlă de Châteauneuf du Pape — care o să-ți placă. Se mișca prin cameră bătînd pernele și aranjînd scaunele cum îi plăcea de obicei să facă. În curînd zăpada se va topi, și vor apărea ghiociei mei, și pe urmă irișii. Îți aduci aminte de *Iris reticulata* pe care ți-am adus-o anul trecut în Montpellier Square. Gătește bine doamna Larwood? Cînd se afla într-o astfel de dispoziție, nu mai aștepta răspunsurile. Nu e un băiat simpatic, răutăciosul și neastîmpăratul ăsta de Larrie? vorbi ea cu vehemență. A și început să reacționeze la bunătate.

— Eu nu l-am găsit prea simpatic, zise Gerald prinzînd ocazia de a deschide vorba.

— Nu? exclamă Inge, făcînd ochii mari. O, Gerald! nu-l cunoști. E plin de glume și haz. Mă ține tînără. Dar poate fi uneori și foarte serios. Are sînge irlandez, știi; ei sînt visători. Mă gîndesc că poate are să moară tînăr, sărmanul de el. Un motiv mai mult ca să-l facem fericit acum.

— Aș prefera, zise Gerald, ca misiunea asta să nu-ți revină ție. Nu-mi place cîtuși de puțin faptul că locuiește aici.

— O! Gerald, cum poți vorbi așa? Eu mă bucur de compania lui. Sînt foarte deseori singură, doar știi.

— Tocmai asta este. Ești izolată aici, numai cu jupînesele. Cea mai apropiată locuință tot e departe. Nu e cazul să ai drept tovarăș un fost copil de la casa de corecție.

Inge stătu locului și îl fixă cu privirea.

— Johnnie ți-a spus asta. Răutăcios din partea lui. Cum să-și poată schimba viața acest băiat dacă devine subiect de discuție pentru toată lumea? Afară de asta, n-a fost la casa de corecție, ci la școala de reeducare. E cu totul altceva.

Gerald luă carafa și turnă din nou sherry în pahare.

— N-am avut decît să ascult ce s-a vorbit ca să știu că e bețiv și violent, zise el. Și în același timp l-am observat cu atenție. Are probabil ceva bun în el, dar îngrozitor de acoperit cu alte stratificații, draga mea. E necinstit și perfid, și înclin să-l definesc drept un isteric ranchiunos. Reflectă că și Inge avea același caracter cînd era prost dispusă. Un motiv în plus, gîndi el, ca să fie despărțiți.

Inge stătea aplecată deasupra lui și clătina din cap.

— Asta înseamnă o considerabilă lipsă de caritate din partea ta, Gerald. Așa se întîmplă cînd trăiești prea mult cu cărți vechi și nu suficient cu oamenii. Îi respingea părerile. Apoi : Și ce-ar spune Johnnie dacă nu i-aș mai lăsa prietenul să locuiască aici ? întrebă ea.

— A reușit în viață destul de bine pînă acum și fără asta, zise Gerald. Era hotărît să nu facă uz de informațiile lui despre John în sprijinul argumentelor invocate.

— S-a depărtat tot mai mult de mine ; din cauza asta îmi place Larrie. E *cel dintîi* prieten al lui Johnnie care ne-a reunit.

Gerald o privi cu un motiv nou de curiozitate.

— Ai cunoscut mulți prieteni de-ai lui Johnnie ? întrebă el.

— Da, mulți, foarte mulți, Gerald. Dar întotdeauna încearcă să mi-l smulgă. Îi bagă în cap lui Johnnie ideea că eu vreau să-l acaparez și alte lucruri urîte. Tipul acela, Derek Kershaw a făcut afirmații îngrozitoare despre mine.

Gerald îi zîmbi.

— Și nu erau adevărate ?

Surîsul lui dezarmant despuia cuvintele de orice seriozitate pentru Inge.

— Nu, Gerald, răspunse ea cu prefăcută mînie, bineînțeles că nu erau. Ești un nesuferit.

El renunță la luptă în fața unei situații fără speranță de mai bine.

— Îmi promiți, întrebă el, că, dacă am dreptate în privința lui Larrie, te debarasezi de el ? Și dacă n-am dreptate, îți fac cadou zece perechi de ciorapi de nailon.

Inge rîse de plăcere.

— Îți promit, zise ea.

La masa de seară mîncară împreună cu un apetit enorm, simțind unul pentru celălalt o prietenie sinceră cum nu li se mai întîmplase demult. Intervenî un singur moment neplăcut, cînd Gerald o întrebă pe Inge dacă mai știa ceva de Kay.

— Da, Gerald, începu ea cu vehemență, și sînt foarte necăjită pe micuța Kay. I-am și scris ca să i-o spun. Cîtă bătaie de cap pentru ca să realizez înțelegerea aceea atît de avantajoasă, ca Donald să țină conferințe în cadrul firmei, și acum ea îmi scrie despre impresia soțului ei că Robin îl ia pe un ton de superioritate. Nu știu la ce se așteaptă Donald. Robin e șeful. Afară de asta, nu-mi place să fac aranjamente pentru alții și pe urmă ei să nu fie mulțumiți. Era o declarație atît de categorică despre atitudinea ei în viață încît lui Gerald îi era cu neputință s-o conteste.

În ciuda neobișnuitului firesc al relațiilor lor în acea împrejurare, Gerald plecă încercînd sentimentul că așuase în atingerea scopului său ; îl contraria și faptul că n-avea nici o idee despre cele ce știe sau bănuiește Inge în legătură cu viața particulară a lui Johnnie.

Februarie aduse cețuri timpurii în anul acela, dar lui Gerald îi aduse o claritate a spiritului cum nu mai cunoscuse de ani de zile. Întreținea corespondență și lua masa cu eventuali colaboratori în fiecare zi. Făcea cunoștință cu tineri istorici din provincie și relua vechi prietenii de care aproape uitase. Se uimea pe sine însuși cu energia desfășurată și cu luciditatea expunerilor. Înjgheba o schemă pentru prefata editorială ; ba chiar își organizează unele note pentru *Confesor*. E adevărat, se iviră sporadice menționări despre lucrările lui Pforzheim în Heligoland și, ca urmare, unele remarci despre Melpham cărora trebuia să le facă față. În general, însă, tema aștepta o formulare deplină la congresul istoric de la Verona care se apropia. Luna mai părea îndepărtată în negurile galben-cenușii ale lui februarie. Familia, de asemenea, se

retrăsese parcă din viața lui undeva departe, după neobișnuita intimitate creată de sărbătorile Crăciunului. În răstimpuri, Gerald era nevoit să recunoască față de el însuși că se află într-o dispoziție sufletească lipsită de orice griji, dacă nu chiar fericită.

În prima săptămână din martie, după ce ploi nesfârșite izgoniseră cețurile, primi un telefon de la Elvira care îi reaminti promisiunea de a o primi la el împreună cu Robin.

— Are să fie oribil de intimidat, spuse ea. Întotdeauna și-a ascuns viața particulară față de familie. Nu că ar avea vreo importanță, dar îi vine greu fiindcă e conștient de faptul ăsta într-un fel prea acut.

Gerald reflectă că viața fiului său Robin începea să se-mene din cale-afară cu o parodie a propriei sale vieți.

— Și eu voi fi intimidat, zise el. Dar nu veniți numai în treacăt. Veniți să luăm masa de seară împreună. Pentru un motiv sau altul o vizită neprotocolară din partea fiului său mai mare i se părea mai de neconceput decât o invitație ceremonioasă la un dineu.

Robin, într-adevăr, părea intimidat față de tatăl său, dar fericirea de a se afla în preajma Elvirei era mai puternică și-i absorbea toată atenția. Gerald fu surprins să constate ce mulțumire îi producea faptul că-l vede pe Robin atât de fericit. Sentimentele lui față de copii, deși la fel de nereușit exprimate, se deosebeau mult. Pentru John nutrea o culpabilă și geloasă antipatie ; pentru Kay o dragoste profundă care-l făcea să-i aducă totdeauna critici, deoarece știa că, în mod inevitabil, ea avea să-i respingă mărturiile de tandrețe ; dar pentru Robin resimțea un mare respect, care s-ar fi putut transforma într-o puternică afecțiune, dacă nu l-ar fi reținut o anumită teamă.

Își dădu seama curînd că pe Elvira n-o stingherea nici un fel de teamă respectuoasă în raporturile ei cu Robin. Îl trata cu o iritare prea puțin stăpînită față de ignoranța lui în tot ceea ce privea valorile contemporane ținute la mare preț în cercul ei de intelectuali londonezi. Faptul că era conștientă de existența altor criterii n-o făcea decât să le susțină cu și mai mare argesivitate pe cele cu care se obișnuise. Robin, era clar, nu prea își dădea silința s-o mulțumească. Îi trebuiseră cîțiva ani spre a dobîndi tipul cultural de conversație cerut

la recepțiile oferite de Marie Hélène ; era prea târziu ca să mai deprindă cu totul altul pentru Elvira.

— E frumoasă, tată, camera asta a ta, zise el, uitându-se la sufrageria lui Gerald, o încăpere lungă, riguros de simplă, în tonuri cenușii, destinată înainte de toate să pună în valoare desenele de Augustus John atârinate pe pereți. Nu e destulă culoare pentru gustul meu, mai ales că e atît de admirabil proporționată. Știi, îmi plac sufrageriile mai fastuoase. M-aș fi gîndit că o canapea în stil Régence și una din acele oglinzi cu vulturi — Empire, nu-i așa ? — i-ar da o anumită grandoare...

Elvira interveni :

— O, Robin, lasă, te rog !

Robin păru surprins.

— Nu crezi că niște ornamentări discrete în auriu sau galben, ici și colo... începu el.

— Nu, nu cred, răspunse ea. Nici nu-mi pot imagina ceva mai oribil decît toate imitațiile astea în stil Régence.

— Mie îmi place stilul Régence, perseveră Robin.

— Da, dragul meu, nu cunoști nimic despre chestiile astea, dar știi ce-ți place. Ți-am repetat de atîtea ori că nu e un motiv să-ți proclami preferințele. Se întoarce către Gerald. E teribilul efect al lui Freud asupra claselor mijlocii ; consideră că au datoria morală de a exprima orice lucru infect care le trece prin minte.

Robin rîse din toată inima ; cu toate astea persistă.

— Și tu, draga mea, ce ai vrea ?

— O, Doamne ! exclamă Elvira. Ideea asta înfiorătoare că trebuie să „ai“ neapărat una sau alta într-o cameră. Influența revistelor pentru femei asupra clasei oamenilor de afaceri ! Apoi, domolindu-și tonul, îi vorbi lui Gerald. Nu l-aș bruftui așa, dacă n-ar fi singurul mijloc de a-l face să învețe. De fapt, el ar ști toate astea în mod firesc, dacă n-ar fi pus stăpînire pe el ideile astea oribile burgheze. N-am dreptate, dragul meu ? făcu ea apel la Robin, care se mulțumi să zîmbească. Gerald observă că n-o ataca fățiș pe Marie Hélène. Sînt convinsă, scumpule, că îți dai seama, continuă Elvira, făcînd gesturi cu o dezinvoltură frenetică, dar vorbind ca o directoare de școală. Cînd cineva posedă asemenea desene extraordinare, și făcu semn cu brațul de jur împrejurul camerei, n-are nevoie de boarfe în stil Régence.

Gerald gîndi : Habar n-are. Spuse :

— În orice caz, se poate afirma, îmi închipui, că eu „am” desenele lui Augustus John. Și oricum, nu sînt sigur că n-ar fi pe gustul meu un pic de auriu, ici și colo, ca să învioneze camera.

— O, nu-i face concesii, protestă Elvira.

Același sistem de sondaj cultural al terenului din partea lui Robin și de dojeni disprețuitoare din partea Elvirei se prelungi în tot cursul dineului. Totuși lui Gerald nu-i rămase neobservat faptul că ea nu-și lua ochii de la iubitul ei. Pe plan fizic e obsedată de el, făcîndu-și reflecția — și apoi : o mare parte din acest fel de a-i da peste nas e o formă de autorecuperare asupra lui pentru că o domină într-un grad atît de înalt. Propriile lui senzații îl cam alarmau. Mi-ar plăcea s-o bat pentru felul cum îl tratează pe Robin, conchise în sinea lui, și totuși nu sînt gelos pe Robin fiindcă o posedă. E bine-venit la acest drept dacă și-l dorește.

După ce Robin se avîntase cu nesocotință să afirme că arta abstractă, ca orice altă creație, merită să fie studiată cu atenție, Elvira își împinse la o parte farfuria de desert și, aprinzînd o țigară, spuse :

— Să vorbim despre ceva ce *cunoaștem*. Probleme personale. Ai întreprins ceva pînă acum în legătură cu Johnnie și Larrie ? îl întrebă ea pe Gerald.

Acesta aruncă o privire lui Robin, pe urmă, zîmbind cu un aer de persiflare a împrejurării în care se afla, spuse :

— M-am dus la soția mea acasă pentru a cerceta terenul. Ba chiar am încercat să-mi manifest dezaprobarea față de o asemenea situație, dar n-a servit la nimic. E slăbiciunea lui Inge. Sînt de acord cu dumneata, adăugă el ; e un individ dubios.

— O ! e un tip infernal. Dar numai *a vorbi* despre chestiunea asta e inutil. La urma urmei nu ne putem baza doar pe suspiciuni, spuse ea cu toată nepărtinirea. Trebuie să cauți să descoperi ceva despre el. Dacă e numai îngrozitor, și atunci e treaba lui John și nu a noastră, sau dacă e într-adevăr un șarlatan, în care caz trebuie să *acționăm* cumva.

Din nou Gerald se surprinse brusc că o place.

— Mă tem, zise el, că are într-adevăr cazier judiciar, dar nici John, nici Inge nu sînt dispuși să admită că acest

fapt poate constitui un obstacol în calea dorinței lor de a-l ajuta. Și, bineînțeles, au dreptate.

— O, da, spuse Elvira, e cel mai frumos lucru pe care l-am auzit despre soția dumitale. E unul dintre acele teribile cazuri când trebuie să-ți salvezi prietenii oprindu-i să facă un bine, pentru că nu sînt ei cei indicați să-l facă. John, cel puțin, nu e cel indicat. În orice caz e un exemplu îndoielnic de săvîrșire a binelui. *Noi* trebuie să fim acei monștri, adăugă ea, care să-l îmbrîncească afară pe Larrie, indiferent dacă e sau nu pușcăriaș corectat. Oricum, sînt sigură că nu s-a corectat. Numai de-am putea afla că ține încă legătura cu niște escroci sau mai știu eu ce, spuse ea cu un aer absent. Chibzui o clipă. Trebuie să-mi fie foarte drag Johnnie, vă dați seama, ca să pledez pentru ceva atît de dezgustător și împotriva principiilor mele ca persecuția unui băiat nenorocit care a stat la pușcărie.

— Îmi displace o asemenea ocupație, zise Gerald, dar s-ar cuveni să aflăm adevărul, dacă ne stă în putință. Am o legătură posibilă, zise el, și am s-o urmăresc.

Cuvintele misterioase și sibiline ale doamnei Salad se potriveau de minune. Îi va scrie și va afla dacă nepotul ei știe ceva semnificativ despre acest subiect.

Robin își împinse zgomotos scaunul înapoi. V-ar deranja dacă n-am mai discuta atîta despre John? zise el. Viața lui îl privește în întregime, asta e categoric.

— Nu încerca să apari tolerant, dragul meu. Nimeni nu zice că nu e problema lui. Dar dacă astăzi nu ne e permis să dezaprobam viața prietenilor noștri, cel puțin avem voie s-o punem în discuție după pofta inimii. Tăcu o clipă. E noul liberalism, adăugă.

Trebuie să fie o expresie pe care a ciugulit-o de la a doua mînă, gîndi Gerald; e o coșofană culturală. Observă însă că, după opoziția lui Robin, ea nu mai încercă să continue discuția.

— Ai văzut scrisoarea trimisă de mine la ziarul "Times"? întrebă Robin.

— Am auzit ceva despre asta, răspunse Gerald.

— Trebuia să întreprind ceva, zise Robin; John s-a comportat în mod abject. Partea oribilă e că i-a pus în mișcare pe o mulțime de membri ai Parlamentului, și, de

vreme ce din punct de vedere legal au dreptate, Pelican va primi probabil un serios perdaf.

— Am auzit ceva în sensul ăsta, spuse Gerald, apoi tăcu brusc. Am început să semăn cu bufnița cea bătrână și înțeleaptă, îi trecu lui prin minte.

— Mă gîndesc să-i ofer lui Pelican un post de director dacă blestematul ăsta de aparat administrativ împinge lucrurile prea departe, spuse Robin, și, așa cum se rezema în fotoliu cu țigara de foi aprinsă, îi apărui lui Gerald, o dată mai mult, sub înfățișarea lui obișnuită de om încrezător în sine. Va fi o treabă pușintel delicată cu scumpii mei codirectori. Pelican ar însemna o achiziție extrem de valoroasă, dar ei nu văd mai departe de vârful nasului. Totuși, mă aflu pe un teren excelent cu ei în momentul de față. Nu știu cum să-și retragă cuvintele mai repede în privința lui Donald. Trebuie să recunosc că și el pare să se fi arătat cît se poate de abil cu toată lumea. Prima conferință a obținut un succes răsunător pe lîngă comitetul de întreprindere și chiar pe lîngă iubitul meu codirector Simpson, care e un conservator atît de încăpățînat, încît, în comparație cu el, Sir Waldron Smithers ia aspect de extremist.

Tăcu pentru a-și savura coniacul. Bine, bine, gîndi Gerald, intră multă mistificare în tot jocul ăsta de scenă ; nu se pricepe deloc la coniac.

— Aș dori, continuă Robin, ca Donald să dea dovadă de mai mult tact față de *mine*. Parcă i-ar lipsi total simțul timpului și al locului. Intră în biroul meu fără nici un motiv. E cît se poate de neplăcut, cînd toată lumea știe că mi-e cumnat. Nu-și dă seama, după cît se pare, că e necesar să existe o ierarhie în întreprindere.

— Trebuie să pui piciorul în prag, iubitele. Era limpede că, în ceea ce privea viața lui de om de afaceri, admirația Elvirei pentru Robin era neștirbită.

— Așa voi face, răspunse el, dar n-aș vrea să-mi pierd cumpătul.

Gerald se acuză mai tîrziu că pîndise o încordare a relațiilor între ei doi. Era perfect conștient de o anumită ambivalență în propria sa atitudine, dar incapabil să-i înțeleagă natura exactă. Încercă să-și îndepărteze din minte întreaga chestiune spunîndu-și că acest gen de autoanaliză era o activitate de adolescent, improprie pentru un bărbat de vîrsta

lui, totuși știa că încercarea de a-și alunga îndoielile fără multă ceremonie însemna doar un fel ipocrit de a se eschiva. În orice caz, tensiunea ieși la suprafață înainte de încheierea vizitei.

— Pleci din țară în vara asta, tată ? întrebă Robin în timp ce ședeau în fața focului, după cină.

— Trebuie să mă duc la un congres, la Verona, răspunse Gerald, altminteri voi fi prea ocupat ca să voiajiez. Am căzut de acord să mă ocup de editarea noii serii a revistei „University Medieval History“, dacă știți.

Robin făcu : „O ?“, iar Elvira :

— Îmi închipui că lucrările de genul ăsta sînt destul de stereotipe.

Gerald își zîmbi sieși. Nu încercă, totuși, să exercite presiuni asupra lor ca să manifeste un interes mai viu pentru problemele lui.

— Dar tu ? îl întrebă pe Robin.

— O, Marie Hélène insistă mereu asupra obișnuitei vacanțe la Arcachon. Așa-zis, e de hatîrul lui Timothy, deși el e sătul pînă-n gît de cînd tot merge acolo. Oricum, cel puțin anul acesta vom parcurge cu mașina întreaga Dordogne. Apropo, iubito, zise el, întorcîndu-se către Elvira, ai găsit ghidurile acelea ?

Elvira îl privi, și fața ei rotundă, cu contururi gingașe, se întunecă dintr-o dată, ca și cum i-ar fi pierit strălucirea și viața.

— Nu, nu le-am găsit, răspunse ea ; apoi adăugă cu vehemență : Nici n-am de gînd să le caut. Nu vād de ce mi-ai cerut s-o fac.

— Numai pentru că Marie Hélène vorbea despre ce ar trebui să vizităm și ce nu, și m-am gîndit numaidecît la tine fiindcă ai fost pe-acolo. E cît se poate de simplu.

— Ba e pur și simplu îngrozitor, ridică glasul Elvira. Te-aș pofti să nu-i mai vorbești ei despre mine.

— Eu găsesc că e bine ca ea să privească realitățile în față, de vreme ce a fost de o intransigență atît de drăcească în privința divorțului.

— O, nu de ea îmi pasă. Atîta doresc, să nu mai discuți despre *mine* cu ea, și să nu mai aud despre vacanța voastră niciodată, dar niciodată ! Nici acum înainte de plecare, nici după ce vă întoarceți. O, știu că trebuie să vă duceți

împreună, și că noi doi trebuie să fim oameni cu judecată. Perfect, am să fiu. Dar asta nu înseamnă că n-are să-mi displacă fiecare zi din vacanța voastră.

Robin încercă să nu se uite la Gerald.

— Nu ești puțin nerațională, scumpa mea ? o întrebă.

— Ba sigur că sînt, țipă Elvira. Cineva care e obsedat de o altă ființă nu poate fi decît nerațional. Ah, nu-i puteți explica ? se tîngui ea, adresîndu-se lui Gerald.

Robin se simțea extrem de stînjenit.

— Pe cuvîntul meu, nu găsesc că e cazul să-l amestecăm pe bietul tata în toate astea, protestă el.

— O, n-are nici o importanță, făcu Gerald, ridicîndu-se. Se adresa Elvirei, care acum plîngea. Ia un strop de whisky, propuse el, e salutar în asemenea împrejurări.

Cu părul revărsat peste față, clătină din cap ; pe urmă zise totuși :

— Bine, am să iau. Îmi cer scuze. Din cauză că mi-a venit ideea asta blestemată să mă îndrăgostesc.

— Și eu sînt îndrăgostit de tine, scumpa mea, zise Robin.

Elvira ridică spre el niște ochi scăpărători.

— Pentru Dumnezeu, să vorbim despre altceva, izbucni ea.

În cele din urmă, petrecură restul serii cu o remarcabil de izbutită conformare la bunele maniere.

Trecură cîteva săptămîni pînă cînd Gerald primi un răspuns la scrisoarea lui către doamna Salad, și atunci nu sub forma la care se aștepta.

— Întreabă de dumneavoastră la telefon un domn Salad, îi spuse într-o dimineață doamna Larwood, cînd el nici nu coborîse încă din pat.

— Dar nu pot vorbi cu el acum, îi strigă Gerald prin ușa.

— Așa i-am spus și eu, dar zice că e foarte important. E în legătură cu bunica lui.

— Ah, bine atunci, răspunse el. Așa-mi trebuie dacă n-am acceptat un post telefonic secundar în camera mea de dormit, gîndi el, trăgîndu-și pe mînici un halat gros de

casă. Luna martie nu promitea deloc să îmblânzească frigul iernii.

— Aici profesorul Middleton, vorbi el cu asprime în aparat.

Era vădit că, la capătul celălalt al firului, cel ce sunase se simțea derutat, deoarece un glas nazal rosti cu intonații nervoase, dar și cu un rafinament de împrumut: O, bună dimineța, domnule profesor! Mă numesc Vin Salad. Mă tem că e o oră foarte matinală.

— Da, zise Gerald, este. Ce dorești?

— Vă sun din pricina doamnei Salad. E bunica mea.

— Da, răspunse Gerald. Începea să se înfurie.

Curajul vorbitorului la telefon păru că renaște după șocul inițial pe care i-l dăduse tonul lui Gerald. Ca fulgerul de repede glasul trecu de la rafinament la accentul cockney. Gerald de-abia putea auzi cuvintele limbajului cultivat, într-atât erau de înghițite; pe de altă parte, pronunția cockney îi lovea urechea oarecum penibil.

— Bunica mea a fost înhățată, veni expresia populară.

— Înhățată? întrebă Gerald. Și atunci, în limbaj cultivat, veni explicația. Da, a fost arestată. Pentru acuzația că a furat ceva într-un magazin, se pare.

Gerald se îngrozi la perspectiva de a o vedea pe doamna Salad în mâinile justiției. Îi lovea puternic fibra sentimentală. „Săraca bătrânică“, murmură el.

— Pot fi de vreun ajutor? întrebă.

— Da, cred că ați putea fi. Eu merg la tribunal cu un prieten. O ducem acolo împreună. Dar cred că ar fi de mare ajutor dacă o persoană respectabilă ar vorbi pentru ea. În favoarea ei, se corectă Vin.

Gerald, amintindu-și de cuvintele doamnei Salad, înțelese că, după toate probabilitățile, Vin nu era tocmai „respectabil“.

— Cu plăcere, spuse el. N-a lucrat la mine un număr prea mare de ani, desigur. Dar am păstrat tot timpul legătura cu ea. În orice caz, voi face tot ce-mi va sta în putință.

— De fapt, după părerea mea, îi vor da numai o amendă. Dar cred că i-ar servi mult dacă ați veni și dumneavoastră acolo. Combinația împrejurării de a vorbi la telefon cu tonul viril al lui Gerald și cu titlul lui de profesor îl pusese la ambiție pe Vin să-și arate puterile, cum rareori

i se întâmpla, în privința eleganței verbale. Prietenul meu, domnul Rammage, a consultat un avocat aseară, iar în dimineața asta va sta de vorbă cu o persoană de la Asistența socială. Gerald ar fi fost surprins dacă ar fi aflat de reputația lui Vin în ciuda tuturor acestor oameni de bine veniți în ajutor, inclusiv Gerald însuși.

— Ei, toate astea sună foarte bine, zise Gerald. Ce se aude cu fiica ei, Gladys? Mi s-a părut întotdeauna că se bizuie pe fiica și pe ginerele ei.

Glasul lui Vin își reluă intonațiile firești, rudimentare și moleșite.

— Adevărat? întrebă el. De-acî înaintea greșala asta n-o s-o mai facă bunica. Gladys a arătat că e o măgăriță, cum s-ar fi putut ghici de la început. Vin începu brusc s-o imite cu glas pițigăiat pe mătuși-sa. Să spună ea vreo vorbă în favoarea maică-si? Vai, în ruptul capului nu poate. Dacă stătea la ei era doar un profit, după felul bătrînei de a trage de la alții, dar ea nu vede cum ar mai putea s-o țină după ce-a făcut pocinogul. Au vecini respectabili, nu glumă. Cît despre domnul «sănătate și putere» — el stă alături de nevestica lui, și bine face, fiindcă altul nu se mai găsește să stea cînd bate vîntul din față.

Gerald recunoscuse în Vin personalitatea doamnei Salad și sentimentele lui față de el deveniră mai cordiale.

— Vrei să spui că au dat-o afară pe doamna Salad?

— Exact, zise Vin. Javre păcătoase.

— E dezonorant din partea lor, zise Gerald. I se părea că se aruncă cu pietre în viața lui cu Dollie, ca să se sfărîme și să se distrugă edificiul de amintiri pe care îl clădise el în jurul doamnei Salad.

— Bineînțeles, poate veni aici pînă cînd îi vom aranja ceva permanent.

— O, vă mulțumesc, dacă pot să-mi îngădui, răspunse Vin, dar nu e nevoie să vă deranjați. Prietenul meu, domnul Rammage, are o cameră liberă care o să-i convină bătrînei. Apoi, spre surprinderea lui Gerald, interveni din nou vocea înăbușită de contralto, amintind de o amfitrionă din Kensington, pe care Vin o adopta în anumite ocazii. Trebuie să vă spun că, socotind bine, are să ne meargă minunat, după părerea mea, dacă scăpăm de necazul ăsta.

— Ea cum privește lucrurile ? întrebă Gerald.

— Le vede cam în negru, zise Vin, apoi adăugă : Dacă-mi scuzați aluzia, timpul trece, și-i dădu lui Gerald indicații cum să ajungă la tribunalul din nord-vestul Londrei.

Avocatul îi făcu cunoscut lui Gerald, așa cum se așteptase și el, că era inutil să intervină pentru inculpată.

— Fiind vorba de un prim delict, explică el, cred că-i vor da drumul cu o simplă amendă. Dar va fi serioasă, fiindcă magistratul va urmări s-o sperie. Am convins-o să admită că e culpabilă, deși nu sînt deloc sigur că înțelege ce spune. Important este să nu se mai întîmple a doua oară. Pe dumneata aș vrea să te fac să înțelegi acest lucru, îi spuse cu severitate lui Vin. Dacă va mai apărea în fața instanței, o vor trimite la închisoare.

În sala tribunalului Vin apărea ca o figură cufundată în mutism, în ciuda costumului elegant, de culoare închisă. Sălile de judecată nu-i evocau amintiri tocmai plăcute.

— Voi face tot ce se poate, zise el.

Frank se agita ca s-o încurajeze pe doamna Salad. Deși ea nu prea avea aerul că înțelege ce-i vorbește, îl ținea strîns de mîină. Gerald o bătu pe umăr. Nu găsi nimic de spus decît :

— Nu-ți fie teamă, doamnă Salad. Terminăm repede. Vin adăugă :

— Și-atunci scăpăm de escrocii ăștia.

Doamna Salad scotoci prin vechea ei poșetă-pudrieră și clipi des pe sub voaletă. Îi îmbrățișă cu privirea pe cei patru bărbați din jurul ei.

— Toți domnii mei, zise ea. Chiar și în starea aceea de oboseală și spaimă, își păstra ceea ce numea ea „manierele mele dibace“.

Pe banca acuzaților, bătrîna nu mai însemna decît o mică pată neagră, tremurătoare. Magistratul îi era cunoscut lui Gerald de la Club ca un *bon viveur*¹ de profesie, inteligent și caustic, dar iubitor de spirite excesiv de complicate și nereușite. Îi aruncă doamnei Salad o privire care părea superficială, dar Gerald își închipui că, față de îndelungata lui experiență, nici nu-i trebuia mai mult.

¹ Om petrecăreț, amator de chefuri (fr).

— Emma Adeline Salad, citi grefierul, ești acuzată că în ziua de cincisprezece martie...

Gerald se pomeni refugiindu-se din scena reală în mirarea că în toți acești ani nu-i cunoscuse prenumele. Se trezi din reverie amintindu-și că era de datoria lui să urmărească procedura îndeaproape. Vocea spartă, de bătrână, a doamnei Salad formulă o recunoaștere abia perceptibilă a vinovăției. Gerald îi șopti avocatului :

— Invocă vreun motiv pentru care a comis actul ? Avocatul duse un deget la buze, apoi scrise în grabă pe un petec de hîrtie : „Nici un contravenient nu știe de ce“. Lui Gerald i se păru curios ca un om care s-a ocupat de asemenea cazuri zi de zi să nu-și fi elaborat vreo teorie în privința motivărilor. Scrise și el pe o bucată de hîrtie. „Dar dumneata de ce crezi că l-a comis ?“ Avocatul încruntă plictisit din sprîncene. „Atîtea cauze posibile“, scrise el, după care își încrucișă brațele ca și cum ar fi vrut să-l desfidă pe Gerald de a-l mai chestiona. Banalul proces se desfășură mai departe.

S-au luat mărturiile detectivului de magazin — o tînră femeie cu trăsături agreabile, obosite — și ale inspectorului de la secția de poliție. Cazul avea un aspect cît se poate de neînsemnat — cîteva violete artificiale evaluate la 2 șilingi și șase pence și un pachetel de hîrtie de ambalaj pentru cadouri evaluat la șase pence, dar Gerald se duse cu gîndul la nelipsitul buchet de violete de Parma al doamnei Salad. Observă că nu le purta la tribunal, apoi văzu că bărbatul scund, gras și roșu la față, numit Rammage, le ținea pe genunchi. Omul părea că reprezintă un fel de ajutor universal. Într-adevăr, Frank ședea acolo ca o infirmieră sufletească, plină de bunăvoință, dar hotărîită, gata să-și ia în primire bolnavul încredințat, după examinarea rutinieră efectuată de medici. În locul obișnuitei lui atitudini languroase, Vin încerca să adopte poziția dreaptă, militară. Atmosfera tribunalului îl făcea să re trăiască eforturile de a da impresia unui tînăr cetățean onest, ca oricare, din timpul propriilor lui procese. O stupiditate negativă, anostă, se substituise inteligenței pasive, corupte, care se desprindea de obicei din trăsăturile lui dure. Cu pielea-i măslinie și expresia de tip adenoidal, cu gura căscată, nu se mîna deloc a băiat simplu, așa cum spera, ci a individ constipat, aproape cretin.

Spre iritarea lui Gerald, un timp ce i s-a părut prelungit cu cruzime a fost luat de investigațiile magistratului cu privire la natura ambalajului pentru cadouri. La ce slujeau aceste hîrtii de ambalaj? Erau vîndute separat de cadourile pe care urmau să le învelească? De ce li se dăduse numele de „hîrtie-cadou”? Examină pe îndelete pachetul însuși. În cele din urmă apărură clar că aceste pachete erau plasate la fiecare stand pentru a putea fi cumpărate odată cu oricare dintre articolele alese spre a fi trimise în dar.

— Înțeleg, zise el, în acest caz ele nu constituie un articol separat, și refuză să le considere ca un obiect distinct în cadrul acuzației.

În sfîrșit, doamna Salad fu întrebată dacă avea ceva de spus pentru a se disculpa. A fost greu de deslușit croncănitul tremurător care ieșea din gîtlejul ei și i s-a cerut să repete afirmația mai tare. De astă dată, pentru Gerald cel puțin, cuvintele s-au auzit cît se poate de clar.

— Nu m-au încîntat niciodată fleacurile, zise ea. Pentru Gerald, și înțelesul era cît se poate de limpede; era doar o întărire a codului ei social, necesară, probabil, după mintea ei, din cauza împrejurării umilitoare pe plan social în care se găsea.

Magistratul îi interpretează cuvintele în alt sens.

— Va trebui să înveți, spuse el, că nu-ți poți însuși cu bună știință obiecte care nu-ți aparțin, oricît de mică valoare le-ai acorda dumneata. E o abatere foarte gravă, pentru care aș putea să te trimit la închisoare. Îți consider în favoarea dumitale faptul că n-ai încercat să tăgăduiești. Pe de altă parte, nu văd nici un semn anumit că ți-ar părea rău de ceea ce ai făcut. Totuși, pentru că e primul dumitale delict și fiindcă ești o femeie bătrînă, am să te amendez cu suma de zece lire sterline. Dar ascultă cu toată atenția cele ce-ți spun. Dacă mai apari aici, în fața mea, cu o acuzație de acest gen, nu voi șovăi o clipă să te trimit la închisoare.

Se întoarseră cu toții în Earl's Court cu Daimler-ul lui Gerald. Alcătuiau un grup vesel, cu inima ușoară. E drept, doamna Salad încă mai tremura, și încă mai lăcrima puțin. Totuși, își prinse la loc, pe rever, violetele de Parma și tamponă ușor după urechi cu un strop de lavandă pe o batistă tivită cu dantelă.

— N-am avut de gînd să fac nici o declarație, zise ea ; le-am spus dinainte. „N-am de gînd să fac nici o declarație“, așa am zis. Dar în viața mea nu m-au încîntat fleacurile. Mormăi aceste fraze, ca pentru sine, de atîtea ori, încît Gerald începu să se întrebe dacă încercarea prin care trecuse nu-i tulburase mințile.

Vin se rezema pe pernele automobilului de parcă reîntrase în posesia bunurilor lui. Deprinderea de a trăgăna cuvintele îi reveni complet cînd deschise gura.

— Ei, zece sterline n-o să ne sărăcească. Nu știu din ce clasă a crezut că facem parte. Părea că-l supăra modestia amenzii.

Gerald socoti că trebuie să obiecteze la o asemenea interpretare.

— Nu cred că așa se pune problema, zise el. Amenzile acestea sînt fixate prin lege, să știi. Dar să nu-ți închipui că, dacă a amendat-o pe bunica dumitale numai cu zece sterline, n-a vorbit cît se poate de serios cînd a spus că o va trimite la închisoare a doua oară.

Frank Rammage emise un cloncănit aprobator, dar era prea fericit că i se dădea în seamă, sub acoperișul lui, o nouă ființă nefericită ca să rostească vreun cuvînt. Se uita mereu la doamna Salad ca și cum ar fi achiziționat un deosebit de satisfăcător obiect de antichitate — un fals absolut garantat.

Vin ascultă respectuos lămuririle lui Gerald.

— Înțeleg ce vreți să spuneți, zise el. Nu era impresionat numai de averea și de poziția lui Gerald, ci mai mult încă de fizicul lui atrăgător, de ținuta lui elegantă, în stil militar. Pe de altă parte îi era sincer recunoscător pentru bunătatea manifestată față de bunica lui, pe care o iubea în mod real.

— Prietenul ace'la al tău, avocatul, a avut parte de o treabă ușurică și plăcută, îi spuse lui Frank. A făcut al dracului de mare lucru pentru banii ceruți. Nu doar că trebuie să ne frămîntăm *noi*. Nu-i ca și cum ar fi grija noastră să-l plătim, adăugă el cu un zîmbet mulțumit.

— L-am și plătit pe domnul Levett, rosti sec Frank.

— Perfect. Vin se lăsă pe spate și închise ochii. Dacă-ți place să-l faci pe *muggins*¹. Nu resimțea aceeași admirație

¹ Denumire dată în diverse jocuri de cărți engleze jucătorului cu cel mai slab număr de puncte. Echivalent aproximativ : „popa-prostul“.

pentru Frank ca pentru Gerald și, proporțional, vedea mai puțin necesitatea gratitudinii.

Doamna Salad își revenise în suficientă măsură când ajunseră ca să bodogănească din pricina camerei mari pe care Frank o pregătise pentru ea. Într-un entuziasm de pictor decorator o vopsise în tempera de culoarea muștarului.

— N-o să pot dormi în galben, dragul meu, zise ea. Sînt unii care și-au făcut patul din aur, dar nu una ca mine.

Gerald interveni stînjedit :

— Mie mi se pare o cameră frumoasă, doamnă Salad. Uită-te, fereastra dă spre grădinile Scuarului.

— Eh ! făcu ea, iscodind cu ochi miopi prin geam ; și frumoase lucruri o să se mai petreacă acolo, nici vorbă. Pipăi salteaua. Nu știu cum am să stau culcată pe salteaua asta, zise ea. Am dormit întotdeauna pe fulgi. Domnul Salad nu m-ar fi pus să dorm pe nimic altceva. Și ce ușoară eram când s-a însurat cu mine. "Fulgușorul lui", așa-mi zicea, și pe fulgi mi-a fost dat să dorm. Pînă-n ziua de astăzi. Împunse patul cu unul dintre degetele ei noduroase, împodobite cu inele. E o saltea dintr-astea noi, de plută ? îl întrebă pe Frank.

— Păr de cal, răspunse el, țuguindu-și bosumflat gura mică, hotărît să-i suporte caracterul arțăgos.

— Aa ! făcu ea, păr de calitate aspră, mai bine zis. Asta nu merge pentru o piele sensibilă ca a mea. Sora domnului Salad, da, avea o piele aspră de parcă era hîrtie de șmirghel, așa zicea *bărbat-su*, că doar știa el cum e la pipăit.

Pînă și afecțiunea lui Vin pentru bunică-sa fusese pusă la încercare dincolo de limitele răbdării. Se întoarse de la oglinda șifonierului unde își aranjase pînă atunci părul.

— Mai tacă-ți gura, spuse el cu duritate în glas, ai noroc că dormi măcar și într-un pat modest. Eu aș zice, adăugă el, pe un ton mai delicat, să te vîri în așternut și să te culci. Felul cum înțelegea Vin să-și dirijeze bunica, era limpede, avea să fie autocratic.

Doamna Salad, însă, nu ridică obiecții ; recenta experiență, temporar cel puțin, o predispunea la un rol mai ascultător. Îi tremurau mîinile, astfel că întîmpina mari dificultăți ca să-și scoată de pe cap toca și voaleta.

— Ah ! dă-mi voie mie, zise Vin, agasat. Zău că nu știu, continuă el, în timp ce îndepărta micul obiect mototolit, pe ce vremuri s-au mai purtat voalete din astea, lăsînd la o

parte Balul artelor din Chelsea. Ei, și acum salută-l pe domnul profesor și mulțumește-i pentru toată osteneala pe care și-a dat-o.

O dată mai mult, doamna Salad se refugie într-o privire generală, adresată cu timiditate celor trei bărbați.

— Domnii mei, spuse ea din nou. Părea incapabilă să-i vorbească direct lui Gerald în noua împrejurare.

— Să nu mai dai altă dată de bucluc, zise el, și vino să mă vezi când îți face plăcere. Eu cred că te vei simți foarte bine în camera asta frumoasă.

Doamna Salad își îndreptă ochii spre el cu o privire care nu era deloc încurajatoare.

De îndată ce ieșiră pe palier, Vin preluă lamentațiile bunică-si.

— Trebuie să-i găsești altă cameră, Frank. Am spus eu că muștarul ăla o să fie țipător pentru ochii bătrînei. Nu pot să zic nici eu că mi-a plăcut ce-am văzut în oglindă, cu un fond ca ăsta, dovadă că ai ales greșit. Poți s-o muți pe stricata aceea de Mona din odaia roz. Ar fi mai dulce rozul pentru bătrîna.

— Am să văd, zise Frank.

Vin îi aruncă o privire piezișă, șmecherească.

— Mda, ai să vezi imediat, îi spuse.

Frank nu răspunse. Deschise ușa camerei lui de la parter.

— Aș zice că nu ne strică la toți cîte un pahar, propuse el. Am așteptat pînă acum fiindcă n-am socotit că i-ar face bine bătrînei în starea în care se află.

— Mi se pare că e timpul să plec, zise Gerald, uitîndu-se la ceas.

Obrajii umflați ai lui Frank avură un ușor tremur; se sfiise, pracă, să-i adreseze lui Gerald cuvîntul din prima clipă cînd făcuseră cunoștință, dar acum îl prinsese și nu-i mai dădea drumul.

— Am impresia că i-ați scris doamnei Salad despre Larric Rourke. Dacă doriți aș vrea să stăm puțin de vorbă în legătură cu asta. Luați loc, vă rog.

Gerald era să se așeze pe un mic scaun tare, tapisat în stacojiu și cu picioarele curbate, dar Vin îl pofti în fotoliul cel mare, tot stacojiu.

— Așezați-vă aici, domnule profesor, zise el. Tu stai pe scaunul ăla, îi indică lui Frank scaunul cel tare, iar el se întinse pe divan. Ei, oferă băuturile, îi spuse.

— Abia m-am așezat, replică Frank.

— Bine, am văzut asta, zise Vin într-un căscat, apoi se întoarse către Gerald. Serviți-vă, vă rog, îl invită el. A și economisit paharul bunicii. Nu-l lăsați să mai scape cu încă unul !

— Nu e nici o nevoie să facem risipă, afirmă sentențios Frank.

— E-n regulă, atunci, fiindcă la tine nu există ocazie pentru așa ceva.

— Nu-mi face plăcere să exprim vreo aluzie la viața personală a fiului dumneavoastră, începu Frank, dar ușa se întredeschise și o femeie de vreo patruzeci și cinci de ani, cu păr roșu, neglijent despletit, vîrî capul în cameră. Sînt ocupat acum, Mona, zise Frank. Se poate mai tîrziu ?

— Bine, spuse Mona, voiam doar să te anunț că paharele acelea șase pe care mi le-ai pus la socoteală le tai de pe notă. Erau crăpate cînd le-am împrumutat.

— În regulă, puicuțo, răspunse Frank. Apropo, mă gîndesc să te mut în camera cea mare de la etajul întîi.

— Ei, mai gîndește-te, zise Mona.

Vin își lunecă trupul de pe divan și fu imediat în picioare.

— Vreau să-ți spun două vorbe, Mona dragă, și o urmă afară din cameră. Glasurile li se auzeau pe coridor în timp ce vorbea Frank.

— Așa e cel mai bine, comentă el. Vin știe cum să procedeze. Apoi, spre surprinderea lui Gerald, se ridică de pe scaun și se aplecă spre el, cu mîinile în șolduri ca o spălătoareasă care trage cuiva o săpuneală într-o caricatură. Cum v-am spus, nu mă țin niciodată de aluzii la probleme personale. Nu ajută la nimic în viață, după convingerea mea. Dar fiul dumneavoastră greșeste, domnule profesor. Am încercat să-l văd ca să i-o spun direct, dar nu condescinde să asculte adevărul curat din gura unui om simplu ca mine. Nu-i ponesc sentimentele pentru băiatul acela ; și așa se vorbește prea mult despre asta în zilele noastre, după părerea mea.

Gerald vorbi pe un ton acerb :

— Nu, nici eu în locul dumitale nu cred că le-aș ponegri. Nu știa unde să-l situeze pe Frank și căuta să fie precaut.

— Ceea ce țin să spun e că face o greșeală scoțîndu-l din sfera lui, continuă Frank. E o casă splendidă, aceea în

care locuiește soția dumneavoastră, așa putea să jur, iar el se va deprinde, cât timp va sta acolo, să nu se poată lipsi de așa ceva. Iar când va trebui să se lipsească, nu va mai ști cum să se descurce. La asta să mai adăugăm... vru el să continue. Dar Vin intră tocmai atunci.

— Se mută în seara asta, zise el, și, culcându-se din nou pe divan, rămase nemișcat în timp ce Frank vorbea.

— Mai mult decât atât, reluă Frank, băiatul are condamnări la dosar, și eu m-am trudit mult ca să-l ajut. I-am găsit o slujbă la un birt din apropiere. Nu zic că s-ar fi ținut neapărat de treabă, dar era posibil. Nu-mi place să văd o muncă bine făcută, distrusă de alții. Frank, cu obraji roșii ca focul de protest, își reluă locul pe scaun.

— Eh, făcu Gerald, toate acestea nu au, realmente, nimic de a face cu mine, deși poate aveți dreptate, domnule Rammage. Mă interesează numai să-mi protejez soția de eventualitatea de a fi exploatată. Când am aflat că acest om are cazier judiciar, faptul mi-a displicut, dar dacă, așa cum spuneți, el încearcă să se îndrepte, nu-mi place ideea pe care o emiteți, că influența soției mele nu l-ar putea ajuta.

— Trebuie să-i ajuți pe oameni să se ajute singuri, spuse Frank, aici e problema. Are nevoie de muncă grea, băiatul ăsta, și de o vorbă bună, dar nu de răsfăț. Dacă i se dau astea două, nu e nici un motiv ca să nu se poată transforma într-un cetățean la fel de cumsecade ca dumneavoastră ori ca mine, are toate aptitudinile.

Vin se mișcă ușor, foșnind pe divan, apoi zise, lungind alene cuvintele.

— Are tot ce-i trebuie ca să fie o blestemată de pramatie, „fetișcana“ noastră cea ochioasă din Killarney. N-o să se îndrepte niciodată, și chiar dac-ar vrea, gașca cu care umblă el n-o să-l lase. Știu prea bine.

Gerald întreabă :

— Vrei să spui că păstrează legătura cu complicitățile lui delincvenți? Simțea că devine mai înțepat și mai pompos cu fiecare minut care trecea, în acel cadru neverosimil. Vin începu să-și facă manichiura.

— Da, zise el, ridicând ochii o clipă, asta vreau să spun. N-aveți interes să-l lăsați să șadă în casa soției dumneavoastră. Accentul lui devena tot mai tipic cockney și mai glotal pe măsură ce se ambala. Cred că fiul dumneavoastră

nu e serios ca să-l adune pe unul de teapa lui. Dar zvîrliți-l afară din casa soției dumneavoastră. Asta vreau să spun.

Frank mormăi dezaprobat.

— N-ai nici un drept să vorbești așa de băiatul ăsta, zise el.

Vin nu-l luă în seamă. Lăsă jos pila de unghii și, încrucișându-și mâinile între genunchi, îl fixă pe Gerald cu ochii lui mari și negri.

— Ascultați ce vă spun. Eu cunosc locurile pe unde se duce și banda cu care umblă. Dacă sînt semne că dă de belea, eu vă anunț. O să dea de belea sigur, mai tîrziu sau mai devreme, dar dumneavoastră trebuie să-l dați afară înainte de asta.

Gerald începu :

— Nu-mi face plăcere...

Vin interpretează ezitarea lui Gerald drept teama de a-i crea o bătaie de cap mai curînd decît ca un scrupul de a-l spiona, prin el, pe Larrie.

— Nu face nimic, zise el, din nou exprimîndu-se elegant. Sînt prea bucuros să ajut pe cineva care s-a purtat atît de extraordinar cu bunica. Se uită la ceasul scump pe care-l avea la mîna. Trebuie să plec, exclamă el ; i-am spus lui Giacometti că vin tîrziu, dar nu chiar atît de tîrziu.

— Pot să te duc cu mașina ? întrebă Gerald.

— Ar fi minunat, răspunse Vin, dar nu prea îmi vine să sosesc la lucru într-un Daimler.

După plecarea lui, Frank recăzu în obișnuita-i tăcere timidă.

— Trebuie să plec și eu, spuse Gerald.

Frank nu răspunse, dar se ridică să-i deschidă ușa.

— A fost bine ce-a făcut Vin, zise el. Bătrîna va dormi mai liniștită în odaia roz.

Înainte de a ajunge acasă, Gerald simți că se produce în el un reviriment față de întregul subiect John și Larrie ; o blestema pe Elvira pentru că îl împinsese în această afacere sordidă ; pe Inge, fiindcă se vîrîse într-o asemenea situație ; pe el însuși pentru că avea un astfel de fiu. Reflectă că era puțin probabil să mai aibă vești despre această chestiune : dacă Vin îi va telefona, va găsi un mijloc ca să scape de ei.

În următoarele cîteva zile se cufundă cu totul în pregătirea noii serii din „History“, elaborînd regulamentul editorial pen-

tru notele de subsol, discutînd cu tipografia despre formatul revistei și reproducerile de hărți ; ba chiar începu să sorteze printre documentele și disertațiile lui pentru a-și stabili substanța propriei colaborări — „Influența feudalismului normand asupra societății anglo-saxone“. Izbuti să uite pe deplin problemele lui John, dar nu reușea la fel de ușor s-o alunge pe Elvira din gândurile lui. Ultimele zile ale lui martie aduseră o vreme luminoasă, cu vînt puternic și nori pufoși plutind în înalt. Printre orele de lucru își intercală plimbări prin Hyde Park ; se simțea cu douăzeci de ani mai tînăr într-un costum nou din tweed gri deschis și un pardesiu nou, croit larg, de culoarea pielei de căprioară. Intra în vorbă cu copiii din jurul „bazinului rotund“, și susținu o lungă conversație cu un polonez care îl întrebă în ce direcție s-o ia ; se oprea să contemple brîndușele cu dungi albe și liliachii, meditînd că le crezuse pînă atunci doar galbene sau mov ; observă cu atenție ghearele ca de oțel ale unui cocor care rîcîia în micul curs de apă dindărătul Serpentinei. Cumpără ghivece cu zambile și narcise pentru casă și petrecu o plăcută jumătate de oră făcînd comenzi de vinuri. În toate acestea, pentru prima oară de ani de zile, nu se simțea singur, ci se pomenea mereu întrebîndu-se ce va fi făcînd Elvira. Probabil că emitea ne sfîrșite aiureli pretențioase la o cafea sau la un cocteil, în vreo încăpere cu fum gros de țigară, hotărî el în gînd, sau și mai probabil, în pat, la amiazi. Ar fi mult mai sănătos pentru ea dacă ar ieși mai des să se plimbe.

Se grăbi să pună stavilă acestor speculații, căroră le luă locul treptat un interes tot mai viu pentru relațiile lui Robin cu ea. Medită la criza ei de nervi din seara aceea, la surprinzătoarea libertate și fericire a lui Robin, la evidenta ei pasiune fizică pentru el. Era o situație explozivă, amintindu-i prea lesne de propria lui viață cu Dollie. El îngăduise ideilor convenționale despre familie și interesului posesiv al lui Inge să năruie acea viață ; era de datoria lui, hotărî el, să-i dea lui Robin un semnal de avertizare. Aici, cel puțin, se prezenta o situație de care avea cunoștință, nu ca problema aceea specială a lui John ; afară de asta, Robin era un băiat admirabil. Gerald nu avea muștrări de cuget față de Marie Hélène ; o socotea un gen de femeie egoistă și snoabă. Afară de asta, ce bine îi aducea ei actuala situație ? Ce fei de viață ar duce ea cu Robin dacă ar reuși să distrugă legă-

tura lui cu Elvira ? Ce fel de viață dusesese Inge ? Cît despre Timothy, Robin știa el însuși cît de mult îi ajută pe copii, în ultimă instanță, fericirea generală ; de altfel, băiatul avea șaisprezece ani. Îl sună la telefon pe Robin și-i propuse să ia masa de prînz împreună. Va trece să-l ia de la birou, îi spuse. Robin părea prietenos și mulțumit la celălalt capăt al firului.

Într-adevăr, Robin ședea în vastul și confortabilul său birou, cu ferestrele spre Tamisa, și aștepta, în dimineața aceea, sosirea tatălui său cu mai multă plăcere decît și-ar fi închipuit el însuși. Adevărul era că, cu toată jena pe care i-o produsese mica ieșire a Elvirei, se simțise bine la dineul oferit de Gerald. Îl satisfăcea faptul că are un părinte pe care Elvira îl simpatiza ; îi era agreabil s-o poată duce să ia masa la el, și să știe că totul avea să se petreacă în mod civilizat. Tatăl lui se dovedise amical, fără a căuta să se amestece în treburile lor. Robin analiză aici deosebiriile dintre acest pri-lej și oricare altul în care Inge ar fi prezidat cu atîta plăcere în aceleași împrejurări. În ultima vreme se cam plictisise de prezențele feminine ; pentru un motiv sau altul, îi plăcea situația care întrunea bărbatul, amanta și vîrstnicul, dar experimentatul părinte. Avea o savoare mondenă, o asemenea situație, și delectările mondene încîntau sufletul oarecum flămînd al lui Robin. Bineînțeles, ca fiu mai mare, fusese martor la încercările prin care trecuse mama lui mai mult decît John, copil mic pe atunci ; el o va admira întotdeauna și-i va fi recunoscător ; își va aminti toată viața cît de detestabil se comportase tatăl său, dar realitatea trebuie privită în față, anume că Gerald avea în el ceva patetic — un bătrîn însingurat, ca părăsit pe-un țărm.

Nu se putea spune că Robin își compara propria lui comportare conjugală cu aceea a tatălui său dar, evitînd comparația, căuta refugiu în hotărîrea, izvorîta dintr-un spirit de toleranță, de a nu-l judeca prea aspru. În definitiv, era firesc ca el să rămîna în termeni buni cu tatăl lui ; se considera, în esență, fiul unui bărbat, nu ca John, băiatul mamei. Robin fusese adînc impresionat de părerile unui profesor universitar de la Oxford, adus de cineva la una dintre recepțiile oferite recent de Marie Hélène. Se părea că tatăl său era cu adevărat un istoric eminent, chiar dacă nu împlinise întru totul făgăduielile inițiale. Cînd Robin auzise acest

lucru, își amintise cu plăcere cât de mult îl interesa pe Gerald tot ceea ce spunea el, cum se bizuia întotdeauna pe opinia lui în politică sau în economie. Prețuirea pe care i-o acorda tatăl lui i se părea, într-un fel, de două ori mai plăcută acum când știa ce figură de seamă reprezintă în propriul său domeniu. Hotărî să-l invite el pe Gerald și să-i ofere o masă festivă.

Poate că dacă Gerald ar fi fost un om cu mijloace mai modeste și ar fi avut mai multă nevoie de un prînz deosebit, Robin ar fi așteptat cu și mai mare bucurie împrejurarea. Chiar și așa, se simțea într-o foarte bună dispoziție. Luase masa împreună cu Pelican cu cîteva zile în urmă și exprimase ideea că, în cazul cînd lucrurile ar fi mers rău, exista posibilitatea ca firma Middleton și Compania să-i ofere ceva. Ar dori Pelican să reflecteze asupra acestei propuneri și să-l înștiințeze cum o aprecia? Și iată că Pelican scrisese. Citind printre rînduri, era vădit că bietul om avea mari neliniști în privința viitorului. Figura plină, cu trăsături frumoase, a lui Robin, exprima mulțumirea. Îi plăcea să ajute oamenii. Reciti scrisoarea. „... în asemenea circumstanțe, și față de toată publicitatea care s-a făcut în jurul acelui incident, bănuiesc că ministerul va fi constrîns să ia ceea ce se cheamă măsuri disciplinare. În acest caz, e mai mult decît probabil că mă voi vedea trimis la una din unitățile subordonate ale ministerului. Lăsînd la o parte obișnuita repulsie pe care astfel de schimbări o inspiră oricărui om la vîrsta matură, situația s-ar prezenta deosebit de nefavorabilă în cazul meu. Amîndoi băieții mei învață la Saint Paul. Ar însemna o gravă perturbare în educația lor să-i mut la o altă școală în perioada de dezvoltare în care se află, chiar dacă ar fi posibil, fapt de care mă îndoiesc. Soția mea, de asemenea, pune mare preț pe rămînerea băieților acasă. E o mare adversară a internatelor. Așa încît, dacă lovitura cade, mă tem că voi avea de ales între cîteva soluții cît se poate de dezagreabile. Mărturisesc că sînt foarte ispitit, în orice caz, după cele întîmplate, să demisionez din funcțiile publice, dar ca să renunț la pensie la patruzeci și cinci de ani, cu o familie de întreținut, ar însemna un lux de neînchipuit. Dacă, pe de altă parte, ar exista un post vacant...”.

Robin sună după secretara sa.

— Domnișoară Rodmell, zise el, notează o scrisoare, te rog, către Pelican. E preferabil să n-o trimiți la minister. Trimite-o pe adresa de acasă. Locuiește pe undeva prin apropiere de Elstree. „Stimate domnule Pelican“, începu el, când ușa se întredeschise și fața lungă și albă, de oaie inteligentă, a lui Donald apăru în crăpătură.

Domnișoara Rodmell privea îngrozită acest sacrilegiu. Robin rosti incisiv :

— Ce este ?

— Sînt vreo două probleme... începu Donald.

— Acum sînt ocupat, zise Robin. Pune-le în scris.

Donald intră în birou.

— O, nu țin să le înalț la rangul unui memorandum scris, declară el cu un aer înțepat. Robin se lăsă furios pe spătarul fotoliului. Donald îi luă tăcerea drept îngăduința de a continua. Nu sînt tocmai încîntat de ora fixată pentru următoarea mea conferință, făcu el cunoscut. Am vorbit cu domnul Ferguson jos, la uzină, și e neîndoios pentru mine că Grant a ținut seamă în mod nefericit numai de personalul de birou cînd a fixat...

Deodată Robin sări în sus din fotoliu.

— Uite ce e ! izbucni el. Cred că ți-am spus că sînt ocupat. Mai mult, parcă îmi amintesc că situația asta s-a repetat de nu știu cîte ori. Există un mecanism excelent grație căruia se pot fixa întrevederi cu mine. Te rog să faci uz de el, Donald. De atît fu în stare spre a-și atenua rigiditatea cuvintelor — să folosească prenumele cumnatului său.

Rezultatul a fost nefast. Succesul lui Donald de pînă atunci pe lîngă personalul firmei Middleton, datorat unor factori care scăpau pătrunderii sale — dorința cîtorva de a intra pe sub pielea lui Robin, hotărîrea altora de a-l lăsa să-și sape singur groapa — îi îndepărtase orice îndoieli cu privire la abilitatea lui în relațiile cu oamenii. Numai lumea academică îl antipatiza, din invidie, ajunsese el să conchidă. Toată înfumurarea lui firească se afla descătușată. Cînd Robin i se adresase pe numele de botez, îi redeșteptase sentimentul legăturii lor de rudenie și îi reamintise de asigurările lui Inge că, ori de cîte ori fiul ei mai mare era furios, putea fi întotdeauna îmbunat cu o tachinerie. Donald avea idei cam vagi despre genul de tachinerie cerut, dar se apucă să tachineze, cu toate astea.

— Mi se pare dificil, Robin, începu el, în timp ce în ochii lui apoși licărea palid, gata să se stingă, o scînteie de umor, să-mi amintesc diversele parole și devize cabalistice cu care trebuie să mă apropii de Sfînta Sfintelor. Ar trebui să inventezi ceva mai simplu, așa ca „Sesame, deschide-te“.

Robin îi adresa o privire fioroasă.

— Dacă nu te superi, zise el, nu e momentul pentru glume deplasate. Luase hotărîrea să lovească tare și să pună capăt acestor intrări intempestive o dată pentru totdeauna. Cînd dorești să mă vezi, trebuie să-i telefonezi domnișoarei Rodmell sau, în absența ei, celeilalte secretare, și să-ți declari motivul. Ele vor avea, fără îndoială, competența să hotărască dacă reclamă atenția mea. Ți-aș reaminti, însă, că amîndouă au mult de lucru. Te rog să nu le deranjezi cu chestiuni mărunte care pot foarte bine să fie rezolvate la alt nivel, în cazul cînd tu însuși te simți incompetent să le rezolvi. După cum am spus-o de mai multe ori înainte de angajarea ta, aici ne aflăm în raporturi de serviciu, nu de familie.

Donald era totodată alarmat și înfuriat de insuccesul tentativei lui umoristice.

— Fără discuție, zise el, nu voi avea prilejul să uit un ordin dat în asemenea termeni. Pot să adaug, însă, că n-am fost cîtuși de puțin ispitit să-mi reamintesc de vreo legătură de rudenie. Am primit tot ajutorul posibil în muncă de la fiecare om din întreprindere afară de tine.

Robin îl privi o clipă, apoi spuse cu un aer obosit :

— Te rog ia loc, Donald. Se întoarce spre domnișoara Rodmell. Am să te anunț cînd sînt gata pentru scrisoare, îi spuse.

Începea să se teamă ca nu cumva cumnatul lui să se dovedească a fi o investiție greșită, dar avea sentimentul că el însuși era în măsură să determine un viraj spre profit dacă proceda bine și neîntîrziat.

— Eh, Donald, începu el. Îi venea greu — și pe bună dreptate — să nu se arate nici sever, nici prietenos. Cred că *e necesar* să precizăm cîteva lucruri. Eu apreciez succesul pe care l-ai obținut la prima ta conferință. Întreaga idee a acestor conferințe a fost o idee scumpă mie și pe care am realizat-o în ciuda unei opoziții din partea multora, așa încît e firesc să-ți fiu recunoscător pentru faptul că ai reușit dema-

rajul. Dar asta nu înseamnă că le consider altceva decât o mică extravaganță pe care și-o permite firma, o mică activitate paraproductivă, modernă. Zîmbi la eventualitatea că Donald le-ar putea socoti mai mult decât atât. În orice caz, tu nu trebuie să concepi funcția ta aici decât ca o soluție provizorie. Sfera ta e lumea universitară, unde nu mă îndoiesc că te vei bucura de mult succes. Dar aş dori să-ți spun ceva care îți poate fi de ajutor în general. Oriunde vei lucra și indiferent ce vei face, va trebui să-ți însușești o evaluare mai realistă a oamenilor. Ai fost foarte satisfăcut de elogiile pe care le-ai primit pentru conferințele tale, din partea unui Kennedy, unui Hollett sau Jim Straker. Nu mă îndoiesc că le-a plăcut realmente să te asculte, dar sînt o sută de alte motive pentru care au găsit cu cale să facă atîta caz de tine. E elementar că nu trebuie să iei aceste lucruri la valoarea lor de suprafață. De plidă, de fiecare dată cînd intri aici, în biroul meu — și nu mai revenim asupra inoportunității acestui lucru — umbli cu zvonuri mărunte. În primul rînd, să fie clar, eu nu le dau niciodată ascultare. Dar nici tu n-ar trebui. Dacă ai să te simți îmbătat sau deprimat de orice remarcă sau stare de spirit întîmplătoare a oamenilor cu care lucrezi, aici sau în altă parte, n-ai să ajungi la nimic, ceea ce ar fi păcat, fiindcă eu sînt sigur că-ți stă în față o carieră frumoasă. Se lăsă pe spate în fotoliu și zîmbi.

Donald se ridică și se îndreptă spre ușă, apoi se întoarse și zise :

— Cred că ar fi mult mai bine pentru toată lumea dacă ai înceta să consideri aceste conferințe drept bunul tău personal, mai ales că n-ai găsit de cuviință să asisti la cea inaugurală.

Robin plesni zgomotos brațul fotoliului.

— Pentru numele lui Dumnezeu ! izbucni el. Nu se poate să nu fi înțeles că m-am păstrat deoparte pentru ca toți ceilalți să aibă mîină liberă.

Buzele subțiri ale lui Donald se strînseră.

— Dacă ăsta e adevărul, spuse el, ai putea să analizezi în ce măsură atitudinea ta actuală se datorează unei aver-siuni pentru faptul că protejatul tău atrage tot mai numeroși oameni devotați firmei.

Pe cînd trecea prin biroul secretarei, obrajii săi albi se acoperiră de roșeață. Nu avea nici o încredere în discreția domnișoarei Rodmell; pînă seara, zvonul se va întinde în tot serviciul, iar a doua zi va deveni subiect de bîrfă în întreaga uzină.

Robin se uită la ceas și văzu că se apropia ora întîlnirii cu Gerald. Sună.

— Domnișoară Rodmell, spuse secretarei, îl aștept pe tatăl meu dintr-un moment într-altul — scrie-i lui Pelican ca din partea mea. Spune-i că nu prevăd nici o opoziție, poate e mai bine să zicem nici o opoziție serioasă, în cazul firmei, la propunerea mea ca el să lucreze la noi într-o funcție satisfăcătoare. Și adaugă că aștept cu plăcere să-i fac propunerea oficială în eventualitatea că ar dori să-și părăsească actuala funcție.

Masa avu loc la Savoy Grill. Gerald alese un Châteaubriand și un vin roșu de Mâcon, spre a nu-l contraria pe Robin care își amintea că acesta era prînzul lui preferat, deși el personal nu reținea faptul. Se simțea puțin stingherit de toată importanța care i se dădea, dar îi făcea plăcere. Robin îi vorbi în amănunt despre comportarea eronată a lui John în afacerea Pelican și de surprinderea pe care o va resimți fratele său cînd Pelican va fi numit într-un post de director la firma Middleton.

— Am unele legături cu lumea ziariștilor, zise el. Nu cu fițuica imundă a lui John, bineînțeles, ci cu ziarele onorabile. Voi avea grijă ca știrea să vadă lumina tiparului, și nu numai la coloana financiară. Sesiză că pe tatăl lui îl cam plictisea subiectul. Mă voi bucura cînd se va isprăvi cu chestiunea asta, adăugă el; a început să devină o idee fixă pentru mine și ceva plicticos pentru alții. Rîse în semn de auto-dezaprobare.

Gerald se interesă cum mergeau lucrurile cu Donald, dar răspunsul lui Robin fu laconic.

— Uneori nu prea știe să se poarte, caută el să se arate imparțial, dar cred că începe să învețe. Amintindu-și de elogiile profesorului de la Oxford, puse la rîndul lui întrebări despre activitatea tatălui său.

Pentru o clipă Gerald rămase absolut perplex; nu-și amintea ca familia lui să-și fi manifestat vreodată interesul pentru lucrările lui. Totuși, cuprins de proaspăta lui fericire, se

entuziasma repede pentru o atare temă de conversație și-i relată lui Robin amănunte despre noua serie a publicației istorice.

— E incontestabil o treabă amplă, spuse el ; patru sau cinci volume. Dumnezeu știe dacă voi trăi ca s-o văd terminată !

— Tată dragă, dar e tocmai ceea ce-ți trebuie ca să-ți dea viață lungă. Sînt teribil de mulțumit. Dar, se înțelege, erai tocmai omul pentru așa ceva. Toată lumea spune că te afli pe cea mai înaltă treaptă a forțelor tale.

Gerald se întrebă cine putea fi acest „toată lumea“, dar, în loc de asta, spuse :

— Îi sînt foarte recunoscător prietenei tale pentru că ne apropie, Robin.

— O ! te poți bizui pe Elvira că va face exact ceea ce e bine. Te place foarte mult, tată.

— Și eu o plac. Tăcu și alese o expresie colocvială pe care nu-și mai amintea unde o auzise : I s-au aprins călcîiele după tine, Robin. Expresia suna bizar pe buzele lui.

Robin zise :

— Așa sper. Și eu sînt în aceeași situație.

— Nu chiar întru totul, am impresia, comentă Gerald.

— Ah ! te referi la scurta ieșire de acum cîteva seri. Robin bagateliză incidentul ridicînd din umeri. Se află într-o stare de tensiune nervoasă, și pe urmă banda cu care umblă ea nu se culcă niciodată după cîte înțeleg. În orice caz nu ca să doarmă. Îl impresionase profund neorînduiala facilă a prietenilor Elvirei.

Gerald tatonă altă pistă.

— Ți-o amintești cumva pe Dollie ? întrebă el.

— Dollie Stokesay ? Robin roși fără să vrea ; nu se așteptase chiar la gradul acesta de intimitate, dar se hotărî să facă față noului său rol. Da, desigur, făcu el, cu o expresie pe care o nădăjduia degajată. Aveam paisprezece sau cinci-sprezece ani cînd te-ai despărțit de ea.

— Nu m-am despărțit eu de ea, spuse Gerald cu fermitate în glas, ea s-a despărțit de mine. N-am încetat să regret acest lucru toată viața. O, să nu crezi că am de gînd să fac vreo observație critică la adresa mamei tale. Sînt pe de-a-n-tregul conștient că toată vina o port numai eu. Nu știu dacă trebuia să mă căsătoresc vreodată cu Inge. Am făcut-o, dacă

mă-nțelegi, cum se spune „prin ricoșă”. După ce m-a refuzat Dollie, ca să fiu mai precis. Robin era din ce în ce mai înspăimântat. Se lăsa dus cu înverșunare de ocupația de a-și fărîma în farfurie rondelele de ananas îmbibate în rom. Dar întîlnind-o din nou pe Dollie am știut amîndoi că orice altceva era lipsit de importanță. Am impresia că romantismul de genul acesta e demodat. Ba nici chiar în anii '20 nu mai denota un rafinament deosebit în gusturi. Noi încercam să fim mai raționali, și Inge la fel. De fapt toți ne dădeam silința. Mama ta și cu Dollie își făceau vizite. Ei, îți amintești că, în copilărie, ea era tanti Dollie. La început a mers pentru că eram atît de îndrăgostiți încît nu ne dădeam seama ce situație de neînchipuit se crease. A mers un număr de ani pentru că Dollie îmi tănuia cît de nesuferite îi erau relațiile de acest gen. În cele din urmă, nici ea nici Inge nu au mai putut continua. Am pierdut-o pe Dollie. Ea a devenit o dipsomană, după cum știi. Iar eu am pierdut tot respectul și afecțiunea familiei, ca și orice drept de a le revendica. Sînt absolut împotriva ideii unei comportări raționale în asemenea cazuri ; ca urmare, nu cred că avem dreptul să supunem acestei stări de tensiune nici o ființă iubită. Relatase întreaga poveste destul de rău, ba chiar ar fi preferat să n-o fi spus deloc.

La fel ar fi preferat și Robin. Spuse :

— Cazul meu e puțin diferit, o știi. Marie Hélène nu-mi poate acorda divorțul, e romano-catolică.

Gerald se grăbi să spună :

— Da, da, știu. Trebuie să-ți rezolvi problema în condițiile tale anumite. Am vrut doar să te avertizez să n-o supui pe Elvira unei prea mari tensiuni nervoase.

— Mulțumesc, zise Robin. Cred că o vom scoate cu bine la capăt.

Li se aduse cafeaua și conversația fu întreruptă. Oferindu-i lui Gerald o havană, Robin zise :

— Să nu mi-o iei în nume de rău, tată, dar apropierea noastră e de dată recentă. Trebuie s-o luăm încet, îți dai și tu seama.

Gerald se hotărîse să nu dea nici o atenție diverselor știri care-i parveneau de la săpăturile efectuate în Heligoland. Îl

admira pe Pforzheim și aștepta congresul de la Verona ca să-i asculte raportul. Vremea primăvăratecă de la sfârșitul lui martie îi aducea cu mult prea des în minte luna mai, dar, în linii mari, era atât de absorbit de munca lui curentă, încît nu trecea decît prin stări pasagere de neliniște. La urma urmei, chiar dacă lăcașul funerar din Heligoland se dovedea asemănător cu cel de la Melpham, cele două lucruri nu erau identice. Nu încăpea îndoială, în stadiul actual el nu avea nici un drept să influențeze părerile lui Pforzheim cu ceea ce însemna doar simple bănueli — și bănueli în nici o privință bazate pe erudiție istorică. Îngăduise prea mult acelui incident cu Gilbert să-i influențeze viața și așa ; putea înfăptui ceva mai prețios pentru profesiunea pe care și-o alesese continuîndu-și lucrările în curs, decît amestecîndu-se în amănuntele de erudiție ale unei perioade care nu era a lui. Dacă Pforzheim va exprima el însuși anumite îndoieli cu privire la Melpham, atunci va relata și el ceea ce știe — însă confidențial, într-un fel care să îndepărteze de el răspunderea hotărîrii. Totuși, înainte de luna mai și de momentul congresului, împrejurările i-au impus cu fermitate să-și preia această răspundere.

Într-o dimineată din aprilie, cînd Gerald remarcase cele dintîi primule în Hyde Park, Jasper îi dădu un telefon. Se afla în Anglia pentru un scurt răstimp, spunea el, ca să verifice unele lucruri la British Museum. Își propunea să meargă la Verona și pe urmă să-și petreacă restul verii în Italia ca să-și termine cartea. Ar dori să discute, cît timp se afla la Londra, articolele pe care i le cerea Gerald pentru „History” și să-i povestească despre fascinanta lui ședere în Germania. Putea să treacă oricînd hotăra Gerald. I-ar plăcea o scurtă destindere din problemele religioase și politice ale evului mediu timpuriu.

Veni două zile mai tîrziu la ceai, afabil și elegant, cu o ușoară nuanță de vulgaritate în vestimentație, ca totdeauna. Gerald își exprimă oarecum formal interesul pentru Germania și insistă să treacă numaidecît la convorbirea de lucru. Totuși, pînă și prelungita discutare a regulamentului editorial și minuțioasa examinare a naturii articolelor pe care le ceruse trebuia să ajungă la un sfîrșit.

Jasper devenise, într-adevăr, puțin cam nervos.

— Promiți să devii un tiran la fel de mare ca și Clun la conducerea redacțională, spuse el rîzînd. Mi-e teamă că am

scăpat de Regele Barză¹ ca să ne cadă pe cap tot Regele Barză. Oh, glumesc, protestă el, făcînd semn cu o mîină bine îngrijită, dar cam groasă, sînt încîntat, Gerald, încîntat. Nu te-am văzut așa de însuflețit de-un secol. Îți aștept cu nerăbdare reacțiile la ceea ce-ți voi spune despre lucrările lui Pforzheim. Își potrivește o țigară în portțigaret și o aprinse. E prea curînd după ceai pentru un pahar? întrebă el. Numai ver-mut, fără gin. Așezîndu-se confortabil, începu să povestească. Pentru mine, munca științifică a lui Pforzheim a fost o revelație: vorbi el cu entuziasm; cîtă îngrijire, cîtă claritate! Mă îndoiesc dacă vreun istoric sau arheolog englez poate preface în felul ăsta tehnica în artă. Dar e recompensat. A descoperit mormîntul lui Aldwine, fără putință de tăgadă. Rămășițele din sicriu sînt fragmentare, dar suficiente. Printr-un miracol o parte din inscripție a fost dată la iveală la un nivel ceva mai profund; probabil că s-a sfărîmat și a lunecat într-un strat mai moale de turbă. Ceea ce a reținut pînă acum prezentarea dării de seamă a fost idolul. Pforzheim a petrecut mult timp la muzeu cu Cuspatt și cu Fish, iar ei doi s-au deplasat la fata locului, în Germania. Piesa e foarte uzată și fragmentară, dar se reconstituie bine ca să corespundă cu toți idolii care au fost găsiți pe coasta Mării Baltice și Mării Nordului. Bineînțeles, asta n-ar fi fost de-ajuns ca s-o recunoaștem ca atare, într-un asemenea loc, dacă n-ar fi existat precedentul de la Meloham. E într-adevăr fantastic ca un lucru care părea mai mult o ciudățenie fascinantă să devină dintr-o dată atît de important. Din cauza asta toți cei de-aici, de la British Museum, au intrat într-o agitație fără seamăn. Poate n-ai să crezi, dar Cuspatt a cerut insistent, se pare, ca idolul de la Melpham să fie supus unor teste Geiger de laborator. Desigur, sînt puțin cam recente ca să ofere un răspuns în majoritatea acestor cazuri: ele pot răspunde numai pentru perioade imense de timp. Oricum, nu exista nici o probabilitate, după cum a afirmat și Pforzheim, ca obiectul să se dovedească o contrafacere. Lăsînd la o parte reputația lui Stokesay, ar fi fost absolut fără sens să se falsifice, în epoca aceea, un astfel de obiect. În orice caz, nu există îndoieli as-

¹ Referire la fabula *King Log and King Stork* (Regele Buturugă și regele Barză), despre broaștele care i-au cerut lui Jupiter un rege. Nemulțumite de inerția regelui Buturugă au cerut un altul, și atunci Jupiter le-a trimis pe regele Barză care le-a devorat pe toate.

tăzi în privința asta. Totuși, am impresia că Pforzheim a fost și el pus pe gânduri la un moment dat. A examinat unul câte unul toate rapoartele referitoare la excavația de la Melp-ham, inclusiv unele comunicări ale lui Stokesay și ale lui Port-way, pe care le avea Cuspatt, și, după cât se pare, întreaga chestiune s-a petrecut dezorganizat, la întâmplare. Desigur, nu ne-am gândit că o excavație din 1912 poate să reziste la testele moderne, dar chiar și așa, am impresia, Pforzheim a fost puțin cam șocat, avînd în vedere faima lui Stokesay. Totuși, cu cât se va vorbi mai puțin despre asta cu atît e mai bine, în special dacă Rose Lorimer se află pe undeva pe-aproape ; s-ar enerva groaznic dacă i s-ar aduce critici lui Stokesay. Zîmbi. Trebuie să fim delicatî cu Rose a noastră acum. În definitiv, nebunia ei nu e lipsită de temei pe de-a-ntregul. Ea vede o mîna păgîină ascunsă în fiecare acțiune creștină, și chiar cei dintre noi care sînt buni agnostici de modă veche nu s-ar încumeta să meargă atît de departe. Nici nu-mi închipui că s-ar găsi prea mulți care să-i urmeze mișcarea „înapoi la Iona“, zîmbi el, golindu-și paharul. Era atît de înfierbîntat de cele ce spunea, încît abia dacă-i mulțumi lui Gerald cînd îi umplu paharul din nou. Orice mi s-ar spune, acest dublu cult n-a fost numai o ștregărie personală a lui Eorpwald. Cuspatt și Pforzheim sînt amîndoi foarte zeloși să înceapă alte săpături care ar putea aduce la lumină același lucru, deși e o tentativă de durată, se înțelege. Ne întrebăm cu toții cum vor reacționa Lavenham și romano-catolicii. Avu un rîs care aducea a chicotit atît cît îngăduiau manierele elegante. Apro-po, zise, Pforzheim a căutat cu toată stăruința să intre în legătură cu dumneata, dar plecaseși în nu știu ce voiaj de plăcere la Viena. Dorea să-i comunici orice fel de impresii nemijlocite pe care le-ai păstrat despre Melpham. I-am spus că, în 1912, nu puteai decît să porți rochiță, sau mai știu și eu ce haine le puneau copiilor pe atunci, dar, chipurile, erai acolo. Arăți atît de distins, Gerald, că nu-ți poate nimeni ghici vîrsta.

— I-am spus că eram un simplu student, invitat acolo, și că n-am văzut nimic.

— Asta se pare că a reușit și el să înțeleagă cînd a citit dările de seamă și a văzut că numele dumitale nu e menționat ; pe urmă Sir Edgar i-a scris acum cîteva săptămîni ca să-i explice că ai avut o luxație a gleznei în tot timpul cît

s-au desfășurat lucrările, încît te-a scos din instanță. Sper că n-ai de adus vreo mărturie esențială, fiindcă, dacă-i așa, ori vorbești acum, ori păstrezi tăcerea pentru totdeauna.

Gerald zîmbi și-i turnă lui Jasper încă un pahar.

— Cum progresezi cu cartea ta ? îl întrebă.

Lui Gerald i s-a părut nesfîrșit timpul pînă cînd Jasper și-a luat rămas bun, deși, înainte de invitația la dineu din seara aceea, mai era destul timp ca să-și înceapă cumplita meditație asupra cazului Melpham care avea să pună stăpînire pe el toată săptămîna următoare, spulberîndu-i liniștea recent aflată, răpind relieful și pălînd culoarea peisajelor primăvăratice din Hyde Park. În cele din urmă, s-a simțit obligat să ia hotărîrea pe care atîta timp în viață o evitase fără un efort conștient de voință, și cu mai multă determinare din noaptea de Crăciun. Chiar și așa, poate că nu s-ar fi angajat în vreo acțiune fără sfatul a trei persoane ; iar două dintre ele nu aveau absolut nici o legătură cu erudiția istorică.

Kay venea rareori să-l vadă pe Gerald. Dacă e să-i acordăm scuza cuvenită, rareori îi îngăduiau grijile gospodăriei și copilului să vină de la Reigate la Londra. După doi ani petrecuți acolo, găsise două, trei tinere căsătorite, cu înclinații intelectuale, și împreună își făureau un fel de existență socială lamentîndu-se cît de puțin erau în stare să se pună la curent cu ceea ce prezenta interes. Ea își orînduise viața astfel încît să graviteze în jurul lui Donald, al copilului și al căminului, și se simțea cu adevărat aproape fericită, deși urma stilul micului grup. Dar, ca mulți alții, era foarte conservatoare în privința dentistului. De ani de zile, încă din copilărie, se ocupase de ea doctorul Yeats, astfel că, atunci cînd o supărau dinții, găsea pe cîte cineva care să îngrijească de copil în cursul după-amiezii și venea la Londra. Chiar și așa, dacă i-ar fi rămas timp după vizita la dentist, nu și l-ar fi petrecut ducîndu-se să-și vadă tatăl, dar lipsa de înțelegere manifestată de Inge pentru dificultățile lui Donald la serviciu îi crease, cum rareori i se întîmpla, o stare de spirit ostilă față de mama ei, fapt care, la rîndul lui, îi răscolise, la fel de neobișnuit, muștrările de conștiință față de tatăl ei. O astfel de pornire nu izbutea, totuși, s-o reconcilieze cu ideea unui *tête-à-tête* cu Gerald ; miză pe șansa de a nu-l găsi, dacă va trece

pe la el neanunțată. Își putea liniști conștiința lăsându-i un bilet. Era, însă, acasă.

Gerald fu încântat și speriat de sosirea ei neprevăzută. Își alungă din gând criticile la adresa lipsei de gust trădată de ținuta ei vestimentară, explicînd-o prin vizita la dentist, și se agită în mod exagerat din pricina extragerilor dentare pe care le suferise fiica sa, pînă cînd ea izbucni cam pueril :

— Pentru Dumnezeu, tată, termină. Dacă ne-ar auzi cineva ar crede că mi-am scos *toți* dinții. Gerald încercă să-și ascundă întristarea, dar nu cu destul succes pentru ca ea să nu se simtă iritată împotriva ei însăși ca și a lui. Kay ar fi dorit cu adevărat să poată răspunde afecțiunii lui, chiar dacă era de neconceput să i se pretindă respect.

Ea încercă să facă din el un confident povestindu-i despre felul cum îl trata Robin pe Donald.

— Categorie, e ceva de necrezut, nu-i așa ? De-aici se vede cum poți să crești împreună cu cineva și să știi atît de puțin despre el. E drept că am ținut la Robin așa de mult încît nu mi-am dat seama de firea lui, probabil. Știam, desigur, că devenise puțin cam emfatic, dar puneam asta pe socoteala influenței pe care o avea Marie Hélène asupra lui. Habar n-aveam că se transformase într-un fel de Cezar de operetă. Donald spune că toată lumea se plînge de asta la uzină. Tăcu brusc și așteptă comentariul lui Gerald, dar cum nu veni nici unul continuă. E și o dovadă de miopie. Donald e, în mod evident, croit pe măsura acestei munci. Toți ceilalți directori au văzut asta imediat. Și îi place s-o facă. Chiar s-a gîndit la un moment dat să propună o rămînire permanentă la firmă, dar, bineînțeles, acum nici nu i-ar mai trece prin minte. Partea cea mai meschină e felul în care pretinde Robin că postul nu e important, cînd înainte făcuse atîta tărăboi el însuși despre asta. Bineînțeles că ar fi trebuit să ne dăm seama. Întotdeauna a fost ros de invidii. Uită-te numai cum face pe grozavul cu John. Tăcu și se întrebă dacă trebuia să menționeze monstruoasa atitudine a lui Inge, dar nici chiar nemulțumirea de acum n-o putea face să-și critice mama față de Gerald, astfel că încheie : Eh, sper numai ca Robin să nu meargă prea departe. Donald poate deveni foarte primejdios cînd urăște.

Gerald se simțea profund încurcat. Ar fi dorit să se pună bine cu fiica sa luîndu-i partea, dar își aminti de proaspăta

legătură de prietenie cu Robin. În cele din urmă se mulțumi să spună că nu văzuse niciodată cu ochi buni acest proiect.

Ceva mai rău nici nu putea rosti.

— O, zău așa, tată, exclamă ea dezaprobator, asta te caracterizează! Pentru ce n-ai spus nici un cuvânt atunci? Dar nu! să se producă buclucul și pe urmă să declari „Mie nu mi-a plăcut ideea, dar n-am îndrăznit s-o spun!“ Nu-i de mirare că nu te-am putut socoti niciodată drept adevăratul cap al familiei.

Urmă o tăcere cât se poate de jenantă, în care timp amândoi reflectau că ea mersese prea departe. Gerald se hotărî să facă un efort disperat de a remedia situația. Ea îi acordase încredere, iar el îi înșelase așteptările; tot ce putea face era să-i încredințeze în schimb secretele lui. Îi istorisi despre ceea ce-l frământa în legătură cu Melpham.

— Bineînțeles, nu e pentru difuzare publică, îi spuse el.

— Mă îndoiesc că mi-e cunoscut mie publicul care să aibă competența, rîse ea. Cu toate astea, îl hărțui cu întrebări, și chiar cu întrebări inteligente. Își aminti că Donald îi acorda o înaltă stimă tatălui ei ca om de știință; aici, cel puțin, era un subiect pe care îl putea discuta cu el fără conotații de interes familial.

Pîna la urmă Gerald îi relată faptele în întregime și cu mai multe amănunte decît avusese intenția, iar ea ascultă plină de respect. Doar cînd ajunse la problemele cu caracter personal — la temerile lui în legătură cu Rose Lorimer, la dorința de a nu prejudicia reputației profesorului Stokesay, la amintirile legate de prietenia cu Gilbert — Kay se impacientă.

— Dar astea sînt fapte personale, tată, protestă ea. Pur și simplu nu poți să le iei în considerație. E o chestiune de cinste intelectuală — și vocea ei urcă pe tonuri înalte. — O, una mărunță, se poate. Dar tu singur spui că nu știi unde poate să ducă, ce acumulări de neadevăr — dacă e vorba, realmente, de un neadevăr — se pot aduna în jurul ei. E o chestiune de adevăr istoric, bineînțeles că ești dator să vorbești deschis. Fața ei rotundă exprima toată gravitatea aceea de premiantă care îl mișca și care îi impunea atît de mult pe cînd Kay era doar o copilă.

— Dar nu am nici un fel de probe, exclamă el.

— O, îmi dau seama, răspunse ea. Totuși trebuie să continui să cercetezi pînă le găsești sau pînă cînd vei fi sigur că nu există. Îi zîmbi. Ciudată sarcină pentru un om ca *tine*, nu-i așa? Mă îndoiesc că... era gata să spun „că vei avea puterea de voință“, dar se opri la timp și adăugă: Vreau să spun că perseverența n-a fost niciodată partea ta cea mai tare, așa e?

Vizita Elvirei nu s-a produs pe neaunțate. L-a chemat la telefon, întrebîndu-l dacă putea să treacă să-l vadă, la un pahar.

— O, nici un motiv special, a zis ea. E neapărat necesar să aibă cineva motive speciale pentru a-ți face o vizită? E una din zilele lui Robin de viață casnică, și mi s-a părut că tot restul lumii e mort. Așa că m-am gândit la dumneata. Cel puțin ai tablouri frumoase pe pereți.

Nu acesta constituia, în orice caz, mobilul, gîndi Gerald. Era limpede că nu deosebea un desen de altul.

Arăta mai uzată și mai neglijentă. Lui Gerald îi trecu prin minte că un om cu mai puține scrupule ar fi putut profita ca să-i prefacă admirația ferventă în altceva mai puțin platonice; și numaidecît urmă gîndul: „Ei, mai bine s-ar grăbi; dacă înfățișarea ei alunecă atît de repede pe panta asta n-o să mă mai intereseze“. Înlătură ideea cu furie, apoi zîmbi dîndu-și seama că psihologii i-ar fi găsit originea, probabil, în reprimarea dorinței.

Elvira acceptă un pahar, se înfășură în nori de fum de țigară, apoi spuse:

— Vorbește-mi despre ceva, te rog. Ceva care să dureze mult. Dar nu despre mine și Robin. Mă chinuie una din acele obsesii groaznice că a fost ucis într-un accident de automobil, și vreau să-l sun ca să-mi dovedesc că e o închipuire obsesivă, dar bineînțeles nu trebuie să-l sun. Mai înainte ca Gerald să poată deschide gura, continuă: O, Doamne! ce enervant! Orice student de mîna a șaptea de la psihologie te poate lămuri că, atunci cînd îți vine mereu imaginea morții iubitului, cum îmi vine mie aceea a lui Robin, înseamnă că, de fapt, vrei să scapi de el.

Gerald întrebă:

— Nu e cam forțată interpretarea asta ? Sînt atîtea alte explicații posibile. De ce n-ar putea fi cea simplă ?

Elvira se ghemui în fotoliu.

— Nu, bineînțeles că nu, zise ea. Explicațiile freudiene sînt incontestabil cele adevărate. Am ajuns să nu le mai acordăm încredere numai pentru că o grămadă de imbecili le repetă papagalicește.

Urmă o tăcere pe care Gerald o întrerupse declarînd :

— Nu sînt deloc încîntat de toate aranjamentele „înțelepte“ pe care le-ai stabilit cu Robin. I-am spus-o deunăzi.

Elvira își apăsă mînioasă mukul de țigară în scrumieră.

— Știu, își arată ea indignarea. M-a înfuriat *îngrozitor* de tare. Speram atît de mult că ai să fii un om drăguț, fără complicații. A fost o stupiditate din partea mea, firește, pentru că nu există om fără complicații.

Gerald își adună toate puterile ca să-i combată nemulțumirea.

— De ce faptul că i-am vorbit lui Robin îți demonstrează că n-aș fi un om fără complicații ? întrebă el rîzînd.

— Sigur că îmi demonstrează. Tot Freud explică, așa încît n-are să-ți placă. Dar n-ai fi putut acționa în felul ăsta numai dintr-un motiv corect. M-am gîndit mult de ce ai făcut-o, se încruntă ea. Cred, vorbi ea judicios, că s-ar putea s-o fi făcut pentru că te-ai simțit atras de mine și ai avut sentimentul că n-ar trebui, de aceea ai căutat, ca o compensație, să te arăți nemaipomenit de altruist. Sper totuși că n-a fost ăsta mobilul fiindcă, deși îmi placi foarte mult, am o limită de vîrstă. Oricum, sînt îndrăgostită nebunește de Robin, așa că nu doresc să mă culc cu alții. Dar, firește, nu mă pot aștepta ca dumneata să înțelegi acest lucru, fiindcă cei din generația dumitale au amestecat confuz dragostea cu promiscuitatea.

De la oricare alta, gîndi Gerald, n-aș fi acceptat una ca asta : dar la ea, cel puțin, franchețea se dovedește a fi dezarmantă. Elvira își bău paharul pînă la fund, apoi exclamă :

— O, Doamne ! Ce calamitate ! Atîta lucru am cerut — să nu vorbim despre mine și Robin.

Gerald își spuse că ar fi indiscret să-i vorbească Elvirei despre Melpham. Pînă la urmă, îi vorbi, totuși. Era și mai puțin probabil, în comparație cu Kay, ca ea să difuzeze cele

afiate de la el vreunei persoane pentru care chestiunea ar fi avut importanță ; reprezenta un mijloc de a-i abate gândurile de la Robin ; și, oricum, simțea în ei dorința de a-i povesti aceste lucruri. Nu încăpea îndoială, reflectă el, că asta însemna o sublimare, și apoi zîmbi gîndindu-se ce intim și agreabil schimb de mobiluri freudiene ar fi făcut ei dintr-o aventură pe care ar fi avut-o împreună.

Elvira sesiză poate mai puțin rapid decît Kay semnificația istorică a faptelor relatate de el. Era limpede că istoria Angliei nu se încadra în concepția ei despre cultură. Totuși, nu manifestă în mai mică măsură atenție și interes, nici nu rămase mai puțin neînduplecată în părerea că era obligat să pună ordine în problema respectivă. „Limpezește lucrurile“, fu într-adevăr, concluzia ei în ultimă analiză, căci vedea în Melpham numai simbolul unui conflict lăuntric al lui ce se cerea soluționat. Spre deosebire de Kay, ea trată cu indiferență faptele istorice și se concentrează exclusiv asupra persoanelor implicate.

Pentru ea, aliniera lui Gilbert la grupul anti-Bloomsbury al lui Wyndham Lewis însemna deajuns spre a-l desemna ca un vinovat posibil.

— O ! să nu-ți închipui că nu cunosc defectele grupului Bloomsbury, exclamă ea, dar ei posedau un fel de miez solid de integritate intelectuală. În timp ce toți ceilalți sînt ceea ce John și generația lui ar numi niște cripto-fasciști. Desigur, nu e de fapt o chestiune de politică, ci de onestitate fundamentală a spiritului. Orice mi-ai spune, Gilbert Stokesay este exact tipul de om care să urască erudiția și toate lucrurile de genul ăsta. I-ai citit eseurile ? E cel mai sinistru egotist, și își va fi închipuit că o asemenea farsă are un sens cosmic, sau ceva la fel de pretențios. Cît despre profesorul Stokesay, nu voia să audă nici un cuvînt bun despre el. Dumnezeua poți să numești tot acel pro-nazism simplă vanitate, dar n-a fost. Și în cazul lui a fost iarăși o lipsă de onestitate intelectuală. Tatăl ca și fiul, pe același calapod. Aș pune pariu că profesorul a știut totul despre farsă. Pe de altă parte, după cum cei doi Stokesay îi apăreau cu mare probabilitate drept culpabili, era perfect convinsă de vinovăția, din motive personale, a bunicii ei. Dacă e vorba de vanitate, vorbi ea cu aprindere, a ei e fără margini — și observă cîtă glorie și cîte distincții a smuls printr-asta, iar cumnatul ei presupun că nu

era mai prejos. În schimb, e îngrozitor de slabă. Știu ce ai de făcut. Trebuie să te duci la Merano și s-o iei repede, ca să scoți de la ea tot adevărul. Apoi, oarecum fără legătură logică, adăugă : Aș vrea, în orice caz, să se ducă cineva la ea s-o vadă. Eu personal n-aș fi în stare să suport. Dar am aflat de la Robin, care a auzit și el prin rudele acelea ale lui Marie Hélène, că a avut un fel de atac după Crăciun. Desigur, cum și-a așternut, așa va dormi. Dar, oricum, ar fi bine să pot avea o relatare directă de la cineva pe care se poate conta.

Gerald nu-și formă însă o convingere definitivă în privința liniei de acțiune pe care trebuia s-o adopte decât în urma convorbirii cu Sir Edgar. Știusese dinainte că întrevederea nu avea să fie ușoară pentru el. Lui Sir Edgar îi era silă și se ferea de orice mirosea a scandal, îndeosebi de orice detractări care ar fi atins memoria lui Lionel Stokesay ; tocmai fiindcă îi displicuse întotdeauna tendința la epatare a mare-lui istoric și era, poate, puțin gelos pe înrîurirea lui puternică asupra cercetătorilor mai tineri, făcea tot ce-i stătea în putință ca să-și ascundă antipatia, ca să se desolidarizeze de criticile aduse defunctului. În orice caz, rezerva lui naturală, puternicele lui convingeri în privința corectitudinii morale, și felul lui circumspect de a lua viața, toate aveau să fie zdruncinate de revelarea neliniștilor de conștiință pe care Gerald voia să i le expună. Dar Gerald mai ghicea și că bătrînul îl va blama pentru faptul că nu acționase mai demult. Sir Edgar nu se grăbea să osîndească, dar, odată, ce-și forma o opinie, nimic nu-l reținea de la o promptă executare a deciziei luate.

Întrevederea se desfășură așa cum prevăzuse Gerald. Abia ajunsese la jumătatea relatării, că Sir Edgar, ca o broască țestoasă cînd se hrănește, își înalță gîtul cu încreșturi de bătrînețe din cocoșa în care își ghemuise trupul la perspectiva unor cuvinte cu savoare dezagreabilă.

— Uite ce e, zise el, înainte de a continua, dacă ți-a intrat cumva în cap ideea că idolul de la Melpham e o contrafacere, te rog să uiți acest lucru fără întîrziere. L-am văzut deunăzi pe Cuspatt și se pare că au procedat la toate testele posibile în laboratorul muzeului. Nu sînt niște novici în materie, cred că știi. Nu există nici umbră de îndoială că idolul e veritabil.

— Sînt sigur, zise Gerald. După cum veți vedea din cele ce vă voi istorisi, nu aceasta e problema. Nu am nici un fel de îndoieli că figurina reprezintă un autentic idol anglo-saxon. Unicul care a fost găsit în solul englez. Tocmai asta face ironia întregii chestiuni. Dar se poate foarte bine să nu aparțină mormîntului lui Eorpwald. Dacă ceea ce bănuiesc eu e adevărat, a fost găsit la Bedbury, în cimitirul păgîn. Gilbert Stokesay, oricît de incredibil ar suna faptul pentru concepțiile noastre moderne, avea, practic vorbind, comanda săpăturilor de-acolo. Stokesay era prea mîndru că fiul lui iubit dorea să participe la lucrări ca să se amestece în ceea ce făcea. Am bănuiala că, atunci cînd Gilbert mi-a mărturisit că el a pus idolul în mormîntul de la Melpham, spunea adevărul. L-a adus de la Bedbury și l-a depus acolo. Trăiesc ciudata convingere că, în momentul cînd mi-a vorbit, am sesizat realitatea faptelor.

— Dragul meu Middleton, acum încerci să-mi spui că fiul lui Stokesay era un alienat mintal.

— Nu, zise Gerald, doar un gen deosebit de om într-un moment deosebit. Încercă să-i explice lui Sir Edgar, în măsura în care o înțelegea el însuși, viziunea de viață a lui Gilbert. Îi vorbi de ura pe care i-o purta tatălui său, de devotamentul frenetic închinat mamei, de ostilitatea manifestată față de cultura epocii, de ideea lui de mistificare nietzscheană.

Un vâl de osteneală se lăsă peste ochii lui Sir Edgar. Cînd Gerald isprăvi, zise :

— Înțeleg. Gilbert Stokesay a fost ucis în război, nu-i așa ? Știi, Middleton, nu mă pot opri să nu gîndesc că nenumărați indivizi din generația aceea au fost niște suflete pierdute din ziua în care s-au născut, bieții băieți. Era limpede că o evaluare completă a punctului de vedere pe care îl avusesse Gilbert Stokesay îi depășea puterea de înțelegere. Dar chiar dacă ceea ce bănuiești e adevărat, odată ce fiul lui Stokesay e mort, n-ar mai putea exista nici o mărturie acum.

— Nu știu. Ar mai putea trăi oameni care au ajutat la săpături, sau care au aflat după aceea și, pentru un motiv sau altul, au păstrat tăcerea. Asta trebuie să descopăr eu, zise Gerald.

Odată convins că Gerald aducea un caz vrednic de luat în considerare, critica lui Sir Edgar trecu pe o altă pistă.

— Mă tem că pur și simplu nu înțeleg, Middleton, spuse el, și sprâncenele îi atârnavu amenințător peste ochii mici și sclipitori, de ce n-ai vorbit pînă acum. Erai dator față de Pforzheim și mai mult încă față de băieții noștri de la British Museum să le dai un indiciu în privința asta. Slavă Domnului că Pforzheim nu și-a prezentat încă raportul despre lucrările din Heligoland ! Ai riscat să-l pui într-o situație cît se poate de penibilă. Ți-o spun foarte sincer, consider că ai avut o comportare de neiertat.

Gerald căută să nu pară jignit, se strădui să nu îngăduie ca dorința lui reală de a obține înțelegerea bătrînului să fie întunecată de iritarea pe care o resimțea pentru că nu-i era acordată mai repede.

— Am probe atît de neînsemnate, argumentă el, și atîtea persoane la care țin sînt implicate în cele ce ar urma — Stokesay însuși, Rose Lorimer, reputația istoricilor englezi, în general. Credeți că mi-a fost ușor chiar ca să ating acest punct ? Pe lîngă asta, în ce măsură va da crezare Pforzheim unor informații care nu sînt, în realitate, decît bănuieli personale ?

Figura lui Sir Edgar se înibună.

— Te înțeleg, băiatule dragă, zise el. Asta îmi explică multe în legătură cu atitudinea ta față de anumite lucruri în ultimii ani. Totuși *trebuie* să-i spui ceva lui Pforzheim. E foarte probabil că va respinge povestea. Hunii aceștia sînt extrem de încăpățînați, după cum știi. Dar e de așteptat că-și va modifica expunerea de la Verona. Dacă dorești, am să-i suflu eu un cuvînt lui Cuspatt, știi, atît cît să-i trezesc vigilența.

— Deci sînteți de părere că am *obligația* să cercetez în continuare ? întrebă Gerald.

— Da, Middleton, mă tem că da. E o treabă dezagregabilă. Seamănă mai mult cu o ocupație de detectiv. Dar spui că există persoane care ar putea să cunoască mai multe — cumnata lui Portway și alții — trebuie să le vezi. S-ar putea să nu-și dea seama cît de importantă e chestiunea. Profanii sînt foarte ignoranți. Dă-mi de veste cum merg lucrurile.

— E detestabil, zise Gerald, cum au intervenit toate astea cînd eu doresc să progrez cu pregătirea pentru tipar a revistei.

Sir Edgar zîmbi.

— Pentru un om la vîrsta dumitale curioasă speranță mai păstrezi ca viața să se scurgă lin, spuse el.

Înainte de a pleca, Gerald încercă din nou să se scuze în grabă vorbind despre dificultățile de familie care îl asaltau. Începu să dezvăluie dubla viață a lui John, dar Sir Edgar îi opri.

— Dragul meu, zise el, problemele dumitale particulare nu mă privesc. Să nu mi-o iei ca o lipsă de bunăvoință, dar asemenea lucruri e mai bine să le ținem de-o parte. În orice caz, eu nu te pot ajuta într-o situație de felul acesta. N-am decît un singur răspuns — încrederea mea în voia Domnului. Iar dumneata ai destui ani ca să fi cîntărit lucrurile singur. Îți voi spune totuși un lucru : ca istorici avem datoria să dăm în vileag adevărul despre trecut, atît cît îl cunoaștem, dar e cu totul altceva a lua informații despre viața oamenilor de azi. A iscodi și a-ți vîrî nasul în chestiuni pe care alții preferă să le tănuiască mi se pare o modă primejdioasă și prezunțioasă din cale-afară. E drept însă că eu sînt un om din timpuri vechi. Toate astea nu mai prezintă prea mult interes pentru mine.

Capitolul II

PROFESORUL PFORZHEIM ÎL ASCULTĂ RESPECTUOS pe Gerald și conveni să-și modifice expunerea la congres. Era limpede că proceda astfel mai mult din deferență față de autoritatea lui Gerald decît din cauza importanței pe care o acorda informației furnizate de el. Nici nu era de așteptat ca un istoric german să fie influențat prea mult de istorisirea unei întâmplări atît de subordonată, sub aspectul credibilității, unor nuanțe de caracter — și încă de caracter atît de tipic englez. Darea de seamă pe care o prezentă la congres puneă, deci, accentul pe dependența concluziilor trase în urma descoperirilor din Heligoland față de descoperirile de la Melpham. Pentru orice om care s-ar fi îndoit de Melpham, Heligoland ar fi apărut complet neîntemeiat ; dar cum nimeni nu avea bănuieli despre Melpham, Heligoland fu primit cu aclamații.

Mai mult nu putea spera Gerald. În orice caz, ceea ce a stîrnit interesul participanților la congres n-a fost atît de mult credința dublă a lui Aldwine cît adăugarea lui Aldwine la Forpwald, și senzaționala făgăduială a unor descoperiri viitoare. Doi, sau chiar unu și jumătate, posedă întotdeauna o putere de sugestie disproporționat de mare în comparație cu unu.

Vremea a fost excesiv de caldă în acea lună mai la Verona. Pînă și aparent neobosita aglomerare de burghezi locali care treceau mereu printre cafenele și amfiteatru era parcă lipsită de obișnuita animație italienească. Gerald primi acest fapt cu bucurie, întrucît socotea temperamentul italian, atît de îndrăgit de colegii săi englezi, copilăros, turbulent și van. Își combătu cu tenacitate dorința de a rămîne în camera sa de hotel, ca să citească ; își refuza facila scuză pe care i-ar fi oferit-o, spre a-și împlini dorința, arșița de afară. Congresul avea să se încheie în curînd, iar el urma să plece la Merano, săvîrșind primul pas în acea căutare pe care acum dorea nerăbdător s-o întreprindă. Îi scrisese doamnei Portway, evocînd ospitalitatea ei, oferită cu atîția ani în urmă, și întrebînd-o dacă-i îngăduia s-o viziteze, cît timp se afla în vecinătate. Primise răspuns cu un scris tremurat, dar imperios, că un vechi prieten care sosea la Merano și nu-i făcea o vizită nu putea fi iertat niciodată. El n-o menționase pe Elvira, în schimb transmisese complimente din partea lui Marie Hélène către madame Houdet. Pe lîngă răspunsul doamnei Portway, mai sosi și o scrisoare, foarte ceremonioasă, scrisă cu cerneală violetă, exprimînd complimentele doamnei văduve Houdet și ale fiului ei, Yves Houdet, și rugîndu-l pe socrul dragei lor nepoate și verișoare să poftască pe la ei cînd va veni la Merano.

Între timp Gerald participă la toate expedițiile științifice prevăzute în programul congresului, asigurîndu-și astfel o reputație de sociabilitate și sorbind din plin aerul răcoros în deplasările cu autocarul. Așa s-a făcut că s-a aflat la Mantua, răsucindu-și gîtul în sus ca să contemple curioasa comportare a cailor și a zeițelor zugrăvite de Giulio Romano¹

¹ Romano, Giulio (1492 sau 1499—1540). pictor și arhitect italian, elev al lui Rafael, cu care a colaborat la frescele Vaticanului (*Transfigurarea*). Din 1527 s-a stabilit la Mantua, unde a construit palatul „del Tè”, pe care l-a decorat cu fresce.

pe tavanurile de la Palazzo del Tè. Împreună cu el se găsea părintele Lavenham, care în curînd încetă să-și mai contorsioneze gîtul și cercetă în schimb cu privirea, prin geamurile ferestrelor, mica grădina englezească de afară.

— Nădăjduiesc, zise părintele Lavenham, că nu par ostentativ de puritan, sau mai curînd, pentru o singură dată, mi-e egal dacă par astfel, dar mărturisesc că tot acest păgînism al Renașterii mi-e foarte antipatic. Nu-mi provoacă nici emoție estetică, nici nu-mi trezește un interes warburgian¹ pentru dezvoltarea mitului. Vulgaritatea Romei imperiale e destul de respingătoare, acest gen de imitație este intolerabil. Mă face să mă bucur că sînt medievist. Dacă aș fi forțat să aleg un spirit păgîn, i-aș prefera pe frații Gracchi decît pe prinții de Gonzague. E drept însă că sînt foarte englez. Era o afirmație adevărată și evidentă, dar el nu pierdea niciodată ocazia s-o repete pentru a combate neîncrederea colegului său într-un preot romano-catolic.

Gerald spuse politicos :

— Îți împărtășesc în largă măsură părerea. Profesorul Clun era atît de atent la complicatele detalii ale monstruo-zității mitologice încît nu auzea nimic în jurul lui.

— Știi ce ? spuse Lavenham, eu m-aș refugia în mica pată de umbră pe care-o dă leandrul acela.

— Foarte bună idee, fu de acord Gerald.

— Vii și dumneata, Clun ? întrebă părintele Lavenham cu glas tare și nu cu prea multă plăcere.

Profesorul Clun își reveni din meditație și, temîndu-se ca nu cumva să se fi-făcut remarci asupra interesului său obsesiv, spuse :

— Partea supărătoare la aceste congrese e că se leagă de ele mult prea multe mofturi și aiureli.

Cu dificultate scăpară de ghid și se așezară pe iarbă în penumbra leandrului — trei savanți englezi vîrstnici, fără vreo reală comunicare de sentimente în afara naționalității lor care, date fiind împrejurările, se dovedea a fi o legătură deosebit de puternică. Figura de ȧap a lui Levenham părea

¹ Referire la Warburg, Aby (1866—1929), profesor de istoria artei la Universitatea din Hamburg. A scris studii despre Botticelli și arta Renașterii italiene, privită în interacțiune cu miturile, cu astrologia și cu zeii păgîni reflectați în simbolurile artei.

în fericită armonie cu lumea păgînă care îi displăcea atît de mult.

— Știi, ai o curioasă asemănare cu zeul Pan, de fapt, nu se putu opri Gerald să-i spună.

Preotul păru grav tulburat.

— Nădăjduiesc că nu, zise el. De obicei înclin să cred că doctrina religioasă dizidentă în care m-am născut e cel mai deprimant lucru din viața asta, dar nu e nevoie decît de o mică doză de păgînism ca să mă facă să văd educația mea metodistă ca o binecuvîntare. Capela de la Stoke-on-Trent era un lăcaș mohorît, dar mi se pare nimic cînd sînt confruntat cu pustiul arid al lumii păgîne. Ca să te joci de-a păgînismul cum făceau acești oameni, și arată cu mîna spre imitația de baie romană, parcă-mi vorbește de atîta oboseală a spiritului încît simt că mă înăbușă simpla ei prezență.

Gerald îndreptă spre el o privire ironică.

— Bineînțeles, rosti el cu dezinvoltură, nu e ușor să înghiți, așa, întregul Olimp cu idolii de la Melpham și Heli-goland la un loc. Sub influența recenteii lui hotărîri, se simțea în sfîrșit liber să vorbească despre Melpham.

Părinte'e Lavenham zîmbi.

— Eu fac prea puțin caz de toată această varietate a formelor de teroare și disperare, zise el. Gerald gîndi : „Ce fel teatral de a vorbi au acești reverenzi catolici !“

Era evident că Arthur Clun reacționa în mod analog, căci i se adresă pe un ton mușcător :

— Se poate, Lavenham, dar raportul lui Pforzheim ți-a lăsat în seamă să dai o mică explicație despre misionarii voștri.

Părintele Lavenham rîse din toată inima.

— Ești al patrulea dintre colegii mei care mi-a spus asta, zise el. Am impresia că pînă și cel mai civilizat dintre englezi tot mai crede că istoricii catolici falsifică sau neagă tot ce nu le convine. Apostazia nu e tocmai o problemă nouă, după cîte știu. Reprimirea apostatilor în sînul congregației a fost una dintre problemele arzătoare ale părinților bisericii. Cît despre vrăjitorie ! Păi bine, dragă Clun, chiar și în cadrul modestei experiențe a unui preot ca mine asemenea lucruri nu sînt noi. Iar în existența bisericii... făcu un semn cu mîna spre a sugera o întindere nelimitată. Mă îndoiesc că biserica se va speria de Eorpwald sau de Ald-

wine, sau de alți cîțiva dacă-și vor face apariția în problema asta, în nesfîrșita diversitate a experiențelor trăite. Nu, e mîndria mea șovină de englez care a primit o lovitură salutară aici.

— Tot e bine că a devenit acum o problemă istorică deschisă, remarcă Clun. Întreaga discuție e preluată în mîini sigure, de către oameni de știință cu reputația bine stabilită. Nu mai e terenul de joc al zănațicilor.

Lavenham zîmbi.

— Dacă te referi la Doctor Lorimer, zise el, îmi face impresia că excentricitatea ei e în descreștere. Mă bucur, pentru că e o femeie cu suflet bun și, de ce n-aș spune-o, mă bucur în mod special pentru că a existat un moment cînd maniile ei păreau că mă implică pe mine în modul cel mai dezagreabil.

Gerald se întoarse către el :

— În ce mod ? îl întrebă.

Lavenham părea acum dornic să repare ceea ce afirmase, căci declară cu o degajare studiată :

— O, îmi închipui că îi intrase în cap o idee împotriva noastră, a romano-catolicilor, în general, dacă mă-nțelegi. ca parte a marii conspirații pe care biata femeie și-o imagina îndreptată în contra ei. Mi-a scris și vreo două scrisori destul de ridicole. Ceilalți membri ai excursiei începeau să iasă din palat împrăștiindu-se, cu un ghid volubil în frunte. Seamănă a destindere, în sfîrșit, zise el brusc și se alătură grupului.

Arșița nu se domoli în timp ce trenul lui Gerald urca din cîmpia italiană spre înălțimile subalpine. Nu voise să-l ia pe Larwood în această călătorie europeană și nici să folosească mașini închiriate. De mulți ani nu mai făcuse un voiaj de oarecare importanță folosind trenul și autobuzul, dar o latură a sufletului său transformase această nouă cercetare într-o aventură tinerească, deși o altă latură era cuprinsă de presimțiri și de neliniște. Citea biografia lui Blake de Gilchrist, într-un exemplar din colecția Everyman. Încerca un sentiment de admirație pioasă față de viața lui Blake, care îi apărea, într-o anumită măsură, ca o compensație la reaua lui părere despre desenele poetului. Citind, îi

veneau în minte, fără nici o legătură, frânturi de întâmplări ale eroilor din romanele lui John Buchan¹. Asemenea auto-ironii constituiau talismanul său împotriva orgoliului nemăsurat de care se ferea mai mult ca de orice în viață. La Trento, izbucni furtuna; și pe când taxiul îl ducea la hotel, străduțele cu arcade din Merano erau pline de umbrelele, ciocnindu-se între ele, ale vilegiaturiştilor italieni cu haine ude.

Ploaia continua să cadă torențial, astfel că telefonă acasă la doamna Portway ca să întrebe dacă nu putea amâna vizita pentru a doua zi. La telefon răspunse madame Houdet, și pronunțatul ei accent francez era greu de interpretat. După un schimb de păreri cu Lilian, îl invită însă la dejun. Se interesă de Marie Hélène, dar, în general, părea preocupată de o întâmplare cu o familie de țărani locali a căror casă fusese lovită de trăsnet. Bunica, ținută la pat, murise izbită, se pare, de o cărămidă din horn, mai înainte ca preotul să poată ajunge acolo. „Și arsuri teribile“, se lamenta ea, grăbind cu poftă, „arsuri teribile“.

După cină, își luă biografia lui Blake la barul american. Alți ocupanți nu erau, afară de două planturoase profesoare excursioniste, ale căror glasuri denotau că aterizaseră acolo în chip ciudat de la Manchester. În timp ce Gerald comanda o băutură, un tânăr înalt și lat în umeri intră sau, mai exact, pătrunse ȝanțoș în încăpere. Cu haina înnodată în jurul umerilor, cu ceas de mână mare și băcător la ochi, cu ochi negri senzuali, și ȝirând după el o ușoară adiere de parfum, întruchipa tot ceea ce-i era mai nesuferit lui Gerald la bărbatul latin. Își imagina pe băieȝii de acest fel plimbându-se tot timpul cu un aer cuceritor prin faȝa femeilor de la cafenele și baruri, și se întreba dacă aversiunea lui nu pornea din gelozie. Mai înainte ca Gerald să se poată cufunda în lectură, tânărul se întoarce de la bar, aruncă o privire la coperta cărȝii lui Gerald și spuse cu accent american:

— Ce ziceȝi de toate furtunile astea? Nu credeȝi că e bomba atomică de vină?

¹ Buchan, John (1875—1940), romancier și biograf englez. Autor al unor romane cu acȝiune palpitantă, dintre care *The Thirty Nine Steps* (*Cele 39 de trepte*, 1915) a fost ecranizat în 1935 de cineaștul Alfred Hitchcock.

Gerald răspunse tăios :

— Nu, e cea mai puțin probabilă supoziție.

— Nu știu — și accentul american al tînărului părea aproape actoricesc — sînt o mulțime de experimente în curs de care noi habar n-avem. Se adresa întregului public cînd vorbea. Iar dacă avem habar, nu putem vorbi. Nu rămînea nici urmă de îndoială cărei categorii aparținea el. Ați auzit de tînărul care a vorbit ? întrebă el, rotindu-și privirea în jurul lui. Nu. Ei bine, acum e cu neputință să mai auziți, fiindcă nu mai vorbește. Rîse cu hohote de gluma lui, care denota o imperfectă înțelegere a limbii pe care o folosea atît de fluent.

Gerald citea, dar profesoarele rîseră politicoase. Tînărul își dedică lor zvelta și fistichiu îmbrăcata persoană.

— Așadar sînteți din Anglia, li se adresă el. Am și eu rude acolo. Și încă oameni destul de sus puși. Robin Middleton, ați auzit cunva de el ? — Gerald ridică ochii, scandalizat și uluit. Da, e în lumea afacerilor, continuă tînărul. Cunoașteți chestiile astea. Discuții despre bani și așa mai departe. La vară mă duc în Anglia să stau la ei. Verișoara mea e o amfitrioană de prim rang. Toate mărimile — Churchill, Eden, toată șleahta, T. S. Eliot, H. G. Wells...

Una dintre doamne îi atrase atenția că H. G. Wells nu mai trăia, dar tînărul rămase impasibil.

— Mda. Nici nu se putea altfel, zise el. Fără doar și poate că s-a istovit lucrînd pînă noaptea tîrziu. Bineînțeles, toate astea n-au nici o importanță pentru mine, zise el, comandînd încă un whisky cu lămîie. Am călătorit prea mult. Știți, sînt tipul omului cosmopolit. M-am născut în Franța, am trăit mult în Statele Unite, lucru de care vă puteți da seama după accentul meu, sau așa mi se spune. Dar Italia îmi convine acum. Aici găsești adevărata aristocrație — moșii feudale, țărani înfomețați, toată chestia. Ați auzit de marele bal care s-a dat la Veneția ? Uneia dintre doamne i se părea că auzise. Da. Asta zic și eu bal. Curgea șampania în cana-iuri. Bineînțeles, ăia de stînga își spărgeau pieptul răcnînd. Eram și eu acolo. M-am distrat de minune. Totuși nu poți să-ți petreci tot timpul în joc și cîntec.

Gerald închise cartea și părăsi barul. Dacă-i era dat să-l cunoască pe domnul Yves Houdet, ziua de mîine venea și așa prea curînd. Oricît de senzual și de elegant ar fi fost

Gerald, detesta dichiseala bătătoare la ochi a acestor latini efeminați.

A doua zi căldura a fost din nou înăbușitoare, cu toate că soarele era acoperit de nori joși, spînzurați în jurul creștelor muntoase și amenințînd cu noi furtuni. Doamna Portway ședea în grădină cînd Gerald ajunse la vila ei. Deși n-ar fi recunoscut-o pe amfitrioana de altădată în distinsa bătrîna doamnă care veni să-l întîmpine pășind peste pajiștea cu iarbă pîrjolită de soare, era ceva în umbrela ei liliachie, în pălăria de olandă, cu boruri mari, de culoarea levănțicăi și în eșarfa de tul violet de la gît care îi amintea de sosirea lui la Melpham, așa încît, fără a-și da seama, se strădui cu toată grija să nu alunece pe pietrișul aleii.

Lilian era însă cea care avea nevoie de o asemenea prudență ; de la atacul de paralizie umbla cu pași mai nesiguri și clătina din cap mai des. Dar se ținea încă dreaptă ca o femeie tînără. Gerald se întreba dacă îl va saluta și acum cu aluzii clasice, ca în 1912, și într-adevăr ea exclamă :

— Bun venit, profesore ! Ne întîlnim ca niște umbre pe malul celălalt al Styxului. Asemenea aluzii alcătuiau, probabil, inventarul ei pentru uzul vizitatorilor academici. Deși nu pot să-mi imaginez de ce *dumneata*, care nu ești nevoit s-o faci, ai dori să te cufunzi în bezna stigiană.

— Am fost la congresul istoric de la Verona și... începu Gerald, căutînd să născocească o justificare pentru faptul că se afla la Merano, care însă nu-i fu necesară.

— Ah ! vorbi cu entuziasm Lilian Portway. Verona ! Asta e adevărata Italie. Nu chiar Toscana, totuși Italia. În timp ce aici... Își întoarse frumosul gît de lebădă cu un aer dezgustat.

— N-am văzut prea mult orașul aseară din cauza ploii, spuse Gerald zîmbind, dar acum, dimineața, mi se pare foarte atrăgător. Nu vă place ?

— Să-mi *placă* ! Doamna Portway bătu aerul cu mîna. Nu pot să-l sufăr ! Îl detest ! *Acolo*, zise ea arătînd cu umbrela spre sud, ar fi trebuit să trăiesc. Dar doctorii mi-au interzis. Ah, cît de bine îi înțelegea G. B. S.¹ pe acești vraci. Ei privesc arta cu ură. Ei l-au ucis pe Dubedat și mă vor ucide și pe mine.

¹ George Bernard Shaw.

Lui Gerald i se păru cam lipsit de logică ceea ce spunea, dar n-o contrazise ; de altfel, madame Houdet — unica ei concesie la zăpușeală fiind materialul de crepdeșin al rochiei negre — li se alăturase.

— Nu trebuie să te agiți, Lilian, zise ea. Biata doamnă Portway a fost bolnavă. E totdeauna atît de curajoasă cînd se simte *souffrante*¹.

Lilian Portway o dădu la o parte cu un gest.

— Ar vrea ioși să mă facă să trăiesc ca o infirmă, rosti ea disprețitor. Dar dacă trăiesc, *trăiesc*, nu mă tîrăsc pe fața pămîntului.

Conversația cu cele două doamne nu se dovedi ușoară. Madame Houdet vorbi despre Marie Hélène. Atît de *distinguée*² și cu mintea atît de limpede — Gerald era probabil trist, că se află despărțit de cei dragi ai săi, e întotdeauna trist cînd ești despărțit de cei dragi — și despre bătrîna țarancă lovită de trăsnet.

— Închipuți-vă ! prinsă sub o grindă timp de aproape o oră și cu un braț complet carbonizat, dar complet ! Nu făcea nici o distincție între cele două subiecte, astfel că atunci cînd îi spuse : *Et toujours si dévote*³. Credeți-mă, domnule, *Notre Dame de la Miséricorde*⁴ îi cunoaște pe cei care o cinstesc, Gerald nu era prea sigur dacă se referea la bătrîna țarancă sau la Marie Hélène.

Doamna Portway, pe de altă parte, se hotărî s-o excludă pe Stéphanie din conversație restrîngîndu-se la amintiri de viață engleză. Luă ca un lucru de la sine înțeles faptul că Gerald împărtășea cu ea amintirile despre cei mari.

— O, grozavi mai erau domnul Asquith⁵ și colegii lui ! declară ea cu dispreț. Credeau că pot sfărîma curajul femeilor hrănindu-le forțat cu speranțe. Au izbutit să distrugă frumusețea dăruită de Dumnezeu unor femei cum a fost Constance Balfour, dar nu le-au putut birui elanul, după cum

¹ Suferindă (fr.).

² Distinsă (fr.).

³ Și atît de evlavioasă întotdeauna (fr.).

⁴ Maica Domnului a îndurării (fr.).

⁵ Asquith, Herbert Henry, conte de Oxford (1852—1928), om de stat englez, șeful partidului liberal, prim-ministru în două cabinete (1908—1910 ; 1910—1916). A sprijinit autonomia Irlandei (*Home-Rule*) și a redus rolul Camerei Lorzilor.

noi doi știm prea bine, dragul și vechiul meu prieten. Și, ca între prieteni intimi, îl invită să-i împărtășească ilaritatea pe seama vulgarității lui Beerbohm Tree ca și omagierea excelentelor proiecte pentru teatru ale lui Granville Barker; totuși, în cadrul și în afara divagațiilor ei, se mai împleteau și firele unor amintiri limpezi. Ce zi ai ales, exclamă ea, ca să-ți scrîntești piciorul. Au făcut atunci cea mai mare descoperire arheologică a epocii, draga mea Stéphanie, și cu ce ispravă a contribuit amicul nostru — și-a luxat glezna! Se întoarse spre Gerald. Și acum s-au dus cu toții, dragul meu prieten. Reggie și Stokesay și scripitorul lui fiu, ucis în războiul acela fără noimă. Am mai rămas doar noi doi. O! și Dollie, draga de englezoaică Dollie — și se uită disprețuitoare la madame Houdet — Dar dumneata și cu ea ați avut împreună *une affaire de coeur!*¹ i se adresă ea lui Gerald cu înflăcărare.

El rămase nimit că era la curent cu acest lucru, și îngrozit că îl proclama în gura mare față de alții.

— Ba da, ai avut! Nu tăgădui! Ți-ai luxat glezna ca să fii îngrijit de acea drăgălașă floare engleză de primăvară. Gerald răsufală ușurat.

Își terminaseră aperitivele când apăru Yves.

— Acesta, zise doamna Portway cu dezgust, e fiul Stéphaniei, Yves.

Gerald se temea că Yves se va simți jenat după lăudăroșenia din seara precedentă, dar teama îi fu zadarnică. Tânărul strînse viguros mîna profesorului.

— Eh, pot să spun că au dreptate cei care vorbesc de modestia engleză, zise el. Iată, acest om de treabă, se adresă el mamei lui, ședea aseară la bar cînd vorbeam eu despre Marie Hélène și n-a suflat un cuvînt. Da, asta înseamnă curată modestie. Băgați de seamă, îi spuse el ca un secret lui Gerald, nu face să fii nici prea modest. Poți să scapi o grămadă de afaceri în felul ăsta.

— Profesorul Middleton nu are nici o tangență cu comerțul, spuse Lilian, tratîndu-l cu desconsiderare. Dînsul e istoric.

— Atunci ați venit exact unde trebuie. Yves nu se simțea cîtuși de puțin rușinat. Italia e ticsită de istorie. Ați

¹ O legătură de iubire (fr.).

fost la Florența? Acolo trebuie să vă duceți, vă spun eu.

Gerald își zise că o asemenea naivitate necugetată ar trebui să-l dezarmeze, și totuși nu reacționează astfel.

— Am participat de curînd la congresul istoric de la Verona, ripostă el pe un ton ofensat.

Între timp madame Houdet avusese un schimb de cuvinte tăioase cu jupîneasa într-o italiană stîlcită.

— Dejunul e servit, anunță ea. Era limpede că ea compunea meniurile casei. Li se aduse pe rînd *gigot*¹ nefăcut destul, *haricots verts*², salată și lapte de pasăre. Se scuză pentru vin, care era local.

Gerald ar fi acordat mai multă atenție acestei plăcute mese burgheze, dacă nu i s-ar fi pretins să întrețină trei conversații în același timp. Doamna Portway ajunsese la corespondența dintre Shaw și Patrick Campbell³.

— Nimeni nu înțelege, exclamă ea. S-a vorbit de „egoism”. Dar era la mijloc o legătură de iubire în lumea artiștilor, prin urmare a izbucnit în mod firesc un război de moarte între două euri. G. B. S. mi-a făcut o declarație ridicolă după premiera piesei *Candida*, dar eu pur și simplu l-am luat în rîs și i-am spus: „Nu de mine ești îndrăgosit, omule, ci de propria dumitale creație”. Iar el...

Doamna Houdet, concomitent, trecuse de la prețurile curente ale zarzavaturilor la economia casnică a menajerei domnului abate Tartaglio.

— Banii merg în buzunarul ei și pe farfuria domnului abate nu ajunge nimic, îi destăinuie ea lui Gerald. Și *quelle mauvaise langue*⁴, femeia asta! I-am spus sărmanului om...

Vocea lui Yves era cea mai puternică, de unde urma că frazele adresate de el îl bombardau pe Gerald cel mai tare.

— Cunoașteți etrusca? întrebă el, iar cînd Gerald clătină din cap, rîse.

— Nu, proclamă el încîntat, nu cred c-o cunoașteți. *Nimeni* n-o poate citi.

Gerald aminti că unele cuvinte din etruscă fuseseră totuși descifrate.

¹ Jigou de berbec fript (fr.).

² Fasole verde (fr.).

³ Campbell, Patrick (1865—1940), actriță engleză, a interpretat în-deosebi piese de Pinero și alți victorienii.

⁴ Ce gură rea (fr.).

— Aici aveți dreptate, zise Yves. E normal ca eu să știu. Eu le-am dat cîteva sugestii. Îi cunosc pe toți tipii ăia. Mi-au arătat inscripțiile. În realitate, totul e matematică. Eu m-am ocupat cu coduri și cifruri în timpul războiului. Dar nu deschid gura despre asta.

— Yves a luptat cu forțele aeriene americane, interveni cu mîndrie madame Houdet. Are și acum mulți prieteni americani.

— Cred și eu că am, declară Yves. Dacă războiul ăsta rece se încinge, ceea ce se poate întîmpla în orice clipă, primesc și eu ordinele mele. Dar nici *acolo* nu vorbesc, îl înștiință el sfidător pe Gerald.

— O, chiar te rog să nu vorbești! protestă Lilian care se înfuriase din cauza neîncetatelor întreruperi ale amintirilor ei. Noi nu dorim să fim împovărați cu secretele barbarilor — ruși sau americani.

Yves zîmbi cu un aer protector.

— Barbarii au jefuit Roma, zise el. Domnul profesor vă poate confirma asta.

— Bineînțeles, spunea Lilian, azi nu-i mai învață să vorbească. Cînd mi-am început cariera la Court Theatre ni se repeta că pînă și șoaptele noastre trebuie să le audă deslușit *fiecare* spectator din fundul sălii...

— Dar, la drept vorbind, ce sînt acești tirolezi? Niște animale dezgustătoare, proclamă cu indignare Stéphanie. Biată fetiță fusese deja *violée* de propriul ei tată, pe cînd n-avea nici doisprezece ani. *Mais oui, c'est vrai, Yves*, afirmă ea, interpretînd greșit curiozitatea aprinsă în ochii lui Yves și luînd-o drept incredulitate, *par son père. Je l'ai entendu de M. l'Abbé lui-même. Quelle cochonnerie!*¹

— Ei, începu Yves, răsturnîndu-se pe scaun, ca pentru o conversație cu sufletul deschis, de la bărbat la bărbat, cu Gerald, ce părere aveți de Europa? Considerați că e decadentă? Nu, nu, protestă el mai înainte ca Gerald să poată răspunde. Sînt de acord cu dumneavoastră. Or fi lucruri inedite pentru yankei, dar noi știm că toate-s vechi cît lumea. Incesturi, violuri, s-au mai întîmplat și înainte. Nici o noutate pentru noi. Nu spun un cuvînt împotriva

¹ Ba da, e adevărat, Yves, de către tatăl ei. Am auzit asta chiar de la domnul abate. Ce porcărie! (fr.).

yankeilor, sînt prietenii noştri, ai dumneavoastră ca şi ai mei. Sînt nişte băieţi minunaţi. Dar e o civilizaţie nouă. Au o grămadă de învăţat. Artă vieţii — asta trebuie să-i învăţăm. O alimentaţie bună, un vin bun.

Aici madame Houdet aprobă viguros cu capul.

— *Mais c'est affreux, ce coca-cola*¹ zise ea.

— Şi artă iubirii, continuă Yves, iar gesturile lui deveneau parcă tot mai exagerat franceze, pe măsură ce accentul devenea, în mod absurd, tot mai american. De ce credeţi că tipesele astea americane sînt atît de frigide? îl întrebă pe Gerald.

Doamna Portway avu o crispare nervoasă.

— Pentru că, îşi răspunse Yves singur, n-au fost niciodată trezite. Bărbaţii lor nu ştiu să facă dragoste, ştiu numai să se culce cu femeile. Făcu o pauză, întrucît era, de obicei, una dintre remarcile cele mai aplaudate din repertoriul lui. Cu acel prilej, din diverse motive, nimeni din public nu arătă că-i făcuse vreo impresie. Nu e acelaşi lucru, adăugă el. Lipsa de simpatie a celor de faţă produse un efect curios asupra lui, căci, dintr-o dată, fără nici un fel de tranziţie, începu să îmbrăţişeze punctul de vedere opus. Da-da, zise el, Europa e decadentă. E terminată. Şi pentru ce? Pentru că trăieşte în trecut. Uitaţi-vă chiar acum la voi înşivă. Despre ce discutaţi? Despre trecut. Ce-aţi venit să căutaţi în Italia? Trecutul. Ochii îi luciră cu răutate către Gerald. Atitudinea i se schimbă din zgomotoasă în ofensivă. Se întoarse asupra mamei lui, răcnind la ea. Franţa e terminată. Mă înţelegi?

Obrajii fardaţi ai doamnei Houdet avură un uşor tremur, buzele-i bătrîne şi rujate se strîmbară într-un spasm.

— *Jamais, Yves, jamais*², spuse ea.

Fiul ei se aplecă peste masă. O clipă Gerald crezu că avea s-o lovească, dar îşi zvîrli doar braţul spre ea în semn de dispreţ.

— *Tu es folle*, vociferă el, *on lui a déjà tordu le cou, à ton coq*³. Imită rapidă răsucire a unui gît de pasăre, apoi scoase un cucurigat hidos. Se ridică în picioare şi îşi aruncă şervetul pe masă. Am o întîlnire, spuse. Ce fel de bani folo-

¹ Dar e ceva groaznic, această coca-cola (fr.).

² Niciodată, Yves, niciodată (fr.).

³ Eşti nebună, i-au şi sucit gîtul cocoşului tău (fr.).

sești ? o întreabă pe maică-sa, și, luîndu-i geanta de pe masă, se servi cu cîteva bancnote. Cînd se întoarse spre Gerald, păru că dorește din nou să intre în grațiile lui, deși într-o manieră impertinentă. Încîntat că v-am cunoscut, zise el scuturîndu-i mîna lui Gerald. Dacă aveți nevoie de recomandări către persoane importante de la Florența sau de la Roma, dați-mi de veste. Înnodîndu-și în jurul umerilor haina ușoară, cenușie, ieși din cameră cu un aer măreț, legănîndu-și în mers fesele strînse în pantaloni lipiți pe corp. Madame Houdet, cu lacrimi în ochi, se scuza că să supravegheze facerea cafelelor în bucătărie.

Doamna Portway închisese ochii. Stătea țeapănă pe scaun, cu un ușor tremur nervos al capului. Apoi, deschizînd ochii frumoși și îndreptîndu-i spre el, zise :

— Îmi pare extrem de rău, profesore, de toate astea. Gerald schiță un gest de protest.

— Sînt mîhnit numai pentru dumneavoastră, răspunse el.

— O ! Am văzut prea multă brutalizare și vulgaritate în viață ca să mă mai sperii. Înălță din umeri cu un aer plictisit. Nu e tocmai ceea ce aș fi ales pentru ultimii mei ani, dar nu-ți mai făurești singur viața cînd ai trecut de pragul bătrîneții. Alții îți modelează viața. O neplăcută întoarcere la stadiul de sugar. Totuși, pe Stéphanie o ajută faptul că sînt eu aici, iar ea are suflet bun. Îngust, îți dai seama, și vocea ei amintea de atmosfera comediilor de salon, dar am trecut amîndouă prin aceleași orori. Alt preț pe care-l plătește vîrsta înaintată — legăturile noastre, tovărășiile noastre, sînt acelea ale durerii. Întotdeauna am urît întristarea și suferința, ca și tot ce e neplăcut. Se ridică de pe scaun și, cînd el voi s-o ajute, îi făcu semn că nu e nevoie. Să ieșim în grădină, propuse ea cu însuflețire. Pe cînd traversau veranda, îi spuse : Tînarul acesta vulgar are un dezechilibru mintal.

Uitîndu-se la ea, Gerald înțelese că vorbea serios, fără nici o exagerare ; și, reflectînd la comportarea lui Yves, era înclinat să-i dea dreptate.

Se găseau în mijlocul tufelor de liliac, în aerul saturat de miresmele florilor care își trăiau ultimele zile, cu albul și movul micilor cornete bătînd într-un cafeniu dizgrațios sub dogoarea soarelui, cînd Gerald îi dezvălui îndoielile lui privitoare la Melpham. Deschise vorba cu titlu de încercare ;

și era limpede că așa și trebuia, pentru că nu mersese prea departe când ea îi înlătură presupunerile cu un gest agitat al mâinii.

— Nu ! nu ! protestă ea vehement. Minciună și înșelăciune ! Nu-i nicidecum coloritul *acelor* vremuri. Prezentul e sperjur, nu trecutul.

— Tocmai pentru a limpezi trecutul de o minciună care a putut să-l mînjească vă pun aceste întrebări, răspunse Gerald. Își spuse în gând : nu vom ajunge prea departe dacă vorbim așa, ambiguu, ca la oracolul din Delfi. Ați pomenit chiar adineauri, continuă el, încercînd o tactică diferită, de un dezechilibru mintal la tînărul acela ; eu îmi exprim părerea că și Gilbert Stokesay era capabil de acțiuni bizare, demente.

— Nu știu, nu știu, exclamă doamna Portway. Știu numai că doresc ca zilele de la Melpham să-mi fie lăsate în pace, în lumina lor trandafirie. Ați văzut o frîntură din viața mea de acum, cu siguranță că nu vreți să-mi otrăviți amintirile cu care trăiesc. Reggie, mai presus de toate, e amintirea mea cea mai fericită, cea mai frumoasă.

Gerald înălță sprîncenele.

— N-am insinuat nici măcar o clipă că, dacă a existat o înșelătorie, canonul Portway a avut cunoștință de ea. Nu, dacă s-a petrecut un lucru necinstit, Gilbert l-a privit ca pe o glumă a unui geniu pe seama lumii moarte a cărturarilor ; și mă tem că în lumea asta îl îngloba și pe cumnatul dumneavoastră, ca și pe tatăl său, sau, dacă pot să mă exprim astfel, a avut intenția să-și situeze părintele într-o poziție ridicolă, și dacă mai cădea și altul în plasă, cu atît mai distractiv. Tocmai în epoca aceea, pot să v-o spun, Stokesay aștepta cu bucurie înălțarea la rangul de cavaler, și, dacă bănuielile îmi sînt exacte, Gilbert aștepta cu nerăbdare ziua înnobilării ca prilejul cel mai nimerit de a-și da pe față înșelătoria. Numai că soarta a hotărît altfel. Doamna Portway ședea apăsîndu-și tîmpla cu palma. Gerald nu era sigur nici dacă auzea ceea ce îi spune. Întreaga chestiune pare fantezistă, știu bine, continuă el, numai că mi-e cu neputință să-mi smulg din cap convingerea pe care am avut-o în toți acești ani că Gilbert Stokesay spunea adevărul, în seara aceea din Soho.

Doamna Portway ridică privirea.

— Mai are importanță acum ? întrebă ea. El a murit, iar noi am îmbătrînit. Dumnezeu știe cine mai locuiește acum la Melpham ! Ultima oară cînd am avut vreo veste, se vorbea de transformarea castelului într-un azil de bătrîni. Lucru foarte potrivit.

Pentru o clipă Gerald simți că-l cuprinde mînia și își pierde răbdarea.

— Îmi pare rău, dar nu e vorba de ceea ce se întîmplă cu castelul Melpham. E o chestiune cu mult mai vastă de adevăr istoric. Această minciună, dacă e într-adevăr minciună, a devenit piatra unghiulară pe care se poate clădi un întreg edificiu de falsitate. Și chiar dacă n-ar fi așa, chiar dacă ar fi o unică ciudățenie istorică, înțeleg astăzi că am procedat greșit în toți acești ani tratînd-o cu ușurătate. Dacă istoricul are vreo menire pe lume, ea este aceea de a apăra onestitatea. Studiul istoriei nu poate fi jucăria genului de înscenare egoistă pe care bănuiesc că și-a permis-o Gilbert.

— Faci mult caz de conștiința dumitale, spuse cu amărăciune doamna Portway.

— Nu e vorba de conștiința mea, protestă Gerald cu aprindere, e vorba de buna credință a unui studiu umanistic într-o lume care-și pierde rapid umanitatea.

O anumită scînteie păru că aprinde simțirile doamnei Portway.

— Da, înțeleg, spuse ea. Dacă te-aș putea ajuta ! Dar nu vād de ce vîi la *mine*. Ce ți-ai închipuit că aș putea ști ?

— Nimic, presupun, răspunse Gerald posomorît. Mi-am închipuit însă întotdeauna că, atunci cînd se comite ceva în ascuns, există de obicei o pierdere din vedere, un motiv de suspiciune, un cuvînt scăpat. Am sperat doar că ați putea reaminti vreo vorbă sau vreo faptă care ar sugera o anumită nemulțumire sau bănuială. De pildă, îi cunoașteți bine pe servitorii de la Melpham, pe oamenii care au ajutat la „săpat”. Gilbert manifesta o mare aroganță față de clasele de jos. El n-ar fi ezitat să recruteze pe unul dintre lucrători ca ajutor, dar, fără discuție, nu și-ar fi bătut capul să ascundă anumite fapte față de aceștia cu aceeași grijă ca față de alții. Au putut vedea anumite lucruri a căror semnificație nici măcar n-au sesizat-o. Nu, îmi dau seama acum, nu există șanse. Trebuie să recunosc prin răspunsul negativ al celor morți că n-am dreptate.

Urmă o tăcere, apoi doamna Portway începu să traseze linii prin iarbă cu vârful metalic al umbrelei.

— Nu sînt sigură că n-ai dreptate, zise ea. Oh ! nu știu. Ceea ce îți pot spune e numai o ipoteză, dar una care mă face fericită fiindcă îmi îndepărtează din minte o convingere mult mai teribilă. Se întrerupse o clipă și păru atentă la brăzdarea pămîntului cu umbrela. Trebuie să înțelegi un lucru, proclamă ea cu însuflețire. Reggie Portway a fost un om de seamă și un suflet mare. Nimic din cele ce voi spune nu poate modifica asta. Era un singur lucru asupra căruia nu ne înțelegeam. Avea o afecțiune ridicolă, profund ridicolă, pentru un băiat din sat, un băiat viclean, mîeros, care a ajuns deasupra stării lui sociale. Reggie îl considera deosebit de ager la minte, îl răsfața, vorbea de o trimitere a lui la Oxford. Războiul, care a adus atîtea rele, a pus capăt cel puțin acestui lucru. Băiatul a fost luat la marină. Dar legătura, mă tem că nu s-a desfăcut. O ! să nu mă înțelegi greșit. Reggie n-a săvîrșit nimic reprobabil. Eu sînt cea care am procedat urît bănuindu-l mulți ani de zile de un asemenea lucru. De aceea cele ce mi-ai destăinuit astăzi îmi ușurează gîndul, fiindcă văd că întreaga chestiune are cu totul altă explicație. L-am nedreptățit profund pe Reggie, în toți acești ani, în cugetul meu. Băiatul s-a întors la el după război, ca un fel de secretar. Pierdusem legătura unul cu altul. Locul meu era în Italia cînd Mussolini i-a redat vigoarea. Facu semn cu mîna pentru a îndepărta orice păreri deosebite ar fi încercat el să susțină. Nu vom sta la discuție despre politică. Între Reggie și mine nu survenise nici o răceală, dar am lăsat și unul și altul ca valurile vremii să ne despartă. Regret faptul cît se poate de mult. Surîse amar. E o deprindere la membrii familiei Portway. În același fel m-am izolat și de nepoata mea.

Gerald era pe punctul de a deschide vorba despre Elvira, dar reflectă că nu va realiza nimic printr-o asemenea intervenție decît să-i distragă atenția de la povestirea ei.

— Am fost adînc nefericită de reînnoirea acestei întovăriră. I-am scris lui Reggie ca să i-o spun, dar el n-a ținut seamă de scrisoarea mea. M-am mîngîiat cu gîndul că vechiul nostru slujitor Barker și fiica sa se aflau acolo ca să-l îngrijească, și știam că, atîta timp cît sufletele acelea credincioase îi stăteau alături, nimic rău nu i se putea întîmpla. Cu cîțiva

ani înainte de moartea lui Reggie, Alice Barker mi-a scris ca să-mi spună că netrebnicul acela părăsise casa. Cumnatul meu nu mai locuia la Melpham, dacă știi ; îl făcuseră canonic la Norwich și stătea în casa parohială. Am citit printre rîndurile scrisorii că ea îl alungase, și m-am bucurat. Dar avea să urmeze ceva și mai rău. Cînd a murit, Reggie a lăsat totul, pînă la ultimul ban, acestui om îngrozitor, căci între timp devenise, presupun, om în toată firea, dacă a meritat vreodată numele de om. O, a fost o rușine ! Nu avea nici un motiv ca să-mi lase bani mie. Eu îi aveam pe-ai mei. Dar ca Barker și fiica lui să rămînă nerăsplătiți după atîția ani de serviciu ! Am făcut ce mi-a stat în putere ca să aibă o compensație. Tăcu și pe buze îi apăru un zîmbet. Dar acum nu mai au nevoie de ajutor. Alice își vede numele în ziare. S-a măritat cu acel domn Cressett despre care fiul dumitale — e fiul dumitale, nu-i așa ? — a scris atîtea articole. Clătină din cap. Trăim într-o lume întoarsă cu susul în jos, în care oameni simpli și cumsecade ca Alice Barker ajung în centrul atenției, la știrile senzaționale.

— Acel Cressett din afacerea Pelican ? întrebă Gerald surprins.

— Da, răspunse doamna Portway cu un surîs. Dar absurditatea asta nu schimbă întru nimic modul cum i-a tratat Reggie pe Barker și pe fiica lui. Destul de rău s-a comportat cu ei, dar ceea ce m-a afectat mai cu deosebire a fost faptul că banii rămași, deși mult mai mulți decît s-ar fi priceput o creatură ca aceea să cheltuiască, nu reprezentau decît o mică parte din ceea ce a avut altădată cumnatul meu. Pentru mine era vădit că, timp de ani de zile, cineva l-a stors de bani pe bietul Reggie. Ți-am spus ce mi-am permis să gîndesc. O ! nu l-am condamnat pe Reggie nici atunci, deși am oroare de tot ceea ce nu e natural. Am găsit că un moment de necugetare a fost plătit de o viață întreagă. Creatura aceea avea destule vicleșuguri cu care să-l momească, iar Reggie a susținut toată viața ideea cît se poate de falsă că un preot trebuie să păstreze celibatul. Bărbații trebuie să rămînă bărbați, profesore, fie că poartă sau nu poartă sutană.

Tăcu, și Gerald auzi glasul doamnei Houdet din casă. O certa pe jupîneasă.

— Dar acum, zise doamna Portway și trupul ei lung se destiuse în fotoliul de trestie împletită ca și cum ar fi arun-

cat povara anilor, acum văd ce a fost. Reggie trebuie să fi aflat despre înșelătoria aceea și pentru *asta* l-a șantajat nenorocitul acela da Frank Rammage.

Gerald tresări de surprindere.

— Rammage ! exclamă el. O ! dar nu poate fi același. Imi amintesc de băiatul despre care vorbeai. A intrat în camera unde stăteam, în ziua în care mi-am scrîntit glezna. Un tânăr cu chip angelic și păr roșu.

— Angelic ! Doamna Portway rosti cu dezgust cuvîntul. Un molîu ! un găgăuță ! Dar păr roșu avea, *asta* da.

— Omul acesta numit Rammage pe care-l cunosc e un individ gras și scund, cu chelie. Bănuiesc că e același. Are smocuri de păr roșcat. Știi cumva dacă locuiește în Earl's Court Square ?

— Are impertinența să-mi trimită scrisori de la această adresă. Doamna Portway nu voi să-și angajeze persoana mai departe pe o astfel de temă.

— În orice caz, zise Gerald, mă tem că e o presupunere cu totul fantastică a dumneavoastră. Cum ar fi putut afla Rammage despre înșelătorie ?

— El *a comis-o*, nu încape îndoială. A fost foarte sprinten ca să se dea bine pe lîngă Gilbert Stokesay în vara aceea. Un mare poet londonez ! Frank Rammage nu-și pierdea vremea de pomană. Am avut impresia că Gilbert Stokesay îl lua peste picior. Îl numea „micul domn autodidact“. Dar poate că mă înșelam. Rammage a fost probabil ajutorul lui în această șarlatanie ca și în alte mișelii. Ba chiar îmi amintesc că erau împreună cînd Gilbert Stokesay a făcut descoperirea. Doamna Portway părea că se eliberează de o puternică emoție refulată.

Gerald zîmbi.

— Serios vorbind, cred că ar fi mai bine să nu vă lăsați imaginația să vagabondeze prea departe. I-ați făcut înaintea cumnatului dumneavoastră o nedreptate în același fel.

— Frank Rammage era capabil de orice ticăloșie, susținu ea cu vehemență. Îl uram. A fost unica persoană de care am fost geloasă pentru Reggie. Și parcă nu exista nici un mijloc de a-l face să-ți cadă în palmă. Era atît de umil.

Gerald rîse. Nădăjduia ca, printr-o atitudine glumeață, să poată slăbi încordarea.

— Eh, Gilbert, zise el, oricare îi vor fi fost defectele, a fost un bărbat cu desăvârşire normal. Tăcu, dînd din cap. Nu, pur şi simplu nu merge, dacă mă-nţelegeţi, zise el. E gentil din partea dumneavoastră că încercaţi să găsiţi răspunsul la problema mea. Dar dacă într-adevăr s-a exercitat un şantaj asupra canonicului Portway — iar eu îmi exprim părerea că pot exista o sută de alte motive pentru dispariţia banilor săi — nu s-ar fi lăsat el tras pe sfoară pe o chestiune de asemenea importanţă. Nu avea decît să facă cunoscut ceea ce ştia în orice moment. Ba chiar era de datoria lui să facă astfel.

Doamna Portway protestă.

— O nu! ceri prea mult de la el. Descoperirea de la Melpham însemna pentru el un lucru extraordinar. Era convins că ea contribuise mai mult ca orice la sporirea prestigiului istoricilor locali, ca şi a tradiţiilor locale. Pe urmă, trebuia să se gîndească şi la profesorul Stokesay. Nu e ca acum, îţi dai seama. Atunci trăia încă. Ce lucru înspăimîntător de spus despre fiul lui! O, nu! Reggie n-ar fi săvîrşit o faptă ca asta. A fost un mare creştin.

Gerald o privi uluit, dar înţelese că nu avea nici un rost să-i explice care ar fi fost datoria canonicului Portway în calitate de *savant*.

— În orice caz, spuse el, toate sînt simple ipoteze. Nu avem nici o mărturie că s-a îndoit vreodată de autenticitatea excavaţiei.

Doamna Portway zîmbi.

— Ah! Tocmai la asta voiam s-ajung. În timp ce-mi vorbeai mi-am amintit de ceea ce mi-a scris el o dată. O, asta a fost prin anii '30. Nu-mi scria prea des pe atunci. Nu ne înţelegeam pe tema Abisiniei. Reggie putea fi uşor indus în eroare. Mi-a scris aşa: „E posibil ca noi să nu avem un drept real la o mare parte din aceşti bani. Conştiinţa mea nu e încă limpezită în privinţa asta, dar nu trebuie să fii surprinsă dacă-ţi voi scrie acest lucru într-o bună zi“. Am crezut că era vorba, ştii, de vreo idee socialistă de-a lui. El trăia după evanghelie şi nu înţelegea că alţii nu pot fi la fel de buni. Dar acum mă întreb. Poate că se referea la banii ce ni s-au dat pentru comoara arheologică de la Melpham. Bineînţeles, adăugă ea cu mîndrie, dacă se dovedeşte a fi adevărat, voi face tot posibilul ca să rambursez.

— O, nu va fi necesar. Idolul de la Melpham, chiar dacă venea de pe alte meleaguri ale poporului din Est, așa cum îmi imaginez, este unic, pînă în prezent, în arheologia engleză. Acesta e motivul pentru care șarlatania — dacă a fost șarlatanie — nu putea fi opera unui adevărat om de știință. Ar fi fost prea lipsită de sens.

Doamna Portway închise ochii; părea o femeie foarte bătrînă.

— V-am obosit, se scuză Gerald. Vă mulțumesc că ați avut atîta răbdare cu mine. Mă tem că n-am reușit să ajungem prea departe, dar dumneavoastră ați fost deosebit de amabilă. Pot să vin să vă văd mîine, nu ca anchetator, ci numai ca vechi prieten în căutarea unei șuete amicale despre trecut?

Doamna Portway înălță spre el privirea ochilor săi mari.

— Mi-ar face mare plăcere, zise ea. Între timp am să notez toate acestea, ca și altele care-mi vor mai veni în minte. Îți vor servi drept mărturie.

Gerald se îndoia dacă asemenea divagații se puteau chema mărturie, dar îi mulțumi și o lăsă culcată, cu ochii închiși sub borurile mari ale pălăriei de olandă ce-i alunecase într-o parte peste părul des, răsucit în coc — o femeie bătrînă adormită la umbra tufelor de liliac.

Era tîrziu — puțin după miezul nopții — cînd Yves și-a condus în garajul vilei mașina sa Lagonda — singurul trofeu ce-i rămăsese de pe urma aventurii cu văduva industriașului. Într-adevăr, văduva îl dăduse afară chiar înainte de Crăciun; iar el nu prea avusese curaj să protesteze fiindcă stătea în puterea ei să-l trimită la închisoare pentru o bună bucată de timp. Îi falsificase semnătura pe un număr cam mare de cecuri.

De atunci fusese obligat să șadă la Merano. Mama lui avea bani lichizi doar cît să-i asigure nevoile curente, iar doamna Portway nu voia să scoată nimic. Timp de cîteva zile își închipuise că a găsit o americană dispusă să-l ia cu ea la Veneția, dar în cele din urmă plecase fără el. Încercase să intre într-o combinație frauduloasă de trecere prin contrabandă, peste munți, a ceasurilor elvețiene, dar nici din punctul de vedere al fizicului, nici al inteligenței, nici al fide-

litații, nu izbutise să câștige încrederea șefului de bandă. De la madame Houdet primea exact atâta numerar cît să-l mențină într-o proastă dispoziție și în beții periodice. În seara aceea se înapoiase beat și crestase rău șorțul aripii lovind mașina de poarta garajului. Intră în casă turbat de furie.

Arșița zilei cedase din nou locul unor bubuituri amenințătoare de tunet. Lilian Porlway, în patul ei imens de nuc, ședea trează ascultînd tunetele și urmărind lungă procesiune de amintiri evocate de conversația cu Gerald. Un bubuit mai puternic o făcu să creadă că se pornise furtuna, dar o clipă mai târziu auzi glasul lui Yves scoțînd zbierăte de om beat în camera mamei lui. Ghici atunci că ultimul tunet fusese de fapt trîntirea ușii din față. Era atît de obișnuită cu aceste scene încît lunecă lin înapoi în reveria ei. De obicei scenele se terminau repede, în clipa cînd Yves își dibuia împleticindu-se drumul spre camera lui. În seara aceea, însă, larma părea că nu mai încetează — mai întîi vorbele de ocară și insultele bărbătești ale lui Yves, apoi protestele înlăcrimate, dar stridentie ale Stéphaniei. Lilian căpătase o ură împotriva limbii franceze auzind-o atît de frecvent folosită pentru cuvinte jignitoare.

Madame Houdet, era clar, se dăduse jos din pat, căci Lilian auzea lipăitul tălpilor ei goale. Atunci îi parveni brusc zgomotul unei lovituri, apoi urmă o alta, și o bufnitură de parcă se prăbușise pe jos ceva sau cineva.

Lilian se sculă din pat cu greutate; picioarele i se înțepeneau ușor acum, după o odihnă de cîteva ore, și era predispusă la amețeli cînd se ridica în sus. Rămase o clipă așezată pe marginea patului, legănîndu-și picioarele lungi; apoi, îmbrăcîndu-și capodul de muselină mov și încălțînd papucii liliachii matlasați, traversă coridorul spre camera Stéphaniei. Îl și auzi pe Yves răcnind, cum îi plăcea lui, că naziștii erau niște cîrpaci, că făcuseră o treabă de mîntuială — la ce folosiseră faimoasele lor cuptoare decît ca să scape lumea de rebuturi nedorite cum era maică-sa? Lilian se deprinsese de prea multă vreme cu asemenea ieșiri ca să mai fie îngrozită, dar și acum îi mai inspira dezgust ideea că fiul care urla astfel își iubea în realitate mama, și în alte dispoziții, mai dulceag-sentimentale, o dezmiarda și o mîngîia. Ușa era deschisă și, înghemuită pe podea, Stéphanie zăcea în cămașă de noapte, gemînd.

— Du-te în camera ta, Yves, îi porunci Lilian, și alergă s-o ridice pe maică-sa de jos.

Un amestec de interes personal și teamă îl făcea de obicei pe Yves ascultător la ordinele doamnei Portway. Din păcate situația se prelungise prea multă vreme; familiaritatea dă naștere la dispreț. Era, totodată, peste măsură de amețit din cauza băuturii. Ridică pumnul și, dacă ea nu s-ar fi poticnit scăpînd de atingerea lui, ar fi lovit-o peste față.

— Taci din gură, măgăriță bătrîna ce ești, strigă el; ar fi trebuit să te lichideze și pe tine. Fasciștii n-au fost mai cu scaun la cap decît naziștii. Deodată începu să hohotească de rîs în timp ce o glumă lua formă în imaginația lui. Ia stai! vouă, babelor, trebuie să vă fie dor de instrucția din lagăr, rînji el. E păcat să nu mai fiți în formă. Se aplecă și o trase pe maică-sa de un braț. Cu pași clătinați, ea se săltă în picioare. Hai, amîndouă. Marș! Stîng, drept, stîng, drept, răcnea la ele. Apoi începu să le zvîrle injurii și insulte în germană și italiană. Cele două femei în vîrstă se îndreptară spre ușă tîrșindu-și picioarele, una după alta, Stéphanie împingînd-o pe Lilian ca s-o ferească de loviturile fiului ei. În timp ce treceau pragul, Yves se prăbuși pe pat cu urlete de rîs.

Madame Houdet se lăsă să cadă în genunchi pe podeaua culoarului și începu să se roage; dar doamna Portway trecu pe lîngă ușa propriei ei camere și coborî în fugă scările. Avea în cap numai gîndul că trebuie să alerge, nu-i mai putea lăsa s-o țină acolo, în casa aceea. Trebuia să scape mai înainte ca ei s-o închidă iar îndărătul sîrmei ghimpate. Traversă în goană grădina, cu pași nesiguri, și ieși pe șosea. Părul i se desfăcu din coc, revărsîndu-i-se pe umeri, un papuc îi căzu din picior, dar ea continua să fugă. Era o noapte fără lună, dar chiar dacă ar fi fost scaldată în lumină, ea tot nu știa unde se duce. Ajunse la o cărăruie care șerpuia în jos pe coasta dealului — o promenadă lucrată prin anii 1880 cu îngrădituri rustice de lemn și cu plantații de saschii cu frunze lucioase, o promenadă care să-i conducă pe turiști la locul de admirat „panorama” — ea continua să fugă, apoi se împiedică și căzu, rostogolindu-se cîțiva metri pe panta ierboasă. Zăcea acolo, cu tăieturi și contuzii. Un răstimp rămase buimacă, iar cînd își reveni în fire, mintea îi era obnubilată, iar brațul și piciorul drept complet amorțite. Tunetele și fulgerele se domoliră într-o ploaie deasă, și atunci i se stinse și

conștiința într-o incoerență confuză. N-a fost găsită decât la ora șase dimineața, de către niște muncitori care se îndreptau spre oraș. O cunoșteau pe străină, *die Englische witwe*¹, din vedere, și o transportară înapoi la vilă.

Furtuna îl ținuse treaz pe Gerald și, în starea de oboseală de a doua zi, aproape că se gîndea să-și prezinte scuze față de doamna Portway și să părăsească Merano. Nu era nimic de cîștigat de pe urma răscolirii amintirilor bătrînei doamne. Îi va spune Elvirei, cînd se va întoarce în Anglia, că el nu e de părere s-o mai lase pe bunica ei să locuiască cu cei doi Houdet ; dar i se părea puțin probabil ca Elvira să ia vreo măsură. Întreaga vizită nu fusese numai nerodnică, dar și deprimantă. Totuși, pe la zece și jumătate se simți mai înviorat și chibzui că ar însemna un act de egoism să nu facă vizita făgăduită. La șaiszeci de ani avea o superstițioasă oroare de a înșela așteptările celor de șaptezeci.

Îi deschise ușa Madame Houdet. Arăta îmbătrînită și epuizată, dar figura îi era fardată ca de obicei.

— Doamna Portway e foarte bolnavă, spuse ea. Nu poate primi pe nimeni. A avut un accident. A făcut un atac de paralizie și o pneumonie, Nimeni n-o mai poate ajuta decât *le bon Dieu*².

Gerald încercă să obțină de la ea unele detalii despre accidentul lui Lilian, dar răspunsurile ei erau încîlcite și vagi. *Il faut prier le bon Dieu de lui pardonner*³, zise ea.

Pe cînd făcea calea întoarsă, un preot suia cărarea și întreaga atenție a doamnei Houdet se concentra asupra întîmpinării acestuia, în timp ce Gerald se depărta încet. Cînd ajunse la poartă, Yves veni după el alergînd.

— Dumnezeu ! exclamă el, ce răspundere enormă apasă pe mine. Singurul bărbat din casă. Gerald se oferă să rămînă, dar Yves nu acceptă. Cred că trebuie s-o scot la capăt singur. Dar vă mulțumesc mult. Totuși, împrumută de la ei șase mii de lire italiene pentru a face față cheltuielilor urgente pînă cînd se va duce la bancă.

Gerald se înapoie direct în Anglia, luînd avionul de la Innsbruck. La aeroportul din Londra, în timp ce Larwood încărca bagajele în mașină, văzu o femeie urcînd în auto-

¹ Văduva englezoaică (germ.).

² Bunul Dumnezeu (fr.).

³ Trebuie să rugăm pe bunul Dumnezeu să-l (s-o) ierte (fr.).

buzul care lua pasagerii sosiți de la Paris. Mersul și liniile frumoase ale siluetei îi erau familiare. În timp ce autobuzul pornea, ea întoarse fața ca să privească pe fereastră. Era Dollie. Arăta, desigur, mai bătrână, dar, mai mult decît atît, chipul îi era alb și buhăit, și din pălărie îi scăpau dezordonat șuvițe de păr. Așa cum se și aștepta, avea fizionomia unei alcoolice inveterate. El îi făcu semn cu mîna, dar ea nu-l recunoscîu.

Chipul lui John se contorsiona într-o serie de grîmase cu care știa, din experiență, că are succes la telespectatori. Își aplecă pieptul înainte șezînd pe scaun și zîmbi cu o expresie specială de familiaritate.

— Am primit de la dumneavoastră un mare număr de scrisori cerîndu-mi să discut rezultatele investigației mele în legătură cu modul cum l-a tratat ministerul pe domnul Harold Cressett. Îmi este, fără îndoială, extrem de plăcut să văd extraordinarul și foarte înțelegătorul interes pe care l-a stîrnit acest caz. Înseamnă, în definitiv, că apărătorii libertăților noastre sînt plini de energie. Aș dori să *am posibilitatea* de a vă vorbi astăseară despre acest lucru, dar, după cum veți fi citit în cotidianul dumneavoastră, ministerul a ordonat acum o anchetă minuțioasă asupra conduitei funcționarilor publici în cauză. Veți înțelege, sînt sigur, că în aceste împrejurări ar fi cît se poate de nepotrivit s-o punem în discuție.

Profesorul Clun se întoarse către soția sa.

— Un băiat deosebit de remarcabil, pot să ți-o spun. Rar întîlnești simțul răspunderii unit cu un asemenea dar al vorbirii, zise el. John Middleton devenise o supapă pentru tot entuziasmul cam naiv din el pe care anii îl îngropaseră la fund. Lăuda fraze ieșite de pe buzele sau din condeiul lui John, care i-ar fi prilejuit, la alții, riposte mușcătoare. Se așeză mai comod în fotoliu și îi zîmbi soției sale. Doamna Clun avu o neobișnuită senzație de trai tihnit. Privea cu simpatie emisiunea de o jumătate de oră a lui John Middleton; era unicul moment cînd soțul ei îi încuviința, zîmbind, pasiunea pentru televizor.

John zîmbea și el acum — zîmbetul unui părinte indulgent care are o surpriză plăcută ascunsă în buzunar.

— Totuși nu vreau să vă dezamănesc numai din pricina unei probleme de etichetă juridică. Rînji la telespectatori ca și cum ar fi vrut să spună că, dacă excursia la Whipsnade căzuse, puteau spera cel puțin o plimbare în Regent's Park. Vă interesează persoana lui Harold Cressett. Aveți tot dreptul să aflați mai multe despre el. Nici domnul Cressett, nici soția sa nu au căutat anume această publicitate. Sînt sigur că vor fi prea bucuroși cînd tot scandalul acesta se va încheia și, regăsindu-și viața pașnică, vor putea deschide ziarul fără stinghereala de a-și vedea numele tipărit. Dar, după cum le-am spus, o dată ce un om face să se vorbească despre el, nu mai poate da înapoi. Dumneavoastră ați descoperit în Harold Cressett un simbol al luptei de fiecare zi împotriva tiraniei meschine. Oricît de puțin i-ar surîde publicitatea, domnul Cressett e mîndru că se află în centrul acestei lupte. Îmi închipui că vă veți da seama singuri de acest lucru cînd îi voi pune domnului Cressett cîteva întrebări astăseară. Pentru că aceasta am de gînd să fac. Primele persoane la interviurile din seara aceasta vor fi domnul și doamna Harold Cressett. După cum v-am spus, nu vom discuta despre micul lor necaz cu ministerul, fapt pentru care pot spune că și-au exprimat sincerele lor mulțumiri; ci vom schimba cîteva cuvinte despre viața lor cotidiană și mai ales despre senzațiile încercate cînd îi vezi numele în ziare.

John aruncă o privire spre ușa studioului prin care urmau să apară soții Cressett. După ce făcuse cunoștință cu ei, îl frămîntaseră cele mai serioase aprehensiuni în legătură cu aducerea lor în fața publicului, pe micul ecran; ba chiar simțise, sub toate straturile groase ale pielii sale, o anumită îndoială cu privire la însemnătatea întregii afaceri Pelican. Totuși, valul scrisorilor cerînd detalii despre soții Cressett era în continuă creștere, iar John nu era niciodată de părere că e bine să refuze publicului ceea ce dorește.

Domnul Cressett intră îmbrăcat într-un costum bleumarin foarte strîmt și purtînd guler tare; îl stînjenea considerabil pudra cu care fusese machiat. Doamna Cressett, în rochie amplă de dantelă cafeniu deschis, nu acceptase decît un minimum de fard. Ea părea imensă, el pirpiriu...

— O, Doamne, zise Maureen. Bietul tata!

— Mama dumitale vitregă arată foarte impunătoare, comentă gazda lor.

Maureen nu răspunse, dar Derek zise :

— E o măgăriță cum nu s-a văzut. Gazda păru puțin cam scandalizată.

— Îmi vine să-l omor pe Johnnie, îi șopti Maureen lui Derek, fiindcă l-a vîrît pe tata în povestea asta.

— Aș vrea să văd unde o să-l ducă pe bietul Johnnie măgărița bătrîna, îi răspunse el tot în șoaptă.

Gazda se încruntă și duse un deget la buze în semn de tăcere. Foarte frumos că acești Kershaw aveau prieteni și relații la televiziune, dar ca să pretindă că nu le plăcea, asta era curată înfumurare...

— Am impresia că ești originară din Anglia de Est, doamnă Cressett? întreba John acum. Îi adresă un surîs încurajator, ca și cum ea s-ar fi temut că, dacă răspundea la întrebare, o va înghiți un leu. Dar Alice Cressett nu avea nici un fel de temeri.

— Așa e, zise ea. M-am născut la Lowestoft. Am locuit douăzeci și doi de ani la Melpham. Asta a fost cu canonicul și cu doamna Portway. Știți, era cumnata sa, vestita actriță. Pe urmă am stat la Norwich și după aceea am venit la Londra. M-am măritat tîrziu cu Harold Cressett. Nu era tocmai interesant pentru telespectatori, și ea nici nu încerca să fie interesantă. Îi ceruseră să relateze faptele și asta făcea. Dar îi mai ceruseră și să arate veselă, de aceea încercă să-și aștearnă un surîs peste trăsăturile ei placide.

Mulți telespectatori exprimară comentariul că era o femeie simplă, obișnuită, cu o înfățișare plăcută. Prietenul care îl invitase pe Gerald la un club din West End, cercetînd cu privirea o cameră obscură, șopti :

— Aici e sala televizorului.

Gerald, văzîndu-l pe John pe micul ecran, voia tocmai să se depărteze cît mai repede posibil, cînd fu menționat numele doamnei Cressett. Se uită la ea cu mult interes. Îl tulbura poate amintirea inconștientă a felului brutal în care îi tratase glezna luxată, dar gîndi :

— Nu are deloc aerul ființei cu suflet bun și curat pe care o descria doamna Portway. Sper că nu va fi nevoie s-o intervievez și pe ea despre Melpham.

— O femeie a lui Dumnezeu, comentă prietenul său cu un rîs, și trecură în sala de café-bar...

— Tata era vizitiu, spunea doamna Cressett.

— Eh, asta ne întoarce, firește, puțin îndărăt, spre trecut, remarcă John, dar am impresia că i-a fost dat odinioară să ia parte la o importantă excavație arheologică. Nu era sarcina obișnuită a unui vizitiu, trebuie s-o spun.

— Da, încuviință Alice. Tata a ajutat la săpături. Au descoperit mormîntul unui episcop de demult pe domeniile castelului Melpham, unde lucram noi. Dorise să spună „mormîntul episcopului Eorpwald“, dar, pentru un motiv sau altul, domnul Middleton fusese de părere că ea nu trebuia să-i cunoască numele exact.

— A, da, zîmbi John, mormîntul lui Eorpwald, episcop de Sedwich, mi se pare. A murit în 695. Sînt cîteva veacuri de atunci. Îmi închipui că descoperirea a produs multă vîlvă la fața locului, spuse el jovial.

— O da, răspunse doamna Cressett; și la Londra. Au venit învățați din toată lumea. Dar *noi* nu i-am dat mare importanță. Rosti această ultimă frază codindu-se în mod evident. Din nou i se *spusese* s-o rostească, deși ea nu-și putea închipui de ce trebuia să se creadă că sătenii din Melpham nu manifestaseră interes pentru un eveniment local despre care scriau ziarele londoneze...

— Poți să te bizui că o să vorbească numai ea, șopti Derek.

— Orice e mai bine decît ca bietul tata să se facă de rîs, răspunse Maureen. Dar se grăbise cu răspunsul...

John se întoarce către domnul Cressett.

— Presupun că *dumneata* ai fost foarte interesat cînd ai aflat că soția dumatăle era legată de o excavație arheologică, indiferent ce va fi gîndit *dînsa*. Mi se pare că ești un pasionat cititor de istorie, și chiar un cititor asiduu în general.

— Da, se auzi vocea tristă și înceată a mărunțelului. Cînd nu mă ocup de grădinarit, sînt mereu cu nasul prin cărți — ochii doamnei Cressett se îngustară dușmănoși — Arheologia în special, continuă el, mă interesează foarte mult. Se opri, și John, cunoscător al situațiilor de acest fel, se temu că avea să-i sece debitul verbal. Într-adevăr, domnul Cressett era copleșit de spaimă și nu-și putea aminti un cuvînt măcar din scenariul pe care îl repetaseră. Deodată, însă, îi reveni în minte articolul despre arheologie dintr-una din enciclopediile lui favorite și, tocmai cînd John era pe punctul de a interveni, începu să-l recite.

— Arheologia, dădea el din gură, se dovedește în fiecare an drept una din cele mai valoroase ajutoare ale științei omenești. An după an ies la iveală comori care dezvăluie trecutul în toate amănuntele lui zilnice — comori dezgropate din însăși glia pe care ne facem plimbarea de seară sau din care dobîndim recolta anuală. Mesopotamia, locul de naștere al civilizației, a dat la lumină templele ei impunătoare, bogatele sculpturi și ciudata ei scriere crestată în piatră, cunoscută savanților sub numele de cuneiformă. John se mișca nervos pe scaun și începuse să murmure, dar domnul Cressett îi dădea înainte. Poate că nici o altă descoperire n-a stimulat atît de mult imaginația omului de pe stradă ca descoperirea mormîntului lui Tutankamon, faraonul Egiptului...

Maureen apucă brațul lui Derek.

— O, Doamne ! zise ea. Nu mai suport. Îmi pare rău, se întoarce ea către gazdă, știam că se va întîmpla ceva teribil. Nu mai sînt în stare să privesc, Derek. Trebuie să plecăm.

Gazda lor părea cît se poate de nemulțumită.

— Mie mi se pare că tatăl dumitale se prezintă minunat. Inchipuiește-ți, să fii în stare să-nșiri toate astea ca pe bandă! Dar cînd se întoarce spre Maureen ca s-o mustre pentru nevrednica ei atitudine filială, vizitatorii și dispăruseră. În întunericul camerei, figura tristă, fără putere, a domnului Cressett răsărea de pe micul ecran...

— Tot arheologia, continua el, ne-a dezvăluit că unul dintre cei mai vechi strămoși ai omului a pășit odinioară pe insula care ne este atît de binecunoscută. Omul de la Pilt-down...

E îndoielnic dacă ființele cele mai dragi lui John — Inge și Larrie — și-ar fi dat seama mai mult decît masa telespectatorilor cît de aproape fusese programul de un adevărat dezastru, atît de prompte și puternice au fost cordialitatea și farmecul cu care s-a năpustit John asupra celui dintîi moment de șovăire din declarația domnului Cressett. În orice caz, așa cum s-au întors lucrurile, au fost cruțați de spectacolul răsturnării planurilor lui Johnnie și al subitului atac de memorie automată căruia i-a căzut victimă nenorocitul cultivator de zarzavaturi.

Avuseseră temeinica intenție de a viziona împreună, în salon, programul. Ba chiar îi făgăduiseră lui John că vor face

astfel ca o garanție a înțelegerii lor de a nu se mai certa. Cu timpul, certurile între ei deveniseră tot mai dese, pînă cînd ecourile lor de rău augur pătrunseseră chiar și în egoista lume a lui John. Trebuisse să-și desfășoare tot farmecul în cursul ultimei lui vizite pentru a aplană ruptura. Vizitele lui avuseseră loc la intervale tot mai rare în ultima vreme, ceea ce constituia una dintre cauzele certurilor lor. Pe Inge o atrăgea tot mai puțin un Larrie care nu-l ținea pe John acasă ; Larrie găsea din ce în ce mai apăsător noul său cămin, fără alinarea prezenței lui Johnnie, în timp ce, proviziile de bani de la Johnnie venind în răstimpuri tot mai rare, se simțea ca întemnițat între cei patru pereți ai capricioasei ospitalități oferită de Inge. John fusese obligat să promită că va veni pentru o ședere mai lungă cu scopul de a-i reconcilia. Programul televizat în legătură cu Cressett, pe care urmau să-l privească împreună, trebuia să fie ultimul lui angajament timp de două săptămîni. Ca să-i impresioneze și mai mult, se așezase la masă și anulasese în fața lor celelalte obligații. Rămînînd singur cu Larrie, îi făgăduise recompensa suplimentară a unui tur automobilistic prin Europa pentru luna următoare.

După cină Inge scoase o sticlă de whisky irlandez ca un zălog al sincerității împăcării lor. Era un gest nobil căci, în mare parte, certurile izbucniseră din pricină că Larrie se îmbăta. Inge, poate, a zădărnicit oarecum efectul subliniindu-și vederile largi.

— Vezi, i-a spus, bătrîna doamnă Middleton nu e totdeauna omul care strică plăcerea altora.

Larrie îi înconjură talia cu brațul și își înfipse degetele în corsetul ei rigid.

— Mai e vorbă ! și ești o doamnă bună, o scumpă și o iubită ! exclamă el. Ar fi întîmpinat cu bucurie și unul și altul, întoarcerea la fostele portrete sentimentale pe care și le făureau reciproc, întrucît le plăcea la amîndoi ca viața să fie dulce și fericită.

Inge îi răsfiră lui Larrie părul zbîrlit.

— E plăcut să-mi regăsesc băiețelul irlandez *cel bun*, zise ea. Am avut un băiețel rău care a stat aici în ultimele săptămîni, cîtuși de puțin drăguțul meu Larrie.

Larrie încreți nasul spre ea.

— E Larrie al tău care s-a-ntors acum odată pentru totdeauna.

Nici unul din ei nu simțea vreo jenă din cauza acestui stil de vorbire ca pentru copilași, deși Larrie poate s-ar fi jenat dacă ar fi fost de față un al treilea. Era aproape să promită că nu va mai face nici un fel de răutăți, dar când își aminti de ultima boroboacă se hotărî să tacă. Nemaivînd un ban în buzunar, își alinase monotonia vieții chemînd-o noaptea, în apartamentul de deasupra grajdurilor, pe slujnica nemțoaică. Inge, cuprinsă de o bruscă dorință romantică de a-și privi trandafirii timpurii la miezul nopții, o prinsese pe Irmgard întorcîndu-se în clădirea principală. Sexualitatea pură era una, iar aventurile cu fetele din personalul casei, alta. Felul acesta de a-i interpreta preceptul că fetele în casă trebuiau tratate ca niște prietene nu se potrivea cu imaginea ei despre Larrie ca un băiețel orfan. Din partea lui a fost mai înțelept să nu reamintească incidentul.

— Acum ia sticla de whisky în salon. Eu trebuie să mă duc să mă fac frumoasă pentru John, zise ea.

— Și să nu vîi foșnind rochia elegantă după ce a început el să vorbească, fiindcă n-o să te ierte, răspunse Larrie. Era una din fanteziile lor favorite din perioadele de prietenie, anume că John putea să-i vadă de pe ecranul televizorului așa cum îl vedeau ei pe el.

Larrie își turnă un whisky concentrat, se așează într-un fotoliu încăpător grej pal și își rezemă comod capul pe o pernă de satin argintiu. Se gîndea la vacanța cu John și cum să facă să-i ceară o mașină sport pentru el personal. Era atît de covîrșit de farmecul cu care intenționa să-l convingă, încît îl și vedea pe John plătind cecul în sala de licitații auto. La rîndul ei această imagine îl umplea de recunoștință față de omul care îi va dăruia călătorii în străinătate și mașini. Nici vorbă, gîndea el, mama unui asemenea camarad nu putea fi altfel decît o mare doamnă. Și așa și era; cu tot felul ei bizar de a fi, avea o inimă de aur și era plină de bunăvoință. Cînd se gîndea la soluțiile ce i se ofereau dacă pleca de la Marlow — un culcuș cînd și cum se întîmpla sau munca trudnică la birt, care reprezenta ajutorul lui Frank Rammage — parcă merita să se împace cu Inge. Strîngînd pumnul și înțepenindu-și buza, luă hotărîrea să „meargă pe calea cea dreaptă“, ca să-i arate lui Johnnie ce stofă avea în el.

Inge, de asemenea, urcă scara cu pasul ușor. Johnnie va fi mîine acasă pentru două săptămîni pline. Intervalul acesta de timp părea că se întinde la nesfîrșit în mintea ei. Dar va avea nevoie de ajutorul lui Larrie. Celelalte prietenii ale lui Johnnie îl depărtaseră tot mai mult de ea, nu trebuia să lase să-i scape acest prilej. Își repetă în gînd că nu avea nici un motiv să aștepte perfecțiunea de la Larrie. Dacă primise un fost elev de la școala de reeducare în casă, nu avea dreptul să se plîngă că el se purta ca atare. Ostilitatea și observațiile aspre nu-l vor îndrepta; ea va da dovadă de răbdare și blîndețe. Era mîndră de hotărîrea luată. De asemenea, dacă Johnnie nu se opunea la momentele de beție și la celelalte apucături rele ale lui Larrie — expresia ascundea în mintea ei neplăcutul episod cu Irmgard — nu era rolul ei să se plîngă. Mai bine un Larrie necorectat care să i-l aducă pe Johnnie acasă decît să nu-l aibă pe Johnnie. De această înfrîntură de cugetări era mai puțin mîndră. Începu să explice Domnului că formulase greșit acea parte a gîndurilor ei; dacă s-ar putea ca Johnnie să șadă la ea mai mult de două săptămîni — încă o săptămîină; nu, patru zile în plus ar fi destul; nu, poate totuși o săptămîină — va încerca cinstit și sincer să-l ajute pe Larrie.

Deodată își aduse aminte că nu se mai gîndise la mama ei de mai bine de o lună. Mutti, pe care n-o iubise niciodată la fel ca pe tatăl ei. Asta era explicația că Johnnie nu mai venise atît de des cum nădăjduise ea. Uitîndu-se în oglindă, se hotărî să-și pună vechea broșă de ametist pe care o avea de la Mutti. Nu era de mirare că nu-i mai zîmbea norocul — lăsase bijuteriile mamei ei să zacă într-o casetă de argint din garderob. Va purta acum în fiecare zi altă podoabă, ca să păstreze vie amintirea mamei ei, și atunci norocul se va întoarce. Scoase caseta de argint și o puse pe măsuta de toaletă. Cînd o deschise, era goală.

Teama superstițioasă se preschimbă cu rapiditate în furie. Își dădu seama numai decît cine le luase. Cu cîteva săptămîni înainte arătase bijuteriile lui Johnnie și lui Larrie, făcînd observația că nu le mai purta. În clipa aceea nici chiar devotamentul filial al lui Johnnie nu l-ar fi salvat pe prietenul său de pornirea ei furioasă, dacă fiul ei s-ar fi aflat acolo, în cameră. Să-și însușească proprietatea ei, să-i aducă ei nenoroc, asta nu era pecetea unui criminal de rînd,

era o faptă pentru care nu putea exista iertare. Șirul de cugări mai bine cântărite îi încolțise însă prea recent în minte ca să fi dispărut cu totul. Nu trebuia să riște pierderea dragostei lui Johnnie printr-o acțiune precipitată. Se așeză pe taburetul măsuței de toaletă și făcu un efort asupra ei însăși, pentru a-și domina mînia, cum nu mai făcuse niciodată pînă atunci. Simpla crispare fizică a unui asemenea efort îi zgudui întreaga statură gigantică, și din ochii ei albaștri țîșniră lacrimi. După vreo două minute, însă, prîcepu că biruise. Coborî scările cu o tristă privire de reproș și cu un mic surîs amar. Adusesse un hoț în casă și trebuia să plătească. Era datoria ei, jalnica ei datorie, să-l facă pe băiat să se rușineze, să-l determine să spună adevărul.

Larrie îi adresă un surîs dragăstos, cu gura pînă la urechi, cînd intră în cameră.

— Tocmai la timp, zise el. Și ce mîndru o să mai fie Johnnie de „doamna mamă“ ! Căuta inima de aur și bunăvoința blîndă în ochii aceia mari și albaștri, dar parcă nu se aflau acolo.

— Acum, dragă doamnă Middleton, vorbi el cu glas tare, trebuie să iei loc. Pierdem introducerea lui Johnnie și pe urmă ce-i spunem ?

— Nu știu ce am să-i spun *eu*, rosti ea, clătinînd capul într-un reproș solemn ; nu știu cum o să-i spun că prietenul lui e un mic hoț.

Descoperirea făcută de ea însemnă o lovitură dureroasă pentru Larrie. Se așteptase, desigur, la un asemenea lucru mai curînd sau mai tîrziu ; dar, în planurile lui, mai curînd sau mai tîrziu nu însemna niciodată acum. Își spusese, în clipele de eroism, că va destăinui bătrînei doamne adevărul ; dar totdeauna prevăzuse un acces puternic de furie, și această neașteptată dispoziție sufletească de mîhnire cu vorbe dulci îi reamintea prea ușor de nenumăratele persoane blînde și moralizatoare pe care le întîlnise în viața lui petrecută în instituții de caritate. Pentru asemenea neghiobi avea un singur răspuns — eschivarea, minciuna, lingușirea. De aceea întrebă :

— Dar ce vreți să spuneți, dragă doamnă Middleton ?

— Nu ! nu ! protestă Inge, scuturîndu-și capul mare de la stînga la dreapta și rotunjindu-și ochii mari. Nu, Larrie ! Nu e deloc frumos. Știi foarte bine ce vreau să spun.

— Nu știu, se răzvrăți el. Jur că nu știu. Dacă nu-mi spuneți la ce vă gândiți, de unde pot să știu? Chiar dacă am făcut o pozna, am dreptul să mă apăr.

— Și eu doresc să-ți dau dreptul să spui adevărul, răspunse ea cu un surîs amar, dezamăgit. Nu te pot ajuta, să știi, dacă n-ai să te ajuți singur.

Larrie mai auzise toate astea de atâtea ori.

— Chiar doresc foarte mult, se tîngui el, și dumnea-voastră îmi spuneți lucrurile astea răutăcioase, crude. Ochii i se umplură de lacrimi; nu-și putea aminti decît de toată nedreptatea înghițită în viață.

Inge, și ea, își asumase acum total rolul femeii încrezătoare, care fusese trădată. Ședea pe brațul fotoliului și îi mîngîia părul ciufulit.

— Ei, Larrie, zise ea cu gînguriri suave în glas, încercăm să vedem dacă ne amintim adevărul? Poate că reușesc eu în locul tău. Ai încercat să te adaptezi la rosturile de aici, să trăiești viața bună și fericită pe care ți-am oferit-o eu. Dar nu e ușor să te descotorosești de acel troll negru și rău care ți-a stat pe umeri atîta vreme.

— Așa e, ăsta e adevărul, spuse el, privind în sus către ea.

Ea zîmbi și-i răsuci un cîrlionț de păr în jurul degetului.

— Ei, zise ea, micul troll negru a biruit, nu-i așa? Ți-ai cheltuit toți banii pe fleacuri și prostii și ai avut nevoie de alții. Neroada bătrîna de doamna Middleton n-a vrut să-ți dea — mă tem că atunci nu mai era draga doamnă Middleton. Și ți-ai adus aminte de caseta aceea veche de bijuterii pe care ea ți-a spus că nu le mai poartă și atunci...

Larrie sări de pe fotoliu. Cu părul zbîrlit și obrajii aprinși, era însăși imaginea indignării speriate.

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat! vocifera el, n-am luat nici un lucru care nu-mi aparține. Să mă bată Dumnezeu! Mai bine aș muri dacă trebuie să fie mereu așa. Să mă bănuiască și să mă urască toți fiindcă n-am avut noroc în viață. Tremura din creștet pînă-n tălpi și glasul lui suna ascuțit și isteric printre lacrimi.

Inge ședea monumentală, răbdătoare și tristă.

— Bijuteriile lipsesc, Larrie, zise ea. Cine le-a luat?

— De unde să știu eu cine le-a luat? țipă el; apoi se întoarce brusc către ea: în ochii lui scînteind de lacrimi se trezise o nouă idee. Ba da, știu. Cu toate astea, știu. Le-a luat Irmgard, doamnă Middleton, puteți fi sigură că ea a fost. E o cățea mincinoasă și vicleană. N-o cunosc eu după minciunile păcătoase pe care le-a spus despre mine?

Superbul gît de zeiță din Valhalla al lui Inge se făcu stacojiu. Se ridică de pe fotoliu ca o divinitate răzbunătoare.

— Nu! ridică ea glasul, strivindu-l cu înălțimea ei, nu poți fi ajutat. Ești rău și pervers pînă în măduva oaselor!

Acuzația împotriva uneia dintre jupînesele ei o lovea profund în morala ei social democratică, dar, mai mult încă, aluzia lui Larrie la isprava lui cu Irmgard îi readucea întregul dezgust resimțit atunci. Numai rugămințile lui Johnnie o făcuseră să treacă atît de ușor, în momentul acela, peste incidentul respectiv, și repulsia înăbușită revenea acum ca un val la suprafață.

— Ești și mîrșav, adăugă ea, ca să faci uz de poziția ta aici pentru ca s-o obligi pe biata fată să ți se dea. E josnic și dezgustător.

Prin toată spaima lui Larrie străbătu o undă de mînie împotriva ocărilor ei și o pornire violentă de vanitate rănită.

— Am obligat-o! izbucni el. A fost prea fericită să aibă prilejul. Se întoarce spre Inge, rîzînd și arătînd-o cu degetul. Și tu la fel ai fi, cu toate că ești destul de bătrîna ca să-mi fii bunică. De asta ți-a părut atît de rău, babornițo!

Ideea i s-a părut oribilă lui Inge, căreia însăși noțiunea de sexualitate îi repugna de ani de zile. Acum se prefăcuse cu adevărat în zeitatea fulgerelor.

— Cum îndrăznești? își strigă ea indignarea. Nu există decît un singur lucru pentru asta. Voi telefona la poliție. Știu ei cum trebuie să pună la punct un asemenea dezmăț.

Larrie se agăță de rochia ei, dar, cu mai mare forță ea se smuci, dreaptă, hotărîta. El începu să i se plîngă cu sclifoseli. Era adevărat ce spunea ea, dar nu vedea ce făcuse viața din el, un băiat de la așezămînt, și nu numai asta, dar starea sănătății lui — nu fusese respins ca inapt pentru serviciul militar, deși el dorise să facă armata, în plus fiind irlandez? Inima lui Inge era de piatră.

Deodată Larrie luă alt ton.

— Ați face mai bine să nu telefonați la poliție. N-are să fie deloc pe placul lui Johnnie, zise el.

— N-am ce să fac, nu pot să mai țin seamă de sentimentele lui Johnnie, zise Inge ; asta a fost prea de tot.

— Fiți cu băgare de seamă sau o să vă pară rău de ce ați făcut, îi strigă Larrie, și, exprimându-se pe șleau, începu să vorbească despre relațiile lui cu Johnnie. N-o să sune tocmai bine într-un tribunal de poliție, zise el.

Inge întoarse către el o mutră de păpușă îngrozită. Apoi își astupă urechile cu palmele.

— Nu vorbi asemenea lucruri. Pleacă ! Pleacă ! E îngrozitor. I se întâmpla lucrul de care se temea cel mai mult, de care avea groază. Cineva îi spunea pe față lucruri pe care ea nu putea suporta să le audă, iar ea nu avea cum să pună stavilă cuvintelor. Înfruntă atacul cu aceeași stare de panică și isterie care o cuprinsese în zilele de demult, când se petrecuse arsura la mână a lui Kay. Pleacă ! Pleacă ! zbiera ea ascutit.

— S-a făcut, plec. Nu vreau să mai rămân aici. Nu e nevoie să vă enervați, zise Larrie. Regăsea cu ușurință tonul dur și aspru pe care îl luase de atâtea ori în scene asemănătoare din trecut. Deși fusese totdeauna prea speriat ca să șantajeze, nu-l înfricoșau de astă dată câteva amenințări și bruftuieli. O să am nevoie de ceva bani. Asta-i tot. Îndreptându-se spre locul unde se afla poșeta ei pe masă, o deschise și scoase bancnotele. Le numără. Douăzeci de sterline, zise el. Le iau pe astea.

Ea se prăbușise într-un fotoliu lângă ușă și, cu coatele pe genunchi, își acoperi fața cu mâinile. Nu voia să privească.

Spaima ei spori pofta lui Larrie de a teroriza și îi accentuă un veritabil resentiment față de tratamentul urât pe care i se părea că-l răbdase din partea familiei Middleton. Își aminti cum niște tipi cunoscuți de el mai demult, și care făcuseră o spargere într-un apartament de pe Knightsbridge, i-au povestit că urinaseră pe covor în dormitorul doamnei, „ca să-i dea o lecție tîrfei bătrîne“. I se păru lui că asta ar fi isprava herculeană de făcut, dar examinînd spațiosul salon îl copleși un fel de smerenie. Se mulțumi să-și înfigă mâinile în buzunare și, traversînd greoi și cocîrjat încăperea, scuipe

pe bordura de parchet lustruit din afara covorului. Cuprins de rușine în aceeași clipă, șterse scuipatul rîcîind cu talpa.

— Îmi cer scuze, zise el, nu trebuia să fac asta.

Inge nu vedea nimic din cele ce făcea el ; repeta într-una :

— Trebuie să pleci. Trebuie să pleci de-aici.

Se duse la apartamentul de deasupra grajdurilor și își făcu valiza. Apoi, luîndu-i mașina ei, porni direct spre Londra. Ghici, pe bună dreptate, că, odată un lucru furat, ea nu va face nici o încercare să și-l recupereze.

John, părăsind Londra cu mașina în dimineața însorită de iunie din ziua următoare, hotărî să-i viziteze din nou pe soții Kershaw. Începea să resimtă oboseala nervoasă pe care i-o impunea noua sa carieră. Elvira nu mai era alături ca să-i ofere sprijin. Aranjamentul de la Marlow îl îndepărtase de el pe Larrie și nu-i făcuse decît și mai dificile vizitele la Inge. Puținul pe care îl văzuse la soții Cressett îl avertizase că se lăsa antrenat cu prea mare ușurință în probleme fără a le examina suficient de minuțios pentru a-și da seama unde îl vor conduce. Se eliberase de un sentiment și mai grav de neîncredere în sine doar refuzînd să studieze mai departe cazul. Cînd lucrurile mergeau lin în virtutea propriului lor impuls, se simțea stăpîn pe destinul său — reformatorul social puternic, individualist, cu destul bun simț cinic pentru a face o carieră frumoasă dintr-o misiune autentică. Cînd surveneau ghinioane sau contratimpuri sau pățanii ca afacerea Cressett din seara precedentă, se vedea pe sine sub aspectul artistului prins în țesătura de viclenii, și-cană și egoism a altora, datorită nefericitului fapt că, spre deosebire de alți artiști, era înzestrat cu o conștiință socială. Va începe să scrie din nou, dar nu în rîndurile lumii literare de clică îngustă la minte și cîrcotașă în care trăia Elvira. Va pleca din țară însoțit de cineva simplu și obișnuit — cineva ca Larrie, care avea nevoie de ajutor — *asta* îi va menține vie conștiința socială. Și se va realiza ca artist. Totuși un anumit spirit de prudență și abilitate îi spunea că nu putea să se desfacă atît de ușor de marea roată a celebrității. Ar fi bine să descopere ceva mai mult despre soții Cressett, de pildă ; nu direct, ci prin Maureen. La urma urmei,

Derek aflându-se de față, ea nu-i va spune nimic „prea neliniștitor“.

Derek avea de lucru la garaj când sosi la ei, astfel că rămase în *tête-à-tête* cu Maureen. Nu se simțea la largul lui. Ea îl trată cu cafea și prăjitură de casă glasată cu cafea.

— Ți-am văzut emisiunea la televizor, zise ea, sau atât cât am putut suporta și eu și Derek. Zău, John, pe cuvânt, mă înnebunești. În ce belea l-ai băgat pe bietul tata, și chiar pe tine de altfel ?

John înghiți cam prea repede o sorbitură de cafea, dar timpul cât își potoli înecarea îi îngădui să-și compună pe față o expresie inocentă și copilărească de surpriză.

— Ce vrei să spui cu „belea“ ? întrebă el cu un zîmbet larg. S-ar zice că-i obțin tatălui tău o despăgubire, în definitiv, și tu numești asta „belea“ ?

— Ai văzut grădina de zarzavat a tatii ? întrebă Maureen. Nu ; bine, nici eu nu m-aș duce s-o văd. Despăgubirea ar fi greu de evaluat. Dar nu-i asta principalul. Tata e o ființă nenorocită în unele privințe, însă nu merită să fie făcut de două parale în halul ăsta. Dumnezeu știe de ce trăsnaî ar fi în stare dacă-i dați înainte cu reclama. Sau insuportabila aia de Alice. S-ar face de rîs ca și el în chestii din astea, de n-ar fi așa de scorțoasă cum este.

John hotărî să sondeze cazul mai în adînc.

— Realitatea, Maureen, e că am fost luat puțin pe neașteptate aseară, mărturisi el deschis. Credeam că nu-l mai pot opri pe bietul om.

— Nu trebuia să-l aduci acolo, spuse ea. Dar el nu-ți va pricinui nici un neajuns. În timp ce maică-mea vitregă ar putea. E o ignorantă, dar n-o poți urni din loc și e destul de șireată. Să te ferească sfîntul să aibă vreun amestec în viața ta particulară ! Nu doar că ar ști să te vîre într-o încurcătură mai mare decît cea în care te-ai vîrît singur. Ce fel de bufon faci din tine, Johnnie, cu tot tărăboiul ăsta de la radio ? Ai fost un protestatar groaznic în partidul laburist, dar cel puțin era cu un oarecare folos, însă genul ăsta de aiureală va face *sigur* din tine un caraghios pînă la sfîrșit.

John spuse supărat :

— Din întîmplare socot că există mai multe modalități de a efectua prefaceri sociale.

— O, Johnnie ! Şi tu ești un om cultivat. *Eu* nu mă pricep.

— Mai bine să nu discutăm despre asta.

— Să nu discutăm, zise Maureen. Aici ai dreptate. Mai ia o cafea. După ce îi turnă încă o ceașcă, adăugă : Orice mi-ai spune, ar fi mai onorabil să cînți romanețe la radio.

John ridică mîinile într-un gest de prefăcută capitulare.

— Perfect, exclamă el, păstrează-l pe Nye Bevan ca vedetă de prins în perete. Nu intru în competiție.

— Mult îți pasă dacă te prind în perete sau nu, rîse Maureen. Oricum, cîtiva dintre admiratorii la care ții o să-ți dea jos curînd fotografia de pe perete. Derek de pildă. De îndată ce roști cuvîntul, se simți încurcată, dar nu reuși să-și ascundă stînghereala decît cu stîngăcie. Știi ce ! zise ea, mi-a făcut plăcere să te văd, dar am de pregătit prînzul lui Derek. Du-te să-l vezi la garaj. Și intră în bucătărie.

John se duse cu mașina pînă la garaj și schimbă cîteva cuvinte cu Derek între doi clienți. Cîștigurile mergeau bine pe timp de vară.

— Mă gîndesc sincer, Derek, să expediez tot tîmbălăul ăsta cu emisiunile de la radio, zise John, și să mă întorc la scris nuvele.

Derek îi adresă cel mai strălucitor zîmbet de afiș de care era capabil.

— N-ai face rău deloc, zise el. Și fiindcă tot ești pe calea hotărîrilor, eu în locul tău, Johnnie, l-aș trimite la plimbare și pe Larrie acela. Cu el nu ajungi la nimic bun.

Se duse să servească alt client, iar John demară fără să mai aștepte să-și ia rămas bun.

Îl nemulțumi grozav faptul că Larrie nu era acasă cînd sosi el la Marlow. Inge îi spuse că nu avea nici cea mai mică idee unde plecase, dar nu se îndoia că se va întoarce în cursul zilei. Începea să spera că *într-adevăr* se va întoarce — orice, numai să nu fie nevoită să-i relateze lui Johnnie scena din seara precedentă. Se agită toată ziua în jurul lui, pretinzînd că urmărise programul televizat împreună cu Larrie, așa cum promisese. Spre norocul ei, Johnnie nu părea doritor să discute această chestiune. Uneori, ea își spunea că un Larrie readus la disciplină se va întoarce și totul va fi ca înainte. El îi va spune ei că îngrozitoarele lucruri pe care le dezvăluise despre el însuși și Johnnie erau minciuni, iar ea îi va declara

că nu le auzise. Pe urmă își spunea că Johnnie va renunța la Larrie definitiv când va afla de la ea cele întâmplate; ba chiar va rămîne multă, multă vreme cu ea ca s-o mîngîie pentru ceea ce suferise.

Pe măsură ce orele treceau, nu părea că are șanse să se realizeze nici una din aceste speranțe, iar Johnnie nu-și mai găsea astîmpăr din cauza absenței lui Larrie; imaginea pe care și-o făcea despre acest tînăr ca un suflet neprefăcut și devotat, care-i va ține companie într-o viață simplă, dedicată literelor, puse și mai puternic stăpînire asupra lui. Remarca lui Derek, venind peste toate criticile aduse lui Larrie pe care fusese silit să le asculte în ultimele luni, îi statornicise hotărîrea că tocmai el era prietenul lui adevărat. John era întotdeauna un luptător împotriva observațiilor critice.

În sfîrșit, după cină, Inge nu mai putu păstra taina celor întâmplate. Îi povesti aproape totul, omițînd numai îngrozitoare remarcă despre relațiile lui cu Larrie. Era prea nesigură în privința schimbării de raporturi pe care o asemenea cunoaștere ar atrage-o între ea și fiul ei. Johnnie, avea certitudinea, ar prefera ca ea să nu le fi auzit, de aceea începu să se convingă că nici nu le auzise.

Reacția lui John chiar și la versiunea ei expurgată fu imediată și violentă.

— De ce dracu' n-ai putut s-aștepti pînă mă întorceam eu? întrebă el. Știai că Larrie mai avusese necazuri pe motiv de furt și înainte; nu trebuia să lași blestematele alea de bijuterii la îndemîna oricui! Tot nu le mai purtai niciodată, fir-ar ale dracului! Nu mai folosise niciodată cuvinte injurioase față de mama lui, dar acum se revărsau ca printr-un zăgaz sfărîmat.

Inge încercă să se apere.

— E vorba ce-am făcut *eu*? Ar trebui să întrebi: Ce-ai făcut *el*? Ți-a amenințat mama și a furat. Trebuia să mă duc la poliție.

John îi apucă încheietura mîinii.

— Să nu-ndrăznești, m-auzi? Să nu-ndrăznești, răcni el. Ți-am cerut să ai grijă de el și mi-ai făgăduit. Și uite ce s-a-ntîmplat. Știai ce mult înseamnă pentru mine, dar nu te-ai sinchisit. Nu ți-a păsat de nimeni decît de tine toată viața.

— Am ținut la tine, Johnnie, zise ea. Ședea acolo, enormă, cu vocea coborâtă, în nemișcare ; era prea nefericită ca să fie isterică.

John ridica glasul la ea cu mai mare violență în fiecare clipă. Repetase scena asta de atâtea ori în viața lui când îl amenințase spiritul ei posesiv, încît acum vorbele curgeau suvoi, fără ca vreun sentiment de rușine să le mai poată opri.

— Mai bine ți-ai băga mințile în cap, Thingy, zise el. N-ai ținut seama de nimeni decît de tine însăși, nici o clipă în viața ta. Afecțiunea ta pentru mine ! Ai încercat să mă sugrumi cu dragostea ta egoistă. Îi rîse în față într-un acces isteric. Dacă nu-ți plac prieteniiile mele poți să mulțumești pentru ele dragostei tale nesănătoase și lacome. Era îngrozit să se audă pe sine rostind toate acele fraze de repertoriu, de listă de precedente.

Gura mare și rotundă a lui Inge se deschise larg, dar abia murmură :

— N-a fost o prietenie bună, prietenia ta cu Larrie, Johnnie.

O clipă el o privi încremenit.

— Ți-a vorbit porcul afurisit de bărbatu-tău, zise el.

— Nu l-am văzut pe tatăl tău, zise ea.

— Să nu-l numești tatăl meu, strigă el. Dacă ai fi avut vreo urmă de decență te-ai fi despărțit de el demult. Era murdar felul cum vă duceți viața conjugală cînd noi eram mici. Da, și tu doreai să continui pe ambele fețe. Să-ți păstrezi bărbatul în casă și pe urmă să vii la noi să te miorlăi despre el. Crezi că era plăcut pentru noi să avem un desfrînat drept tată și o paiață ridicolă drept mamă ?

A doua oară în douăzeci și patru de ore Inge se lăsă pe un scaun și începu să plîngă. John îi întoarse spatele cu repulsie. În toate scenele pe care le repetase în imaginație lacrimile ei îl conduceau la o reconciliere. Era hotărît să nu se întîmple astfel în realitate.

— Înțelege un lucru, se răsti el, dacă-l pierd pe Larrie sau dacă ajunge la închisoare, nu mai vorbești cu mine nici odată. Trîntind ușa, părăsi locuința.

Ea auzi mașina pornind pe alee și ascultă zgomotul motorului pierzîndu-se în depărtare. Se duse la oglindă să se privească. Imaginea reflectată semăna cu o păpușă monstruoasă, cu obraji roșii, care s-ar fi topit, prefăcîndu-se în coco-

loașe de ceară albă și grasă. Urcă sus în dormitor și plânse pînă cînd adormi.

Cu toate că era trecut de miezul nopții cînd ajunse la Londra, John se duse direct în Earl's Court Square. Sună și ciocăni tare timp de cîteva minute, pînă cînd Frank, în halat gros de casă, de culoarea părului de cămilă, și în papuci din blană de miel, veni să deschidă ușa. Sub chelia lucioasă, fața lui mică și roză se încrunta supărată.

— Nu e nevoie de atîta zgomot, zise el, oricine ați fi.

— Am venit să-l văd pe Larrie Rourke, zise John.

— Atunci ați greșit adresa. Nu mai locuieste aici.

— Sînt John Middleton, continuă el, uitîndu-se cercetător în vestiarul slab luminat.

— O, făcu pe un ton sec Frank. Ei bine, răspunsul e același. Voia tocmai să închidă ușa, cînd John puse piciorul în prag.

— A fugit, zise el disperat.

— Nu mă miră, răspunse Frank. V-am scris că nu va ieși nimic bun din traiul pe care i l-ați oferit, dar n-ați avut politețea să-mi răspundeți la scrisoare. Noapte bună.

John puse mîna pe brațul lui Frank și-l zgudui energic.

— Dacă sînteți prieten cu Larrie, o să mă ajutați să-l găsesc. A plecat într-o stare de adevărată isterie. A luat multe din bijuteriile mamei și mașina ei. Bineînțeles, nu la asta mă gîndesc...

— Aș putea să jur că mama dumneavoastră se gîndește, întrerupse Frank.

— Da, e foarte răvășită, dar nu caută să depună vreo reclamație, sau altceva.

— Înțelept lucru.

— Mi-e frică numai să nu intre el în vreo încurcătură, pledă John.

— Asta s-a și întîmplat, probabil, zise Frank.

— Dumnezeu! se tîngui John. Am înțeles că vă era drag băiatul. Dacă ați avea un dram măcar din afecțiunea mea...

— La mine n-are căutare afecțiunea, zise Frank. John gîndi: „Ce dezgustător ipocrit“. Dar nu spuse nimic de teamă să nu-l jignească.

— Are căutare compasiunea, adăugă Frank. Se exprima ca și cum ar fi fost vorba de mărfuri. Afecțiunea tinde să strice faptele bune.

— Cel puțin, ajutați-mă să-l găsesc, zise John.

— Nu! i-o tăie scurt Frank. Am să-l caut pe băiat eu însumi, dar nu vă comunic dacă-l găsesc.

De astă dată nu mai spuse „noapte bună“, ci doar împinse piciorul lui John din prag și închise ușa. John îi auzi papucii plescăind pe culoar. Întoarse mașina și porni spre West End ca să-și continue cercetarea prin café-barurile de noapte.

O săptămână mai târziu, într-o dimineață de la sfârșitul lui iunie, se înfățișă în Earl's Court Square Gerald Middleton. Promițătorul început de primăvară se preschimbase într-o vară umedă, și ploaia neînteruptă era parcă o prelungire a deprimării care îl copleșise din nou. Întrevederea cu doamna Portway și lamentabila încheiere a vizitei sale la Merano făcuseră să i se pară nu numai zadarnice, dar și grotești, investigațiile sale în legătură cu Melpham. Avu dintr-o dată senzația că juca un joc copilăresc. La întoarcere încercă să-și reia lucrul la revista „History“ ca și cum Melpham nici nu existase vreodată, dar puterea de concentrare îi pierise. Dezgustat de el însuși, ajunse la concluzia că acest lucru era încă o dovadă că îmbătrânise prea mult pentru o muncă serioasă, și că nu mai era bun decât pentru pasiuni de diletant. Își reluă vizitele la negustorii de tablouri. Dar gândul la Melpham nu-l părăsea. Cu tot temperamentul lui ironic de englez, îi lipsea obișnuita adorație engleză față de simțul ridicolului. Căsătoria cu Inge îl învățase, poate, că rizibilul nu însemna prea adesea decât o pojghiță subțire peste gravitate și tragic. De aceea, faptul că investigația sa despre Melpham îmbrăca un aspect ridicol nu-l împiedică pînă la urmă s-o reia.

Frank Rammage veni la ușă de astă dată cu o cîrpă de praf în mînă. Un șorț alb, enorm, îi acoperea micul pîntece rotund.

— Dacă ați venit după Larrie Rourke, zise el, n-am de declarat nimic. Așa i-am spus și fiului dumneavoastră. Dacă e îngrijorat, puteți să-i transmiteți că nu l-am găsit. Dar asta-i tot ce am de spus.

— Nu știu nimic despre Rourke, spuse Gerald. Credeam că stă la soția mea.

— Stătea, zise Frank. Dar a plecat. Luînd cu el și mașina doamnei. Chicoti de rîs.

— Doamne Dumnezeule ! exclamă Gerald, apoi adăugă : Eh, ce-i de făcut ! Să zicem că prețul nu e mare ca să ne debarasăm de el.

— E un preț mic ca să distrugem șansele băiatului de a se îndrepta. N-am nici o îndoială că acum se va înfunda într-un mediu destrăbălat.

— Hm, făcu Gerald scurt. Da. Se poate. Oricum, eu n-am venit ca să-ți vorbesc despre Larrie Rourke. Nu-ți amintesti domnule Rammage, că noi ne-am mai întîlnit — cu mulți ani în urmă. Ca să fiu precis, la Melpham, în 1912, în ziua cînd a fost excavat mormîntul lui Eorpwald. Atunci cînd mi-am luxat glezna.

Frank îl iscodi cu privirea ochilor lui mici, porcini.

— E un car de vreme de-atunci, zise el ; am îmbătrînit și eu ca și dumneavoastră.

— Cu toate astea, îi zîmbi Gerald mărunțului său interlocutor, despre mormîntul de la Melpham am venit să vorbesc cu dumneata.

— Mormîntul de la Melpham ? Tonul lui Frank era de uluire, dar nu de neliniște, i se păru lui Gerald. Nu știu nimic despre asta. N-am mai citit un rînd de istorie de ani de zile. Rîse. Cine-a mai auzit așa ceva — *dumneavoastră* să veniți la mine în legătură cu un mormînt anglo-saxon.

— Vreau să reconstitui, dacă se poate, împrejurările descoperirii lui, zise Gerald. Crezi că pot să intru și să am cu dumneata o scurtă convorbire ?

— Va trebui să fie *foarte* scurtă, atunci, răspunse Frank, pentru că tocmai mă ocupam de curățenia casei. Dar poștiți înăuntru. Îl conduse spre camera sa de dormit și de zi. Luați loc, îi spuse.

— Ce mai face doamna Salad ? întrebă Gerald.

— Se plînge mereu, biata bătrînică ! răspunse Frank, dar n-ați venit aici ca să vorbiți despre ea.

Din nou Gerald își depănă povestea, dar de data aceasta cu prudența de a nu oferi nici un fel de indicii specificîndu-și bănuielile. Sugeră doar că Gilbert Stokesay ar fi putut să depună acolo obiectul ca o farsă ; și chiar și această suspi-

ciune o prezentă sub forma unei nebunii tinerești mai curînd decît a înșelăciunii unui om înăcrit. Ba chiar trată cu ușurință întregul episod.

Frank nu se lăsa înșelat cîtuși de puțin ; umflîndu-și fața ca un curcan, scotea niște sunete guturale în timp ce asculta.

— Asta nu s-ar chema farsă, dacă așa s-a întîmplat, zise el. Știința înseamnă adevăr, după cum ar trebui să știți mai bine decît mine, domnule profesor. Se uită cu reproș la Gerald. Pe de altă parte, seamănă cu felul de-a fi al tînărului Stokesay, zise el. Era soi rău de om. Pe vremea aceea eu eram un băiețandru însetat de cunoaștere, iar el își bătea joc de mine.

Gerald nu se putu împiedica să nu zîmbească la nota victoriană a acestei afirmații.

— Dumneata ești un personaj de modă veche, domnule Rammage, zise el.

Frank păru extrem de ofensat. Privi în jur la camera lui, arătînd ancorele stacojii, abajururile daneze.

— Eu am preferințe pentru tot ce e contemporan, obiectă el cu simplitate. Tinerii mă găsesc foarte la zi.

Se așeză pe un scaun tubular și își încrucișă mîinile scurte și grăسune peste pîntecele înfășurat în șorț.

— Ar fi un lucru groaznic, dacă ar fi adevărat, repetă el. E o binefacere că nu mai trăiește canonicul Portway. Ura minciuna, și o minciună într-o asemenea treabă de erudiție aproape că l-ar fi ucis, după ce-și legase numele de ea. Rămase nemișcat, dus pe gînduri, strîngîndu-și punga gura mică.

— Doamna Portway e de părere că, totuși, cumnatul ei *a știut*. O, după eveniment, bineînțeles, adăugă Gerald grabnic, observînd pe chipul celui-lalt o crispare de mînie. Îi povesti lui Frank despre scrisoarea de la canonic menționată de Lilian, și despre convingerea ei că acesta fusese șantajat.

— Ah ! făcu Frank, plescăindu-și buzele mici și grase, o fi pus toate în spinarea mea — înșelăciunea, șantajul și celelalte.

— E cert că nu te iubește.

— Nu, nu mai mult decît o iubesc eu pe ea. N-am s-o vorbesc de rău, dar nici n-aș vrea s-o mai văd în ochi.

— Nu cred c-ai s-o mai vezi, relevă Gerald, și îi relată lui Frank starea în care o lăsase pe Lilian.

— Se însănătoșește, răspunse cu duritate Frank. E ca fierul de rezistentă. Se plecă înainte, cu ochii mici bulbucându-i-se ca la homari din fața lui roșie. Am zis că n-am să vorbesc nimic împotriva ei. Dar tot am s-o fac. E o ființă roasă de gelozie — totdeauna a fost așa — și are limba otrăvită. Nu am nici un fel de îndoieli că a rostit lucruri care nu se cad despre cumnatul ei și despre mine.

Gerald nu dădu nici un răspuns.

— Ah ! făcu Frank, mi-am închipuit. Ei bine, n-a fost adevărat ceea ce a spus și, chiar dacă ar fi fost, nu avea nici un drept să se amestece.

Gerald se grăbi să părăsească acest subiect și să se întoarcă la excavație.

— Dar te *aflai* împreună cu Gilbert Stokesay, domnule Rammage, în clipa când a fost dat la iveală sicriul, zise el.

Frank își încrucișă brațele și se lăsă pe spătarul scaunului.

— Nu, nu mă aflam, și gura lui se închise cu un pocnet sec ca al unei broaște țestoase.

Obrajii lui Gerald roșiră ușor.

— Ei, lasă ! zise el, îmi amintesc foarte clar ce s-a spus în ziua aceea.

— O, așa s-a *spus*, replică Frank, dar nu era adevărat. Barker a fost împreună cu el. Eu n-am venit din sat decît pe la ora zece. Alice Barker a răspîndit mereu zvonul că eu mă aflam acolo, deși ce știa ea despre asta, habar n-am ; atîta pot să spun, că ea cunoștea toate treburile altora. Clătină din cap, apoi sări brusc de pe scaun și veni lîngă scaunul lui Gerald, cu mîinile în șolduri, ca și cum urma să-i „tragă o săpuneală“.

— Așa a fost, probabil, vorbi el cu aprindere. Barker l-a ajutat pe Gilbert, dacă a avut nevoie de ajutor. Foarte probabil pentru cîteva sterline. Nu există lucru pe care familia Barker să nu-l facă pentru cîteva sterline, deși aveau destui bani puși deoparte chiar pe vremea aceea. N-or fi sesizat ei semnificația, dar dacă Gilbert Stokesay era de ajuns de nerod ca să arunce bani pentru un renghi, de ce să refuze ? Afară de asta, Barker nu putea decît să se bucure că domnul Portway se va face de rîs. O glumă pe socoteala boierilor, plătită tot de boieri. Era tocmai lucrul care i-ar fi atras pe acești oameni. Și pe urmă, dacă intrau la ananghie, avea grijă Alice

să nu cadă vina pe ei. Tipul acela, Frank Rammage, cu care domnul Portway se purta așa de blînd — el a fost acolo. Tot ce-i cu putință ca Gilbert Stokesay să fi căzut de acord cu minciuna asta, fiindcă nu-i plăceau tinerii săraci, pasionați după cultură.

Frank devenea tot mai surescitat pe măsură ce își elabora teoria. Începu să umble mărunț și repede prin odaie, ștergînd de praf ornamentele în timp ce vorbea. Gerald fu silit să se răsucească pe scaun ca să i se adreseze. „Ia-o încet, protestă el, nu ești mai bun decît doamna Portway. Ea nu te place pe dumneata și de aceea ți-a pus-o în spinare. Dumneata faci același lucru cu Barker și cu fiica lui. N-ai spus nimic care să dea de gîndit că a fost cineva implicat într-un fals, nimic ciudat măcar, cu excepția faptului că Alice Barker te menționa insistent pe dumneata, cînd tatăl ei făcuse descoperirea. Faptul putea fi interpretat într-un fel ca și într-altul gîndi el, dar nu mai adăugă nimic.

Frank stătu locului din umbletul lui rapid.

— E ceva mai mult decît atît, zise el. L-am părăsit pe domnul Portway — devenise atunci canonic — pentru că nu voia să se descotorosească de acești Barkeri. Așa că ați face bine să cîntăriți cele ce vă spun în lumina acestui lucru. Tăcu pentru a-i da lui Gerald răgazul să-și dea seama de ideile lui preconcepute, apoi, apropiindu-se, își scutură un deget gras în fața lui. Doamna Portway era mai aproape de adevăr decît credea; căci bătrînul a fost șantajat, și anume de Barker cu fiică-sa, sînt sigur. Cînd m-am întors din război, aveau o influență atît de mare asupra lui că nu-mi credeam ochilor. Ei, și ne-am instalat împreună cu toții. Nu mi-a trebuit mult ca să văd cum îl tratau. Îi făceau bietului om tot felul de mizerii. Nu putea nici să mănînce ceea ce-i plăcea. Alice simțea o adevărată plăcere să-l hrănească mereu cu ouă, deși știa că nu le poate suferi. Și-l înșelau la bani, nu cu sume mari, dar puțin ici, puțin dincolo. Era speriat de ei tot timpul, băgaseră groaza în el. În public apărea ca același bărbat frumos de altădată, dar acasă devenise un bătrîn chiar înainte de a pleca la Norwich. După ce am venit eu, se iscau toată ziua certuri, fiindcă nu puteam să le suport purtările. Pînă la urmă ajunsesem să nu mai am gust de nimic. Eram sătul de viață, puîsorule — în surescitarea lui, Frank lunecase în obișnuința lui termeni de alintare chiar și cu Gerald — așa că

i-am spus bătrînului : ori ei, ori eu. A plîns și m-a rugat să rămîn. Dar degeaba. Am chibzuit că momentul alegerii tot trebuia să vină, și chiar dacă îi alegea pe ei, gîndeam că o să ducă și el, cel puțin, o viață mai liniștită. Totuși n-am crezut că mă va lăsa să plec pînă cînd nu s-a întîmplat faptul. Într-un sens eram bucuros, fiindcă nu puteam să primesc mereu bani de la el, trebuia în orice caz să muncesc la rîndul meu, dragule. Nu puteam să-mi petrec toată viața în Norwich, deși e destulă suferință și acolo, și crimă. Dar cînd un om ca el a ales să-i păstreze pe cei doi Barkeri și să mă lase pe mine să plec, am știut că e ceva în gravă neregulă. Mă iubea mai mult decît pe oricine altcineva, și era un om iubitor în general vorbind. O, nu așa cum i-a plăcut doamnei Portway să gîndească, și cum Barker și fiică-sa se repezeau s-o spună oricui. Dar mă iubea cu adevărat. Cei doi Barkeri trebuie să fi pus gheara pe el cu ceva, pentru ca el să facă o asemenea alegere cu toate că a plîns și mi-a cerut să rămîn. De cîte ori nu m-am întrebat, nedumerit, ce putea fi la mijloc. Nimic din faptele obișnuite, după cîte știam, întrucît canonicul era un om bun, poate prea bun. Da ! l-au jecmănit destul de bine, după cîte știu. Vezi, pușorule, cînd a murit, mi-a lăsat mie toți banii. Era o avere frumușică, și eu m-am simțit prost, deși am căutat s-o cheltuiesc în așa fel ca să fiu la înălțime. Orice s-ar spune, însă, nu mai era ce avusese el altădată. Barker și cu fiică-sa înșfăcaseră o porție zdravănă, ascultați-mă ce vă spun. Închise gura cu un plescăit și începu să șteargă cu vigoare lămpile.

Gerald se ridică de pe scaun și începu să se plimbe înc-oace și încolo.

— Foarte bine, zise el. Sînt sigur că mi-ai zugrăvit un tablou veridic al celor petrecute, dar nu observ nimic care să facă legătura cu Melpham. Datoria lui Portway, în calitate de om de știință, era să vorbească deschis și fără întîrziere cînd a descoperit că a existat un fals. Așa însă, dumneata insinuezi că acest om, despre care spui că a fost foarte bun, s-a supus șantajului ca să ascundă ceea ce datoria îi impunea să dezvăluie.

Frank se întoarse iritat către Gerald.

— Bunătatea nu e dintr-o bucată, zise el, cum nu e nici răutatea. Canonicul Portway a fost un om blînd și pios, cum rar s-a văzut. Nu admitea însă niciodată că n-are drep-

tate. Nici chiar în lucrurile mici. Dacă era obligat să-și recunoască greșeala, pur și simplu părăsea încăperea. Dar aici, unde intervenea o problemă de ordin public, legată de o activitate științifică ! Nu, puișorule, nu înțelegi oamenii tocmai bine. În plus, trebuia să se gândească la bătrînul profesor Stokesay. Pentru el ar fi fost ceva înspăimîntător, cînd își iubea atît de mult fiul. Nu, canonicul Portway ar fi făcut orice, numai asta nu.

Gerald se duse la fereastră și se uită cu ochi pierduți la copacii din Earl's Court Square.

— În toate astea nu e nimic, dar nimic, care să aibă vreo legătură cu Melpham, zise el, și se întoarse brusc cu fața spre Frank.

— *E totuși* un lucru de care îmi amintesc, zise mărunțul grăsun. El nu voia să vorbească despre Melpham. L-am întrebat o dată. Asta s-a întîmplat la Norwich, îmi amintesc. Începea să îmbătrînească înainte de vreme. Venea de la predici plîngîndu-se de frig și de dureri reumatice. N-ar fi găsit nici foc dacă nu făceam eu, și-l așteptam cu turte fierbinți cu unt, cum îi plăceau lui. Îmi vorbea atunci, puțin cam fără șir, dar inteligent ca totdeauna. L-am întrebat o dată despre Eorpwald, cum se făcea că în vremurile acelea un zeu păgîn își găsea locul în biserica creștină, și așa mai departe. Cînd am plecat la marină, am renunțat la studii și nu m-am mai întors niciodată la ele. Am găsit alte lucruri mai importante de făcut, dar mi-a plăcut întotdeauna să învăț cîte ceva. Cu prilejul acela, m-a repezit. A spus că întreaga descoperire e un mister, iar el speră că așa va rămîne. Nu vedea că discuția ar fi de vreun folos, așa spunea. Pe urmă mi-a cerut un lucru ciudat. Să nu vorbesc niciodată cu Barker și cu fiică-sa despre mormîntul de la Melpham. Oricum, eu nu făceam conversație cu ei, și nu le-aș fi pomenit despre chestii savante cum n-aș fi încercat să zbor. Am crezut că bătea cîmpii. Și totuși, poate că n-a fost așa, puișorule. În orice caz, ați face bine să vă duceți să-i vedeți pe cei doi Barkeri. Ea e doamna Cressett acum. Eu l-aș vedea pe bătrîn singur. E un om aspru, dar a îmbătrînit, și bătrînii o mai iau razna cu vorba. De la ea nu scoți nimic, și nici de la el dacă e ea alături.

Gerald oftă.

— Așa mi se pare și mie că trebuie să fac, zise el. Eh, domnule Rammage, îți mulțumesc pentru tot...

Frank îl întrerupse.

— Dacă nu mai aveți nimic de întrebat, eu vă spun bună ziua. Cît am de curățat și de lustruit ! Îl conduse pe Gerald pînă afară.

În timp ce Gerald urca în mașină, un glas i se adresă de pe trepte, îndărătul lui.

— Vă rog, pot să vă spun două vorbe, domnule profesor ? Observă că Larwood înălța ușor sprîncenele și, întorcîndu-se, îl descoperi pe Vin Salad, care ieșise pe treptele de la intrare în pijama de crepdeșin negru și cu halat de casă din mătase verde jad, ținut strîns înfășurat pe corp. Fața îi era unsă cu cremă de zi.

Gerald luă o poziție ușor țeapănă ; îi cam ajunsese pînă peste cap genul acesta de lucruri.

— O, bună dimineața, Salad, spuse el pe tonul cel mai ofiteresc cu putință. Îmi pare rău, dar nu pot să rămîn acum. Am întîrziat la o întrunire.

— Doar o secundă, zise Vin. Privi în jos la costumul său. N-aș fi vrut să vă strig așa, în neglijeu, adăugă el. Mi-ați cerut să fiu cu ochii-n patru asupra aceluia, Larrie Rourke. Iată că poate să dea de-un mare bucluc de pe-o zi pe alta.

— Da, zise Gerald, se pare că a furat mașina soției mele. Dar de vreme ce a părăsit locuința, n-am impresia că mai are vreo importanță.

— O, despre asta nu știu nimic, zise Vin, dar s-a încurcat acum cu niște băieți irlandezi. O gașcă de cea mai rea speță. Spărgători și de-alde de-ăștia. Cred că poate să fie închis în orice zi.

— Eh, din moment ce s-a despărțit de familia mea nu mă mai interesează, răspunse Gerald.

Vin zgudui din cap. Era jignit de atitudinea profesorului.

— Zău că nu știu ce să zic, spuse el. Eu am dorit să vă servesc. În locul dumneavoastră, i-aș spune fiului meu să nu mai aibă de-a face cu el.

— Mulțumesc, spuse Gerald. Cînd să intre în mașină se mai întoarce și întreabă : Ce face doamna Salad ?

Vin zîmbi.

— Tot așa glumeată, mulțumesc. Speră mereu să vă revadă.

— O, răspunse Gerald. Am să trec într-una din zile. Ochii lui Vin se îngustară.

— Asta-i frumos, zise el. Noroc că-i o bătrână cu multă răbdare. Și, întorcându-se, intră în casă.

Cîteva zile mai tîrziu, Gerald privea pe fereastra casei din Montpellier Square. Ploaia șiroind de-a lungul geamurilor îi estompa vederea. În ciuda verii, fusese obligat să dea drumul la încălzirea centrală. În interior totul avea un aspect prietenos și tihnit. Prima colaborare la „History” — capitolul Hildei Ferguson despre influența cruciadelor asupra vieții sociale engleze — sosise. Părea o lucrare cît se poate de interesantă. Gerald avea senzația că putea începe capitolul din *Eduard Confesorul* despre relațiile lui Stigand¹ cu Roma. Cuvintele i se înlănțuiau de pe acum în minte. Un catalog de la sala de licitații Wroxesley se afla pe masă — erau acolo însemnări despre două desene de Guardi² pe care nu le mai văzuse. Cu toate astea, sună și-i ceru lui Larwood să pregătească în cinci minute mașina. Îi dădu adresa lui Harold Cressett.

Ar fi fost mai puțin deprimant, gîndi el, dacă ar fi părăsit o casă de negustor bogat din Pompei, scăldată în razele calde ale soarelui, ca să pornească pe mare spre Ultima Thule³, sau luminoasa Cameră a lorzilor pentru întunecimea unei călătorii spre Vinland⁴. Într-adevăr, hidosul teren hibrid al șoselei de derivație i se păru lui Gerald, cînd ajunse acolo, mai monstruos decît toate țările fantastice de pe vremea călătorilor medievali. Chipul roșcovan, enorm, imo-

¹ Stigand (?—1072), arhiepiscop de Canterbury, capelan al regilor Canut și Harold Harefoot. Întîmpinîndu-l pe William Cuceritorul la Wallingford (1066), i s-a supus.

² Guardi, Francesco (1712—1793), pictor italian; a realizat peisaje, în special din Veneția, redînd cu măiestrie jocul subtil al luminii și reflexelor.

³ Nume dat de romani unei insule din nordul Europei — Islanda sau, mai probabil, una dintre insulele Shetland.

⁴ Denumire dată coastelor nord-americeane în regiunea peninsulei Labrador și a insulei Terra-Nova de către Leif Eriksson, explorator norvegian din secolul al XI-lea, considerat ca primul european care a atins țărmurile Americii de Nord.

bil, al domnului Barker privea fix pe fereastră spre serele distruse. Un ochi dat peste cap era ațintit asupra lui Gerald, în timp ce acesta suia cărarea. Așa trebuie să fi privit Polifem din peștera lui la corăbieri, gândi Gerald.

Ușa o deschise doamna Cressett — placidă, imperturbabilă, dar pregătită să bareze, la nevoie, calea. Despăgubirea în bani părea acum asigurată. Numeroși binevoitori le trimisese cecuri substanțiale. Venise vremea ca ea să împiedice intrarea musafirilor nepoștiți, a celor care dau tîrcoale, a reporterilor și a altor soiuri de persoane băgăcioase. Alice Cressett nu fusese niciodată de părere că e bine să faci cunoștință cu oamenii — străini, vecini, membri ai familiei sau oricare alții — nu puteai ști niciodată ce încercau să scoată de la tine. Un regat mic, guvernat de ea însăși cu o mîna de fier, asta îi plăcea ei, și toate aceste contacte cu marele public tindeau să-i submineze sentimentul de atotputernicie. Îl subminase parcă și pe Harold — începea să iasă de sub tutela ei. Cu cît se vor descotorosi mai repede de mica proprietate de aici și vor înființa o pensiune la Cromer, cu atît va fi mai mulțumită. Un mic regat plăcut, cu zece, doisprezece supuși bine aleși — preferabil persoane în vîrstă — ar fi tocmai potrivit pentru talentul ei înnăscut de a conduce.

Nu s-a arătat excesiv de prietenoasă față de Gerald, deși ochiul ei a înregistrat mașina și șoferul. Cînd a aflat că era tatăl lui John Middleton s-a simțit obligată să-l poștească înăuntru.

— V-am văzut la televizor, zise Gerald, și m-a interesat faptul că ați locuit la Melpham. Poate nu vă amintiți, dar eram și eu acolo în ziua cînd s-a făcut descoperirea. Mi-ați legat cu multă amabilitate glezna scrîntită.

— Ba da, îmi amintesc, domnule. Alice păstra o expresie încremenită și tihnită, ca o păpușă-mamă sculptată în lemn. Îl conduse în salon. Ce mai faci, domnule Barker? zise Gerald. Mi-aduc aminte cum m-ai condus la castelul Melpham. Am avut o foarte interesantă discuție amicală. Pentru un anume motiv se simțea îndemnat să mintă în legătură cu evenimentele acelei zile.

Alice Cressett chicoti.

— Hm, alta n-o să mai aveți, zise ea. Tata e paralizat. Nu mai poate vorbi. Dar înțelege foarte bine. Nu-i așa, tată? Ați fi mirat, domnule, dacă ați ști cîte înțelege.

Gerald simți că-l cuprinde o imensă amărăciune în fața acestei piedici în calea investigațiilor lui.

— Scriu o carte despre Melpham. Știți, sînt profesor de istorie. Nădăjduiam că tatăl dumitale îmi va putea spune cîte ceva despre împrejurările atît de pline de interes ale descoperirii.

Doamna Cressett arăta mai satisfăcută ca oricînd.

— Ar fi putut, zise ea, dar acum nu mai poate.

— Dar îmi închipui că v-a povestit cam tot ce știa, zise Gerald. Se afla împreună cu Gilbert Stokesay, nu-i așa ? în clipa cînd au dat peste sicriu.

Doamna Cressett se îndreptă spre bufet și scoase o sticlă de bere și pahare.

— Luați un pahar cu bere, așa-i ? întrebă ea. Apoi spusese : N-ar fi putut să-mi povestească asta, fiindcă nu se afla acolo. Unul dintre băieții din sat a fost cu domnul Stokesay cel tînăr. Tata a venit doar mai tîrziu, cînd au avut nevoie de toate brațele ca să ridice sicriul.

— Ce ciudat, zise Gerald. Aș fi jurat că mi-a spus cineva că dînsul a făcut descoperirea.

— Înseamnă că v-au spus minciuni, zise ea.

Gerald rămase perplex o clipă, apoi riscă o miză mare.

— O ! acum știu. Am această noțiune chiar de la tatăl dumitale, cînd m-a condus cu mașina în ziua aceea.

Pentru prima oară doamna Cressett își mută amplele fese puțin cam stingherită pe scaun.

— O ! zise ea. Bine, dacă știți atît de mult, n-aveți nici un motiv să mă mai întrebați pe mine.

Urmă o tăcere penibilă. Gerald se gîndea la mama paralizată din *Thérèse Raquin*¹ și se întreba dacă n-ar fi cu putință ca și domnul Barker să schițeze vreun semn.

— Am sperat întotdeauna că-și va publica amintirile canonicul Portway. Ar fi fost extrem de prețios să avem o relatare nemijlocită din partea lui despre excavație. Am impresia că ați fost multă vreme în serviciul său, doamnă Cressett.

— Peste douăzeci de ani, domnule. Iar tata ? Ia să vedem. Mi se pare că a stat peste patruzeci de ani în slujba familiei. Ai fost peste patruzeci de ani la familia Portway,

¹ Roman de Émile Zola, publicat în 1867.

nu-i așa, tata? Așteptă o clipă ca să înregistreze răspunsul nerostit, apoi spuse: Aha! așa socoteam și eu. Mai mult de patruzeci de ani a stat tata la ei, domnule.

— V-a spus vreodată ceva canonicul Portway despre motivul pentru care n-a publicat mai mult în legătură cu mormîntul episcopului Eorpwald?

Doamna Cressett îl privi drept în față.

— Noi eram oameni de serviciu, domnule, zise ea.

— Cei mai buni din lume, după spusele doamnei Portway, continuă Gerald.

Doamna Cressett părea acum că ascultă cu îngrijorare ceva.

— Ea a fost o stăpîină foarte bună, domnule, îi răspunse. Ah, tata știe că vorbești despre ea. O adora pe doamna Portway, domnule. Știți cumva cum o mai duce?

— Mă tem că era foarte grav bolnavă cînd am lăsat-o luna trecută la Merano. Nu spera nimeni că va mai trăi!

Doamna Cressett pocni din limbă.

— Nu știu cum are să ia tata una ca asta, zise ea. Ori-cum va fi luat-o, domnul Barker tot nu dădu vreun semn fățiș. A vorbit cumva de noi în ziua aceea? întrebă doamna Cressett.

— Da, răspunse Gerald, a vorbit mult și cu căldură.

— Ah! făcu doamna Cressett satisfăcută. Ba chiar umplu din nou paharul lui Gerald.

— Ea era de părere că pe cumnatul ei îl frămîntau unele aspecte ale excavației, zise Gerald. Doamna Cressett îl privi cu o expresie politicoasă, dar de totală neputință de a-l înțelege. Iar domnul Rammage a fost de acord, cînd l-am văzut.

Îîndi cu atenție ca să vadă efectul numelui lui Frank asupra ei, dar doamna Cressett se exprimă oarecum ciudat:

— Ah, cuncea-teți bine tot terenul, domnule. Dumnea-voastră nu vă prăcupețiți trufia.

Gerald era pe punctul de a continua pe același făgaș, cînd se auzi un zgomot la ușa din dos. Atitudinea de ascultare a doamnei Cressett păru să se relaxeze. Se ridică de pe scaun.

— Scuzați-mă puțin, domnule, zise ea și ieși.

Gerald se nîtă la față ca o lună roșie a domnului Barker și la ochiul lui holbat. Ochiul răspundea privirii, și o dată se roti. Nu veni, totuși, nici un semn.

Din bucătărie Gerald auzea glasul doamnei Cressett și al soțului ei. Ea inspecta articolele de băcănie pe care îl trimisese să le cumpere. Deodată ridică tonul.

— Unt danez ? făcu ea gălăgie. Ce caută untul ăsta aici ?

— Am crezut să luăm puțin unt acum, bolborosi domnul Cressett.

— Ai crezut ? îl mustră doamna Cressett. O să primești unt când am să găsesc eu de cuviință să-ți dau. Apoi vocea i se domoli din nou. O să-l dai înapoi și-o să iei în schimb margarină, zise ea. Nu, nu acum. A venit tatăl lui John Middleton și vrea să stea de vorbă cu tine.

Intrînd în cameră, domnul Cressett îi adresă lui Gerald un surîs de om neajutorat.

— Sîntem foarte recunoscători, îi spuse. Atît de mult i se ceruse în ultima vreme să se arate recunoscător, încît nu mai individualiza.

Gerald rîse.

— N-aveți nici un motiv ca să-mi mulțumiți mie. Eu n-am nici-o legătură cu operele de binefacere ale fiului meu. Sînt numai bucuros că lucrurile par a lua o întorsătură atît de favorabilă pentru dumneavoastră.

— Par să ia o întorsătură destul de rea pentru domnul Pelican, zise doamna Cressett încîntată.

Gerald spuse :

— Îi vorbeam soției dumitale despre vremurile de demult, de la Melpham. Presupun, doamnă Cressett, că domnul Gilbert făcea mai tot timpul naveta de la Bedbury la Melpham și înapoi. A lucrat și domnul Barker acolo ?

Doamna Cressett se ridică de pe scaun și, scoțînd o batistă, șterse nasul tatălui ei.

— Noi nu știm nici jumătate din ceea ce făceai, nu-i așa, tată ? îl întrebă ea. Pe urmă spuse : Dacă nu vă supărați, domnule, am să vă las să stați de vorbă cu soțul meu. A adus de la prăvălie alte lucruri decît era nevoie și trebuie să mă duc să le schimb. Domnul Cressett păru că vrea să spună ceva, dar ea îl opri cu o privire și plecă. Gerald rămase ca să se întrețină stingherit cu Harold Cressett și să se roage în van ca domnul Baker să-și redobîndească printr-o minune vorbirea.

După vreo cinci minute, domnul Cressett își regăsi încrederea în sine care, sub influența propriului său glas, crescuse

considerabil ; se angajă într-o expunere lungă și încărcată de fapte despre guvernarea coloniilor britanice. Provenind dintr-una din sursele perimate ale domnului Cressett, expunerea sa i-ar fi fost prețioasă unui student al imperiului britanic înainte de statutul de la Westminster¹ ; pentru cercetătorii de cunoștințe contemporane, n-ar fi însemnat nimic ; pentru Gerald, cu preocupările lui, era peste măsură de enervant. După un sfert de oră, izbuti să se scuze și să plece.

A doua zi după întoarcerea sa în Anglia, Gerald îi telefonase Elvirei, dar nu primise nici un răspuns. Simțea că e de datoria lui s-o informeze despre starea bunicii ei, de aceea reveni în fiecare zi. La sfârșitul săptămânii îi răspunse femeia care făcea curat în casă, informându-l că domnișoara Portway era plecată în vacanță. Lăsă un mesaj prin care îi cerea să-i telefoneze îndată după înapoiere.

În dimineața care a urmat, după vizita infructuoasă la soții Cressett, îl sună ea.

— Mi s-a spus că dorești să-mi vorbești ? Vocea părea acră, neprietenoasă.

— Da, răspunse Gerald, eram foarte preocupat să te informez cum am lăsat-o pe bunica ta. Se simțea...

— Nu știu cum se simțea atunci, zise Elvira, dar acum a murit.

Gerald spuse :

— Da, înțeleg. Îmi pare foarte rău. Mi-era teamă că așa va fi.

— O, Doamne ! ce lucru stupid de spus ? Vocea Elvirei devenise asurzitoare. De ce naiba nu mi-ai trimis o telegramă ?

Gerald constată că-i venea greu să găsească o explicație. La drept vorbind se temuse să nu primească o muștruluială din partea Elvirei, după felul cum vorbise întotdeauna despre bunica ei.

— N-am vrut să-ți produc o emoție prea puternică, zise el.

— Oh ! făcu Elvira. Vocea ei era acum exagerat de

¹ Document politic și juridic prin care, în 1931, s-a acordat domini-
oanelor dreptul de a-și elabora legi proprii, în cadrul Comunității Britanice
de Națiuni (Commonwealth).

ștearsă. Tot mi-au produs-o alții. Trei telegrame de la Houdet mama și fiul, spunându-mi că mă așteaptă, și o scrisoare în care îmi anunțau vestea pe larg. Gerald nu vru să mai sublinieze că, după toate aparențele, n-ar fi avut nici un rost orice telegramă pe care ar fi trimis-o el. Firește, *ei* consideră că m-am comportat ca o ticăloasă, zise Elvira. Urmă o tăcere, apoi adăugă : Așa și este.

— Eh n-aș da prea multă atenție părerilor lor, zise Gerald.

— Da ? Și de ce ? întrebă Elvira pe un ton arțăgos.

— Impresiile pe care le-am avut...

— Cam *prea multe* impresii îți faci, îl întrerupse Elvira. *Ei* au trebuit să îndure toate neplăcerile. Să nu-mi spui că sînt dezgustători, nu mă îndoiesc că sînt. Dar nu acesta e principalul, nu-i așa ? E o problemă de atitudine decentă. Gerald nu găsea nici un răspuns, dar Elvira continuă. Cel mai oribil lucru e că mi-a lăsat mie toată averea ei și nimic acelor îngrozitori Houdet. E o situație al naibii de afurisită. De fapt, biata bătrînă le-a sucit toate pe dos după moarte ca și în viață.

Gerald spuse :

— Nu te amărî prea mult pe motivul ăsta, Elvira ; și-a trăit viața. Nu cred că i-a părut rău că moare.

— Îți mulțumesc pentru păreri, zise Elvira. Dar se pare că *dumneata* n-ai ajutat-o să mai trăiască. Acești Houdet au aerul să afirme că toată agitația pe care i-ai creat-o dumneata în legătură cu afacerea Melpham i-a provocat atacul.

— Sfinte Dumnezeule ! protestă Gerald cu vehemență. Ce absurditate !

— Ba mie îmi sună ca o vorbă plină de judecată. O ! trebuie să mă acuz doar pe mine. Eu te-am îndemnat să te duci și s-o terorizezi cu toată acea ridicolă afacere Melpham. Ca și cum are vreo importanță ce-a fost cu blestematul acela de episcop. Aș *vrea* să mă pot da în vînt după toată gargariseala asta erudită. O, Doamne ! Ce plicticoase chestii !

Gerald își înfrînă mînia.

— Îmi pare rău, zise el.

— E un obicei al familiei, replică Elvira. Urmă o lungă tăcere. Gerald crezu că avea de gînd să închidă, dar deodată îi spuse : Am rupt cu Robin. Așa încît bate-te singur pe umăr. Ai avut perfectă dreptate. N-am mai putut suporta

toate aranjamentele astea „înțelepte“ și, bineînțeles, și *eu* am avut dreptate. Iar Robin e într-o situație din care nu se poate descurca. Și oricum, am acceptat-o, iar el nu poate arunca toată vina pe Timothy fiindcă povestea noastră de dragoste a eșuat. Realitatea e că Robin trebuie să rămână cu familia lui, așa încât și *el* are perfectă dreptate. Ura pentru el ! Vezi că știu să iau exact nota amară care trebuie. Cît de îngrozitor e totul !

Gerald spuse :

— Așadar, de aceea e Robin atît de evaziv de cînd m-am întors. Știi ce, Elvira, mă duc să stau de vorbă cu el.

— Vrei să ai bunătatea, strigă Elvira, să nu faci asta ? Știu că înseamnă să-ți cer îngrozitor de mult, cînd dumneata ai o minunată experiență a vieții, gata s-o oferi pe gratis, dar dacă mi-ai putea lăsa treburile mele în pace pentru o vreme ți-aș fi recunoscătoare. Gerald simți deodată că-i vine să plîngă, dar se acuză de autocompătimire și își înghiți lacrimile.

— Eu cred, zise el, că ți-ar fi de folos dacă ai încerca să rămîi calmă. Ca de obicei, însă, găsisese curajul de a turna altuia un duș rece puțin cam tîrziu. De astă dată Elvira închisese aparatul.

Își spuse că starea de încordare cerută de conversația cu alții în timpul prînzului avea să fie mai mică decît tensiunea nervoasă pe care i-ar fi creat-o lipsa oricărui interlocutor. O luă pe jos spre club. Iulie adusese una dintre rarele zile însorite ale acelei veri ; după ploi bogate, Hyde Park strălucea de culori proaspete. El nu vedea nici copacii, nici florile. Doar cînd pătrunse prin porțile de la Hyde Park Corner observă un răzor cu lalelele lui preferate, zdrențuite și bălțat colorate în roz și verde. Se întrebă nemulțumit cîte încrucișări de varietăți vor mai cultiva horticultorii ; florile acelea arătau, de fapt, ca linoleumul marmorat, de calitate a doua, pe care îl aștern unii în sala de baie. Se hotărî să-i trimită Elvirei un buchet de flori — nu de genul acesta, ci un buchet cuviincios și convențional de trandafiri roșu închis. Putea să-i arunce la toaletă dacă dorea, dar el va fi săvîrșit acest gest convențional. Va comanda buchetul la Fortnum. Se săturase să tot stea de vorbă cu categorii de oameni pe care nu-i întâlnea în existența lui obișnuită, și să audă mereu despre viața unor persoane care

nu aveau nimic de-a face cu felul lui de a trăi. Chemă un taxi. Toată hoinăreala și reveria asta nu se potrivea cîtuși de puțin cu vîrsta lui.

Prima persoană pe care o întîlni intrînd la Fortnum fu Marie Hélène. Cînd se ducea la cumpărături, Marie Hélène îmbrăca o toaletă ca pentru un dejun la Fortnum, și, într-adevăr, chiar lua masa acolo. Purta un pardesiu de mătase moarăată verde închis și o oribilă tocă din pene de aceeași nuanță. Prin contrast, tenul ei arăta mai galben ca ori-cînd. În locul lui Robin, gîndi Gerald, aș pune-o să ia o doză de fortifiant în fiecare zi. Îl sîcîia întotdeauna insistența ei de a da mîna cu cei pe care îi întîlnea. Doamne ! gîndi el, trăiește în Anglia de atîta timp, ar fi putut să învețe că nu e nevoie să facă asta.

— Ce atrăgător lucru să-ți întîlnești socrul dimineața, zise ea. „Atrăgător“ era unul dintre cuvintele care i se păreau elegante. Gerald își spuse că ar fi trebuit să răspundă : „Ce plăcere să-mi întîlnesc fermecătoarea noră în oricare moment al zilei“, dar gîndi apoi : „Al naibii să fiu dacă-i voi vorbi așa“. Pus față în față cu Marie Hélène, aproape că își savura proasta dispoziție. Întrebă :

— Ce mai face Timothy ?

— A-nceput în sfîrșit să se îndrăgostească, răspunse ea. Slavă cerului ! Mi-a și cerut să organizez pentru el în vacanța viitoare două petreceri cu invitație la teatru. Închipuie-ți, Timothy cerînd petreceri ; își curbă în sus buzele subțiri și își dilată nările de cămilă în semn de haz. Realmente începusem să disper. Nimic altceva decît cărți. Nu doar, bineînțeles, că aș dori să cresc un barbar, dar există limite chiar și la cultură. Tăcu o clipă iscodindu-și socrul cu privirea, căci își amintise brusc cum cineva îi dăduse a înțelege că n-ar fi tocmai elegant cuvîntul „cultură“. Dar Gerald nu părea tulburat, așa încît continuă : În orice caz, eu îi așteptam cu nerăbdare prima aventură sentimentală. E atît de amuzant să-i vezi îndrăgostiți la vîrsta asta.

Era un punct de vedere pe care Gerald nu-l putea împărtăși, de aceea întrebă :

— Eu o cunosc pe fata respectivă ?

— O știi pe fiica cea mare a soților Jevington ? îl întrebă ea, iar cînd el dădu din cap negativ îi spuse : Niște oameni extrem de simpatici. El e avocat. Ea sculptează.

Lucruri destul de drăguțe. Slavă cerului că nu e una din acele legături dezagreabile, iar când el nu păru să aprecieze în suficientă măsură un asemenea noroc, adăugă : O, dar se poate întâmpla, tată. Uneori, băieții de vîrsta lui Timothy se îndrăgostesc de cele mai nepotrivite fete.

În timp ce ea îi vorbea, Gerald hotărî în sinea lui că totuși nu-i va trimite flori Elvirei. „Nu e treaba mea“, reflectă el.

Marie Hélène, în același timp, ajunsese la concluzia că era deosebit de atrăgător să ai un socru atît de elegant și de distins. „Îl voi cultiva, îl voi face să-mi frecventeze recepțiile“, medita ea. Ca un început, hotărî să-l invite pe loc să ia dejunul împreună cu ea. Îi veni ideea că a-i oferi socrului un dejun ar fi ceva amuzant, iar ea se afla într-o permanentă căutare de lucruri ce puteau fi clasate sub eticheta acestui cuvînt elegant : „amuzante“.

— Vino să ieși masa cu mine. E delicios aici la ora dejunului.

Pe Gerald îl apucă groaza. Întîi Robin, acum Marie Hélène. Ce credeau ei că era — un calic ? Aduse ca argument o întîlnire urgentă. Ea păru atît de vexată încît îi transmise sentimentul că se purtase necivilizat.

— Atunci îmi promiți că ai să vii la serata mea din 20, îi spuse ea. Nu întrevăzu nici o ieșire și acceptă. Bine, făcu ea. Acum notează-ți, și întinse gîtul lung și spălăcit deasupra lui pînă când el, stînd jos, își însemnă în agendă. Cu cravată neagră, adăugă ea. „Vacs negru“, își zise el. Așa va fi perfect, remarcă ea, fiindcă va veni Armand Sarthe. Îl cunoști, desigur.

Amintirea numelui îi sugera lui Gerald ceva neplăcut.

— După nume, zise el.

— Dar e un istoric cît se poate de distins, proclamă ea cu însuflețire, și un medievist în plus. A scris despre Héloïse și despre Agnès Sorel. Sînt uluită că nu-l cunoști. Gerald își rememora ceea ce știa despre Sarthe. Era unul dintre acei siniștri scriitori francezi de *biographies romancées*¹. Văzuse în vitrinele librăriilor la Paris exemplare ale cărților sale — *Onze grandes maîtresses*² și *Les causes célèbres du moyen âge*³. Se cutremură la gîndul de a-l cunoaște pe autor.

¹ Biografii romanțate (fr.).

² Unsprezece mari amante (fr.).

³ Procesele celebre ale evului mediu (fr.).

— O ! făcu Marie Hélène, am uitat complet că mătușa mea Stéphanie și vărul meu Yves vor fi și ei aici la data aceea. Au scris cuvinte fermecătoare despre vizita pe care le-ai făcut-o la Merano. Bieteii mele mătuși i-ai cucerit total inima — *un homme bien distingué*¹, mi-a scris. Yves de asemenea a spus că ai multe în comun cu el. Ce nenoroc că erai preocupat de problema aceea dezagreabilă în timpul cât ai stat acolo. Realmente, nu poate să-mi pară rău că bătrîna a murit. Știi că nu i-a lăsat absolut nimic bieteii mele mătuși după atîția ani.

Gerald nu răspunse nimic.

Marie Hélène îi aruncă o privire pătrunzătoare, răutăcioasă.

— În sfîrșit Robin a încetat s-o mai vadă pe Elvira Portway. Sînt extrem de bucuroasă, fiindcă legătura asta îi făcea nefericit. Cînd Gerald din nou nu făcu nici un comentariu, ea adăugă : Ai fost destul de rău cu mine, tată, încurajîndu-l. Dar te iert. Îi adresă un mic surîs *mondain*, din nou îi strînse mîna și urcă treptele spre restaurant.

Gerald se întoarse cu un taxi în Montpellier Square și ceru masa de prînz doamnei Larwood care păru surprinsă și cam contrariată.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, pe cînd Robin părăsea uzina după o scurtă vizită de la biroul său din Londra, îl întîlni pe Donald, îngrijit îmbrăcat într-un costum de flanel cu dungi fine, albastre, și ducînd o servietă.

— De data asta n-ai să mi-o ierți niciodată, Donald, zise el. Iată-mă, efectiv prezent la uzină în ziua conferinței tale și nu rămîn s-o ascult. Am avut serios intenția să vin și eu, dar ceva a intervenit în ultimul moment care mă obliga să mă înapoiez în oraș.

Îndărătul lentilelor lui Donald licări ceva ca un pește de argint ; era tot ceea ce putea da el mai apropiat de un surîs.

— Poate că ne e îngăduită speranța unei apariții la ultima conferință, zise el. Putea fi o referire la grațioasa pre-

¹ Un bărbat deosebit de distins (fr.).

zență a unui membru al familiei regale, sau un profesor adresându-se unui student care absentează de la cursuri. Într-un caz sau într-altul, flerul lui Robin depistă sarcasmul, dar figura lui Donald nu lăasă să se întrevadă nici o urmă de ostilitate.

— Sper că am să vă văd, pe tine și pe Kay, la „sindrofia“ pe care o dă Marie Hélène mâine seară, zise Robin. Ea a insistat să-l invităm și pe John, dar nădăjduiesc să am o mică știre care-i va lua apa de la moară în afacerea Pelican.

Buzele subțiri ale lui Donald exprimară satisfacția.

— Atunci aștept cu dublă nerăbdare seara de mâine, comentă el, și, dându-și importanță, se îndreptă grăbit spre intrarea uzinei.

Robin, ca de obicei, se așeză la volan, cu șoferul alături. Va veni vremea să-l conducă șoferul când va înceta să mai fie cel mai tânăr dintre directori. Ar fi preferat ca Donald să nu aibă afectarea aceea excesivă. Firește, de vină era mediul social din care provenea. Nimeni nu-i respecta mai mult ca Robin pe acești băieți aparținând păturii de jos a clasei mijlocii, care obțineau toate bursele, dar în mod inevitabil le trebuia un timp îndelungat ca să se dezbrace de reminiscențele mediului. Donald nu putea să se elibereze de o anumită „pretenție de distincție“, cu toată inteligența lui. Orice s-ar spune, reflectă Robin, urmase foarte bine sfatul dat de el : și nu părea să-i poarte pică. Îl îndepărtă pe Donald din minte cu liniștitorul gând că era aici un alt caz în care o ființă omenească reacționase cum trebuie la modul corect de a o trata.

Își îndreptă gândurile spre Pelican. Era acum aproape sigur că bietul om avea să-și primească sentința, dar el își convinsese oarecum confrășii directori să accepte ideea de a-i oferi lui Pelican acel post de administrator, cu cîteva acțiuni pe deasupra spre a-i da o fărîmă de încurajare. John va jubila cu siguranță la recepție, pe motivul rușinoasei lui victorii, și atunci, își zise Robin, el va avea prilejul să anunțe noua numire a lui Pelican. Nu pentru că lui John îi va păsa în mod deosebit, dar va fi un triumf moral. Cu această senzație de înflăcărare morală, Robin se întoarse către șofer și-l întrebă despre soția lui, dar nu-i auzi răspunsul fiindcă își aminti subit de Elvira. Îl năpădea mereu brusc amintirea faptului că o pierduse, însoțită de un gol sufletesc și de un

sentiment de înfrîngere ; totuși, deși nu voia să recunoască în sinea lui, încerca o stranie și inedită senzație de tihnă de cînd nu mai era nevoit să ducă o viață împărțită. Ultimele săptămîni ale legăturii lor, cu acompaniamentul de scene și lacrimi, se dovediseră destul de dezagreabile. Nu avea nici un talent pentru *Sturm und Drang*¹. Nu pentru că pasiunea lui fusese mai puțin intensă decît a altora, reflectă el ; suferise și încă mai suferea profund, dar își spunea că are un punct de vedere puțin fatalist, sau că, fără falsă modestie, e mai adult decît alții în adaptarea la viață. Timothy nu va ști niciodată cît de mult datora, din punctul de vedere al stabilității, caracterului eminamente integrat al tatălui său. Din nou se simți plin de ardoare și-i ceru șoferului, întrucîtva surprins, noutăți despre soția lui.

Sala Middleton, unde își ținea Donald conferințele, era o clădire vastă în stil georgian, construită de Lutyens² și donată firmei de către familie în amintirea tatălui lui Gerald. Slujea pentru toate formele de întruniri colective. Pe platformă, lîngă un pian vechi cu coadă, se afla un bust al mamei lui Gerald. Pe pereți erau atîrnate fotografii cu baluri date la uzină și cu echipele de fotbal și de cricket ale întreprinderii. În capătul sălii se vedea un portret de dimensiuni mari al tatălui lui Gerald, în stil modern academic nu tocmai de bun gust.

Publicul lui Donald nu mai era atît de numeros ca la primele conferințe, dar chiar și acum veniseră destul de mulți — acei care, după chipul și asemănarea lui Cressett, erau însetați de cultură sub orîșicare formă ; cei ce socoteau că prezența lor la conferințele cumnatului lui Robin va fi observată și le va aduce o înaintare ; în sfîrșit cei care sperau să-l prindă în cursă pe Donald cu vreo greșală și să-și cîștige astfel reputația de a nu tolera orice vorbe de clacă din partea patronilor. Se mai găseau și cîțiva auditori din personalul de conducere și dintre funcționarii sindicali, îndemnați să asiste de un amestec al acestor trei motive.

¹ *Furtună și avînt* (germ.). Aluzie, în sens figurat la mișcarea literară germană, de orientare romantică, de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.

² Landseer Lutyens, Sir Edwin (1869—1944), arhitect englez, cunoscut în deosebi pentru sistematizarea orașului New Delhi. Pentru fostul palat al viceregelui de acolo, a îmbinat, în proiectul său, caracterele esențiale ale arhitecturii clasice cu elemente de artă decorativă specific indiană.

Tema lui Donald în seara aceea era „Industria și etica”. Făcu mai întâi elogiul lumii medievale în care industria și comerțul, ca și toate celelalte activități omenești, își găseau locul într-o schemă ordonată. Menționează interzicerea cametei și salariile echitabile. Cu un sarcasm crescând descrie mai marea libertate și etica mai individuală care veniseră odată cu Reforma. Menționează „binefacerile” exploatarei, utilizarea copiilor la munci grele, locuințele mizere și așa mai departe, care au însoțit libera expansiune mai întâi a comerțului, apoi a industriei — substituirea omului ca unitate economică în locul omului ca suflet nemuritor. Era limpede, expus cu competență, și, fără rezerve, în spirit partizan. Ironia lui, însă, deveni mai profundă pe măsură ce ajunse să vorbească despre etica liberală și socialistă prin care omul competitiv încercase să atenueze rezultatele distrugerii ordinii creștine. Disprețul cel mai aprig și-l rezervă pentru sentimentalismul eticii preconizate de statul bunăstării sociale.

Zîmbetele de pe chipurile celor ce nădăjduiseră să iasă un bucluc din aceste conferințe se lărgiră pînă la urechi. Unul dintre directori părăsi intenționat sala, iar un delegat de atelier începu să vorbească tare cu vecinul său. Donald se întrerupse și privi la ei chiorîș prin ochelari.

— Nu-mi stă în obicei să povestesc întâmplări domestice. Cu toate astea avem autoritatea supremă, aceea a scripturii, ca să folosim pilda simplă, anecdotică. De aceea, în seara aceasta, vă voi relata un mic incident legat de însăși întreprinderea unde lucrați, care demonstrează foarte concis problemele pe care am încercat să le enunț. Crăciunul, spuse el, și surîse ironic, tinde, după cum știți, să se transforme în țara noastră dintr-o sărbătoare cu adîncă semnificație spirituală într-o reuniune cu caracter sentimental, evocînd foarte vag armonia vieții de familie. La această tendință precum-pănitoare nici propria mea familie nu constituie o excepție. Cu prilejul ultimului Crăciun, cumnatul meu, domnul Robin Middleton, directorul dumneavoastră, a avut o discuție cu celălalt cumnat al meu, domnul John Middleton, pe care îl cunoașteți, probabil, dacă nu altfel, cel puțin din remarcabilele sale acțiuni la radio și televiziune. Întîmplarea face că punctele de vedere adoptate de acești doi oameni, amîndoi eminente în domeniile lor respective, coincid întocmai cu cele două filozofii sociale fundamentale pe care vi le-am descris.

Domnul Robin Middleton este un foarte capabil apărător al eticii liberei întreprinderi și concurenței neîngrădite în activitatea comercială. Domnul John Middleton este susținătorul nu mai puțin versat al încercării progresiste sau radicale de a atenua sau înlătura trăsăturile nu tocmai atrăgătoare ale acestei doctrine sociale individualiste. Directorul dumneavoastră a citat, ca un exemplu al activităților inevitabile în industria modernă, mijloacele de care o firmă importantă — Middleton et Company — a fost silită să facă uz cu scopul de a elimina din lumea afacerilor pe un mic fabricant de tip vechi, a cărui îndărătnicie și ineficiență țineau în loc furnizarea de mărfuri. Acest fabricant — Grimston mi se pare că se chema, — ridică ochii ca pentru a-și exprima o ușoară mirare la șoaptele ce începeau să se audă în public, și continuă, acest Grimston a fost invadat cu comenzi pentru diverse piese pe care firma Middleton știa că el nu va putea să le furnizeze în timpul acordat. În consecință, a fost forțat să lichideze. Când directorul dumneavoastră a povestit cazul, domnul John Middleton a atacat numaidecât natura lipsită de etică, așa cum a numit-o dînsul, a acestei comportări. Donald își zîmbi sieși în timp ce gîndea că modul cum relatase el această parte a conversației nu era pe deplin corect față de John. Reprezenta mai mult sentimentele unui reformator radical decît ceea ce simțise John efectiv. El a sugerat diverse remedii sociale prin care asemenea acțiuni neplăcute ar putea fi evitate. Domnului Robin Middleton nu i-a plăcut mai mult decît fratelui său ceea ce a fost silit să săvîrșească, dar în mod cinstit a subliniat că era indispensabil s-o facă. Dacă obstinația învechită a domnului Grimston ar fi fost lăsată să persiste, ar fi avut loc consecințe cu mult mai funeste. S-ar fi pierdut comenzi, oameni ar fi fost dați afară din slujbe, prosperitatea industrială a Angliei ar fi slăbit, de hațîrul unui singur om. El argumenta cu glasul rațiunii, domnul John Middleton cu glasul inimii. Dar problema căreia am dorit să-i acord importanță este, desigur, aceea că toată această controversă nu se putea isca decît în cadrul unui sistem care nu are nici o bază morală...". Concluse firul expunerii înapoi la tema generală, dar notă cu satisfacție că atenția publicului său era încă așintită asupra micului exemplu de ordin domestic pe care îl folosise.

Istoria comportării față de Grimston făcu repede înconjurul tuturor categoriilor de salariați de la Middleton și Compania, astfel că atunci când Robin se înfățișă la birou a doua zi dimineața fu salutat de niște codirectori extrem de supărați. Trimise imediat după Donald, dar i se spuse că nu venise în dimineața aceea la birou — își reținuse o zi liberă cu câteva săptămîni în urmă. Chemările telefonice acasă la Donald nu primiră nici un răspuns.

Drept consecință neîntîrziată a acestei mici indiscreții, propunerea de a-l angaja pe domnul Pelican a fost respinsă cu o largă majoritate de voturi la întrunirea consiliului. De aceea Robin nu se simțea cîtuși de puțin bine dispus întorcîndu-se acasă la serata oferită de Marie Hélène. O clipă se gîndise să-i spună că nu va fi de față, dar odată ce totul se prăbușea în jurul lui, relațiile dintre el și soția lui deveneau, în ceea ce-l privea, de o importanță capitală. Oricum, reflectă el, nu i se cerea niciodată să joace un rol prea activ cu aceste prilejuri, ci numai să aibă grijă ca mecanismul domestic să funcționeze fără poticniri, în timp ce Marie Hélène se ocupa de conversația și distracția invitaților. De data aceasta, hotărî el, cei doi Houdet puteau să-i preia sarcina ; ședeau la ei de vreo două săptămîni și nu dădeau semne de plecare ; puteau, cel puțin, să facă ceva util în schimbul întreținerii lor.

Nu era o sentință tocmai dreaptă pentru biata madame Houdet. De la bun început își luase asupra ei sarcina de a deveni indispensabilă în gospodăria nepoatei ei, Marie Hélène. Menajul, era drept, fusese ținut și pînă acum cu o veritabilă parcimonie franceză, dar chiar și așa tante Stéphanie avusese marea plăcere de a descoperi ciudate extravagante sau mărunte acte de risipă. În felul acesta, se certase repede cu personalul de serviciu angajat de Marie Hélène, dar cum toți erau fie italieni, fie germani, nu-și anunțau plecarea, ci preferau să-și treacă zilele ducînd o luptă de hărțuială. Pentru madame Houdet era absolut vechea ei viață la o scară mai mare, și casa din Hampstead răsuna de italiana ei stricată și de și mai reaua ei germană așa cum răsuna vila de la Merano. Descoperi în curînd o biserică romano-catolică și vreo doi preoți în gospodăriile cărora putea să-și vîre nasul. Voalul, eleganța veșmintelor negre și machiajul ei deveniră tot atît de proverbiale pe pantele de la Hampstead Heath cum fuseseră pe pitoreștile promenade

tiroleze de la Merano. La început deplîngea lipsa de obiective pentru actele de caritate în Anglia bunăstării sociale, dar după vreo două săptămîni descoperi în „Vale of Health“ o soție de colonel puțin cam țicnită și de la ea află cîte ceva despre greutățile pensionarilor și bătrînilor. După aceea se simți pe deplin mulțumită, iar seara vindea cu amănuntul celor din casă povești cu foști ofițeri ce nu-și puteau părăsi locuința din lipsă de încălțăminte și cu foste directoare de școală care tremurau în cîte o cameră de zi și de noapte, fără cărbuni în sobă. Nu era genul de conversație care să-i încînte, nici pe Robin, nici pe Marie Hélène, dar cu un nemaipomenit curaj ea îi obliga s-o asculte și chiar, ocazional, să dea ceva bani pentru operele ei de caritate.

Pentru Marie Hélène, *chère* tante Stéphanie, venise ca un dar de sus. Era prea cumpătată din fire ca să abandoneze cu totul economia casnică, dar de cîtăva vreme constatase că administrarea menajului îi stînjenea în mod deplorabil noul ei rol de amfitrioană dedicată culturii și eleganței. Acum putea încredința altcuiva cheile, știind că, cel mult, dulapurile vor fi și mai bine încuiate și ferite de slujitori.

Mama și fiul veniseră amîndoi cu hotărîrea bine stabilită de a nu pleca pînă cînd una sau alta dintre cele două femei — Marie Hélène sau Elvira — care profitaseră atît de mult pe socoteala lor, aveau să plătească generos pentru a le asigura plecarea. Într-adevăr, cei doi Houdet nu se găseau cîtuși de puțin în situația de a o lua din loc, întrucît își convertiseră în numerar cea mai mare parte a micului capital depus de Stéphanie, ca și Lagonda lui Yves, spre a se îmbrăca în mod corespunzător în vederea vizitei. Madame Houdet își găsise ocupația potrivită; rolul lui Yves era mai dificil. Își fixase anticipat diversele posibilități ce i se deschideau în față: va deveni amantul bine plătit al lui Marie Hélène, va dobîndi o sinecură bine remunerată în întreprinderea lui Robin, va preface sentimentul de culpabilitate al Elvirei în bani sunători, sau, poate, dacă nu-i reușea nici una din ele, va deveni soțul bine plătit al Elvirei. Cum i se părea verosimil ca să i se facă toate aceste oferte, era doar o problemă de a se îngriji ca ele să fie însoțite de răsplata materială maximă.

În ajunul seratei organizate de Marie Hélène, el se afla la Londra de trei săptămîni și nu primise pînă atunci mai

mult decît întreținerea, două cecuri de cîte zece sterline de la Robin, unul de cincizeci de sterline de la Elvira, și trei cravate de la Marie Hélène, cu sugestia că erau mai potrivite pentru Anglia decît cele pe care le etala în prezent. Dacă, pentru moment, vanitatea lui fusese rănită, găsi cîrînd motive ca să-și amîne planurile. Marie Hélène, într-un moment de intimitate izvorîta din admirația pentru economiile realizate de mătușa ei la hrana slujnicilor, le destăinuise aventura lui Robin cu Elvira. Yves atribui atunci reținerea Elvirei de a le face cuvenita restituire a banilor bunicii ei urii pe care o nutrea față de Marie Hélène. Văzu la Robin, în neglijarea resurselor sale ca om de afaceri, neîncrederea unui bărbat care eșuase ca amant și ca soț. Lentoarea cu care reacționau femeile la avansurile lui o atribui, în mod mai general, climatului ipocrit al țării. Se bizuia pe timp și pe un efort susținut pentru a remedia toate aceste lipsuri. La asemenea planuri adăuga niște posibile proiecte lucrative legate de spionarea lui Robin și raportarea faptelor fie soției, fie fostei amante ; și anumite presiuni pe care le-ar putea exercita asupra lui Gerald, a cărui atitudine neliniștită de la Merano făgăduia un anumit secret remunerativ. Între timp investi cele șaptezeci de sterline invitînd în oraș pe văduva unui agent de bursă din Bromley, cam prea coaptă și puțin cam deocheată. O cunoscuse pe vapor, la traversarea Canalului, și conversația ei lăsase să se înțeleagă că, deși era nevoie s-o iei cu încetul, se va dovedi, după debarcare, la fel de lesnicioasă în acordarea unor *rentes* ca și în privința propriei persoane.

Atît mama cît și fiul așteptau cu emoție apropiata *soirée* ; dar în timp ce tante Stéphanie, splendidă în satin negru cu „jeuri“ aplicate, cu una din diafanele eșarfe liliachii ale doamnei Portway acoperindu-i decolteul, își propunea un rol retras, de supraveghere a personalului ca să nu înghită nici o firimitură din bunătățile servite, Yves, superb într-un smoking albastru închis, moștenire de la văduva italiană, căuta cel mai mic prilej de a străluci.

În timp ce așteptau sosirea primilor musafiri, i se adresă lui Robin pe un ton provocator — ca un magnat al finanțelor către un altul. Ideea nu era cîtuși de puțin pe gustul lui Robin în frumosul salon stil Regență, auriu și alb, al lui

Marie Hélène, unde artele erau destinate să exercite o supremație manierată și insipidă, de tip monden.

— Cum stai cu pierderile de energie, Middleton ? întreabă Yves, și mai înainte ca Robin să se poată informa asupra înțelesului întrucâtva criptic al întrebării, urmă aceeași pistă cu un foc de mitralieră de întrebări iscoditoare asupra afacerilor, menit să-l dea gata pe Robin, să-l culce la pământ printr-o fugărire necruțătoare, prin vigoarea loviturilor în plin, prin incredibila sesizare a detaliilor. Cum arată cifrele absenteiștilor ? Care ți-e sarcina de pensii ? Ai un document pentru soldarea conturilor de ajutoare pentru văduve ? Unde te duce graficul tău de producție pe om-ore ? Ce pierderi ai cu timpul de toaletă ? Aceste întrebări și multe altele, care, cu un prilej, îl deprimaseră grozav din partea unui coleg american din aviație, Yves le pune în valoare acum față de Robin și fără a aștepta răspuns, exclamă : Sfinte Dumnezeule ! dar bine omule, e obligatoriu să-ți pui asemenea întrebări ! Îți trebuie un expert în productivitate ca să-i dea uzinei locul pe care-l merită. Și când Robin luă un aer abătut, îl bătu pe braț. E-n regulă, zise, s-a isprăvit cu grijile dumitale. De azi înainte ai să fii norocos. Am să economisesc mii de sterline pentru firma Middleton.

Marie Hélène, strâns înfășată în catifea roșu carmin, cu pielea decolteului galbenă și lividă ca a unui cadavru de japonez sub scînteierea colierului ei de opal, ridică mîna îngrozită.

— Fără convorbiri de afaceri, Yves, te rog, se lamentă ea. Îmi minezi *ma soirée*. Și cu intonații bemolizate și searbede, îl întreabă : Consideri că Anouilh este *passé* ?¹. Constat o teribilă lipsă de *esprit* în ultima lui piesă. Mă tem că și-a pierdut complet eleganța. I-o servea ca un model pentru caiet de școlar în vederea seratei.

Yves o examinează de sus pînă jos.

— *Mais tu es ravissante, ma chère cousine*, zise el, *absolument ravissante*². Îi luă mîna și, ridicîndu-i brațul, plasea mici săruturi de-a lungul părții interioare, costelive și galbene. Marie Hélène abia avu timp să-și smulgă brațul înainte de anunțarea primilor invitați.

¹ Depășit (fr.).

² Dar ești răpitoare, scumpă verișoară, absolut răpitoare (fr.).

Soseau rapid, în grupuri compacte, umplînd dublul salon al casei din Hampstead, acoperind canapelele alb și auriu, șezînd țepeni pe micile scaune Empire, holbîndu-se fiecare peste umerii celuilalt în marile oglinzi cu ramă aurită, reze-mîndu-se de cele două clavecine niciodată folosite și de pianul cu coadă la care doar arareori se cînta, amenințînd cu coatele vasele de Sèvres de calitate inferioară, înghițînd cantități considerabile de șampanie, devorînd pateuri cu homar și *vol-au-vents* de la Fortnum, revărsîndu-se în elegante perechi spre mica grădină împodobită de un nuc și un bazin cu iriși.

Cei mai cultivați dintre prietenii de afaceri ai lui Robin erau impresionați de reprezentanții de la Consiliul britanic, Consiliul Artelor, Institutul francez și o sută de alte consilii și institute ; toți acești birocrați ai culturii moderne erau la rîndul lor impresionați de oamenii de afaceri ; iar toți laolaltă erau impresionați de ocazionalul poet sau sculptor sau violonist, francez ori englez, invitat în seara aceea. Presărați printre ei, ici și colo, se aflau persoane oficiale de la B.B.C. — alcătuitori ai programelor, directori de emisiuni fixe, recitatori de poezie — și, întîmplător, cîte un director de editură ; toți aceștia aveau din principiu aparența profesională de a nu se lăsa prea impresionați. Poate numai doamna Jevington, fiind totodată soția unui avocat cu avere și sculptoriță „interesantă” prin propriul ei drept, plana ca într-un abur între înclinația de a impresiona și aceea de a se lăsa impresionată pînă i se sucea mintea de atîtea emoții contradictorii. Dar, impresionați sau impresionînd, fiecare din ei era insipid și inert cu superbie ; chiar după ce băuseră remarcabile cantități de șampanie și începuseră să despice aerul cu specificul sunet discordant al vocilor culturale — engleze, franceze, competent englez-franceze și grotesc incompetent francez-engleze — într-un tărăboi de competiție conversațională, nu-și trădau nici o clipă maniera rostind vreo frază ce ar fi putut tulbura plicticoasa banalitate în care învăluiau subiecte serioase sau gravitatea de moarte cu care discutau banalul. Umerii osoși ai lui Marie Hélène tremurau de fiorul succesului.

Gerald, la sosire, se retrase spre una dintre ușile-ferestre ca să respire puțin aer proaspăt, dar madame Houdet, văzîndu-l singur, gîndi : „Ah ! bietul om, e bătrîn și nu cu-

noaște pe nimeni“ ; și, cum era un moment de acalmie în supravegherea personalului, se îndreptă spre el.

— Ah ! sînteți trist, domnule Middleton, zise ea, vă gîndiți la draga dumneavoastră Lilian. În timp ce Yves atribuse cele mai suspecte motive vizitei lui Gerald la Merano, mama lui o puneă în seama jarului încă nestins al unei vechi iubiri.

Gerald tresări. O urmărise pe tînăra Caroline Jevington stînd de vorbă cu Timothy și admira gustul nepotului său. „Încă puțin necoaptă, gîndea el, dar se va dezvolta ; de pe acum nu vădea nici una din acele aiureli respingătoare, de ținută băiețească, cu bustul plat, care știrbeau atît de mult farmecul fetelor de azi. O ! Doamne !“ reflecta el, în timp ce madame Houdet îi vorbea“, ce bătrîn scabros încep să devin“ ; dar, uitîndu-se la mutrele imobile ca niște măști ale musafirilor lui Marie Hélène, adăugă : „slavă Domnului !“.

— Biata Lilian ! i-a venit greu să moară. *Mon Dieu ! comme elle a lutté !*¹ Iubea viața atît de mult ! Nu voia să renunțe de bună voie la lupta pentru viață. Nu, niciodată ! Dumneata și cu mine sîntem altfel, domnule Middleton, noi acceptăm bătrînețea, sîntem pregătiți să ne ducem.

Gerald gîndi : „Al dracului să fiu dacă sînt ; vorbește pentru dumneata, cucoană «mironosiță»“.

— Dar mi-era atît de dragă. O ! n-am să susțin că nu se arăta dificilă la culme, și dură. O, atît de dură ! E teribil cînd ne înăsprește suferința. *Et elle a souffert, la pauvre !*² Dar eram bătrîne aniîndouă, și cu toate că nici nu mai ascultam ce spune, nu doream să moară.

Gerald îi privea fața devastată, plină de riduri și de particule de fard, și gîndea : „Doamne ! biata bătrînă e sinceră“. Spuse :

— Sînt sigur că ați resimțit o lovitură cumplită. Mi-am putut da seama cît de mult însemna pentru dumneavoastră vila de la Merano, chiar în puținele zile cît m-am aflat acolo.

Nu erau cuvinte alese cu prea mult tact. Bobițe de ruj aglutinat tremurau pe buzele Stéphaniei din cauza agitației.

— Oh, credeți-mă, nu mă incomodează faptul că Lilian nu mi-a lăsat nimic. Eu nu mai am mult de trăit și, în de-

¹ Doamne, cum a luptat ! (fr.).

² Și a suferit, săraca ! (fr.).

finitiv, nepoata e nepoată, chiar dacă n-a făcut mare lucru pentru ea. Dar din punctul de vedere al lui Yves, da, îmi displace foarte mult. Nu era atât de agreabil pentru un tânăr atrăgător ca el să-și petreacă timpul cu o femeie în etate. El însă era întotdeauna dispus să rămână și să-i ofere lui Lilian plăcerea companiei lui tinerești. Știa că viața n-a fost prea îndurătoare cu băiatul meu. Ar fi putut să-i lase ceva.

Vizitele lui Yves, oricât de penibile în momentul respectiv, reprezentaseră pentru madame Houdet o sursă de plăcere atât de mare în faza anticipării lor, ca și a amintirii, încât ajunsesse să considere cu adevărat că Lilian se arătase nerecunoscătoare pentru toată desfătarea pe care le-o procurase el. Gerald, zărindu-l pe Yves cum se apleca spre una dintre invitate cu o galanterie plină de imbecilă suficiență, nu mai putea acorda credit sincerității doamnei Houdet. Totuși, nu făcu nici un comentariu. În ciuda supărătoarelor eșecuri întâmpinate în ancheta Melpham, în ciuda lui John și a lui Inge, a lui Robin și a Elvirei, se simțea, pentru un motiv sau altul, cu inima atât de ușoară în seara aceea, încât nu se putea hotărî să critice. Recentele lui peripeții, de când se avântase în vîltoarea vieții după o lungă perioadă de izolare, îi dezvăluiseră neașteptat de complicate rețele din dezordinea activităților omenești — Barker și fiica sa, Rammage, doamna Salad, bătrîna din fața lui. „Și singurul sentiment pe care mi-l inspiră, îmi dau seama, e : să-și facă de cap mai departe. Nu pot lăuda, nici blama. Asta pentru că eu mi-am pus în joc toate resursele”, își zise în sinea lui, dar numai-decît își luă în rîs cuvintele exagerat de îngîmfate. „Nu, nu e asta, dar am avut norocul să pot observa totul puțin mai dinafară și nu mai vreau să mă întorc înapoi în torturata mea cochilie. Mă simt liber.”

Îi spuse doamnei Houdet :

— Vai, dar nu aveți șampanie. Vorbele și zîmbetul însoțitor veneau din anii tinereții.

Stéphanie era ermetic închisă în urzeala gândurilor ei. Nici nu-i auzi cuvintele.

— Lilian se gîndea mult prea puțin la alții. Abia-i întrezărea pe cei săraci, care nu locuiau în vile elegante. Atîta gîndea : nu mai sînt tînră și frumoasă ; nu-și dădea seama că există multe fete sărace — da, la Merano, chiar la ușa ei — care nu avuseseră parte niciodată de frumusețe, care

erau infirme și se zbăteau în greutate materiale. Același lucru se petrece și aici, domnule Middleton, zise ea. Azi numai am aflat de o domnișoară Rowton-Riversby. Felul cum graseia investea numele cu o ferocitate impunătoare. *Ah ! cette pauvre dame ! Quand je vous raconte qu'elle est soeur d'un général , et maintenant...*¹

La sfârșitul istorisirii ei Gerald spuse :

— Da, e într-adevăr extraordinar de trist, și pînă să știe ce face îi și semnase un cec în vederea milosteniilor ei. Era un gest ostentativ care, punînd accentul pe prosperitatea lui materială, în mod normal l-ar fi șocat.

Atras, poate, de apariția carnetului de cecuri, Yves se îndreptă către el.

— E lume mare în seara asta aici, îi spuse.

Gerald privi de jur împrejurul saloanelor ticsite.

— Da. Femeia de colo e enormă, zise el.

Yves fu deconcertat doar pentru o clipă.

— Aș vrea să schimb două vorbe cu dumneata, Middleton. Tonul lui avea o ciudată rezonanță sinistră.

Gerald zîmbi.

— Dacă te poți face auzit peste toată larma asta, viitorul e al dumitale.

Yves aprinse cu încetineală o țigară, apoi, pufăind un nor de fum în fața lui Gerald cu o manieră minuțios insolentă :

— Destul de stranie întîlnirea aceea a dumitale cu doamna Portway ; este ?

Gerald îi examinează fizionomia stupid prezumțioasă, ochii negri sclipitori, dinții albi și frumoși. Prin voioasa lui nepăsare străbătu gîndul că avusese intenția să se arate foarte supărat pe Yves.

— A, da ! Știi ceva ? îi spuse. Ai avut o comportare ridicolă. Ce-nseamnă toate ineptiile pe care i le-ai turnat domnișoarei Portway, că eu aș fi pricinuit moartea bunicii ei ? Constată că-i era cu neputință să pară serios supărat.

Yves zîmbi cu cinism.

— Sînt chiar ineptii ? Eu n-am impresia. Se petrecea un lucru cam straniu între dumneata și bătrîna doamnă. Un

¹ Ah ! sărmana doamnă ! Cînd v-aș povesti că e sora unui general, iar acum... (fr.).

lucru pe care n-ai dori să-l afle lumea, mi se pare mie. Tăcu și zîmbi din nou. Și nu e nici un motiv ca să afle. Numai că am nevoie să fiu convins că e mai bine așa.

Se întrerupse, fiindcă Gerald nu părea să-l fi auzit, astfel că-și scoase portofelul și-i prezentă o foaie de blocnotes.

— Poate că nu știți că am asta, spuse el și i-o înmînă lui Gerald. Se afla pe biroul doamnei Portway.

..., „Dragul meu prieten,” citi Gerald un scris cam tremurat. „Ceea ce am discutat noi doi astăzi după-amiază e un lucru teribil. Și poate mai cumplit încă e faptul că am păstrat tăcerea și unul și altul în toți acești ani, deoarece am ghicit amîndoi, mă tem, că a fost ceva în neregulă și am acționat imoral...”

Gerald îi înapoie lui Yves hîrtia.

— Îmi faci impresia că ești perla cretinilor din toate timpurile, zise el, utilizînd fără să-și dea seama limbajul trecutului, al lui Dollie și al lui Gilbert. Se îndepărtă.

În timp ce lua o cupă de șampanie de pe tava unuia dintre chelnerii angajați, văzu cu groază că Marie Hélène conduce spre el pe un francez înalt și cărunt. Era, după cum se temuse, distinsul autor al volumului *Les causes célèbres du moyen âge*, Armand Sarthe. „Eh, nu-i nimic, gîndi el, tipul trebuie să fie un ziarist cinic care a scris chestiile acelea pentru bani; în viața de toate zilele poate fi un om foarte agreabil.” Dar cînd Marie Hélène se depărtă într-o gravă deferență față de legăturile ezoterice de erudiție care îi unea, primele cuvinte ale domnului Sarthe nu i se părură tocmai promițătoare.

— Femeia, zise el, și făcu semn cu mîna spre omoplații ascuțiți ai lui Marie Hélène ce-și arătau inestetic proeminența deasupra faldurilor lungi ale rochiei roșu carmin, sfidează arta istoricului. Putem sesiza deosebiri, transformări în abilitatea ei. Putem surprinde pentru o clipă felul cum își răsucesce capul Aspasia în timp ce-l încîntă cu spiritul ei pe Pericle. Putem readuce la viață nota stridentă din glasul certăreț al Xantipei. Ne putem întoarce cu groază de la cruzimea ochilor Mesalinei, sau cu rușine pentru noi înșine de la iubirea candidă cu care Héloïse își privește îndrăgostitul. Putem fi de partea Fecioarei din Orléans atunci cînd își acoperă judecătorii cu disprețul ei. Dar femeia esențială — fe-

meia care se găsea acolo, în peșterile de la Lascaux, și se află astăzi în acest salon — ne scapă. Sînteți de acord ?

Gerald îi urmărea cu oarecare dificultate franceza rapidă, astfel că se mulțumi să răspundă :

— Da.

— Iar dumneavoastră ca medievist, continuă domnul Sarthe, vă revine misiunea de a explica cel mai mare mister dintre toate — lumea iubirii sacre și profane, universul Beatricei și al Laurei, evul care a putut da naștere unei Isabeau de Bavaria ¹, dar și unei Caterina de Sienna... ².

Lui Gerald i se părea că domnul Sarthe nu va mai isprăvi niciodată ; nici nu-și dăduse seama cît de numeroase „femei celebre“ trecuseră în paginile „istoriei“.

— Și ce lucru straniu s-a petrecut, întrebă domnul Sarthe, care s-o aducă pe „La Montespan“ în acele încăperi sordide, ca să participe la acele revoltătoare rituri ? ³.

Gerald nu răspunse, pentru că urechea lui prinsese sunetul glasului lui Kay.

— Da, spunea ea, am socotit că succesul ultimei conferințe a lui Donald ne dădea dreptul la o zi liberă. L-am instalat deci pe Baby la vecinii noștri și am plecat pentru o zi la Brighton. Marie Hélène emise un sunet scandalizat, deși nu era limpede dacă se referea la gestul iresponsabil de a instala un copil mic la vecini sau la alegerea stațiunii Brighton pentru o plimbare de o zi. Kay îl interpretează în al doilea fel, căci spuse : Oh ! dar Brighton e un loc minunat. Mai ales vara, cînd vine lume multă.“ Avea toată venerația intelectualului pentru acel oraș.

Marie Hélène se întoarse spre Donald :

¹ Isabeau de Bavaria (1371—1435), regină a Franței, soția regelui Carol al VI-lea și regentă de mai multe ori. A cedat nordul Franței englezilor, victorioși la Azincourt, prin tratatul de la Troyes (1420).

² Caterina de Sienna (1347—1380), călugăriță italiancă, ulterior sanctificată. L-a convins pe papa Grigore al XI-lea să părăsească reședința de la Avignon și să revină la Roma.

³ Episod istoric tenebros din perioada 1675—1679, cînd marchiza de Montespan (1640—1707), favorită a regelui Ludovic al XIV-lea, a fost implicată, împreună cu alți nobili, într-un proces de magie neagră, care a dus la dizgrația ei și la arderea pe rug a Catherinei La Voisin, în casa căreia se petrecuseră faptele incriminate.

— Mă bucur că expunerea ta a avut un succes atât de deosebit. Ți-ai descoperit un *métier* care-ți convine cu adevărat.

Kay izbucni într-un mic hohot de rîs contrariat.

— O, dar deloc, săracul de el ! Nu dorește să se vadă legat de industrie toată viața. Dar deocamdată îl amuză.

— Nu mă face să par din cale-afară de iresponsabil, draga mea.

Gerald își imagina perfect micul zîmbet afectat și dezaprobat cu care Donald își însoțea remarca.

— De-atîtea ori se jucase de-a păstorița la Trianon, zicea domnul Sarthe, iar acum i se impunea să joace un rol în fața lumii întregi ca public.

Gerald nu auzi mai departe, căci glasul lui John, adolescentin și triumfător, îi răsună în urechi.

— Am învins, povestea el micului grup de membri ai familiei. S-a găsit raportul incriminator împotriva lui Pelican, iar ministrul a declarat Camerei că trebuie să fie trimis la o filială din Bangalore.

— Ovidiu printre sciți, comentă Donald.

Marie Hélène îl văzuse, probabil, pe Robin apropiindu-se, deoarece Gerald îi auzea glasul făcînd eforturi disperate de a împrăstia grupul familial pentru ca el să nu afle neplăcuta știre difuzată de John.

— Kay, aș vrea să ți-l prezint acum pe Bill Stillingfleet, pictorul, zicea ea, dar era prea tîrziu. Robin își saluta sora cu căldură. Bărbaților din familie nu le adresă nici un cuvînt de salut. Gerald îi văzu în imaginație scurtele înclinări ale capului.

Robin, de fapt, nu se uitase deloc la Donald. Își luase hotărîrea să nu menționeze subiectul conferinței la serata dată de Marie Hélène. Chiar dacă altcineva va ridica problema, el va trece peste ea cît mai ușor cu putință. Afacerile sînt afaceri și n-au nici o legătură cu căminul său. Și așa o tratase destul de rău pe Marie Hélène, fără a-i impune în plus prezența insuportabilei lui familii.

Trecînd de la un grup la altul în cadrul reuniunii, Robin simțise cum respectul față de soția lui, care creștea ca o maree după ruptura cu Elvira, urcă pînă la a deveni un

urias talaz de venerație. Toată această ambianță de cultură și eleganță veritabilă, așa socotea el, o datora soției lui — iar el se gândise s-o părăsească pentru boema nevrozată, fanfaroană și „inteligentă” a Elvirei ! Nu va putea compensa destul niciodată. Văzându-l de departe pe Donald gândise : „Mîine primești pașaportul, băiete, dar n-o să ai satisfacția de a strica petrecerea soției mele”. Așadar, cînd Kay spuse :

— Nu e simpatic cum a cucerit Donald inimile muncitorilor tăi ? el răspunse numai atît :

— Foarte.

— Ei, Robin, anunță John, domnul Pelican al tău va trebui să-și reîmprospăteze cunoștințele de dialect mabinogion. Și cum Robin nu zicea nimic, continuă : A fost sever criticat de către comisie, iar ministrul l-a transferat la filiala din Bangalore.

Robin simți o profundă greață. Se gândi la doamna Pelican și la dorința ei ca băieții să rămîna la școala de la St. Paul. „Bietul Pelican !” gândi el, și sîngele îi urcă în obraji cînd își aminti de făgăduielile pe care nu le mai putea împlini.

— Dacă-mi amintesc bine, zise Donald cu afectare, au împușcat un amiral, pe nume Byng, *pour encourager les autres*¹. Mă îndoiesc că acțiunea a avut acest efect. Zîmbi prin ochelari uitîndu-se la John. Dar am impresia că Robin urzește un plan ca să-l salveze pe domnul Pelican de la plutonul de execuție pe puntea vasului. Cînd vom afla despre adeziunea scripitorului administrator la firma Middleton, Robin ? întrebă el.

Lui Robin îi veni amețeață. Se aruncă cu capul înainte.

— Niciodată, proclamă el cu violență, grație gogomăniei tale crase.

Donald tresări ; se așteptase la un atac, dar nu în clipa aceea.

Kay întrebă :

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Doar atît, zise Robin. Imbecilul tău de soț a zădărnicit toată munca mea din ultimii doi ani. Mi-a înstrăinat pe delegații de atelier, i-a indispus pe directori, și m-a îm-

¹ Ca să-i încurajeze pe ceilalți (fr.).

piedicat în mod efectiv să-i ofer un post lui Pelican. Ajunsesese să strige acum. Gerald se apropie.

— Puțin mai încet, băiatule dragă, îi spuse. Orice-ar fi, nu vrem să-i amestecăm și pe invitați în cearta noastră. Ce-a făcut Donald ?

Robin murmura acum. Ar fi dat orice ca să fie iarăși un băiețel care rostind : „Îmi retrag ce-am spus“ sau, „Cum dorești“ poate șterge o întreagă conversație.

— A etalat în fața întregii fabrici confidențele făcute de mine familiei !.

— Dragă băiatule, ce taine întunecate de familie ar putea să-i intereseze pe salariații firmei Middleton ? Gerald încerca să dea un ton mai neriesos disputei, fără a-l irita pe Robin prin caracterul glumeț al intervenției sale.

Robin nu observa nimic din toate acestea.

— I-am povestit lui John despre afacerea Grimston strict confidențial.

Gerald înălță sprâncenele ; nu-l interesase istorisirea la momentul respectiv.

— Alege rufele murdare cu prudență, îi spuse lui Donald, și încercă din nou să ușureze încordarea printr-un surîs.

Kay se întoarce asupra lui.

— Realmente nu văd că are vreo legătură cu dumneata, tată, chestiunea asta, zise ea. Dar interveni John. Avînd în vedere victoria reputată în afacerea Pelican simțea nevoia să se arate mărinimos față de Robin ; de asemenea își făcea un punct de mîndrie, în calitate de comentator public, din a nu utiliza în nici o împrejurare material confidențial.

— Totul ar fi în ordine, Kay, zise el, dar Robin a explicat foarte clar că era vorba de o confidență. Cerul ni-e martor, serbările de Crăciun la Thingy sînt destul de înfiorătoare și așa, fără să mai avem și sentimentul că s-ar putea nota și utiliza împotriva noastră ceea ce spunem.

Gerald se uită cu surprindere la fiul său mai mic, auzind tonul nemulțumit cu care rostea numele lui Inge.

Fizionomia lui Kay vădea o adevărată panică în fața acestei solidarități a familiei împotriva soțului ei.

— Sînt sigură că Donald nu și-a dat seama de importanța faptului, zise ea.

— N-am obiceiul, replică Donald, să fac afirmații în public fără a le cîntări consecințele. Mi-am ales materialul cu foarte multă grijă ; dacă nu-l pune pe Robin în lumina binevoitoare în care îi place de obicei să-și acorde condescendența, e destul de trist. Egocentrismul temperat de bunăvoință are toate șansele să sufere o înfrîngere ca etică de conduită ; și cînd se întîmplă astfel, poate fi interpretat ca ipocrizie, după cum exponenții victorienii ai așa zisei morale individuale au constatat pe pielea lor.

— Bagă de seamă ! astea-s lovituri inadmisibile, zise John. Cu toată ostilitatea lui față de Robin, îi luase întotdeauna partea dacă vreun alt băiat îl ataca la școală.

— Ceea ce nu pot ierta, spuse Robin, e că ai comis această indiscreție în mod absolut deliberat.

— Ce ciudat ! replică Donald. Aș fi zis că era mult mai de neiertat dacă făceam o gafă. Se apropie de Robin și, cînd vorbi, glasul îi ieși printre buzele subțiri aproape ca un șuierat. Mi-e greu să înțeleg de ce te-ai fi așteptat ca aroganța, impolitețea și totala ta lipsă de considerație față de mine să rămîină fără răspuns.

Robin era uluit ; pur și simplu nu putea concepe ca un om să acționeze cu atîta premeditare.

— Dar n-ai manifestat niciodată..., începu el.

— Nu sînt înclinat spre exhibiționismul emoțional al familiei tale, zise Donald. Cînd acționez, o fac după deplina considerare a problemei.

— Sper că ai luat în considerație și faptul că serviciile tale nu vor mai fi necesare firmei.

— Să nu ne pripim, Robin, zise Gerald, dar fiul său îi înlătură tentativa.

— Nu, tată, și eu am examinat cu atenție situația. Aveam toate intențiile să-l dau afară mîine pe acest măgar. Regret numai împrejurarea de față.

— Nu e nici o nevoie de injurii, sînt de părere, spuse Donald pe tonul cel mai apropiat de acela al unui pedagog. Din partea mea, te asigur, sînt prea bucuros să pun capăt unei mostre de atitudine patronală cît se poate de absurdă, și pe care, dacă n-ar fi fost sentimentele lui Kay față de propria-i mamă, nu m-aș fi gîndit o clipă s-o accept. Aș fi încîntat să pot isprăvi la fel de ușor cu toate legăturile de familie.

— Asta nu e tocmai frumos, Donald, spuse Gerald.

— O, cu dumneata nu am nimic, profesore. Remarca reducea parcă poziția în familie a lui Gerald la condiția unui bătrîn servitor onorat.

— Nu e tocmai frumos față de Kay, am vrut să spun, replică Gerald destul de mîniat.

— Mulțumesc, pot să am grijă singură de mine, i-o tăie Kay. Vino, Donald, mai bine să plecăm. Pe cînd se îndepărtau stînjiți, Kay întoarse o față roșie de furie către familia ei. Găsesc că v-ați comportat abject cu toții, își strigă ea indignarea. Cu toate astea, în timp ce ieșeau, Gerald o auzi spunîndu-i lui Donald: De ce a trebuit să faci o asemenea copilărie? E de neiertat!

Yves vorbea acum cu soția cultivată a unui agent de schimb.

— Dacă am cunoscut-o pe Colette? spunea el. Fără discuție că am cunoscut-o. Ce femeie distinsă și ce scriitoare excepțională! Dar, notați ce vă spun, avea unele apucături ciudate. Categorie, de vreo două ori m-a pus într-o situație jenantă. Nu că m-ar fi deranjat. Cînd o doamnă e o personalitate artistică așa cum era ea, sînt totdeauna dispus să fac plăcere și-n o sută de cazuri. Nu doream s-o jignesc, atîta tot. Dragostea poate deveni un lucru destul de penibil cînd îmbătrînești.

Madame Houdet, îmbujorată după cîteva cupe cu șampanie, își pierduse mai toată timiditatea în exprimarea engleză. Îi vorbea cu rapiditate unei regizoare de la B.B.C., care se afla sub impresia că are înaintea ei o invitată franceză „de seamă”.

— De sus pînă jos o parte a piciorului e acoperită cu — Stéphanie făcu o pauză — cum le spuneți? ulceratii. Mari de tot. Și roșii! Graseia amarnic în fața doamnei încremenite de uimire. Și e atît de fraged, băiatul, are numai paisprezece ani. *Ah! comme il a souffert le pauvre petit!*¹ Dar n-a sosit un vaiet. Și acum își are răsplata. *C'était Notre Dame de Lourdes qui l'a guéri*². După cum relata ulterior regizoarea, nu încăpea îndoială că influența lui Claudel în Franța era colosală în acel moment.

¹ Ah! cît a suferit, sărăcuțul de el! (fr.).

² Maica Domnului de la Lourdes a fost aceea care l-a vindecat (fr.).

Marie Hélène stătea cam țeapănă pe una dintre canapelele în dungi și conversa.

— Credeți că Anouilh este *passé*? Întreba ea. Găsesc că și-a pierdut din eleganță. Constat o teribilă lipsă de *esprit* în ultima lui piesă.

Timothy avea o discuție, foarte obișnuită între ei, cu Caroline Jevington.

— Mama mea se prezintă absolut la fel de jenant ca și a ta, zise el.

— Aiurea, răspunse Caroline, ascult-o numai puțin pe mama.

Doamna Jevington, copioasă, blondă, elegantă, dar fără viață — versiunea engleză a lui Marie Hélène — perora de pe altă canapea.

— Eh, eu consider că oricine a trăit procesul creației..., spunea ea.

Timothy se întoarse spre Caroline.

— Da, ai dreptate, îi spuse.

Gerald, auzind din întâmplare frîntura de conversație, zîmbi. Amîndoi au perfectă dreptate, gîndi el. Totuși, își spuse că e mai bine să nu comenteze nimic. A fi în termeni confidențiali cu cei foarte tineri era deplasat pentru un om de vîrsta lui. Se hotărî să plece acasă. În timp ce își lua pălăria fluiera *O cameră cu vedere* — melodie după care el și cu Dollie dansaseră de multe ori.

Ieșind afară în lumina lunii ca să-l găsească pe Larwood cu mașina, o văzu deodată pe Elvira, acolo, lîngă treptele intrării. Părul negru îi era mai ciufulit ca oricînd, și se uita fix pe sub pleoapele umflate. Plînsese ori băuse, ori și una și alta, își spuse el. Cînd îl observă, întoarse intenționat capul în altă parte. El tocmai voia să-și vadă de drum, cu gîndul că nu e cazul să se amestece în treburile altora; dar își reproșă egoismul. Era clar că se simțea nefericită pînă la disperare; iar Robin suferise destul pentru o seară de pe urma propriei lui pretențiozități. „Dacă sînt în așa hal de speriat să nu mi se tulbure fericirea, conchise el, înseamnă că n-are prea multe șanse să fie durabilă.” Nu trebuia să îngăduie ca recent descoperita lui acceptare a vieții să degenereze către o compasiune detașată, pasivă. Oricît de mult m-aș implica, îmi păstrez toată libertatea față de ei, se liniști singur.

Apropiindu-se de Elvira, se pregătea tocmai să-i adreseze un cuvânt, când ea întoarse spre el o figură hotărâtă și agitată la culme.

— O, bună seara, îi spuse ea, mi se pare că plecai ?

— Da, răspunse Gerald, pot să te conduc undeva cu mașina ?

— Mulțumesc, replică Elvira, dar nu e necesar. Sînt foarte stăpîină pe mine, dacă vrei să știi. N-am nevoie de galanteria dumitale de modă veche. Și n-am venit să stric petrecerea sau să fac scandal. Vreau să-l văd pe Yves Houdet. Am hotărît să le restitui ceva în schimbul a tot ce au făcut ei pentru draga Lilian. Stupid din partea mea, așa-i ?

— Nu, zise Gerald, găsesc că e foarte gentil din partea dumitale.

— Adevărat ? Ce nostim. Mie mi se pare stupid. De fapt, o fac dintr-un fel de superstiție. Dacă le dau banii, Robin se va întoarce la mine. Freud, după cum știi. Dar cred că am mai discutat despre toate astea.

— De ce să nu discutăm iarăși despre Freud ? întrebă Gerald. Hai să supăm împreună pe tema asta. Houdet e foarte prins cu reuniunea. Îl poți vedea mîine.

Elvira avu un rîs nervos.

— Te superi dacă te refuz ? vorbi ea vehement. Vreau să spun, dacă refuz să mai accept vreodată invitațiile dumitale. N-am impresia că mi-au servit la ceva. Întoarse capul și izbucni în plîns. Dumnezeu ! E groaznic. Nu mă pot abține. Sînt atît de nefericită.

Gerald îi apucă brațul, dar ea se smulse cu violență.

— Ești bun să nu mă mai plictisești ? îi spuse ea, fiindcă dacă ai pleca mi-ai face un serviciu.

El dădu să plece, iar ea urcă în goană treptele spre hol. Se întoarse atunci ca s-o urmeze.

— Cel puțin dă-mi voie să-l aduc aici pe Houdet, spuse el.

Ea se prăbuși pe o banchetă, printre pălăriile și hainele ultimilor veniți.

— Poate că ar fi mai bine, într-adevăr, zise ea, și începu să dreagă cu fard ravagiile plînsului.

Yves, la ora aceea, era cam amețit de băutură. O întâmpină pe Elvira cu un sărut pasionat pe gură. Spre groaza lui Gerald, o luă apoi de braț.

— Hai înăuntru, domnișoară Portway. Au venit o mulțime de persoane importante. Persoane pe care s-ar cădea să le cunoști. Când Elvira se trase îndărăt, el exclamă : De ce naiba nu vrei ? Dumneata și cu Robin v-ați certat. Atunci ? Nimic mai potrivit ca o reuniune pentru împăcări.

— Nu prea cred, răspunse Elvira rîzînd frenetic, și se lăsă condusă în salon. La ușă se întoarse către Gerald :

— O, Doamne ! izbucni ea, ce infern toată chestia asta ! Gerald se simți obligat s-o urmeze.

Cînd Elvira intră în salon, Timothy îi spuse Carolinei Jevington :

— Ea este.

— Cine ?

— Individida aceea, Elvira Portway.

— O ! exclamă Caroline. Nu cred c-am mai văzut pe amanta cuiva pînă acum. E destul de bătrînă. Trebuie să aibă vreo treizeci de ani. În plus, e cam grasă. Nu înțeleg cum putea tatăl tău s-o dorească.

Yves o conduse pe Elvira la Robin.

— Iată o fetiță care a venit să spună că-i pare rău, zise el. Robin se făcu alb la față de spaimă.

— Am auzit că aveți aici numai oameni importanți, vorbi cu aprindere Elvira. Să-i văd și eu. Unde sînt ? Apoi, uitîndu-se în jurul ei : Dar nu sînt importanți deloc. Sînt înfiorător, dar înfiorător de mărunți. Draga de Marie Hélène, ea reușește întotdeauna să-i adune pe cei cu adevărat neînsemnați. E marele ei talent social. Sînt ceea ce se cheamă „gogoși umflate“. Yves, tu care vorbești perfect americana, poți să înțelegi.

— Sigur că înțeleg, zise Yves, dar se depărtă văzînd ce pozna făcuse.

Robin se întoarse mînios spre Gerald :

— Ce naiba ai avut de gînd ca s-o aduci aici ?

— N-am adus-o eu, zise Gerald.

— O ! beatitudine fără margini a cavalerismului de altădată ! declamă cu amărăciune Elvira, apoi, zărînd-o pe Marie Hélène, îi făcu semn cu mîna și-i strigă cu glas tare : Hei, salutare, Marie Hélène, văd că ai chemat aici toată banda. Se întoarse spre Gerald și-i spuse : E amuzant să-i imaginezi cu eticheta de „bandă“, nu-i așa ? întrebă ea.

Fața galbenă a lui Marie Hélène se făcuse roz aprins în timp ce se apropia de ei.

— Nu cred că trebuia să te afli aici, Elvira, zise ea. Te rog, poștește-o să plece, Robin.

— O, Robin iubitule, spune-mi să plec, imploră Elvira. Aș fi în al nouălea cer să-ți pot răspunde nu. Salut Johnnie ! îl interpelă ea. Ești aici ca să descoperi talente ? Nu știam că intervievezi cadavre în micile tale emisiuni.

— Ce plăcere să te văd, Elvira, zise John, numai tact în seara aceea. Și ce surpriză.

— Da, nu-i așa ? Pentru că eu, și cu Robin nu mai sîntem amanți ? Sîntem „eșuați“, cum se spune în filme. Doar că-mi lipsește atît de mult să-l aud vorbindu-mi despre draga lui familie, încît trebuia să vin s-o văd. Izbucni în lacrimi, dar rezistă la toate încercările de a fi condusă afară.

Deodată, veni lîngă ea Timothy. Aplecîndu-și deasupra ei silueta înaltă și uscățivă, îi spuse :

— Dați-mi voie să vă conduc acasă, domnișoară Portway. Dacă ea a împărtășit sau nu uimirea generală, fapt este că s-a lăsat condusă de el pînă la ușa apartamentului ei. A plîns tot drumul. Mondenul sînge-rece de care a dat dovadă Timothy i-a atras profunda admirație a Carolinei Jevington.

Regizoarea de la B.B.C. rămăsese ținută locului de madame Houdet ca în fața unei gorgone. Stéphanie vorbea acum franțuzește.

— *Ah ! mon Dieu ! Comme il était courageux, le pauvre homme ! Mais, quand même, qu'est-ce qu'il pouvait faire avec ses deux jambes paralysées et sa soeur qui était phthisique ? Le bon Dieu seul...¹.*

— Bineînțele că-l cunosc pe André Gide, îi spunea Yves unui bogat agent de schimb. A fost un mare artist și un mare om. Desigur, avea apucăturile lui ciudate. Doar știți. Dar pentru mine era uneori destul de jenant. Întîmplarea face că nu m-am născut așa. Totuși nu l-aș fi refuzat — sînt totdeauna dispus să-i fac plăcere unui mare artist — dar nu doream să-l jignesc, atîta tot.

¹ Ah ! Dumnezeu ! Cît de curajos era, bietul om ! Dar, oricum, ce putea face cu ambele picioare paralizate și cu o soră care era tuberculoasă ? Numai bunul Dumnezeu... (fr.).

Gerald se îndrepta din nou spre ieșire când domnul Sarthe îl agăță în treacăt.

— Iată, spuse el, avem aici un englez care ne poate spune ce se afla în cugetul bătrânei regine în timp ce zăcea muribundă pe pernele ei. Am să vă spun eu, continuă el; nu se gîndea la tînărul Essex¹. Nu! nu! și scutură din deget sub nasul lui Gerald. Inima ei era la Leicester², singurul bărbat pe care l-a iubit într-adevăr.

După toate aparențele nu exista nici o posibilitate de a scăpa de obsesia domnului Sarthe cu privire la femeile din istorie. Gerald stătea pe loc, încercînd să devină opac la orice impresie, dar fragmente din perorația celuiilalt stăruiau să-i pătrundă în conștiință.

— Ah, acei „*grains de beauté*”³ cu care bunicile noastre căutau să farmece, cît de sărăcăcios imitau natura. Alunițele veritabile! Aici aveai ceva cu adevărat picant. Ce încîntătoare cărticică s-ar putea scrie — alunițele femeilor celebre. Mica aluniță în formă de stea de pe *la belle cuisse*⁴ a Dianei de Poitiers, alunița ca un mic mărghăritar negru de pe *la gorge superbe*⁵ a Olimpiei Mancini, ciudata aluniță în formă de inimă pe care o avea la Dubarry, dar nu i-o știau decît iubii ei cei mai intimi...

Acest mod ștrengăresc de a trata corpul feminin inspira dezgust senzualității sănătoase a lui Gerald.

— Și nu uitați alunița de pe nasul lui Oliver Cromwell, murmură el.

— Cum ați spus? zise domnul Sarthe. Dar atenția lui Gerald era atrasă în direcția ușii.

Auzise un glas familiar venind dinspre hol.

— Trebuie neapărat să-l văd, vă spun. Trebuie să-l văd. Spuneți-i că e prietenul lui, Larrie Rourke. Glasul ajunsese un fel de schelălăit tînguitor. Ca și Elvira, Larrie plîngea.

¹ Robert Devereux, conte de Essex (1567—1601), favorit al reginei Elisabeta I a Angliei, care a nutrit pentru el o mare afecțiune în perioada 1587—1599. Implicat înșă în complotul de răzvrătire împotriva Coroanei, a fost decapitat la Tower.

² Robert Dudley, conte de Leicester (1532—1588), favorit al reginei Elisabeta I a Angliei în primii ani ai domniei.

³ Alunițe (fr.).

⁴ Frumoasa coapsă (fr.).

⁵ Superbul decolteu (fr.).

„O, Doamne ! gîndi Gerald. Ei bine, asta chiar că nu mă privește“. Apoi își aminti de cuvintele prin care Vin îl pusese în gardă.

— Fir-ar să fie ! zise el în fața domnului Sarthe și se îndreptă spre hol.

Larrie ședea printre pălării și haine. Ochii lui mari priveau rugător dintr-o față albă și suptă ; cîrlionți din părul lui buclat, uzi de sudoare, i se lipiseră de frunte.

— Ah, domnule profesor, strigă el, nu știți unde e Johnnie ? Trebuie să-l văd. Sînt într-o încurcătură groaznică.

— Îmi pare rău, dar John nu e aici.

— Sfinte Hristoase ! exclamă Larrie, mi-au spus la el acasă că-l găsesc aici.

Fiindcă pornise cu o minciună, Gerald hotărî să nu se dezmință.

— A plecat, îi spuse. Vrei ceva bani, sau altceva ?

Larrie ridică ochii spre el. O privire șireată sticli în ochii lui de orfan.

— Nu vă cred, se răzvrăți el. Nu-mi spuneți adevărul. Se repezi înspre salon, o figură bizară în tricoul de sport, murdar și vechi, și în „blugii“ cu care se vedea că dormise. Cîțiva dintre invitați se uitară la el surprinși. Robin îi ieși înaintea.

— Ce dorești ? îl întrebă sever.

— Îl caut pe domnul John Middleton, spuse Larrie, dar, pînă să răspundă Robin, îl zări pe John și dădu fuga la el. Johnnie ! Johnnie ! îl striga.

Robin veni la fratele său, și buzele îi tremurau de mînie.

— Ți-aș fi recunoscător dacă n-ai aduce în casa soției mele adunăturile tale de pe stradă, rosti el cu un șuier de turbare. John parcă nici nu băga de seamă ; luă mîinile băiatului într-ale lui.

— Larrie, asta e minunat, îi spuse.

Larrie îi surîdea trist.

— O, am intrat la ananghie, Johnnie. Putem merge undeva ca să stau de vorbă numai cu tine ?

— Sigur, zise John. Am mașina afară. Îl luă pe băiat de braț și-l scoase din încăpere.

— N-ai crezut ce ți-a spus ea despre mine, nu-i așa ? întrebă Larrie.

— Nu mi-a p asat de nimic, r aspunse John, dec t să te revăd pe tine.

Pe c nd traversau holul, Gerald puse mâna pe bra ul lui John.

— Fii atent ce faci, John,  i spuse.

Larrie îl privi cu ură.

— Mi-a spus că nu e ti aici, Johnnie ; a încercat să mă facă să plec.

John se întoarce  i îl fixă obraznic pe Gerald.

— A  prefera să vă văd mor i, pe tine  i pe mama, rosti el fără grabă. Apoi îl conduse pe Larrie la mașină.

Lucru ciudat, elegan a burgheză, fără vlagă, a recep iei oferite de Marie Hélène fusese prea puțin tulburată de aceste scene de familie. Invita ii erau cu totul absorbi i de obișnuitul schimb reciproc de baliverne culturale. Poate numai ici  i colo, c te cineva,  nterup ndu-se o clipă spre a- i recupera forțele pentru calvarul taifasului, a devenit conștient de o u oar  încordare sau dezordine produsă în atmosfera generală. Nu era însă lucru neobișnuit, la asemenea reuniuni, ca musafirul ocazional să spargă, printr-o momentană agresivitate sau frenezie, crusta comună de  mp ienjenire pe care consumul sporit de șampanie o a ternea peste întreaga adunare. Dacă Elvira, sau Kay, sau Larrie, au fost cât de c t remarca i, lumea i-a socotit în rîndul unor astfel de capete slabe. Într-adevăr, această *soirée* organizată de Marie Hélène s-ar fi bucurat de un succes total dacă nu s-ar fi petrecut către sf r it un incident neplăcut.  n momentul acela, Yves, de i nu chiar at t de beat cum i se  nt mpla să fie la Mera-no, ajunsese să se ame easc  mult mai tare dec t restul adunării. Se pomeni în grădină împreună cu doamna Jevington, în timp ce un nor tot mai dens întuneca luna.

— Procesul creator e un lucru extraordinar, zicea ea, când el îndrăzni asupra ei un inconfundabil atac fizic, de cea mai flagrantă indecen . Era at ta vreme de c nd sculptori a considera sexualitatea ca fiind în afara subiectelor de conversație,  nc t extrema ei surprindere nu-i îngădui să treacă peste incident cu naturale e mondenă. N-au fost prea numero i cei care i-au auzit sonorele admonestări, dar suficient de mul i pentru a crea un scandal.  nt mplarea a dus, în orice caz, la distrugerea în germene a unei pove ti de  ubire plină de f g duin e între Caroline  i Timothy.

Marie Hélène, deși dezgustată de lipsa de *savoir-faire* a doamnei Jevington, și-a dat limpede seama că Yves trebuia să plece. Își puse în minte să atingă acest scop la cel mai scăzut tarif cu putință, și totodată, dacă era posibil, avînd grijă ca Stéphanie să-și păstreze noul și utilul ei rol. Cînd era vorba de bani, nu avea prea multă mîndrie. Și-o înăbuși pe cea puțină care-i mai rămăsese și îi scrisese Elvirei. Miză pe căința Elvirei pentru scena la care dăduse loc, ca s-o predispună, în general vorbind, la o compensație. Ca o manevră, speculă așteptările înșelate ale doamnei Houdet, anii de muncă pe care îi consacrase doamnei Portway. Dar pentru a coborî sentimentul de culpabilitate al Elvirei de la general la particular, puse accentul pe supliciul permanent pe care i-l provoca lui Robin prezența lui Yves. Trebuie să recunoaștem că săvîrșirea acestei fapte îi prilejuia muștrări de conștiință, dar avea senzația că împrejurările cereau măsuri disperate. Adăugă că ea însăși își propunea să-i dea lui Yves o sumă de bani, fără a preciza însă cît anume.

Larrie nu exagerase spunîndu-i lui John că intrase la ananghie. După ce plecase de la Inge, se lăsase purtat în voia curentului de la camere cu chirie la căminurile Armatei Salvării și la azilurile Rowton. Era prea înspăimîntat ca să-l caute pe John, prea trîntor ca să se ducă la Frank ; prea nefericit și frămîntat de un neastîmpăr bolnăvicios ca să-și reia vechea lui existență de stradă altfel decît în mod accidental. Așa cum îi spusese Vin lui Gerald, se încurcase cu niște „cunoștințe“ cum nu se poate mai răi, dacă „răutatea“ e calculabilă în termeni de slăbiciune și prostie. Întîlnise doi irlandezi mai în vîrstă decît el, dar nu cu mult mai în vîrstă, căci amîndoi abia împliniseră douăzeci și cinci de ani. Erau, așa cum îi calificase Vin, spărgători, dar nepricepuți, neexperimentați. Îl convinseseră pe Larrie să dea o lovitură la o casă din Kensington, și pe urmă, avînd exact atîta judecată cît să-și dea seama că nu puteau lichida „materialul“ fără a fi depistați, îl lăsaseră să care un geamantan greu. Larrie, neavînd nici cea mai mică idee ce să facă cu el, îl transportase la Frank Rammage și întrebase dacă îl poate lăsa în fosta lui cameră. „Știam că ai să-mi păstrezi camera, Frank, așa cum mi-ai promis, zisese el, întocmai cum ai bănuț că

am să mă-ntorc aici. Dacă mai poți să-mi găsești de lucru, eu sînt bucuros, fiindcă de lucru am nevoie". Îi spusese lui Frank că trebuia să se ducă într-un cartier din vestul Londrei, dar că se va întoarce în aceeași noapte ca să doarmă în camera lui. Mai avea încă atîta stăpînire de sine ca să joace acest teatru, dar de îndată ce dăduse colțul spre Earl's Court Road, nervii îi cedaseră și o rupsesse la fugă. A fugit toată seara pînă cînd a dat de urma lui John la Marie Hélène.

O săptămîină mai tîrziu, poliția, în cursul investigațiilor ei, a vizitat imobilul din Earl's Court Square și, după un lung interogatoriu, l-a arestat pe Frank Rammage cu acuzația că adăpostise bunuri furate. A apărut în boxă la judecătorie — trandafiriu, dolofan și năuc. Dar dezolarea lui cea mare părea că provine din condiția mizeră a celor doi tineri irlandezi care stăteau alături de el. Trimis la închisoare în vederea procesului, a fost totuși eliberat pe cauțiune. La Old Bailey¹ însă, poliția a retras procesul împotriva lui, declarînd că nu existau probe dacă știuse că bunurile primite erau de furat.

Judecătorul, eliberîndu-l pe Frank, și-a îngăduit neobișnuitul lux al cîtorva cuvinte de avertisment.

— Se pare, i-a spus el, că ai fost implicat în acest proces în mare măsură de pe urma propriei dumitale nesăbuițe. Ți-ai asumat sarcina de a da adăpost criminalilor și vagabonzilor, cu nu știu ce proiect de reformare a lor în minte. Oricît de bine intenționată ar fi fapta, ți-aș aminti că există un număr de organizații excelente care se preocupă exclusiv de problema aceasta. Ar fi înțelept din partea dumitale să lași o asemenea activitate în mîinile lor. S-ar putea ca rîndul viitor să fii mai nenorocos și să te pomenesci amestecat în consecințele unei crime. Cei doi irlandezi au fost condamnați la cîte optsprezece luni fiecare. Rourke, al treilea implicat, părăsise țara, după precizările poliției.

Frank se întoarse în Earl's Court Square buimăcit. Îl jigniseră remarcile judecătorului, și se apucă de îndată să facă într-unul din dormitoarele de sus o curățenie generală drept cel mai bun remediu ca să nu se mai gîndească la supărarea lui. În timp ce muncea acolo, Mona, fosta prostituată, cu aerul ei permanent deprimat, intra un moment. Adusese cu

¹ Principala Curte cu juri din Londra.

ea o fetișcană îmbrăcată în cei mai strâmți blugi și în cel mai larg pulover de la haine vechi.

— O cheamă Bobbie, spuse ea ; aş dori să-i dai și ei o cameră, Frank.

— Lucrezi, puicuțo ? întrebă Frank.

— Da. Are o slujbă la o cafenea, răspunse Mona.

— Bine. S-ar putea să am o cameră peste o săptămână, zise Frank, dar acum nu e nimic liber.

— Bobbie a avut încurcături cu poliția, adăugă Mona, și pîndind chipul lui Frank, îl observă că se schimbă. Era precis că-i adresa acum fetei o privire mai încurajatoare, deși tonul părea tot morocănos cînd spuse :

— Așa ? Bine. Putem aranja ceva, cred eu. Pentru diseară pot să-ți dau un pat pliant în camera Monei. Fata scoase cîteva bancnote.

— Ține-le, refuză Frank. Ai nevoie de toți banii în prima săptămână de lucru. Îmi plătești săptămîna viitoare.

După plecarea femeilor începu din nou să frece scîndurile, dar nu cu aceeași violență furioasă.

Spre norocul lui, Larrie avea pașaportul asupra lui din timp, în vederea acelei vacanțe de vară în străinătate cu John, proiectată mai demult, căci acum trebuia să plece la drum fără nici un fel de pregătiri. Porniră spre Spania, unde banii le puteau ajunge mai multă vreme. Larrie sporovăia fără încetare în timp ce se îndreptau spre sud. Îl va despăgubi pe John de toate cheltuielile ; nu va uita niciodată bunătatea prietenului său ; se va înrola în Legiunea străină ; va lua vaporul la Barcelona ; orice s-ar întîmpla, nu-l va părăsi niciodată pe John ; asta era viața de bărbat pe care și-o dorise dintotdeauna, să călătorească și să vadă lumea ; categoric, nu va avea nici un fel de dificultăți cu străinii, nu era și el pe jumătate spaniol ? și nu-i povestise niciodată lui John despre mama lui spaniolă ? nu va răbda să-și bată joc de el nici un străin ; și așa mai departe. Insista ca Johnnie să-și petreacă vacanța așa cum își propuseseră înainte. John îi atrase atenția că nu-și puteau permite să închirieze o altă mașină sau să-și piardă vremea hoinărind prin Franța. Larrie nu voia să audă nimic. Nu spusese John că dorea să vadă peșterile acelea ? Nu era amator Johnnie al lui să conducă o

mașină pe oriunde? Nici un fel de copoi afurisiți nu-l vor împiedica pe prietenul lui Larrie Rourke să aibă ce dorește. John îi atrăgea mereu atenția că din partea poliției nu exista nici un pericol, nefiind vorba de un delict pasibil de extrădare, dar cu cât pericolul era mai mic, cu atât Larrie insista să se amuze cu palpitantul joc de a scăpa de urmărirea legii. Au fost obligați să cotească pe drumuri lăturalnice, să-și piardă direcția pe rute complicate și, în cele din urmă, prin excesul de zel al lui Larrie, să doarmă în păduri și pe câmp.

Pe măsură ce se destrăma încântarea călătoriei — și cu un Larrie nebărbierit și nespălat procesul se accelera — John devenea tot mai deprimat și mai nervos. Încerca să-și spună că, deși Larrie nu era băiatul fermecător pe care îl văzuse în toate aceste luni, nu însemna că nu făcea nici două parale, așa cum se temuse uneori. Temerile, vedea bine însă, îi erau perfect întemeiate: chiar și istețimea lui Larrie nu reprezenta decât un prisos de sentimente histrionice; era un delincvent nătlâng, cu nervii încordați la maximum, și fără șanse de îndreptare. „E un băiat pierdut, care are nevoie de ajutorul meu“, își spunea John în gând. Dar nu putea, totuși, să nu-și dea seama că el însuși era, mai pe de-a-ntregul încă, „pierdut“. Trăise pe un amestec amețitor de idealuri și carierism. Își condimentase mixtura cu suplimentul de „băutură tare“ pe care i-l oferea viața dublă; iar acum nu-i mai rămăsese decât drojdia ca să supraviețuiască. Căzu într-o tăcere abătută, induioșându-se de propria lui soartă. Larrie nu conținea să vorbească.

În timp ce dormeau pe câmp, în apropiere de Limoges, izbucni o furtună care îi udă pînă la piele. Firea ipohondră a lui John adăugă la supărările lui mai reale o obsedantă frică de pneumonie. Imagini de spitale străine și morți solitare i se perindau prin fața ochilor, alungînd icoanele mîngîietoare ale răsfațului cocoșit din partea lui Thingy, ale luxului din apartamentul lui, ale fascinației de a fi o celebritate. Ajuta un infractor transfug; își tăiasе posibilitatea întoarcerii în Anglia.

Strănuta, îl durea capul, și o adevărată panică îl năpădi în timp ce înaintau, sub un soare arzător, pe lîngă pădurile stufoase și livezile înșirate de-a lungul riului Lot. În cele din urmă consimți, după repetatele cereri ale lui Larrie, să-l lase să conducă mașina, deși tînărul era un șofer neexperimentat

și nu avea permis. Pierdură curînd direcția printre maluri abrupte, roșietice, acoperite cu grozamnă pitică și ierburi rezistente. Larrie deveni irascibil din cauza arșitei. John avea frisoane din pricina febrei. Cearta între ei se întee.

— Pentru mine a fost groaznică ziua cînd te-am cunoscut, strigă Larrie. A fost o zi groaznică. Pîna atunci eram un băiat cuminte și nevinovat.

— Fir-ai al dracului de mincinos, răcni John la el.

— Nu dau voie nimănui să mă facă mincinos. Mă bat cu oricine-mi zice așa. Automobilul se clătină primejdios pe șoseaua prăpăstioasă.

— Taci din gură și fii atent cum conduci, zise John. Dar Larrie continua să strige în gura mare : Mă bat. Mă bat și cu tine. John refuză să-i dea vreun răspuns.

Curînd, furia aprinsă a lui Larrie făcu loc lacrimilor.

— N-am pe nimeni, pe nimeni, în lumea asta, se jeluia el. Mai bine aș muri. John nu-i răspunse nici de astădată. Am să mă omor, continuă Larrie. Mă omor și te omor și pe tine. Chiar așa, ar fi mai bine dacă ar scăpa lumea de toți din tagma noastră.

John nu luă în considerare hotărîrea de care poate fi capabil un isteric, iar Larrie nu ținu seama de insuficienta lui stăpînire a volanului. Făcu brusc o deplasare laterală ca să-l sperie pe John și, într-o clipă, mașina se răsturnă, prăbușindu-se pîna într-o cută de teren, la trei, patru metri mai jos. Larrie fu aruncat prin parbriz. Cu o vîină a gîtului retezată, sîngeră pîna cînd își găsi moartea printre tufele sălbătice de levănțică. John zăcea cu picioarele prinse ca-ntr-o capcană sub greutatea mașinii. A fost descoperit abia după două ore. L-au transportat la spitalul din Cahors, și, pentru a i se salva viața, a trebuit să i se amputeze piciorul drept.

Capitolul III

REACȚIA IMEDIATĂ A ELVIREI LA SCRISOAREA trimisă de Marie Hélène a fost s-o ignore. La început era prea preocupată de nefericirea ei, și apoi, așa pe neașteptate, în timp ce nesfîrșitele ploi de vară s-au prefăcut într-o toamnă aurie,

s-a simțit prea copleșită de fericire. S-a îndrăgostit de un tânăr pictor. După cum le spunea prietenilor ei „E o adevărată încântare să iubești un om de vîrsta ta și care are un fel propriu de a gîndi — vreau să spun că realmente, în cazul de față, Joe are o judecată nemaipomenit de bună. Dar ce teribilă obsesie am avut pentru bărbați de vîrstă mijlocie, cu cariere splendide — să privesc tot timpul petice de chelie lărgindu-se și să ascult conversații despre bursa de valori. Și înclinația asta se agrava mereu, fiindcă ultima oară aproape că am făcut o pasiune pentru tatăl iubitului meu, care trebuie să fi avut vreo șaizeci de ani și era un fel de maniac-depresiv, dar, ce e drept, extrem de distins. Și ce paradis pe pămînt că Joe nu e însurat !” De fapt, Joe era cu cinci ani mai tânăr decît Elvira, iar ea intra cu frenezie într-o viață nouă în care se ocupa de ciorapii lui, îi găsea un apartament mai bun și avea grijă ca el să mănînce regulat. Între timp, a pus totuși la dispoziția celor doi Houdet o importantă sumă de bani — aproape jumătate, de fapt, din ceea ce îi lăsase Liſian. În parte, o îndemnase dorința de a-l elibera pe Robin de un coșmar, ca ultimul lucru pe care îl putea face pentru el — Elvira era o mare romantică. Dar un mobil cu mult mai puternic fusese sentimentul că madame Houdet, cel puțin, merita o recompensă atît din partea ei cît și a lui Marie Hélène, și a oferi bani nesilită însemna a o face pe Marie Hélène de rușine — Elvira era în același timp o moralistă cam îngîmfată. Comunicîndu-i doamnei Houdet oferta, adăugă că urma să se căsătorească în curînd cu Joe Adams, un valoros tânăr pictor din grupul Lupus Street, și-i ceru lui Stéphanie să transmită familiei Middleton știrea.

Yves se grăbi să accepte oferta în numele mamei sale, cu toate că se pretinse jignit în amorul propriu în fața stipulării de către Elvira a clauzei că nu putea beneficia de bani decît convenind să părăsească Anglia. Era, într-adevăr, jignit, dar nu de faptul acesta. Anglia se dovedise cît se poate de neprielnică talentelor sale, pînă și văduva din Bromley arătîndu-se expertă în a lua ceea ce oferea el și dînd în schimb slabe recompense. Nu părăsea cu tristețe o asemenea țară. Dar îl dezgusta faptul că nici substanțiala ofertă a Elvirei, nici foarte modestul obol dat de Marie Hélène, nu fuseseră însoțite de pretenții amoroase asupra lui.

Pe madame Houdet o indispușese ideea Elvirei de a-i oferi bani numai ei. O scandaliza faptul că orice avantaj care i-ar fi revenit lui Yves însemna plecarea lui. Nu putea suporta să trăiască despărțită de el, dar îi venea greu și să părăsească micul univers pe care și-l clădise la Hampstead. Marie Hélène, care nu dorea să se lipsească de oficiile ei casnice, făcu tot posibilul ca să ajungă la o tranzacție cu ea — îi va lăsa deplina supraveghere a economiei gospodărești, îi va da o cameră specială unde să primească largul cerc de doamne sărăcite din Hampstead pe care îl patrona acum. Dar dragostea lui Stéphanie pentru fiul ei era prea mare, și pe la începutul lui Septembrie plecară amândoi la Menton. Yves se făcuse numai zîmbete și amabilitate, de aceea Stéphanie își spunea că-i era îngăduit să spere, contra cost, cam un an de liniște.

În timp ce traversau Canalul, o altă mamă iubitoare, însoțindu-și fiul, își încrucișă drumul cu al lor. Inge plecase la Cahors chiar în ziua cînd îi sosise vestea accidentului lui John; iar acum, mulțumită eforturilor neobosite depuse de Gerald și de Robin, autoritățile consimțiseră să nu se facă nici o urmărire judiciară pentru sprijinul acordat de John lui Larrie în fuga acestuia. Nu apăruse în ziare întregul scandal, dar într-un fel sau într-altul cariera lui John era încheiată. Cu inima plină de dragoste duioasă, Inge îl aducea acum înapoi la Marlow, în scaunul lui cu roțile.

Într-adevăr, dificultățile prin care trecea John îi absorbiseră lui Gerald o mare parte din timp în cursul lunii august. Totuși, în ciuda necazurilor de familie și a permanentei sîcîieli pe care o reprezenta problema Melpham, își păstrase recentul optimism, deși poate nu întru totul voioasă nepăsare din seara reuniunii de la Marie Hélène. Continua să lucreze atît la revista „History” cît și la propria sa carte; pe negîndite începu să frecventeze expozițiile de pictură contemporană și chiar cumpără vreo două tablouri de-ale artiștilor tineri, deși cînd le aduse acasă își spuse că nu era sigur în privința impresiilor sale și nu le atîrnă pe pereți. Întrevederea cu soții Cressett îl lăsase cu sentimentul că nu va obține niciodată o mărturie, fie și vag concludentă, a convingerilor sale despre Melpham, cu toate că avea mai mult ca oricînd certitudinea că sînt îndreptățite.

Într-o după-amiază, însă, Derek și Maureen Kershaw veniră să-l viziteze. Doreau noutăți despre John.

— Bineînțeles că e o chestiune de durată, le spuse Gerald, pînă cînd va învăța să meargă, dar soția mea îl conduce pentru tratamente la spitalul din Richmond. Îl va îngriji ea cît se poate de bine acasă, la Marlow. Derek și Maureen schimbă o privire — Va fi fericit să vă vadă, sînt sigur, adăugă Gerald.

Derek spuse :

— Ah, foarte bine, dar Maureen se amestecă în vorbă : Nu la Marlow, mă tem. Derek îi stă ca sarea-n ochi mamei lui Johnnie.

Derek se încruntă, rostind însă, ca o completare :

— Mă tem că mama lui Johnnie nu i-a văzut niciodată cu ochi buni pe prietenii care doreau ca el să-și ducă o viață proprie, domnule profesor.

Gerald spuse :

— Categorie, asta nu e tocmai drept. În definitiv, John nu mai e un copil, abia dacă se mai poate numi chiar și un om tînr. Și pe urmă și-a făurit o carieră frumoasă.

Derek exclamă :

— O, grozavă !, dar Maureen interveni din nou :

— Ar fi putut să fie de prima clasă. Pe urmă, după o pauză, adăugă : Oricum, noroc că a scăpat de maică-mea vitregă.

Gerald găsi prilejul de a face să devieze conversația.

— Acum sînt *eu* în ghearele ei, le spuse.

Amîndoi exclamară într-un glas :

— Doamne Dumnezeu !

— Aveți o idee foarte proastă despre ea, comentă Gerald.

— Foarte, rosti cu înverșunare Maureen. Și ce oare aveți dumneavoastră de vorbit cu ea ?

Le spuse povestea în linii mari.

— Tatăl ei a murit luna trecută, observă Maureen la urmă.

— Da, confirmă Derek. Bietul bătrîn a avut un nou atac. Banii sînt ai ei acum.

— Da, zise Maureen. Mai are nevoie numai de banii tatii și e aranjată pe toată viața. Știi, se întoarce ea către soțul ei, aș paria că domnul profesor are dreptate. Eram la

curent că au o grămadă de bani de la preotul acela bătrîn. Precis că a fost un șantaj la mijloc. Știți ce v-aș întreba, i se adresa ea lui Gerald, e importantă toată această afacere Melpham ?

— Pentru erudiția istorică, da.

Soții Kershaw luară o înfățișare pătrunsă de respect.

— Aș putea fi de ajutor, zise Maureen. E greu să-l vedeți pe tata singur, dar se poate pune ceva la cale. Am să-l invit la ceai săptămîna viitoare dacă veniți și dumneavoastră. Poate că i-a suflat ea vreo vorbă, într-un moment de neatenție. În orice caz, e bine să știe că dumneavoastră încă n-ați depus armele.

Ceaiul oferit de ei la Slough a avut o ciudată alcătuire. S-a servit *salami*, *mortadella* și pîine cu chimen. Nu pentru că soții Kershaw ar fi obișnuit să-și ia masa consistentă la ora cinci ; într-adevăr, niște *ravioli*¹ se aflau în curs de pregătire pentru cină ; ci pur și simplu pentru că Maureen nu putea concepe o masă care să nu includă „delicatese” continentale.

Domnul Cressett nu se simțea tocmai la largul său ; arunca priviri în jurul camerei ca și cum dintr-un moment într-altul statura impunătoare a doamnei Cressett s-ar fi putut materializa dindărătul vreunei piese de mobilier modern. Arăta bolnav și împuținat.

— Nu știu de ce nu-mi mai priesc mesele, zise el. Dacă-mi iertați expresia, dau afară aproape tot ce mănînc. A fost toată agitația asta, presupun. Efectul se vede după ce s-a terminat, așa se zice. Pe urmă a venit moartea domnului Barker, deși într-o zi trebuia să se întîmple. Iar acum, mutarea asta la Cromer. Alice zice că o să mă refac cu aerul marin. Dar eu nu cred.

Gerald rămase surprins de tactul cu care Maureen ajunse pe ocolite la subiectul datoriei de recunoștință pe care cei doi Barker o aveau față de canonicul Portway, deși intuia că marea afecțiune care o lega pe Maureen de tatăl ei îi dăduse un tact dincolo de posibilitățile ei obișnuite. Dar chiar și așa domnul Cressett se alarmă.

¹ Colțunași cu carne și sos tomat (ital.).

— Eu nu știu nimic despre asta, zise el. Totul s-a petrecut mai înainte de-a o cunoaște pe Alice.

Maureen, însă, nu se dădu bătută și, în cele din urmă, măruntul ei tată rosti cu emfază :

— Nu m-a interesat niciodată să reflectez prea mult asupra acestor lucruri. Au o grămadă de bani de la preotul acela, și m-am întrebat adesea dacă nu-l aveau la mână cu ceva.

— N-aveți nici o idee cu ce ar fi putut să-l aibă la mână ? întreabă Gerald.

— Nu, răspunse domnul Cressett, dar când o aud pe Alice cum vorbește despre bătrînul preot îmi îngheață singele în vine. Iar domnul Barker nu se lăsa mai prejos, pe vremea când mai putea să vorbească. Dezgustător fel de-a vorbi.

Gerald îi schiță în cîteva cuvinte bănuielile sale cu privire la Melpham.

Domnul Cressett pocni din limbă scandalizat.

— Ar fi îngrozitor dacă ar fi adevărat, zise el. Înseamnă că nu mai poți crede nimic din ceea ce citești.

Abia mai tîrziu, chiar înainte de a pleca, vorbi pe neașteptate :

— Nu sînt sigur. S-ar putea. Mi-aduc aminte că le citeam o dată despre Anglia — „preistoria“ din enciclopedia lui Pear, cînd domnul Barker a rîs : „Ar arăta al dracului de nătîngi, istoricii ăștia, a spus el, dacă aș da în vileag cîteva lucruri pe care le știu eu“. Dar Alice l-a făcut să tacă re-pejor. Se uită cu îngrijorare la Gerald. Sper că nu vor veni alte neplăceri, zise el.

Întîlnirea nu părea să fi fost prea utilă, și totuși a dat rezultate. Cîteva zile mai tîrziu, Alice, enormă în veșmintele de doliu, veni să-l viziteze pe Gerald. Se așeză tacticos pe marginea scaunului și refuză să ia ceai. Purta o pălărie de pai negru, cocoțată pe vîrful capului și acoperită cu panglică neagră.

— Vă dau vestea tristă că domnul Barker a răposat, spuse ea. Gerald înclină ușor capul, fără nici un comentariu. Nu voia s-o ajute cu nimic.

— Aud că vă interesează și acum descoperirea de la Melpham, zise ea. Am încercat să-mi aduc aminte tot ce-am putut. Înțelegeți, de bună seamă, că, în situația mea, toate

astea mă depășeau. Dar îmi amintesc bine că era ceva în legătură cu descoperirea care îl cam frământa pe canonicul Portway. I-a scris, mi se pare, profesorului Stokesay, și ce i-o fi răspuns profesorul că l-a mai liniștit puțin.

— Înțeleg, zise Gerald, dar nu v-a mărturisit niciodată ce-l frământa, sau ce i-a scris profesorul Stokesay ?

— Nu, răspunse doamna Cressett, și dacă mi-ar fi spus n-aș fi înțeles. Dar cine știe, v-ar putea spune vreo rudă de-a profesorului Stokesay despre ce era vorba. Se ridică să plece. Am socotit că e bine să vin să vă spun puținul de care îmi amintesc, adăugă ea, fiindcă eu și cu domnul Cressett ne mutăm la Cromer. Am cumpărat o casă și vrem să închiriem camere. O să fiu foarte ocupată de-aci înainte. Așa că n-o să am timp pentru vizite întâmplătoare. Îi zîmbi mulțumită lui Gerald și ieși din încăpere plină de demnitate.

Lui Gerald îi veni imediat în minte gândul că, în cazul când Alice Cressett spunea adevărul, Lionel Stokesay nu fusese numai inept, dar și necinstit. Atît el cît și Portway făcuseră să dispară dovezile proprii lor stupidități. La un moment dat Gerald refuzase să facă orice investigații de teamă să nu prejudicieze reputației de savant a lui Stokesay, dar acum că se afla în joc onestitatea acestuia, gîndea doar atît, în noua lui stare de spirit — că n-ar fi trebuit să-și statornicească propria viață după calapodul farsei și al vorbelor goale. Dacă va putea descoperi vreo probă, va da totul pe față. Cu toate astea nu vedea că se găsea acum mai aproape decît altădată de obiectivul propus ; cercetase toate documentele istorice ale lui Stokesay la moartea sa, citise toată opera publicată a lui Portway — nu exista acolo nici un indiciu. Ani de zile își stăpînise orice intenție de a o revedea pe Dollie ; de aceea abia după mai multe zile recunoscuse față de sine însuși că ea rămăsese unica sursă de informație nefolosită.

De îndată ce își dădu seama că era necesar să intre în legătură cu ea, se simți cuprins de încîntare. Ea manifestă o vădită surpriză cînd el îi ceru permisiunea să vină s-o vadă în casa ei din Cotswold ; totuși, la telefon, nu mai era nici urmă în vocea ei din vechiul ton enervat cu care îl obișnuise în anii dinainte de război. Nu credea, îi spuse el, că problema lui va necesita mai mult de o zi, dar în

caz contrar, el și cu Larwood puteau să tragă la hanul local. Ea întreabă : „Problemă ?“ cu mirare în glas.

— Nu e nici un motiv ca să-ți faci griji, răspunse el.

— Să nu crezi că-mi făceam, zise ea. Nu-mi fac nici odată. El observă că ea nu-i mai spune ca altădată : „Pa, la revedere“, când închise aparatul.

Deși satul se bucura de același prisos de pitoresc ca și întreaga regiune, căsuța lui Dollie era o clădire agreabilă de piatră, neîmpodobită cu ciocănașe de bătut în poartă ca în vremurile apuse, nici cu uși vopsite pretins artistic. Grădina era bine îngrijită, evitînd însă impresia de crinolină înzorzonată pe care o dau răzoarele rotunde și prea dichisite. După preferințele lui Gerald, se găseau cam multe crizanteme arămii, dar farmecele lui Dollie nu cuprinseseră niciodată un bun gust foarte dezvoltat. Îi veni în întîmpinare — una din acele femei vîrstnice cu aspect fragil, care sînt în realitate robuste și rezistente. Fața îi era brăzdată ; părul, un castaniu spălăcit, cu fire albe ; picioarele se făcuseră prea subțiri. Dar nu avea o figură nesănătoasă, buhăită, ca atunci cînd o întrezărise la aeroport.

— Arăți bine, Dollie, spuse el. Ai cu totul altă mină decît acum cîteva săptămîni, cînd te-am văzut la aeroportul din Londra. Cum rosti cuvintele, se și blestemă în gînd — nu încăpea îndoială că băuse. Asta era, probabil, înfățișarea ei pentru relații sociale, pe care și-o pregătise în vederea vizitei.

— O, Doamne ! Într-adevăr, mă simțisem groaznic de rău, zise ea. Nu mai zburasem pînă atunci și nici nu voi mai zbura vreodată. Nu e pentru mine. Fiindcă a venit vorba, adăugă ea, nu arăți tocmai rău pentru vîrsta ta.

În chip miraculos, i se păru lui Gerald, alunecaseră spre vechile și nestingheritele lor relații din cele mai fericite zile ale trecutului ; ba chiar și tensiunea care existase *totdeauna* între ei se afla acum, pentru un motiv sau altul, atenuată. Înainte de prînz, se scuza că nu are nici un fel de băuturi.

— Dacă vrei să bei, va trebui să te duci la restaurant. Gerald încercă să-și amintească dacă nu cumva era o „figură“ obișnuită a celor care beau în ascuns. Acum te întrebă dacă-mi țin sticlele dosite în garderob, nu-i așa ? zise ea rîzînd. Așa crede lumea de obicei. Din fericire e ceva care nu mă privește decît pe mine însămi, prin urmare nu

sînt obligată să te conving. În realitate ăsta-i adevărul — m-am lăsat complet de băutura.

Gerald spuse :

— Știam că ai să te lași. Crezu că va determina astfel o schimbare a subiectului de conversație.

— Adevărat ? întrebă ea. Nu văd de ce. Am fost la un pas să mă omor singură cu băutura. O luasem rău de tot după ce a murit Pater — aveam ceva bani, războiul era îngrozitor... Pe urmă mi-am zis că trebuie să-mi fac și eu datoria. Am fost totdeauna amatoare să flutur drapelul național și nici cînd eram cu chef nu puteam să stau deoparte. Am obținut un post la Ministerul Aerului. Nu le puteam fi de prea mare folos, dar în momentele acelea primeau bucurii pe oricine. Clasam documente pentru un locotenent-colonel de aviație și, de vreme ce eram o doamnă, mă numeau secretară. Totuși n-au fost multă vreme bucuroși să mă țină. M-am prezentat la serviciu amețită binișor de vreo două ori, pe urmă am venit într-o zi complet cherchelită și m-au concediat pe loc, de față cu toate celelalte femei. Știi, nu mai fusesem niciodată tratată în felul ăsta. De cînd mă știam fusesem oriunde o doamnă. Mi-a provocat un șoc îngrozitor, Gerrie. După asta am încercat cu toată seriozitatea să mă vindec. M-am dus pe la doctori, m-am internat într-un sanatoriu, mi s-au făcut injecții, dar nimic nu mi-a ajutat cîtusi de puțin. Era vorba la mine de un etilism cronic. Atunci mi-a semnalat cineva ideea „alcoolicilor anonimi”. Suna puțin a dascăleală moralizatoare, mi s-a părut. Numeroși foști bețivi care dau o mîna de ajutor și așa mai departe. Și întrucîtva, chiar asta este, un fel de predică moralizatoare. Dar, oricum, a dat rezultate. M-au pus în contact cu o femeie extraordinară. Deloc tipul meu. Fusesse *glamour girl*¹, însă știa să răspundă la orice. Am avut cîteva momente critice, dar în orice caz, iată-mă. A prins, și asta contează.

— Și cu ce te ocupi tu ? întrebă Gerald.

— Cu nimic, zise Dollie. Cel puțin n-am un serviciu. Am încercat vreo două, dar mergea tare rău și nu văd rostul să fac eu un lucru la care altul se pricepe mult mai bine. Tot nu pot să sufăr un program regulat. Sînt destul de

¹ Femeie fascinantă — actriță, manechin, model pentru reclamă, etc.

ocupată, de altfel. Îngrijesc grădina, stau de vorbă mult cu vecinii, și pe urmă, poate n-ai să crezi, sînt judecător de pace în localitate. Oricît ți s-ar părea de ciudat, sînt omul potrivit pentru treaba asta. Nu-i cred niciodată pe nici unul dintre împricinați, dar nu mă supără faptul că-mi spun minciuni, și se pare că asta e esențialul. O ! am scris și două cărți despre „cum să joci tenis“ și de-aici mi-a venit o sumă frumoasă de bani. Toată partea de gramatică l-a privit pe editor. Așa că vezi. La aceste cărți se referise Clarissa, de la înălțimea calității ei de autoare, cînd amintise de „mica ei pasiune“.

Dollie se mișca de colo-colo, repede și cu suplețe ca o fată tînără, punînd masa și aducînd platourile din bucătărie în timp ce vorbea. Fuma fără încetare. Masa, spre surprinderea lui Gerald, a fost bună, iar căsuța era întreținută într-o curățenie perfectă.

— Da, zise ea, urmărindu-i privirea, la mine poți să lingi miere de pe jos. Îți amintești ce murdar se făcea micul nostru apartament ? Biata doamnă Salad ! Trebuie să fi fost cea mai rea femeie cu ziua din Londra — Gerald avu o ușoară crispare. O, n-am vrut să spun că nu eram fericită pe vremea aceea. Au fost timpuri inegalabile. Eu și cu bătrînica ne trimitem reciproc urări de Crăciun și astăzi, adăugă ea.

Gerald ar fi continuat să stea la taifas toată ziua, dar cînd isprăviră de luat masa, Dollie întrebă :

— Ce-ai vrut să spui că ai o problemă ? La majoritatea oamenilor asta înseamnă că au nevoie să împrumute bani. Cel puțin asta aș înțelege eu dacă m-aș exprima așa. Dar la tine e cu neputință, tu te-ai scăldat în bani întotdeauna.

Din nou Gerald povesti totul, de-a fir a păr. A-i povesti lui Dollie i se părea în sfîrșit o eliberare, o încheiere a îndelungatului său zbucium. Rămase, de aceea, puțin descumpănit cînd ea îi spuse :

— Mai bine ai sări peste partea de istorie, dragul meu, afară de ceea ce e neapărat necesar pentru ce ai de spus. N-am înțeles niciodată istoria prea bine, deși cînd eram cu tine mi se părea că am o pîlpîire în minte. Dar cînd te-aud acum spunînd că te-ai frămîntat în tot timpul ăsta pentru ceva care s-a întîmplat cu nu știu cîți ani în urmă, aproape că mă-nfurii. Mie mi se par curate tîmpenii.

Avînd senzația că este ca un preot care caută o comparație modernă într-o predică, începu :

— Dollie dragă, acum cîteva clipe îmi spuneai că-ți place ca o treabă să fie bine făcută. Ei bine...

Dar ea i-o tăie scurt.

— O, nu te căzni să-mi explici, Gerrie. Te cred pe cuvînt că e important. După cîte înțeleg, ceea ce insinuezi tu e asta — Gilbert a falsificat descoperirea, ca una dintre glumele lui sinistre, în special ca să-i facă în ciudă lui Pater. După mai mulți, ani, Pater a aflat de asta, dar n-a divulgat nimic de teamă să nu apară drept un imbecil. Și același lucru e valabil pentru bătrînul Portway. Omul acela, Barker, l-a ajutat pe Gilbert, și împreună cu fiica lui l-au șantajat pe bătrînul Portway cu secretul pe care-l cunoșteau. Asta ai vrut să-mi spui ?

Gerald zîmbi :

— În linii aproximative, da.

— Mie mi se pare foarte verosimil, zise Dollie. Știm amîndoi că Gilbert era cam țicnit uneori. Dar tu nu știai, poate, cu cîtă cruzime îi plăcea să facă astfel de farse. Eu știam. Am trecut prin niște momente teribile din cauza unor scrisori groaznice pe care le-a trimis uneia dintre prietenele mele. Probabil că astăzi l-ar numi — care-i cuvîntul ? — un sadic ; dar eu am avut totdeauna impresia că motivul e altul — n-a devenit un om matur în toate privințele. Semăna cu un școlar care are gînduri obscene și care face mizerii celor mai slabi ca el. În orice caz nu-l putea suferi pe Pater, așa încît îmi vine ușor să cred că a făcut-o. Bietul Pater ! Cu mine s-a arătat foarte bun, dar el personal era într-adevăr o strașnică impostură, dacă vrei să știi. O, nu ca istoric ; tu ai spus întotdeauna că era o valoare veritabilă, și doar te pricepi. Dar ca om. Îi plăcea să-și asculte propriul glas și era cel mai mare laș pe care l-am cunoscut vreodată. Nu s-ar fi hotărît cu nici un preț să vorbească adevărul dacă-i aducea vreun prejudiciu lui sau lui Gilbert, mai ales după ce Gilbert a murit pe front. Se ramolea pe zi ce trece. Cît despre bătrînul Portway, mie nu mi-a fost niciodată simpatic, știi bine. Nu prea mă dădeam în vînt după preoți, și pe urmă mi se părea un demagog înfiorător. Astăzi n-aș mai vedea lucrurile exact la fel. Poate n-ai să crezi, Gerrie, acum mă duc la biserică duminica. Cît despre

vederile lui politice, nu neg că a înfăptuit mult bine. Numai că se credea din cale-afară de mult. Lilian îl stricase cu răsfățul ei. Amândoi erau niște răsfățați dar, bineînțeles, aveau și destule motive ca să se îngîmfe. Lilian mă înnebunea, atît era de afectată, însă mi-aduc aminte că m-am dus s-o văd jucînd în *Candida*. Mi s-a părut literatură de proastă calitate, dar ea m-a făcut să plîng. Un lucru pot să-ți spun — acești Barkeri erau oameni de nimic : le-am observat destul necinstea cît am stat la Melpham. Categorie, totul îmi sună cum nu se poate mai verosimil.

Gerald spuse :

— Din păcate am nevoie de probe. Îți amintești cumva de unele amănunte din cele ce s-au petrecut în ziua aceea ?

Dollie se ridică și începu să pregătească la filtru cafeaua :

— Tocmai mă gîndeam, zise ea. Lilian mi-a povestit descoperirea, îmi amintesc, iar Pater mi-a expus toate teoriile lui, dar eu nu ascultam. Gilbert a fost deosebit de drăguț în ziua aceea. Dar eu îmi aduc aminte mai ales de tine.

Gerald se simți foarte mișcat.

— Asta a fost și oful meu, spuse el zîmbind.

Dar Dollie nu-i răspunse la zîmbet.

— O, Doamne ! Cît timp am pierdut ! spuse ea. De un lucru sînt convinsă, anume că Gilbert a lăsat ceva, după moarte, care l-a răvășit adînc pe bietul Pater. N-aș spune că a fost numai durere ceea ce a simțit el cînd a cercetat amănunțit hîrțile rămase de la Gilbert ; a fost un șoc îngrozitor. Dar e posibil să nu se fi aflat acolo nimic în legătură cu Melpham. Gilbert mi-a lăsat mie niște desene — torturi oribile de animale — care m-au tulburat ani de-a rîndul. Îmi spuneam că asta a fost una din cauzele pentru care am început să mă îmbăt în anii războiului, dar nu era probabil decît o scuză.

— Îți amintești dacă Stokesay ți-a vorbit vreodată despre Melpham ?

— Nu despre lăcașul funerar, zise Dollie. Nu-mi vorbea mie despre asemenea lucruri. Astea le păstra pentru persoane ca domnișoara Lorimer. Nu. Portway a venit să-l vadă de vreo două ori la Highgate și au stat la niște interminabile taclale, dar n-am nici cea mai mică idee despre ce au vorbit. Ce pot să-ți spun e că scrisorile lui Pater se

află la mine. Două cutii pline cu scrisori. Nu ți-am scris despre ele, fiindcă... ei bine, fiindcă atunci când a murit Pater nu țineam să te văd. Dar i le-am oferit lui Sir Edgar Iffley. Mi-a răspuns că Pater a trimis asociației toate lucrările lui istorice înainte de a muri. Așa încât le-am păstrat eu. O dată m-am uitat prin ele pentru un american care se interesa de opera lui Gilbert, dar afară de câteva scrisori de când era școlar n-am găsit nimic. Pater trebuie să fi distrus toate scrisorile trimise de Gilbert de pe front. Am o vagă idee că am dat peste ceva cu scrisul bătrînului Portway, dar nu sînt sigură.

Îl conduse pînă la poartă; Larwood transportă la mașină cele două cutii cu scrisori.

— Îți invidiez satul, zise Gerald; e fermecător.

— Da? întrebă Dollie. Mie îmi face impresia că e „prezentat agreabil” pentru turiști, dar tu ai mai mult ochiul frumosului decît mine.

Gerald se simți stingherit de remarca pe care o făcuse.

— Aș dori să vii să mă vezi la Londra, zise el.

— Mi-ar face plăcere, răspunse ea. Îmi place să rămîn în oraș cîteodată, totuși nu rămîn prea des. Banii îmi ajung, dar fără surplusuri.

— Te-aș putea găzdui cu ușurință în apartamentul meu.

— Perfect, exclamă ea, contez pe promisiunea ta. Dă-mi de veste și mie despre toate astea. Îmi pare îngrozitor de rău pentru Pater.

— Și mie, zise Gerald.

Nici unul din ei nu mai pomeni de Gilbert.

Cînd se întoarse la Londra în seara aceea, Gerald îi telefonă lui Inge ca să se intereseze, ca în fiecare săptămînă, de progresele lui John. Părea deosebit de bine dispusă.

— Mulțumesc, Gerald, răspunse ea. E încă destul de neajutorat, dar sîntem foarte fericiți. Am făcut primele focuri din conuri de pin, care dau un miros atît de plăcut. Stăm la fereastră și privim cum cad frunzele galbene, veștede. Fac cercuri mari, prinse în vârtejuri de vînt. Pe unii îi întristează. Dar Johnnie și cu mine sîntem fericiți. Știm că într-o zi are să vină primăvara.

— O, Doamne, șopti Gerald cam fără curaj.

— E și micuța Kay aici, gînguri Inge, împreună cu Baby. Kay e în momentul de față o tristă micuță Kay. S-a

certat cu Donald. E un leneș și-i critică tot timpul familia. A spus lucruri cît se poate de rele pe socoteala mea. E foarte nefericită. Dar eu am îndemnat-o să rămînă aici cu Baby. Nu va ieși nimic bun din căsătoria cu Donald, trebuie să-l lase, Gerald.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Inge, fii atentă ce faci, strigă Gerald în aparat. E probabil doar o ceartă trecătoare. S-au spus cuvinte de care o să le pară rău. Dar ea are copilul și toată viața ei la care trebuie să se gîndească. La urma urmei, n-are nimic de-a face cu noi toată chestiunea asta.

— O, ba are ! strigă Inge. Nu știi ce lucruri urîte a spus despre mine. Și pe urmă, de ce s-a apucat să țină conferința aceea idioată, cînd eu îi găsisem un post așa de bun la Robin ? Urmă o tăcere, apoi continuă. A fost regretabil, după părerea mea, că Marie Hélène nu m-a invitat și pe mine la serata ei. Multe lucruri au fost rostite atunci, și de tine și de Robin, care l-au amărît pe Donald. Căci și el, e un orfan în fond. Eu aș fi înțeles mai bine. Dar acum e prea tîrziu. Kay trebuie să-l părăsească și să vină să locuiască aici, cu mine. Am să fiu fericită s-o am alături. Îl ador pe copil.

Gerald se cutremură, cuprins de panică.

— Știi ce, vorbi el tare în aparat, am să vin acolo ca să discut cu voi amîndouă.

— Nu. Nu veni, zise Inge. Nu e deloc necesar. N-avem nevoie de tine. Cu toate astea, a doua zi dimineața Gerald porni cu mașina într-acolo.

Soarele de sfîrșit de septembrie strălucea capricios și un vînt puternic învolbura frunzele uscate pe aleea cu pietriș. Aerul era foarte rece. Inge, înfășurată în fular și lînuri, împingea scaunul cu roțile al lui John. Alături de ea mergea Kay, într-un costum rezonabil din stofă de lînă, cu părul suflat de vînt peste față. Împingea căruciorul lui Baby. E ca o imagine de la Hyde Park, gîndi Gerald.

— O, a venit „papa” să ne vadă, exclamă Inge. Ne plimbăm pe-afară, Gerald, ne bucurăm de soare. Era limpede — se prefăcea că nu cunoaște motivul vizitei lui.

Gerald se hotărî să meargă direct la problemă.

— Ce înseamnă comedia asta, Kay, o întreabă el, că vrei să-l părăsești pe Donald? Gîndește-te, te rog, foarte bine faci.

— Sînt capabilă să iau singură o hotărîre, mulțumesc, zise ea.

— Da, ești? întreabă Gerald. Nu cred că mai gîndești cu capul tău cînd se află prin apropiere mama ta.

Inge își ținea capul blond cu fruntea sus, privind cu ochii albaștri drept înainte. În tot timpul întrevederii îi sili să meargă în sus și în jos pe alee, în bătaia vîntului.

— Sfinte Sisoe! exclamă John. Nu te poți duce nicăieri fără să faci o scenă, tată? Ar trebui să te vadă un medic, îți spun eu.

— Chestiunea asta n-are nimic de-a face cu tine, John, zise Gerald. Lui Donald îi reproșez anumite lucruri, Kay, după cum știi foarte bine. Nu e căsătoria pe care aș fi ales-o eu pentru tine. Dar el te iubește; se află într-o situație grea, aveți copilul, nu poți să-l execuți așa, numai pentru că nu se înțelege cu rudele tale. E ridicol.

— A profitat de banii familiei tot timpul, zise Kay.

— O, asta-i acum! exclamă Gerald. Nu asta e important într-o asemenea împrejurare. Nici ce va fi spus despre oricare dintre noi, și se uită la Inge, dar ea privea înaintea ei cu ochii ficși.

— Regret, dar eu consider foarte important că Donald n-a reușit absolut deloc s-o înțeleagă pe mami. Afirma implicit că a înțelege defectele lui Inge sub forma complementului copilăros al marilor ei virtuți însemna proba concludentă a valorii unui om. Voia să spună, în același timp, că Gerald, ca și Donald, nu trecuse proba cu succes.

— Ah, nu mai fi în halul ăsta de copilăroasă, izbucni Gerald exasperat. Nu e nevoie să rămîi toată viața o premiantă pedantă. El e bărbatul tău la care ții, de el vorbești, nu de cineva care a dezamăgit echipa sportivă a școlii.

Din înălțimile unde plana deasupra furiei lor meschine, Inge își întoarse disprețul de Brunhildă asupra lui.

— Cum poți să-i spui astfel de lucruri micuței Kay cînd ea e atît de nefericită? Biata micuță Kay cu biata ei mînuță! Chiar și în clipele ei cele mai nemuritoare, Inge nu putea să nu cedeze imboldului irezistibil de a vorbi despre mîna lui Kay.

În momentul acela impulsul i-a fost cu totul nefericit. Gerald a simțit deodată că tremură de mînie. Întorcîndu-se spre ea, îi răcni atît de tare încît Kay și John tresăriră speriați.

— Să taci din gură, femeie nebună, a țipat el. Cum îndrăznești să vorbești măcar despre Kay? Puțin a lipsit să nu-i distrugi viața odată. Să nu-ndrăznești să te mai atingi de ea. Auzi? Să nu-ndrăznești!

Ochii lui Inge se rotunjiră de spaimă.

— Nu-l lăsați să vorbească așa despre mine. Nu pot să rabd. Nu vreau s-aud astfel de lucruri.

— Multe nu vrei s-auzi, îi vorbi Gerald indignat. Nici odată n-ai vrut. Toată viața te-ai eschivat și ți-a mers. Dar nu pentru că te iubește cineva, ci pentru că te deplînge, auzi? te deplînge. Dumnezeu știe dacă tu ți-ai deplîns vreodată faptele.

— Încetează de-a-i mai vorbi așa, îi spuse Kay. N-ai făcut nimic pentru noi. Ea a făcut totul.

— Da, totul, zise Gerald. Întreab-o ce ți-a făcut la mîină.

— N-am făcut nimic, nimic, se lamenta Inge. Acum începuse să plîngă, zgîlțîindu-și trupul enorm.

Gerald nu mai resimțea nici o urmă din dezgustul sau mila de altădată, numai mînie.

— Atunci povestește-mi cum s-a-ntîmplat, zise el.

Printre lacrimi, Inge începu să îngăime.

— Nu trebuie să-ți închipui lucruri din astea îngrozitoare. Totdeauna ai gîndit lucruri urîte despre mine. N-a fost vina mea, Kay, te asigur că n-a fost. Dar tu puneai mereu mîinile pe Baby. Și era un bebeluș atît de dulce, Johnnie al meu. Iar eu eram sleită de puteri. N-aveam servitori. Munceam tot timpul.

— A cui era vina? întrebă Gerald.

Inge nu dădu nici un răspuns. Continuă să bîiguie.

— Eram atît de singură. Nu cunoșteam pe nimeni. Încercam să-mi fac prieteni, dar sînt oameni dificili, englezii. Și așa, tu trăgeai de Baby, eu te-am împins și ai căzut cu mîna în foc. N-am vrut. Te rog să mă crezi, spuse ea, eram supărată numai din cauza bebelușului meu drag.

John exclamă:

— Dumnezeule!

Dar Kay o luă pe Inge de mijloc.

— Nu-i nimic, scumpo, zise ea, nu trebuie să te frămînți din cauza asta. Am ghicit eu cam ce-a fost. Nu trebuie să te frămînți. Se adresă lui Gerald. Tu nu ne-ai dat nici un motiv ca să te iubim, dar erai mereu gelos că o iubeam toți pe mami. Ar trebui să-ți fie rușine s-o tratezi în felul ăsta.

John zise :

— Pentru numele lui Dumnezeu, pleacă. Nu-ți dorește nimeni prezența aici.

— Îți închipui, ridică glasul Kay, că nu-i cunoaștem defectele. Tocmai fiindcă le cunoaștem o iubim. Asta ne dă dreptul să vorbim.

Hohotele convulsive ale lui Inge se potoliră. Îi privi pe toți zîmbind.

— Nu fi rea cu tatăl tău, zise ea. E nefericit și înveninat. Nu fi înveninat, Gerald. Lucrurile au ieșit rău pentru tine, dragule. Ai ratat. Dar toți am ratat într-un fel sau în altul. E toamna anului și toamnă în viața ta. Dar nu trebuie să fii trist. Trebuie să-ți deschizi inima la schimbări...

Gerald o privi, apoi îi întoarse spatele și se îndreptă spre casă ; Larwood aștepta la volan, cu mașina trasă în fața porticului. Se mai întoarse o dată să-i privească. Kay stătea cu gura încleștată și amară. Ochii lui John erau plini de ură. Inge arbora un zîmbet suav și patetic.

Urcă în mașină.

— Ne întoarcem imediat, îi spuse lui Larwood, și trecură cu mașina pe lângă cărucior și scaunul cu roțile. Reze-mîndu-și capul pe pernele automobilului, își împleti strîns degetele ca să nu plîngă.

Chiar în seara aceea își impuse sarcina de a cerceta toate scrisorile profesorului Stokesay. Luă o cină rapidă, cu o omletă și niște brînză Stilton pe o tavă, și își turnă două pahare concentrate de whisky cu sifon. Erau două scrisori de la canonicul Portway. Doamna Cressett spusese adevărul : atît canonicul cît și profesorul Stokesay avuseseră cunoștința de înșelătorie.

În ultima sa scrisoare, canonicul Portway scria : „Nu pot decît să sper că Gilbert n-a fost în toate mințile cînd a făcut această îngrozitoare glumă, și mă rog pentru el. E teribil să ai sentimentul că în toți acești ani am fost atît

de crud amăgiți. Nu știu dacă, în locul dumneavoastră, aș fi distrus scrisoarea. Mă întrebați ce anume a dat naștere la bănuiala pe care mi-am exprimat-o în scrisoarea precedentă: cu tot regretul, acest lucru nu vi-l pot spune. Dar, dacă asta vă poate aduce o consolare, vă asigur că și eu am avut de suferit de pe urma faptei săvârșite. Totuși, acum că ați distrus scrisoarea fiului dumneavoastră, sînt de acord că nu ne rămîne decît să luăm în considerare problemele pe un plan mai general. Melpham este și va rămîne o farsă, și ca atare nu are o importanță istorică de primul ordin. A da în vileag adevărul ar atrage după sine în mod inevitabil — natura omenească fiind așa cum este — îndoială și neîncredere cu privire la multe alte realizări, în special cu privire la importanta activitate arheologică locală pentru a cărei cauză am luptat mereu. O asemenea îndoială s-ar extinde cu siguranță în cercuri tot mai largi, pînă cînd o mare parte din cercetarea de autentică însemnătate ar risca să fie atinsă de scepticism. Pe lîngă toate acestea, povestea eronată a apostaziei lui Eorpwald apare ca un rău mărunț. Totuși, pun mare preț pe sugestia dumneavoastră ca aceia dintre noi doi care-i va supraviețui celuilalt să încredințeze scrisului povestea reală și să depună documentul la banca sa, cu instrucțiuni să nu fie deschis decît peste o sută de ani. Pînă atunci controversele deformatoare cu caracter personal vor dispărea și gluma perversă va fi văzută în adevărata ei perspectivă, fără a dăuna altor achiziții istorice considerate ca sigure. În rest nu putem decît să înălțăm rugă ca am acționat așa cum e bine“.

Profesorul Stokesay, desigur, a fost supraviețuitorul. Gerald a cerut informații la banca lui, dar nu existau nici un fel de documente. Poate că lăsase nedistruse cele două scrisori de la Portway, ca substituent. Era o interpretare neverosimilă, dar mai generoasă.

Cu aceste fragmente înădite cap la cap, Gerald se simți liber să ia legătura cu Sir Edgar. S-a convenit ca el să-și prezinte raportul în fața comitetului asociației, la a cărui întrunire urmau să fie invitați, cu acel prilej, Cuspatt de la British Museum și Pforzheim. Sir Edgar a consimțit, fără prea multă convingere, ca Gerald să înfățișeze comitetului, totodată, și o altă problemă. Întrunirea a fost fixată pentru ziua de 9 octombrie.

În același timp Gerald îi scrisese lui Dollie pentru a o pune la curent cu descoperirea. Prezentarea raportului în fața confrăților săi istorici va fi o sarcină ingrată; l-ar ajuta mult, scria el, dacă ea ar dori să vină să petreacă noaptea precedentă în apartamentul lui. Ea era unica persoană pentru care tot ceea ce simțea el în legătură cu cei doi Stokesay reprezenta ceva inteligibil; afară de asta s-ar putea să i se ceară și ei o scurtă depoziție din partea comitetului, deși se simți obligat să adauge, spre a nu păcătui împotriva adevărului, că i se părea puțin probabil.

Sir Edgar sosi la sediul asociației, în St. James's Square, într-o dispoziție irascibilă. Așa-i trebuia, gândi el — să-i vină pe cap afacerea asta ingrată cât timp deținea încă funcția de președinte. De mulți ani ar fi fost cazul să se retragă. Adevărul era că, fără această preocupare, ar muri. Nu însemna pentru el o superstiție, ci o simplă constatare a realității. Și nu-l speria ideea morții, reflectă el. Era la fel de pregătit ca majoritatea oamenilor, își închipuia; dar a nu-ți lua toate precauțiile pentru a-ți păstra viața i se părea o manieră slabă de a continua. „Are să fie îngrozitor de greu, gândi el, de dus afacerea asta la bun sfârșit într-un mod decent. Singura fărîmă de probă pe care o avem e scrisoarea lui Portway către Stokesay; rezultă că nu le putem salva reputațiile“. Măcar dacă s-ar putea bizui realmente pe participanții la întrunire, dar își dădea seama că nu era posibil. Încă un motiv pentru care nu se putea retrage. Clun era un bătăran imposibil; Lavenham, un romano-catolic. Cuspatt se prezenta bine, dar în ultimă instanță acești confrăți de la British Museum erau birocrați, tot atît cît oameni de știință — în fond niște formalisti. Pforzheim părea un „hun“ simpatic, dacă exista așa ceva. Singurul confrate mai tînăr pe care îl aveau în comitet era Stringwell-Anderson, un tip amuzant — de fapt, un fel de dandi vulgar. Cît despre Rose Lorimer, se înspăimînta la gândul celor ce aveau să se petreacă în acest sector. Pe Middleton, desigur, se bizuise întotdeauna, deși nu fusese niciodată întru totul la înălțime. Avusese perfectă dreptate, bineînțeles, să urmărească pînă la capăt chestiunea, dar modul lui de a o trata lăsa să se întrevadă o scrupulozitate excesivă, o conștiință echivocă, încordată, care nu corespundea cîtuși de puțin scopului. Semăna mai mult a schismatic decît a gent-

leman. Provenea, cu siguranță, dintr-o familie de „quakeri”¹ sau ceva asemănător. Ca mulți dintre cei aparținând lumii avute a negustorilor. Eh, vor trebui să analizeze temeinic problema. Dar nu te puteai încrede în nici unul dintre ei că posedă intuiția lucrului pe care trebuie să-l facă.

Profesorul Clun aștepta în sala de întrunire a comitetului când sosi Sir Edgar.

— Ai venit al naibii de devreme, zise Sir Edgar. Nu se cade să te afli aici înaintea președintelui, cred că știi. Nu glumea deloc. Totuși, de cîtva timp, am impresia că trebuie să mă aștept să mi-o ia alții înainte. Abia dacă mai merg șonticăind din cauza reumatismului.

— Teribilă lovitură a suferit Middleton, zise profesorul Clun. Sir Edgar mormăi ceva printre dinți; nu acorda nici o încredere simpatiei pe care o manifesta Clun față de Gerald. Gîndi în sinea lui: „Sper că n-are de gînd să se transforme într-un ipocrit. Asta e singura calitate a lui Clun — sinceritatea brutală. Devine sinistru dac-o pierde și pe-asta”.

— Sînt de părere, zise profesorul Clun, că John Middleton era una dintre puținele figuri valoroase din viața publică actuală. E groaznic cînd un astfel de om rămîne infirm. Nu putem decît să nădăjduim că va fi în stare să-și reia cariera. M-a surprins tonul remarcilor răutăcioase din ziare. Pură invidie, bineînțeles.

Era perfect adevărat, Arthur Clun fusese afectat de accidentul lui John cum rareori i se mai întîmplase în viață. Sir Edgar, care auzise vreo două, trei zvonuri mai complicate, nu zise nimic. Era uluit că, într-un asemenea moment, Clun se putea gîndi la altceva decît la Melpham.

— După cum știți, continuă Clun, nu m-am bucurat cîtuși de puțin de faptul că Middleton a fost ales ca redactor al revistei „History”. Ba chiar am afirmat că nu sînt dispus să mă angajez cu vreo colaborare. Totuși, lucrurile par acum stabilite și m-am hotărît să-i comunic că voi scrie ceea ce mi-a cerut. În definitiv, „History” trebuie să se prezinte cît mai bine. Middleton a avut de îndurat atît cît poate îndura un om. Nu sînt înclinat spre sentimente personale puternice. Dar a avea un fiu ca John Middleton și

¹ Membri ai unei secte religioase înființată în secolul al XVIII-lea și răspîndită mai ales în Anglia și în Statele Unite.

a-l vedea apoi schilodit e o lovitură morală menită să-i impresioneze chiar și pe cei mai buni dintre noi. Trebuie să recunosc, și tuși cu suficiență, că e prima oară că am luat o hotărîre inspirată în oarecare măsură de o asociație sentimentală. Dar avem atît de pușini oameni de netăgăduită personalitate în țara noastră că e cu neputință să nu fii afectat.

Sir Edgar își spuse — s-a gîndit că e mai bine să nu rămîna pe dinafară la redactarea revistei și a inventat toată ineptia asta despre John Middleton ca să-și salveze prestigiul. De data asta Sir Edgar nu avea dreptate.

— Ai citit scurta declarație despre Melpham pe care am expediat-o ca o circulară în vederea întrunirii? întrebă el.

— Desigur, răspunse profesorul Clun. Dar pe mine nu mă surprinde. N-am crezut niciodată în autenticitatea descoperirii. Stokesay a fost întotdeauna un șarlatan, iar cît despre Portway, toți acești preoți de provincie ar trebui să fie puși la interdicție de episcopii lor, ca să nu se mai amestece în lucruri pe care nu le înțeleg.

— Sper că nu se vor auzi nici un fel de epitete în cadrul întrunirii, spuse Sir Edgar cu gravitate în timp ce intrau și ceilalți și, cum Clun nu răspundea nimic, adăugă: Esențialul este să nu apară nimic în ziare.

— Cu neputință, declară Clun. Chestiunea e o bombă cum nu s-a mai văzut pentru gazetari. După mine, e o pedeapsă meritată pentru Stokesay, care a tratat istoria ca pe un fel de jurnalism. Nici o speranță să păstrăm secretul față de ziare; așa e, Lavenham? îl întrebă pe preot.

Părintele Lavenham oftă.

— Mă tem că așa e. Va trebui să facem uz de toate resursele ca să minimalizăm întreaga chestiune. E atît de jalnic neenglezească.

— Absurdități, zise Clun. Există proști și canalii în toate țările.

— Dar în Anglia, rîse profesorul Pforzheim, ei se specializează în descoperiri Piltdown. Era limpede din tăcerea care a urmat că supraestimase predilecția englezilor pentru glume împotriva lor.

— Ei, Cuspatt, îmi închipui că te-apuci să schimbi inscripțiile, zise profesorul Clun.

— E ceva infernal, răspunse domnul Cuspatt. Idolul este de importanță primordială, se înțelege, ca unica piesă de acest fel descoperită în solul englez. *Dacă* a fost descoperită într-adevăr aici.

— Nu avem decît cuvîntul lui Gilbert Stokesay față de mine, în privința asta, zise Gerald. Glasul lui atinsese tărăgănarea maximă. Nu e cea mai sigură mărturie, mă tem, Cuspatt. Ca multe alte adevăruri și acesta va fi discreditat împreună cu toate minciunile. Toți îl vor considera un fals.

— Nu tocmai, după părerea mea, zise Cuspatt. Testul Geiger e concludent.

— Pentru oamenii de știință, poate. Dar nu pentru marele public, replică Gerald.

— Serios vorbind, nu văd ca problema să aibă vreo legătură cu altcineva decît cu oamenii de știință, remarcă ufnos Sir Edgar. Secolul al șaptelea nu e tocmai un subiect pentru marele public.

— Va *deveni* cînd ziarele îi vor fi dat lovitura de grație. Gerald simțea îndemnul de a transfera celorlalți o parte din ceea ce suferise el.

— O, făcu Jasper cu emfază, îmi imaginez că ne putem încrede în ziarele mai respectabile că se vor comporta frumos în împrejurarea asta. La *hebdomadare* am să pun eu o vorbă pe lîngă cei pe care-i cunosc.

Nimeni nu ținea prea mult, în acel moment, să audă despre relațiile lui Jasper în societatea distinsă.

— *Hebdomadarele* ! făcu sarcastic Clun. Se apropie de Gerald. Presupun că fiului dumitale îi merge mai bine, zise el.

— Mulțumesc, răspunse Gerald. Va fi un proces lent.

— A fost o tragedie teribilă. Teribilă, spuse Clun. Apropo. m-am hotărît să-ți dau articolele pentru „History”. Poți conta pe mine. Gerald zîmbi vag. Luă notă cu îngrijorare că Rose Lorimer era singura care nu venise.

Sir Edgar observase același lucru.

— Îmi închipui că Doctor Lorimer nu vine, zise el, prin urmare putem începe. Poate că ne vei prezenta raportul detaliat, Middleton. Am dat scrisoarea lui Portway la legat în acest mic pliant. Vrei s-o citești, Clun, și s-o dai, te rog, mai departe ?

Abia după ce Gerald începuse să vorbească de cinci minute sosi și Rose. Arăta enormă și în neorînduială, ca un

imens pachet rău ambalat, care ar fi fost boțit și desfăcut la poștă ; parcă fiecare fisură ar fi crăpat și fiecare piesă de lenjerie ar fi străpuns prin deschizături la suprafață. Adresă un surîs vag celor din jurul mesei și se așează tăcută pe locul vacant.

Cînd Gerald isprăvi, luară cuvîntul fiecare pe rînd. Sir Edgar îi mulțumi pentru claritatea relatării. El considera că un scurt articol asupra acestui subiect va trebui să apară în numărul următor al lucrărilor comitetului, și consimți să-l scrie el însuși. Părintele Lavenham își exprimă părerea că, pe lîngă toate sentimentele de regret și de repulsie pe care le încercau cu necesitate, vor fi în mod inevitabil bucuroși la gîndul că Eorpwald, acel om sfînt, fusese limpezit de absurda pată care-i mînjise credința. Părea să dea de înțeles totodată că un englez fusese reabilitat după acuzația unei comportări cît se poate de neengleze. Clun spuse că, în timp ce erau datori să depună toate eforturile pentru a apăra activitatea științifică de ridicol, nu trebuiau să se lase conduși de sentiment spre tentative nesăbuite de a scuza atitudinea lașă a lui Stokesay și a lui Portway. Cuspatt anunță că va trebui să raporteze consiliului de administrație al muzeului, dar îi asigură că se puteau baza pe toată discreția notabililor gentlemen care făceau parte din el. Pforzheim le dădu la toți să înțeleagă că oamenii de știință de pe continent își vor manifesta în primul rînd respectul față de integritatea istoricilor englezi care au cercetat scrupulos falsul, acordînd mai puțină atenție vreunei pete care ar putea atinge reputația unui savant englez luat în parte. În ceea ce-l privea, își va modera și mai mult raportul despre Heligoland, a spus. Stringwell-Anderson considera că reacția istoricilor mai tineri va fi un sentiment de satisfacție pentru faptul că metodele de înaltă calificare ale arheologiei moderne nu mai fac cu putință, astăzi, asemenea dezastre. Rose Lorimer nu spuse nimic.

A fost însă un anumit lucru pe care nimeni nu l-a rostit. Prin rezerva lor insinuau că Gerald ar fi trebuit, pe baza bănuielilor lui, să acționeze mai demult ; poate că tăcînd își dezvăluiau dorința ascunsă ca el să nu fi acționat de loc.

În cele din urmă, după ce s-a căzut de acord asupra unui program discret, dar eficient, Gerald se ridică din nou în picioare.

— Mai este încă o problemă pe care Sir Edgar mi-a îngăduit s-o ridic, spuse el. Felul cum lungea cuvintele sună aproape insolent. Mă tem că nu e ceva care te interesează pe dumneata, Pforzheim, nici pe dumneata Cuspat. Decît poate indirect. Totuşi, voi pune preţ şi pe opiniile voastre, aşa încît o să mă scuzaţi. În rest, socot că toţi membrii acestui comitet sînt interesaţi într-un fel sau într-altul. Este pînă la un punct o problemă personală şi n-aş dori să credeţi că am considerat-o în cea mai mică măsură comparabilă ca importanţă cu trista chestiune de care ne-am ocupat adineauri. Dar cele două lucruri sînt legate între ele. Adevărul este că, deşi mi-am examinat vreme îndelungată conştiinţa înainte de a întreprinde investigaţii asupra descoperirii de la Melpham, îmi închipui că mulţi dintre dumneavoastră gîndesc că ar fi trebuit să acţionez mai devreme. Aş putea explica în amănunt numeroasele motive care m-au determinat să-mi amîn acţiunea, dar va fi de-ajuns să declar că au fost scrupule de ordin personal. S-ar putea însă ca mulţi să judece că un om care nu a reuşit să acţioneze neîntîrziat a dat dovadă de o lipsă de anvergură, seriozitate, sau cum doriţi să-i spuneţi, ceea ce îl face necorespunzător sarcinii de a conduce revista "History". Declar cu toată convingerea că nu împărtăşesc acest sentiment — Sir Edgar ridică privirea la neobişnuita notă de energie şi vioiciune din glasul lui Gerald în timp ce rostea fraza — dar aş prefera să cunosc punctul dumneavoastră de vedere. Nu e nevoie să mai cer unor atît de vechi colegi să fie total sinceri cu mine. S-ar putea să am de înfruntat opoziţia decanului. Dacă sînteţi de acord cu mine o voi combate. Dacă nu, atunci voi anticipa o asemenea opoziţie prezentîndu-mi demisia chiar acum. Părerea lui Sir Edgar o am. Pot să vă cer şi părerile dumneavoastră ?

Urmă o tăcere generală, iar Gerald, scrutîndu-le chipurile, văzu cît de neplăcută le era întreaga chestiune legată de Melpham, şi ca atare, întrucîtva, şi persoana lui. Profesorul Clun fu cel care rupse tăcerea.

— N-am impresia, Middleton, spuse el, că e cazul să te laşi în voia unor asemenea muştrări de conştiinţă. Ele se află pe acelaşi plan, dacă mă pot exprima astfel, cu cele care te-au făcut să-ţi amîni atîta vreme acţiunea întreprinsă în legătură cu Melpham. N-am pretenţia că te consider cel mai potrivit om ca redactor-şef, dar pentru diverse motive, pe care i le-am

explicat lui Sir Edgar, am renunțat la obiecțiile mele. Așa cum am spus și mai înainte, mă ofer acum să-ți dau colaborările pe care mi le-ai cerut. Eram perfect conștient de problemele pe care le-ai ridicat adineauri chiar din momentul cînd am luat hotărîrea. Consider, de fapt, că mărturisirea dumitale tranșează chestiunea.

Aruncă o privire circulară celorlalți istorici ca pentru a-i desfide să nu-i urmeze exemplul. Nu puțin îl costase să-și schimbe atitudinea ca urmare a emoțiilor prilejuite de accidentul lui John Middleton; nu era să îngăduie unor scrupule stupide să-i răstoarne triumful moral. Lui Sir Edgar acest fapt îi confirma concepția că, în „ordinea divină“, orice cusur — chiar și aroganța lui Clun — își are țelul util.

Gerald înclină capul ușor către profesorul Clun.

— Mulțumesc, îi spuse.

După declarațiile lui Clun, ceilalți — prietenilor lui Gerald — le-a fost cu neputință să nu-și dea asentimentul din toată inima.

— Sir Edgar, sînt fericit s-o spun, anunță Gerald, împărtășește opinia dumneavoastră.

Numai Rose Lorimer nu suflă nici un cuvînt.

— Rose, o întreabă Gerald. Era momentul de care și el și Sir Edgar se temeau. Care e părerea dumitale?

Doctor Lorimer se ridică în picioare. Cu pălăria, părul, acele de siguranță, șalul și toate celelalte strîmbe, semăna mai mult ca oricînd cu „Regina cea albă“¹, mare cît un munte. Adresă tuturor un surîs suav și misterios, tot ca al Reginei albe, atunci cînd îi explica lui Alice priceperea ei de a citi cuvinte de o singură literă. Cînd începu să vorbească, vocea ei de fetiță, mai ascuțită ca oricînd, părea aproape un scheunat.

— Sper că nu-și închipuie nimeni nici o clipă, spuse ea, că acord vreo atenție acestei absurdități ridicole. Nu m-am mirat că s-a născocit această poveste. Încă de la minunata descoperire a profesorului Pforzheim o așteptam. De prea multă vreme îmi sînt cunoscute forțele în acțiune. Le cunosc puterea funestă, brutala vigoare, cu mult prea bine. La ceea ce nu m-am așteptat, mărturisesc, a fost mijlocul pe care-l vor alege pentru a-și îndeplini scopul bine hotărît de a înăbuși adevărul. Se întoarse către Gerald și, aplecîndu-se peste

¹ Personaj din basmul *Prin oglindă* de Lewis Carrol.

masă, i se adresa într-o șoaptă sonoră : Trădător blestemat. Apoi, înfășurându-se ca într-un imens halat de baie în veșmintele ce parcă stăteau să cadă de pe ea, ieși cu demnitate din sală, cu același suris vag pe buze.

Gerald era pe punctul de a se duce după ea, dar Sir Edgar îi făcu semn să rămână pe loc.

— Nu putem face nimic, spuse el.

Profesorul Clun își suflă nasul zgomotos.

— Eh, zise el, multe au ieșit la iveală în după-amiaza asta, într-un sens și în celălalt, care ar fi trebuit date pe față mai demult. Voi să mai adauge ceva, dar figurile din jurul lui nu erau prea încurajatoare. Se ridică să plece, dar înainte de a ieși se apropie de Gerald. Când ai să-l vezi pe marele John Middleton, spuse el, fii bun și spune-i că profesorul și doamna Clun îi așteaptă cu nerăbdare întoarcerea la tribuna publică.

Gerald se scuza față de ceilalți și plecă de îndată ce Clun îi ieși din cale. Era dornic să revină acasă, în Montpellier Square, căci între timp Dollie se înapoiase, probabil, de la cumpărături.

O găsi așezată lângă focul din cămin. Îmbrăcase o rochie scurtă de mătase neagră, cu un șirag de perle la gât, în vederea serii. O persoană mai tânără, avînd ochiul expert pentru asemenea detalii, își închipuia el, ar găsi-o prea „figură de epocă”. Mai ținea și astăzi picior peste picior, lăsînd să se vadă un genunchi, mai purta și acum ochelari cu ramă de baga ca să citească ziarul de seară, doar lentilele erau mai groase.

— Cum a fost ? întrebă ea.

— Infernal, răspunse el, dar am scos-o la capăt. Oricum, s-a terminat. Tăcu o clipă. Voi avea necazuri cu ziarele, probabil. Vom încerca să ne ferim de gazetari, dar dacă vreun tip ager la minte pune mîna pe istoria asta, scoate din ea ceva strașnic. S-ar putea să te descopere și pe tine, ca unica supraviețuitoare din familia Stokesay.

— Sfinți din cer ! exclamă ea. Asta nu-i deloc pe gustul meu. Ce mă fac ?

— Nu le spui nimic simpatic, cum știu bine că te pricepi, replică Gerald.

Dollie ridică ochii spre el încruntîndu-se.

— Tot mai torni obrăznicii cu pretenția că-mi faci complimente, zise ea. Întotdeauna ai avut un gen năstrușnic de a tachina.

Rămase apoi cu privirea ațintită asupra focului.

— E extraordinar de drăguț apartamentul tău, îi spuse. Îmi închipui că toate desenele acelea sînt grozav de valoroase. Eu nu le pot aprecia. Mie îmi place culoarea. Totuși ești unul dintre bărbații care, fără a fi „sodomit“, știi să aranjezi agreabil o locuință. El reflectă : „A mai cules cîteva expresii noi de cînd nu mai sîntem împreună“.

— Așa mi-a spus și vecina ta, Clarissa Crane, remarcă Gerald.

— O, Doamne ! exclamă Dollie, îmi pare rău că i-am făcut confidențe. E cumplit cînd mă gîndesc că ai avut vești despre mine doar prin ea. E genul de femeie băgăcioasă, îngrozitoare. Îmi dă într-una peste nas fiindcă nu sînt o intelectuală, dar eu sînt convinsă că e o neroadă. Îi dă mereu înainte despre sentimentele și intuițiile feminine ca și cum ea ar fi ultimul cuvînt în materie de femei. Și chiar este, într-un fel. Nici un bărbat nu s-ar uita la ea. E prea zeloasă. Spre încîntarea lui Gerald, ea continuă să citească ziarul ca și cum ar fi luat ca un lucru de la sine înțeles faptul că intimitatea lor le era de ajuns.

— Nu m-am imaginat niciodată pe mine ca ultima din familia Stokesay.

— De fapt ești numai prin căsătorie.

— Da, și asta e o chestie atît de îndepărtată în timp... Nu-ți face griji în privința mea dacă ai gust să bei, spuse ea.

În timp ce Gerald își turna whisky în pahar, se auzi soneria și doamna Salad fu poftită înăuntru. Gerald se uită la Dollie ca să vadă ce efect făcea asupra ei surpriza pregătită de el. Dollie sări de pe scaun și luă mîinile bătrînei într-ale ei.

— Doamnă Salad ! exclamă ea. Ce plăcere ! Cu toate astea, Gerald nu putea fi prea sigur care îi era adevărata reacție.

Bătrîna era îmbrăcată ca de obicei dar, deși mișcările ei păreau și mai tremurate, machiajul era parcă mai puțin abundent și neregulat.

— Ah ! ce minunat arăți, domnișoară Dollie, croncăni ea. Nu te-ai schimbat deloc. Sau prea puțin.

— Așa mai sună a adevăr, doamnă Salad. Dar și dumneata arăți bine. Cum merge cu reumatismul? o întreabă Dollie.

— Artroză, draga mea, o corectă doamna Salad. Numai drojdia societății suferă de reumatism

— Ei, artroza atunci? spuse Dollie. Gerald nu era sigur dacă tonul ei nu devenise mai ironic.

— Foarte rău, răspunse doamna Salad. Domnul Rammage m-a sfătuit să pun pe mâini felii de ceapă. Da' eu nu pun. Drăguț din partea lui că mă învață, da' nu-și dă seama că mâinile-astea au fost sărutate de oameni mai mari ca lorzii.

Spre surprinderea lui Gerald, Dollie nu părea că face haz, ci spuse numai :

— Eu nu prea cred, de fapt, că ți-ar ajuta să pui ceapă. Îmi închipui că durerile te împiedică să mai coși.

— Ba nu! răspunse doamna Salad, acceptînd al doilea pahar de sherry brun-roșcat. Da' azi nu mai stă nimeni să lucreze păsări și flori. Numai modele „contemporane“. Nepot-miu Vin și cu Frank Rammage, ei mi le-au arătat. Culori vii, astea se poartă — roșuri și galbenuri — și cercuri și pătrate. Ți-am adus o batistă, lucrată de mine pentru dumneata, domnișoară Dollie. Pe cînd i-o înmîna, repetă cu un zîmbet de superioritate : Ah, da ! păsările și florile și-au trăit traiul.

Batista era decorată în roșu și galben de șofran, dar formele aveau un înțeles poate numai pentru doamna Salad.

— Ai pielea foarte albă, draga mea, zise ea, iscodind cu privirea gîtul lui Dollie. Femeile de azi nu-și mai lasă pielea așa. Își dau cu toate felurile de galben deschis sau aprins. Ochii ei luară o privire depărtată de aducere aminte. Nostime, toate schimbările astea, zise ea. Fratele meu Len s-a însurat cu o mulatră. Pielea era netedă, da' cafeniu deschis. Noi n-am găsit-o pe placu' nostru. „Cafeaua mea albă“, așa-i zicea el, da' tot nu-i putea îndulci felul. Ehe! suspină ea, alte zaiafete, alte corsete, cum vine vorba. Da' dumneatale n-ai apucat corsetele cu oase de balenă, draga mea.

Doamna Salad vorbea vrute și nevrute, și din cînd în cînd, printr-o privire sau printr-o aluzie, încerca să amintească de vechea legătură dintre Gerald și Dollie dar, pentru un motiv oarecare, Dollie nu părea să-l observe pe Gerald cît timp se afla acolo doamna Salad. În cele din urmă Gerald își luă inima în dinți și spuse :

— La drept vorbind, pentru mine domnișoara Dollie nu s-a schimbat deloc, doamnă Salad.

— Ah ! făcu bătrîna. E bine c-o spuneiți, fiindcă ce-a fost ați luat.

A fost singura dată cînd Dollie a rîs cu hohote.

— Sfinți din ceruri ! exclamă ea, ce mai moralistă ești, doamnă Salad ! Mai rău ca mine.

Puțin după aceea se auzi soneria.

— Trebuie să fie nepotu-miu care a venit să mă ia.

Vin era îmbrăcat impecabil într-un costum negru stins și cu cravată gri-sidefiu. Frizura părea cu mult mai înaltă ca de obicei. Mai trebuia doar o pasăre împăiată sau o corabie în miniatură ca să fie ultimul strigăt al modei la curtea reginei Marie Antoinette.

— El e Vin, domnișoară Dollie. E un băiat de zahăr. Dumneaei e domnișoara Dollie, Vin. M-ai auzit vorbind despre dînsa.

Poate că Vin se simțea intimidat, căci se întoarse spre Dollie și-i spuse :

— Arătați minunat, asta-i precis.

Dollie rămase complet descumpănită.

— Bunica dumitale arată bine, zise ea.

Vin își legănă puțin șoldurile în fața lui Dollie.

— O, da, bunica se ține minunat, spuse el, apoi, în șoaptă confidențială, adăugă : Știți, încerc să-i mai țin în frîu cochetăria cît de cît. Tare aș dori să scap de voaleta aia infectă.

Înainte de plecare, Vin se adresa lui Gerald cu destulă cutezanță :

— Pot să spun că n-ați dat prea multă atenție sfatului meu în legătură cu Larrie Rourke. Ne-a părut la toți foarte rău, nici vorbă, cînd am aflat de domnul John Middleton.

— Mulțumesc, spuse Gerald. Da, îți datorez scuze și recunoștința mea pentru că ai încercat să mă avertizezi.

Vin rămase totuși oarecum rezervat.

— Numai fiindcă așa cerea datoria, zise el.

La despărțire, Gerald avu către amîndoi un elan de cordialitate.

— Dați-mi de veste ce mai faceți. Și evitați neplăcerile. Se întoarse către Vin. Amîndoi, vreau să spun, zise el.

Vin zîmbi.

— Încercăm, asta-i precis, zise el. De cîtva timp ducem mai mult o viață casnică.

Cînd se îndreptau spre sufragerie să ia masa, Dollie exclamă :

— Dumnezeule mare, ce foame îmi este ! Parcă am jucat o oră împotriva doamnei Dale. Ești un snob cum nu s-a mai văzut, Gerrie, adăugă ea. În timpul mesei, la un moment dat întrebă : Nu cumva Vin e unul dintre băieții aceia invertiți ?

Gerald roși ușor.

— Așa mi se pare și mie, îi răspunse.

— Nostim, comentă ea, n-am asociat-o niciodată pe doamna Salad cu categoria asta. De fapt, e tocmai ceea ce i se potrivește.

În timp ce își beau cafeaua, ea întrebă :

— Dacă-mi pun pălăria și mantoul, am putea merge la un cinema ? Nu sînt prea amatoare de serile petrecute în jurul focului. Ajung atît de rar la Londra. Și în timp ce automobilul îi ducea spre West End, ea făcu brusc remarca :

— Am devenit o mare încrezută. Sper că-ți dai seama, Gerrie.

În seara aceea cei doi Salad duceau o viață deosebit de casnică, pentru că Vin oferea o petrecere. Doamna Salad își avea invitata ei — bătrîna Emmie, o femeie cît un hipopotam și cu un singur ochi. Mulți dintre musafirii lui Vin sosiră în ținută, cu „șic“ din belșug. Doamna Salad și Emmie sedeau una lîngă alta, cu niște pahare enorme, pline cu gin, în față. Găseau că totul era foarte nostim. Cînd Vin își execută numărul de dans cu voalurile de muselină, doamna Salad spuse :

— Nu știu ce-ar zice gentlemanul meu.

— Ăsta-i „profesorul“, dădu Vin lămuriri ; nu cunoașteți nici jumătate din prietenii mei.

Tocmai pe la miezul nopții, în timp ce Vin o imita pe Marlene Dietrich, Frank intră val-vîrtej în cameră.

— Ajunge cu zgomotul, zise el. Totuși, într-un fel sau într-altul, fu convins să rămînă, iar pe la ora trei sedea între cele două bătrîne, bînd și el un pahar cu gin la fel de enorm și flecărind fericit. Cineva îi pusese o coroană din stele argintii peste capul lui pleșuv. Trebuie să recunosc, exclamă Vin,

că-ți șade foarte bine, Frank. Ești la un loc zîna nănașă și dovieacul.

Același lucru se putea spune despre Rose Lorimer, cîteva dimineți mai tîrziu, pe cînd ședea între doi cititori bătrîni sub marea cupolă a sălii de lectură de la British Museum. Purta o pălărie împodobită cu nuferi; vechea ei haină de blană, luată din nou la purtare, o făcea mai voluminoasă ca oricînd. Înșirate pe pupitru în fața ei se aflau exemplare din catalogul *Crockford*, *Repertoriul catolic* și *Compendiul metodist*. La început nehotărîtă în privința *Compendiului baptist*, ajunsese la concluzia că bapțiștii nu făceau parte, probabil, din conspirație. Tuturor celorlalți preoți le adresă cu înfrigurare scrisori anonime pline de venin. În timp ce cobora treptele muzeului, îl văzu pe părintele Lavenham venind. O luă pieziș spre el, cu același surîs vag.

— Ah! Doctor Lorimer îi strigă el.

Rose nu răspunse. Făcu vînt celor două sacoșe grele de cumpărături — una, două — și-i izbi fluierile picioarelor. În ciuda durerii, Lavenham reuși să-și înăbușe orice geamăt și incidentul trecu neobservat. Din nefericire nu toți destinatarii scrisorilor s-au arătat la fel de răbdători. Poliția a inițiat o anchetă, și numai grație tactului autorităților universitare a putut fi evitată o urmărire penală. S-a garantat buna purtare a sărmaneii doamne și, printr-un ciudat capriciu al serviciului de sănătate publică, s-a hotărît închiderea ei într-un ospiciu de lîngă Whitby. Acolo, timp de un lung șir de luni, a contemplat odioasa localitate unde, la faimosul sinod¹, biserica cea adevărată, biserica celtică, și-a aflat înfrîngerea.

N-a trecut mult pînă cînd ziarele l-au descoperit pe Gerald și, curînd după aceea, Dollie, în căsuța ei de la Cotswold, a fost asediată de vizite și telefoane din partea jurnaliștilor.

¹ La sinodul din Whitby (Yorkshire), convocat în anul 664 de regele Oswy al Northumbriei, s-a hotărît convertirea la catolicism a acelui regat anglo-saxon.

Gerald o convinse că puteau rezista mai bine la atac împreună și veni să se instaleze la ea.

Într-o dimineață, după ce, cu puteri unite, o puseseră pe fugă pe o jurnalistă deosebit de insistentă, Dollie spuse :

— Ei, Gerrie, asta zic și eu distracție, nu glumă ! Mă amuz grozav.

Gerald îi zîmbi din capătul celălalt al livingului cu mobilă îmbrăcată în creton. Cîteva clipe mai tîrziu îi vorbi :

— Da. Ne înțelegem bine. Ar fi stupid să nu le facem mai statornice, întîlnirile noastre.

Dollie se duse la fereastră și privi afară, în mica ei grădină, unde soarele de octombrie își revărsa puternic razele peste inflorescențele de ochiul-boului.

— Cu toate astea, spuse ea, cred că e mai bine să aprindem focul.

— Ei, ce zici ? întrebă Gerald. Nu propuneam nimic... Nu-și sfîrși fraza.

— Să ne culcăm împreună ? zise Dollie. Nici nu mi-a trecut prin minte că asta propui. Ar fi într-adevăr un spectacol demn de Fred Karno la vîrsta noastră.

— Nu m-am gîndit nici măcar să renunțăm — eu la apartamentul meu sau tu la căsuța ta. Doar ceva mai statornic între noi.

Dollie aprinsese focul ; îngenunche în fața căminului cu un ziar în mînă.

— Acum o să înceapă să tragă, spuse ea. Nu mai ține, Gerrie. Îmi pare rău, dragule. Ne-am enerva unul pe altul mai curînd decît crezi. Sînt teribil de fermă în hotărîri de cînd am renunțat să mai beau, să știi. Și dură. Dură cu mine și cu ceilalți. Într-un sens, îmi cam place să moralizez. O ! știu să gust viața și nu sînt o pacoste pentru nimeni, dar asta e cam tot ce se poate pretinde unei femei în vîrstă care a fost educată așa cum am fost eu. Mi-ar plăcea să vin să stau la tine cînd mă aflu la Londra. Și te primesc bucuroasă aici ca vizitator. Dar n-aș putea trăi împreună cu altcineva pentru nimic în lume. Nici tu, de altfel. Numai că nu vrei să recunoști.

Gerald spuse :

— Sînt foarte singur, Dollie.

— Nu, nu ești, protestă ea, îți priește de minune să trăiești singur. Dar nu vrei să lași în pace nimic și pe nimeni. Uite numai la tărăboiul fără rost pe care l-ai făcut cu familia ta. Meriți toată muștruluiala primită de la fiecare din ei. Și nu vrei să uiți trecutul. O ! îți acord afacerea Melpham. Asta a fost altceva. *Trebuia* să acționezi în acest caz. Dar acum s-a terminat. Ești dator să mergi mai departe.

— Am senzația, zise Gerald, că am revenit înapoi cînd sînt cu tine. Chiar și în seara cu doamna Salad. Parcă ne găseam cu ani în urmă, în Fitzroy Square.

Dollie se ridică în picioare, își trase fusta în jos, apoi vorbi supărată :

— Asta a fost singura dată cînd m-ai nemulțumit de cînd ne-am revăzut. O ! n-am să spun nimic împotriva doamnei Salad. E aceeași ființă patetică, șireată și murdară ca totdeauna. Și în același timp o bătrînică simpatică. Firește, pe atunci o idealizam. Eram îndrăgostiți. Dar ca să încercăm să refacem astăzi totul... Zău așa, Gerald, trebuie să lași copilăriile. Se așază și începu să parcurgă ziarul. Uite aici ceva curios, exclamă ea cîteva momente mai tîrziu. Citește și tu.

Gerald citi — „Exhumarea cadavrului unui bărbat. Un ecou al recentului scandal din domeniul aparatului administrativ. Un procuror din Norfolk a ordonat ieri exhumarea cadavrului lui Harold Cressett. Domnul Cressett a decedat subit, cu două săptămîni în urmă, la Cromer. Decesul a fost certificat de către un medic ca fiind datorat unor tulburări digestive. Exproprierea grădinii de zarzavat a domnului Cressett a dus la o recentă anchetă asupra administrării defectuoase din sfera aparatului de stat. Ca urmare a concluziilor comisiei de anchetă un înalt funcționar public a fost sever admonestat și retrogradat, fiind trimis într-o unitate a ministerului din Bangalore.

— Hm, făcu Gerald, moara macină încet.

A doua zi dimineața primi o scrisoare de la Inge, reexpediată mai departe de la apartamentul lui din Montpellier Square.

“Dragă Gerald, scria ea. Aici, la Marlow, strălucesc soarele și înfloresc trandafirii, și totuși în curînd îl vom arde pe ticălosul trădător Guy Fawkes¹. Ador obiceiurile tradiționale engleze. Johnnie a început să pășească puțin, Unu! doi! la brațul lui Thingy. În curînd va merge. Unu! doi! trei! Atunci va trebui să dăm din nou bătălia. Pentru a-i recîștiga frumoasa carieră. Oare a înnebunit Anglia că preferă să piardă bărbați străluciți din cauza unor minciuni urîte, murdare? Dar își va relua cariera. Cu brațul lui Thingy.

De ce îți scriu? Nu meriți să fii iertat pentru răutățile pe care le-ai spus. Dar felul meu nu e așa. Eu doresc numai zîmbete și fericire în jurul meu. Biata micuță Kay e altfel. Ea nu te poate ierta. Nu vrea să-ți mai audă numele. Nu trebuie s-o judecăm sever. E din cauza nenorocitei ei de mînuță. Infirmitățile sînt totdeauna așa — plini de amărăciune. Dar acum să-ți povestesc despre ea. Donald a venit aici și nu va avea loc divorțul. Sînt grozav de fericiți, și mulțumiți de bătrîna lor Thingy care le-a adus fericirea asta că sînt iarăși împreună. Acum vor locui aici, și Thingy îl va avea cu ea pe Baby. Donald a spus uneori răutăți la fel ca alt băiat nătîng pe care-l cunosc. Dar Donald e băiat bun și l-am iertat. Însă și el are amărăciunea lui — e un biet orfan. Dar cel mai mult l-au amărît vorbele tale. Cum ai spus că nu-l placi ca ginere. Așa încît, pentru o vreme, nu trebuie să mai vii pe-aici, te rog, Gerald, fiindcă lumea e fericită și nu pot să sufăr lucrurile dezagreabile...”

Gerald aruncă scrisoarea spre Dollie.

— Așadar John își va relua cariera cu brațul ei, comentă ea după ce citi. Înseamnă că vor apărea împreună la televizor? N-a fost niciodată un număr de program cu mama și

¹ Tradiționala ardere a unui manechin în ziua de 5 noiembrie în amintirea complotului nereușit, pus la cale în 1605 de către catolici, la indemnul lui Guy Fawkes, și cunoscut sub numele de „Conspirația prafului de pușcă”.

fiul, așa e ? La urma urmei, când juca micuțul Georgie Wood nu apărea mama lui adevărată ; sau poate era ? Îl privi pe Gerald peste aparatul de cafea filtru și marmelada Oxford. O, pentru Dumnezeu, exclamă ea, nu mai face mutra asta ofensată. Cunoșteai toate lucrurile astea de ani de zile. Acceptă-le. Tăcu o clipă. Le acceptă, bineînțeles. Ești bucuros că te-ai eliberat de ei, dar ai în cap neghiobia asta cu singurătatea. Rîse. Știi ce, îi spuse, am să-ți povestesc despre cineva care te iubește. E o fată care a venit să locuiască aici — una dintre ființele astea care se pasionează după artă. E măritată cu un pictor. Au închiriat o casuță complet neigienică afară din sat, fără toaletă ca lumea și fără lumină electrică, și au pictat-o în toate culorile curcubeului. În orice caz pare că te iubește mult.

— Cum o cheamă ? întrebă Gerald.

— Adams, zise Dollie. Chipul lui Gerald rămase inexpresiv.

— Elvira Adams.

— O ! Elvira ! exclamă Gerald. Cum mai arată ?

— Înfloritoare, așa zice. E drăguță, dar prea grasă. Am cunoscut-o la un ceai, și când a auzit numele de Stokesay mî-a destăinuit că te cunoaște, mi-a spus cît de mult te admiră, cum ar fi preferat să te cunoască în alte împrejurări, și dorea să-ți ceară scuze pentru modul îngrozitor cum s-a comportat cu tine.

Gerald arăta încîntat.

— Nu ți-a spus că e nepoata actriței Lilian Portway ? Nu, presupun că n-a vrut. N-a plăcut-o niciodată pe Lilian.

— O, e o Portway ! exclamă Dollie. Asta explică totul. Au fost toți niște țicniți.

— Căsătoria merge bine ? întrebă Gerald.

— Mi-a spus să-ți comunic că e în al nouălea cer de fericită, dar nu putea să explice exact ce înseamnă asta de teamă să nu „supracompenseze“. Ce naiba a vrut să spună, Gerrie ?

— Îi e teamă întotdeauna că emoțiile excesive pot însemna exact opusul.

— Ei bine, ai să mă bați, zise Dollie. Ne-a invitat pe amîndoi la masă, dar am refuzat.

Gerald înălță sprîncenele.

— Așteaptă puțin, zise Dollie. Eu *am fost* la ea. Avea două pahare înalte cu gin, iar mie îmi era din ce în ce mai foame. După o oră, în care timp a vorbit „nonstop“, s-a dus să vadă ce e prin cămară. A venit cu două cutii de conserve — foi de viță umplute cu tocătură — dar fără nici un instrument pentru deschis. Așa că am chemat-o aici la mine și am mîncat niște ouă. Altă dată nu mai îmi trebuie, nu Gerrie, mersi, nici chiar pentru o prietenă de-a ta.

Cînd Gerald se urca în mașină ca să se întoarcă la Londra, Dollie îi spuse :

— De ce n-ai veni aici de Crăciun ? Sau te duci la Inge ?

Gerald rămase tăcut o clipă, apoi spuse : La drept vorbind, cred că am să plec în străinătate.

— Ăsta-i tocmai leacul care trebuie ! exclamă Dollie.

În timp ce mașina îl aducea înapoi la Londra, Gerald își dădu seama că Dollie avea dreptate. Îi era dragă mai mult decît oricare altă ființă, dar simplitatea ei „isteată“, observațiile ei critice emise cu prea multă încredere în sine, ar face insuportabilă o conviețuire permanentă. Ea reprezenta, probabil, idealul lui de neatins despre noblețea primitivului.

Dacă a făcut-o în ciuda îndemnului ei de a păstra o anumită rezervă față de familie, sau tocmai din cauza acestui îndemn, fapt este că, spre sfîrșitul lui noiembrie, Gerald l-a sunat pe Robin la telefon. Recent înfiripata apropiere de fiul său mai mare fusese înăbușită în fașă, dar nu părea să existe vreun motiv ca să nu-l vadă pe acest fiu pe care îl respecta, mai ales acum cînd pe cei de la Marlow îi considera ca și pierduți pentru el.

Robin, era limpede, avea și el probleme de conștiință.

— O ! ce faci, tată ? zise el. De cîteva săptămîni am tot vrut să te sun, dar am fost îngrozitor de ocupat.

— Nu ți-am răspuns cu o invitație la masă din partea mea, zise Gerald. Cînd ești dispus ?

— O ! mulțumesc. Dar mult mai bine ar fi dacă ai veni tu la un dineu aici, la Hampstead. Marie Hélène ar fi încântată să te vadă.

Gerald acceptă fără tragere de inimă.

A fost singura noapte cețoasă din luna noiembrie, și Gerald se simțea serios ispitit să renunțe, dar Larwood reuși să-l conducă pînă acolo. Ceața părea să se fi infiltrat și în sufrageria stil Régence. Tenul lui Marie Hélène, ca și rochia ei de seară *vert-bouteille*, păreau impregnate de aburi. Pînă și pretențioasele feluri de mîncare aveau gust de ceață. Se mai aflau acolo alți trei invitați — un fost amiral, devenit director de întreprindere, cu soția lui — vorbeau despre vacanța petrecută în insula Maiorca — și Elizabeth Sands ¹, fiica romancierului. Ea declară :

— După moartea mamei, aveam de făcut obișnuita alegere a unei fete — căsătoria sau cariera, și după cum vedeți am ales cariera. Gerald vedea cît se poate de limpede. Cuplul plecă devreme din cauza ceței luînd-o și pe domnișoara Sands. Gerald îl așteptă pe Larwood să vină să-l ia. I se păru lungă așteptarea.

Făcu conversație cu Robin despre coniac și cu Marie Hélène despre Timothy. Ea îi povesti cum s-a produs *la débacle* ² cu domnișoara Jevington.

— Bietul Timothy ! spuse ea. Extraordinar cum iau în serios dragostea la vîrsta asta. E amuzant de tot să-i vezi. Totuși criza a trecut repede. Acum s-a și îndrăgostit de altcineva. Armand Sarthe te-a plăcut foarte mult, spuse ea mîndră. M-a rugat să-ți comunic că, dacă dorești să faci uz de oricare dintre bibliotecile pariziene, va fi bucuros ori cînd să te recomande.

— Gentil din partea lui, zise Gerald.

— Cei doi Houdet se află la Cannes acum. Ce rău i-a părut sărmanei tante Stéphanie că ne părăsește. Sper numai ca Yves să nu cheltuiască tot ce au. Oricare altul decît

¹ Autorul introduce aici, în mod episodic, un personaj din *Hemlock and after* (Cucută și ceea ce a urmat, 1952).

² Dezastrul, prăbușirea (fr.).

Elvira Portway ar fi avut atîta judecată să pună anumite clauze donației, îi spuse Marie Hélène.

Atît ea cît și Robin îi repeta :

— Nu vîi destul de des pe la noi, tată.

La ora zece și jumătate Marie Hélène se retrase în camera ei. Robin îl trată pe tatăl său cu whisky și sifon.

— Ești persoana cea mai nimerită, zise el, ca să mă sfătuiești într-o anumită privință. A început să mă intereseze religia catolică. Aventura cu Elvira m-a făcut să-mi dau seama pe ce nisipuri mișcătoare am trăit și m-a pus pe gînduri cum a reușit Marie Hélène în tot acest timp să reziste ca un turn de fortificație. Nu știu dacă sînt croit pentru religie, dar aș vrea să cunosc mai multe în domeniul ăsta. În mare parte înțeleg dogmele, dar chestiunea asta cu Papa îmi stă ca o piedică în cale. Bineînțeles, m-aș putea duce pentru catehizare, cum spun ei, și n-ar încerca să mă influențeze, să știi : au idei mult mai liberale decît își închipuie lumea. Dar aș prefera să mă lămuresc singur, cel puțin la început. Care e cea mai bună carte despre istoria bisericii vechi, după tine, tată ?

Gerald răspunse că problema era foarte amplă și că ar prefera să reflecteze.

— O, nu te preocupa, zise Robin, nu e chiar atît de important.

Gerald își dădu seama că-l întrebuse numai din politețe. Robin, era limpede, se va duce oricum pentru catehizare.

În sfîrșit Larwood veni să-l ia.

— Mai vino pe la noi cînd îți face plăcere, tată, zise Robin, deși știu că ești un om ocupat.

După aceea, cînd veni să se culce, Robin comentă :

— Doamne, ce seară plicticoasă ! Înțeleg ce vrea să spună mama vorbind despre el, bietul om. Marie Hélène comentă :

— A fost bine că l-am putut primi la masă pe tatăl tău. Preferă să nu mai facă altă remarcă.

Cu o săptămîină înainte de Crăciun Gerald fu obligat să raporteze decanului cu privire la mersul lucrărilor pentru

„History“. După cum se așteptase, i s-au adus critici, dar el le respinse cu ușurință. Ieșind, Sir Edgar îi spuse :

— Bravo, Middleton, ai fost în formă. Apropo, adăugă, aș vrea să te văd săptămîna asta. Am ceva important de discutat cu tine.

— Îmi pare rău, dar nu știu cum ar fi posibil, zise Gerald. Plec chiar acum la aeroport ca să iau avionul pentru Mexic.

— Mexic ? făcu uluit Sir Edgar.

— Da, vorbi Gerald ușor tărăgănat. Totdeauna am dorit să văd acele vestigii aztece, și vacanța de Crăciun mi se pare un moment prielnic ca să plec. Colaborările vor începe să curgă spre primăvară și nu voi mai avea mult timp pentru călătorii. Iau și *Confesorul* cu mine, cred că voi putea scrie acolo o bună bucată din carte.

— Ah, asta-i bine, zise Sir Edgar. Ești destul de bogat ca să faci asemenea lucruri. E totuși o mare calamitate. S-ar putea să mor pînă te-ntorci. Sînt foarte bătrîn, îți dai seama.

— Nu vorbiți așa, zise Gerald. Dar dacă e ceva important, de ce nu m-ați însoți la aeroport, în mașină. Larwood v-ar conduce înapoi în Holland Park.

— Perfect, zise Sir Edgar, apoi chicoti. Cu cîtiva ani în urmă dacă mi-ar fi cerut cineva să mă duc pînă la un aeroport și înapoi aș fi socotit că e nebun. Dar cînd ești bătrîn ca mine, poți să faci și cum ți se spune.

În timp ce mașina gonia prin Hammersmith, Gerald observă afișele ziarelor de seară. Scrisa : „Procesul asasinatului Cressett. Ultimele știri“.

— Am de gînd să renunț la președinția asociației, zise Sir Edgar. Sînt prea bătrîn pentru asta. Dar aș fi mai fericit s-o fac dacă ai accepta să preiei funcția.

Urmă un moment de tăcere, apoi Gerald spuse :

— Mulțumesc. Cred că aș accepta bucuros.

Pe cînd așteptau să fie anunțat zborul lui Gerald, o femeie îmbrăcată într-un mantou de astrahan persan se năpusti asupra lor.

— Domnul profesor Middleton. Ce plăcere ! Era Clarissa Crane.

— Îl cunoști pe Sir Edgar Iffley, domnișoară Crane, nu-i așa ? întrebă Gerald.

— Dar bineînțeles. Ce mai faceți Sir Edgar ? Și dumneavoastră unde plecați, domnule profesor ?

— În Mexic.

Clarissa avu grijă să nu manifeste nici o surprindere provincială.

— Ah, da, făcu ea cu un ton degajat, n-am știut că vă pasionează arheologia americană.

— Nu mă pasionează, răspunse Gerald. Călătoresc pentru simpla mea plăcere. Țin două conferințe la universitatea de-acolo ca să-mi scot întreținerea.

— Ce om norocos ! zise Clarissa. Eu iau avionul pentru Lisabona în drum spre Angola. Dar eu trebuie să *muncesc* ca să-mi câștig existența. Editura mea m-a însărcinat să scriu o carte despre realitățile de-acolo. Mi-au spus că e o țară paradisiacă, dar cu niște condiții sociale înspăimântătoare.

— Așa au spus ? comentă Gerald.

— A trebuit să renunț la romanul meu istoric, grație teribilelor dumitale revelații despre Melpham, continuă Clarissa. Am impresia, Sir Edgar, că dumneavoastră, istoricii, uniblați să ne amăgiți în realitate. Pentru mine adio ficțiune de-aci înainte, istorică sau de alt fel — numai purul fapt monoton.

— Ai noroc dacă ești în stare să faci o distincție între una și alta, remarcă Sir Edgar.

Fu anunțat numărul zborului lui Gerald.

— Spor la lucru pentru cartea dumitale, domnișoară Crane, zise el. Se întoarse către Sir Edgar : Am să vă trimit o ilustrată cu un sacrificiu omenesc, îi spuse.

— Dragul meu coleg, știu că n-ai să faci un gest de atât de prost gust, replică Sir Edgar. Am să te recomand comitetului în scrisoarea de renunțare.

— Foarte onorat, rosti Gerald cu gravitate și îi părăsi. Cu pălărie neagră, umbrelă, palton elegant de culoare închisă

și valiză, arăta aproape la fel cu toți ceilalți bărbați călătorind cu avionul.

— E un bărbat *atît* de bine, spuse Clarissa, și un cuceritor. N-a realizat prea mult, așa e? E, într-adevăr, teribil de primejdios pentru cei cu o capacitate intelectuală deosebită să aibă și bani și fizic atrăgător. Practic, e fatal ca ei să-și irosească talentele. În orice caz, cred că se poate spune despre Gerald Middleton că a luat viața într-un mod cam facil. Își aplecă într-o parte capul, păsărește, ca și cum ar fi meditat asupra cuvintelor ei. Nu credeți? îl întreabă pe Sir Edgar.

Bătrînul se ridică de pe canapeaua de vinilin roșu.

— Doar o persoană care nu-l cunoaște deloc îmi închipui că poate vorbi astfel. Da, zise el și, ridicîndu-și melonul, adăugă: Bună ziua. În timp ce se îndrepta spre Larwood, care îl aștepta cu mașina, se simți jenat că-și ieșise din fire. „N-aveam nici un drept să fiu aspru, gîndi el. Dumnezeu știe cine e femeia asta, nu i-am mai văzut niciodată fața, nici nu i-am mai auzit numele“. Un singur lucru îi era însă perfect clar: a sta de vorbă cu ea însemna o pierdere de vreme.

EXTRASE PRIVITOARE LA EORPWALD, EPISCOP DE SEDWICH, ȘI LA LĂCAȘUL SĂU FUNERAR DE LA MELPHAM

EXTRAS DIN „ISTORIA BISERICII ȘI POPORULUI
ENGLEZ” DE VENERABILUL BEDE

ABATELE HADRIAN¹, FRATE TRUDITOR ÎNTRU cuvîntul Domnului cu arhiepiscopul Theodore² de binecuvîntată amintire, l-a trimis pe Eorpwald la poporul său din răsărit și la regele Aldbert, cîrmuitorul lor. Pe aceștia i-a învățat Eorpwald cuvîntul Domnului și, dimpreună cu cîrmuitorul lor, au primit tainele credinței. În vremuri trecute, regele lor Sabert fusese botezat întru Hristos, și ei odată cu el; dar după moartea lui s-au lepădat de credință și au închinat jertfe diavolilor pe vechile altare. Or Eorpwald se trăgea din poporul de la răsărit, dar își părăsise neamul la o vîrstă fragedă și, încă de pe cînd era copil, făcuse alegere pentru viața monahală mai degrabă decît pentru aceea de mirean. Ducea un trai cuviincios și cucernic și în scurtă vreme a dobîndit adîncă învățătură. A fost însoțitor al episcopului Wilfrid³ cînd saxonii din sud au primit cuvîntul Domnului. Dar era dorința lui Eorpwald să-și aducă neamul în care s-a născut înapoi la credința și tainele lui Hristos, astfel că a ascultat cu bucurie porunca abatelui Hadrian cînd l-a îndemnat să predice cuvîntul lui Dumnezeu poporului din

¹ Hadrian (sec. VII), abate italian originar din Niridanum, a însoțit în Anglia pe Theodore, trimisul Papei, sprijinind întreaga activitate a misionarilor creștini.

² Theodore, sfîntul (602—690), grec din Tarsos (Cilicia), primul arhiepiscop de Canterbury cu autoritate asupra întregii biserici engleze. Abil negociator și erudit, a creat o școală pentru misionari, a vizitat toate centrele religioase ale Angliei. Influența sa, prin numeroși discipoli, s-a făcut simțită pînă la Bede.

³ Wilfrid, sfîntul (634—709), episcop de Northumbria, apoi de York. A strîns relațiile cu papalitatea mai mult decît oricare alt episcop anglo-saxon.

răsărit. Și prin învățătura lui, regele Aldbert cu toată nobilimea și cu o mare parte din oamenii de rînd, au primit credința și s-au spălat în apele curățitoare ale botezului. Curînd după aceea Eorpwald a răposat și a fost îngropat printre cei din neamul lui în primul an al domniei regelui Huthlac, fiul regelui Aldbert.

EXTRAS DIN VIAȚA EPISCOPULUI EORPWALD
SCRISĂ DE UN CRONICAR ANONIM LA
ÎNCEPUTUL VEACULUI AL TREISPREZECELEA

IAR DUPĂ CE SFÎNTUL EORPWALD L-A HOTĂRÎT pe regele Aldbert împreună cu tot poporul său să primească taina botezului și i-a îndemnat să-și lase păcătoasele și rătăcițele lor credințe, a rămas printre cei din neamul său propovăduind și învățînd și uimind pe toți cu sfințenia vieții și cu viința purtărilor sale. După scurtă vreme a fost înălțat de către abatele Hadrian în slujba de episcop de Sedwich la poporul din răsărit și a ridicat acolo o catedrală închinînd-o lui Dumnezeu și sfîntului Petru, purtătorul cheilor raiului. A călăuzit cu sîrguință poporul ce i-a fost dat în seamă și i-a apărat pe credincioși de atacurile lupilor prădalnici. Dar așa cum ne arată istoria, în viețile sfinților, strădaniile celor plini de rîvnă stîrnesc fapte necurate din partea sufletelor nelegiuite. Așa s-a întîmplat și cu acest om al bisericii, căci s-au aflat unii care au vorbit împotriva lui întrucît curmase sacrilegiul și pusese capăt, printre laici, căsniciilor în afara legii. Și din inimile lor rele au răspîndit zvonuri că s-a îndeletnicit cu vrăjitorie și magie neagră. Iar cucernicul om se pregătea să plece în călătorie la Roma spre a se apăra în fața Sfîntului Părinte de aceste minciuni haine, cînd i-a sunat ceasul morții. A fost înmormîntat la Sedwich în pămîntul sacru al catedralei. Dar după vremuri, cînd au năvălit normanzii pe coastele țării noastre, jefuind totul în fața lor ca niște lupi prădalnici, preoții au dus în taină rămășițele omului bisericii îngropîndu-le nu se știe unde. Unii vorbesc de Bedbury, alții de Melpham, dar nimeni nu cunoaște cu adevărat locul. Și acum că am povestit întîmplările din copilăria, ucenicia, tinerețea, vîrsta ma-

tură și bătrînețea sfântului, să înfățișăm minunatele fapte care s-au petrecut cu ajutorul Domnului după ce și-a încheiat lucrările vieții, și care au făcut cunoscută oamenilor sfințenia vieții sale...

EXTRAS DIN „ISTORIA POPORULUI ENGLEZ”
(1877) DE J. R. GREEN

CUNOAȘTEM MAI PUȚIN DESPRE EORPWALD, MISSIONARUL ÎNȘOȚITOR al lui Wilfrid la sălbaticii saxoni de sud, din acel regat păgîn de coastă, izolat de restul țării pe atunci, și încă pentru multe veacuri, prin fiorosul ținut împădurit al Andredei. Fugise de la poporul lui, păgînul norod din Est, încă din copilărie, și învățase adevărata evanghelie la călugări. E de presupus că acești călugări i-au transmis noul suflu puternic ce venea prin Canterbury de la Roma, căci îl întîlnim apoi ca însoțitor al lui Wilfrid. A fost dorința și victoria lui să-și convertească propriul popor. A construit catedrala de la Sedwich, unde a murit. A fost un om adevărat în toate acțiunile, putem aprecia, un om de valoare înaltă pe care ne-am aștepta s-o găsim la prietenul marelui sfînt Wilfrid.

EXTRAS DIN „BULETINUL ASOCIAȚIEI ISTORICE”,
vol. XXII (VARA 1913). CONCLUZIE LA
„SEMNIFICAȚIA LĂCAȘULUI FUNERAR AL LUI
EORPWALD” DE REVERENDUL REGINALD
PORTWAY, D.D.¹ F.H.A.²

E ÎNCĂ OARECUM PREMATUR SĂ EVALUĂM SEMNIFICAȚIA descoperirilor făcute anul trecut la Melpham. Mulțumită eforturilor profesorului Stokesay, profesorului Plummer și Doctorului Chadwick, cunoașterea și înțelegerea secolului conversiunii ne devine din an în an mai deplină; ceea ce era odinioară un decor întunecat, străbățut numai de strălucitoarea

¹ Doctor of Divinity — doctor în teologie.

² Fellow of the Historical Association — membru al Asociației istoricilor.

fișie de lumină a farului lui Bede, e astăzi luminat ici și colo de focurile erudiției lingvistice și descoperirii arheologice. Cu toate astea, noile surse de lumină sînt încă intermitente. Fiecare descoperire poate fi examinată numai în raport cu mărturiile istorice, iar în cazul de față mărturiile istorice înseamnă relatarea istorică pe care ne-a lăsat-o Bede. Este, desigur, gloria și totodată blestemul cercetării noastre faptul că singurul cronicar al acelei epoci întunecate a fost un istoric de geniu. Istoria ecleziastică a lui Bede e unică în felul ei, dar prin accidentul mării ei valori face cît zece cronici, dacă nu și mai mult, din epoci mai tîrzii și mai documentate. Pe de altă parte, însăși importanța lui Bede cere o prudență față de alte mărturii care ne poate duce la o sărăcire a documentației. Un lucru reiese din rezultatele excavației de la Melpham : disprețuita cronică anonimă din secolul al treisprezecelea, *Viața lui Eorpwald*, scrisă după atîta timp și cu un scop de propagandă atît de evident, a moștenit o informație tradițională de cel mai neobișnuit gen, informație necunoscută lui Bede, după toate aparențele, și care s-a dovedit a fi adevărată. Pentru mine personal — și vorbesc în calitate de istoric local, adînc încredințat de însemnătatea tradițiilor locale — faptul de căpetenie care iese în evidență în urma săpăturilor de la Melpham este justificarea valorii unor asemenea tradiții. Biograful anonim al lui Eorpwald — oricît de tîrzie îi e opera, oricît de tendențios scopul — a fost un călugăr de la Sedwich, un om aparținînd poporului din răsărit. El n-ea transmis că Eorpwald a fost acuzat de vrăjitorie ; știm astăzi că acuzațiile au avut un temei. Lecția e vădită : chiar așa obscur, chiar unic, cum este glasul tradiției locale, îl nesocotim pe propriul nostru risc. Intenția biografului anonim e vădită : dorea ca eroul cronicii sale să se numere printre sfinți. Dar relatările tradiționale cu privire la vrăjitoriile lui Eorpwald erau încă atît de răspîndite în veacul al treisprezecelea, încît biograful nu le putea omite din povestirea vieții acestui om sfînt. Poate că acestor relatări li se acorda crezare în acel veac mai mult decît ne închipuim ; e sigur că pledoaria biografului a căzut ca o sămînță pe pămînt pietros. Nici Inocențiu al III-lea, nici urmașii săi nu s-au arătat dispuși să-l canonizeze pe misionarul trimis la poporul din răsărit. Oricum ar sta lucrurile și cu toate că Bede trebuie să ră-

mină arbitrul nostru final pentru evenimentele secolului al șaptelea, sîntem obligați să recunoaștem că au existat alți martori decît Bede, ale căror glasuri ne rămîn numai sub forma denaturată a tradiției și folclorului, ca vagi ecouri ale veacurilor de mai tîrziu.

Dar care e semnificația istorică generală a lăcașului funerar al lui Eorpwald? Aici, sînt de părere, trebuie să ne exprimăm cu maximum de circumspecție. Știm acum că unul, cel puțin, dintre discipolii de seamă ai lui Theodore, unul din ilustrul grup de misionari care au desăvîrșit și au consolidat convertirea țării noastre la creștinism, a avut picioare de lut. Atît ne îngăduie să spunem prezența idolului de lemn în mormîntul lui Eorpwald. Această descoperire nu ne poate spune însă nimic care să diminueze imaginea generală moștenită de la Bede. Nu se află nimic în acest detaliu care să micșoreze impresia de soliditate pe care ne-a oferit-o pretutindeni activitatea lui Theodore, a lui Hadrian și a lui Wilfrid, nimic care să sugereze că opera simbolizată și pecetluită prin sinodul de la Whitby nu era împlinită. Recăderea în păcat a lui Eorpwald, dacă într-adevăr se poate vorbi de o recădere totală, nu are nimic comun cu apostaziile pe scară largă care au marcat convertirile anterioare îndeplinite de misiunea augustiniană, cu defecțiunile din Essex și Anglia de răsărit, cu reșezarea idolilor în biserica Domnului de către regele Redwald. Cazul lui Eorpwald e un caz izolat, aparte, pentru care am fi fost pregătiți de consemnarea acuzațiilor de vrăjitorie în cronica anonimă, dacă n-am fi refuzat să privim cu ochi buni orice mărturie care n-a fost înglobată în istoria lui Bede. Împrejurările vieții lui Eorpwald sînt și ele neobișnuite. El provenea dintr-un popor păgîn, un popor care mai făcuse odată apostazie. E adevărat că fusese instruit într-o mănăstire, e adevărat că realizase alături de marele Wilfrid convertirea saxonilor din sud, dar n-a avut niciodată fondul neînduplecat al discipolilor lui Theodore; nu avem probe că a primit vreo pregătire la Canterbury, ca să nu mai vorbim de Roma. Hadrian s-a încrezut în el, e drept, și l-a ales ca să-și convertească propria seminție, dar nu există nimic care să sugereze că, la vremea aceea, credința lui Eorpwald nu era profundă și demnă de toată admirația. A revenit printre ai săi și i-a creștinat împreună cu regele lor. Astăzi putem întrezări că,

în cursul procesului de convertire, a alunecat spre compromisuri și de la compromisuri la sacrilegiu. Este povestea tragică și singulară a cine știe cărui imbold atavic acționând într-un om de origine păgână. Cu toate astea e povestea unui individ, e o temă mai potrivită pentru literatură decât pentru istorie. Fără alte exemple de asemenea apostazii nu putem nici măcar afirma că forțele păgânismului, la sfârșitul veacului al șaptelea, mai aveau încă o supremație reală asupra convertiților acelei epoci. Nu putem vorbi decât despre un singur om, acel om făcând parte din cel mai îndepărtat regat englez — poporul din răsărit. Convertirea durabilă, profundă — misiunea cu care Theodore a venit de la Roma — convertirea care a pus capăt păgânismului în țara noastră pînă la venirea normanzilor, convertirea care la sinodul de la Whitby a hotărît ca poporul englez să aparțină civilizației europene, rămîne neatinsă de ciudatele împrejurări ale înmormîntării lui Eorpwald. Nimic din ceea ce este revoluționar pentru istoric în această descoperire — nici unica aflare a unui zeu anglo-saxon al fertilității în solul englez, nici unica dezvăluire a unui mormînt creștin cu relicve păgîne, și acela mormîntul unui episcop — n-a schimbat tabloul general ce ne-a fost dat de scînteietorul sens al istoriei, de veridicitatea statornică a lui Bede. Lecția de la Melfham are un îndoit caracter — corectitudinea esențială a cunoașterii noastre istorice care a fost și mai mult întărită de excepțiile la regulă, și necesitatea, în pofida marii noastre datorii de recunoștință față de Bede, să fim deschiși la licăririle aruncate peste acele vremuri de întuneric de către luminile nesigure ale tradițiilor tîrzii.

EXTRAS DIN „FĂURIREA ANGLIEI”
DE PROFESORUL LIONEL STOKESAY,
C.B.E. ¹ (1930)

CALITĂȚILE CU CARE ERAU ÎNZESTRAȚI CEI CE au venit de la Roma împreună cu Theodore au fost tocmai acelea de care avea nevoie Anglia dacă urma să devină mai

¹ Commander of the Order of the British Empire — Ordinul Imperiului britanic în gradul de comandor.

mult decît o margine excentrică a lumii civilizate, o ultimă pîlpîire de lumină slabă înaintea beznei apelor neexplorate. Theodore, Hadrian, Wilfrid și cei din generația lor aveau de adus daruri mai de preț decît cele mai scumpe mirodenii sau opere de artă mediteraneene pentru neorînduitele regate ale Heptarhiei ¹. Curaj aveau cu prisosință, și o rîvnă imensă în urmărirea unui țel unic, dar misionarii celtici aveau și ei aceste calități, poate într-un grad mai înalt, fără discuție nu în mai mică măsură. Misionarii Romei aveau însă altceva în plus: capacitatea de organizare, simțul politic și o severă disciplină intelectuală. În privința acestor talente erau moștenitorii unei Rome mai străvechi poate decît își dădeau seama; și mulțumită acestor daruri, mai mult decît prin vreo superioritate de argumentare în legătură cu tonsura sau cu data sărbătorilor de Paști, au cîștigat bătălia la discuțiile de la Whitby. Cu simțul organizării și cu o cultură superioară au adus această insulă îndepărtată în orbita lumii civilizate, așa cum două secole mai tîrziu Alfred, cu aceleași calități, i-a dăruit prima unitate politică reală.

Totuși vor subzista mereu acei căror Aidan ² și Cuthbert ³ le sînt mai dragi decît Theodore și Wilfrid și care socotesc mai atrăgătoare canoanele lui Columbanus ⁴ decît regulile stabilite de sfîntul Benedict ⁵. Pentru aceștia, celții biruiți retrăgîndu-se către insulele din vest vor purta de-a pururi au-

¹ Cele șapte regate anglo-saxone: Kent, Sussex, Wessex, Essex, Northumbria, East Anglia și Mercia.

² Aidan (m. 651), misionar celtic energic, primul episcop de Lindisfarne, funcție îndeplinită timp de 17 ani.

³ Cuthbert (m. 687), succesorul lui Aidan ca episcop de Lindisfarne; canonizat.

⁴ Columbanus, sfîntul (543—615), scriitor și misionar irlandez, cunosător al latinei, elinei și ebraice. A aderat la datinile celtice și a întreținut corespondență cu papa Grigorie I cel Mare pe tema unor deosebiri de ritual. Canoanele lui Columbanus au fost adoptate în Galia înaintea celor stabilite de sfîntul Benedict. În 585 a plecat în Franța, unde a fondat mănăstirea de la Luxeuil, apoi în Elveția și în Italia, unde a murit ca abate de Bobbio.

⁵ Benedict, sfîntul, preot italian din Nursia, fondatorul ordinului benedictinilor în anul 529.

reola romantică a cauzelor pierdute, se vor bucura de prestigiul anahoretului și al misionarului rătăcitor, al visătorilor în ochii cărora organizarea și simțul politic sînt deșertăciuni pe lângă sfințenia și puterea Cuvîntului. Vor recunoaște, fără îndoială, că, fără influența civilizatoare a Romei, Anglia n-ar fi putut deveni niciodată un stat puternic, dar vor privi întotdeauna pieziș la înțelepciunea lumească, la autoritarismul și organizarea colectivă care au venit odată cu ea. Aceste suflete romantice, acești partizani ai cauzei celtice și ai „micii Anglii“, dacă ne putem exprima astfel, rătăciți printre istoricii medieviști, vor afla mîngîiere, chiar dacă mîngîierea va fi tragică, poate, în istoria lui Eorpwald, episcop de Sedwich.

E o poveste într-adevăr stranie, aceea a lui Eorpwald, Adolescentul căruia îi erau atît de odioși zeii întunecați ai norodului său din regatul de răsărit, încît a înfruntat primejdiile ce-i pîndeau pe drumeții acelor timpuri fără de lege ca să-l caute pe Hristos printre străini. Bărbatul care și-a sfîrșit zilele ca episcop, cel care și-a convertit propria seminție la credința creștină și care s-a întors totuși la zeii întunecați de care odinioară fugise. Nu cunoaștem mănăstirea în care și-a primit învățătura, dar ne putem închipui că a fost un iubitor al disciplinei intelectuale, altfel nu l-ar fi susținut abatele Hadrian ; un om dotat cu zel evlavios și cu pricepere organizatorică, altfel n-ar fi fost însoțitorul unui Wilfrid ; un om de cultură, de asemenea, altminteri n-ar fi putut înălța catedrala de la Sedwich. Dar marea sa pietate, întregul său simț politic, larga sa cultură, nu l-au păzit de compromisul care i-a condus pașii spre apostazie. În lunile ce au urmat dezvelirii raclei sale am avut răgazul și înclinația să reflectez mult asupra descoperirii la care asistasem și, în repetate rînduri, ceea ce m-a izbit a fost ironia și ciudățenia faptului. Ce se afla în cugetul acestui om care a fost îngropat împreună cu crucea, dar și cu o zeităate spurcată, sinistră ? Cum a conviețuit tradiția apostaziei sale, privită drept vrăjitorie, la un loc cu tradiția sfințeniei sale, consemnate amîndouă de un necunoscut în veacul al treisprezecelea ? Povestea are nesfîrșite conotații, dintre care transpor-

tarea raclei la Melpham nu e cea mai puțin stranie. Când normanzii au atacat crunt țara poporului din răsărit în 867, preoții, plini de rîvnă pentru iubitul lor fondator, au luat sicriul lui Eorpwald și l-au dus ca să-l îngroape în taină la Melpham. Ce îngroziți ar fi fost dacă, printr-un miracol, ar fi putut să stea alături de mine în ținutul acela mlăștinos, într-o caldă dimineață de iulie, cu peste o mie de ani mai târziu, și să vadă că prețioasa lor povară era un templu pentru același idol monstruos adorat de barbarii cumpliți din fața cărora fugeau. Totuși, acestea fiind spuse, nu lui Eorpwald — tragic eșec al misiunii romane — trebuie să-i opunem atrăgătoare figuri ale lui Cuthbert și Aidan, ci lui Wilfrid, reprezentantul succesului Romei, figură de valoare unui om de stat. Cuthbert și Aidan sînt doar încîntătoare căi laterale, așa cum Eorpwald e un întunecos drum lăturalnic; drumul principal pornește de la Theodore, Hadrian și Wilfrid, prin Bonifaciu, pînă la Dunstan¹ și Lenfranc² — e calea largă a istoriei ecleziastice.

EXTRAS DIN PREFAȚA LA „TRECEREA
ÎN MOARTE A UNEI CREDINȚE“ DE DOCTOR
ROSE LORIMER, PH.D.³, CONFERENȚIARĂ
DE ISTORIE MEDIEVALĂ (1950).

(Lucrarea a fost refuzată de imprimeriile universitare, fiind publicată în cele din urmă de o mare editură comercială cu bun renume).

¹ Dunstan, sfîntul (924—988), arhiepiscop de Canterbury. A reînviat viața monastică după invaziile daneze și a introdus în Anglia regulile sfîntului Benedict. A fost consilierul principal al regilor din Wessex, urmași ai regelui Alfred, care a dobîndit pentru provincia sa supremația culturală între regatele anglo-saxone.

² Lenfranc (1005?—1089), călugăr italian, născut la Pavia, a studiat dreptul, greaca și latina. În 1039 a înființat o școală de misionari la Avranches, în Normandia. Consilier principal al regelui William Cuceritorul, l-a sprijinit, ca arhiepiscop de Canterbury, să mențină biserica engleză într-o independență cît mai mare față de papalitate.

³ Doctor of Philology — doctor în filologie.

CONȚINUTUL ACESTUI VOLUM E, PRIN URMARE, controversat. Unora dintre cititori, lipsiți de capacitatea sau de dorința de a privi dincolo de relatarea conversiunii Angliei la creștinism, susținută și impusă posterității cu mult zel de către partida victorioasă în marea bătălie din veacul al șaptelea, istorisirea înfățișată aici le va apărea neverosimilă și, fără îndoială, ridicolă. Cei cu un orizont limitat mă tem că se găsesc în afara sferei de influență a argumentelor. Acestora nu pot nădăjdui să le vorbesc. Există însă o altă categorie de cititori, mai largă cred eu, care pot trece de la interes la convingere pe măsură ce iau cunoștință de argumentele pe care le-am adunat aici. „Da — mi-i închipui spunînd — ne-ai convins că făuritorii Cărții de la Durrow¹ și ai Bibliei de la Lindisfarne², ca și protectorii lui Caedmon³, au fost cei care au apărat cauza frumosului, a civilizației“. Acești cititori vor compara figurile țepene ale evangheliștilor din bibliile de la Lindisfarne, contribuția civilizației romano-bizantine, cu avîntatul spirit liber al modelelor decorative din același manuscris, contribuția cauzei celtice învinse, și vor înălța, poate, sprîncenele în fața strigătului, repetat mecanic, că triumful creștinismului roman a adus «civilizația» în insula noastră. Și iarăși vor compara, poate, ceea ce știm despre caracterul lui Wilfrid, al lui Theodore, al Hildei, sau al acelui englez care a transmis Germa-

¹ Biblie cu înluminuri în stilul hiberno-saxon, lucrată la Durrow Abbey, în Irlanda (secolul al VII-lea).

² Biblie cu înluminuri în stilul hiberno-saxon, (sfîrșitul secolului al VII-lea sau începutul celui de-al VIII-lea) lucrată în insula Lindisfarne. Situată în Marea Nordului, lângă coasta Northumbriei, insula a devenit un centru religios important din 635, cînd Aidan a înființat acolo o biserică și o mănăstire. Invazia dancză i-a forțat pe călugări să se refugieze la Durham, împreună cu racla sfîntului Cuthbert.

³ Caedmon (sec. VII), primul poet anglo-saxon cunoscut. Simplu păzitor de vite, neștiutor de carte, avea darul natural de a improviza versuri. La încurajarea stareței Hilda de la mănăstirea Whitby, a compus poeme aliterative, parafrazănd diverse episoade din Biblie.

niei binefacerile spiritului creștinismului roman — Bonifaciu — cu puținul, din păcate, pe care îl cunoaștem despre Colman¹ și Aidan, Columba² și Columbanus. „Nu se află nimic — ar putea întreba acești cititori — între complezența prolixă, atitudinea „diplomată“ a lui Lenfranc și mândria impetuoasă, refractară, a lui Anselm³ sau Thomas de Canterbury?⁴ Acestea sînt contribuțiile Romei. Dar nu mai există și blîndețea mîndră, fermitatea modestă, care-i apropie atît de miraculos pe sfinții celtici de spiritul evanghelic? Ce are de oferit lumea romană a acelei epoci care să se poată asemui cu poemele lui Caedmon? Dar pînă și acei cititori care vor accepta ideea că triumful Romei, în 664, pe mlaștinile din Yorkshire, departe de a însemna mîntuirea Angliei, a fost o tragedie ireparabilă, vor adăuga, poate, cu toate astea: „Da, ne-ai convins că spiritul omenesc a pierdut mult odată cu înfrîngerea celților, dar istoria se interesează de fapte, de ceea ce a fost mai curînd decît de ceea ce ar fi putut să fie. Povestea e mișcătoare, dar merită să mai fie spusă?“

Hotărît, această concepție despre istorie nu se depărtează prea mult de aceea a cărei influență ne impune teri-

¹ Colman, Ela (553—610), nepot al sfîntului Columba, a studiat la școala din Iona. Fondator de mănăstiri, în provincia natală, la Meath, la Muckamore, în Ulster, și în pădurea Ela.

² Columba, sfîntul (521—597), călugăr irlandez, s-a consacrat organizării vieții monastice, concepută într-un spirit independent față de jurisdicția episcopală. În 563 i-a creștinat pe Picții din Scoția. În insula Iona, situată în vestul Scoției, a înființat o școală de misionari care a continuat timp de cîteva generații să trimită predicatori în nordul Britaniei și în diverse părți ale Europei.

³ Anselm, sfîntul (1033—1109), arhiepiscop de Canterbury. Născut la Aosta, a studiat la Avranches, în școala lui Lenfranc. Erudit, cu calități intelectuale superioare, a scris tratate de filozofie.

⁴ Becket, Thomas (1118?—1170), cancelar al Angliei, apoi arhiepiscop de Canterbury în timpul domniei lui Henric al II-lea Plantagenetul. Caracter integru și independent, s-a opus amestecului puterii regale în drepturile bisericești. În pofida înaltelor sale calități morale, a fost asasinat din ordinul suveranului în timpul unei slujbe religioase. Canonizat ca martir al bisericii catolice.

bila amenințare ce ne stă astăzi în față. Inevitabilitatea istoriei, tîrîrea umilă înaintea puterii, nu s-au dovedit atît de binefăcătoare omenirii încît să considerăm drept meritorie erudiția care se interesează de povestea învingătorului și de nimic altceva. Fără putință de tăgadă, adevărul trebuie să fie din nou ținta istoricului. Dar acum îmi pare că aud un alt glas critic — faptele pe care le cunoaștem din epoca aceea întunecată sînt prea puține, prea răzlețe, ca să ne îngăduie să creăm noi tablouri generale ale acelor vremuri, trebuie să ne mulțumim cu modeste rezultate ale cercetării, cu amănuntele neînsemnate ale istoriei din „perioada întunecată”, pînă cînd o întîmplare norocoasă va scoate la iveală noi date pe care să le interpretăm. Cu acest punct de vedere, pot s-o afirm, sînt în întregime de acord. Tocmai de aceea m-am consacrat timp de douăzeci de ani editării opisurilor, cercetării actelor anglo-saxone de donații de terenuri și a enigmelor literaturii istorice.

Dar o enigmă cu mult mai importantă decît aceasta a fost trecută cu vederea în ceea ce nu pot numi altfel decît o conspirație a tăcerii și a omisiunii. Mă refer la descoperirile făcute cu prilejul excavației mormîntului episcopului Eorpwald, descoperiri descrise în amănunt în aceste pagini. Săpăturile, efectuate sub conducerea celui mai de seamă istoric medievist al epocii noastre, Lionel Stokesay, au avut loc în 1912, pe cînd eu eram încă elevă. Dar pe măsură ce am înaintat în studii, am constatat, spre consternarea mea crescîndă, că acelei extraordinare descoperiri i s-a acordat doar o menționare cît se poate de indiferentă în lucrările colegilor mei. În studiul părintelui Levenham despre „Misiunea lui Theodore” nu e nici măcar pomenită. Cei cărora le sînt familiare destăinuirile despre „erudiția” romano-catolică făcute de Doctorul Coulton, ca și aceia care cunosc eschivările cardinalului Gasquet, nu vor fi surprinși. Apos-tazia misionarului trimis la poporul din răsărit a fost o descoperire inoportună pentru susținătorii acțiunii „civilizatoare” a bisericii de la Roma ; nu e cazul, prin urmare, să fim surprinși că „savanții” romano-catolici o trec sub tăcere. Ni

se spune atât de mult despre şubredul ascendent al învăţătorilor creştini celtici asupra francilor, despre eşecul adepţilor irlandezi ai lui Columbanus, în Germania ; auzim mai puţin despre revenirile la vechea rînduială religioasă printre anglo-saxoni, un veac mai înainte, de la regele Redwald la episcopul Eorpwald, dar credinţa lor, chipurile, era aceea a Romei, de la care nu există apostazie. „Erudiţia“ romano-catolică a fost, însă, atât de mult discreditată, încît nu e nevoie să ne preocupe prea mult fanteziile care le sînt avantajoase. Mai serioasă, desigur, e reticenţa cu care au tratat-o învăţătorii protestanţi şi cei necreştini. Versiunea Romei a repurtat o victorie chiar şi în cazul unuia dintre descoperitorii mormîntului lui Eorpwald — canonicul Portway, însă canonicul, deşi arheolog capabil şi entuziast, era un înalt prelat pentru care autoritarismul Romei însemna esenţa creştinismului, iar spiritul liber şi blajin de la Lindisfarne reprezenta doar o ciudată slăbiciune. Chiar şi Lionel Stokesay, marele istoric, principalul factor în excavaţia de la Melpham, îi numeşte, în *Făurirea Angliei*, pe Cuthbert şi pe Aidan „încîntătoare căi laterale“ şi minimalizează importanţa propriei sale descoperiri. În parte, faptul se datorează modestiei atât de des întîlnite la oamenii de geniu ; cu toate astea, trebuie spus că autorul se conformează vederilor Romei mai mult decît am dori. Pot să adaug că în ultimii săi ani, profesorul Stokesay îmi vorbea adesea într-un stil foarte diferit. — „Descoperirile de la Melpham ori nu înseamnă nimic ori înseamnă ceva cu mult mai important decît am cutezat noi să gîndim“, mi-a spus cu cîteva luni înainte de moarte. Simpatia sa pentru biserica celtică crescuse odată cu transformarea părerilor sale, şi, dacă ar mai fi trăit, sfîntul Cuthbert ar fi fost apărat de un condei cu mult mai valoros decît al meu. Nu i-a fost hărăzit s-o facă, însă, căci, istovit de curajoasa luptă pentru pace pe care a dus-o în anii ce-au precedat războiul, Lionel Stokesay a murit în 1940. Recenta lucrare a Doctorului Margaret Murray a conferit o nouă semnificaţie dublei religii a cărei existenţă sare în ochii tuturor din racla lui Eorpwald. Nu pot subscrie la toate concluziile Doctorului Murray, dar, hotărît, s-au adus

probe suficiente pentru a demonstra o supraviețuire adînc înrădăcinată a culturilor păgîne închinare fertilității, a vechii religii, a sacrificiului regal, pentru a exprima părerea că adorarea de către Eorpwald a vechilor zei și a noului Dumnezeu avea să fie o trăsătură permanentă a creștinătății timp de multe veacuri. Nu e nevoie să căutăm prea departe motivele celor care i-au minimalizat importanța...

CONCLUZIILE RECENZIEI PROFESORULUI CLUN LA LUCRAREA „TRECEREA ÎN MOARTE A UNEI CREDINȚE” (1950) DE DOCTOR LORIMER

EXISTĂ, CU TOATE ACESTEA, ÎN CARTEA DE față o notă de măiestrie care ne arată — dacă mai e nevoie să ni se aducă aminte — că, atunci cînd autoarea izbutește să-și uite obsesia principală, rămîne istoricul cel mai învățat și mai intuitiv al istoriei anglo-saxone timpurii pe care îl avem actualmente în Anglia. Asemenea momente de admirabilă luciditate survin, după cum se poate prevedea, atunci cînd nu intră în discuție nici biserica celtică, nici păgînismul anglo-saxon, aceste monstruoase capete gemene ale regelui Carol Stuart din ultimele lucrări ale Doctorului Lorimer. În *Datoria de recunoștință a creștinismului față de copti și de irlandezi* pasajele scînteietoare erau numeroase; în *Trecerea în moarte a unei credințe* au scăzut la cîteva remarci dispersate. Totuși, chiar și în cartea de față, analiza politicii de căsătorii a caselor domnitoare ale Heptarhiei, rezumatul mărturiilor de comerț întreprins între zonele celtice și saxone ale acestor insule, descrierea pelerinajelor anglo-saxone la Roma înainte de anul 800, extraordinara cunoaștere și pătrundere a istoriei merovingiene — toate acestea vor rămîne modele pentru istoricii de mai tîrziu în ciuda fundalului fantastic. Căci fantezie înseamnă — trebuie s-o spunem în cele din urmă — apologia pe care o face creștinismului celtic, „procesul” pe care îl intentează Romei, ca și supraviețuirile păgîne pe care le descoperă pretutindeni; cartea ei, în ultimă instanță, e un obiect de studiu mai potrivit pentru

criticul romanului istoric decît pentru istoric propriu-zis. Marele regret al actualului recenzent este acela de a nu-și putea abandona sarcina unui critic de ficțiune, dar reputația Doctorului Lorimer este pe drept cîștigată, monografiile elaborate cu toată minuțiozitatea pe care le-a publicat ani de-a rîndul inspiră o binemeritată stimă, obligațiile unei atari reputații sînt și ele, în mod inevitabil, mari. Nu putem trece peste o îngăduință ușuratică ori sentimentală față de sine la un mare erudit așa cum am trece la un student sau la un ziarist. În cursul apologiei pe care o face creștinismului celtic, Doctor Lorimer contestă onestitatea multor istorici; recenzentul de față nu e nici romano-catolic, nici nu aparține vreunei alte confesiuni creștine, dar reputația de om de știință în domeniul istoriei e în mod necesar scumpă tuturor celor ce se ocupă cu această disciplină. Adevărul trebuie scris fără șovăire, anume că erudiția Doctorului Lorimer, atunci cînd atacă subiectele care îi stau la inimă, nu e scutită de exagerările, omisiunile și denaturările pe care le atribuie atît de generos altor cărturari. Pe unele dintre acestea le-am menționat în articolul meu; a le expune pe toate în detaliu ar fi plicticos. Există un singur procedeu, însă, împotriva căruia aș dori să protestez, și chiar cu vehemență: este acela de a atribui păreri unor savanți astăzi dispăruți pe baza conversației personale. În prefața sa, Doctor Lorimer declară că Stokesay, în ciuda atitudinii extrem de prudente pe care a adoptat-o în propria sa lucrare, și-a schimbat părerile cu privire la lăcașul funerar al lui Eorpwald și a preluat punctul de vedere pe care îl susține Doctor Lorimer ea însăși — anume, că apostazia lui Eorpwald oferă un motiv pentru o critică generală la adresa misiunii lui Theodore din partea Romei. Își întemeiază afirmația pe propriile ei conversații cu Stokesay în ultimii săi ani. Cu privire la valoarea ultimelor lucrări ale lui Stokesay sîntem îndreptățiți să avem păreri deosebite, însă un lucru se poate afirma cu hotărîre — nu era omul care să se teamă să încredințeze tiparului o părere, oricît de controversată, dacă el o accepta. A insinua, așa cum face Doctor Lorimer, că a fost împie-

dicat să-și publice părerile schimbate datorită constrîngerilor activității obștești înseamnă a nu-i aprecia cum se cuvine devotamentul de o viață întreagă în slujba istoriei.

Editorii noii cărți a Doctorului Lorimer nu i-au făcut un prea bun serviciu. Corectura e un model de ceea ce n-ar fi trebuit să se întîmple. Istoricul invaziilor saxone apare de două ori sub falsa identitate de „Neumus“, atribuirile celor două planșe din dreptul paginii 8 ar trebui inversate, *Deira* apare la pagina 54 ca *Deria* și la pagina 180 ca *Diera*...

EXTRAS DIN „THE TIMES“ — IANUARIE 1955

UN PAMFLET INTITULAT „LĂCAȘUL FUNERAR DE la Melpham“, publicat astăzi de Asociația istorică a medievistilor, dă o relatare concisă a punctului de vedere adoptat în prezent de către specialiști asupra acestei mult disputate relieve anglo-saxone. Nu mai există acum nici o îndoială, se pare, că idolul păgîn găsit în racla episcopului Eorpwald, în 1912, a fost depus acolo, cu intenția de a săvîrși o farsă, de către Gilbert Stokesay, care a luat parte alături de tatăl său la săpături. Povestea amănunțită a acestei lamentabile chestiuni nu va fi cunoscută, probabil, niciodată. E limpede, însă, că atît Lionel Stokesay cît și Reginald Portway au luat cunoștință de acest fals în al treilea deceniu al secolului nostru. Pietatea față de memoria fiului său pare să-l fi orbit pe Stokesay în privința datoriei sale ca om de știință ; motivul consimțămîntului lui Portway la această regretabilă tăcere rămîne obscur. Expunerea profesorului Middleton poartă pecetea unei tristeți personale atunci cînd tratează despre comportamentul acestor doi istorici eminenți. E o tristețe pe care o împărtășesc în mod fatal toți cei ce o cinstesc pe muza Clio. Nefericitul fals nu trebuie să ne facă să uităm că idolul în sine reprezintă poate unicul exemplar de zeu păgîn dezgropat din solul englez. Eorpwald, însă, a cărui credință a fost atît de trist pusă la îndoială în cursul acestor ani, se află acum dezvinovățit de orice acuzație de apostă-

zie. Printr-o curioasă coincidență demascarea falsului survine într-un moment când relieve păgâne asociate cu un lăcaș funerar creștin au fost din nou luate în considerare cu prilejul recenteii excavații a mormântului lui Aldwine din insula Heligoland. Un verdict final asupra acestei importante descoperiri arheologice nu poate fi dat înaintea raportului definitiv al profesorului Pforzheim, eminentul arheolog care și-a asumat sarcina excavației.